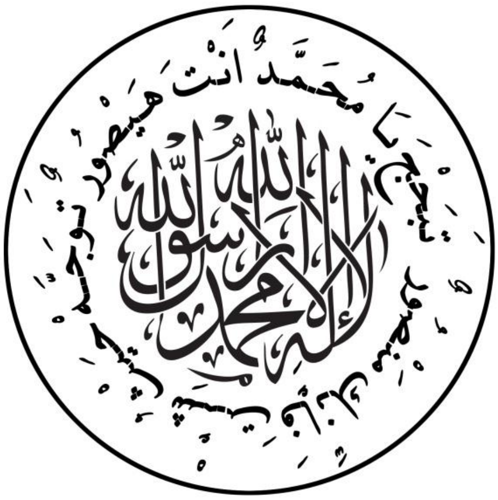
YAZILAR
49

2016

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ihramcizadeismailhakki@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2016

بِسْـــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

İnternetteki sitemiz **http://ismailhakkialtuntas.com/** da 2016 yılarında okuyucularımızla paylaştığım yazılardan bir kısmıdır.

Yazılarda sıra gözetilmedi. Değişik konular peş peşe yazıldı. Bu şekilde okuyan açısından fazla sıkıntı oluşturmayacağı düşünüldü.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Sivas

Başlangıç: 02. 08. 2016

Bitiş : 19. 08. 2016

4 Yazılar

İçindekiler

KURRAT-ÜL AYN-İ HABİB-İ KİBRİYA'SIN YA HÜSEYN 9

ZÂLİMLER EL URUP HEP ŞEMŞÎR-İ CAN-RÜBÂYA 9

BAŞA KONSA, GÖLGESİ DÜŞSE HÜMA'DAN BİLİNEN TALİH 11

DOĞU METAFİZİĞİ - RENE GUENON 15

RESİM ANALİZLERİ 26

ORTAK DİL OLUŞTURMADA SEMBOLLER 30

- ***Öz*** ... 30
- ***Giriş*** ... 30
- ***Arketip, Mit ve Sembol*** ... 34
- ***Simge Olarak Biçimler*** ... 36
- ***Daire –Üçgen-Kare*** ... 37
- ***Dört Kenarlı Kare*** □ ... 38
- ***Dört Parçalı Kare*** ... 38
- ***Hayvanlar*** ... 38
- ***Diğer Semboller*** ... 38
- ***Bitkiler*** ... 39
- Yaygın Olarak Kullanılan Semboller ve Anlamları ... 39
- ***Defne*** ... 39
- ***Lale*** ... 40
- ***Zambak Çiçeği*** ... 40
- ***Gül*** ... 41
- ***Lotus*** ... 41
- ***Sonuç*** ... 43

MUTASAVVUFLARA GÖRE OLUM 46

TASAVVUF VE MİSTİSİZM 63

- ***TASAVVUFUN TANIMI*** ... 63

İSLÂM TASAVVUFU VE MİSTİSİZM ARASINDAKİ FARKLAR ... **64**

HAVÂSSU'L-KUR'ÂN-HAVÂSSU'L-QORAN 69

- ***ÖZET*** ... 69
- ***ABSTRACT*** ... 69
- ***KUR'ÂN İLİMLERİ BAĞLAMINDA HAVÂSSU'L-KUR'ÂN*** ... 70
- ***HAVÂS İLMİ*** ... 72
- ***HAVÂS İLMİNE GÖSTERİLEN İLGİ*** ... 74
- ***HAVÂS KİTAPLARINA GENEL BİR BAKIŞ*** ... 76
- ***HAVÂSSU'L-KUR'ÂN*** ... 79
- ***HAVÂSSU'L-KUR'ÂN'IN DAYANAKLARI*** ... 80
- ***HAVÂSSU'L-KUR'ÂN UYGULAMALARINDA RİAYET EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR*** ... 84
- ***İLİM EHLİ İÇİN BİRKAÇ HAVÂSSU'L-KUR'ÂN ÖRNEĞİ*** ... 87
- ***HAVÂSSU'L-KUR'ÂN UYGULAMALARINDA NETİCE*** ... 88

SONUÇ ... **89**

FATİH TÜRBEDÂRI TIRNOVALI AHMED ÂMİŞ EFENDİ (Ö. 1338/1920) VE İRŞAD METODU **93**

TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ 97
İRŞAD METODU 99

CİNSEL İLİŞKİLER TARİHİ **104**

GİRİŞ 104

BİRİNCİ KİTAP **106**

TARİHTE CİNSELLİK **106**

TARİHÖNCESİ VE İLKÇAĞ **106**

İKİNCİ BÖLÜM **113**

ORTAÇAĞ VE RÖNESANS **113**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **122**

YENİÇAĞ VE YAKINÇAĞ **122**

İKİNCİ KİTAP **137**

MİTOSLARDA VE DİNLERDE CİNSELLİK **137**

İKİNCİ BÖLÜM **140**

CİNSELLİK VE DİN **141**

ÜÇÜNCÜ KİTAP **150**

KÜLTÜRLERDE VE SİMGELERDE CİNSELLİK **150**

“ÖTEKİ”LER VE "BİZ" **161**

BEN VE ÖTEKİ: TÜRK VS. YAHUDİ **161**

TÜRKİYE’DE YAHUDİ OLMAK **164**

DARKAPIYI GEÇERKEN AŞK MI, ERMİŞLİK Mİ? **168**

SAN’AT VE HAYAT **176**

DUÇAR-I HİCR-İ YAR OLALI DİDEM AĞLIYOR **186**

DEMOKRASİLERİN İÇ DÜŞMANLARI **187**

İDEALSİZ ADAMI ÇEVİREN BOŞLUK **189**

MİLLÎ İDEALİMİZ; APARTIMAN YAPTIRMAK” MIDIR? **190**

CANAVAR VE KAHRAMAN **193**

HARPLER VE İÇTİMAÎ' ALÂKALAR **194**

BUGÜNKÜ ALMANYAYA BİR BAKIŞ 195

BİTENSİZ CANIMLA 198

BAŞIMIZI BELAYA SOKAN ÖLÇÜLER 205

SÂYENDE 207

SÂYE-İ AŞKIN 208

CHAND KİLO KHORMA BARAYE MARASSEM-E TADFİN/ CENAZE İÇİN BİR KAÇ KİLO HURMA (2006) 209

AFTER LİFE / ÖLDÜKTEN SONRA -DİRİLİŞ (2009) 242

WANDÂFURU RAİFU /YAŞAMDAN SONRA (1998) 275

KORE-EDA 2: ÖLÜMDEN YAŞAMA BAKIŞ VE AFTER LİFE 275

MABOROSHİ NO HİKARİ (1995) 313

KORE-EDA 1: YAŞAMDAN ÖLÜME BAKIŞ VE MABOROSİ 313

INCENDİES/ İÇİMDEKİ YANGIN (2010) 336

BİLMEYE CÜRET ETMEK: INCENDİES 336

MADAME TUTLİ-PUTLİ (2007) 369

KOYAANİSQATSİ: EY BİR YAPRAK UĞRUNA BAĞDAN OLANLAR! 373

FİKİREDEBİ İNSANI EZMEK MİDİR? DEĞİLDİR. 378

KAMİL İNSAN OLMADA İLK VAZİFE İNCİNMEMEKTİR 380

KAYNAKÇA 382

KAMİL İNSAN OLMADA İLK VAZİFE İNCİNMEMEKTİR 385

Velî ârif olan lutfa sevinmez kahre incinmez, Eyü kim cümleten halka âtâsın ol amim etmiş. 385

LOKMA 390

ALLAH TEÂLÂ KISKANÇTIR 392

NAMAZI TERKİN AHİRETTE CEZASI NEDİR? 392

AYET VE HADİSLERLE NAAMAZIN CEZASI 392

BİR VAKİT NAMAZ HESABI 393

SON SÖZ YUNUS'UN 395

AHİDNÂME-İ SÜLEYMAN BİN DAVUD ALEYHİSSELÂM İLE ERVÂH'I DA'VET ETMENİN ŞARTLARI 396

MASUM, MASUM GİTTİ 406

İZ SÜRÜCÜ'YE 407

Stalker- İz Sürücü (1979) 411

SHOK (2015) 445

TENEKE TRAMPET *(THE TİN DRUM)* **447**

ŞEYH ÖLDÜ **478**

İBN SİNA'NIN ŞİMDİYE KADAR BİLİNMEYEN YENİ BİR AHLÂK RİSÂLESİ **480**

AHLÂK RİSÂLESİ **480**
- ***AMELİ HİKMET (Pratik Felsefe)*** 480
- ***HİKMETİN FAZİLETLERİ*** 481
- ***HİLEKARLIĞIN KÖTÜLÜKLERİ:*** 482
- ***Dehâ-Cerbeze*** 482
- ***APTALLIĞIN (el-Büleh) ALTINDA YER ALAN KÖTÜLÜKLER:*** 482
- ***Tecrübesizlik-ahmaklık-delilik*** 482
- ***YİĞİTLİĞİN FAZİLETLERİ*** 483
- ***İFFETİN ALTINDA YERALAN FAZİLETLER:*** 485
- ***ŞEHVETİN EKSİKLİĞİ VE AÇ GÖZLÜLÜĞÜN İÇİNDE YERALAN İFFETİN ALTINDAKİ KÖTÜLÜKLER:*** 486

KURRAT-ÜL AYN-İ HABİB-İ KİBRİYA'SIN YA HÜSEYN

Hüzzam nefes.
Güfte: G. Kahyazade Arif Efendi

Kurrat-ül ayn-i Habib-i Kibriya'sın ya Hüseyn
Nur-i çeşm-i Şah-ı merdan Mürteza'sın ya Hüseyn

Sen ciğerpare-i Zehra Fatıma Hayrünnisa
Ehl-i Beyt-i Mücteba Al-i Aba'sin ya Hüseyn

Sana gülle dokunan ümid eder mi mağfiret
Gonca-i gülşenseray-i Mustafa'sın ya Hüseyn

Ehl-i mahşer dest-i Hayder'den içerken kevseri
Sen susuzlukla şehid-i Kerbela'sın ya Hüseyn

Kil şefaat Arif'e ceddim Muhammed aşkına
Arsa-i mahşerde makbul-ür-recasın ya Hüseyn

<iframe width="400" height="225" src="https://www.izlesene.com/embedplayer/8830364" allowfullscreen frameborder="0"></iframe><p>Ahmed Şahin - Zâlimler El Urup - Ya Hüseyn | izlesene.com</p>

ZÂLİMLER EL URUP HEP ŞEMŞÎR-İ CAN-RÜBÂYA

Zâlimler el urup hep şemşîr-i can-rübâya
Kasd ettiter serâpâ evlâd-ı Mustafâ'ya
Devrân olup müsâid ol kavm-i bî-hayâya
İsal olundu bî-dâd ser-hadd-i intihaya
Kimler eder tahammül yâ Rab bu ibtilâya
Âmâc edip vücudun bin nâvek-d kazaya
Düştü Hüseyn atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cibril var haber ver sultân-ı enbiyâya

Cûş eyleyip belâya mânend-i mevc-i tûfân

Keştî-i eftl-i beyti ikildi şikest ü viran
Maktul olup ser-â-ser ashâb-ı âl-i zî-şân
Yek-tâ-rev oldu ol men çim âfitâb-ı rahşân
Her yandan etti savlet hınzîr veş Yezîdân
Ser-tâ-be-pâ vücudun zahm eyleyip kızıl kan
Düştü Hüseyn atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cibril var haber ver sultân-ı enbiyâya

Güfte: Kazım Paşa

YA HÜSEYN

Kurretül ayni Habibi Kibriyasın Ya Huseyn
Nuri çeşmi şahı merdan murtezasın Ya Huseyn

Ehli mahşer dest-i Hayderden içerken kevseri
Sen susuzlukla şehidi KErbelasın Ya huseyn

Kıl şefaat arife ceddin Muhammed aşkına
Arsa i mahşerde makbul lerrecasın Ya Huseyn

Güfte: Kâhyazade Arif Bey

Ma hestü nemidanem
Hurşidi ruhadyanem
Bu ayrılık oduna
Ah nice bir yanem
Ah nice bir yanem.
Sevdayı ruhi
Şüd hasılı mahayli
Mecnun gibi vaveyli
Oldum deli divane
Ah deli divane.

BAŞA KONSA, GÖLGESİ DÜŞSE HÜMA'DAN BİLİNEN TALİH

Kumay veya Umay kuşu. Cennet kuşu olarak tasvir edilen Hüma, çok yükseklerden ve hiç dinlenmeksizin uçabilen, ayakları asla yere değmeyen efsanevi bir yaratık. Eskiden hükümdar ölünce halk bir meydanda toplanır, Hüma'nın başına konduğu ya da gölgesinin düştüğü kişiyi tahta geçirirmiş. Hüma'ya "devlet kuşu" "talih kuşu", hükümdara da "hümayun" denmesinin işte asıl kaynağı bu.

Huma kuşu yükseklerden seslenir

Yar koynunda bir çift suna beslenir….

Hüma Kuşu Kaf dağında hep havada yaşarmış. Hatta havada yumurtlar yavrusu da yumurta yere düşmeden içinden çıkarak uçmaya başlarmış. Bu yüzden bu kuşun ayaklarının olmadığı söylenir. Kemik ve leş yiyerek beslenir, hiçbir yaratığı incitmezmiş. Bu kuşun dirisi asla ele geçirilemezmiş. Hüma kuşu için, "kuşların en şereflisi" denir. Yeryüzünden ve insanlardan uzak durur.Çin ve Hindistan mitelojisinde önemli bir yere sahip, efsanevi bir kuştur. Eski Türk edebiyatında da sıkça adından söz edilir. Diğer isimleri: devlet kuşu, talih kuşu, cennet kuşudur. Osmanlı Padişahları tarafından simge olarak kullanılmıştır. "Devlet kuşu" deyiminin karşılığıdır. Padişah'a ait anlamına gelen "hümayun " sözcüğünde de yer alır.

Uçarken gölgesi kimin başına düşerse, o kişinin , "ya başına devlet kuşu konarak padişah olacağına ya da büyük bir servete kavuşacağına "inanılır.

Devlet kuşu anlamındaki Farsça Hüma kelimesi efsanevi Hüma kuşu anlamının yanında 'saadet, kutluluk' anlamlarına da gelmektedir. Arapça'sı bulah olan Hüma, tayru'd-devle, devlet kuşu, talih kuşu, cennet kuşu olarak da anılır .

Doğu mitolojilerinde ve divan şiirinde üstün özellikleriyle yer alan bu efsanevi kuş bazı Türk lehçelerinde kumay, Anadolu Türkçesi'nde Hüma/Huma şeklinde söylenen Farsça Hüma/Hümay adındaki mitolojik kuştur. Eski Türk inancındaki dişi tanrı Umay'la benzerlikleri üzerinde de durulan Hüma'nın yaşadığı mekân aklın alamayacağı, gözün göremeyeceği kadar yükseklerde ve sınırsız bir genişlikte tasavvur edilmiştir.

Ulaşamayacağı bir yer bulunmadığına inanılan Hüma bu özellikleriyle Türk ve İran mitolojilerinde kuşların en asili sayılmış ve ayrıca devlet kuşu olarak kabul edilmiştir. Hüma'nın bu özellikleri başta Roma olmak üzere değişik kültürlerdeki güç ve kuvvet sembolü olan avcı kuşlarla benzerlik göstermektedir..

Hüma'ya İslam disiplini içindeki Arap ve Türk ülkelerinde inanılmaktadır ..Peygamberin hadislerinde ve İslami edebiyatta da geçen Hümay veya Türkçe Hüma kuşu, bir 'cennet kuşu'dur..

Daima gökyüzünde yaşayan Hüma yere bazen 40 arşın yaklaşır ve o zaman gölgesi kimin üzerine düşerse yahut kimin başına konar veya kimin üzerini kirletirse o kişi ya hükümdar ya da çok zengin olur… Türklerdeki Hüma kuşu, peygamberin hadislerinde cennet kuşu olarak bildirilen kuştur. Bu kuş cennette oturur, zaman zaman yedi kat göğe çıkıp Tanrı'ya gidip gelirmiş.

Bundan başka, Müslümanlıkta Tanrı'nın mekânsız olduğunu göstermek için, Hüma kuşu örnek verilir Tasavvufta ise Hüma daha ziyade dervişin muhtaç olduğu himmeti temsil eder. .Dervişe büyük bir himmet gelecektir…

Bu yüzden ona devlet kuşu da denir. 'Hümayun' ve 'devlet kuşu' deyimlerinin bu inanıştan kaynaklandığı öne sürülür.Türk ve tasavvuf edebiyatında Hüma kuşu erişilemeyecek yüksekliklerin, aynı zamanda güzelliğin de sembolüdür.Edebiyatımızda refah, kudret ve mutluluğa giden bir baht açıklığının sembolü olarak anılır.

Hüma kuşu çoğu kez cennet kuşu olarak da adlandırılan görünmeyecek şekilde çok yükseklerde dinlenmeksizin sürekli uçan asla yere değmeyen -bazı kaynaklarda ayakları olmadığı da nakledilir- efsanevi kuş. Arapçası Bulah olup bazı kaynaklarda Arapça'daki ruh anlamına gelen Hu ve su anlamındaki ma kelimelerinden oluştuğu savunulmuştur. Kaynaklarda Tengricilik inancındaki Tanrı Umay ile benzerliği belirtilen Hüma, bazı Türk lehçelerinde Kumay veya Umay kuşu adı ile Başına konduğu kimseye mutluluk getirdiğine inanılması sebebi ile talih kuşu veya devlet kuşu olarak da isimlendirilirOsmanlı tarihinde bilinen "Hümayun" teriminin, "Umay (Humay) adıyla İlgili olduğu düşünülür. Hakimiyetin göklerden geldiğine, Tanrı vergisi oluğuna dair eski mitolojik inancın izleri, halk arasında "Hüma" yani devlet kuşuyla ilgili dolaşan söylentilerde korunmuştur. Çok yaygın olan bir inanışa göre de "Devlet Kuşu" veya "Şahlık Kuşu" denilen "Hüma" kuşunun gölgesinin bir insanın başı üzerine düşmesi, o insanın dünyada çok bahtiyar biri olacağının, taç giyeceğinin ve hakimiyete ulaşacağının işareti sayılırdı. Bu inanç Azerbaycan hikâye ve efsanelerinde, "Devlet Kuşu"nun uçurulması ve omzuna oturduğu insanın padişah seçileceği şeklinde yaşamaktadır. O bahtiyarlık ve mutluluk sembolüne dönüşmüştür..

Cennete yaşaması, çok yükseklerde uçup yedi kat göğün üzerindeki felekler ve burçlar arasında dolaşması ve hatta Tanrı'ya kadar gidip gelen bir kuş olması sebebi ile Türk halk edebiyatında da Hüma erişilemeyecek yüksekliklerin bir sembolüdür.Bazı ortak özellikleri dolayısıyla da Feniks, Garuda, Simurg ve Kaknüs gibi diğer efsanevî kuşlarla karıştırılan Hüma, Divan şiirinde mitolojik kuşlar içinde özellikleri nedeniyle en çok sözü edilendir.

Devlet kuşu, şans ve talih anlamlarına gelen başına devlet kuşu konmak demek ise bir anda büyük bir şans yakalamak demektir. Kuş her zaman kısmet ve talih anlamlarına gelir. Ummadığı, beklemediği bir nimete ya da varlığa kavuşmak…..

"Nasıl aldı bu köşkü .. Başına devlet kuşu mu kondu" Ne dersin…

14 Yazılar

> Zülf-i siyahı sâye-i perr-i Hümâ imiş
> İklîm-i hüsne anun içün pâdişâ imiş.
> Baki

https://youtu.be/WE1H2zw8Wjc

DOĞU METAFİZİĞİ - RENE GUENON

Çeviren:
Ahmet Aydoğan

Bu konuşmanın konusu olarak doğu metafiziğini seçtim. Belki kayıtlayıp sınırlamaksızın sadece metafizik demek daha doğru olurdu. Çünkü o aslında özü itibariyle her türlü suretin ve mümkün her şeyin üstünde ve ötesinde olduğundan ne doğuya ne batıya özgüdür, fakat evrenseldir. Onun büründüğü dış şekiller ancak anlatılabilir olanı anlatmak için açıklama gereğinin doğurduğu zorunluluklara hizmet eder. Bu şekiller doğuya veya batıya ait olabilir; fakat farklılık görünümü altında her zaman en azından hakiki metafiziğin var olduğu her yerde bir birlik temeli mevcuttur; bunun sebebi gayet basittir:

hakikat tektir.

Eğer bu böyleyse doğu metafiziğini özel olarak ele almanın gereği nedir?

Sebep şu ki batı dünyasının mevcut zihnî/ fikrî durumu içinde metafizik unutulmuş, genellikle göz ardı edilmiş ve hatta neredeyse bütünüyle kaybolmuş bir şeydir, oysa doğuda metafizik hâlâ fiili bilginin^ konusu olmayı sürdürmektedir. Dolayısıyla metafiziğin gerçek anlamı keşfedilmek isteniyorsa eğer doğuya bakılmalıdır; hatta birçok bakımdan doğuya bugün olduğundan çok daha yakın olan batıda eskiden mevcut olan metafizik geleneklerin bazısı yeniden ele geçirilmek isteniyorsa bu her şeyden evvel doğu öğretilerinin yardımıyla ve onlarla yapılacak mukayese sayesinde başarılabilecektir; çünkü bunlar metafizik sahasında hâlâ doğrudan incelenebilecek yegâne öğretilerdir. Bununla beraber bizzat doğulular onları nasıl inceliyorsa bu öğretilerin de öyle incelenmesi gerektiği gayet açıktır ve az veya çok farazi, kimi zaman tamamen hayali olabilen yorumlara kesinlikle kapılmamak gerekir. Şurası çoğu zaman unutulmaktadır ki doğu uygarlıkları halen hayattadır ve ehil temsilcilere sahiptir; bahis konusu meseleyle ilgili tam hakikati ortaya çıkarmak için kendilerinden bilgi edinmek mümkündür.

Sadece Hindu metafiziği değil de "doğu metafiziği" dedim, çünkü bu türden öğretiler zımnen delalet ettikleri her şeyle birlikte, gerçek mahiyetlerini hemen hiç anlamayan bazılarının zannettikleri gibi sadece Hindistan'da bulunmaz. Hindistan'ın durumu bu bakımdan hiçbir surette istisnai değildir; geleneksel denilebilecek bir temele sahip olan bütün uygarlıklar tam olarak böyledir. Bilakis istisnai ve olağandışı olan böyle bir temele sahip olmayan uygarlıklardır ve hakikati söylemek gerekirse bizce [bu vasfa sahip] bilinen tek uygarlık çağdaş batı uygarlığıdır. Sadece belli başlı doğu uygarlıklarını almak gerekirse:

Hindu metafiziğinin muadili Çin'de (Taoculukta) ve ayrıca İslam dünyasında bazı tasavvuf tarikatlarında da bulunur. Ne var ki bu İslam tasavvufunun Arapların büyük bölümü itibariyle Greklerden mülhem zahiri felsefesiyle ortak hiçbir yanının olmadığını unutmamak gerekir. Şu farkla ki Hindistan dışında bu öğretiler nispeten sınırlı ve kapalı bir seçkinler zümresine mahsustur. Orta çağda batıda da durum böyleydi ve birçok bakımdan İslam tasavvufuyla karşılaştırılabilecek ve İslam'daki kadar bütünüyle metafizik bir karaktere sahip bir batınilik [esotericism] orada da vardı; modernler genel olarak bunun mevcudiyetinin bile farkında değillerdir. Hindistan'da kelimenin gerçek anlamında bir batınilikten söz etmek mümkün değildir, çünkü orada öğreti bakımından bir batınilik zahirilik ikiliği yoktur; herkesin az veya çok öğretide derinleşmesi ve yeteneklerinin elverdiği ölçüde ona nüfuz etmesi anlamında—

çünkü bazı kimseler için tabiatlarının parçası olan sınırlamalar vardır ve bunların aşılması imkânsızdır—orada ancak doğal bir batınilikten söz edilebilir.

Doğal olarak şekiller suretler bir uygarlıktan diğerine değişebilir; bununla beraber Hint dünyasına ait olan şekillere her ne kadar daha çok aşina olsam da gerekli olduğunda, belli meselelerin anlaşılmasına katkıda bulunmaları halinde, diğerlerini de kullanmakta tereddüt etmem; bunda hiçbir mahzur yoktur, çünkü bunlar aynı şeyin farklı anlatımlarından ibarettir. Bir kez daha ifade etmek gerekirse hakikat tektir ve hangi yolla olursa olsun bu anlayışa ulaşmış olan herkes için aynıdır.

Bunlar ifade edildikten sonra "metafizik" sözcüğünün hangi anlamda kullanıldığının açığa kavuşturulması gerekiyor, hele herkesin onu aynı şekilde anlamadığını sık sık belirtme lüzumu duyduğum için bu çok daha fazla gereklidir. Öyle zannediyorum müphemliğe meydan verebilecek sözcüklere yaklaşmanın en iyi yolu onları mümkün olduğu ölçüde asli ve kök anlamlarına irca etmektir. Şimdi terkip ve teşekkülüne göre bu "metafizik" sözcüğü lafzi olarak "fizik ötesi" anlamına gelir, "fizik" de burada her zaman eskilerin nazarında sahip olduğu kabul edilmiş anlamda, yani en geniş anlamında "tabiat bilgisi" olarak alınır. Fizik tabiat alanına ait olan her şeyin, buna karşılık metafizik tabiatın ötesinde yer alan şeylerin incelenmesidir. O halde bazıları nasıl oluyor da metafizik bilginin gerek konusu gerekse elde edilmesinde kullanılan melekeler bakımından tabii bilgi olduğunu iddia edebiliyor?

Burada tam bir yanlış anlamayla, terimleri bakımından çelişkili bir ifadeyle karşı karşıyayız; ve daha da şaşırtıcı olan bu karışıklığın gerçek metafizik hakkında bir fikri muhafaza etmesi ve onu çağdaş filozofların sözde- metafiziğinden- açık biçimde nasıl ayırt edeceğini bilmesi gerekenleri dahi etkilemesidir."

Mamafih denilebilir ki eğer bu "metafizik" sözcüğü böyle bir karışıklığa meydan veriyorsa onun terk edilip yerine daha uygun başka bir sözcüğün kullanılması daha isabetli değil midir?

Açık ki böyle bir şey isabetsiz olurdu, çünkü teşekkülü bakımından bu sözcük ifade edilmek isteneni tam olarak karşılamaktadır; ayrıca böyle bir sözcük bulmak pek kolay değildir, zira Batı dillerinde böyle bir kullanıma aynı derecede uyarlanmış başka bir sözcük yoktur. Bahis konusu olan par excellence bilgi olduğu ve onun yüceliği ancak bu isimle ifade edilebileceği için, Hindistan'da yapıldığı gibi, sadece "bilgi" sözcüğünü kullanmak da çıkar yol değildir, çünkü bilgiyi münhasıran bilimsel ve akli olanla sınırlandırmaya alışmış olan batılılar için bu işleri daha da içinden çıkılmaz hale getirmekten başka bir işe yaramayacaktır. Ayrıca bir sözcüğün gördüğü suiistimal ve kötü muameleye müdahale etmek illa gerekli mi?

Eğer bu tür sözcüklerin hepsi atılmış olsaydı geriye ne kalırdı?

Yanlış anlama ve yanlış fikir veya kanaat uyandırmadan uzak durmak için önlem almak yeterli değil mi?

Başka herhangi bir sözcüğe ne kadar bağlılığımız varsa "metafizik" sözcüğüne de ancak o kadar bağlıyız, fakat onun yerini alacak daha iyi bir tabir önerilemediği için onu önceden olduğu gibi kullanmaya devam edeceğiz.

Maalesef bilmediği şeyler hakkında "hüküm verme" iddiasında olan ve "metafizik" ismini safi insani ve akli bilgi (ki bu bize göre sadece bilim veya felsefedir) için kullandıklarından ötürü doğu metafiziğinin de bundan fazla ve başka bir şey olmadığını zanneden kimselerle

karşılaşıyoruz; bunlar mantıki olarak bu metafiziğin gerçekte herhangi bir özel neticeye götüremeyeceği sonucuna varırlar. Bu metafizik onların sandığından tamamen başka bir şey olduğu için onun [istenen yere götüren] müessir bir kılavuz olduğunu anlayamazlar. Onların tasavvur ettikleri şeyin gerçekte metafizikle hiçbir ilgisi yoktur, çünkü o tabiat alanının bir bilgisinden, zahiri ve dünyevi bir bilimden ibarettir; bizim konuşmak istediğimiz bu tür bir şey değil. O halde "metafizik olan"ı "tabiat üstü" olan ile eşanlamlı olarak kullanabilir miyiz?

Böyle bir kıyaslama veya yaklaştırmayı kabule hazırız, zira tabiatın, bir başka ifadeyle, bütün şümulüyle zahiri dünyanın (ve sadece onun son derece küçük bir parçasından ibaret olan duyu dünyasının^ değil) ötesine geçilmediği takdirde hâlâ tabiat alanında kalınmış olur. Daha evvel söylediğimiz gibi metafizik tabiatın ötesinde ve üstünde yer alandır; bu sebepten ötürüdür ki ona gayet yerinde olarak" tabiatüstü" denilebilir.

Fakat belli ki burada bir itirazla karşılaşılacaktır:

Tabiatın ötesine geçmek mümkün müdür?

Açık cevap vermekte tereddüt etmiyoruz:

bu sadece mümkün değil fakat bir vakıadır da. Buna karşı da denilebilir:

Bu kuru bir iddiadan ibaret değil midir?

Buna hangi deliller gösterilebilir?

Bir bilgi türünün mümkün olup olmadığıyla ilgili araştırma yapmak ve onu elde etmek için gerekli çalışmayı üstlenerek bizzat doğrulamak yerine delil talep etmek doğrusu tuhaftır. Bu bilgiye sahip olanlar için bütün bu tartışmaların ne faydası olabilir?

Bilginin kendisinin yerine bir "bilgi teorisi" koymak belki de modern felsefenin en büyük iktidarsızlık itirafıdır.

Ayrıca her türlü kesinlik, izah ve ifade edilemeyen bir şey içerir. Doğrusu kimse kelimenin gerçek anlamında şahsi bir çaba göstermeksizin herhangi bir bilgiye ulaşamaz; bir başkası için yapılabilecek olanların tamamı aynı bilgiye ulaşma fırsatını sunup, kullanılabilecek vasıtayı işaret etmekten ibarettir. Bu sebepten ötürüdür ki saf akli / zihni alanda herhangi bir inancı zorla benimsetmeye çalışmak beyhude olacaktır; dünyadaki en iyi delil bu bakımdan doğrudan ve fiili bilginin yerini tutamayacaktır.

Şimdi anladığımız şekliyle metafiziği tanımlamak mümkün müdür?

Hayır, çünkü tanımlamak her zaman sınırlamaktır. Burada bahis konusu ettiğimiz şeyin kendisi hakiki ve mutlak manada sınırlanmamıştır ve herhangi bir formül veya sistemin içine sokulamaz. Mesela onun külli ilkelerin bilgisi olduğunu söyleyerek metafizik kısmen tarif edilebilir, fakat bu kelimenin gerçek anlamında bir tanımlama değildir ve ancak konu hakkında kaba bir fikir verir. Bu ilkeler alanının, gerçekten metafizikle uğraşsalar da bu çalışmayı ancak kısmi ve eksik biçimde yapmış olan bazı batılıların düşündüğünden çok daha büyük olduğu söylenerek bu tarife ilavede bulunulabilir.

Nitekim Aristoteles metafiziği varlığı varlık olarak bilmek diye tarif ederken onu varlıkbilim ile aynı kefeye koyar, bir başka söyleyişle, parçayı bütünün yerine koyar. Doğu metafiziğine göre saf varlık ne ilk ne de en külli ilkedir, çünkü o zaten bir taayyündür.^ Dolayısıyla varlığın ötesine geçmek gerekir ve en büyük öneme sahip olan şey budur. Bu sebepten

ötürüdür ki bütün hakiki metafizik kavram / kavrayışlarda dile getirilemez olanı göz önünde bulundurmak zorunludur:

nasıl ki ifade edilebilen her şey ifadeyi aşan şeyle mukayese edildiğinde fiilen bir hiçse, sınırlı olan da büyüklüğü ne olursa olsun Sınırsız olanla karşılaşıldığında bir hiçtir. O ifade edilmekten çok ima / ihsas edilebilir ve bu harici şekillerin oynadığı roldür. Bütün şekiller, ister söz ister remiz olsun, ancak bir dayanak, onları kat kat aşan kavrayış imkânlarına yükselmek için bir istinat noktası işlevi görebilir; buna daha sonra döneceğiz.

Maksadımızı anlaşılır kılmak için kullanacak başka bir tabir olmadığı için metafizik kavram / kavrayışlardan söz ediyoruz, fakat bundan burada bilimsel veya felsefi kavram / kavrayışlarla mukayese edilebilecek bir şey olduğu sonucuna varılmasın. Burada bahse konu edilen "soyut tabirler" değil, fakat keşfe / sezgiye dayalı doğrudan akıl üstü bilgiye ulaşmadır. Ayrıca olmaması halinde hakiki metafiziğin izine eserine rastlayamayacağımız saf zihnî sezginin bazı çağdaş filozofların sözünü ettiği sezgiyle hiçbir münasebeti yoktur, onların bahsettikleri sezgi akıl üstü değil bilakis akıl altıdır. Bir zihnî ve bir hissî sezgi vardır; biri aklın ötesinde bulunur, diğerinin konumu onun bu yanında yer alır; bu sonuncusu ancak oluş ve bozuluş dünyasını, yani tabiatı veya daha doğrusu tabiatın aşağı kısmını bilebilir. Buna karşılık sezgi alanı ebedi ve değişmez ilkeler alanıdır; o metafiziğin sahasıdır.

Külli ilkeleri doğrudan kavramak için aşkın zihnin kendisinin külli karakterde olması gerekir;^ o artık ferdi bir meleke değildir ve kendi sınırlarının ötesine geçmek ve onu fert olarak sınırlayan şartları geride bırakmak ferdin gücü dahilinde bulunmadığı için onu böyle düşünmek çelişkili olacaktır. Akıl insana mahsus bir melekedir; fakat aklın ötesinde yer alan şey aslında "beşeri değildir". Metafizik bilgiyi mümkün hale getiren işte budur ve bu bilgi, bir kez daha vurgulamak gerekirse, beşeri bir bilgi değildir. Bir başka ifadeyle insan bu bilgiye insan olarak erişemez fakat veçhelerinden biri itibariyle insan olan bu varlık aynı zamanda bir insandan başka ve daha fazla bir şeydir ve bu sayede o bilgiye erişebilir. Metafiziğin veya daha doğrusu bizatihi metafizik bilginin gerçek gayesi fert üstü hallerin / durumların bilfiil bilincine erişmektir.

Burada en hayati noktalardan birine gelmiş oluyoruz ve eğer fert tam bir varlık olsaydı, tıpkı Leibniz'in monadı gibi, kapalı bir sistem oluştursaydı, metafiziğin mümkün olamayacağını tekrarlamak gerekir; çaresizce kendi içinde sınırlanmış olan bu varlık kendi varoluş tarzının / keyfiyetinin dışında yer alan herhangi bir şeyi bilme imkânına sahip olmazdı. Fakat durum böyle değildir; gerçekte ferdiyet hakiki varlığın geçici ve mümkün tezahüründen başka bir şeyi temsil etmez. O aynı varlığın başka durumlarının sayısız çokluğu içinde özel bir durumdan ibarettir; ve nasıl ki güneş, Hindu metinlerinde sık sık karşımıza çıkan bir misali kullanmak gerekirse, aksettiği çok çeşitli görüntülerden bağımsızsa bu varlık da zatı itibariyle bütün tezahürlerinden mutlak olarak bağımsızdır. "Zat" ile "ben", şahsiyet ile ferdiyet arasındaki temel fark böyledir; nasıl ki görüntüler parlak şualar sayesinde kaynakları olan güneşe bağlıysalar ve o kaynak olmaksızın ne varoluşa ne gerçekliğe sahipseler, ister insan teki ister başka herhangi benzer bir tezahür hali olsun ferdiyet de şahsiyetle asli varlık merkezine sözünü ettiğimiz bu aşkın zihin^40 vasıtasıyla bağlıdır. Bu açıklama sınırları içinde bu düşünce halkalarını daha tam geliştirmek veya varlığın birçok durumları / halleri nazariyesine dair daha tam bir fikir vermek imkânsızdır; fakat öyle zannediyorum her türlü hakiki metafizik öğretinin fevkalade önemini gösterecek yeteri kadar şey söyledim.

"Nazariye" dedim, fakat burada bahis konusu olan sadece nazariye değildir; bu az daha izah edilmesi gereken bir noktadır. Ancak dolaylı ve bir anlamda sembolik olan nazari bilgi hakiki bilgi için, her ne kadar vazgeçilmez olsa da, sadece bir hazırlıktır. Ayrıca o nakledilebilir olan tek bilgidir, gerçi bu durumda bile ancak kısmi anlamda bir nakilden söz edilebilir. Bu sebepten ötürüdür ki her türlü ifade bilgiye bir yaklaşma vasıtasından başka bir şey değildir ve ilk aşamada ancak kuvve halinde olan bu bilginin daha sonra bilfiil tahakkuk [realisation] ettirilmesi gerekir. Burada az evvel işaret ettiğimiz daha sınırlı metafizikte, mesela Aristoteles metafiziğinde bir başka bağdaşmazlıkla karşılaşıyoruz. O kendisini varlıkla sınırladığı için nazari bakımdan yetersiz kalır ve onun nazariyesi, bütün doğu öğretilerinde olduğu gibi, karşılık gelen tahakkukla açıkça sınırlı olmak yerine, kendi kendine yeter olarak takdim edildiği izlenimini uyandırır.

Bununla beraber bu eksik / noksan metafizikte (ki buna kısmi metafizik demeye zorlanıyoruz) bile zaman zaman öyle ifadelerle karşılaşıyoruz ki, eğer doğru anlaşılmış olsaydı bütünüyle farklı sonuçlara ulaştırırdı:

nitekim Aristoteles açıkça bir varlık ne biliyorsa odur demiyor muydu?

Bilgi ile bu özdeşleşmenin bu şekilde doğrulanması metafizik tahakkukla [realisation] ilke planında aynıdır. Fakat burada ilke tecrit edilmiş durumdadır; onun safi nazari bir ifade olmaktan başka bir kıymeti ve ağırlığı yoktur ve görünen o ki ortaya konulduktan sonra artık onun üzerine düşünülmemiştir. Nasıl olmuştur da Aristoteles ve takipçileri burada ima edilen şeyi tam olarak görememişlerdir?

Başka birçok durumda da bu böyledir ve anlaşılan saf akıl / zihin [intellect] ile zekâ [reason] arasındaki ayrım gibi aynı derecede temel ve lüzumlu şeyler, hatta gayet açık şekilde tanımlandıktan sonra, unutulmuştur. Bunlar tuhaf ve anlaşılmaz ihmallerdir.

Burada bazı nadir ama her zaman mümkün istisnalar dışında, batı aklının tabiatında mevcut olan belli sınırlamaların etkisinin görülmesi gerekmez mi?

Bu belli bir ölçüde doğru olabilir; fakat buradan batı zihniyetinin her zaman bu çağdaki kadar dar biçimde sınırlı olduğu sonucuna varmak zorunlu değildir. Mamafih biz burada sadece zahiri öğretilerden söz ediyoruz, gerçi bunlar kesinlikle başka birçoklarından üstündür zira her şeye karşın bunlar hakiki bir metafiziğin bir parçasını oluştururlar. Kendi hesabımıza biz orta çağlar boyunca ve kadim zamanlarda batıda bundan başka bir şeyin mevcut olduğundan eminiz; bir seçkin zümre arasında, tahakkuklarını da içine alan, noksansız denilebilecek saf metafizik öğretiler kesinlikle mevcuttu ki modernlerin çoğu için bu neredeyse anlaşılabilir bir şey değildir. Eğer batı bunun hatırasını tamamen kaybetmişse bunun sebebi kendi geleneğiyle bağını koparmış olmasıdır ve bu modern uygarlığın neden olağandışı ve sapkın olduğunu izah eder.

Eğer safi nazari bilgi kendi başına amaç olsa ve metafizik daha ileri gitmemiş olsaydı, elbette bu da bir kıymete sahip olurdu, ama yine de bütünüyle yetersiz kalırdı. Ona böyle bir bilgiye ait olan hakiki kesinlik, hatta matematik kesinlikten bile daha büyük bir kesinlik bahşedilmesine karşın, [bu haliyle] karşılaştırılamayacak derecede yüksek bir türden olmakla beraber, yine de daha aşağı düzeyde dünyevi ve beşeri, bilimsel ve felsefi spekülasyonu oluşturan şeyin bir benzeri olarak kalacaktır. Metafizik dendiğinde kastedilen şey bu değildir; eğer başkaları bir "zihni eğlence"yle veya benzer bir şey ile vakit geçirmeyi tercih ediyorlarsa

bu onların bileceği bir iştir; bu tür şeyler bizi etkilemez ve buna ilave olarak biz psikolojinin merak saldığı şeylerin metafizikçinin hiçbir surette ilgisini çekmeyeceğini düşünüyoruz. Onu alakadar eden şey var olanı bilmek ve bildiği şeyi olacak tarzda hakikaten ve fiilen bilmektir.

Metafizik tahakkuk vasıtalarına gelince kendilerini onun mümküniyetine karşı çıkmaya mecbur hissedenlerin yapabilecekleri türden itirazların pek iyi farkındayız. Bu vasıtalar aslında insanın erişim alanı içinde olmalıdır; bunlar en azından ilk merhalelerde insan haline / durumuna uyarlanmalıdır, çünkü daha sonra daha yüksek hallere bürünecek olan varlık şimdi bu durumda varolur. Dolayısıyla varlık mevcut tezahür etmiş haliyle bu dünyaya uygun olan bu şekli vasıtalarda bu dünyanın ötesine yükselmek için bir istinat noktası bulur. Kelimelerin, simgelerin, ilahilerin, törenlerin ve sair her türlü hazırlayıcı usullerin başka bir varlık sebebi ve başka bir işlevi yoktur; daha önce söylediğimiz gibi bunlar yardımcı desteklerdir ve başka bir anlamları yoktur. Fakat safi mümkün / arızi vasıtaların nasıl olup da bunları hudutsuz derecede aşan ve bu vasıtaların ait olduklarından bütünüyle farklı bir âleme mahsus bir neticeyi doğurabileceği sorulacaktır.

Öncelikle bunların gerçekte sadece arızi vasıtalar olduklarına işaret etmemiz gerekir. Bunların erişilmesine yardım ettikleri sonuçlar hiçbir surette önemli değildir; onlar varlığı erişilmesi gerekli olan mevkie yerleştirirler, hepsi bu kadar. Eğer bu durumda yukarıda zikredilen itirazlar geçerli olsaydı dini törenler, mesela araç ve amaç arasındaki nispetsizliğin az olmadığı ayinler için de aynı derecede geçerli olurdu; yukarıdaki itirazları ileri sürmüş olanların bazıları belki bunu da düşünmüş olabilirler. Bize gelince, basit bir vasıtayı kelimenin gerçek anlamında bir sebeple karıştırmıyor ve metafizik tahakkuku bir sonuç olarak görmüyoruz, zira o henüz var olmayan bir şeyin meydana getirilmesi değil, fakat zaman içerisindeki her türlü ardışıklığın ötesinde, ebedi ve değişmez bir tarzda var olanın bilinmesidir, çünkü varlığın bütün durumları, ilk esasi veçheleri içinde düşünüldüğünde, ebedi şimdide mükemmel eşzamanlılık içinde var olur.

Dolayısıyla metafizik tahakkukla ona ulaştıran veya onu hazırlayan vasıtalar arasında müşterek hiçbir şey olmadığını kabul etmekte bir güçlük görmüyoruz. Zaten bu sebepten ötürüdür ki hiçbir vasıta kesinkes veya mutlak olarak zorunlu değildir; veya en azından vazgeçilmez denilebilecek tek bir hazırlık vardır, o da nazari bilgidir. Beri yandan bu da en önemli ve daimi unsur işlevi görecek bir vasıta olmaksızın pek fazla gidemez:

bu vasıta zihni bir noktaya toplama veya teksiftir. Bu her şeyin dağılmaya ve durmak bilmez değişime mütemayil olduğu modern batının zihni alışkanlıklarına tamamen yabancı bir şeydir. Buna kıyasla diğer bütün vasıtalar ikincil mertebededir; bunlar her şeyden evvel zihnin bir noktaya toplanmasını kolaylaştırmaya ve insan ferdiyetinin farklı unsurlarının birbiriyle ahenktar hale gelmesine yardım ederler, böylece bu ferdiyet ile varlığın daha yüksek durumları arasındaki fiili irtibat ve münasebetin yolu açılmış olur.

Bundan başka, başlangıçta bu vasıtalar neredeyse sınırsız derecede değişiklik gösterebilir, çünkü bunların her bir insan tekinin mizaç özelliklerine ve onun özel yatkınlık ve eğilimlerine uyarlanması gerekir. Daha sonra bu farklılıklar azalır, çünkü burada hepsi de aynı hedefe götüren birçok yol söz konusudur; belli bir merhaleye ulaştıktan sonra bütün çokluklar kaybolur, fakat bu dönemde münferit ve arızi vasıtalar kendi işlevlerini yerine getirmiş olacaklardır. Büyütülmesi gereksiz olan bu işlev bazı Hindu metinlerinde yolcunun yolculuğunun menziline daha çabuk ve daha kolay ulaşmasına yardım eden bir ata benzetilir,

nitekim o at olmasa da yolcu ulaşmak istediği yere ulaşabilecektir. Törenler ve muhtelif usuller metafizik tahakkuk yolunu gösterir fakat buna rağmen yine de bunlar ihmal edilebilir ve zihnin ve varlığın bütün güçlerinin sapmaz sarsılmaz şekilde bu tahakkuk hedefine sabitlenmesiyle sonunda o yüce hedefe vasıl olunabilir. Ama eğer çabayı daha zahmetsiz hale getiren araçlar varsa, ihmal yolu neden seçilsin?

Önce daha yüksek durumlara ve sonunda ulvi ve her türlü sınırlamadan beri olan duruma erişmek için kendisi mümkün ve arızi olan bu durumdan halihazırda yola çıkmaya zorlandığımız için beşeri durumumuzun sınırlamalarını göz önünde bulundurmak mümkün olanı mutlak olanla karıştırmak mıdır?

Bütün geleneksel öğretilerde karşımıza çıkan temel esasları gözden geçirdikten sonra şimdi metafizik tahakkukun belli başlı merhalelerine dönmeliyiz. İlki sadece hazırlayıcı olup beşeri alanda müessirdir, dolayısıyla ferdiyetin sınırlarının ötesine geçmez.

Bu merhale bu ferdiyetin sınırsızca genişlemesinden oluşur, ki sıradan insanda gelişenin tamamı olan maddi cismani keyfiyet onun en küçük kısmını temsil eder; işte mahsusat âleminden eğreti alınan vasıtalarla bu cismani keyfiyetten yola çıkmak zorunludur, mamafih bunun başka insani hal yahut keyfiyetlerde aksisedaları olacaktır. Hülasa söz konusu merhale insan ferdiyetinde içerilen ve birçok genişlemeleri kapsadığı için cismani ve hissedilir alanın ötesinde farklı doğrultulara uzanan saklı imkânların tümünün tahakkuku veya geliştirilmesidir; ve başka durumlarla irtibat ve münasebet tesis etmek de işte bu genişlemelerle mümkündür.

Bütün ferdiyetin bu tahakkuku bütün geleneklerde "ilk esasi durum', denilen şeye geri dönme diye ifade edilir. Bu insanın hakiki durumu olarak kabul edilir ve ayrıca olağan durumun ayırt edici özelliği olan sınırlamaların kimisinden, bilhassa zaman şartının getirdiği sınırlamadan kurtulur. Bu "ilk esasi durum"a erişen kimse hâlâ beşerden bir ferttir ve fert üstü durumlara fiilen sahip değildir. Ama o yine de zamandan azadedir ve şeylerin görünür ardışıklığı onun için eşzamanlılığa dönüşmüştür. O sıradan insanın meçhulü olan ve "ebediyet duygusu" denilebilecek bir melekeye şuurlu olarak sahiptir. Bu fevkalade önemlidir çünkü zamana bağlı ardışıklık bakış açısını ardında bırakıp her şeyi eşzamanlılık içinde görme sırrına eremeyen kimsenin metafizik âleme dair en küçük bir fikir / kavrayış sahibi olması mümkün değildir. Hakiki metafizik anlayışa ulaşmak isteyen bir kimsenin yapması gereken ilk şey zaman dışında bir yer edinmektir, eğer çok tuhaf ve olağandışı görünmese buna mahsus "zamansız" deriz. Ayrıca zamansızlığın bu bilgisi her ne kadar eksik de olsa sözünü ettiğimiz bu "ilk esasi durum"a tam olarak erişmezden evvel gerçek bir ölçüde elde edilebilir.

Belki de "ilk esasi durum" tabirinin neden kullanıldığı sorulabilir. Sebep şudur:

Batı geleneği de dahil (çünkü Kitabı Mukaddes farklı bir şey söylemez) bütün gelenekler bu durumun başlangıçta insanlık için normal, buna karşılık mevcut durumun sadece bir düşüşün neticesi, çağların akışı içinde vuku bulmuş olan ve belli bir çevrim müddeti içinde gittikçe ilerleyen bir maddileşmenin sonucu olduğunu öğretmekte birleşirler. O nedenle modernlerin sözcüğe atfettikleri anlamda "evrim'e inanmıyoruz. Az önce bahsi geçen sözde bilimsel varsayımlar hiçbir surette gerçeğe uymazlar. Burada Hindu öğretilerinde özellikle açıklanmış kozmik çevrimler nazariyesine safi imada bulunmaktan fazlası elimizden gelmez; çünkü bu konunun dışına çıkmak olurdu, zira her ne kadar ikisinin arasında yakın bir ilişki varsa da

kozmoloji metafizik ile özdeşleştirilemez. Kozmoloji metafiziğin tabiat alanına tatbikinden başka bir şey değildir, hakiki tabiat kanunları ise külli ve zorunlu ilkelerin mümkün ve izafi bir alandaki sonuçlarından ibarettir.

Metafizik tahakkuka geri dönmek gerekirse:

Onun ikinci aşaması ferdiyet üstü fakat hâlâ kayıtlı sınırlı durumlara karşılık gelir, gerçi onun kayıtları beşeri durumun kayıtlarından tamamen farklıdır. Burada daha önce sözü geçen insan dünyası tamamen ve kati surette aşılır. Ayrıca aşılan veya geride bırakılanın en geniş anlamıyla şekiller veya suretler dünyası olduğu ifade edilmelidir, çünkü şekil bütün bu durumların ortak paydasıdır; o ferdiyeti ferdiyet olarak belirleyen şeydir. Artık kendisine beşer demlemeyecek varlık bundan böyle, bir uzak doğu deyimini kullanmak gerekirse, "suretlerin seyelanı"nı geride bırakmıştır. Buna ilave olarak yapılması gereken başka ayrımlar da vardır, çünkü bu aşamanın kendi içinde alt bölümlere ayrılması mümkündür. Aslında o her ne kadar şekilden suretten bağımsız da olsa hâlâ tezahür etmiş varlığa mahsus durumlara ulaşılmasından saf varlık olan küllilik derecesine kadar muhtelif merhaleler ihtiva eder.

Mamafih beşeri durumla karşılaştırıldığında bu durumlar ne kadar yüce ve beşeriyetten ne kadar uzak olurlarsa olsunlar yine de izafidirler ve bu onların her türlü tezahürün ilkesine karşılık gelen en yükseği için de geçerlidir. Bunlara sahip olmak ancak geçici bir sonuçtur ve metafizik tahakkukun nihai hedefiyle karıştırılmamalıdır; bu hedef varlığın dışında kalır ve onunla karşılaştırıldığında sair her şey hazırlayıcı bir adımdan ibarettir. En yüksek gaye her türlü kaydın mutlak olarak kalktığı, her türlü sınırlamadan azade durumdur; bu sebepten ötürüdür ki hiçbir surette ifade edilemez ve onun hakkında söylenebileceklerin tamamı izafiliği içinde her türlü varoluşu belirleyen ve tanımlayan sınırların nefyedilmesi suretiyle^ menfi tabirlerle ifade edilmelidir. Yüce İlkeyle münasebeti içinde düşünüldüğünde Hindu öğretisinin "Kurtuluş" dediği şey bu duruma ulaşmadır.

Bu her türlü kaydın kalktığı durumda diğer bütün varlık durumları yerlerini bulur fakat bunlar dönüşmüş ve kendilerini münferit durumlar olarak belirleyen özel kayıtlardan sıyrılmışlardır. Geri kalan müspet bir gerçekliğe sahip olan şeydir, çünkü her şey kendi ilkesine burada sahip olur. "Kurtulmuş" varlık doğrusu kendi saklı imkânlarının tamamını elde etmiştir. Kaybolmuş olan şeyler sınırlayıcı kayıtlardan ibarettir; bunlar Aristoteles'in anladığı anlamda bir "yoksunluk"tan başka bir şeyi temsil etmedikleri için menfidirler. Ayrıca bazı batılıların inandıkları gibi bir tür yok olma bir tarafa bu nihai durum tam tersine karşısında sair her şeyin vehimden ibaret kaldığı mutlak doluluk, yüce gerçekliktir.

Şunu bir kez daha ekleyelim ki metafizik tahakkuk süreci içerisinde varlığın elde ettiği kısmi bile olsa her netice gerçekte kendisine aittir. Bu netice varlık için kalıcı bir kazanım teşkil eder ve hiçbir şey onu bundan mahrum bırakamaz; bu yolda yapılan çalışma hatta tamamlanmadan kesilmiş olsa bile ilelebet yapılmıştır çünkü o zamanın ötesindedir. Bu safı nazari bilgi için de doğrudur çünkü her türlü bilgi, bir varlığın anlık değişikliğe uğramasından ibaret olan ve onun muhtelif sonuçlarından her zaman ayrı duran fiil veya faaliyetten farklı olarak, faydasını kendinde taşır. Bu neticeler kendilerini meydana getiren şeyle aynı varoluş alanına ve düzenine aittir. Faaliyet faaliyetten kurtarma sonucunu doğuramaz ve onun sonuçları mümkün olan en eksiksiz yayılımı içinde düşünüldüğünde ferdiyetin sınırlarının ötesine erişemez. Faaliyet her ne olursa olsun her türlü sınırlanmanın

kökü olan cehalete karşıt değildir ve onu ortadan kaldıramaz. Karanlığı nasıl ki güneş ışığı dağıtıyorsa cehaleti de ancak bilgi dağıtabilir; ve böylece yüce gerçekliği içinde ortaya çıkan, "Zat", zuhur etmiş etmemiş bütün durumların değişmez ve ebedi ilkesidir.

Metafizik tahakkuk hakkında ancak kabaca fikir verebilecek bu kısa ve ziyadesiyle noksan hülasadan sonra ciddi yorum hatalarına meydan vermemek için bir noktanın mutlaka vurgulanması gerekir:

burada üzerinde durduğumuz şeylerin ne kadar olağandışı olursa olsun hiçbir türden fenomenle hiçbir ilgisi yoktur. Her türlü fenomen tabiat düzenine aittir; metafizik ise sözcüğü en geniş anlamıyla kullansak bile fenomenlerin ötesindedir. Buradan başkalarının yanı sıra sözünü ettiğimiz durumların hiçbir surette "psikolojik" durumlar olmadığı kendiliğinden anlaşılır; bu meseleyle ilgili zaman zaman tuhaf karışıklıklar ortaya çıktığı için bunun özellikle ifade edilmesi gerekir. Tanımı gereği psikoloji ancak beşeri durumlarla ilgili olabilir ve ayrıca bugün onun temsil ettiği şey, insan tekinin bu bilim dalındaki uzmanların tasavvur edebileceklerinden çok daha fazlasını içine alan saklı imkânlarının ancak çok sınırlı bir bölümüdür. Fert batıda genellikle farz edilenden aynı anda hem çok daha fazlası hem çok daha azıdır. O cismani keyfiyetin ötesine sınırsız yayılma imkânları, kısaca incelemekte olduğumuz bahse işaret eden her şey dolayısıyla daha büyüktür; fakat bizatihi tam ve kendine yeter varlık teşkil etmesi bir tarafa, bir zahiri tezahürden, hakiki varlığı örten gelip geçici bir görünüşten ibaret olduğu için aynı zamanda çok daha azdır, ki bu hüviyetiyle değişmezliği içinde hakiki varlığın özünü hiçbir surette etkilemez.

Metafizik sahanın fenomenler dünyasının bütünüyle dışında olduğu hususu üzerinde ısrarla durmak gerekir, çünkü modernler fenomenlerden başka bir şeyi pek bilmedikleri gibi araştırmak da istemezler. Tecrübi bilimlere sarf ettikleri gayret ve dikkat de göstermektedir ki onlar neredeyse münhasıran bu bilimlerle ilgilenirler. Metafiziğe yeteneksizlikleri de bu aynı eğilimden ileri gelir. Kuşkusuz metafizik tahakkuk süreci esnasında bazı fenomenler gerçekleşebilir ama bu tamamen arızi bir durumdur. Bunların talihsiz sonuçları da olabilir, çünkü bu neviden şeyler asıl gayeyi unutup bunlara önem atfedenler için ancak birer engel olabilir. Bu fenomenlerle yolda duraksayan veya sağa sola meyleden kimselerin ve hepsinden önemlisi olağandışı "güçler" arama iptilasına teslim olanların tahakkuku bu sapma gerçekleşmezden önce erişmiş oldukları noktanın ötesine taşıma şansları hemen hemen yok gibidir.

Bu müşahede bizi doğal olarak "yoga" tabiriyle ilgili bazı hatalı yorumların düzeltilmesine götürmektedir. Hinduların bu tabirle kastettikleri şeyin insanda kuvve halinde bulunan bazı güçlerin geliştirilmesinden ibaret olduğu iddia edilmemiş midir?

Az önce söylemeye çalıştıklarımız böyle bir tanımın reddedilmesi gerektiğini göstermeye yetecektir. Aslında "yoga" tabiri yukarıda "birleşme" sözcüğüyle mümkün olduğu kadar lafzen tercüme ettiğimiz şeyle aynıdır ve dolayısıyla doğru tanımlandığında metafizik tahakkukun yüce gayesini ifade eder. "Yogi" ise tabirin en sıkı anlamıyla sadece bu gayeye ulaşan kimsedir. Bununla beraber daha geniş bir anlamda aynı tabirler bazı durumlarda "birlik" için hazırlayıcı aşamalar veya hatta basit hazırlık vasıtaları için olduğu kadar vasıl olmak için bu vasıtaların kullanıldığı aşamalara karşılık gelen durumlara erişmiş varlık için de kullanılabilir. Fakat başlangıçta "birleşme" anlamına gelen bir sözcüğün doğru olarak ve köken itibariyle nefes alıp verme temrinleri veya bu neviden başka şeyler için kullanıldığı nasıl varsayılabilir?

Genellikle ritim bilimi diyebileceğimiz şeye dayanan bu ve başka temrinler kabul edilmeli ki metafizik tahakkukun yolunu açmak amacıyla en çok kullanılan vasıtalar arasında görülür; fakat mümkün ve arızi yardımlardan başka bir anlam ifade etmeyen şeyler gaye yerine konulmamalı, buna ilave olarak bir sözcüğün asli anlamı az çok çarpıtılmış olan tali bir kabulle karıştırılmamalıdır.

"Yoga"nın asli anlamından söz ederken ve bunun her zaman esas itibariyle aynı şeyi ifade ettiğini açıklarken henüz bahis konusu etmediğimiz bir soruyu ortaya koymayı unutmamalıyız. Bütün temel fikirlerimizi kendilerinden ödünç aldığımız bu geleneksel metafizik öğretilerin kökeni nedir?

Her şeye tarihsel açıdan bakma itiyadında olanların itirazlarını üzerine çekme tehlikesi varsa da cevap gayet basittir:

Kökenle eğer zaman içerisinde belirlenmeye müsait beşeri bir menşei kastediyorsak bunların kökeni yoktur. Bir başka ifadeyle, geleneğin kökeni, eğer köken sözcüğü gerçekten böyle bir durumda kullanılmaya elverişli bir sözcükse, metafiziğin kendisi gibi "beşeri değil"dir. Bu neviden öğretiler insanlık tarihinin herhangi belirli bir anında ortaya çıkmamıştır; bazı önyargıların aksine, tarihsel bakış açısının kullanılamayacağı şeylerin olduğu kabul edilmek şartıyla "ilk esas duruma" yaptığımız atıf ve ayrıca metafizik vasfa sahip her şeyin zamansız tabiatı hakkında söylediklerimiz bu meselenin çok fazla güçlükle karşılaşılmaksızın kavranılmasını mümkün kılar. Metafizik hakikat ebedidir; böyle olsa bile onu tam ve hakiki manada bilebilecek varlıklar her zaman varolmuştur. Değişen her şey harici şekiller ve arızi vasıtalardan ibarettir; ve değişimin bugün insanların "evrim" dedikleri şeyle hiçbir ilgisi yoktur. O falan veya filan münferit durumların belli bir insan soyu ve çağın özel şartlarına basitçe uyarlanmasından ibarettir. Şekillerin çokluğu bundan ileri gelir; fakat varlığın temel birliği ve özdeşliği zuhur durumlarının çokluğuyla nasıl değişmiyorsa öğretinin temeli de şekillerin çokluğu ile değişikliğe uğramaz.

Dolayısıyla metafizik bilgi ve aynı şekilde onu olması gereken şeye dönüştürecek olan tahakkuk her yerde her zaman mümkündür, en azından ilkesel planda ve yarı mutlak anlamda alındığında bu böyledir. Fakat gerçekte ve izafi bir anlamda, bunun her yerde ve arızi şeylere en küçük bir aralık bırakmaksızın aynı derecede mümkün olduğu söylenebilir mi?

Bu konuda, en azından tahakkuk söz konusu olduğu kadarıyla, daha az olumlu olmalıyız. Bu husus izahını böyle bir tahakkukun başlangıcı itibariyle desteğini arızi şeyler alanından alması gerektiğinde bulur. Modern batıda şartlar bilhassa elverişsizdir, o kadar ki böyle bir şey neredeyse imkânsızdır ve çevreden bir yardım olmadığında ve böyle bir yola koyulan kimsenin çabalarını ancak köstekleyebilecek veya berhava edebilecek şartlarda tehlikeli bile olabilir. Buna mukabil geleneksel dediğimiz bu uygarlıklar öyle bir düzene sokulmuşlardır ki sonuç alınmasını kolaylaştıran yardımlar bulunabilir, gerçi böyle bir yardım harici türden sair her şey gibi mutlak manada zorunlu değildir; ama böyle bir yardım olmaksızın fiili neticeler elde etmek güçtür. Burada tecrit edilmiş bir insan tekinin gücünü kuvvetini aşan bir şey vardır, bu insan başka bakımlardan gerekli vasıfları şahsında toplasa bile bu böyledir; ayrıca mevcut şartlar içerisinde kimseyi böyle bir yola düşüncesizce koyulması için teşvik etmek istemeyiz ve bu bizi bu konuşmanın neticesine getirir.

Bize göre doğu ile batı (ki burada bu modern batı anlamına gelir) arasındaki bariz farklılık, gerçekten esasa ait yegâne farklılık (çünkü diğerlerinin tümü talidir ve bundan türemiştir) bir yanda geleneğin ve onun zımnen delalet ettiği her şeyin muhafazası, öte yanda aynı geleneğin unutulması ve yitirilmesidir; bir yanda metafizik bilginin sürdürülmesi, diğer yanda bu saha ile ilgili her şeyin tamamen ihmal edilmesidir. Seçkinlerine kısa bir an için gördüğümüz imkânların önünü açan ve fiili tahakkuk için en uygun vasıtaları sunan (dolayısıyla en azından bazılarının tam tahakkuklarına imkân sağlayan) uygarlıklarla—bu geleneksel uygarlıklarla bütünüyle maddi istikamette ilerlemiş olan bir uygarlık arasında hangi ortak ölçü bulunabilir?

Ve kim, bilmem hangi önyargılarla gözleri kör olmadıkça maddi üstünlüğün zihni yetersizlik veya geriliğin mahzurlarını gidereceğini iddiaya cüret edebilir?

"Zihni" derken bununla gerçek zihni kapasiteyi, ne beşeri sınırlarla ne de tabiat âlemiyle sınırlanan ve mutlak aşkınlığıyla saf metafizik bilgiyi mümkün kılan zihniliği kastediyoruz. Bana öyle görünüyor ki bu sorular üzerine kısa bir müddet düşünülse verilmesi gereken cevapla ilgili hiçbir şüphe veya tereddüt kalmayacaktır.

Batının maddi başarısı itiraz kabul etmez; onu kimse inkâr edemez, fakat bu hiç de gıpta edilecek bir şey değildir. Hatta daha da öteye gidip, eğer zamanında kendine gelmezse ve eğer İslam dünyasındaki bazı tarikatlarda kullanılan bir ifadeyi kullanmak gerekirse, "aslına rücu"yu ciddi bir şekilde düşünmezse bu aşırı maddi gelişmenin batıyı er ya da geç felakete sürükleyeceği söylenebilir. Bugün bazı çevrelerde "batının müdafaası" sözleri işitiliyor, fakat maalesef batının bizzat kendisine karşı savunulmaya ihtiyaç duyduğu ve onu gerçekten tehdit eden tehlikelerin tümünün en başta geleninin ve en korkunç olanının kendi mevcut eğilimleri olduğu anlaşılmış görünmüyor. Bunu derinlemesine düşünmek iyi olacaktır; halen düşünebilecek durumda olan herkese bunun kuvvetle tavsiye edilmesi gerekir. Bununla konuşmamı sona erdiriyorum. Batıda artık muadili kalmamış olan doğu zihniyeti tam olarak anlaşılabilir hale getirilememiş olabilir ama en azından ona dair bir kısım tedailer uyandırmak için elimden geleni yaptım. Bu hakiki metafizik, Hint kutsal metinlerine göre yegâne tam, hakiki, mutlak, sınırsız ve ulvi olan bilgi hakkında eksik noksan da olsa bir taslaktı.

Kaynak:
DOĞU BİLGELİĞİ-Kılavuz Kitap, Ananda K. Coomaraswamy- Rene Guenon- Surendranath Dasgupta, Çeviren: Ahmet Aydoğan,1. Baskı: Say Yayınları, 2012, İstanbul

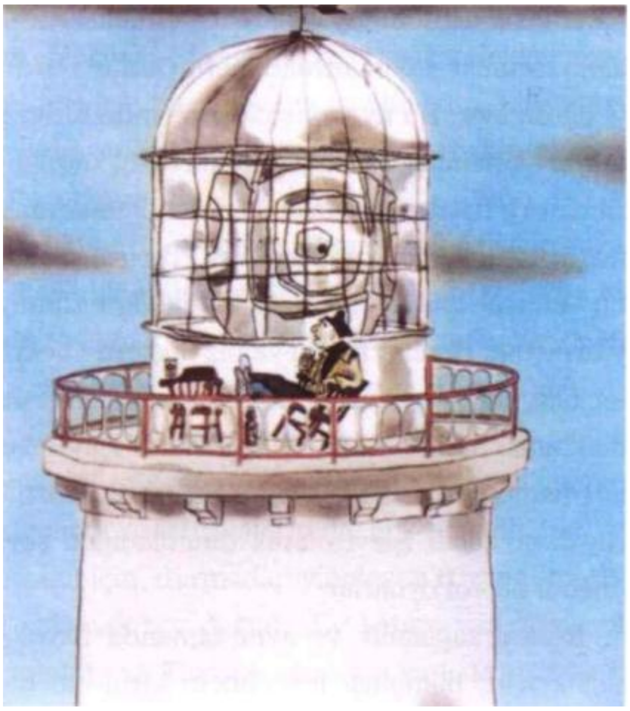
[slideshare id=65164262&doc=reneguenondoumetafizii-160819144900&type=d]

RESİM ANALİZLERİ

Flaman ressam Campin'in bir mihrap resminden ayrıntı (15. yüzyıl). Kapı umudu, kilit başkalarını sevmeyi ve anahtar da tanrı özlemini simgelemek içindir. Bir Ingiliz kardinali geleneksel törenle bir kiliseyi vaftiz ediyor (solda).

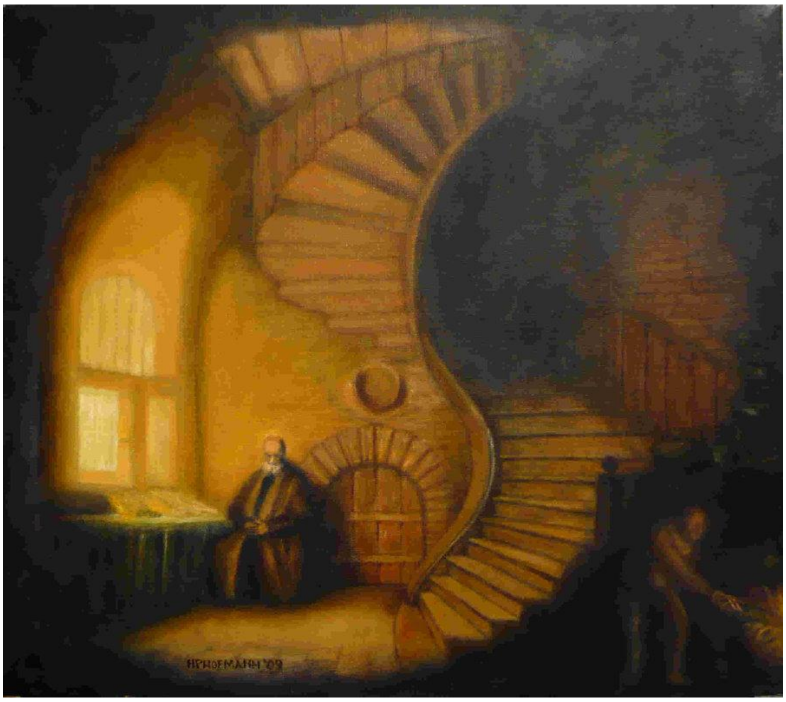
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2e/Robert_Campin_-_L'_Annonciation_-_1425.jpg/800px-Robert_Campin_-_L'_Annonciation_-_1425.jpg

Bugün bireylerin maruz kaldığı iki elki: Reklam (bir Amerikan reklamı "hoş yaşam"ı vuıguluyor ve siyasal propaganda (1 962 yılında bir halkoyu için bir Fransız ilanı. Evet oyunu istiyor fakat üzerine muhalefetin Hayır'ı yapıştırılmış.) Bu ve benzeri etkiler bizleri doğamıza uygun olmayan bir tür ve biçimde yaşamaya zorlayabilir. Bunun sonucu olan ruhsal denge bozulmaları, bilinçdışı tarafından yeniden dengelenmelidir (solda).

Fener bekçisi. (Amerikalı Roland B. Wilsonun bir karikatüründe.)

Yalnızlığı nedeniyle ruhça biraz rahatsız; bilinçdışı bunu tamamlamak için hayali bir dost uydurmuş. Karikatürün yazısında bu hayali dost "Bili, yalnız bu kadar da değil; dün kendimi kendi kendime konuşurken buldum!" diyor

Rembrandt'ın "Açık Kitabıyla Filozof" resmi, 1633. İçedönük yaşlı adam, Jung'un her birimizin kendi bilinçdışımızı araştırmamız gerektiği inancını görünürleştiriyor (üstte).

http://img09.deviantart.net/f716/i/2009/347/7/9/el_filosofo_en_meditacion_by_hphofmann.jpg

Ağaç altında bir yer sunağı (1 9. yy'dan bir Hint resminden]. Bu tür yuvarlak ya da dörtköşe yapılar genellikle, bireyleşme sürecinin tamamlanması için ego'nun tabi olması gereken Şelfi temsil eder.

https://i.ytimg.com/vi/NHv_ND2i-5I/maxresdefault.jpg

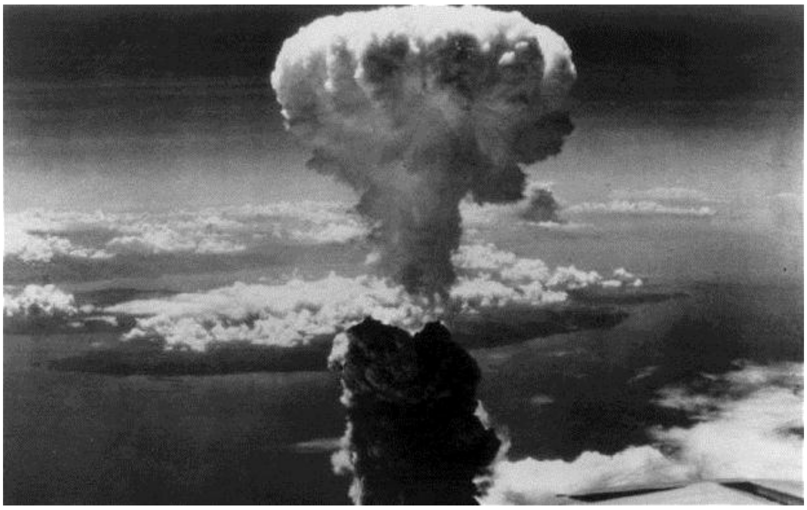
Düşte bir ayna bilinçdışının, bireyi objektif yansıtma, böylece bireye, belki o ana kadar olmayan içgörüsünü kazandırma yetisini simgeleyebilir. Ancak bilinçdışı, bilinci şoke eden ve şaşırtan böyle bir içgörüyü ileri sürebilir. Grek miti Gorgona Medusa'nın bir bakışı erkekleri taşa çevirir ve bu yüzden ancak aynadan bakılabilir. Bir kalkana yansımış olan Medusa lCaravaggio'nun tablosu, 1 7. yy).

http://blog.asianinny.com/wp-content/uploads/2014/10/Hiroshima-Mon-Amour-movie.jpg

İnsanın bugün gereksindiği ruhsal birlik, birçok düşte, "Hiroshima.

Mon Amour" (1959) filmindeki Fransız kızın Japon erkekle birleşmesiyle anlatımını buluyor (üstte). Yani psişik dissosyasyon 20. yy'ın bir tablosuyla, Atom Bombası patlamasıyla simgeleniyor.

http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/02640/nagasaki-atomic_2640815b.jpg

Kaynak: Carl G. Jung,-İnsan ve Sembolleri, Kitabın özgün adı: Man and his Symbols Çeviri: Ali Nahit Babaoğlu, okuyan us, Baskı: İstanbul, Mayıs 2007

ORTAK DİL OLUŞTURMADA SEMBOLLER

Merve YILDIRIM

1

Öz

İnsanoğlu tarihin belli dönemlerinde akıl ve mantığı ile elde edemediği görünen ve bilinen yollardan ulaşamadığını anlamadığını ve doğaüstü olarak tanımlayamadığı bazı gerçeklere sezgileri ile ulaşmaya çalışmıştır. Simge sezginin anahtarıdır. Sembollerin değişik dönem ve uygarlıklardan, değişik coğrafyalarda folklorik değerler içerisinde benzer anlamlarda kullanıldığını ve uygarlıkların ortak bir simgesel dili oluştuğunu görmekteyiz. Antik çağlardan başlayarak ticaret yapanların, dinsel kurumların ve siyasi erkin kendilerine özgü sembolleri kullanmışlardır. Bunlar kimiz zaman mühür, kimi zaman arma rakamlar, paralar gibi tapınma ve devlet yönetim biçimleri. Bütün sosyal ve ekonomik aktiviteler semboller aracılığıyla sürdürülmüştür. Değişimler toplumu yeniden bilgilendirmekte ve iletişim kurallarıyla katkı sağlamaktadır. Semboller iletişimin başlangıç noktasıyken bugün sistemin ana merkezinde konumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: sembol, eğitim, dil

Common Language for the Creatıon of Symbols Abstract

In historys ' some period, humankind try to reach some reality with instinct, because they could not reach and understan it with wise and mentality. In additionally they could not recognise supernatural things. Symbol is a key for instinct. We can see that symbols(sign) are same in differentperiod and civilization, different geography and value offolklore.it is associated with symbolic language.Starting with ancient times, merchants or trades who make trade, religional institute and political powers use special symbols, which are sometimes signature, crest, numbers, coins... these symbols provide worship ans state management. All social and economic activity is maintained by symbols. Changings contribute to inform society and communication channel. Whie symbols are point of beginning, today symbols are main centre of comunication.

Keywords: design, education, language

Giriş

İnsanın kültürel evrimi, sosyal ve kamusal alandaki gelişimiyle de ilişkilidir. Kültür endüstrisi her ne kadar temas ettiği alanları tüketim nesnelerine dönüştürüyor olsa da (müzik sinema, medya, gündelik yaşam...) kaçınılmaz bir şekilde metaya çevireceği şeylerin tüketicilerin (kitle) kriterlerine uygun olarak biçimlendirilmiş olması ön koşuluna sıkıca bağlıdır (Tokat, 2004: 45). Kültür endüstrisinin pazarlama konusundaki iki yapı taşı vardır. İmge ve ikon yaratılan veya zaten potansiyel olarak ortada duran imgeler, ikonlar yoluyla kitlenin bilinçaltına yollanır. İnsan beyni görüntüleri, sembolleri dile tercih eder, bu bir çeşit teknik tercihtir.

İnsan yaşamının daha ilk adımında simge başat bir rol oynar. Bu ayrışmada insan kendisini bir simgeyle "ben" göstereniyle ifade etmeye olanak tanıdığı oranda kültürel kimliğinin

1 Öğr. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi GSF Görsel İletişim ve Grafik Tasarım Böl. (e-posta: merveyildirim 1@hotmail.com)

gelişeceği bir hareket noktası sağlar. İnsan simgeleştirici yetisiyle nesne ve biçimleri sembollere dönüştürür ve binlerce potansiyel olguyu sembollere indirgemişlerdir. Bütün sosyal ve ekonomik aktiviteler semboller aracılığıyla sürdürülmüştür. Bunlara örnek: rakamlar, paralar gibi dini tapınma ve devlet yönetimi biçimleri, mühürler, armalar, kitap ayıraçları, ekslibrisler.

Bu resme ya da yeni bir ürüne bakıldığında **"Bu nedir?", "Bu ne anlatmak istiyor?",** gibi sorunların beyinde uyanması, insanı bir sanat eseri karşısında sistematik ve tanımlamalı bir düşünceye itmektedir. İnsanoğlunun önceleri korku, büyü ve dini, sonra iletişim kurma ve kendini ifade etme isteğini, daha sonraları ise yaşamı kolaylaştırma ve söylenemeyen, somut olmayan, tanımlanamayan olay ve olguları kolaylaştırma ve söylenemeyen, somut olmayan, tanımlanamayan olay ve olguları kuvvet, güç, bereket, ölüm, yaşam vb.) sembolleştirme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda dil, din, mitos ve sanat bir semboller dizisi olarak gelişmiş ve her dönemde insanın vazgeçilmez bir parçası durumuna gelmiştir. Pek çok klasik ve çağdaş filozofa göre mitoloji, sanat, dil ve din olgularının tamamı sembollerden kurulmuştur. Yalnız sanat alanında değil, bilim, din ve günlük yaşam ilişkilerinde de insanlar arası iletişimin ortak unsuru olan düşüncenin oluşum sürecinde sembolik anlatımlar önemli bir yer tutmaktadır. Aynı etkiyi farklı kişilerin farklı sembolleştirmeleri, hatta bu farklılıkların bir kargaşa ile sonuçlanması da olasıdır(Eliada, 1992: 33).

Sembol, içeriği ve anlamı ortaya koyan karmaşık yapası gereği çift yönlüdür. Anlatılmak istenen ile anlatılan arasında bir süreç olma yönüyle de tek bir anlamı değil çoğu kez birden çok anlamı kapsar. Doğuda ve batıda ayrıca M.Ö. 6800 yıllarına dek uzanan, köklü bir kültür birikimine sahip olan Anadolu'da etnik, sosyal, dini, coğrafi ve kültür özellikleri nedeniyle sembolik anlamlar, formlar ve motifler açısından büyük bir zenginliğe sahiptir. Sembolik motifler plastik yönleriyle olduğu kadar, içinde yaratıldıkları toplumun yaşam biçimini ortaya koymaları yönüyle de büyük önem taşırlar (Kaya, 2004: 3). Tarihsel süreçte mağara duvarlarına oyularak çizilen hayvan figürleri insanoğlunun en eski görsel eserleridir. (Fransa'da Lascaux Mağarası İ.Ö. 15000) Bu resimlerde av sahneleri ve el resimleri vardır ve imgelerin insan üzerindeki etkisine ilişkin şekil çizilerek yapılmış ilk görsel iletişim örnekleridir.

Tarih sürecinde bazı topluluk ve kültürlerde kendilerine özgü bir dil olarak semboller kullanılmıştır. Yazı öncesi tarih sürecinde resimsel yaklaşımın ve benzeştirme ile biçimler

kullanılmıştır (Dicle ve Fırat arasında, Sümerler, Akadlar, Asurlular ve Babililer için yaşam alanı oldu). Mezopotamya Uygarlığı'nın kurucuları Sümerler ilkyazı sistemini geliştiren toplumdur. IV. Uruk döneminde bulunduğu sanılan "Çivi yazısı" insanlık tarihinin dönüm noktasında biri olarak kabul edilmektedir. Çivi yazısının gelişimindeki ilk basamak piktogramlardır. Tarihteki ünlü "Hammurabi Kanunları" da taş üzerine çivi yazısı ile yazılmıştır. (İ.Ö 1930-1880) Eski Mısır'da yazı işlevi gören ve resim özelliği taşıyan simgelere Hiyeroglif adı verilmektedir. (İ.Ö. 3100) Bu simgeler Mısır dışında başka bir uygarlıkla bağlantısı olmayan bir sisteme sahiptir.

Resim ve hiyeroglif, Çin'de temel görsel anlatım biçimi olarak tarih boyunca kullanılmıştır. Her karakter, bir sözcüğü temsil edebiliyordu. Alfabenin bulunuşu yazılı iletişimde bir dönüm noktası olmuştur. Bilinen ilk alfabetik yazı Fenikeliler tarafından kullanılmıştır. Bugünkü (Lübnan, Suriye ve İsrail'in bulunduğu bölge) Semboller derin bir anlam ve içerik zenginliğine sahiptir. Bu nedenle sembolizm resim, din, edebiyat gibi dallarda yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Örneğin; matematiksel bir işaret olan rakamlar, başlı başına sembolik bir yapıya sahiptir. Sembol ilk çağlardan günümüze dek filozof, sanatçı ve sanat tarihçilerini düşündüren bir kavramdır. Sembol sözlük anlamıyla çoğu kez simge ile anlamdaş tutulmuştur.

Sembolün tek bir cümle ile tanımını yapmak oldukça güç bir girişimdir. Çünkü sembol çoğu zaman doğrudan açıklanamayan yönü ile yalnızca bir nesneye işaret etmez. Birden çok anlam ve kavramı kapsar. Sembol yapısı gereği geniş bir kapsam alanına sahiptir. Öyle ki felsefeden dine, mitolojiden sanata, dilden bilime dek uzanan anlatım şekilleri ve hatta tüm bu alanların kendileri de geniş sembol ailesini oluştururlar. Herhangi bir nesne, kavram, duruş, ifade (anlatım) ve biçimin sembol olabilmesi için anlama işaret etmesi gerekmektedir. Sembol, anlamı kapsadığından soyut bir nitelik taşır. Bir başka deyişle anlatılamayan, kanıtlanamayan, duyularla algılanamayan soyut kavramları işaret eder (Kaya, 2004: 3).

Sembolün iki farklı unsuru vardır. Biri anlam, diğeri ise anlatımdır. Anlam düşünsel olana ilişkin, anlatım ise biçimsel olana ilişkindir. Ancak sembol böylesine kolay bir anlatımı içerir gibi görünse de karmaşıktır. Çünkü sembolün anlam yüklemeleri her zaman tekil değildir. Çoğu kez sembolün işaret ettiği anlam çağrışımlı yada çok anlamlıdır. Örneğin yılan Doğu kültüründe kötülüğü anlattığı gibi aynı zamanda şifaya da işaret eder. Öyleyse bir sembol çok anlamlı olabileceği gibi ona süreç içerisinde değişik anlamlar da yüklenebilir. Farklı toplumlarda farklı özlere bürünebilir, hatta aynı toplumda bile farklı anlatımlara yönelebilir. Bu yönüyle "sembol karşılaştırmaya da açıktır (Cassirer, 1977: 41-43).

Çağlar boyunca insanoğlunun zihnini meşgul eden en önemli soru "ne" olduğunu bilmek ve var oluşunu anlamlandırma sorunudur. Tarih boyunca insanoğlu hep bu anlamlandırmanın peşinde koşarken, korkuları, gereksinmeleri onu sürekli araştırmaya, kuşkuya ve doğal olarak yaratıcılığa teşvik etmiştir. Yaratıcılığının köklerindeki bilinçaltı dünyasının imgeleri, en ilkel mitolojilerde bile, öze ilişkin bilgi arayışlarına yöneliktir. Evreni gözlemleyen insan var oluşunun köklerini araştırırken itildiği yaratıcı atmosferde, bir koldan matematik ve geometri, öbür koldan sanat ile insanlığın gelişimini günümüze taşımıştır ve denilebilir ki sanat, bu serüvende insanlığın hizmetine felsefeden önce katılmıştır. **"Aristotales'e göre; "Bütün insanlarda doğadan bilme isteği vardır. Bunu bize duygularımızdan aldığımız hoşlanmalar gösterir. Bu duyumlar arasında en sevdiğimiz ise görme duygumuzdur. Görmeyi yalnız bir eylemde bulunmak için değil, hiçbir şey yapmadığımız zamanda başka her şeye yeğleriz. Bunun nedeni bütün duyular içinde en çok görmenin bizim bilmemizi sağlaması ve nesneler**

arasındaki ayrılıkları ortaya çıkarmasıdır" (Bergeaud,1999: 85).

Sembolde kültürel ayrılıklardan kaynaklanan farkları doğadan kaynaklanan farklarla bağlama işlemi, anlamsal olarak birikerek gelmiş olanla biçimsel olarak gösterenin ilişkisini kurmak evrimsel gelişime aykırı bir yaklaşımdır. Örneğin klasik bir sembol olan kartalın bir toplulukta sembolik anlamı farklı, bir başka toplulukta ise daha farklı olabilir. Ya da aynı anlamda farklı biçimlerle ortaya konabilir. Bu kültürel bir sorun çerçevesinde ele alınabileceği gibi insanlığın gösteren ve gösterilen olmak üzere ortak evrimleşme (kavrama yönelme) aşamalarının birinde ortaya çıkmış olması ile de açıklanabilir.

Ortak sembollere yönelme tek başına kültürel birliği göstermez. Tam tersine insanlığın evrimleşme sürecinde ortak temalar, inançlar ve kutsallık çerçevesinde sembole evrensel yaklaşımı içerir. Örneğin birbirinden bağımsız katılarda gelişen totemlerle bile aynı kavrama (anlama) dönük semboller ortaya çıkar. Burada semboller Levi Strauss'un deyimi ile "çok sayıda olasılığı barındıran kavramsal bir araç" haline dönüşür. Buradan anlaşıldığı gibi sembol bir anlamda kendi biçiminden sıyrılıp anlamı öne çıkarır. Yani tapınılan şey kartalın kendisi değil kavramıdır.

Sembolizmin tarihi her şeyin, doğal nesnelerin, taşların, bitkilerin, hayvanların, insanların, dağlar ve vadilerin güneş ve ayın, rüzgar, su ve ateşin ya da insan eliyle yapılmış olanların hatta soyut biçimlerin, sayıların, üçgen, dörtgen ve dairelerin simgesel anlam kazanabileceğini göstermiştir (Pilici, 2008: 8).

Çoğu kez sembolün anlatım biçimi kendi olmaya devam ederken aynı zamanda bir başka şey biçimine girer. Örneğin daire formu güneşi anlatıyorken daire olmaya devam ederek aynı zamanda bir başka gerçekliğin yansıtması ve imalı bir objesi durumuna da gelmektedir. Burada daire bir yandan geometrinin biçim alanı içinde yer alırken bir yandan da astroloji ve inanç dünyasının bir fenomeni olmaktadır.

İnsan simgeleştirici yetisiyle bilinçsiz olarak nesne ve biçimleri sembollere dönüştürür. (Bu sırada onları büyük psikolojik önemle yüklemiş olur.) Bunları da gerek tapınma biçiminde (din) gerekse görsel sanatlarda dışa vurur. Tarih öncesi çağlara kadar uzandığında din ve sanatın karşılaştırmalı tarihi, atalarımızın kendileri için anlamlı simgeler bıraktıklarının kanıtıdır. Bugün bile çağdaş resim ve heykelin gösterdiği gibi din ile sanatın etkileşimi hala canlıdır (Jung, 2002: 232).

Eliade, sembolü kutsalın açığa çıkmasında bir araç gibi görür, sembolü aracı kılar. Oysa kutsal olan ve kutsalın kendisi de bir sembol durumundadır. Sembolü aracı olarak kabul etmek aynı zamanda sembolü bir biçim olarak görmeyi gerektirir. Oysa sembol biçimin arkasında saklanan anlamı içerir. Farklı kültürlerdeki sembollerin biçimsel olarak benzerlikleri ile farklılıkları aynı şansa sahip değildir. Çünkü biçimsel benzerlik coğrafyanın sunduğu olanaklar, doğal objelere yönelme ve ortak doğal biçimlere yönelme ile açıklanabilir. Ancak farklı kültürlerdeki anlam benzerliği veya farklılığı aynı şansa sahiptir. Öyle ise "benzerlik" ve 'farklılık" sembol olma sürecinde aynı şansa sahiptir (Tacou, 2000: 49).

Aynı zamanda bu sembolleşmeye yönelmede insanın kutsal olanı kutsal olmayandan ayırma eylemi ile sıkı bir ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin bir kayın ağacı artık herhangi bir ağaç olmaktan çıkıp kutsal olan ile özdeşleşmiş ve bir maddi varlık olarak kendi olmaya devam ederken aynı zamanda bir başka anlam dünyası içinde de yerini almıştır. Öyle ise bu

ağaç, ağaç olmaktan ötürü değil kutsal olmaktan ötürü anlam kazanmaktadır. Tapınılan şey ise ağacın kendisi değil, onun kutsal olana ait olan bir başka var oluş biçimidir (Eliada, 1992: 19).

İnsanoğlunun doğada gördüğü ilk temel nesneler olan, dağlar, yıldızlar, ay, güneş, ağaçlar, taşlar, sular, geometrik yapılar, kapalı formlar ve süreklilikleri ile güçlü bir biçim hafıza oluşturmuşlardır. Tüm çağlarda insan, biçim yaratma surecinde bu temel geometrik formlara ulaşmış, doğanın dili olan soyutlama ve geometriyi kullanmıştır. İnsanoğlu sembollere yönelirken, bir nesne, olgu, durum ya da duyguyu sembolleştirirken çoğu kez anlattığı nesne, olgu, durum ya da duygu geride kalmış, biçim öne çıkmıştır.

Arketip, Mit ve Sembol

Arke; ilk olan anlamındadır. Arketip ise dünyada var olan şeylerin ilk örnekleridir. M. J. Boulter, mağara resimlerindeki bu sembolleri örnek alırken, gerçek üstücülerin sembolik sanatsal ifadelerine karşılık düşebileceği kanısına varabileceğimiz "yansıma" ifadesini kullanmıştır.

Jung arketipler hakkında şu saptamaları yapıyor: **"İçgüdü dediğimiz duyularımızla algılayabildiğimiz fizyolojik uyaranlardır. Ama aynı zamanda fanteziler şeklinde ortaya çıkan ve varlıklarını da çoğu zaman sembolik resimlerle belli ederler. Benim arketip adını verdiğim işte bu iç görüntülerdir. Kökenleri ise bilinmemektedir"** (Jung, 2002: 67).

Gustave Jung, Arketipleri insanlığın bilinç dışında var olan kendi değerlerine ulaşmasında bir aracı olarak görmektedir ve onların, tüm insanlığa has ortak davranış özelliklerini başlatma, kontrol etme ve yönlendirme kapasitesine sahip doğal merkezler olduğunu belirtmiştir. Jung'a göre bütün dinler bu arketipsel imgelerle doludur ve ritüelin amacı da insanların insanüstü âlemle anlamlı bir ilişki kurmalarını sağlamaktır. Dinlerin de kendilerini yine ilk örnekler aracılığıyla ifade etmelerinin onların ortak yönleri olduğunu belirtir. Jung kendisi tanrının bir ilk örnek olduğunu söylediğinde insandaki bir tip'e işaret etmektedir. Tip kelimesinin, **"esmek, iz bırakmak ve damgasını vurmak"** anlamlarını taşıdığını belirtir. Tanrı ilk örneğinin de bilinçaltından bilince ulaşarak bireyler üzerinde etki yaptığını ve kendisini kabul ettirdiğini sözlerine eklemiştir. Dolayısıyla bizler, bir Arketip'in, insana damgasını vuran ve onun üzerinde etki bırakan bir özellik taşıdığını belirtebiliriz (Jung, 2002: 259).

"Jung'a göre bireyleşme süreci, bilinç ve bilinçaltı arasındaki bütünleşme sürecidir. Bu bütünleşme sürecinde ise, "kendilik" Arketip'i temsil etmektedir. Bu sembollerin, bilinçaltında saklı olduğunu ve günlük yaşamın mantığına yabancı kaldıklarını anlayabiliriz. Sürrealist sanatçıların esinlendiği bilim adamı Cari Gustave Jung'un teorilerini ele alırsak, açığa çıkartılmaya çalışılan ve ilkel olana dair bu semboller, Arketip adını verdiği ilk örneklerdir (Jacabi, 2002: 66).

20.yy'ın ortalarına doğru batılı bilginlerin mitlerle ilgili araştırmalarından o güne kadar süre gelen yaygın görüşün aksine mitleri fabl "uydurma", "kurmaca" olarak ele almak yerine arkalle toplumlarda anlaşılan biçimi ile ele aldılar.

Geleneksel toplumlardaki bütün işlevlerini içerebilecek bir tanım çerçevesinde toplamak olanaklı değildir. Mitleri Platon boş söylenecek ve masallar diye tanımlamıştır. Evrene ilişkin gerçeği tanrılar katındaki hakikati gözümüzün önüne sermek için mitolojik ögelere başvurmuşlardır. Platon mitlerin gerçek anlamlarının ancak bu öğretiler ışığında uzun yıllar

boyunca eğitim görmüş kişilerce bilindiğini açıklamaktadır. Ancak bu bulguların bilgiye dönüşebilmesi için mutlaka inisiyosyondan geçmek gereklidir.

Mitin açık olan tartışmasız değeri hep aynı süreler içinde yinelenen ritüellerle yeniden doğrulanır en eski olayın yeniden anımsanması ve yeniden gerçekleşme aşamasına gelmesi, ilkel insana "gerçek olanı" ayırt etmesinde ve akılda tutmasında yardımcı olur. Başlangıç zamanında yapılanların hep aynı süreler içinde yinelenmesi herhangi bir şeyin mutlak bir biçimde var olduğunu kanıtlar. Bu "herhangi bir şey" kutsaldır. Gerçeklik aşkın bir düzeyde kendini belli eder, ama bu aşkın düzey ritlerde yaşanmaya elverişlidir. Arkaik zamanda, tanrıların mitsel kahramanlarının ve atalarının bu aşkın nitelikteki dünyasına girilebilir. Ritüel yardımı ile kronolojik zaman ortadan kaldırılır, mitin kutsal zamanı yakalanır. Tanrıların başlangıç zamanında gerçekleştirdikleri başarılarla çağdaş duruma gelinir.

Mit, çok sayıda ve birbirini bütünler nitelikteki bakış açılarına göre ele alınıp yorumlanabilen son derece karmaşık bir kültür gerçekliğidir. Hiçbir doğal olay ve insan yaşamının hiçbir olayı yoktur ki mitolojik bir yoruma uymasın ve böyle bir yorum istemesin. İnsanbilimciler, budun bilimciler aynı temel düşünceleri dünyanın her tarafındaki çok ayrı şaşkınlığa düşmüşlerdir. İnanç konulan, dogmatik kanılar, tanrıbilimsel dizgeler bitmez tükenmez bir savaşın içinde iken bile temel düşüncelerinin içsel birliğini etkilemezler. Kutsal simgeler sürekli olarak değişse de, simgesel etkinlik, temeli oluşturan ilke olarak hep aynı kalır.

Ezorerik[2] öğretinin yansıtıcısı rahipler, sıradan insanların yetersiz bilgileri ile mitolojilerin içerdiği derin mesajları (Çoğu yaradılışın kökenlerine ilişkin) anlayamayacaklarını düşünerek sembollerle yüklü bir gizler sistemi oluşturmuşlardır. Ancak burada şunu da açıklamakta yarar vardır. Bu gizlerin yalnızca bu sırları elde etmeye hak kazanan belli bir zümreye verilmesi, bu doktrinlerin hem zayıf yanını, hem de bu sembollerin günümüze kadar tazeliklerini koruyarak taşınmasını sağlamıştır. Yayılma yolu ile ortaya çıkan mitoslarda Ezoterik öğretiden geçen bilgelerin katkısı kuşkusuzdur.

Arkaik[3] toplumlarda kültür, birkaç bireyin yaratıcı deneyimleri sayesinde oluşur ve yenilenir. Ancak arkaik kültür, mitlerin çevresinde döndüğü ve mitler de kutsalla ilgili usta kişiler tarafından yorumlandıkları ve derinleştirildikleri için toplum bütün olarak bu birkaç bireyin ortaya çıkardığı ve ilettiği değerler ve anlamlara doğru sürüklenir. Bu anlamlar da insana kendi sınırlarını ve koşullanmalarını aşmada, yaratıcılığının sınırlarını zorlamada yardımcı olur.

Arketipler bütün milletleri tarihin çağlarını karakterize eden efsaneler, dinler ve felsefeler yaratır. Arketipler simgeseldir ve her arketip bir niteliğe işaret eder. Her simgenin zamanda olan zamana aşkın olanla ilişkilendirilmesi gibi arketipler de kişisel ölçekten daha genel olana ilişki kurar. "Simge; kendinden başka bir şeyi yansıtarak ya da temsil ederek görünür kılan "im" diye tanımlanır. Bu imleme bir figür, nesne, beti, gösterge, sözcük biçiminde olabileceğinden simge, toplumsal, kültürel, uzlaşımsal im olarak da tanımlanabilir. Osmanlıcada remiz ve Türkçede simge olarak dile getirilen bu sözcük literatüre Grekçeden

2 Ezorerik: Bir konudaki derin bilgilerin ve sırların ehil olmayanlardan gizlenerek bir üstad tarafından sadece ehil olanlara inisiyasyon yoluyla öğretilmesi

3 Arkaik: Klasik çağ öncesinden kalan

sembol olarak geçmiştir. **Grekçe "symbolein" buluşmak, birleşmek anlamını taşır. Felsefe ve mitoloji literatürüne giren ve kısaltılmış olarak "symbol" diye adlandırılan sözcük birleştirici öğe diye kavramlaştırılmıştır.** Simge, her disipline göre bağlamına, dizgesine bağlı olarak farklı anlamlarda kavramlaştırılmıştır. Bu nedenle hangi bağlamda kullanıldığı büyük önem taşımaktadır (Hançerlioğlu, 2012: 73-74)."

Genel olarak hepsini kapsasa da özellikle dilbilim açısından simge (symbol) gösterge (sign) belli bir nedensellik ya da doğal bir ilişki üzerine kurulu olup, sesli veya yazılı bir biçim (gösteren) ile kavramsal bir içeriğin (gösterilen) birleşmesinden oluşan dilsel birimdir. İmge, beti anlamına gelir. Sembol nedensellik ilişkisi olmayan, doğal ilişki üzerine kurulmayan im demektir (Bardakoğlu, 2006: 31).

Sembol aşkınlığın içkin mesajını taşır. İmgenin dişil özelliğine karşın imge eril karakterdedir.

1. **Sembol, yansıtıcıdır.**
2. **Sembol, gösterirken gizleyen bir özelliğe sahiptir.**
3. **Sembol, izleyiciyi düşünsel etkinliğe çağırır.**
4. **Sembol, temsil ettiği soyut ve aşkın değerlerin anımsanmasını, anlaşılmasını, paylaşılmasını sağlayan bir anahtardır.**
5. **Sembol, belli bilgi ve anlayışı aşina olmayanların bilincinden gizler ve aşina olanlar açar.**
6. **Sembol, sezginin ve keşfin anahtarıdır.**
7. **Sembol, arketipleri (ilk örnekler) gösterdiği gibi onları yeniden üretir.**

Simgeler zamandan ve mekandan bağımsız bir hakikati gösterirler. Başka deyişle zaman-mekanı aşkın bir ideyi, bir ilkeyi gösterebilmek yalnızca simge ile olanaklıdır. Simgenin farklı bir niteliği de, farklı zaman ve mekanda ortak doğası olan nesneleri gösterebilmesidir. Simgenin en temel üç özelliği vardır. Bunlar:

- **Bir ilkeyi gösteriyor olması**
- **Farklılıkları birliğe getirmesi**
- **Çok anlamlılığa açık olması**

İnsan, simgeleştirici yetisiyle bilinçsiz olarak nesne ve biçimleri sembollere dönüştürür. Tarih öncesi çağlara kadar uzandığında din ve sanatın karşılaştırılmalı tarihi, atalarımızın kendileri için anlamlı simgeler bıraktıklarının kanıtlarıdır. Bugün bile çağdaş resim ve heykelin gösterdiği gibi, din ile sanatın etkileşimi hala canlıdır (Jung, 2002: 232).

Simge Olarak Biçimler

İnsan simgeleştirici yetisiyle bilinçsiz olarak nesne ve biçimleri sembollere dönüştürür. Bunları da kendine büyük psikolojik önemle yükler. Gerek tapınma biçiminde (din) gerekse görsel sanatlarda dışa vurur. Tarih öncesi çağlar atalarımızın kendileri için anlamlı simgeler bıraktığının kanıtıdır (Jung, 2002: 232).Başlangıçta üç sembol kullanılmıştır. Bunlar anlaşıldığında da semboller bileşik hale getirildi. Ve yeni semboller geldi. Zaman geçtikçe bunların sayısı giderek arttı ve daha kompleks oldular. Öyle ki 3000 yada 4000 yıl öncesinde Mısırlılar artık bir mabedin üyeleri başka bir mabette kullanılan sembollerin yarısını bile

anlayamaz olmuşlardır (Churchward, 2000: 111).

Başlangıçta 3 orijinal sembol ve temel biçim vardı.

Bunlar;

Daire –Üçgen-Kare

Daire

Güneşin çizimidir ve sonsuz olanın sembolü olarak kullanılıyordu. Monoteistik sadece bir ilahi sembol olması nedeniyle tüm sembollerin en kutsalı olarak kabul ediliyordu. Bu sembol için güneşin seçilme nedeni o dönemin insanın görüş açısına giren ve anlayış kapasitesine hitap edebilen en muktedir nesne olmasıydı. Başlangıcı ve sonu belli olmayan daire aynı zamanda ebedi varoluşu, sonsuzluğu ve sınırsızlığı temsil ediyordu.

Kadim yazılarda Ra olarak güneş'in çeşitli formlarda çizildiği görülür.

Şekil 1: Tanrı'nın Orijinal Monoteistik[4] sembolü.

Şekil 2: Nagaların gerçekleştirdiği bir sonraki değişikliktir.

Şekil 3: Uygurların gerçekleştirdiği değişikliktir.

Şekil 4: Bazı Mısır tanrılarının başlığının bir kısmı.

Şekil 5: Bu genellikle sütunların veya ölüler için dikilen mezar taşlarının tepesinde yer alan kırmızı bir küre olarak tasarlanmıştır.

Bütün bu güneşler, Tanrı'nın monoteistik sembolüdür ve eskiler tarafından Ra adı altında anılmaktadır.

Eşkenar Üçgen

Üçgen yaklaşık 50 bin yıllık geçmişe sahip olan geometrik bir şekildir. Üçgen sağlamlığı, duruluğu ve yükselişi yansıtmaktadır (Ribakov,1994: 86).

Eşkenar üçgen, nasıl kullanıldığına bağlı olarak ikili bir önem taşır. Kökeni, ilkel insana Mu topraklarını oluşturan üç ayrı kara parçasının, Batı Ülkelerinin nasıl ortaya çıktığının açıklanmasına dayanır. Bir tanesi kıtasal boyutlarda, diğer ikisi küçük olan bu kara parçaları birbirlerinden dar boğazlarla, Mısırlıların deyimiyle "kanallarla" ayrılmıştı. Gelenek ilk önce kıta boyutlarındaki parçanın ortaya çıktığını, diğer iki küçük adanın farklı zaman dilimlerinde onu izlediğini söyler. Üç ayrı zamanı kapsayan bu fenomeni açıklamak için seçilen şekil üçgendi.

Üzerinde çağlar boyu sayısız panteonların inşa edildiği ilk üçlü ulûhiyet böyle doğmuştu. Eşkenar üçgen yaratıcıyı simgeliyordu. Ve yaradan Cennet'le gök oturduğuna

göre üçgenin cenneti de simgelemesi gerekirdi. Çünkü Tanrı neredeyse orası cennetti.

4 Manoteistik: Tek tanrıcılık.

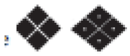
Tanrı'nın tekliğinin sembolünün üçgen içine yani cenneti içine aldığını ifade eden semboldür (Churchward, 2000: 117).

Dört Kenarlı Kare □

İlk ve orijinal Kutsal Semboller Üçlüsünün sonuncusu Dört Kenarlı Karedir. Kare, iki aşikâr nedenden dolayı yeri, dünyayı simgeleyen geleneksel sembol seçilmişti:

◇□ Dünyanın orijinal kozmogonik formu ya da resmi kareydi. Düz bir şekilde durduğu zaman dünyayı simgeliyordu. Yanda görüldüğü gibi köşe noktası üzerine oturtulduğunda Dört Sütuna gönderme yapan dört ana yönü göstermek için kullanılıyordu. Köşe noktası üzerinde duran bir karenin içinde bir diğer kare, bir şeyin ondan çıkıp gittiğini temsil eder.

Dört Parçalı Kare

B.A. Ribakov, Ukrayna Krasnodar'da ve ona yakın yerleşim yerlerindeki pencerelerin etrafında ve bahçe çitlerinde olan ahşap süslemelerin anlamını araştırmıştır. Çapraz dörtgen içinde olan dört dörtgenin güneşi sembolize ettiği ve dünyanın onun etrafında dönmesini, böylelikle kış, yaz, ilkbahar ve sonbaharın duruş şekillerini gösterdiğini belirtmiştir (Ribakav, 1994: 86).

Antik Yakındoğu'dan kalan çok sayıda anıt ve silindir mühürde –evcil, yabanıl ya da düşselbirçok hayvan betimlenmiştir. Bunlar arasında filler ve sinekler, akbaba ve yengeçler dışında, yılan, kaplumbağa ve balıklar da vardır. Ama en sık rastlananlar, aslan ve boğa gibi Mezopotamya kültürünün önemli hayvanlarıdır (Uygarlık Ansiklopedisi, 1990: 36).

Hayvanlar

Antik Yakındoğu'da kalan çok sayıda anıt ve silindir mühürde evcil, yabanıl ya da düşsel – birçok hayvan betimlenmiştir. Bunlar arasında filler ve sinekler, akbaba ve yengeçler dışında, yılan, kaplumbağa ve balıklar da vardır. Ama en sık rastlananlar, aslan ve boğa gibi Mezopotamya kültürünün önemli hayvanlarıdır (Uygarlık Ansiklopedisi, 1990: 36).

Diğer Semboller

Ne gerçek nesneleri ne de kavramları temsil ederler.

(Alfabeyi oluşturan harfler, sayılar, noktalama işaretleri, matematiksel işaretler)

Daire *: Sonsuzluk*
Kalp *: Sevgi-Aşk*
Güneş *: Tanrı Orak-*
Yıldız *: Üstünlük-*
Kafatası *: Ölüm*
Zeytin Dalı *: Barış*

Güvercin *: Barış*

Baykuş *: Bilgelik-Akıl*

lan Semboller ve Anlamları

Çapa *: Umut*

Kadın -Erkek *: Cinsiyet*

Tırpan *: Ölüm*

Şemsiye *: Koruma*

Kozalak *: Bereket*

Taç *: Onur - Şöhret*

Gül *: Güzellik*

Yılan *: Kötülü*

Bitkiler

Ağaç: Ağaç türleri kendi içinde değişik anlamlar içerdiği gibi tek başına 'hayat ağacı' dünyadan cennete yükselen değişim ve gelişim içindeki yaşayan evreni sembolize eder.

Zeytin Ağacı: Barış, bereket ve gücün, dinsel inançlarda ise günahlardan arınmış olmanın sembolüdür. Zeytin ağacının yararları ve kullanım alanları semavi dinlerin kutsal kitaplarında açıkça geçer ve bunların dışında diğer kültürlerin geleneklerinde de konu edinildiğinden dolayı çok önemsenen bir bitkidir. Dinde, sanatta ve mitolojide konu edildiğinden önemini hiç yitirmemiştir (Ersoy, 2007: 24).

İncir Ağacı: Din bilimini simgeler, bolluk ve bereketin sembolüdür.

Selvi Ağacı: Sürekli yeşil, canlı ve estetik görünümü ile iyilik, güzellik, uzun ömrün simgesidir.

Çam Ağacı: Doğu ve Batı kültürlerinde çam kozalağı üretkenlik ve hayat sembolü olarak kullanılır. Uzak Doğu'da ölümsüzlüğün simgesidir.

Palmiye: Çöl kültürlerinde suyun ve dolayısıyla hayatın sembolüdür. Sıcak olan iklimlerin çağrışımını yapar.

Hayat Ağacı: Hayat ağacı deyimi Tevrat' tan gelmektedir. Yaşamın devamlılığını, yayılışım, öncesini ve sonrasını simgeler. Evrenin ölümsüzlüğünün sembolüdür. Anadolu motiflerinde hayat ağacı sembolü çoğu kez kuş motifleri ile birlikte kullanılır. Bu motif Türk'lerde Şamanizm kökenlidir. Anadolu kültürlerinde önemli bir dekoratif elemanı olarak kullanılmasındaki sebep sembolik geçmişidir. Hayat Ağacı dünya ve cennet arasındaki bir köprü cennete yükselen hayatın dikey sembolizmasını oluşturur. Anadolu mezar taşlarında ve halk sanatında yaygın olarak kullanılır.

Ay (Hilal): Türk kültüründe kullanılan önemli biçimlerden biridir. Türklerin İslam dinini kabul etmesinden sonra dini bir anlamı da ifade ettiğinden, birçok dini eser üzerinde görülmektedir. Türkler güneşi dişi, ayı da erkek saymışlardır (Kuşoğlu, 2006: 29).

Defne

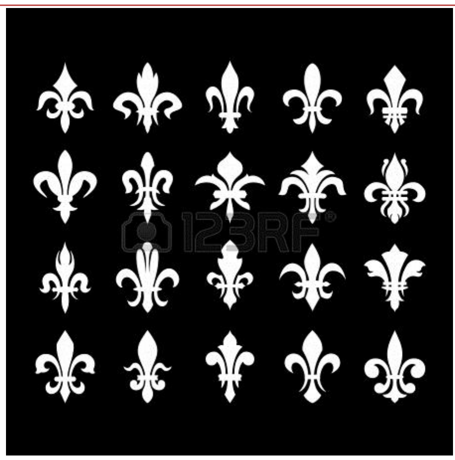
Defne adı; Yunan Mitolojisinde defne ağacına dönüşen su perisi Daphne'den gelmektedir. Fransa'da üniversite diplomasının adı olan "baccalaureat" (Latince: "baccalaurea": defne meyvesi anlamındandır) buradan kaynaklanmaktadır. Defne, yaz kış yeşil kalır "diğer yaprağını dökmeyen ağaçlar gibi, sonsuz yaşamın, enerjisinin ve gençliğin de evrensel bir simgesi olmuştur.

Lale

Lale, Türklerin milli çiçeği olarak kabul edilir. Lale kelimesi Arap alfabesiyle "L-A-L-H" harfleriyle yazılır. Allah adında da bir "elif, iki "lâm" ve bir "h" harfi bulunduğu

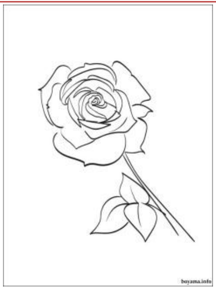
için, eskiden beri laleye bir kutsallık atfedilmiştir. "Osmanlı'da bir döneme lalenin adının verilmesinde bu kutsallığın rol oynadığı sanılmaktadır (Abdullah Kılıç "Lale", Turkuaz, Zaman Gazetesi 20 Nisan 2002). İran mitolojisinde Lale yeşil bir yaprak üzerindeki çiğ tanesine şimşeğin isabetiyle, yaprağın alevlenip donmasından meydana geldiğine inanılır. İçindeki siyah noktalar gönül yanığını temsil eder (Ersoy, 2007: 81).

Zambak Çiçeği

Türkler, Avrupa seferinden dönerken (Mohaç) bu çiçeğin şeklini beğenmişler ve Topkapı Sarayı'nın ikinci kapısının dış yüzeyinde, Milet İlyas Bey Camii mihrabında ve Urfa Rizvaniye Camisinde de görüldüğü gibi, biraz stilize ederek, kullanmışlardır. Urfa Rizvaniye Camisindekinin Memluk armalarından geldiği sanılmaktadır. Mısır'da egemen olan Memluklar Zambak'a benzeyen arma kullanmışlardır. Zambak, beyazla eş anlamlı olup, temizlik, masumiyet ve bakireliği simgeler. Genel görünümü ile bir haç'ı andıran bu çiçek Ortaçağ Avrupa'sında çokça kullanılan bir süs ögesi ve kraliyet amblemi olmuştur (Ersoy, 2007: 82).

Gül

Merkezi, dairesel bir yapılanma gösteren gül, her şeyden önce, merkeze ulaşılmış olmayı simgeler. Dış çalışmayla değil, ancak uzun bir iç çalışma (duygularını, düşüncelerini, imajinasyonunu, niyetlerini denetleyebilme vs.) sayesinde edinilebilen bir şuur halini, yani nefsaniyetini yenmiş, kendini her bakımdan denetleyebilen, aydınlanmış, uyanmış insanın şuurunu, kısaca ruhani (spritüel) aydınlanmayı, varlığın ruhani tesir i kendi başına çekip aktarabilecek duruma gelmesini ve bu duruma erişen varlığı simgeler. Eş merkezli iç içe daireler sembolizmini de taşıyan bu çiçeğin bir başka özelliği kokulu, fakat dikenli olmasıdır (Salt, 2006: 138).

İslam geleneğinde Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'nin ve Mevlana Celaleddin'in gülle ilgili olumlu sözleri rivayet edilir. Sufilik'te ruhsal aydınlanmanın ve kalp gözünün açılmasının sembolüdür. Kimilerine göre gülün kat kat olan taç yaprakları ile ruhun manevi organ ve sezgi kapısı olan kalbin kat kat olması arasında bağlantı vardır.

Gül, ezoterizmde en çok kullanılan iki çiçekten biri olup, ilk zamanlarda özellikle Yakındoğu ezoterizminde kullanılmış bir semboldür, diğeri de "lotus çiçeği" dir. Güzellik ilahesi Afrodit'le ilişkilendirilen gül, güzelliği, kokusu ve biçimiyle dikkat çeken bir çiçektir. Kaynağını kısmen Doğu ezoterizminden almış Batı simyasında en önemli çiçek olan gül, gotik mimariye gül biçimli pencereler olarak yansımış, katedrallere ve bazı binaların kapı girişlerine gül biçimli bezemeler yapılmıştır. Bu tür bezemeler vitraylarda ve ağaç işlemeciliğinde de görülür. Batı toplumlarında, kalp ve sevginin sembolü olmuştur (Salt, 2006: 138).

Gül, özellikle İslam bezeme sanatında, geniş çapta kullanılan bir motif olmuştur. Din kitaplarının başlıca ögesidir. Çünkü Hz. Muhammed'in gülün kokusunu çok sevdiği bi-linmektedir. Sarığının parçalarının güle dönüştüğünü ve terinin bile gül gibi koktuğu rivayet edilir. Bu bakımdan gül yağı ve gül suyu İslam geleneklerinde geniş ölçüde yer almıştır. Fatih Sultan Mehmed'in tasvir edildiği minyatürlerde onu çoğu kez elinde bir gül tutarken görmekteyiz. Gülün biçim olarak sarık şeklindeki serpuşları da etkilediği ileri sürülmektedir (Ersoy, 2007: 81).

Lotus

Lotus sembolü, tasvirdeki rengine, bağlamına ve taç yapraklarına sayısına bağlı olarak değişik anlamlarda kullanılan bir semboldür. Çin'de daha çok saflığı, bilgeliği, ahengi ve ruhsal aydınlanmayı simgelemektedir. Japonya'da saflığın, ahlakın ve maneviyatın sembolüdür. Eski Mısır'da Osiris'le ve "ruhani güneş" yıldızıyla Horus'la ilgili kutsal bir anlam taşıyan semboldür. Kimi zaman ruhani aydınlanmayı, reenkarnasyonu, ölümsüzlüğü alemin yaratılmasını ifade etmektedir. İran'da Eski İran geleneklerinde "ruhani güneş" yıldızının sembolüdür (Salt, 2006: 240).

Hinduizm'de genelde ilah Vinu'yla tasvir edilir. Kimi kültürlerde, "Dünyada yaşamak, fakat dünyaya ait olmamak" diye de simgelenmektedir. Budizm'de "Dünya çamuru" na bulanmamış, cahilliğe bürünmemiş ve aydınlık olan öz varlığını, hakiki doğasını simgeler. Budizm'deki tasvirlerde, lotusun merkezinde bir mücevher varsa, bu mücevher, Dharma (İlahi yasalar, hakikat, vazife) ve Nirvana (kurtuluş) ile ilgili bir anlam taşımaktadır.

James Churchward'a göre Lotus çiçeğinin sembol olarak kullanıldığı ilk uygarlık on binlerce yıl önce var olduğu sanılan yıkık Mu uygarlığıdır (Salt, 2006: 241).

Genel geometrik biçimler uygarlıklar arasında benzer anlamlarda kullanılması gibi hayvan ve bitki figürleri de farklı uygarlıklar arasında benzer anlamlarda kullanılmıştır. Örneğin aslan figürünü ele alırsak, onun Mezopotamya ve çevresindeki (Anadolu ve Antik Mısır) uygarlıklarda neden önemsenen bir figür olduğunu görürüz, oysa Avrupa (Etrüskler ve Antik Roma) ve Orta Asya (Türk, Moğol vs.) coğrafyalarında yaşamayan aslanın, kurt ile sembolize edildiğini görürüz. Bu iki hayvana, sözü edilen uygarlıklarda benzer anlamlar yüklenmişti. Bu benzerlik aslan ve kurdun ortak özelliği olan "doğada grupça hareket etmeleri, belli bir sosyallikleri olması, yaşadıkları bölgede hiçbir hayvan düşmanlarını olmamasıdır. (Salt,2006: 46). Aslanın hiyerarşik özelliğinin dışındaki en önemli özelliği de doğadaki en güçlü canlı olmasıdır. Bu güç özelliğinden dolayı da ayrıcalıklı bir öneme sahiptir, bu bağlamda Hint, Çin ve diğer Asya Uygarlıklarındaki kaplan sembolü ile Amerika Uygarlıklarında (İnka, Maya, Aztek) jaguarla benzer anlamlarda sembolize edilmektedir (Salt, 2006: 288).

Tarihin her döneminde ve her kültüründe, simgeler, biçimler ve figürler, genel olarak aynı anlamlarda kullanılmıştır. İnsanlar ortak iletişim dili olmuştur. Temel geometrik biçimler ile hayvan, bitki ve cansız nesneler adı altında örneklerini verdiğimiz semboller evrensel nitelik taşımaktadırlar. Kısaca hatırlatmak gerekirse; Bir sembolün evrensel olması demek, içinde evrensel bir ilkeyi ya da hakikati barındırması demektir.

Bu yüzyılın başında simgelerle biçim olan tasarım elemanları “teknik yoldan yeniden üretim geçmişin bütün sanat yapıtlarını kapsamına aldıktan ve bu yapıtların etkilerini en köklü değişimlere uğratmaya başladıktan başka kendine sanat yöntemleri arasında bağımsız bir yer sağlayacak düzeye ulaşmıştır (Benjamin, 1994: 48).

Simgeler kentlerin ya da bir birlik oluşturmuş toplulukların kimliklerini simgelemek vb için hazırlanan soyutlamalar. Amblemler görsel anlam açısından değerlendirildiğinde harflerden, kuruluş hakkında bir imaj veren biçimden harf ve resimsel biçimin birlikte kullanıldığı veya soyut motiflerden olmak üzere yerine göre çeşitli biçimde tasarlanır (Pilici, 2008: 94).

Bugün ise sembollerin ifade ettiği anlamlar işletmelerin logolarında hayat bulmaktadır. Bir işletmenin logosu ve bu logoyla ifade edebilmek istenen mesaj seçilen sembolle daha kolay iletilmektedir. Öyle ki “işletmelerin kimlik yapılarını değiştirmek ve pazardan yeni bir yüze sahip olmak istediklerinde ilk olarak kurumun görsel kimliğini oluşturan logolarıyla başlarlar.

Tablo 1: Semboller, Anlamları, Marka /Kurumlar

Sembol	Anlam	Marka/Kurum
Yıldız	Aydınlatma, Bilgelik	Converse “Ayakkabı”
Çember	Tamlık, Mükemmellik	General Electric “ElektrikElektronik”
Üçgen	İlham	ALCATEL “Elektronik”
Çapa	Macera	Dockers “Hazır giyim”
Aslan	Liderlik,Güç, Görkem	MEM (Metro Goldwyn Moyer) Sineması

(Kayaalp, 2004: 98)

Logolar temsil ettikleri gerçeklerinden daha fazla ilgi çekmektedirler. İnsanlar görmek istediklerini görürken, imgeler görmek istediklerimizi de gözler önüne sererler ve adeta bir silah kadar etkileyicidirler. Bugün sadece dinlemek ve izlemenin daha az bir zihinsel süreci beraberinde getirmesi ve buna teknolojinin hızlı gelişimi de eklenince, görselliğin oldukça egemen olduğu bir dönemle karşı karşıya kalındığı görülmektedir (Pilici, 2008: 104).

Sonuç

İnsanoğlu işareti sever, fakat bu sevgi süs ve keyiften ziyade insanoğluna birçok yararlar sağlamasındandır. Her kültürün kendine has bir işaret tarihi vardır, bu işaret tarihi toplumun diğer toplumlara göre ayrılığını gösterir (Pilici, 2008: 47).

Akçura (1989: 6) insanoğlunun işaret tarihini şöyle özetler: İnsanlar geniş obalarda boy boy yaşadıkları dönem, kendi hayvan sürüleri ve yaşadıkları çadırlar karışmasın, bireyler yanılmasın diye işaret çizili demirler kızdırıp, büyükbaş hayvanların sağrılarına vurmaktaydılar. Bu damgalarda soyut işaretler vardı, her biri bir boyu anlatmaktaydı. Zamanla hayvan sağrılarından kurtulup boyların bayraklarında, kilimlerinde ve yapılarında yer buldular. Yine aynı dönemlerden kalma başka işaretler dokumalar üzerine işlenen veya boya ile konulan işaretlerdir.

Başlangıçta temel geometrik şekiller (kare, üçgen, daire) ile hayvan, bitki ve cansız nesnelerin (kılıç vb.) çeşitli görüntülerinden üretilen semboller zaman içerisinde teknik olarak da gelişerek artık evrensel bir nitelik taşımaktadırlar. Kare yeryüzünün sembolik ifadesidir ve sağlamlığı, güvenliliği gösterdiği her kültür tarafından kabul görmektedir. Ucu yukarı bakan

üçgen yüksekliğin, başarının, gücün, olumluluğun ifadesi olduğu gibi ucu aşağı dönük üçgen bunun tam tersi ifadesidir. Daire ise sonsuzluğun ifadesidir, güneş, ay ve gezegenleri ifade eder (Pilici, 2008: 7).

Maddenin (somut) ifade sisteminin ardından manevi olan (soyut) da ifade etme arzusu doğurmuştur, görünür ve dokunulur olmayan unsurlar bir takım simge/sembollerle ifade edilmeye çalışılmıştır.

Masumiyet, cesaret, kuvvet gibi birçok olgu bir biçim diline yansıyarak süreklilik kazanmış ve bugünkü kültürümüze mal olmuştur.

Bugün sıradan insanların dahi ilgilendikleri konu ile ilgili bilgiye ve atlaslara bakarak coğrafya konusunda bilgi edinircesine özgür ve doğrudan ulaşılabilmelidir. İnsanlık ve bilgi konularında göz ve görselliğin yer almadığı hiçbir alan mevcut değildir.

Ortak bir dil oluşturmada kapitalist üretim biçimiyle reklamcılık sektörünün stratejileri ve tasarımcıların yaratıcı buluşları kitleleri, semboller dünyası ile ayrılmamak üzere buluşmuştur (Pilici 2008:165).

Göstergeler yoluyla iletişim kuran insan aynı zamanda sembolik bir algıyla iletişim yolunu da yaratmış ve bu sistemi yoğun bir şekilde kullanmıştır. İşaret ve simgeler ile iletişim kurmaya çalışan insanoğlu seslere karşılık gelen şekiller yaratarak günümüzdeki alfabenin temellerini attı. Kolaylaşan öğrenme süreci kültür ve insanlığın gelişimi sürecinde önemli farklılıklar yarattı. Artık fikirler, tarih ve olaylar daha kolay paylaşılabiliyordu. Yazmayı ve yazdıklarını basit yöntemlerle çoğaltma yolunu keşfeden insan iletişimin yepyeni bir kulvarını keşfetti (Uçar, 2004: 1).

Kaynakça

Akçura,G. (1989). Türkiye'de Amblem ve LogoTayp İçin Bir Kazı Çalışması. İstanbul: Grafikerler Meslek Kuruluşu.

Bergeaud, A. (2010). .Le droit a lapreuve. Paris.

Cassirer, E. (1977). İnsan Üstüne Bir Deneme. Çev., N. Arat. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Churchward, J.(2000). The Design of Books. San Fransisco.

Ersoy, N. (2007). Semboller ve Yorumlar. İstanbul: Dönence Basımevi ve Yayınevi.

Eliada, M. (1992). İmgeler ve Simgeler. Ankara: Gece Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (2012). Felsefe Ansiklopedisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Jacabi.(2002). The Story Of Alphabets And Scripts. Londra.

Jung, C., G. (2002). İnsan ve Sombelleri. İstanbul: Okyanus Yayınları.

Kayaalp, E. G. (2004). İmaj Değiştirme Aracı Olarak, Logo Yenileme. Sakarya: SAÜ

Kuşoğlu, M.Z. (2006). Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Birlik Ofset.

Pilici, A. (2008). Tarihsel Süreçte Sembolden İkona Logo (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ribakov, B.A .(1994). Eski Rusya Tarihi. Moskova.

Salt, A. (2006). Semboller Ansiklopedisi. İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.

Tacou, C. (2001). Din ve Fenomenoloji. Çev., H. Köser. İstanbul:İz Yayıncılık Tokat, L. .(2004). Dinde

Sembolizm.Ankara:Ankara Okulu Yayınları.

Uçar, T. F. (2004). Görsel İletişim ve Grafik Tasarım. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.

(1990). Uygarlık Ansiklopedisi. İstanbul: Görsel Yayınları.

Walter, B. (2007). Pasajlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

MUTASAVVUFLARA GÖRE OLUM

Prof. Dr. Mehmet DEMİRCİ

Tasavvufta ölüm hiçbir zaman, genellikle bizim ona verdiğimiz olumsuz mânâyı taşımaz. Tasavvufi cehd ve gayretin büyük bir kısmının, Allah aşkı ile yakından ilgili olan ölüme hasredildiğini söyleyebiliriz. Gerçekten cehd ve gayretlerini bıkıp usanmaksızın ölüm arayışı olarak târif eden sûfîlerin sayısı pek çoktur. Ölümün bu özel anlamı, kendisi tasavvuf ilminin en önemli rüknü hâline geldiği zaman tam olarak gerçekleşir.

Biz ilk bölümde sûfîlerin ölümden ne anladıklarını incelemeye çalışacağız. Gazâlî, ölümün ne olduğunu bilmek hayâtın ne olduğunu bilmeye bağlıdır; ruh bilinmedikçe de hayat bilinmez, diyor. Biz bu hakikatler bütününü incelemeye çalışacağız ve Gazâlî'den sonra Berzah kavramının daha iyi anlaşılır hâle geldiğini ilâve edeceğiz. O Berzah ki, ruhların ölümden sonraki hayatı, yâni dünya ile âhiret arasındaki kalma yeri demektir.

İkinci bölümde, bu hayat ve ölüm anlayışının sûfîlere telkin ettiği davranışları, ölümü arzu etme ve ölüme hazırlama husûsunda merkezileşen zâhidâne davranışları inceleyeceğiz.

Nihâyet netîce olarak, sonunda mânevî bilginin tamâmını elde eden sûfînin yaşamış olduğu ölüm söz konusu olacaktır.

KAVRAMLAR

RUH

Filozofların tesiri ile, tasavvuf yavaş yavaş iki nevi ruh arasında bir ayırım yapma cihetine gitti: Birincisi insan ve hayvan arasında müşterek olan ruh, İkincisi tamâmen insana mahsus olan ruh.

Birincisi, yâni hayvânî ruh kalbden çıkmakta olup hayâtın, duyumların ve hareketin sebebidir. Dâimâ vücud sıvılarının(mizacların) dengesine bağlı olduğuna göre, onun kesin olarak bedenî bir yönü vardır. Bunun içindir ki, dâimâ hastalık ve ızdıraptan müteessir olur; böylece o tıp sâhasının konusu olabilir. O, ölümün de etki alanına girer, öyle ki ölümle birlikte tamâmen ortadan kaybolur, tamâmen yok olma ve ortadan kalkma şeklindeki ölüm sâdece bu türlü ruh için söz konusudur .

Rûhun ikinci nev'i, insana mahsus olan ruh, menşe' îtibâriyle İlâhî nefes(nefha)'ten gelir. Daima bir hasret(hanîn) içinde olup, mânevi âleme kavuşmaya tabiî bir eğilimi vardır. Hayat kendisi için iğreti olmayıp, onun özünü teşkil ettiği için ebedîdir ve o asla ölmez. Maddî ölümün ona tesiri, ancak hâlini ve yerini değiştirecek ölçüdedir. Bunun içindir ki, ölüm ikinci bir doğuş olarak mütâlâa edilir, birinci doğum ise ruh bedene düşünce vuku bulur. İkincisi tamâmen mânevîdir. Hayat, bedeni tesâdüfî bir şekilde canlı tuttuğu sürece –çünkü o ölüme açık durumdadır–hayat rûhun özünü teşkil eder ve ona ölüm ulaşamaz. Gazâlî hakîkat peşindeki avcı tasvîri ile rûhun ölümsüzlüğünü îzah eder. Gerçekten ruh ilk hissî bilgileri elde

etmek için bedenden faydalanır, ona nazaran beden tam bir âlet, bir binek, bir ağ rolünü taşımaktadır. Bunların hepsinin tamâmen yok olması, asla avcının yok olması sonucunu doğurmaz .

Mâhiyeti kavranamaz olan ölümsüz ruh -farzedelim ki peygamberler, velîler gibi seçkin bir zümre onu kavrayabilsin-derin "ben"i, "seni sen yapan hakîkati" oluşturur. Bu ruh "Ben"in ve insanın ölümden sonraki hakikatinin devamlılığını sağlar. "Seni sen yapan hüviyetin âhirette de senin bu hüviyetin olacaktır'

Fakat bu hakîkat, iktisab ettiği ve bildiği her şeyle birlikte âhirete gider. Şu halde o açıkça bu dünya hayâtı ile alâkalıdır. Rûhun hastalık ve sağlığı kavramları bundan ileri gelmektedir». İyi huylar onu kuvvetlendirir ve onun bedene gâlip gelmesine yardım eder; o derece ki bu hakîkat daha aktif hâle gelerek rûhun vasıflarını kazanır '. Buna mukabil rûhun hastalığı, bedenin rûhu yenmesine ve onu aşağı doğru sürüklemesine yardım eden çeşitli kötülüklerin etkisiyle ortaya çıkar; o bizzat bedenin vasıflarına bürünerek hantallaşır ve ağırlaşır.

HAYAT

Bu ruh anlayışı iki taraflı bir hakîkat ihtivâ ettiğinden iki yönlü bir hayat gerçeğine yol bulur. Bugünkü hayâtın ötesini göz önünde bulunduran sûfîler, bu dünya için değer ölçüsü kabul ettikleri kendilerine has bir görüşte karar kılarlar.

Genel Olarak Hayat:

Demek ki bizim iki nevi hayâtımız var:

- Bedenî hayâtımız kalbimizden yayılan tabiî bir sıcaklıkla canlıdır. Mizaclar, arasındaki denge gerçekleştiği müddetçe o hareket ve duyum hâsıl eder, bedenin çeşitli uzuvlarının dağılmasına mâni olarak onları yerinde tutar. Bu bedenî hayat güneş ışığının yeryüzüne yayılması gibi, bedene yayılan ruh hayâtının bir sonucudur. Güneş kaybolunca, bütün ışığını çeker ve o zaman yeryüzü kendi karanlığı ile başbaşa kalır». O halde bedenin hayâtı tamâmen iğretidir. Zîrâ ruh çekilince o ölüme mahkûmdur.

- Kendisi olmaksızın canlı rûhu anlayamadığımız hayat: Esas olan budur ve o yok olmayacaktır, beden hayâtının menşeidir», üstelik insana bilmek ve güç yetirmek imkânı verir». Bizzat bu hayat Hayat'ın in'ikâsıdır; hayâtı kendinden olan, bütün varlıkların ancak kendisi ile var olduğu Allah'ın asıl özel sıfatıdır».

Dünya Hayâtı

Bu, her şeyden önce ölümle insanın tamâmen terkedeceği bir hayattır. Bunun içindir ki, insanın dünyâda bizzat gerçekleştirmeğe başladığı ilim, mârifet ve hürriyet onun dünyevî hayâtını oluşturan unsurlar değildir; çünkü insan bunları âhiret için saklamaktadır ».

Netîce îtibâriyle dünyâ hayâtı belirli birtakım vasıflar taşımaktadır: O, olumsuz bir vasfa sâhiptir, geçicidir ve “hazırlanma yeri”dir.

Olumsuz Vasfı:

Âhiretin aksine, dünyâ hayâtı bedenin ve maddenin hâkimiyeti altındadır. Onda bedenî ve rûhî yön karışmış durumda' olduğuna göre, âhiretin saflığına sâhip değildir. Orada mutluluk bile dâima ızdırapla karışıktır' . Sûfîlere mahsus şu dünyâ târifi bu durumdan kaynaklanır: **“O seni Allah’tan uzaklaştıran her şeydir”** . Böylece o çok güzel, fakat aynı zamanda kötü, kendisinin meclûbu olan ve onu seven kimse için tehlikeli bir görünüm taşır, zîrâ nihâî hükmünü âhirette icrâ eder'. Onun gerçek yüzü ile görüneceği yer âhirettir: Bu yüz, görmeye tahammül edilemeyecek cinsten çok çirkin, ihtiyar bir büyücü kadının yüzü gibidir; oysa insanlar, onun sahte güzelliği için birbirlerini öldürürler'. Anlaşılmaktadır ki, süfî için dünyâ rûhun hapishânesinden başka bir şey değildir, öyle bir yer ki, ruh orada ancak bir yabancı olabilir. Buradan hareketle el-Hallac şöyle seslenir:

> “Sana sesleniyorum şâhidi çekip gitmiş olan ruhlar için gece karanlığı.
> Sana sesleniyorum, bunca zamandan beri mahrum ve kırık gönüller için gece karanlığı' .
> Ben bir kuşum, burası benim kafesim ve hapishanem idi, ben burada mahpus olarak yaşıyorum" .

Dünyânın Geçiciliği:

Bu vasıfta üç görünüm söz konusudur: Seyâhat, köprü ve rüya.

Seyahat' : Hayat ruh için bir musibettir, fakat hiçbir zaman onun kesin hâlinden ibâret değildir. O sâdece onun içinden geçip gidecektir: Hayat “bir denizdir, âhiret karşıdadır, kayık fazilettir, insanlar yolculardır" .

Köprü: Bu tasvir bir evvelki ile birleşir. Hayat kaynayan bir nehir üzerinde kurulmuş birköprü olarak tasarlanmıştır. İnsanlar onun üzerinden geçmek ve onu terketmekten başka bir şey yapacak durumda değillerdir. İbn Arabi tam bu konuda şöyle sorar: **“Herhangi bir kimsenin tahta köprü üzerine bir ev yaptığını hiç gördünüz mü? Allah için hayır! Bâhusus ki, o kimse yağmurların yağacağını, nehrin taşacağını..., köprülerin yıkılacağını bilirse hiç yapmaz. Köprü üzerine ev yapan kimsenin ölümle burun buruna olmaktan başka çıkar yolu yoktur" .**

Uyku ve Rüya: İbn Arabi ahara (içinden geçmek) ve abbara (yorumlamak) fiilleri arasında bir yakınlık kurar' . Ve şuna dikkati çeker: Allah bir âyette şöyle buyuruyor: **“Gece ve gündüz uyumanız O’nun âyetlerindendir"** . Burada sâdece dünyâ hayâtı için olan uykudan bahsediyor, o halde uyanma da ancak ölümle olabilir' . Mûtad olarak halk dilinde uyanıklık diye bilinen şey hakikatte uykudan başka bir şey değildir. Sırası gelmişken Peygamber’e âit meşhur hadîsi hatırlatalım: **“İnsanlar uykudadırlar, öldükleri zaman uyanacaklardır”** . Uyuyup uyanıldığına göre dâimâ uyku hâli söz konusudur.

Fakat menâm aynı zamanda "rüya" mânâsına da gelir: Hayat, yorumu gereken bir rüyadır. Nasıl ki rüyada görülen şey bizatihi rüyanın gayesi değilse ve uyanıklık hâlinde gerçek anlamını açıklayabilmek için rüyada görülen şeyin çözülmesi gerekiyorsa, aynı şekilde insanın dünyâ hayâtında yaptığı şeylerin hepsi bizâtihî gaye değildir, âhirete mâtuftur. **"Âhiret insanın dünyâ hayâtında gördüğünü yorumlayarak aydınlatmış olacak" .** Bir rüyanın sonunda uyanılınca, rüya esnâsında görülenlerden hiçbiri kalmaz. **"İyi veya kötü, evler, binâlar, seyahat, kötü veya iyi halde bulunmak"** hepsi dağılıp gider. Ârif bunların hepsini yorumlamalıdır. Bu davranış dünyâ hayâtına tamâmen uyar: Ölümle insan, dünyâ hayâtı sırasında sâhip olduğu şeylerin hepsinden soyulmuş olacak . Âhirette hayâtın sembolü yorumlanacak ve hakikati anlaşılmış olacak.

Hazırlanma Yeri:

Hayâtın mecaz veya hayal ile alâkalı olması, onurı âhiretle sıkı bir irtibâtı olduğunu hiçbir zaman bertaraf edemez. Şu halde, olumsuz vasfına rağmen dünyâ ekim yeridir, o zaman âhiret de biçme yeri olacaktır. Dünyâ hayâtının yegâne gayesi ve tek müsbet yönü âhirete hazırlanmaya yaramasıdır. Girişilen bir yığın faâliyet ve hayattaki sınırsız istekler, çok defa insanlara seyahatlerini ve bunun yapılış amacını unutturur: Onlar hayâtı, düşüncelerinin yegâne merkezi yaparlar.). Gerçekte hayat, yolculuk için azık tedârik edilecek konaklama yeri (ribat, menzildir '. Zâten Hz.Peygamber salla'llâhu aleyhi ve sellemşöyle buyurmuyor mu: **"Dünyâda bir garib veya bir yolcu imissın gibi ol" .**

Sûfînin Hayâtı:

Bunun içindir ki sûfî, geçici ikametgâh ile ebedî ikametgâh arasında seçim yapmakta tereddüt etmez' Uyku esnâsında bu uyanıklıktır kı ona görünüşlere ve sembollere nüfûz etme imkânı bahşeder . **"Uyanıklar için uyanıklık âhirete güvenmekten ibarettir: aynı şekilde şuursuzlar için şuursuzluk dünyâyı aramaktan ıbârettır"** . Sûfînin hayâtı, insanlar nazarında ancak bir zahiri ölümde olabilir, bu ise hakikatte ben (nefs) ın ölümü dernektir' , Avâma göre sûfî ölüme çok yakındır: o dalgın, kararsız, silik, şaşkın bir görünüm arzeder ;, fakat sûfî kendisini ölü olarak mutâlaa eder. O Peygamber'in tavsiyesini tatbik halindedir: **"Ölmeden evvel ölünüz"** . O dünyâdan kısmen çıkar. Bu durum serî es-Sakatî'ye şöyle söyleme imkânı veriyor: **"Sûfîler hastalar gibi yerler, suda boğulanlar gibi uyurlar, akıldan mahrum olanlar gibi konuşurlar"** .

Her sabah iblis sûfîye **"Ne ile besleniyorsun, ne giyiyorsun, nerede oturuyorsun?"** diye sorunca şu cevâbı alır: **"Ölümle besleniyorum, kefen giyiyorum, kabirde ikamet ediyorum" .**

Bu ölüm hayâtın da tamâmıdır. Sûfînin gayreti tamâmen kendi içine, bu zengin hayâta, coşup taşan ve sınırsız olan âleme yönelmiştir. Burada meşhur ayna meselesini unutmayalım. Tasavvufun bütün çilesi kalb aynasını parlatmanın yorulmak biimez gayretine benzetilebilir. Gayret ne kadar büyük olursa, mârifet sâhası o kadar genişler. Öteki bütün "müsbet"

bilgilerin aksine, tasavvufî bilginin ne sınırı, hattâ ne de istikrarlı hâli olabilecektir. Demek ki gerçek hayat kalbin hayâtı olabilir' . Cüneyd şöyle diyor: **"Tasavvuf Hakk ın seni sende öldürmesi. Kendisi ile diriltmesidir"** . O halde sûfînin kalbi Rabb'ine âit olup bedeni mahlûka aittir '. Ruh daha şimdiden âhirette olduğu halde, yalnız beden dünyâdadır'. Böylece sûfî hayâtın, ölümün, hürriyetin ve köleliğin değerlerim tersine çevirme husûsunda, Eflâtun'un anladığı mânâdaki fılozofia anlaşmış görünüyor. Bu seviyeye gelince, kendi kendimize şunu sormak hakkımızdır: Gerek sûfî, gerek avamdan, ölü olan kimdir, diri olan kimdir, hürolan kimdir, köleolan kimdir? Hakîkî hürriyet, ancak, kalbin Allah hâriç her şeyden kurtulmasıyle gerçekleşir: Sûfî Hakk'ın kölesidir, fakat halka karşı hürdür' . O dışından köle fakat içinden hürdür'. Zirâ **"Besinle karnı doyan açlığın üzerinde durur, para ile zengin olan geçim sıkıntısındadır. mahlûka güvenen mahrum yaşar, başkasına dayanan yüzüstü kalır".**

Böylece sûfîlere mahsus bir hayat târifine ulaşmış oluyoruz: **"Hayat rûhun berraklaşması ve İlâhî nurlarla aydınlanmasıdır".** İbrahim'in Allah'a ölülen nasıl diriltti̇ğine dâir sorusunun yer aldığı âyette' "ölü" ve "diri" terimlerinin tasavvufa has yorumları da aynı şekildedir. "Ölüler", "diriler"in aksine. İlâhî nurları ve işâretleri kabul etmeyen kararmış kalblerdir. Cüneyd de buâyetı şöyle tefsir eder: "Diri; hayâtı, Yaratıcısının hayâtıyla varolandır: hayâtı, bedenin cevheri ile var olan değildir. **"Nefs"inin varlığı ile mevcûdiyetini devam ettiren, hayâtında iyiden iyiye ölüdür. O halde, hayâtı O'nunla var olanın gerçek hayâtı ölümündedir, zîrâ o böylece ilk hayâtının seviyesine ulaşır"** . Ve Hallac'ın haykırışı bu mânâdadır:

> "Beni öldürünüz dostlarım, benim hayâtım ölümümdedir!
> Benim ölümüm yaşamaktır, hayâtım ölmektir!"

Tahlîli derinleştirerek tasavvufta, ölümden önceki hal ile onu takip eden hal arasında tam bir denkliğin ortaya çıktığını görüyoruz. Netîce îtibâriyle sûfî, ölmeden evvel öldüğüne göre, yahut daha doğrusu ölümle birlikte yok olmayan bir hayâtı seçtiğine göre ölmez, o ebedîdir'. Ölmüş bir sûfînin, yaşayanlara hitâb etmek için uyandığı bize sık sık nakledilir. Kuşeyrî, gömülmesi sırasında gözlerini açan bir sûfînin hikâyesini anlatır. Gömen zat (Ebu Ali Rûzbâri) sordu: **"Bu, ölümden sonra gelen bir hayat mıdır?"** Ve gömülenzat cevap verdi: **"Ben ölü değil, diriyim ve her kim ki Allah'ı sever, diridir"** .

O halde sûfî ölmüyor, hattâ muayyen bir velâyet derecesi vardır ki ona tabiî ölümünden sonra dünyâda faâliyetini devam ettirme gücü verir' . İbn Arabî, bu alışık olmayan hâdiseyi şöyle îzah eder: **"Onun için hayatiyle ölümü arasında fark yoktur. O, dünyâ hayâtında bir ölüm hâline sâhipti; onun hâli ölüm idi. Allah onu ölümünde yaşamasını takdîr etti. (Bu) tam bir mükâfattır"** . Hayat ve ölüm esnâsında, hayâtı ve ölümü bir araya getirebilen sâdece tasavvuftur. Dünyâ hayâtı boyunca ve âhirette o hem ölüdür hem diridir.

"Ölüm" ve "hayat" arasındaki bu ayniyet, en açık biçimde sûfîlerin aşk konusunu işlemeleri sırasında kendini gösterir. Şâyet ümit sûfîleri diriltirse, bu onu öldüren hasrettendir. Zâten

hayâtın ve ölümün sonsuzca birbiri arkasına gelip durması söz konusudur' . Ayrılma ve uzaklaşmada sûfî hakîkaten ölüdür: "Ben ölü iken sen beni diri sanırsın benim bir kısmım öteki kısmıma ağlar" . Hayat ve ölümün bu ayniyet ve münâvebesi ancak sûfînin hâlinde gerçekleşebilir. Sûfîyi dirilten Allah'tır, fakat onun ölümünün sebebi de yine O'dur. Kuşeyrî şöyle diyor: **"Hayat ölümde olsun...bu ne hayret edilecek şeydir!"** . Bu, Allah'ta ölüm (el-fenâ)'dür ki hayâta eşdeğer olan öteki ölümün hâricindedir' .

ÖLÜM

Şüphesiz alışılmış mânâsıyle ölüm, hayâtın yok olması, hayâtı devam ettiren "tabiî ateş"in sönmesidir . O soğuk ve kuru tabiatlı olan sonbahara benzer' . Fakat biz gördük ki fizikî ölüm **"insanı insan yapan hakîkate"**e , onun mânevî rûhuna dokunmamaktadır. O halde bu ölüm sâdece bedenle ilgilidir' . Bunun içindir ki Gazâlî aşağıdaki ifâdeye yer verir: "Ölülerin dirilmeyeceğini iddia eden müneccim ve tabîbe şöyle dedim: Eğer sizin söylediğiniz doğru ise, ben bir şey kaybetmem; fakat benim dediğim doğru ise siz kaybetmiş olacaksınız" .

Gazâlî ölüm hakkındaki yanlış düşünceler ve onun sırrının çözülemiyeceği üzerinde ısrar eder. Ayrıca, ölüm konusundaki şu üç tür yanlış anlayış tarzını belirtir: Sapıkların anlayışı ki, onlar ölümü tamamen yok olma diye kabul ederler; ölümle yok olan insanın mezarda kaldığı müddetçe ve tekrar dirilinceye kadar herhangi bir azap ve mükâfat görmeyeceğini ileri sürenler; ölümden sonra rûhun varlığını devam ettirmesini kabul etmekle beraber, cesetlerin tekrar dirilmeyeceğini ileri sürenler '. Ölüm hakikatte rûhun bedenden ayrılmasından başka bir şey değildir, böylece beden de ruhun emrinden sıyrılmış olur. Mevcud rûhun özelliğinden olan her şey ölümle birlikte, tekrar dirilinceye kadar kaybolur '.

O halde, insanın asıl hakikati ölümden sonra da devam ettiğine göre, ölüm basit bir değişiklik olarak görünüyor; bir halden ötekine, bir evden başkasına geçiş demek oluyor '. Bunun içindir ki, Bedir günü Hz. Peygamber ashâbına şöyle cevap veriyordu: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim sözümü siz onlar kadar işitmiyorsunuz, ne var ki onlar cevap veremiyorlar".

Gerçek şu ki, fizikî ölüm aslında sâdece görünüşte olan bir şeydir, nitekim Hallac'ın şu haykırışında bunu görmüyor muyuz:

> "Benim ölümü görüp de yas tutarken bana ağlayanlara şöyle söyle:
> Benim, bu ölü mü olduğumu düşünüyorsunuz?
> Hayır değil, Allah tarafından!".

Manevî Ölüm:

Aslında fizikî ölüm bir kurtuluş ise, bizzat ruh bu dünyâda mânevî bir ölüme mâruz kalmış demektir.

Aydınlanmanın ışıkları ile ruh arasına bir perde geren bu mânevî ölümle söz konusu olan hürriyettir '. Şu Kur'an âyeti de bu meyandadır: **"işte ölü olup da sonra bizim dirilttiğimiz**

kimse". Bu âyet tasavvufta şöyle yorumlanır: “Kalbi ölü olanı Allah nuruyla dirildir". Mânevî ölüm, İbn Arabî’nin ifâdesine göre, dalgınlık ve gaflettir '. Tasavvufun ölçüsünün, görünüş değil de kalb olduğunu evvelce belirttik; ölü veya diri olan kalbdir. Orada her şey derûnî hayâta yöneliktir: **“Kalb altı şeye mâliktir: Hayat ve ölüm, sağlık ve hastalık, uyanıklık ve uyku. Onun hayâtı hidâyet, ölümü dalâlettir; sıhhati temizlik ve berraklık, hastalığı bulanıklık ve dünyevî alâkalardır; uyanıklığı zikir, uykusu gaflettir".** Demek ki insanlar nazarında tam diri olan hakîkatte ölüdür: O halde diri olan ölüdür '. Mânevî ölüm cehâletle eşdeğerdir, “diri ise, söylediğini ve kendisine söyleneni anlayacak güçtedir". Cehâlet ölümü Allah karşısında ölümdür.

Kâinat Karşısında Ölüm:

Demek ki dünyânın mânevî ölümü nihâî derecede mahrumiyettir. Fakat tasavvufa göre, aynı şekilde dünyâda son derece müsbet başka bir ölüm daha vardır: Kâinat karşısında ölüm ', ki bu yeniden doğuş ve âhiretin ilk menziline giriştir '. Böyle bir ölümün sonu hayattır, O hayâtın bizzat kendisidir '. Hallac’ın evvelce zikredilen sözü bu nokta-i nazarı ifâde eder '.

Bu anlamdaki ölüm, kâinâta karşı ölüm, irâdî olarak yola girmekle birlikte, Hakk’a doğru seyahat edenlerin ilk merhalesi olmaktadır '. Tasavvuf düşüncesinde bu ölüm dört görünüm ihtivâ eder: Beyaz ölüm, siyah ölüm, kırmızı ölüm ve yeşil ölüm. Beyaz ölüm, açıktır ki nûru andırır. Siyah ölüm; sûfî, insanların sebep olduğu kötülüklere ve hattâ mutlak mânâda her kötülüğe katlanmaya tahammül edip, bunda başarı gösterdiği vakit gerçekleşir; bu, kararmış nefsi üzen bir şeydir. Kırmızı ölüm nefsi mağlûp etmekten ibârettir. Nihâyet yeşil ölüm , yamana ya mana ilk bahardaki toprak gibi alacalı hâle gelmiş elbise giymekten ibârettir(>.

Uykunun Sembolizmi:

Halkınkinden farklı mânâdaki uyku sembolizmi tasavvuf düşüncesinde sûfîlerin ölümün sırrı hakkındaki düşünceleri bakımından çok önemli bir rol oynar. Sûfîlere göre uyku, hayat ve ölüm olarak menfî ve müsbet iki mânâ taşımaktadır.

Menfî mânâsında o, cehâlet ve kalbin ölümü olarak, ölümle birleşiktir. Uyku aynı zamanda ilme zıttır. Şiblî'nin dediği gibi o gaflet, dalgınlık ve uzaklaşmadır ki, insanla Hakk arasında bir perde olmaktadır .

“Hayret, âşık nasıl uyuyabilir ki?

Âşık için her uyku haramdır”

Sûfînin Cenâb-ı Hakk’a karşı olan saygısı ve titiz muâşereti, O’nun huzûrunda böyle bir davranışta bulunmasına mâni olur.

Fakat uyku müsbet mânâsı ile, kalbinuyanışının da bir sembolüdür, böylece ölümünmüsbet anlamı ile birleşmiş olur. Rüya görülen uykuya her yerde ölümün kardeşi denir. Rüya görmek,

ne kadar kısa sürerse sürsün, gayb perdesini delip geçmeyi ve dünyâ hayâtının uyuşukluğundan paradoksal olarak çıkmayı başarmaktır . Rüya bu güce sâhipse, perdeyi tamâmen yırtan ölüm acabâ nasıl olacak Kur'an'da şöyle buyrulmuyor mu: "Andolsun ki sen bundan gafildin, işte senin perdeni kaldırdık, bugün artık görüşün keskindir" .

Fakat diyor Gazâlî, ölümün kendisi ogün bugündür ulaşılamaz bir sır olarak duruyor, rüya ise Peygamber için bile ölüme yaklaşmak içinnâdir ve imtiyazlı yollardan biridir .

BERZAH

Bu kelime Kur'an'da,engel ve ara mekân mânâsında üç defa yer almasına rağmen , onun ölümden sonra ruhların yaşayacağı yer olarak kabûlü oldukça gecikmiş görünüyor. Bu şekildeki kabûle, bâzı Grek unsurlarının İslâm eskatolojisi tarafından özümlenmesinden önce hiçbir şekilde rastlanamaz . Onu özellikle İbn Arabî'nin kullandığı tesbit edilebilir. Meselâ: İstılahâtü's-Sûfiyye'de, Berzah'ı mânâlar âlemi ile cisimler âlemi arasında bir âlem olarak târif eder . Fütûhat'ta daha teferruatlı bir tahlil verir. Nasıl ki biz aklen, güneşle gölge arasında birsınırın, hissen idrâki mümkün olmayan bir sınırın varlığını kabûl edersek, berzah da saf ruhlarla bedenler arasında aynı şekilde bir âlemdir . Demek ki berzah'ın ontolojik durumu aklî ve mantıkî bir zaruretten doğmaktadır: O halde berzah ne saf ruh ne saf bedendir ki, ne tanınır ne tanınmaz, ne yok ne de vardır. O, bütün bu çelişkili gerçekleri ayırır, fakat bunu onların çelişkilerini îzah ederek yapar , klâsik akılcılığı da tamâmen aşmış olur.

Demek ki, dünyâ ve âhiret hayâtına âit herhangi bir istikrârı ve sürekliliği olmayan bir "realite" söz konusudur . O, aynanın yansıttığı bir görüntü olarak tasavvur edilebilir. Gerçekten bu görüntü aynanın derinliğinde, yüzeyindekinden daha fazla bir yer işgal etmez). Rüya görüntülerinin de benzer bir ontolojik durumu vardır: Onlar ne tamâmen hiçlikten ibârettir, aksi halde hiçbir görme mümkün olmazdı; ne saf varlıktır, aksi halde rüyada görülen şeye sâhip olarak uyanılırdı. Basit uyku(,) aynı cinsten bir ara hakikattir: Biz uykuda iken ne tamâmen ölüyüz ne de şuurlu haldeyiz. Hayal kavramı dâ aynı şekildedir. Alelâde aklîliği aşarak ve bâzı uygulamalar vâsıtasıyle sûfî âlem-i misal'den hakikatleri alma imkânına ulaşır.

Demek ki berzah ontolojik olarak mutlak mânâda "ara yer" durumundadır ' ki orada ruhlar uykuda, keşf hâlinde ve bilhassa ölümde yer ve durum değiştirirler . Bu değişken ve kararsız hakikatlerin ortasına sâdece ruh devamlı bir mevcûdiyet içerisinde kendisinin aynı olarak kalır. Öyle ki, dönüşü mümkün olan uykudan ve bilhassa dönülmeyecek olan ölümden önce insanın berzahtaki hâli daha çok ruhun hâline ve onun hazırlığına bağlıdır. Bundan dolayıdır ki berzahta farklı haller söz konusudur: Önceki gidişata göre orada mutlu veya bedbaht olunabilir. Demek ki, dünyevî hayâtı ve berzahı kat eden nefsin tekrar dirilinceye kadar bir devamlılığı söz konusudur.

Cîllî'ye göre, rûhun bu kendisi ile ayniyeti, bütün Varlık'ın bizzat onunla ayniyetine paraleldir: Ahiret, berzah ve dünyâ hayâtı tek bir varlık teşkil ederler. Bu tek varlık, iki parçaya bölünmüş bir dâire şeklinde ortaya konabilir: Birinci yarım, dünyâyı, İkincisi âhireti temsil eder; bu iki yarımı ayıran çizgi berzahı temsil eder '. Ruh, devamlılığı ve değişmezliği içinde, bütün bu realiteleri kat eder '. Berzah'ta rûhun durumu acabâ hangi uyanıklık derecesindedir? Gördük ki, hayâtında insan âdetâ uykudaymış gibi bulunur. Berzah'tan geçerken uyanır, fakat bu sadece yarı yarıya uyanıştır, tam uyanış yeniden dirilişle olacaktır, zirâ artık ondan sonra hiçbir uyku söz konusu değildir. Berzaha kıyasla dünyevî hayat uykudur, tekrar dirilişe kıyasla da berzah uykudur '.

DAVRANIŞLAR

DÜNYA HAYATINI TERK (EZ-ZÜHD Fİ'D-DÜNYA) '

Dünyâ hayâtını incelediğimiz zaman, onun başlıca üç manzarası olduğunu gördük, şöyle ki: Olumsuz yönü, fâniliği ve hazırlanma yeri olması... Hayat hakkındaki bu üç telâkki tarzı, sûfînin ölüm öncesi tutum ve davranışı üzerinde müessir olur. Bu tutum ve davranışa hâkim olan şey zühd'dür. Şüphesiz zühd hayâta tamâmen ilgisiz kalma, terk etme anlamına gelir. Fakat bu terk ediş farklı seviyelerde anlaşılabilir: Onu âhiret mükâfatı için ödenecek bir fiyat olarak anlamak mümkün; bu, bizim alelâde zühd dediğimiz şeydir. Fakat ârifler'le birlikte biz de onu tam derinliğiyle yâni, terkin de terki olarak ele alacağız.

Alelâde Zühd '

Sûfîleri zühde ve terke iten ve bâzı hadislere dayanarak ona Tarîkatte tercihli bir yer vermeye sevkeden sebepleri evvelce görmüştük '. Orucun (terki) dünya, iftarın ölüm olsun '.

Güzel câriye ve hakîkî büyücünün aldatıcı tasvirlerini daha önce zikrettik. **«Dünya hükümdar nazarında gelin, zahidler nazarında aynadır»** tasvirleri dünyâ hayâtına denk düşmektedir. Birinciler onunla süslendiler, onu toplayıp yığdılar, İkinciler âfetlerine bakıp onu terkettiler. O her günahın kaynağıdır ve derin bir zillet ve hakarete lâyıktır. Bu hakir görme onun güzelliklerini takdir edememekten değil de kesin kararlı birtercih sebebiyledir. Taşıdığı bütün çirkinliklerle birlikte, şâyet, hayat, biz onu arzularken bizi bırakırsa **"bu fakrdır zühd değildir".** Zühdün gerçek ölçüsü, dünyanın zahidin insiyatifinde olmasıdır, o zâhid ki hayâtın tadını çıkarma imkânına sâhip olduğu halde, onu terketmeye karar verir. Serî es-Sakatî'ye göre böyle bir insiyatif Allah vergisidir. Allah seçkin kullarının kalblerinden dünyâ sevgisini bizzat uzaklaştırır: Dünyâ hayâtından nefret etmek ve ondan samimiyetle vazgeçmek işte bu evliyânın imtiyâzıdır'.

Bu şekilde anlaşılan zühd'ün rolü nedir?

Bu, dünyâ hayâtının bütün değerlerinin üstünde olan bir kazancı şuurlu olarak seçmektir. Bu anlayışta her türlü menfaatin kaybı söz konusu değildir. Zâhid, dünyâ hayâtının gerçek değertaşımadığına inanır, başka yönden daha kazançlı bir şeye güvenir. Kazanç sınırsızdır,

çünkü Ebû Süleyman Dârânî'nin dediği gibi, dünyâ kalbe yerleşirse âhiret oradan göç edip gider '.

Bu şekilde anlaşılan zühd dünyâ hayâtını hakîkî yerine oturtur, kişiyi gerçek hürriyetine kavuşturur ve marifet kapısını açar.

Dünyevî Hayâta Yeni Bir Bakış:

Gerçekten sâdece sûfî, hayâtı esnâsında istisnâî bir basîret e ulaşır, bu basîret burada bir kerre daha mûtad değerlerin değişmesi sonucunu doğurur: Bu, zühdün "pragmatik" yönüdür ki sûfîye şunu idrak ettirir: Bütün câzip tarafları ve eğlenceleriyle hayat, halka, bir intikal ve hazırlık yerinden başka bir şey olmadığını unutturmaktadır. Dünyâ eğelencelerine gömülen kimse şöyle bir hac yolcusuna benzer: Bir konaklama yerinde, o ânın telâş ve hazırlıklarına öylesine dalar ki, kafilenin geri kalanı kendisini bırakıp gider ve onu yırtıcı hayvanlara yem olarak bırakır ve yollarına onsuz devam ederler'.

Dünyânın meşgalelerine karşı gösterilen bu ihtiyat, peşinden koşulmadığı halde dünyânın bize yaklaşması nisbetinde haklılık kazanır. **"Onun peşinden giderek elde ettiğin, ondan kaçarak elde ettiğine denktir".** İbn Arabî'nin şu benzetmesi meşhurdur: Güneşe doğru dönmüş insanın arkasında gölgesi vardır, ilerleyince gölgesi onu tâkip eder. O, ancak ayaklarının altındaki Keyfiyete sahib olabilir. Güneşe sırtını dönsün ve gölgesini yakalamaya çalışsın, güneşin ışığını kaybeder ve o ancak, her hâl ü kârda ayaklarının altında bulunan kendi gölgesine sahip olacaktır'. Zâten Kur'ân'da şöyle buyruluyor: **"Ardınıza dönün de ışık arayın"**

Ayrıca zühd'ün amelî değeri âhiret düşüncesiyle sınırlı değildir; tamâmen rasyonel razda düşünülse bile o şimdiki hayat için de uygun düşmektedir. Dünyevî şeyler bize sâhip olurken, özlenirken, biz onları fazlaca sâhiplenirken onlar bizi bir takım sıkıntılara sürükler. Geçek hikmet hürriyet ve kurtuluştadır '

Zühd ve Hürriyet:

Zühd hakîkî hürriyeti de gerçekleştirir'. Burada hürriyete doğru uzanan merhaleleri teşkîl eden klâsik ahvâl ve makamât sıralamasını hatırlamak îcâb eder'. Allah'tan gayri her şeyden tedricî arınma, netîce olarak Allah karşısında sürek: artan bir ubudiyet demektir. Bu. hakîkî hürriyettir. Hürriyeti isteyen kulluğa sarılsın" .

Zühd ve "ilim":

Dünyâ hayâtını terkedişten ilmin nasıl doğduğunu Hz.Peygamber'in bâzı sözleri gösteriyor. Zühd bâzan bilgi vâsıtasıyla biraydınlanmanın sebebi olarak görünür '. Bâzan bir önbilginin meyvesi olarak görünür . O vakit kalb, âhiret için şimdiki hayâtı terk etmeye inandıran **"zorlayıcı"** bir nur tarafından istîlâ edilmiş olur.

Burada sebep-sonuç ilişkisi zarurî olarak tek taraflı değildT ve zühd veya ilimden hangisinin ötekinden önce çelmesi gerektiğini bilmek fazla önem taşımaz. Bunların hepsi, sûfînin uygulaması gereken bir bütündür.

Hâsılı, zühd konusunda buraya kadar söylediklerimiz, sıradan bir mü'minin zâhidliğinin ifâdesidir; daha büyük bir karşılık elde etmek gayesiyle, bir süre için yatırım yapılan bir nevî alış veriş muâmelesi sayılır. Böylesi, cehennem korkusu veya cennet ürnîdi ile hareket edenlerin işidir '. Tasavvufta gerçek zühd daha yüksek bir seviye taşımaktadır.

"Arifler"in Zühdü

Bu zühd, Allah'tan başka bir şeye yönelmeyi reddetmektedir, zirâ Onun karşısında hiçbir şeyin değeri yoktur. Her kim ki, kıymetli bir şeyi bırakmış olduğu zannıyla bu dünyâ hayâtını terkederse, bu tutumuyla hayâtın değerini artırmış olur; oysa bu hayat, sûfînin nazarında hiçbir şey ifâde etmez . Onun için, ne hayâta bağlanmak ne de ondan nefret etmek söz konusu değildir. O ister bize yüz versin, ister bizden uzaklaşsın, bu durum sûfî için tamâmen farksızdır '. Bir şeyden nefret etmek, bu aynı zamanda kalbini ona bağlamak ve işin esâsından ayrılmak demektir. Râbia el-Adeviyye, yanında dünyâyı kötüleyenlere şöyle diyordu: **"Sizin kalbinizde onun bir değeri olmasaydı, bu kadar kötülemezdiniz".** Böylece bizzat zühd, zühdün konusu hâlini alır (ez-zühd fi'z-zünd). O artık dünyâ hayâtıyla yetinmeyip, aynı zamanda âhırete de yönelince en yüksek seviyeye ulaşır (kemâlü'z-zühd)" '. Nasrâbâzî'ye şöyle dedirten durum budur: **"Zâhid bu dünyâda garibtir, arif öteki dünyâda da garibtir" .**

Sûfî ne âhiret korkusu ne de âhiret ümîdiyle hareket etmez. O tamâmen, saf Allah aşkının ve bir an önce O'nu görmek duygusunun etkisi altındadır. Bu sabırsızlık, tasavvuf için çok önemli başka bir hisse bağlıdır: **"Ümit kısalığı"** (kısarul-emel) söz konusudur. Süfyân es-Sevrî şöyle der: **"Zühd ne kuru ekmek yemekten, ne de abâ giymekten ibârettir; fakat kısa emeldir".** Ölüm bizi her an alıp götürebilir, o halde dâimâ hazır olmak ve gelecekte asla uzağı düşünmemek söz konusudur.

KISA EMEL (KISARU'L-EMEL)

İnsanlar, umûmiyetle hemen hemen ölümü tamâmen unutmuş olarak yaşarlar. Uzun bir hayat yaşama ümîa'ine kapılarak, vazifelerini daha ileriye tehir ederler. Sûfî ise ölüme yakın olarakyaşar ve her an. ölmek üzereymişçesine hareket eder. Netîce itıbâriyle seçtiği yolun kendisine yüklediği hiçbir işi geriye bırakmaz. Bu dâimî "kısa emel" aslında Sevgili ye kavuşma iştiyâkının tezâhüründen başka bir şey değildir.

Tul-i Emel ve Ölümü Unutmak:

Nakledildiğine göre Hz.Peygamber salla'llâhu aleyhi ve sellem bir gün üç tahta parçası alır, birincisini önünde bir yere saplar, İkincisini birincinin hemen arkasına, üçüncüyü de İkincinin

arkasına uzak bir yere saplar. Birincisi insanı, İkincisi ölümü, üçüncüsü uzun bir hayat yaşama emelini temsil eder; ölüm insanı bu emelin elinden almaktadır '.

Gazali şöyle diyor: Ölümü unutmanın kaynağı olan bu uzun emel, cehaletin zirvesidir'-. **Dünyâ sevgisi tarafından. durmadan mükellefiyetleri ve iyi amelleri geciktirmeye itilen insan nihayet, ölümün her yaşta gelebileceğini unutacaktır''.** Ümit devresi bir sıralama yapmaya imkân verir: Az kimse uzun bir hayat ümidinde karar kılar, çoğu 'kısa emel" hikmetine yaklaşır'

Kısa Emel ve Devamlı Ölümü Hatırlama:

Burada asıl olan, ölümü dâimâ zihinde hazır tutmak ve ona göre hareket etmektir'. İnsan hiçbir an ölümden uzak değildir: öte yandan onun, ölümden evvel ifâ etmesi gereken temel bir görevi vardır. O halde onun her an ölmeye hazır vaziyette bulunması ve yapması gereken şeyi hiçbir şekilde asla geciktirmemesi gerekir. Meşhur tasavvuf vecizesinın akla gelen mânâlarından biri bu değil midir: **"Es-Sûfî ıbnu vaktıhî" (sûfi ân içerisinde "yaşar"). Yapılması gereken bir işi geciktirmek daha büyük bir kötülüktür ki. vazifesini ifada acele ederek onu bertaraf etmek icabeder. Fakat clumün hiçbir an unutulmaması için -ki bu yukarıdaki vecîzenin akla gelen ikinci mânâsı olacaktır- Kalbin, ne kadar yakın olursa olsun. geleceğe âıt bir hayâle asla bağlanmaması îcab eder".**

Ân'ın bu sınırlanışı', sûfiye sık sık şöyle dedirtir: Ben asla bu zamâna kadar yaşayacağımı ümid etmedim ". Hz. Peygamber'in sözünün mânâsı da bu değil midir: **"Sabahleyin akşamı düşünme, akşam da sabahı düşünme".**

Ölümü dâimâ kalbde hazır tutmak.... dünyâyı terk etme ve ölüme hazırlanma sanatının sırrı işte buğur". Bu demektir ki. kısa emel dinîhayatta her başarının anahtarıdır".

Oraya çağrılmış oian ve devamlı olarak Allah'la birlikte olan ârif'tir ki, sâdece onun artık ölümü düşünmeye ihtiyâcı yoktur. "Kısa emel" hikmetine ulaşmak, süfîyi insan gücünün son sınırına götüren uzun bir yolculuğu gerektirir' '.

Kısa Emel ve Buluşma Arzusu (Şevk):

Ümîdin sınırlandırılması keyfiyeti süfîyi bu dünyâdan uzaklaştırır ve onu doğrudan âhirete yöneltir, onda arayışının ve aşkının Gayesine kavuşmak için şiddetli bir arzu uyandırır. Sûfî, habire bu arzunun sabırsızlığını yaşar. Ona göre ölüm, Sevgili ile karşılaşma(üka) ve birleşme (vasi) ânı hiç de erken gelmiş sayılmaz' . Aşkı ne kadar kuvvetli ise karşılaşma arzusu (şevk) o kadar şiddetlidir'', işte bir Kur'ân âyeti: **"Kim Allah'la karşılaşmayı ümid ediyorsa. bilsin kı Allah belirttiği vakitte gelecektir"",** kı bu âyet Ebû Osman el-Hîrî tarafından, kendisini görmek için sabırsızlananlara Allah'ın verdiği bir tesellî olarak tefsir edilmiştir. Bu sabırsızlık, zâten Allah taratından paylaşılmaktadır, yalnız O bu karşılaşma için bir ecel (vâde) tesbit etmiştir. O'ndan yüz çevirenler, O'nun sabırsızlığını bilebilselerdi, O'nunla karşılaşma hasreti ile

ölürlerdi'. Meselâ Serî es-Sakatî'ye göre, **"arif için şevk en yüksek makamdır".** Üstelik, sûfîöteki dünyâya âit hakikatleri ancak bir perdenin arasından, bir nevîkaranlık ışık içinden yakalayabilir, onun arzusu yakaladığı bu şeyi görerek tamamlamaktır: O halde bu ancak ölümle gerçekleşebilir'.

ÖLÜM KORKUSU

Ölüm düşüncesi ile senli benli olmak sûfîde ikili etkisine bağlı korku duygusunun muhakkak olan gücünü bertaraf etmez: Bunlardan biri bu karşılaşmanın hâsıl ettiği acılı hâdise, öteki bunu tâkip eden âkıbet (netîce)dir.

Acı Hâdise:

Hz.Peygamberin birçok hadîsi, ölümün mânevi acısı ve can çekişme sırasındaki ızdıraplar üzerinde ısrarla durur. Siyer kitaplarına göre, bizzat kendisi bu acıklı tecrübeyi yaşamıştır. Bir su bardağında elini ıslatıp yüzüne sürerken şöyle demiyor mu idi: **"Rabbim ölüm acısını (sekerât-ı mevtimi) kolaylaştır".**

Bu habere istinâden bir çok sûfî. ahlâkçı bir gaye içinde, ölümün şiddeti ve acılığını çokça düşünmeyi isteyerek ve bunlardan dindarlık ve zühdle ilgili ibret çıkarmaya dâvet ederek, bu konu üzerinde ısrarla dururlar. Gazâlî şöyle der: Yaşayanlar ancak tahminî bir üzüntü fikrine sâhip olabilirler; bunu da kendi şahsî ızdırap tecrübelerinden ve ölenlerin hallerinden sezdikleri hususlardan çıkarırlar. Ölümün hâsıl ettiği ızdırâbın derecesini tasavvur edebilmek için şunu düşünmek kâfidir: Bütün vücûda yayılan her maddî acıda, acı duyan organa can veren ruh, bu defa doğrudan doğruya acıya mâruz kalmaktadır. Demek ki, bedenin bütün uzuvlarını ilgilendiren can çekişme, rûhun tamâmını etkisi altına alan bir ızdıraptır. Böylece ölüm kılıç darbesinden bile ileri ve son derece acı verici olabilir.

Akıbet:

Hayat boyunca çok arzu ettiği Varlık ile karşılaşmanın kapısı olan ölümün âkıbeti karşısında, sûfînin gözünde maddî ızdırap, her şeye rağmen ikinci plânda kalır. Ebû Bekr ibn Fûrek şöyle diyor: "Benim ölümden korktuğumu zannetme, fakat beni asıl korkutan ölümden sonrasıdır'. Kuşeyrî bu sözü yorumlayarak, ölümden sonrasının Allah ile karşılaşmak olduğunu belirtir. Meselenin ehemmiyetli olan yönü şu ki, bu, daha hiç görmediğimiz Efendi'nin huzûruna varma korkusudur'. Burada sûfînin gerçek durumunu anlamak lâzım. Söz konusu olan, mükâfatın neye karşılık elde edileceğini az çok kesinlikle bilen basit mü'min değildir. Sûfî. hayâtı boyunca Allah'la tam ve müstesnâ bir münâsebeti devam ettirmeğe gayret eder. O, uhrevî mükâfat düşüncesini bir tarafa itmek çabasındadır. O, hiçbir hesâbın içinde olmaksızın, Efendisi'nin sevgi ve yakınlığına güvenmenin sevincine takılıp kalmaz'. Kifâyetsizlik hâli herzaman derindir. Ölümün âkıbeti karşısındaki kaçınılmaz korku duygusu işte bu yüzdendir, **"sû-i hâtime korkusu âriflerin kalbini parça parça eder '.** Kendisine ölümü sevip sevmediğini soran Ebû Süleyman Dârânî'ye Ümm-i Hârun'un beyânı da bu minval

üzeredir: **“Hayır, çünki, bir insana itaatsizlik etseydim onunla karşılaşmak istemezdim; Allah'a itaatsizlik edip durduğum halde, O'nunla karşılaşmayı nasıl arzu edebilirim".** O halde ölümden korkmak, kendisini günahkâr görmek gerektiğine dâir bir ipucu değil midir? Şu meşhur hadis de bunu kasdetmiyor mu: **“Kimki Allah'la buluşmayı sever, Allah da onunla karşılaşmayı sevecektir; Kim ki Allah’a mülâkî olmayı istemez, Allah da ona mülâkî olmayı istemeyecektir”** . Ölüm karşısında hissedilen, fakat sonunda ümîdin zaferiyle üstesinden gelinen korku duygusu , Şiblî’nin çarpıcı tasviriyle ne güzel ifâde buluyor. Hani ona **“Güneş batarken niçin sararır?”** diye sorulmuştu da şöyle cevap vermişti: **“Çünkü o kemâle erme durumundan uzaklaşmıştır. O başına gelecek şeyden dolayı sararır. Mü’minin hayâtı terkederkenki hâli de böyledir. Güneş doğarken, ışığını yeniden bulur; mü’minin tekrar dirilişi de böyledir: O pırıl pırıl bir yüzle ayağa kalkar".**

ÖLMEK ARZUSU

Ölümün güç ve korkutucu manzarası, sûfîye hâkim olan aşk duygusuna mânî olamazdı. Aşk, Allah’ı aramak, ölümün sağladığı kesin karşılaşmaya sevinebilmekten başka bir şey değildir'. Netice olarak, sükûnet ve sevinç manzarası buradan ileri gelir. Bu sevinç, bu geçiş yerini çok arzulanan ve titizlikle hazırlanılan bir yer hâline sokar.

Ölüm ve Aşk

Dünyâ hayâtı, doyumsuz âşık için, Sevgili’den uzaklaşma ve bir nev’î işkence demektir. Buna göre aşkın şu sembolizmi ölüm üzerine yüklenir: Şevk (arzu), hanîn (hasret), lika (karşılaşma) ve visâl (birleşme) vs...

Hayatta olduğu müddetçe sûfi, yakıcı arzu (şevk) ve hasret (Hanin) hâlini yaşamaya mecburdur. Bu ızdırap, hekimini bekleyen hasta tesvîrıyle tedâî edilir:

“Gittikçe artan bir arzu ile yürekten isteyen(mürid)in hasreti.

Doktorun yokluğunda hastanın inlemesi. Gönülden isteyenlerin hâli de vuslatın yokluğu ve Sevgili den uzak olmaktan dolayı gittikçe ağırlaşır” .

Sevgili karşısındaki sükûnet duygusu, diyorlar Ebû Osman el-Hîrî ve Ebû Ali ed-Dekkak, ölmek isteğinin belirtisidir. Şâyet sûfînin aşkı hakîkî ise, o kendi adına ölümü arzu eder olacaktır . Aşkla ölüm arasındaki güçlü bağı en iyi ortaya koyan Hallac’tır. Hallaç Nevruz (yeni gün) gününde iç geçirir ve şöyle der : **“Ah! bizim Nevruzumuz ne zaman gelecek!.. O günde ki, ben daracağında olacağım”** . Şu sözler de ona âittir:

“Beni davet eden ve kendine beni incitmeyi yakıştıramıyan, bana O’nun içtiği kadehten içirdi, sanki misafirini tedâvî eden ev sâhibi gibi. Sonra kadeh gidip geldiğinden, O idam ipini ve kılıcı getirtti. Böylece Arslan’la birlikte Yaz ortasında Şarabı içenden zuhur etti” .

Eğer gerçek tasavvuf Allah aşkı ise, ölüm, zarûrî olarak tam visâl'e ulaşmak için yegâne vâsıtadır' .

Ölüm Saati:

Sûfînin ölmünü çevreleyen sevinç ve sükûnet havasından îtibâren bu an anlaşılır. Şüphesiz, can çekişme saatinde rûhun halleri değişik olabilir. Bunlar o ânın şiddetine münâsip dînî ameliyelere başvurmayı gerektirebilir: Kur an okumak, Allah'a ibâdet vs. gibi'. Bu haller kâh heybet (saygıya dayanan korku), kâh recâ (ümit), kâh sükûnet ve büyük emniyet duygusunun etkisi altına girebilirler' .

Fakat, can çekişme ânına hâkim olan hava sevinç hâlidir ». Bilâfin ağlayan karısına karşılık olarak söylediği şudur: **"Oh, sevinçliyim, yarın sevdiklerimizi göreceğiz, Muhammed'i ve sahabesini" ».** Hayatları boyunca mahzun olarak bilinen bâzı sûfîler, son nefeslerini bir sevinç çığlığı ile verirler ». **"Güvenmediğim kimseleri terketmekte ve büyük ümit beslediğim Varlık'a doğru gitmekte olduğum sırada niçin gülmeyecek mişim?"**,,. Bu, Hallac'ın, darağacının önünde iken **"âşıkları kendine bağlayan güzelliğin cilvesini" düşünerek bıraktığı uzun ve belâgatli gülüştür ».**

Ölüme Hazırlanma:

Ölümün şiddet ve fecâati ve bunu tâkip eden durum sûfîyi hazırlığa yöneltir: O, ölmeye alışmak durumundadır. Gerçek sûfîliğin bir ölçüsü olarak mütâlaa edilen» bu temrin uzun bir süre tatbik edilmek îcap eder.

Ölüme Hazırlanma, Doğruluk Şartı:

Geçici vasfına evvelce işâret ettiğimiz hayat, ancak âhirete hazırlanma yeri ve zamânı olduğu ölçüde değer taşıyabilir; fakat önce ölüme hazırlanma sözkonusudur. Gazâlî çarpıcı bir cümlede bu fikri şöyle ifade eder: "Kendisine ölümün pek yakın olduğu kimseye..., sâdece onu düşünmek, sâdece onu anmak, o maksatla hareket etmek, onun hesâbıyla meşgul olmak, zihnini ona vermek ve sâdece onu beklemek yaraşır. Bu kimseye lâyık olan, kendisini ölülerden saymak ve kabir ahâlisinden biri görmektir. Zirâ gelecek olan her şey yakındır, uzak olan gelici değildir" ». Hz.Peygamber bu mânâda olmak üzere, akıllı adamı (keyyis), nefsini hesâba çeken (dâne) ve ölümden sonrası için çalışan kimse olarak târif eder ».

O halde sûfî, hayâtı boyunca seyahate hazırlanmak zorundadır». Zühd, görüldüğü üzere, bu ha zırlığın esâsını teşkil eder ki bu hazırlık tasavvufun gerçekliğinin de şartıdır "». Kur'ân'da şöyle buyurulmuyor mu: **"Eğer doğru sözlü iseniz, ölümü temenni ediniz" ».**

Hazırlığın Müddeti ve Tamamlanması:

Görülüyor ki ölüme hazırlanmak uzun bir alıştırmayı gerektiriyor » ve müridin Tarîkat'e girişinden îtibâren işe başlamak îcab ediyor. Bu hazırlık ancak ölüm ânında son bulur, ölüm bunun hakikî olup olmadığını gördüğümüz sûfî, hiçbir şekilde geri dönmeyi istemez » ve

kendi sırrının açığa çıkmasından hiçbir korku duymaz ». Ölüm hakikat ânıdır. Artık gezleyecek hiçbir şey yoktur.

Bir çok metinlerden anlaşılan odur ki, sûfîler ölümde mânevi yolculuklarının sonuna varma şuurunu elde ettiklerini, şuur hârici şartların kurbanı olmadıklarını ifâde etmektedirler. Sûfînin ölümü hastalık, kazâ, vs. sebebiyle olmaz. O, olgun bir meyve gibi düşer ». Ölüm saatini önceden bilmeye âit çok sayıda vak'anın doğru çıkması bu sebeptendir .

NETİCE

Ölüm ve Mârifet

Bütün bir İslâmî gelenek, ölümle mârifet arasında kesin bir bağ olduğunu gösterir. Can çekişen kimsede, geçmiş gidişatının neticesi olan mes'ud veya bedbaht bir sonuç görülür. Ölüm meleğinin hükmünü kabul etmeksizin ruh ölen kimseyi terketmez'.

Sûfî can çekişme hâlinden önce, şimdiden daha derin ve daha geniş bir mârifete sahiptir. Zühd ve nefsin ölümü , kendisinde basireti geliştiren rûhun bir hazırlanması olarak son bulur, bu derûnî histir ki, fâni varlıklara gizli olan hakikatleri (gayb)'), hayatın gerçekdeğerini", ölümün sırrını', ve âhiretin sırrını', Allah'ın marifet ve müşâhedesini... kısmen görmeyi sağlar.

> "Aşıkların kalblerinin, alelâde gözün ulaşmadığı şeyleri gören gözleri;
> âlemler Sultan'nın Krallığına tüysüz uçan kanatları vardır".

"Arif dünyâda ve ölümün kendisini ayıracağı her şeyde, daha sağken ölüdür... Ölümün onda hâsıl ettiği şey, sâdece daha çok berraklık elde etmek için perdeyi aralamaktan ibarettir, yoksa daha çok yakîn değildir"

Sûfî bu yakîni, bulanık şekilde olsun veya şeffaf bir perde arkasından olsun, bu dünyâda elde eder, bu durum onun şahsî gayretinin sonucudur. Onun için maddî ölüm, dünyâda perdesini tam olarak açamıyacağı sırra ayan beyan vâkıf olmaktan başka bir şey değildir'. Tasavvufî yolda eksiksiz tatbîkat ölümü vazgeçilmez hâle getirir'.

İsimle onları perdeledi, bu yüzden yaşayabiliyorlar, kudretiyle ilgili bilgileri açıklasaydı sersemleşirlerdi, perdeyi açıp hakikati açığa çıkarsaydı ölürlerdi.

KAYNAKLAR

ABDUSSELEM Muhammed: Le theme de la mort dans la poesie arabe das origines â la fin du lll/IX eme siecle, Tun is 1977.
AL-AYBARİ Abdu'l-Hâdî Necâ: Bâbüi-Fütûh fî Ma'rifet-i Ahvâli'r-Rûh, Kahire 1304 h.
AL-ANSARİ eş Şafiî Abdullah: Kitâbü Bedri'l- Münîr, Kahire tsz.
BEDEVİ Abdurrahmân: Râbiatüi-Adeviyye Şehî- detüi-Işkı'l-İlâhî, Kahire 1952.
BEN AMUR Tevfik: "A propos des 3Etats' eî des 'Demeurs' dans la mystique musulmane", IBLA içinde, no: 35 (1975), s.33-37.
ALBİKAİ İbrahim b.Omer: Sirru'r-Ruh. Kahire 1326/1908.
CARRA DE VAUX: "Barzakh" mad. E.I. 2.bs.içinde, 11,1103-4.
CARRA DE VAUX: Fragments d'eschatologie musulmane, Bruxelles 1895.

62 Yazılar

CİLİ Abdurrahman: El-İnsânü'l-Kâmil, Kahire 1390/1970.
CORBIN Henry: L îmagination cretrice dans le sou- fisme d'İbn Arabi, Paris 1975.
CURCANİ Ali b.Muhammed: Et-Ta'rffat, Tunis 1971.
EKLUND Ragnar: Life between death and ressu-
rection according to İslam, Uppsala 1941. GARDETLouis: Dieu et la destinee de l'homme, Paris 1967.
GARGAM Georges: L amouretlamort. Paris 1959. GAZALİ Ebû Hâmid: Ed-Dürretül-Fâhire, Kahire, tsz.
GAZALİ Ebû Hâmid: lyhâu Ulûmi'd-Dîn. Beyrut tsz. GAZALİ Ebû Hâmid: Kitâbü'l-Erbaİn, Beyrut 1978. AL-HALLAC Ebû Mansur: Dîvân, Massignon bs.Paris 1931; Şeybî bs. Bağdad-Beyrut 1394/ 1974.
AL-HALLAC Ebû Mansur: Kitâbü't-Tevâsîn, Paris 1913.
AL-HALLAC Ebû Mansur: "Risale ilâ Nasri'l- Kaşşûrf', El-Hayâtü's-Sakafiyye içinde, Nisan 1976.
HAMİDULLAH Muhammed: Le Coran, Fransızca tere. Beyrut 1393/1973.
İBN ARABİ Muhyiddin: Fusûsu'l-Hıkem, Beyrut 1976.
İBN ARABİ Muhyiddin: El-Fütûhâtü'l-Mekkiyye, Kahire bs. 1392 h.; Osman Yahyâ bs.(neşir hâlinde), 1392/1972, 1397/1977.
İBN ARABİ Muhyiddin: Er-Resâıi, Hayrabad 1948: "lstılahu's-Sûfiyye"-"Kitâbü'l-Celâle"-"Kitâbu l-Ku- tub"-"Kitâbü'ş-Şâhid"-"Kitâbü't-Terâcim"-"EI-Me- sâir-"EI-Kasemü'l-İlâhî"-"Risâletü'l-Envar".
İBN ARABİ Muhyiddin: Et-TedbîrâtCı'l-İlâhîyye, Leiden 1919.
İBN ARABİ Muhyiddin: Ukletüi-Müstevfiz, Leiden 1919.
İBN ATAULLAH EL-İSKENDERİ: Miftâhu'l-Felâh fî Tehzîbi'n-Nüfûs, Kahire 1332 h.
İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE: Hâdîi-Ervah i/â bi lâdi'l-Ferah, Kahire 1357.
İBN KAYYİM EL-CEVZİYYE: Kitâbü'r-Rûh, Hayda- rabat 1324 h.
İBN SİNA Ebû Ali: Er-Risâletü'l-Adhaviyye fî Emrii- Meâd, Kahire 1389/1949.
KAŞANİ Abdürrezzak: Istılahatü's-Sûfiyye, Kahire 1397/1977.
KELÂBÂZÎ: Et- Taarruf/iMezheb-i Ehli't- Tasavvuf, Kahire 1389/1969.
KUŞEYRÎ Abdulkerim: Er Risâ/e, Kahire 1392/ 1972.
MACDONALD D.B.: "The Development of the Idea Spirit in İslam" Açta Oriarıtaila içinde,IX (1931), s.307-351.
MASSIGNON et KRAUS: Ahbâru'l-Hallac, Paris 1936.
EL MEKKİ Ebû Talib: Kutü'l-Kulûb, Kahire 1351/ 1932.
EL-MUHASİBİ el-Hâris b.Esed: Er-Riâyetü!iHuku- kıllâh, Kahire tsz.
O'SHAUGHNESSY Thomas: Muhammed's Tho- ughts on death, Leiden 1969.
PLATON: Phedon, Oeuvres completes içinde,1,764-856, Paris 1950.
ES-SERRAC ET-TUSİ: El-Lumau fi't-Tasavvuf, Kahire 1380/1960.
ES-SİGİLMASI İBNÜ'L-MÜBAREK Ahmed: El-fb- riz min Kelâmi Seyyid Abdi't-Aziz, Kahire 1317/ 1899.
SUBHİ ES-SALİH: La vie future se/on te Coran, Paris 1971.
ES-SUHREVERDİ Abdü'l-Kahir: Avârifü'f-Maârif, Beyrut 1966.
ES-SÜLEMİ Abdurrahman: Tabakatü's-Sûfiyye, Kahire 1372/1953.
ES-SÜYUTİ Abdurrahman: "Ahvâlü'l-Berzah" El- Hâvî lil Fetâvîiçinde,II, 169, Kahire 1325. ES-SÜYUTİ Abdurrahman: "Ref'us-Savt bi Dab- hı'l-Mevt", El-Hâvîlil-Fetavîiçinde,II,95-96, Kahire 1325.
SVVEDENBORG Muhammed: Kitâbü's-Semâ ve Cehennem ve'l-Hâ/ü'l-Vustâ evÂlemü'l-Ervah, Kahire 1325.
EŞ-ŞA'RANİ Abdülvehhâb: Dürerü'l-Gavvas a/â Fetâvî'l-Havvâs, Es-Sigilmâsî'nin İbrîz'i kenarında, Kahire 1317/1899.
EŞ-ŞA'RANİ Abdülvehhâb: Muhtasaru Tezkireti'l- Kurtubîbi Ahvâli'l-Mevtâ ve Umûri'l Âhirah, Kahire tsz.
TEHANEVİ: Keşşâfu Istılahâti'l-Fünûn, Kalküta 1853/1862.
TRITTON A.S.: "Dünya" mad. E.t. 2. bs.içinde,III,642.
VVENSINCK A.J.: Concordance et Indaces de ta Tradition Musu/mane, Leiden 1933.
VVOLFF: Muhammedanische Eschatologie, Leipzig 1872.

TASAVVUF VE MİSTİSİZM

Hzl:Ahmet Yaşar ZENGİN

* ABSTRACT

ISLAMIC SUFİSM AND MİSTİSİZM

It's the differences between mistisizm and Islamıc sufısm that is view. When the subfects go into detail the differences increase. Thas, there are subjects parallel to eachother. Although they incinde human spiril, godnature, life and events in the mistic consepts. neither indian nor christian mistisizm and the new Eflatun's mistisizm, despite inciuding a lot of subjects in sufizm, are different disciplines than sufısm.

Hakikati bulmak, bütün insanlığın tarih boyunca peşinden sürüklendiği bir cazibe merkezi olmuştur. Bunun için insanlar çeşitli metotlar geliştirmişlerdir. Hakikatin, duyu organları ve akıl ile kavranan varlık âleminin dışında olduğuna kanaat getiren insanlar, gerçeği bulmak için varlıktan ve benden geçerek amaçlarına ulaşmayı denemişlerdir. Literatürde bu denemenin adı "Mistisizm" olarak geçmektedir. İnsanlığın müşterek malı olan mistisizm, esas itibarıyla tek ve aynıdır.

Müşahhas bir mistiğin herhangi bir dine mensup oluşu bu gerçeği değiştiremez. Mistisizm insan ruhunun yaratıcı kudretle doğrudan ilgi kurmasına yönelik, sonsuz isteğin sürekli belirtisidir. Burada şunu da belirtmemiz gerekir ki tasavvuf ve mistisizm iç yaşantıyla ilgilidirler. Gözlemlenebilir değildirler. Yaşamayanların mutasavvıf ve mistiklerin hallerinden anlamaları mümkün değildir.

"İlim, felsefe, sanat ve hatta dinin dış yüzünü de aşan bir iç tecrübenin verileri geride bıraktığı disiplinlerin terimleriyle açıklığa kavuşamaz. Bunun içindir ki biz tasavvufun dili "haller"dir kelimeler değil diyoruz. Ancak izah edilmezliğin de bir izahı olmalıdır o halde susmak doğru değil."

"Mistisizm kelime olarak ilk defa M.I yy'da Hıristiyan azizlerden Dengsl Aaseopayite tarafından ortaya atılmıştır. Fakat mistisizm bu adı almadan ve Hıristiyanlıktan çok önce uzak doğuda, Hint'de, Çin'de doğmuştur. Kelimenin aslı. Yunanca'dan "sırlar ve gizli törenlerle ilişkileri" kapsayan bir deyimden gelmektedir. Geniş manasıyla, belli belirsiz yüce ve mantığı aşan şeyler için kullanılır. Düşünürlere göre ise mistisizm "vasıtasız", "içten doğmuş" bir duygunun (benliğin) "mutlak" denilen kendisinden daha üstün bir şeyle birleşmesidir."

TASAVVUFUN TANIMI

Genel kam tasavvuf kelimesinin "sufı" kelimesinden kaynaklandığı yolundadır. Kimlere "sufi" denildiği konusunda başından beri bir görüş birliğine varılamamıştır. Bazıları için, "dış görünüş" tanımlara ana kaynağı oluşturarak giyimden yola çıkılırken, bazıları için ise söz konusu kişilerin "amaçlan" ana kaynağı oluşturmuştur. Kimlere sufı denildiği konusunda Kelebazı "İçleri saf, dışlan pak olduğu için sufîlere (sufîyye) adı verilmiştir" derken bazı mutasavvıfların görüşlerine değinerek "Sufı, Allah'la olan muamelesini saf hale getirdiği için aziz ve çelil olan Allah'ın saf ikramına ve kerametine 'nail olan kimsedir" şeklinde açıklamıştır. Aym eserde sufı kelimesinin farklı anlamlarına ilişkin olarak Kelebazı; "Bir başka

sufı gurubuna göre sufiler vün manasına gelen "sof' tan yapılan elbiseler giydikleri için sufi (sufıyye'den) adını almışlardır," demektedir.

İslam Dininin daha çok ahlakî kurallarından ve varlık birliği inancından erdeme kavuşmayı (İnsan-ı Kamil) amaçlayan; olgun insanın toplumdaki hizmetleriyle de erdemli topluma, olgun topluma (Toplum-u Kamil) ulaşmayı amaçlayan bir sistem" şeklinde tanımlayabiliriz.

Tasavvuf, Tanrı'nın niteliğini ve kainatın oluşumunu Vahdet-i Vücut anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefî akımdır. Tasavvufta esas fikir, kainatta bir tek vücudun tecellilerinden ibaret addetmektir.

Suf (yün) kökünden geldiğinin üstünde daha çok durulmaktadır, "suf (yün): Bize göre Tasavvuf kelimesinin suftan türediği şüphesizdir. Dil. tarih ve mana bakımından en tutarlı görüşün bu olduğu görüşündeyiz."

Tasavvuf eğitimi de Tefsir. Fıkıh. Hadis gibi ilimlerle aynı dönemde sistemleşmiştir. Hicri III. asır tasavvufun tedvin ve sistemleşmesi uğrunda yoğun faaliyetlerin yapıldığı bir zaman dilimidir. Ma'ruf el-Kerhi'nin tasavvufu tarif etmekle açtığı çığır, Zunnun Mısri'nin (öl 245/859) ilk defa tasavvuf! işaretleri tefsir ve "ehl-i velayet" in hal ve makamlarına açıklamasıyla devam etmişür.

Kali hâle tebdil etmek şekliyle ifade edilen tasavvuf, her dinin veya her felsefi düşüncenin bir vere yöneliş esâsını teşkil eder. İslâm'da ise dinin ihtiva ettiği bilgi sisteminin kuvveden-fiile. yani kaiden hâle, nazarriveden- amelivyeye dönüşüdür.

İSLÂM TASAVVUFU VE MİSTİSİZM ARASINDAKİ FARKLAR

1) İslâm tasavvufu dinî kaynaklıdır. Bütün kurallarım dinden almaktadır. Mistisizm ise bünyesinde dinî motifler taşısa da felsefî yönü ağırlıktadır. Tasavvuf İslâm dininin en hassas şekilde yaşanmasıdır. Şeriat kılı kırk yarmaksa tarikat kırkı kırka yarmaktır. "Bunun için mutasavvıflar tarikata girilmeden önce şeriat ilimlerinin öğrenilmesini istemişlerdir." Bu gerçeğe işaret etmek üzere bir Mevlevi şeyhi şöyle demektedir. "Tekkeler ilim tahsil ederek şeyh ve terakkîyat koşanlar için kurulduğundan, ilimde mertebesi olmayan cahiller önce ilim için medreseye gönderilmeli yahut tekkede kabiliyetli kişiler tarafından okutul-malıdır. Bunun lüzumuna İmam Malik (öl 179/795) şu sert tutumuyla işaret eder: fıkıh okumadan tasavvufa yönelen zındık, tasavvufu bilmeden fıkha dalan fasık olur. İkisinin birleştirilmesinden hakikat doğar" demiştir. Tasavvufun din kaynaklı olması felsefî bir mistisizm olan

Eflatunculuktan ilk anda ayrılır. Çünkü biri temel olarak valiyi diğeri Platon'un fikirlerini almaktadır.

Aynı şekilde diğer mistik düşüncelerde de temel, mistiklerin sözleri üstüne kurulmuştur. Mistiklerin inzivaya çekilmesiyle elde ettikleri düşünceler mistisizmin kaynaklanın oluşturur. "Mundika Upanisad'da" yazılı olduğu gibi bilincin enerjikliğinden Brahman'ın kitlesi teşekkül etti; bundan madde doğdu, maddeden de hayat, zihin ve dünyalar...

2. Mistisizmde pasiflik vardır ve belli bir metodda yoktur. Mistiklerin mistisizmi diğer insanlara yaymak gibi bir endişeleri yoktur. Sadece kendilerinin mutluluğa ermeleri ile ilgili çalışmalar yaparlar. Pasiflikleri buradan kaynaklanmaktadır. Metodlarında ise tasavvufta olduğu gibi amel ve teori gibi bir düzenlilik yoktur.

İnsanın nereden başlayıp, nereye gideceği asla bilinemez. Başlangıç ve bitiş yoktur. Kabiliyeti olanlar direkt içine girer ve nirvanaya (sonsuz mutluluğa) ulaşmaya çalışırlar.

Tasavvufta ise pasiflik söz konusu değildir. Müntesiplerinin kullukta pasif kalmalarını yeterli görmez. Onların hayırda aktif olmalarım ister. İslâm'ın cihad anlayışı bunu gerektirmektedir. Bu anlayışladır ki mutasavvıflar İslâm'ı günümüzde özüyle yaşamaktadırlar. Mutasavvıfların **"Emr-i bil ma'ruf ve nehyi anil münker"** gereği aktif olmaları İslâm dinine zarar vermek isteyenlerin tarikatları halkın gözünden düşürmek için nifaklar sokmasına sebep olmuştur. Şeyhim diyen sahtekârlar bu nifak tohumlarını ekmeye çalışmışlar ve hâlâ çalışmaktalar. Bu arada şunu belirtmeliyiz. Sahte şeyh tabiri yanlıştır. **Şeyh'in sahtesi olmaz. Çünkü sahtesinden şeyh olmaz. Ancak şeyhim diyen sahtekârlar vardır.**

3. İslâm tasavvufu ile mistisizm arasındaki en büyük farklardan biri de dünya hayatı ile ilgili görüşleridir. Mistikler mutlak yaratıcıya ulaşmak için dünyadan el etmek çekmekteler. Toplumsal hayata karışmazlar. Oysa tasavvuf tamamen hayatın içindedir. Tasavvuftaki **"dünyadan el etek çekmek"** deyimi, dünyevi isteklerden heva ve hevesten el çekmek anlamındadır. Bunun dışında İslâm'ı kuralları hayata tamamen uygulamaya çalışır. Müritlerin siyasetten ekonomiye, bilimden sanayiye yani hayatın bütün katmanlarında aktif olarak bulunmalarını ister. Tasavvufta halk ile beraber olmak esastır. Mistisizm gibi insanları hayattan soyutlamaz. Tasavvufun bu yönünü Osmanlı döneminde açık olarak görürüz. **Padişahların çoğu bir şeyhin yanında büyümüştür. Osmanlının ilerlemesinde tarikatların katkısı olmuştur.**

Hatta daha önceki dönemde Anadolu'nun Türkleşmesinde çok büyük rol oynamışlardır.

4. Bir diğer konuda Tasavvuf ve mistisizme giriş konusudur. Tasavvufa girmek ve manevi olarak ilerlemek için Şeyhe ihtiyaç vardır. Şeyh öğretmendir. Mistisizmde şeyh ve intisap söz konusu değildir.

Mısır'daki mistikler mürit olacakları kişileri pek çok korkulu yerlerden geçirirler. Bu imtihandan sonra şehvet testine tabi tutarlar bunları geçen müritliğe kabul ederlerdi. Doğu'da isteyen mabetlere gider mistiklere katılırdı. Durum bu şekilde olduğundan bir belirginlik yoktur ve gerçek mistisizmi sahtesinden ayırmak zordur. Tarikatlarda silsile esastır. Gerçeğini sahtesinden ayırmak kolaydır. Kökü Peygamberimize dayanan bir silsile mevcuttur.

5. **Mistisizm sadece pratikten ibarettir. Mistisizmin pratikliği Nirvana'ya ulaşmak için mistiklerin uyguladıkları metotlardan oluşur.** Bu metotların sonucunda da tecrübeler üretirler. Örneğin "sakin ve karanlık bir odada mum yakın. Yarım saate yakın bir müddet durabilecek şekilde rahat bir vaziyet alın. Bedeninizi ve zihninizi teskin edip kaşlarınızın arasındaki noktada tefekküre dalın. Dilerseniz kaşlarınızın arasındaki noktayı ıslatın ya da o noktaya bastırın ki dikkatinizi oraya teksif etmeniz daha kolay olsun.

Kendinizi mumun karşısında, eriyen mumun, titreyen alevin karşısında görün. Bir kere daha kaşlarınızın arasındaki merkeze girin burada da bir alevin olduğunu tasavvur edin. Bu alevi gördüğünüzde gözlerinizi kapayıp sizi çepeçevre saran karanlığı düşünün. Varolan tek ışık kaşlarınızın arasındaki titreyen, gittikçe güçlenen alevdir. Bu alevin ortasında bir insan gözü hayal edin, güzel, parıldayan göz kapağıyla bırakın bu göze aksın.

Dikkat edin bu artık bir alev değil, bu mükemmel gözün içinden bakınasım öğrendiğinizde mistikler sizin, dünyayı tanrıların gördüğü gibi görmeye muktedir olacağınızı söylüyorlar. Geçici olarak bulundukları trans halinde müşahede ettiklerim evrenle ve insanla ilgili açıklamalarında kullanırlar. Fakat teoriler için bu yeterli değildir. Mistik o halini her zaman yakalayamamaktadır. Bu da beraberinde çelişkiler getirmektedir.

Tasavvufun pratik ve teorik anlayışı çok farklıdır. Tasavvufun teorik (nazari) diğeri pratik (ameli) olmak üzere iki yönü vardır, ibadet, taat ve ahlak, tasavvufun ameli cihetim; keşf. keramet, marifet ise nazari cihetini teşkil eder. Ameli gerçeği "ahlâk" (tahalluk). nazari gerçeği ise "hakikat" (tahakkuk) adı verilmektedir.

Pratik boyut yani amel olmadan (bedeni ibadet) kalp temizliğim (hakikat gerçeği) iddia etmek yalancılıktır. Bedenle yapılması gereken ibadetler yapılmadan kalbe ait hallerin alışması mahaldir.

Aynı şekilde mutasavvıfların karakteristik özellikleri metafizik teoriler geliştirmek değildir, bunu filozoflar yapar. Onların asıl özellikleri, insanın iç hayatına muazzam bir zenginlik kazandırmaları ve imanın tam manasıyla yaşanması hususunda bize bir çeşit öğretmenlik yapmalarıdır.

6. Tasavvufla mistisizmin ayrıldığı bir noktada fena ve nirvana konusudur.

"Ferdiyyetin üniverselde erimesi veya Mirvana'ya yok olmak Hint Mistisizminin gayesidir. Sûfılikteki fenâ ise çok başka bir mana taşır. Süfı fena'ya ulaşmakla işini bitirmiş en büyük görevin eşiğine gelmiş olur. Fena fillâhtan sonra, varlığın, olayların içine dalmak ve Allah'ın halifesi sıfatıyla eşya ve olayları, tanrısal yönde yürütmek onun biricik meşgalesi olacaktır. Gerçektende, insanlardan ayrılıp uzlete çekilmekle başlayan sülük, yedi aşamadan geçtikten sonra "nefs-i kâmil"e mertebesine ulaşmaktadır. Sufı bir mertebede, ayrıldığı topluma dönerek onlara hizmete başlayacaktır. Bu onun kemâlinde zirvedir. Tasavvufta bu incelik. "Nihayetin (sonun) kemâli bidayete (başlangıca) dönüştedir" şeklinde ifadeye konmuştur.

Anlaşılan odur ki, süfinin iç tecrübesi yaratıcı bir tecrübedir ve aktiviteye yöneliktir. Bu tecrübe, temel mânâsıyla ele esas alınırsa Peygamberâne tecrübenin bir uzantısı olup onunla avm ideal ve gayeyi izler ve aym, psikolojik temele oturur. Böyle olunca da, mistik şuuru, peygamberâne şuurla karşılaştırılırken tasavvufu mistik şuur hanesine değil, nebevi şuur hanesine yazmak gerekir.17

7. İslâm tasavvufu ile mistisizmi aynan bir diğer özellik de iki tarafında göstermiş olduğu olağanüstü hallerdir. Tasavvufta kişinin bunlan gizlemesi öngörülürken, mistisizmde belli bir noktaya gelindiğini ispatlamak için bunlan göstermek esastır. Örneğin Himalayaların buzlu eteklerinde bir hatha-yogi tekniği olan Tum-mı ustalarının çok az ya da hiçbir giysiye ihtiyaç duymayacak kadar çok vücut ısısı hasıl edebilecekleri söylenir. Çeşitli tasavvuf ve teneffüs egzersizlerinden geçerek usta, bel kemiğinin dibinde ufacık bir alev hayal eder. İlave konsantrasyonla usta, daha sonra ateşin vücudun sınırlarını aşıp evrenin tamamını doldurmasına sebep olur.

Ustanın Tum-mo'daki başarısını sınamak için grup, ustayı bir dağın eteğinde soğuk bir kış gecesi boyunca çıplak olarak oturmaya mecbur tutabilir. Bu müddet zarfında usta buzlu suya daldırılmış çarşaflan birbiri ardınca kendi etraflarında katlayıp onları iç sıcaklığının alevine tutarak kurutmalıdır. **Mademe Alexandra David- Neel**, birbirleri arasında, akşamla sabah

arasında mümkün olduğu kadar çok sayıda, sulu ve buzlu çarşaf kurutma yarışı yapan çırak Tum-molar arasındaki rekabeti anlatır. Başarılı yogilerin santimetrelerce kalınlıktaki buz kütüklerini sadece üstüne oturarak eritebilecekleri söylenir. Burada ustalar kendilerini gösterirler, insanların faydalarına sunulan birşey yoktur. Birşeylerde öğretilmemektedir.

Tasavvufun bu konulara bakış açısını Ebu Nasr Serrac şöyle ifade etmektedir. Bir kimse küçük ve büyük haramlardan sakınmadıkça, kolayı ve zoruyla bütün farzları yerine getirmedikçe, mü'minlere lazım olanı hariç, dünyayı azıyla ve çoğuyla dünya ehline terk etmedikçe havada yürüsc. hikmetli sözler söylese ve herkes tarafından kabul görse de sufı sayılamaz.

8. Tasavvufta tespit edilmiş belli bir "ezkâr ve evrad"m bulunması mistisizmle arasındaki farklardandır. Mistisizmde tespit edilmiş zikir ve evrad yoktur. Zatin bu mistisizmin istisnailik ve gaye-i nizamilik dediğimiz karakterlerinden hemen anlaşılır. Ayrıca ibadet tarikatlarda temel şart iken mistisizmde bu bağ zaruri değildir.

9. Tasavvufta müntesiplerin çalışması öze dönük iken yani "içe" ait iken mistisizmde tam tersine dışa dönük(extase)tür. Tasavvufta kişi kendini bilmeye çalışırken mistisizmde kendinden çıkmaya çalışır.

10. İslâm tasavvufu ile mistisizm arasındaki en büyük farklardan biride aşk ve kadın konusudur. Tasavvufun ve mistisizmin bu konulara bakış açısı tamamen birbirine zıttır.

İslâm tasavvufunda amaç Allah aşkına ulaşmaktır. Tasavvuf yolunda aşkla yol alınmaktadır. Fakat aşk çileyi de beraberinde getirmektedir. Sufıler mecazi aşkı Allah aşkına ulaşmak için hazırlık devresi olarak görmektedirler. Kur'ân-ı Kerim mecazi aşkın üzerinde ısrarla durduğu için zinayı yasaklamıştır. İlahi aşkın ölçüsü sevgilinin kalır ve lutfu arasında fark görmemektir. Aşkın imtihanı çok zordur. Seven ve sevilenin üstüne bela akın akın gelir. Bir sufı elem verici bir hastalığın pençesinde inlerken şöyle diyor: **"Bakıyorum bana azap ediyorsun ey gözlerimin nuru kalbimin biricik sevgilisi."**

Kadın ise tasavvufta anne olmakla insanüstü manaya ulaşmıştır. Bir şey bir madde olmaktan çıkıp yaratıcı, besleyici bir kudret haline geliyor. İslâm'ın kadını, ilham ve ruh kaynağı gören anlayışın temelinde bu espri yatar. **Bu yüzden kadın, kıskanılır, örtülür, aziz bir varlıktır. Bu noktada tasavvufun belirlediği bir inceliğe daha işaret etmeliyiz** : Varlığın aslı dişidir. Büyük veli Ali el-Havvâs, şöyle diyor: **"Kâinatta asıl olan dişiliktir. Bu yüzden Allah yolunun büyükleri kadına muhterem bir varlık nazarı ile bakmışlardır.**

Mistisizmde ise durum tam tersinedir. Ruhbaniyet Hıristiyan mistisizmiyle tasavvufun ayrıldığı noktaların tek kelimeyle ifadesidir. Ruhbaniyetin aslı, Allah'a gitmek için hayattan ve insanlardan kopmaktır. Tasavvuf ise bunun tersidir. Hıristiyan mistisizmi aşk ve kadın konusunda da çok katı kurallara sahiptir. Evliliğe sadece çocuk yapma açısından izin vermektedir. Bunun dışında evliliğe hoş bakmamaktadır. Cinsel perhiz, evlenme gibi hayat kanunlarına aykırı tutum ve davranışlar ise İslâm Peygamberi'nin sünnetine aykırı olduklarından tasavvuf bünyesinde, yerleri yoktur.

Aynı şekilde diğer mistik düşüncelerde de kadın engel olarak görülmektedir. Mısır'da insanların mürit olabilmek için şehvet testini geçmeleri gerekir. Aynı durum Hint mistisizmi içinde geçerlidir.

Bahsettiğimiz bu konular İslâm tasavvufu ile mistisizm arasındaki göze çarpan büyük ayrılıklardır. Konularda özele inildikçe ayrılıklar ve farklılıklar daha da çoğalmaktadır.

Bunların yanında parelellik arz eden konularda vardır. İnsan ruhu, Allah, tabiat, hayat ve olayların mistik açıdan gözlenmesini esas almaları itibariyle ortak yanları olsa da gerek Hint, gerek Hıristiyan mistisizmleri ve gerekse Yeni Eflatuncu mistisizm, tasavvufta yer alan birçok konuyu içermiş olmalarına rağmen her üçü de tasavvuftan ayrı disiplinlerdir.

Kaynak: İSLÂMÎ ARAŞTIRMALAR DERGİSİ, CİLT: 12, SAYI: 3-4. 1999

HAVÂSSU'L-KUR'ÂN-HAVÂSSU'L-QORAN

Hikmet KOÇYİĞİT
Journal of Islamic Research 2012;23(2):55-72

ÖZET

Havâs ilmi elit bir disiplindir ve tarihsel süreçte önemli değişimler geçirmiştir. Kur'ân ilimlerinden birisi olan Havâssu'l-Kur'ân da Havâs ilminin bir şubesi sayılır. Kur'ân'ın, kendisini bir bereket ve şifa kaynağı olarak takdim etmesi, bu minvalde Hz. Peygamber'den nakledilen hadisler ve birçok seçkin insanın, Kur'ân'ın manevî tesirine dair yaşayıp aktarmış oldukları tecrübe Havâssu'l-Kur'ân'ın özünü teşkil eder. Akademik gündeme pek getirilmeyen Havâssu'l-Kur'ân, Kur'ân'ı yoğun biçimde okuma çabalarının sürdüğü çağdaş dünyada, Kur'ân'ı çok boyutlu tefsir etmeye ciddi katkıları olacak bir ilimdir. İşte bu çalışmada Tefsir gibi yoruma dayalı ilimlerde Havâssu'lKur'ân'dan faydalanabilmenin imkânı irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân; Havâssu'l-Kur'ân; Havâs ilmi; âlim

ABSTRACT

Havâs science is an elit science and it had many changes in historical time period. Havâssu'l Qoran being one of the branches of Kur'ân Sciences may be thought to be a branch of Havâs science. The main sturucture of Havâssu'l-Qoran depends on the presentation of Kur'an to be the source of health, the hadiths listened to Hz. Mohammed on this subject, the experiences of some privillaged persons living with Qoran's effective spiritual climate. Havâs'ul Qoran not carried into academic world may have some more effection and uses to interpret Qoran having many dimensions in the contemporary world including a lot of persons trying to read Qoran. Here in this study was examined the opportunity to take advantage of Havâssu'lQur'an in sciences that based on interpretation such as commentary.

Key Words: Qoran; Havâssu'l Qoran; Havâs science; scholar

Kur'ân'ı anlama sadece haricî yöntemlerle yapılacak bir çabalar manzumesi değildir. Bizzat Kur'ân'ın kendisi de Kur'ân'ı anlama ve onu tefsir etmede ciddi bir misyonu yüklenmiştir. Bu bağlamda Kur'ân ayetlerinin bir birini tefsir etmesi bir yana, onun manevî atmosferi de ayrı bir tefsir aracıdır. Bu manevî atmosferin teşekkülünde en önemli umdelerden birisi ona samimiyetle yaklaşmaktır. Ebû Hureyre'den gelen rivayete göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: **"Cenâbı Hak buyurdu ki: "Ben kulumun beni bildiği üzereyim. Beni zikrettiğinde onunla beraberim. Eğer beni kendi içinden anarsa ben de onu kendi içimden anarım. Eğer beni bir topluluk için de anarsa ben de onu daha hayırlı bir toplulukta anarım. Bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir arşın yaklaşırım. Eğerbana bir arşın yaklaşırsa, ben de ona bir kulaç yaklaşırım. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim."** Aslında Cenâbı

Hakkın kitabı olan Kur'ân da böyledir. Ona yürüyerek gidene Kur'ân koşarak gelir. İşte bu husus Kur'ân'ın bir havâssıdır.

Klasik İslam kaynaklarında Kur'ân'ı anlama noktasında Havâssu'l-Kur'ân'dan nasıl yararlanılabileceği tavzih edilmemiş sadece muhtelif örnekler verilmekle iktifâ edilmiştir. Biz bu çalışmada Havâssu'l-Kur'ân'dan insanın düşünce, idrak, yorum ve hayal gücünü artıracak minvalde istifade edilebileceğini gündeme getireceğiz. Mevzuyu işlerken Hz. Peygamber'den nakledilen hadisler başta olmak üzere İslam büyüklerinin tecrübe ve tavsiyelerine ve İslam dünyasında Havâs ilmi sahasında yetkin olan âlimlerin eserlerine müracaat edeceğiz. Bu eserlerin bir kısmı ağırlıklı olarak Kur'ân'ın havâssına muteallik iken bir kısmı da Havâs ilminin konularıyla iç içedir. Başvuracağımız klasik kaynaklardan birisi İmam Yâfî'nin (ö.768/1367) Türkçe'ye Kur'ân-ı Kerîmin Havâs ve Esrârı adıyla tercüme edilen ve piyasada rahatlıkla ulaşılabilecek olan "ed-Durru'n-Nazîm fî Havâssı l-Kur'ân 'ilAzîm"isimli kitabıdır. İmam Yâfî bu kitabını Kâdı Ebû Bekr el-Gassanî'nin telif ettiği "el-Berku'lLâmi ve'l-Gaysu'l-Hâmi"isimli eserle, Ebû Hamid Muhammed Gazâlî'nin (ö.505/1111) Kur'ân-ı Kerîm'in Havâssı'na dair telif ettiği çok mühim iki eserden faydalanarak yazmıştır. Dolayısıyla bu kaynak mezkûr iki âlimin de görüşlerini tazammun etmektedir. Öte yandan Havâs ilminin otorite isimlerinden birisi olan Ahmed el-Bûnî'nin (ö.622/1225) Şemsu'l-Maârifi'l-Kübrâ adlı kitabına şumullü ve sahasının başyapıtlarından birisi olması hasebiyle müracaat edeceğiz. Ayrıca seçme-derleme niteliğinde olan ve hem önemli havâs numu-nelerini hem de tenkide müsait bilgileri ihtiva eden Seyyid Süleymân el-Huseynî'nin Kenzu'l-Havâs ve Kenzu l Esrâr adlı kitaplarıyla; daha çok Kur'ân'ın havâssına yönelik kaleme alınmış olan Seyyid Muhammed Hakkı'nın Hazinetu'l-Esrâr adlı kitabından istifade edeceğiz. Klasik kaynaklara ilaveten günümüzde yapılan çok sınırlı sayıdaki akademik araştırmalardan da maksadın husulu için faydalanmaya çalışacağız.

KUR'ÂN İLİMLERİ BAĞLAMINDA HAVÂSSU'L-KUR'ÂN

İnsanlara dünya ve ahirette mutlu olmanın yollarını gösteren Kur'ân, indirildiği dönemden itibaren üzerinde en çok araştırma yapılan kitap olmuş; hatta doğrudan Kur'ân'ın anlaşılması için "Kur'ân İlimleri" denilen ilimler tesis edilmiştir. Kur'ân ilimleri, çeşitli açılardan Kur'ân'ı araştıran, Kur'ân metnine hizmet eden ya da Kur'ân metnine istinad eden her ilmi içine almaktadır. Istılahî anlamda Kur'ân'a dayanan ve araştırmacının Kur'ân'ı doğru bir şekilde anlamasını kolaylaştıran ilimlerin tamamına ıtlak edilmektedir. Kur'ân ilimleri denilince en çok bahsi geçen ilimler Resm-i Osmanî, Tefsir, Kıraat, Mekkî-Medenî, Esbâb-ı Nüzûl, Nâsıh-Mensûh, İ'câzu'l-Kur'ân, İ'râbu'l-Kur'ân ve lügat ilimleridir. Suyûtî (ö. 911/1505) Kur'ân ilimlerinin çeşitliliğini genişleterek astronomi, hendese, tıp vb bunlara dâhil ederken Ebû Bekr İbnu'l-Arabî (ö.543/1148) Kur'ân kelimelerinin zâhir, bâtın, had ve matla' olmak üzere dört veche sahip olduğu anlayışına dayanarak Kur'ân ilimlerinin sayısını yetmiş yedi bin dört yüz elli olarak belirler. Bu tür yaklaşımlar Kur'ân'ı anlamada faydalanılabilecek ilimlerde

esnek olunabileceğini akla getirse de Kur'ân ilimlerinin tedvinini göz önünde tuttuğumuzda erken dönemlerde telif edilen eserlerin aynı zamanda birinci dereceden Kur'ân ilimlerinin neler olduğunu bize göstermektedir. Buna göre birinci derecede Kur'ân ilimleri Kur'ân'ın Nüzûlu, Cem'i, İstinsahı ile Tefsir, Kıraat, Garîbu'l-Kur'ân, Nâsıh-Mensûh, Esbâb-ı Nüzûl, Mekkî-Medenî, Müşkilu'l-Kur'ân, İ'râbu'l-Kur'ân, İ'câzu'l-Kur'ân ve Meâni'l-Kur'ân gibi ilimlerdir. Havâssu'l-Kur'ân ise telif bakımından çok da geç tarihlere rastlamayan Kur'ân ilimlerinden birisidir. Çünkü en eski kaynak olarak Cafer es-Sâdık'a (Ö.148/765) atfedilen "Havâssu'l-Kur'ân" adlı bir eserden bahsedilmektedir.

Havâssu'l-Kur'ân bir izafet terkibidir. Bu terkibi oluşturan "Havâs" sözcüğü, "hassa" kelimesinin çoğuludur. "Hassa" genelin zıddı olup özellik ve kişiye özel anlamlarını taşır. Buna göre Havâssu'l-Kur'ân, Kur'ân'a özgü manevî özellikleri içeren bir disiplini ifade etmektedir. "Havâs" kelimesi insanlar için kullanıldığında ise "sıra dışı, üstün, seçkin kişiler" anlamına gelmektedir.

Kur'ân ilimlerinden biri olarak zikredilen Havâssu'l-Kur'ân ne var ki diğer Kur'ân ilimleri kadar ilgi görmemiş ve hatta birçok Ulûmu'l-Kur'ân kitâbında adından dahi söz edilmemiştir. Bu menfî tavır günümüz akademik çevrelerinde de sürdürülmektedir. Bunda Havâssu'l-Kur'ân konusunun Havâs ilmiyle bağlantısının bulunmasının yanı sıra Kur'ân'ı anlamaya çok bariz katkısının olmadığının düşünülmesi de önemli bir etken olmuştur denebilir. Her ne kadar Zerkeşî (ö.794/1391) ve Suyûtî gibi Kur'ân ilimleri sahasında üstâd olan âlimler Havâssu'l-Kur'ân konusuna yer vermişlerse de birinci dereceden bir Kur'ân ilmi olmadığı sezilmektedir. Ayrıca tarif noktasında bir karışıklığın olduğu da göze çarpmaktadır. Çünkü klasik dönemde âlimler Havâssu'l-Kur'ân'ın tanımını Havâs ilminin tarifi olarak zikretmektedirler. Sözgelimi Kâtip Çelebi (ö.1067/1657) "Havâs ilmi Allah'ın güzel isimlerinin (Esmâ-i Hüsnâ), indirdiği kitaplarının ve duâların belli bir tertib üzerine okunmasının özelliklerinden bahseden bir ilimdir. Belli bir tertiple okunan bütün bu isimlerin ve duâların kendince bir özelliği vardır" şeklinde bir tanım yapmaktadır.

Öte yandan Havâssu'l-Kur'ân'ın, bazı âlimler tarafından "vehbî ilimler" kategorisinde zikredilmesi bu konuyu Kur'ân ilimleri sahasında daha özel bir konuma getirmiştir. Örneğin Şah Veliyullah edDehlevî (ö.1176/1762), Havâssu'l-Kur'ân'ı doğrudan "vehbî ilimler" arasında saymaktadır. Dehlevî'ye göre, Havâssu'l-Kur'ân vehbî ilimlerdendir. Öncekilerden bir grup Havâssu'l-Kur'ân'ı iki açıdan değerlendirmiştir. Bir açıdan duâya benzetmişler diğer açıdan ise sihre benzetmişlerdir. Sihre benzetmekten Allah'a sığınırım. Ancak Allah Teâlâ bu fakire bir keresinde Havâssu'l-Kur'ân hakkında nakledilenlerin iç yüzü hakkında bir kapı açtı. Esmâ-i Hüsnâ, yüce ayetler, mübârek duâlarla ilgili şeyler öğretti. Ve dedi ki: **"Bu sana tasarrufta bulunma ile ilgili bir ihsânımızdır."** Fakat her ayet, isim ve duâ belli şartlarla kayıtlanmış olup ele geçirilmesi bir kaideye bağlıdır. Bunun kaidesi de gayb âlemini

gözlemektir. Tıpkı istiharede olduğu gibi. Öyle ki kişi hangi ayet veya ismin kendisine gayb âlemini işaret ettiğini mütalaa eder sonra da bu branşın uzmanları nezdinde bilinen metotlardan birine göre ayet veya ismi okumaya koyulur. Suyûtî ise müfessirin taşıması gereken şartlar içerisinde son maddede ilmi mevhibeye yer vermektedir. Ona göre ilmi mevhibe Allah'ın, ilmiyle amel eden kişiyi ilme varis kılmasıdır. Buna **"Kim bildiğiyle amel ederse Allah ona bilmediğini öğretir"** hadisinde işaret edilmiştir. Belki **"ilmi mevhibe insan kudretini aşan bir durumdur"** şeklinde bir itirazın olabilir. Fakat mesele zannettiğin gibi değildir. Çünkü ilmi mevhibeyi elde etmeye yarayacak amel ve zühd gibi sebepler vardır.

Bu ifadeler ışığında öznel tecrübelere müstenid olarak, müfessirlerin kendi istidatları doğrultusunda Kur'ân'ı anlamalarında manevî bir yöntem olarak Havâssu'l-Kur'ân'dan faydalanabileceklerini söyleyebiliriz. Zira bazı âlimlerin de işaret ettiği gibi "ilâhî kudret, maneviyyât âleminde de nihayetsiz şuûne vucûd vermektedir. Bu manevî şuûnun tecelliyâtı hususunda ise Kur'ân ayetlerinin pek latif te'sirleri vardır ki bu da Kur'ânı Kerîm'e Allahu Teâlâ tarafından mevdu' bulunan hassalardan, meziyyetlerden ibarettir. Bu cihetledir ki, bir kısım hastalıkların, rûhî hadiselerin zevâl ve inkişafı babında Kur'ân ayetlerini okumanın pek muciz te'sirleri görülmektedir." Buna benzer biçimde tefsir ilminde daha orijinal yorumların yapılabilmesi ve Kur'ân'ın cezbedici güzelliklerinin insanlığa gösterilebilmesi için Kur'ân'ın havâssından faydalanmak mümkündür.

HAVÂS İLMİ

Havâssu'l-Kur'ân Havâs ilminin bir şubesi olarak teşekkül ettiği için öncelikle Havâs ilminden bahsetmek gerekir. Yapılan bir tanıma göre Havâs ilmi "nesnelerin gizli özelliklerini tanıma ve bu özelliklerden faydalanmayı amaçlayan bilgi dalıdır." Taşköprülü'nün (ö.968/1560) tarifine göre ise **"İlm-i Havâs Zebûr, İncil ve Kur'ân'dan Allah'ın isimlerinin belli bir düzene göre okunması veya yazılmasından ve bu isim ve duâların kendisiyle münasebetinden kaynaklanan özelliklerini araştıran bir ilimdir. Kişi indirilmiş kitaplarda yer alan Esmâ ve duâlarla iştigal ederek kutsî bir tarafa yönelir ve kendini meşgûl eden şeylerden boşanır. Bu kutsî yöneliş ve arınma ile üzerine bir takım eserler ve nurlar yayılır. İşte zikredilen bu işlerle meşgûl olma sebebiyle bir istidat kazanmış olur."** Bu tarif Havâs ilmini daha çok ilâhî kitaplar müvâcehesinde ele almaktadır. Bu yüzden bu tarifin biraz daha özel tarif olduğu hatta aslında bunun Havâssu'l-Kur'ân'ın tarifi olduğu söylenebilir. Çünkü Havâs ilmi eski dönemlerin tıp, botanik, sihir, simya gibi birçok uğraşılarını bünyesinde barındıran elit bir ilimdir. Bu nedenle **"gelenekte Havâs ilmi denilince harf, rakam, isim ve duâların hassalarından istifade etmek sûretiyle yapılan işlemler akla gelmekteyse de gerçekte durum bundan farklıdır ve bu ilmin nesnelerdeki itibarî hâssalardan çok hakiki hâssalara dayandığı görülür. Bu yönüyle Havâs ilminin fizik, kimya, biyoloji gibi müsbet ilimlerin gelişmesine olumlu katkıda bulunduğu söylenebilir."**

Bu çerçevede Havâs ilmiyle uğraşmış olanlar bugünkü bilim adamlarının bir nevi ataları sayılabilir. Nitekim Ronan (1920-1995) buna işaret etmektedir. Ronan'a göre mesela büyücü çeşitli maddeler hakkında deneye ve gözleme dayalı bir takım bilgilerin toplamasını sağlamıştır. Zamanla başarılar veya başarısızlıklar hangilerinin gerçekten etkili, hangilerinin etkisiz olduğunu göstermiştir. Pratik bilgiler bir araya toplanmış, bu bilgiler tecrübenin ışığı altında kullanılmış ve yorumlanmıştır. Öyle ki zamanla, büyücü deney yapan araştırmacıların soyunda ilk sırayı almış ve modern bilim adamının atası olmuştur.

Bazı İslâm âlimlerinin telif ettiği kitaplarda başta tıp olmak üzere birçok ilim dalının Havâs ilmiyle iç içe girmiş olması da Havâs ilminin şümûlü hakkında bir ipucu vermektedir. Söz gelimi Kemâleddîn ed-Demirî (ö.808/1405) Hayâtu'l-Hayevân adlı eserinde zooloji, folklor, tıp, rüya tabiri, fıkıh, hadis, tefsir, kasas ve Havâs ilmini birlikte işlemiştir.

Havâs ilmi insanın varlığa ve tabiata hâkim olma isteğinin diğer bir deyimle "güç istencinin" araştırma boyutudur. Havâs ilminde insanın bazı meçhûl korkularından emin olma ve eşya üzerinde hâkim olma isteği mündemiçtir. Büyük bir ihtimalle Havâs ilminin ilk nüveleri insanın tabiatla ve tabiat güçleriyle çok fazla iç içe olduğu, tabiatı ilâhî bir simge şeklinde telakki ettiği dönemlerde tabiatı içten kavramının bir metodu olarak kendisini göstermiştir. İnsan tabiata egemen olmaya başladıkça ve haricî teknolojiyi geliştirdikçe bu defa tabiatı anlamak yerine onu dıştan muhasara etmeye çalışmış ve Havâs ilmi de büyük ölçüde kenara itilmiştir. Aslında bazı ayetler: "Yedi gök, arz ve bunların içinde bulunanlar, Onu tesbih ederler. Onu övgü ile teşbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların teşbihlerini anlamazsınız. O, halimdir, çok bağışlayandır (17/İsra,44) ve bazı sûreler mesela "Müsebbihât" adıyla bilinen sebbehe sûre grubu, her şeyin Allah'ı tesbih ettiğini söyler. Bütün bunlar bize tabiatın içten kavranması gerektiğini iç mantığını anlamak gerektiğini ima eder. Dolayısıyla Havâs ilmi, insanın kendisini, tabiatı, kâinâtı kısaca varlığı kozmik düzenin ayrılmaz unsurları olarak görmenin bir yansımasıdır.

Havâs ilmi, okuma, sihir, hurûf, simya, cifir, cin, rûhânî varlıklar, gaybî konular, tıp, duâ vb. konuları bünyesinde taşıyan bir ilim olduğundan dolayı İslâm dini açısından konunun berraklaşması ve işin iç yüzünün aydınlanması için açıklama yapmak gerekmiştir. Bu bağlamda İslâm âlimleri de değişik açılardan konuyu açıklığa kavuşturmak için gayret sarf etmişlerdir. Bu âlimlerden birisi olan İbn Nedim'e (ö.385/995) göre, okuyup üfleme yapanlarla sihirbazlara şeytânlar, cinler ve rûhlar itaat ve hizmet edebilir, onlar şeytânlar, cinler ve rûhları emir ve yasakları doğrultusunda kullanabilirler. Hastalığa okuyup üfleyenler Allah'ın yüce ismine itaat etmek, ona yalvarmak, Allah'ın rûhları ve şeytânları emir altına almaya tahsis edilen isimlerini zikretmek, arzuları terk edip ibadete yapışmak gibi bir takım kuralları benimseyerek cin ve şeytânların kendilerine boyun eğmesini sağlayabilirler. Cin ve şeytânların boyun eğmesi ise ya Allah'ın o konuyla ilgili ismine itaat etmeleri ya da ondan

korkmaları nedeniyle meydana gelir. Çünkü Allah'ın isimlerinde onları hüküm altına alıp boyun eğdirecek öyle bir özellik vardır. Sihirbazlar ise kurbanlarla, namaz ve orucu terk etmek, kan akıtmak ve nikâhı câiz olmayanları helal saymak gibi şeriata uygun olmayan, Allah'a karşı asî olunacak günahları irtikâp ederek şeytânları kullanırlar. Dolayısıyla Havâs ilminin İslâm dini açısından hoş karşılananı olduğu gibi uygun görülmeyeni de vardır. Nitekim İslâm dünyasında Havâs ilminin öncülüğünü yapan "İbn Hilâl'in (Hilâl b. Vasıf) hayret verici filleri, güzel işleri ve tecrübe edilmiş sonuçları vardır. Yine Allah'ın isimlerini kullanarak hastalığa okuyuculardan olan İbn İmam'ın yöntemi de zemmedilen değil benimsenen bir usûldür. Ayrıca Abdullah b. Hilâl, Sâlih el-Müdirebi, Ukbetü'lEzrai', Ebû Hâlid Horasanî de beğenilen tarzda bir usûl benimsemişlerdir. Onların çok büyük ve seçkin işleri vardır."

Kökleri Eski Mısır'a uzanan Havâs ilminin, özünde belli bir gerçekliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü havâs kitaplarında kadim ve muhdes birçok fırkanın ortak noktalarda buluştuğunu sıklıkla görmekteyiz. Mesela İsmâiliye'nin "her harfin, âlemde bir ağırlığı kendine has tabiatı ve bu hassasından (özelliğinden) dolayı nefislere bir tesiri vardır" tarzındaki düşüncesi hem antik medeniyetlerde hem de Bâtınî ve Sünnî çevrelerde aynen dillendirilmiştir. Ne var ki Havâs ilminin içine zamanla birçok hurafe türünden bilgiler karışmış ve özellikle siyasî istismarlarla mesele bulanık hale gelmiştir.

Bazı ilim dallarının inceleme sahasında zaman içerisinde değişimler yaşandığı gibi Havâs ilminin bünyesinde de yaşanmıştır. Hatta Havâs ilmi en olumsuz şekliyle bu değişimden nasibini almıştır. Çünkü "halk arasında yaygın şöhrete sahip eserlerde daha çok harflerin, kelimelerin, isimlerin, duâların ve feleklerin kendilerine özgü hassalarının bulunduğu, bu hassaları bilen kişilerin söz konusu bilgiyi kullanmak sûretiyle duyular ötesinden haber verebildikleri ve nesnelere hükmettikleri ileri sürülmüş, böylece Havâs ilmi tek boyutlu hale getirilmiştir. Bu haliyle Havâs ilminin amacı eşyanın hakikatini araştırma olmaktan çıkıp hasmın yenilmesi, gizli hazinelerin bulunması, insanlar arasında sevgi veya nefret duygularının geliştirilmesi, şifâ dağıtılması gibi hususlara ve büyücülüğe dönüşmüştür. Bu anlayış zaman zaman savaşa iştirak eden padişah ve kumandanları, korunmak amacıyla üzerine bazı âyet ve vefkler yazılı gömlekler (tılsımlı gömlek) giymeye, üzerinde çeşitli yazı ve şekiller bulunan madalyon, yüzük ve metal muskalar taşımaya sevk etmiştir." Kuşkusuz Havâs ilminin geçirmiş olduğu bu evrimde bazı bilimlerin müstakil bir hale gelmesi ve araştırma alanlarını genişletmesi etkili olmuştur. Bu bilimlerin başında ise Fizik ve Kimya yer almaktadır.

HAVÂS İLMİNE GÖSTERİLEN İLGİ

Öteden beri gizli tutulan ve bu yüzden **"Gizli İlimler"** adı da verilen Havâs ilmi, bu yönüyle kendisine ayrı bir cazibe kazandırmıştır. Havâs ilminin gizli tutulmasının çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerden birisi bilgiye ulaşmanın güçlüğüdür. Ayrıca ilk dönem bilim

adamlarının din adamlarından olması ilme bir kutsallık da kazandırmıştır. Buna ilaveten bilimsel verilerin toplum yönetim ve denetiminde etkinliği bilgilerin saklanmasını da gündeme getirmiştir. Örneğin Eski Mısır'da olduğu gibi, bilim birçok ülkede takvim ve tarım yılı ile sıkı sıkıya bağlantılıydı. Bu tip bilgiyi elde bulundurmak, yönetmelikler ve denetlemeler vasıtasıyla toplum üzerinde güç sahibi olmak demekti. Öyle ki bazı bilim dallarına -örneğin astronomi- ait bilgiler, devlet sırrı gibi, çok sıkı saklanırdı.

Bir kısım araştırmacılara göre **"İslâmî dönemde Havâs ilmine ilk defa ilgi duyan ve onu yaygın bir şekilde kullananların başında Şiîler ve mutasavvıflar gelmektedir. Şiîler'in bu ilgisinin temelini, Ehl-i Beyt'e mensup kişilerin diğer insanlardan imtiyazlı oldukları inancı ile Hz. Âdem'e Esmânın öğretilmesiyle başlatıp bütün peygamberlerde devam ettirdikleri hurûf ilminin Hz. Muhammed'de en üst noktaya ulaştığı, ondan Hz. Ali'ye (ö.40/661) ve ondan da imamlara geçtiği yolundaki telakkileri oluşturmaktadır."** Havâs ilminin İslâm dünyasına özellikle Şia kanalıyla girmesi tesadüf değildir. Kanaatimizce bunun müntesipler üzerinde otoriteyi meşrulaştırıcı bir tarafı vardır. Şia öteden beri Hz. Ali ve Cafer b. Sâdık'a (ö. 148/765) ait cefr gibi bazı gizli belgelerden ve ilimden söz etmektedir. **"Hâlbuki güvenilir hiçbir kaynakta Hz. Ali'nin Cefr, Câmia' veya daha başka bir eser yazdığından söz edilmediği gibi Şerif er-Radî (ö.359/969) tarafından derlenen bazı hitabe ve mektuplarının otantisitesi hakkında da ciddi itirazlarda bulunulmuştur."** Fakat Hz. Ali ve onun soyundan gelen imamların gizli öğretilere vakıf oldukları iddiası, müntesiplerini en azından psikolojik olarak tatmin etmekte ve otoriteye karşı bir itaat olgusu geliştirmektedir. Aynı zamanda bu özellik diğer İslâmî fırkalara karşı kendilerinin dosdoğru yolda bulunduklarının da garantisi olmaktadır.

Havâs ilminin Şia'da çok rahat kabul görmesi Şianın belli bir geleneğin içinden gelmesiyle de alakalıdır. Zira Şia, köklü Pers medeniyetinden gelen bir fırkadır ve mensubu olduğu medeniyette de okultismin derin izleri vardır. Nitekim İbn Nedim'in (ö.385/995) söylediğine göre cin ve şeytânları hizmetinde ilk kez kullanan bir görüşe göre Hz. Süleymân bir rivâyete göre ise İranlı Cemşid'dir." Bütün bunlara ilaveten Şia'nın gizli ilimlere ehemmiyet vermesi Arap-Fars rekabetinin bir neticesi olarak Şia'nın karizmatik lider çıkarmada yaşadığı bir krizin etkisinin olduğu da iddia edilebilir. Hz. Peygamber'in Arap olması Araplara siyâsî anlamda belli bir prestij kazandırmıştır. Şia, Arapların doğu toplumlarındaki liderliği karşısında Hz Ali'nin ve onun soyundan gelen imamların karizmasını kullanmayı tercih etmiş ve kendine göre bir rota belirlemiştir. Asırlar sonra İran coğrafyasında zuhûr eden Hurûfîlik gibi akımların liderlerinde de Araplara karşı İran'ın üstünlüğünü dile getirenlerin olması bu hususta önemli bir veridir. Mesela Hurûfî önderlerinden sayılan Mahmûd-i Merdud, İran kültürünün hâkimiyetini savunduğundan Fazlullah'a (ö.796/1394) ters düşmüştür. Ona göre Arap devri bitmiş, Acem devri başlamıştır.

Öteden beri Havâs ilmine ilgi duyan gruplardan birisi de filozoflar olmuştur. Bunların arasında Hz. Süleymân zamanında yaşadığı, yaptığı riyazetle gök cisimlerinin hışırtısını duyma noktasına geldiği ve melek makamına ulaştığı iddia edilen Pisagor (M.Ö.570-495) ile Platon (M.Ö.427-347) ve Philo (M.Ö. 25-M.S. 50) akla ilk gelenlerdendir. İslâm âleminde de bir kısım filozofun bu ilme alaka duyduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. İhvân-ı Safâ bu gruptandır. Sayıbilime önem veren İhvân-ı Safâ'ya göre sayıbilim, her şeyin temelini oluşturan birlik ilkesini anlamanın bir yoludur. Her ne kadar yukarda değindiğimiz belli başlı grupların Havâs ilmiyle iştigal ettiğini söylesek de özellikle harf ve sayı spekülasyonlarına dayalı yorumlar, İslâm tefsir tarihinde sadece belli çevrelerin tekelinde kalmamış, aksine Kur'ân'ı anlama ve yorumlama faaliyetinde beyânî bilgi sistemini esas alan müfessirler dahi tefsir adına bu tür garip yorumlar üretmekten kendilerini alamamışlardır. Bu durum Havâs ilminin son derece büyüleyici bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Günümüzde ise Havâs ilmi daha çok halk kitlelerinden ilgi görmektedir. Bu ilgiyi iletişim araçları vasıtasıyla gözlemek mümkündür. Yayın ve iletişim sektörünün gelişmesi ile beraber bilgiye erişim ucuzlamış fakat Havâs ilmi bundan olumsuz biçimde etkilenmiştir. Çünkü Havâs ilmiyle ilgili birçok tercüme ve derleme kitap piyasaya sunulmuş, bunlardan sathî okumalar yapan bazı kişiler kendilerini kolayca medyum ilan edebilmişlerdir. Bunun sonucunda Havâs ilmiyle iştigal eden ve hatta garantili havâs işlerinin yapıldığı iddia edilen pek çok internet sitesi boy göstermiş ve iş tamamen ticarî bir hal almıştır. Bütün bunlara rağmen Havâs ilminin toplum nezdinde bir boşluğu doldurduğu anlaşılmaktadır. O halde suistimallerin önüne geçmek adına bu ilme ehil olanların mesuliyetten kaçmamaları icap etmektedir.

HAVÂS KİTAPLARINA GENEL BİR BAKIŞ

İslâm dünyasında yazılmış olan havâs kitaplarında burçlar, vakitler, harfler, sayılar, madenler, taşlar gibi Havâs ilminin genel konularının yanı sıra Esmâ-i Hüsnâ ve Kur'ân'ın çeşitli usûllerde okunması ve yazılması iç içe anlatılmıştır. İşte bu durum havâs ki-taplarında Kur'ân'ın özüyle bağdaşmayan türden bazı bilgilerin ve çeşitli uygulamaların bulunmasına yol açmıştır. Mesela **"Kenzu'l-Havâs adlı kitapta yer yer sihir görünümü veren duâ ve uygulamalara rastlanmaktadır. İnsanların ve hayvanların teshiri, cinleri davet gibi hususlar İslâm'ın asla tasvip etmeyeceği uygulamalardır. Müellif her ne kadar kitâbının hayır yönünde kullanılmasını salık veriyor olsa da, eserin içindeki bazı uygulamaların iyi niyetli ve İslâm'a uygun olduğunu söylemek mümkün değildir."** Ayrıca İbn Haldun'un da işaret ettiği gibi Mesleme Macritî (ö.397/1007) "el-Gâye" adlı eserinde, Bûnî ise "Enmât" adlı eserinde tılsımcılarla aynı prensiblerden hareket ederek kabul edilemez biçimde Kur'ân'ın sûre ve ayetlerini çeşitli kısımlara ayırma yoluna gitmişlerdir.

Havâs kitaplarına sihir izlenimi veren bilgilerin girmiş olması daha önce değindiğimiz gibi Havâs ilminin, bugün artık müstakil hale gelmiş birçok bilimi bünyesinde taşımasından ileri gelmektedir. Fakat Esmâ-i Hüsnâ ve Kur'ân'ın havâssının yanında sihir ve büyü cinsinden bilgilerin yer alması insanların zihninde sihir ve büyünün meşru görülmesi riskini oluşturmaktadır. Bu sebepten dolayı Havâssu'l-Kur'ân konusunun müstakil bir başlık halinde ve Havâs ilminin genel konularından tecrid edilerek, Kur'ân'ın rûhuna uygun düşecek biçimde kitaplaştırılması daha sağlıklı gözükmektedir. Çünkü gerçekten de havâs kitaplarında sorgulanması gereken enteresan bilgiler yer almaktadır. Bu tür bilgilerin bulunmasını genel olarak İslâm âlimlerinin her bilgiyi kaybolmaması için kaydetmelerine bağlamak mümkündür. Ne var ki bilgilerin eleştiri süzgecinden geçirilmeden aktarıldığı havâs kitaplarının, toplumda birçok hurafe ve batıl inancın yayılmasında kendince bir etkisi olmuştur.

Bununla beraber havâs kitaplarının kimisi daha çok hadislerde Fedâiline sıkça değinilen Esmâ, sûre ve ayetleri ele almıştır. Bu bağlamda Havâssu'l-Kur'ân konusunun biraz daha özenle işlendiği türden kitapların mevcut olduğu söylenebilir. Mesela Hazinetu'l-Esrâr adlı kitapta en çok Besmele, Bakara Sûresi'nin son üç ayeti, Hz. Yunus'un duâsı, Haşir Sûresi'nin son kısmı, Ayete'l-Kürsî, Fâtiha, İhlâs, Yâsîn, Fetih, Vâkıa, Mülk, Amme, Duhâ, İnşirâh, Kadir, Kevser ve Muavvizeteyn Sûreleri işlenmiş ve müellif tarafından İslâm âlimlerinin "Kur'ân harflerini ters çevirip yerlerini değiştirmenin küfür olduğunu ve böyle şeyler yapmaktan Allah'a sığındıkları dile getirilmiştir. Bununla beraber bu kitaplar da Havâs ilminin genel usûllerinden vareste değildir.
Havâs kitaplarının "içindekiler" kısmı incelendiğinde derde deva her alandan formüllerin zikredildiğini görebilmekteyiz. Doğal olarak bu durum okuyucuyu hemen celb etmektedir. Bu kitaplarda sayısal olarak en çok tıpla ilgili reçetelerin yer aldığı gözden kaçmamaktadır. Bunlar arasında sağırlık, sara, zekâ geriliği, veba, kolera, nefes darlığı, pelteklik, romatizma, halsizlik, felç, akıl hastalıkları, baş ağrısı, ateşli hastalıklar, kısırlık, humma, sivilceler, yanıklar, kabızlık, kan kaybı, göz hastalıkları, diş ağrısı, kolay doğum vb rahatsızlıklar için reçeteler önerilmektedir. Bunun yanı sıra şöhret, mutluluk, zengin olmak, zor işleri başarmak, iş bulmak, kısmet açmak, şeref ve itibar kazanmak, huzur bulmak, hapisten kurtulmak, cesaret sahibi olmak, müşteri çekmek, ekin ve mahsullerde bereket elde etmek, hırsızlardan korunmak vb birçok konuda çözümler sunulmaktadır.

Elbette ki bunların sorgulanması gerekir. Zaten bu tür kitapların bazısına daha yazıldıkları dönemde çeşitli eleştirilerin yapıldığı mukaddimelerinden anlaşılmaktadır. Örneğin Seyyid Süleymân el-Hüseynî eserine yapılan tenkitleri şöyle değerlendirmektedir: **"Bu hususda uzun uzadıya bast-ı makala bizi sevk eden şey bazı erbab-ı inkarın "Kenzu'l-Havassı" neşr ile halkı kesalet ve batalete sevk eylediğimize dair yükselttikleri sada-yı itiraza cevab vermekle beraber karilerimizden -pek az ise debazı zevatın yanlış anladıklarını -müracaatları**

üzerineanladığımızdır.... Hiçbir hususda Havas, insanı teşebbüsden vareste kılamaz. Mesela bir maksadın husulü için Havas okuyan kimse anın esbab-ı zahiriyesine de tevessül ve teşebbüs etmelidir ki muvaffakiyet hasıl olsun."

Fakat havâs kitaplarında zikredilen malumâtın imkânsızlığını ileri sürerek bunları bir çırpıda yok etmek ilmî bir tutum olamaz. Ayrıca bu kitaplarda yer alan bazı bilgiler kanaatimizce bilimkurgu türünden insanının ufkunu açmaya yarayacak bilgilerdir. Mesela Kartal veya Akbabayı itaat altına alıp onlarla uçmak, görünmez hale gelmek, sudan zeytinyağı veya devlet parası yapmak, kâğıdı altın ve gümüşe çevirmek gibi formüller birer absürd gibi algılanmamalıdır. Bilakis bunlar muhtemel keşif ve icatlar için birer ilham kaynağı telakki edilmelidir.

İslâm dünyasında Havâs ilminin otoritelerinden birisi olan el-Bûnî konunun hassasiyetinden olsa gerek, Şemsu'l-Maârif adlı kitâbının girişinde bu ilimlerden sadece nasibi olanların faydalanması için niyazda bulunmaktadır. Ardından bu kitâbı kötü niyetle kullanmak isteyenleri kendince inzâr etmekte ve: "Ehlinden gayrı kimselere ve usûl ve tavsiyem dışında kullananlara bu kitâbım haram olsun derim. Zira bu kitâbımı kötüye kullananlardan her türlü hayır ve bereket kalkmış olur. Hak Teâlâ bu türlü davrananları kötü duruma sokar. Kitâbımdan faydalanacak kimseler tam abdest ve tahâret üzerine ve Allah'ın adını anarak kitâbımı ellerine almalıdır. Böylece Allah'ın rızâsını kazanarak bu kitaptaki başarıya kavuşabilirsin. Ve yine bu kitâbı Allah'ın rızâsı olan yönde kullanmaya bakmalısın. Çünkü bu kitâbı ben sâlih, ârif, itaatli, amel sahibi Allah'a maddeten ve manen bağlı müridler için yazmış bulunuyorum. Bu kitâbım bu gibiler içindir. Bu kitaptan ne az ne de çok isteklerde bulunma" şeklinde tenbihlemektedir.

Bizim toplumumuzda oldukça meşhur olan ve yazarının dediğine göre tecrübe edilmiş havâsdan derlenerek telif edilen Kenzu'l-Havâs adlı kitapta da müellif, okuyucularına biraz daha uyarıcı tenbihlerde bulunarak şunları kaydetmektedir: **"Bu havassı hayr ve meşru hususatta istimal etmelerini bi'l-hassa rica eyleriz. Çünkü havass-ı celileyi mahallinin gayrinde istimal günah-ı azimdir. El ve silahıyla ızrar, dil ve kalemiyle ızrarın aynıdır. havass-ı celile ile amal-ı nefsaniyeye hizmet edenlerin mutazarrır oldukları görülmüştür."** Müelliflerin bu ikazları bir bakıma bir kaygıyı da içermektedir. Çünkü bu tür kitaplarda zikredilen Havâs ilmine ait sonuçlar belki birçok kişi tarafından elde edilemeyebilir veya elde edilen netice şer yönde kullanılabilir. Bu durumda o kişilerde Kur'ân'a karşı menfî bir tutum gelişebilir. Burada en büyük yanılgı bu ilmin muhataplarının kimler olduğunu bilmemektir. Çünkü bu ilim belli bir yaşam tarzı, daha doğrusu dinin en ince şekliyle yaşanmasını gaye edinen havâssa özgü bir ilimken, avamdan insanlar sadece bir takım vird ve zikirlerle neticeye kestirme biçimde ulaşacaklarını zannederler. Oysaki bu ilim bir yaşam tarzının

meydana getirdiği tecrübe ve algıyla ilgilidir. Havâs kelimesi zaten özel bir alanı işaret eder. O genelin değil özelin ilmidir. Herkesin fıtratı bu ilme müsait değildir.

HAVÂSSU'L-KUR'ÂN

Bazı âlimlerin tarifine göre **"Havâssu'l-Kur'ân, Kur'ân'dan bazı kelime, âyet ve sûrelerin belli bir tertibe göre okunması veya yazılması halinde niyet ve maksada uygun sonuçlar veren tesir ve özelliklerinden bahseden bir disiplini ve bunun literatürünü ifade eder."** Havâssu'l-Kur'ân ilmi, rivâyete dayanan ilimlerden biridir. Kur'ân-ı Kerîm'in bazı özelliklerine dair sahabe ve tabiundan çok sayıda rivâyet gelmiştir. Bu yönüyle bu ilmin Peygamber (s.a.v) devrine kadar dayandığını söyleyebiliriz. Havâssu'l-Kur'ân, Müslümanların Kur'ân'a olan derin imanları ve onu hayatın merkezinde görmelerinden neşet etmiştir. Bu inanca sahip âlimlerden birisi olan İbn Kayyim (ö.751/1350) Kur'ân'ın çeşitli hassalara sahip olduğunu şöyle dile getirmektedir: **"Bir takım kelâmın havâs ve faydalarının tecrübe edildiği bilinmektedir. Âlemlerin Rabbi Allah, yarattıklarından daha üstün olduğu gibi kelâmı da diğer sözlerden üstündür. Dolayısıyla tam bir şifâ, faydalı bir koruma, hidâyete götüren bir ışık ve "eğer bir dağın üzerine indirilseydi azametinden dolayı dağı paramparça ederdi" buyurduğu Kur'ân'ın, kuşatıcı bir rahmet olmadığı düşünülemez."**

Taşköprüzâde'nin (ö.968/1560) belirttiği gibi, Havâs ilminin hem Esmâ-i Hüsnâya dayalı pozitif bir türü hem de sihre dayalı negatif türü vardır. Bu açıdan bakıldığında Havâssu'l-Kur'ân merkeze Kur'ân'ın gücünü koyarak sihir, simya vb. şeylerden ayrılmaktadır. Dolayısıyla bu havâs sihir ilminin alt dallarından değil Kur'ân ilimlerinin alt dallarındandır.

Havâssu'l-Kur'ân ile ilgili rivâyetler Hz. Peygamber zamanında başlamış ve erken dönemlerden itibaren bununla alakalı uygulamaların meşruiyeti seçkin âlimler arasında tartışmaya açılmıştır. Söz gelimi Hasan Basrî, Mücâhid, Ebû Kulâbe ve Evzâî, su kabının içine Kur'ân'ın yazılıp onunla hastanın yıkanmasında ve ondan içmesinde bir sakınca olmadığını söylerken; Nehaî bunu mekrûh görmüştür. Kadı Hüseyin, Bağavî vd ise Kur'ân'ın tatlı ve yemeklere yazılıp yenmesinde sakınca olmadığını söylemişlerdir.

Havâssu'l-Kur'ân'da üzerinde en çok durulan konular Hz Peygamber tarafından önemine dikkat çekilen Besmele, Lafza-i Celâl, İsm-i A'zam, Fâtiha, Ayete'l-Kürsî, Bakara Sûresi'nin son üç ayeti, İhlâs, Muavvizeteyn, Yâsîn, Mülk, Hâmîmler gibi Esmâ, ayet ve sûrelerdir. Bu bağlamda besmelenin havâssı ile ilgili birçok bilgi aktarılmıştır. Bu bilgilerden birisine göre "her gün beş vakit namazı müteakib yirmi bir defa besmele-i şerife okumak itiyad eden kimse her bir hususta mazhar-ı lütf-u Huda ve nail i inayet-i Kübra olur. Cenab-ı Hakkın Rahman ve Rahîm Esma-i Kudsiyyesinin bereketiyle her türlü bela ve afetten fakr ve sefaletten, mevt-i fec'iden, haps ve esir olmaktan emjn ve mahfuz bulunur." Kanaatimizce bu tür havâs bilgileri Müslümanların Kur'ân'ı daha çok önemsemelerine ve besmele gibi ulvî bir kelamı gündelik hayatta daha faal biçimde kullanmalarına vesile olmaktadır.

HAVÂSSU'L-KUR'ÂN'IN DAYANAKLARI

Havâssu'l-Kur'ân'ın en birinci istinadgâhı Kur'ân-ı Azîm'dir. Nitekim Hz. Peygamber bir kısım had-islerinde çeşitli sûrelerin havâssına ait beyanâtta bulunmuştur. Mesela **"Her kim evine girdiği zaman Kul huvallahu ehadi okursa, hem kendi ev halkından hem de komşularından fakirliği savmış olur.'** Veya **"Herkim Cumadan sonra el-Hamdu'yü (Fâtihayı), Muavvizeteyni ve İhlâsı yedişer defa okursa diğer bir cumaya kadar korunmuş olur'"** ya da **"Kim Yâsîni yazar sonra onu içerse içine bin nur, bin bereket ve bin şifâ girer ve ondan bin tane dert çıkar gider'**

buyurmuştur. İbn Mesud'un naklettiği bir hadiste ise Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: **"Kim geceleyin Bakara Sûresinin sonundan iki ayeti okursa o ona kifâyet eder. "** Bu hadisin son kısmında zikredilen "ona kifâyet eder" ifadesi geniş bir anlam yelpazesinde açıklanmıştır. Şarihlere göre **"Bakara Sûresi'nin sonundan iki ayetin okunması"** her türlü kötülüğe ve şeytanın şerrine karşı yeterli olacağı gibi, insan ve cinnin kötülüğünü uzaklaştırmaya, bütün geceyi ibadetle geçirmeye de kifâyet eder.

Öte yandan Kur'ân'ın kendisini açıkça "şifâ" olarak nitelemesi dikkat çekmektedir. Bu meyanda "Kur'ân-ı Kerîm'in sûre ve âyetlerinin kendilerine özgü havâssının bulunduğunu ileri süren müfessirler, bu görüşlerine delil olarak onun şifâ olduğunu bildiren âyetleri göstermektedirler. Bazı âyetlerde Kur'ân'ın bir şifâ olduğu bildirilirse de bu âyetlerde şifâ kelimesinin iman, mev'iza, rahmet ve hidâyet kelimeleriyle birlikte kullanılması (bk. Yûnus 10/57; el-İsrâ 17/82; Fussilet 41/44), özellikle Yûnus sûresinin 57. âyetinde "gönüllerdekine şifâ" açıklamasının yer alması, Kur'ân-ı Kerîm'in ahlâkî ve manevî hastalıkları tedavi edici rolünü göstermekte, ayrıca cismanî hastalıkları iyileştirici bir tesire sahip olduğuna dair bir âyet bulunmamaktadır." Fakat psikolojik rahatlığın insan biyo-kimyâsı üzerindeki müspet etkileri göz önüne alındığında manevî tedavinin boyutunun genişlediği düşünülebilir.

Hz. Peygamber'in Fedâilul-Kur'ân ve duâ gibi konuların yanı sıra özellikle tıpla alakalı bazı hadisleri Havâssu'l-Kur'ân'ın ikinci dayanağı olmuştur. Hz. Peygamber'in tedavi amaçlı en çok kullandığı sûrelerden birisi Muavvizâttır (İhlâs, Felak ve Nas). Hz. Aişe'den gelen rivayette şöyle denilmektedir. **"Hz. Peygamber şikâyeti olduğunda Muavvizât'ı okur ve kendisine üflerdi. Ağrısı şiddetlendiğinde ben okur ve bereketini umarak onun eliyle vücudu meshederdim. '** Meşhur hadis şarihlerinden İbn Battâl (ö.449/1057) konuyla ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: **"Muavvizeteynle rukye yapmada bütün yaratılmışların, sihir yapıp üfleyenlerin, hased edenlerin, şeytânın ve onun verdiği vesvesenin şerrinden Allah'a sığınmak vardır. Muavvizeteyn ekseriyetle istenmeyen şeylerin hepsini kapsayıcı bir duâdır. Bu nedenle Hz. Peygamber Muavvizeteyn ile rukye yapardı. İlgili hadis sadece Allah'ın kitâbı, isimleri ve sıfatıyla rukye yapılacağını gösteren asıldır. Bu tür tedavi "tıbb-ı rûhânî"dir. Bu anlamda Muavvizeteyn ve Allah'ın diğer isimleriyle rukye yapmak tıbb-ı rûhânîdir. İyi**

insanların diliyle yapıldığı zaman Allahın izniyle şifâ meydana gelir. Ancak bu da nadir bulunduğu için insanlar cismanî tıbba yönelmişler” ve tıbb-ı rûhânî adeta Havâs ilmine tevdi' edilmiştir. Esasen Hz. Peygamber'in fiili olarak tedavi amacıyla okuma şeklinde Kur'ân'dan faydalandığı bilinen bir husustur. İbn Battâl'a göre Allah'ın kitâbıyla okuyup üflemek hastalıklara bir şifâdır. Kim böyle yaparsa isâbet etmiş ve bu fiilinde Allah'ın elçisine uymuştur. İbn Hacer'in (ö.852/1448) kaydettiğine göre âlimler şu üç şartın yerine getirilmesi halinde rukye yapmanın caiz olduğunda icma‘ etmişlerdir. Birincisi rukyenin Allah'ın kelamıyla ya da isim ve sıfatlarıyla yapılması; ikincisi Arapçayla veya manası bilinen başka bir lisanla yapılması; üçüncüsü ortaya çıkacak tesirin rukyenin kendisiyle değil bilakis Allah'ın iradesiyle olduğuna inanılması.

Tıbb-ı Nebevî'yi tamamen inanca dayandıran İbn Haldun (ö.808/1406) ise şerî kaynaklarda nak-ledilen tıbbın vahiyle bir ilgisinin bulunmadığını, bunların Araplar arasında bilinen şeyler olduğunu ve Hz. Peygamberin beşer olmasından kaynaklandığını belirtir. Çünkü Hz. Peygamber dinî hükümleri öğretmek için gönderilmiştir, tıp ya da diğer ilimleri öğretmek için gönderilmemiştir. Bu nedenle Hz. Peygamberden nakledilen tıpla ilgili rivâyetler sadece teberrük amacıyla, bir inanç olarak tatbik edilebilir ve bunun iyi netice almada etkisi de görülür. Fakat bu etki tıbtan değil inançtan ileri gelir. Tıpkı balın, karın ağrısını tedavi etmesinde olduğu gibi. Bu açıdan bakıldığında Havâssu'l Kur'ân'ın bir nevi duâ etmenin adâbı ve ihlâsla duâ etmenin sonuçları üzerine kurulmuş olduğu söylenebilir. Zaten Hz. Peygamber de duânın bu yönüne dikkat çekmiştir: **“Siz gerçekten icabet edileceğine inanarak duâ ediniz. Biliniz ki Allah gaflet içinde meşgûl bir kalbin duâsını kabul etmez.”,** Havâssu'l-Kur'ân'ın dayanakları arasında en koyu müteşabihlerden olan hurûf-ı mukattaanın her çeşit sırrın menbaı olarak telakki edilmesinin de rolü olmuştur. Nitekim İmam Yâfî'nin (ö.768/1367) dediğine göre Gazâlî'nin (ö.505/1111) telif ettiği “Havâssu'l-Kur'ân” sûre başlarındaki şifreleri ele almıştır. Taşköprüzâde ise “İlmu Havâssi'l-Hurûf' başlığı altında hurûf-ı mukattaanın havâssına atfen: “Bil ki sûrelerin başlangıçlarında zikredilen harflerin ve mutlak anlamda harflerin çok büyük havâssı faydaları vardır. Bunu ancak ehli olanlar bilir” der. İşte bu ifadeler hurûf-ı mukattaanın Havâssu'l-Kur'ân konusunda önemli rol oynadığını göstermektedir. Hurûf-ı mukattaa daha sonra ayetleri meydana getiren harflere de teşmil edilmiştir. Şemsu'l-Maârifte konuyla ilgili şöyle denilir: **“Ey kardeşim şunu bil ki, ayetlerdeki harflerin özellikleri çok şaşırtıcı ve hayret vericidir. Bunların faydaları da kezâ böyledir. Bunları ancak Ârif kimselerin pek azı anlar ve bilir.”**

Bazı âlimler ise bu görüşe paralel biçimde “harfler ve isimlerle tasarrufta bulunmak şerefli bir ilim olup buna ancak o harflerin ve isimlerin özelliklerine uygun olan belli riyâzet şartlarına riayet etmekle ulaşılabilir” demektedirler. Ancak iş harflerle sınırlı kalmayıp sayılarla ilişkilendirilmiştir. Harflerle sayıların birbiriyle sıkı bir ilişkiye sokulması muhtemelen sayıların varlıktaki düzeni anlama; harflerin ise bunu ifadeye vesile olmasından

kaynaklanmaktadır. Bununla beraber harfler ile sayılar arasındaki münasebet anlaşılması güç bir iştir.

Çünkü bu, ilimler ve kıyaslamalar cinsinden bir şey değildir. Bu işle uğraşanların dayanağı zevk ve keşiftir.

Havâssu'l-Kur'ân'ın teşekkülünde önemli bir yeri olduğu anlaşılan diğer bir etken Esmâ-i Hüsnâ yani Allah'ın güzel isimleridir. Bazı âlimlere göre Esmâ-i Hüsnâ ilmi ne şeriatçe ne de aklen inkâr edilemez ilimlerin en büyük sırlarından birisidir. Şunu belirtmek gerekir ki özellikle Tasavvufta çeşitli Esmâ'nın tesirleri tecrübe edilmiş ve mürşidin müridini irşad etmesinde en önemli umdelerden biri olarak yerini almıştır. Çünkü sûfî eğitiminde isimler sayıları belirli oranlarda anılmak sûretiyle kişide bir nur oluşturmaya başlarlar.

Tasavvufta zikrin temelini umumiyetle Esmâ-i Hüsnâ oluşturmaktadır. Bazı mürşidler zikrin önemine atfen şöyle derler: **"Tarikatın sırlarından birini tatmak isteyen, hakikatin nevilerinden birini kalp gözüyle görmek isteyen, Allah'ın huzurunda bulunma şuuruna ermiş bir kalple, mükemmel bir edeble, içten bir yönelme ile Allah'ı zikretmeğe devam etsin".** Böylece edebe riayet etmek şartıyla bu sırrın bizzat tecrübe edilebileceği ifade edilmektedir.

Esmâ-i Hüsnâ içerisinde bilhassa İsm-i A'zam'ın ayrı bir yeri vardır. Sıddık Hasan Hân (ö.1307/1890) Ebcedu'l-Ulûm adlı kitâbında "İsmi A'zamla tasarrufta bulunma ilmi" başlığı altında şunları söyler: "Ebû'l-Hayr (ö.440/1049) bu ilmin tefsirin alt dallarından birisi olduğunu, Peygamber ve evliyâ dışında bu ilme insanlardan çok az kişinin ulaştığını belirtmektedir. Bu yüzden bu ismin belirlenmesi hakkında kimse eser yazmamıştır. Çünkü âlemin fesada uğraması ve insanların düzeninin bozulmasına sebep olacağı için İsm-i A'zam'ın insanlara açıklanması asla uygun değildir. Bu konuda İmam Yâfî ve diğer bazı âlimler her ne kadar soru soranlara bir cevap olarak kıymetli kitap yazmışlarsa da bu kitaplara da güvenilemez. Zira bu ilim peygamberlere has kılınmış bir ilimdir."

Söylendiğine göre İslâm dünyasında Havâs ilminin öncüsü sayılan Hz. Ali, Fâtiha Sûresi'nin Kur'ân'ın başı, direği ve zirvesi olmasını da içerisinde İsm-i A'zam'ın bulunmasına bağlamıştır." İsm-i A'zam telakkisi gerek İsmailiyye gerekse İmamiyye Şiasında da önemli bir yer tutmakta ve bu çevrelerde de telaffuz edilmesi halinde olağanüstü işleri başarma imkânı sağlayan ilâhî bir güç gibi algılanmaktadır.

Bazı sûrelerin çok sayıda melek tarafından indirildiği bildirilmektedir. Mesela En'âm Sûresi'nin "Mekke'de bir gecede topyekûn biçimde yetmiş bin meleğin tesbihiyle indirildiği" nakledilmektedir. İşte bu tür ifadeler, her sûrenin, her ayetin ve hatta her harfin bir melekle ilgisi olduğu anlayışını pe-kiştirmiştir. Bu nedenle havâs kitaplarında her ismin hizmet meleğinden bahsedilir ve bazen o meleğin ismi de zikredilir. Bu isimler Cebrâil, Mikâil İsrâfil

ve Azrâil adlarında olduğu gibi ekseriyetle “il” ekiyle bitmektedir. **Örneğin “el-Melik” isminin hizmet meleği “Heyhelil”, “el-Cebbâr” İsminin “Recfeyâil”, “er-Rezzâk” isminin “Hehreyâil”dir. Aslında tabiat olaylarında da en küçük bir olayın mesela bir kar tanesinin ilgili melek tarafından indirilmesi, aynı zamanda kozmolojik bir birlikteliği harflere de aksettirmenin sonucudur.**

Havâssu’l-Kur’ân öznel bir tecrübenin eseri olarak vücut bulmuş ve en etkin dayanaklarından birisi İslâm büyüklerinin söz ve tecrübelerinin aktarılması olmuştur. Nitekim bazı İslâm bilginleri de Havâssu’l-Kur’ân’ın sâlih kişilerin tecrübelerine ve bu hususta varid olan hadislere dayandığını belirtmektedirler. Havâssu’l-Kur’ân uygulamaya dayanan bir ilim olması hasebiyle İslâm büyüklerinden nakledilen tecrübeler bu ilmin itibar görmesinde başat bir rol oynamıştır. Rivâyetler incelendiğinde isimleri İslâm dünyasında hürmet gören birçok zatın Havâssu’l-Kur’ân ile ilgili yazma, okuma, suyunu içme şeklinde tecrübeler yaşadığı ve bunları başkalarına aktardığı müşahade edilmektedir. Örneğin sahabenin büyüklerinden Abdurrahmân b. Avf ın (ö.32/652) muhafaza edilmesini istediği mal ve eşyanın üzerine sûre başlarındaki harfleri (hurûf-ı mukattaa) yazdığı bu vesileyle onları koruduğu söylenmiştir. Benzer biçimde meşhur Şâfî fakihlerinden el-Kiyeherrasî’nin (ö.504/1110) seyahata çıktığında sûre başlarındaki hurûf-ı mukattaayı okuduğu ve bunun sebebi kendisine sorulduğunda bu harflerin bulunduğu ve yazıldığı malın korunduğu ve kişinin telef olup boğulmaktan emniyete çıktığını söylemiştir. Anlatıldığına göre İmam Şâfî (ö.204/819) göz iltihabından şikâyet eden bir adama içinde (50/Kâf,22) ve (41/Fussilet,44) ayetlerini bir kâğıt parçasına yazmış, şikâyeti olan kişi de bunu üzerine asmış ve iyileşmiştir. İmam Gazâlî ise Isfahân’da sâlihlerden birisinin küçük abdestini bozmada sıkıntıya düştüğünü bunun üzerine bir sayfaya besmeleyi ve ardından (56/Vakıa,5-6) (69/Hakka,14) ve (89/Fecr,21) ayetlerini yazıp onu bir suyun içine attığı ve bu suyu içtikten sonra kolayca bevlettiğini nakletmektedir. Bu nedenle Havâssu’l-Kur’ân ile ilgili ortaya konan tecrübelerin Hz. Peygamber’in Fedâilu’lKur’ân, duâ ve tıp gibi konularda beyan buyurduklarının genişletilmiş uygulamaları olduğu söylenebilir.

Kanaatimizce Havâssu’l-Kur’ân konusu Kur’ân’a atfedilen kutsallığın doğal bir sonucudur. Çünkü kutsal sayılan her şeyde bir olağanüstülük ve gizem tabi olarak vardır ve insanlar her zaman kutsal saydıkları değerlerden olağanüstü şeyler beklemişlerdir. İşte Havâssu’l-Kur’ân konusunun şekillenmesinde bunun da bir tesiri olmuştur. Özellikle halkın havâs kitaplarına ilgi duymasında bunun etkisi vardır. Bazı araştırmacılara göre **“avam dediğimiz halk tabakasını Havâssu’l-Kur’ân konusuyla ilgilenmeye sevk eden sebepler: a) Maddî sıkıntılar b) Manevî sıkıntılar c) Sosyal etkenler d) Devası tıbben bulunamayan hastalıklar e) Diğer dinlerin etkisidir.”** Özellikle şifâ bulma umuduyla havâs kitaplarına bir teveccüh olduğu görülmektedir. Fakat bu işe tevessül etmeden önce **“şifânın nihaî kaynağı; devası araştırılmalı, maddî bir arızânın maddî bir devaya bağlı olduğu unutulmamalıdır. Bu aslında**

herkesçe bilinmesine rağmen, modern Tıp uygulamalarında insanın manevî-rûhî cephesinin göz ardı edilmesi, dinî kanaatler, sosyo-kültürel saikler ve tıbbî tedavinin pahalı olması gibi etkenler insanları bu tür 'kolaycılık'lara itmektedir." Hâlbuki Hz. Peygamber de duâ okuyarak tedavi olmanın sınırlarını bazı hadislerinde tayin etmektedir. Mesela bir hadis-i şerifte: **"Rukye, sadece göz değmesi ve zehirli hayvan ısırmasında olur'"** buyurmaktadır. Hadis yorumcularına göre elbette ki "rukye bunların dışındakiler için câiz değildir anlamına gelmez. Fakat rukye en çok bu iki alanda faydalıdır ve bu iki alanda uygulanması daha uygundur" mânâsına gelir."

Aslına bakılırsa insan, menfaatine düşkün pragmatik bir varlıktır. Bu cihetle Havâssu'lKur'ân ile ilgili tecrübeler insanın pragmatik yüzünü gösterir ve bu zaviyeden onu teşvik eder. Kur'ân okumanın ve onunla meşgûl olmanın en etkili yollarından birisi belki de bu tür hassalardan bahsetmektir. Nitekim bazı âlimler bu hususu değerlendirmişlerdir. Mesela Kureyşizâde Muhammed Fevzi Efendi (ö.1318/1900) "Vâkıa' Sûresi" ile ilgili yazdığı müstakil tefsirininin girişinde okuyucuyu teşvik etmek için bu sûre hakkında varid olan hadis-i şerifler ışığında havâssına değinmektedir. Ona göre "Hazret-i Kur'ân'ın her bir sûre, her bir ayet, her bir kelime ve her bir harfinde hazine-i zer ve cevher gibi her türlü faide ve men-faat murad olunur ise de bazısının bazı hasse-i mah-susası olduğu musarrah ve mansusadır. Ez cümle sûre-i Kur'âniyyenin elli altıncısı olan Sûrei Vakıayı her kim devam üzre vakt-i mahsusada kıraat ederse ol kimse asla ömründe fakru fakaya giriftar olmaz." Fakat sadece fakirlikten ya da hastalıklardan kurtulmak için Kur'ân'ın havâssından yararlanmaya kalkışmak ise Kur'ân'ı basit şeylere alet etmenin bir başka şekli olur. Bu yüzden Havâssu'l-Kur'ân'dan faydalanmada niyetin mevkii belirleyici bir faktördür.

HAVÂSSU'L-KUR'ÂN UYGULAMALARINDA RİAYET EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Bilinmesi gereken ilk husus Havâssu'l-Kur'ân ile uğraşan kişinin fıtratının bu işe ne denli elverişli olduğudur. Bu ilmin otoritelerine göre **"şu iyi bilinmelidir ki; gizlilikler Ehlinin yolunda yürüyen bir kimse bu işi başarabilir. Rastgele bir insan bu işi başaramaz."** Ayrıca Havâssu'l-Kur'ân'dan ciddi boyutlarda faydalanmak için bu ilim yetkin hocalardan veya sağlam kaynaklardan alınmalıdır. Nitekim İmam Ahmed el-Bûnî (ö.622/1225) kitâbının sonunda ayrıntılı olarak hocalarını zikrederek80 ilminin kaynağını işaret etmekte ve böylece bu alanda hoca-talebe ilişkisinin önemine atıfta bulunmaktadır.

Havâs kitaplarında yer alan bilgilerin uygulanmasında önemli esasların olduğu satır aralarından okunmaktadır. Hatta avamın da okuyabileceği düşünülerek havâs bahsinde öncelikle bilinmesi gereken hususlar bazı kitapların medhalinde arz edilmiştir. Çünkü Havâssu'l-Kur'ân konusunda Havâs ilminin bir takım kaideleri uygulanmaya çalışılmıştır. Mesela Esmânın zikrinde sayı, belli vakitlerde okuma, koku sürünme, yazılacak duâlarda zaferan, misk veya gülsuyu karışımlı mürekkep kullanma, temizliğe özen gösterme bu

kaidelerden bir kaçıdır. Zira manevî hastalıklar için alınan ilaçlarda teşhis, ölçü, zaman, mekân, fazlalık ve noksanlıktan kaçınmak gibi hususlara kesinlikle riayet etmek esastır. Aksi takdirde ya netice alınamaz, yahutta fayda yerine zarar görülür.82 Kanaatimizce havâs âlimlerinin riayet edilmesini ısrarla vurguladıkları hususlar kişinin tamamen yapacağı duâya odaklanmasına, onu önemsemesine ve böylece duânın kabul edilecek bir atmosfere girmesine zemin hazırlamaktadır.

Riayet edilmesi gereken kaidelerden birisi vakitlerdir. Havâs âlimlerine göre "havass-ı şerife ve ezkar-ı celile okumak için en münasip vakit gece yarısından sonra herkesin derin uykuda olduğu ve cihanı bir amik sükût ve sukûnet kapladığı zamandır. Bazı havass-ı şerife vardır ki okunması için vakt ve zaman-ı mahsus vardır. Bi'ttabî bunlar kendi zamanlarında okunur." Esasen vakitlerin önemine Kur'ân da değinmektedir. Örneğin seher vaktinin ehemmiyetine binaen şöyle buyrulmaktadır: **"Onlar sabreden, doğru olan, gönülden kulluk eden, iyilik için harcamada bulunan ve seher vakitlerinde Allah 'tan bağışlanma dileyen kimselerdir"** (3/Al-i İmrân,17). Duâların kabul görmesi için de vakitlerin gözetildiği dikkat çekmektedir: "Ya'kub, **"Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"** dedi (12/Yusuf,98). Müfessirlere göre bu ayette Hz. Ya'kub duâsını icabet görsün diye seher vaktine veya gece namazı veya Cuma gecesine ertelemiştir.84

Vaktin gözetilmesinin yanı sıra sayılara da dikkat edilmekte ve her zikrin ve Esmâ'nın çekilmesi gereken aded üzerinde önemle durulmaktadır. Mesela "kim Ayete'l-Kürsî'yi üç yüz on üç defa (313) okursa kendisine ölçülemeyecek kadar hayır hâsıl olur, kendisine hayır kapılarını açar. O bunu okumaya devam ettikçe bu kapılar kapanmaz. Bu sayıda yani 313 sayısında bir mücahid grubu savaşacak olursa mağlup olmaz. Çünkü Talut'un yaranlarının sayısı 313 idi. Bedir Savaşına iştirak edenler de üç yüz on küsur (313) idi. Görüldüğü üzere Ayete'l-Kürsî'nin üç yüz on üç kere okunmasının sebebi Talut'un taraftarlarının ve Bedir Ashabı'nın sayısıyla bağlantı kurularak önerilmiştir.

Bir başka örnekte ise Fâtiha, yedi ayetinden her birinin haftanın bir gününe denk geldiği düşünülerek gündeme getirilmiştir. Bu anlayışa göre o günlerde tasarruf edecek ulvî ve suflî âlemden olan rûhânîlerle beraber günlerin isimleri ve harfleri de yerleştirilmiştir. Bunu iyi anla ta ki Allah sana kapısını açmış ola. Havâs kitaplarında en çok üzerinde durulan sayıların başında "yedi" gelmektedir. Bu sayı İbn Kayyım el-Cevziyye'nin de dikkatini çekmiş olacak ki yedinin özelliği hakkında çeşitli yönlerden bağlantı kurarak açıklama getirmektedir. Ona göre bu sayı hem ölçü hem de şerî bakımdan yer almaktadır. Çünkü Allah gökleri, yeri ve günleri yedi olarak yaratmış, insanı yedi aşamada tekâmül ettirmiş, yedi defa tavaf etmeyi, Safa ile Merve arasında yürüyüş yapmayı ve şeytân taşlamada yedişer taş atmayı ve bayram namazına giderken yedi kere tekbir getirilmesini kullarına meşru kılmış, bir rivâyete göre çocuk yedi yaşına gelince anne veya babasından birini seçmede muhayyer bırakılmış, Allah, rüzgârı yedi

gece Ad kavminin üzerine musallat etmiş, Hz. Peygamber tıpkı Hz. Yusuf gibi kavmine karşı Allah'dan yardımda bulunması için yedi kere duâ etmiş, Allah Teâlâ sadaka verenlerin mükâfatını yedi başak bitiren taneye benzetmiş, Hz. Yusuf'un efendisi rüyasında yedi başak görmüş ve onlar peş peşe yedi yıl ürün ekmişlerdir. Sadakaların karşılığı yedi yüze ve daha fazlasına kadar çoğalır, bu ümmetten yetmiş bin kişi sorgusuz cennete girer. Şüphesiz yedi sayısında diğer sayılarda olmayan bir özellik vardır. Yedi sayısı diğer bütün sayıların anlamlarını ve hassalarını kendisinde toplamıştır.

Esasen bir kısım ibadetlerde sayılara dikkat edilmesi bütün dinlerde ve tabii olarak İslâm'da da görülen uygulamalardandır. Bunlar evrensel arketiplerdir. Söz gelimi namazların ardından otuz üçer defa tesbih, tahmid ve tekbir etmek Hz. Peygamber tarafından adedi bildirilmiş bir olaydır ve bunda bir hikmet vardır. Bu mânâda Peygamberimizin rakamları vardır, sayıları vardır. Rakamlar bizim hayatımızda çok önemli bir yer işgal eder. Aslında bu isimlerin sayılarının aşağıya doğru inişi antik dünyada matematiğin başlangıcı olarak görülür. Sayıların Havâs ilminde ve doğal olarak Havâssu'l-Kur'ân alanında önemli bir unsur olarak yer alması varlığın her safhasının bir düzen içerisinde olması ve bu düzenin de ölçüye diğer bir deyişle matematiğe dayalı olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim medeniyet tarihinde sayıların önemsenmesinde büyük pay sahibi olan Pisagor'da da (M.Ö.570-495) düzen fikrinin etkili olduğu anla-şılmaktadır. Çünkü Pisagor'un düşüncesinin temeli düzen fikridir: Müziksel düzen, matematiksel düzen ve en sonunda etnik ve toplumsal düzen."89 Benzer şekilde Yahudilik, kutsal kitâbı hurûf ilminin yöntemleriyle yorumlamanın meşruiyetini Kitâb-ı Mukaddesteki Tanrı'nın her şeyi belli düzene dayalı olarak yarattığı (İşaya, XL/26; Eyub, XXVIII/25) tezine oturtma eğilimindedir.

Havâs kitaplarında, herhangi bir hacet için yapılacak duâ vb şeylerde öncelikle helal lokma yemeye, temizliğe ve riyazete dikkat edilmesi vurgulanmaktadır. Örneğin **"kim ilm-i kimyâya sahip olmayı isterse veya cifrin derin sırlarını kavramak dilerse, o kimse önce tam ve kâmil mânâda gusül abdesti alır. Peşpeşe ve hiç ara vermeden (40) kırk gün oruç tutar. Bu süre zarfında da yediğinin, içtiğinin helal olmasına azami derecede dikkat etmelidir. Yine bu süre zarfında her akşam uyumak üzere yatağına uzandığında "Şems, Duhâ ve İnşirâh" Sûrelerini (7) yedişer defa okumalı, daha sonra Ali İmrân Sûresinin (26) yirmi altıncı ayetini (7) yedi defa okumalıdır. Bu yönüyle Havâssu'l-Kur'ân'dan faydalanma sürecinde bu ilmin insanda helal yeme ve temiz olma bilinci oluşturduğu söylenebilir.**

Ayrıca Havâssu'l-Kur'ân'dan faydalanmanın mârifetullah ile çok sıkı bağlantısı olduğu da bu işin otoriterlerince belirtilmektedir. Örneğin rivâyete göre, bir gün dostlarından bazıları Cafer-i Sâdık (r.a) hazretlerine, yaptıkları duâların niçin kabul olunmayıp hep reddolunduğunu sorarlar. O büyük veli de dostlarına aynen şöyle der: **"Sevgili dostlarım!**

Sizler tanımadığınız bir kimseden istiyorsunuz. Gerçekten de O'nu tanımıyorsunuz. O'nu hakkıyla tanıyan kimsenin duâsı asla reddolunmaz."

Öte yandan okunması tavsiye edilen ayet, Esmâ veya duânın anlamlarının ilgili konuyla örtüştüğü dikkat çekmektedir. Havâs ulemâsına göre Esmâ-i Hüsnâ'da mânâsına göre hassa bulunduğu muttefekun aleyh bir husustur. Mesela **"geceleyin uykusu gelmeyen kimse "ve cealna nevmeküm sübata"** (78/Nebe, 9) ayetini okuyup tekrarladığında arzusu yerine gelir. Çünkü bu çok defalar tecrübe edilmiştir." **Bu ayette uykunun bir dinlenme kılındığı belirtilmektedir ve havâs ulemâsı bu ayeti uykusuzluktan muzdarip olan kişilere tavsiye etmektedir. Keza yüksek mertebelere erişmek isteyenler Hakk Teâlânın "el-Aliy" isminin anılmasında bir gizlilik bulunduğunu bilmelidirler. Burada da Esmâ-i Hüsnâ'dan "yüce" anlamına gelen "elAliyy" ile "yüksek mertebe" arasında anlamca bir ilişki vardır.** Benzer biçimde dargın bulunan karıkocanın arasını düzeltmek için "Öyle insanlar vardır ki, Allah'tan başkasını Allah'a denk tutar, tıpkı Allah 'ı severcesine onları severler. Müminlerin Allah a olan sevgileri ise her şeyden daha ileri ve daha kuvvetlidir" (2/Bakara, 165) ayeti ile **"Onların kalplerini kaynaştıran da O'dur. Sen, yeryüzündeki her şeyi bağışlasaydın, onların kalplerini yine de kaynaştıramazdın; Fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü O, daima üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir"** (8/Enfal, 63) **ayetini perşembe günü dörtgenli bir vefkin çevresine yazıp temiz bir kabın içine koyup üzerine temiz içme suyu doldurduktan sonra silinen yazının suyunu dargın karı ve kocaya veya herhangi birine içirecek olursa Hak Teâlâ o kimselerin kalplerini birleştirerek aralarında sevgi ve yakınlaşma yolunu açmış olur."** Burada birinci ayetten çok ikinci ayetin anlamıyla, önerilen işin mahiyeti daha çok bağdaşmaktadır.

Havâs ilminin bazı usûllerinin Havâssu'lKur'ân'a uygulanması hidâyet ve mutluluk kaynağı olan Kur'ân'ın şer işlerde kullanılmasına kapı araladığı müşahede edilmektedir. Çünkü dikkatli davranılmadığında Havâssu'l-Kur'ân, işin içine şirk karıştırma ihtimali yüksek bir konudur. Bu nedenle Hz. Peygamber de Havâssu'l-Kur'ân türünden uygulamalarda şirk karışıp karışmadığına dikkat çekmiştir. Avf b. Mâlik (ö.73/692) diyor ki: "Biz cahiliye döneminde rukye yapıyorduk. Hz. Peygamber'e: **'Bu konuda ne dersiniz' dedim. Buyurdu ki: "İçinde şirk olmadıkça rukye yapmanızda bir sakınca yoktur. '"** Bazı şârihlere göre bu hadis Allah'ın isimleri ve kelâmıyla olmasa bile anlaşılır olduğu takdirde -çünkü ne demek istediği anlaşılmayan şeyin içinde şirk olup olmadığına inanılamazrukye ve tedavi yapmanın şerî açıdan câiz olduğuna, bir zararının ve yasağının bulunmadığına delildir."

İLİM EHLİ İÇİN BİRKAÇ HAVÂSSU'L-KUR'ÂN ÖRNEĞİ

Burada özellikle Tefsir gibi yoruma dayalı sahalarda ilim ehlinin faydalanabileceği birkaç Havâssu'l-Kur'ân örneğini aktarmak istiyoruz. Bu örneklerden birisi Esmâ-i Hüsnâ ile ilgilidir. Ahmed el-Bûnî'ye göre **"el-Musavvir"** ismini çokça anan bir kimseye, hizmet meleği inerek o

kimsenin durumuna göre, vehim, düşünce ve hayal gücünü güçlendireceği gibi, ruhânî gizlikleri de o kimsenin önünde açmış ve göstermiş olur. Bir kimsenin bu duruma varabilmesi için tam tahârete ve uzun süren riyazâta, helalden yiyip içmeye ve içini temiz tutmaya devam etmelidir.

Diğer bir Havâssu'l-Kur'ân örneği bazı Kur'ân ayetleriyle ilgilidir. İmam Yâfî'nin dediğine göre Kur'ân okumayı, ilim tahsil etmeyi ve herhangi bir şeyi unutmamak üzere aklında tutmayı, herhangi bir şeyin esasını anlayıp kavramayı, isabetli hüküm vermeyi ve güzel konuşmayı isteyenler Hûd Sûresi 1-4. ayetlerini yeşil kalkas otu yaprağı üzerine misk, zağferan ve gül karışımı bir mayi ile yazıp bunu temiz bir suyun içerisine bırakmalı ve bu sudan akşam sabah olmak üzere dört gün müddetle içmeye devam etmelidirler. Bundan sonra bu kişilerin kalbi ve kafası her duyduğunu anlar ve ezberler. İlimde nelere kadar ulaşmak istiyorsa ulaşır. İmam Yâfî'nin bir başka önerisi Alak Sûresi ile ilgilidir. Bir kimse Alak Sûresi'nin 1-5. ayetlerini ılgın ağacından yapılmış yeni bir kap içerisine, oruçlu ve abdestli olarak, çelik bir kalemle yazar ve bu kabın içerisini güneş görmeden yerinden alınan tatlı bir su ile doldurur ve aç karına içerse, beklenenin üstünde bir zekâya ve engin görüşlülüğe sahip olur.100 Elbetteki bu havâs önerileri diğerleri gibi neticede onu uygulayacak kişinin karakterine bağlı olması hasebiyle subjektif bir değere sahiptir. Fakat yine de bundan faydalanmak imkân dairesindedir ve tecrübe edilebilir.

HAVÂSSU'L-KUR'ÂN UYGULAMALARINDA NETİCE

Havâssu'l-Kur'ân'ın vücud bulmasında elbetteki olumlu sonuçların elde edilmesi en büyük âmil olmuştur. Nitekim Hz. Peygamberin önerdiği bazı uygulamaların sahabe tarafından tecrübe edilip, eşe dosta da tavsiye edildiği görülmektedir. Osman b. Ebi'l-As şöyle naklediyor: "Nerdeyse beni helak edecek bir ağrım vardı. Hz. Peygamber bana dedi ki: **"Ağrıyan yerini sağ elinle yedi kere meshet ve "yakalandığım şeyin şerrinden Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım" de."** Ben de bunu yaptım. Allah da benden bu sıkıntıyı giderdi. Bunun üzerine ben de her zaman aileme ve başkalarına da bunu yapmalarını söyledim."101 İşte bu ve benzeri hadislerin içeriği bir kısım sâlih kişilerin tecrübesiyle daha da genişletilmiş ve Havâssu'l-Kur'ân başlı başına bir disiplin olmuştur.

Ancak Havâssu'l-Kur'ân'ın her zaman müspet neticeyi vermeyeceği unutulmamalıdır. Çünkü Havâssu'l-Kur'ân'a hem referans hem de örnek olarak Hz. Peygamber'den aktarılan bazı rivâyetlerde her zaman müspet netice alınamadığı anlaşılmaktadır. Bunlardan birine göre **"Allah'ın Rasulü (salla'llâhu aleyhi ve sellem) muharebelere çıkarken sahabelerine Fussılet Sûresi'nin başından itibaren 16. ayetine kadar okumalarını tavsiyeyi adet haline getirmişlerdi."** Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen muharebelerde umumiyetle muzaffer olunduğu bilinmektedir. Ancak İslâm tarihinde önemli yeri bulunan Uhud Savaşı'nda istenen netice alınamamıştır. Eğer Allah'ın Rasulü (s.a.v) muharebelere çıkarken sahabelerine Fussılet

Sûresi'nin başından itibaren 16. ayetine kadar okumalarını tavsiyeyi adet haline getirmişlerdi ise muhtemelen Uhud Savaşı öncesinde de aynı şey yapılmıştır. Fakat istenen sonuç alınmadığına göre her şeyin ilâhî meşiet çerçevesinde işlediği ve bu tür pratiklerde son kertede ilâhî meşiete dikkat edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Havâs ilmi tarihî süreç içerisinde anlam sahası değişik mecralara kaymış elit bir ilimdir. Genel itibariyle Havâs ilminin İslâm dini açısından hem tasvib edilen hem de tasvib edilmeyen yönleri bulunmaktadır. Bu nedenle bazı İslam âlimleri konuyu vuzuha kavuşturmak için çeşitli açıklamalar yapmışlardır. Havâs ilminin birçok alt disiplini vardır. Bunlardan birisi de Havâssu'l-Kur'ân olup Kur'ân ilimlerinden kabul edilmiş ancak Havâs ilmi ile Havâssu'l-Kur'ân'ın tarifleri klasik eserlerde aynı ilimler gibi tanımlanmıştır. Oysaki Havâssu'l-Kur'ân, merkeze Kur'ân'ı aldığı için Havâs ilminden ayrı bir konuma sahiptir.

Havâs kitaplarına göz atıldığında insanları cezbeden ilginç bilgilerle karşılaşılmaktadır. Bu bilgiler elbette eleştiri süzgecinden geçirilmelidir. Ancak bu bilgileri tamamen absürd kabul edip bir kenara bırakmak da ilmî bir tutum olamaz. Çünkü bunların içinde ufuk açıcı ve ilham verici bilgiler de mevcuttur.

Havâssu'l-Kur'ân'ın Kur'ân ilimleri arasında gereken ilgiyi gördüğü söylenemez. Bunun sebepleri arasında bazı âlimlerin Havâssu'l-Kur'ân'ı vehbî ilimlerden sayması ve Havâssu'l-Kur'ân'ın özel bir ilgi, riyazet ve yetenek gerektirmesi zikredilebilir. Havâssu'l-Kur'ân ilminin teşekkülünde en başta Kur'ân'ın kendisi büyük bir yol gösterici olmuştur. Diğer dayanakları ise Hz. Peygamber'in Fedâilu'lKur'ân, tıp ve duâ ile ilgili hadisleri ile sahabeden başlamak üzere sâlih kişilerin tecrübeleridir. Ancak Hz. Peygamber'in konuyla ilgili sınırlı sayıdaki beyânları daha sonra tecrübe sahasına dökülerek genişletilmiş ve Havâssu'l-Kur'ân adıyla özerk bir disiplin meydana gelmiştir. Bu disiplinin teşekkülünde Şia ve mutasavvıflar önemli rol oynamıştır.

Havâssu'l-Kur'ân, Müslümanların Kur'ân'ın manevî bereketine inanmalarının ve Kur'ân'ı şifâ telakki etmelerinin eseridir. Fakat havâs kitaplarında Kur'ân'ın ve Esma-ı Hüsnâ'nın havâssının Havâs ilminin genel konuları ile iç içe anlatılması okuyucu nezdinde sihir vb şeylerin meşru imiş gibi algılanmasına sebebiyet vermektedir. Bu yüzden Havâssu'l-Kur'ân temalarının Havâs ilminin genel konularından tecrit edilmiş, müstakil biçimde ele alınması daha uygun olacaktır. Havâssu'l-Kur'ân bilgilerinin uygulanmasında helal yemek, temizlik, riyazet, vakit ve sayılara riayet etmek gibi hususlar havâs âlimlerinin ısrarla vurguladığı noktalardır. Bu yönüyle Havâssu'l-Kur'ân'ın kişide helal yeme, temizliğe dikkat etme ve Kur'ân'a saygı gösterme bilinci oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca bu bilgilerin subjektifliği akılda tutularak herkesin aynı neticeye ulaşamayabileceği bilinmelidir. Çünkü herkesin niyeti, samimiyeti, fıtratı farklı farklıdır ve Havâssu'lKur'ân inanca dayalı öznel bir tecrübedir.

Havâs kitaplarında Havâssu'l-Kur'ân ile ilgili senetsiz birçok haber nakledildiği için, Havâssu'lKur'ân'dan bir Kur'ân ilmi olarak faydalanmada özellikle tecrübe edildiği vurgulanan hususlara odaklanılmalıdır. Tefsir ilmi gibi yorum üzerine bina edilen ilimlerde müfessirin başarısı onun idrak yeteneği ile sıkı irtibat içindedir. Dolayısıyla tefsir sahasında özgün ve kayda değer çalışmalar yapmak için Havâssu'l-Kur'ân'dan faydalanmak mümkündür. Üstelik Kur'ân'ı daha iyi tefsir etmek için Havâssu'l-Kur'ân'dan yararlanmak dünyevî değil ulvî bir keyfiyettir. Faydalanılabilecek havâs örnekleri, ilgili kişiler tarafından muteber havâs kitaplarından öğrenilip tatbik edilebilir.

Kaynakça

Abadî, Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsu'l-Hakk Azîm. Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sunen-i Ebî Dâvûd. Mektebetu's-Selefiyye. Medine: 1969. Abdullah b. Alevi el-Haddad. Dervişin Edebi. Çev: Ali Hüsrevoğlu. Erkam Yayınları. İstanbul: 2008.

Akbıyık, Huriye. Kur'ân İlimlerinden Biri Olarak Havâssu'l-Kur'ân, Marmara Ünv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: 2007.

Aksu, Hüsamettin. Hurûfîlik. DİA. XVIII. Cilt. İstanbul: 1998.

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyn b. Ali b.

Musa. Kitâbu Da'vâti'l-Kebîr. Kuveyt: 1993. Bilmen, Ömer Nasuhi. Büyük Tefsîr Tarihi. Bilmen Yayınevi. İstanbul: 1973.

Buhârî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail. elCâmiu's-Sahih. el-Mektebetu's-Selefiyye. Kâhire:1400.

Bûnî, İmam Ahmed b. Ali. Büyük Bilgiler Güneşi (Şemsu-l-Maârifi'l Kübrâ). Çev: Selahattin Alpay. Alioğlu Yayınevi. İstanbul:1995.

Çelebi, İlyas. Havâs İlmi. DİA. XVI. Cilt. İstanbul: 1997.

Dehlevî, Veliyullah Ahmed b. Abdirrahîm. elFevzu'l-Kebîr fi Usûli't-Tefsîr, Arapçaya Çev: Selmân Hüseynî en-Nedvî. Dâru'l-Beşâiri'lİslâmî. Beyrût: 1987.

Dureysî, Ebû Abdillah Muhammed b. Eyyûb. Fedâilu'l-Kur'ân. Thk: Urve Bedir. Dâru'l-Fikr. Dımeşk: 1987.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eşas es-Sicistânî.

Sünen. Mektebetu'l-Mearif. Riyâd: 1424. el-Hindî, Alâuddîn Ali el Muttakî b. Hüsâmeddîn. Kenzu'l-Ummâl fî Suneni'l-Ekvâl ve'l-Ef'âl, Müessetu'r-Risâle. Beyrût: ts.

Eroğlu, Muhammed. Havâssu'lKur'ân. DİA. XVI.

Cilt. İstanbul: 1997.

Isfahânî, Ebû'l-Kâsım el-Huseyn b. Muhammed Râgıb. el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân. Thk: Muhammed Seyyid Geylânî. Dâru'l-Ma'rife, Beyrût: ts.

İbn Battâl, Ebû'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdülmelik. Şerhu Sahihi'l-Buhârî. Mektebetu'r-Rüşd. Riyâd: ts.

İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî, Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî. Riyâd: 1421.

İbn Haldun, Mukaddime. Mısır: 1327.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsuddîn Ebû Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr ez-Zer'i ed-Dımeşkî. Zâdu'l-Meâd fî Hedyi Hayri'l-İbâd, Muessetu'rRisâle. Beyrût: 1998.

İbn Mâce, Ebû Abdillah Muhammed b. Yezid elKazvinî. Sünenu İbn Mâce. Mektebetu'lMeârif. Riyâd: ts.

İbn Manzûr. Lisânu'l-Arab. Dâru'l-Meârif. ts.

İbn Nedim, Ebû'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kûb. el-Fihrist. Tahran: 1971.

İmam Yafî. Kur'ân-ı Kerîm'in Havâs ve Esrârı. Çev: Rahmi Serin. Pamuk Yayıncılık. İstanbul: 2011.

Kâtip Çelebi, Mustafa b. Abdillah Hacı Halife. Keşfu'z-Zunûn an Esâmi'l-Kutub ve'l-Funûn. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî. Beyrût: ts.

Kılıç, Mahmut Erol. Tasavvufa Giriş. Sûfî Kitap. İstanbul: 2012.

Kureyşizâde Muhammed Fevzi Efendi. elHavâss'un-Nâfia' fi Tefsîr-i Sûreti'l-Vâkıa'. İstanbul: ts.

Muhammed Safa Şeyh İbrahim Hakkı. Ulûmu'lKur'ân min Hilâli Mukaddemâti't-Tefâsîr, Müessetu'r-Risâle. Beyrût: 2004.

Mübârekfurî, Ebû'l-Ali Muhammed Abdurrahmân b. Abdirrahîm. Tuhfetu'l-Ahvazî bi Şerhi Câmii'tTirmizî. Dâru'l-Fikr. ts.

Öztürk, Mustafa. Tefsîr Tarihi Araştırmaları. Ankara Okulu Yayınları. Ankara: 2005.

Öztürk, Mustafa. Kur'ân ve Aşırı Yorum. Kitâbiyat. Ankara: 2003.

Ronan, Colın A. Bilim Tarihi, Çev: Ekmeleddin İhsanoğlu vd., 4.bsk. Tübitak. Ankara: 2005.

Schımmel, Annemarıe. Sayıların Gizemi. Çev: Mustafa Küpüşoğlu. Kabalcı Yayınevi. İstanbul: 2000.

Seyyid Muhammed Hakkı. Sırlar Hazinesi (Hazinetu'l-Esrâr). Çev: Celal Yıldırım. Demir Kitâbevi. İstanbul: 2005.

Seyyid Süleymân el-Hüseynî. Kenzu'l-Esrâr fi'lHavâss ve'l-Ezkâr. İstikbal Matbaası. İstanbul: 1344.

Seyyid Süleymân el-Hüseynî. Kenzu'l-Havâs. Cemiyet Kütüphanesi. İstanbul: 1340.

Seyyid Süleymân el-Hüseynî. Kenzu'l-Havâs. Cemiyet Kütüphanesi. İstanbul: 1332.

Sezer, Baykan. Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı. Kitâbevi. İstanbul:2011.

Sıddık Hasan Hân. Ebcedu'l-Ulûm. Dımeşk: 1978. Suyûtî, Celâleddîn Abdurrahmân Ebû Bekr. el-Itkân fi Ulûmi'l-Kur'ân. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. Beyrût: ts.

Suyûtî. ed-Durru'l-Mensûr fî't-Tefsîr bi'l-Me'sûr. Thk:. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Turkî. Kahire: 2003.

Sülün, Murat. Kur'ân Kılavuzu. Ensar Neşriyat. İstanbul: 2011.

Şehristanî, Ebûl-Feth Muhammed b. Abdilkerîm. elMilel ve'n-Nihel. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. Beyrût: 1992.

Taşköprizâde, Ahmed b. Mustafa. Miftâhu's-Saâde ve Mesâbîhu's Seyâde fi Mevzûâti'l Ulûm. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye. Beyrût: 1985. Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Ahmed. Esâsu'l-Belâğa. Dâru'l-Kutubi'lİlmiyye. Beyrût: 1998.

Zerkânî, Muhammed Abdulazîm. Menâhilu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân, Dâru'l-Kitâbi'l-A'rabî, Beyrût: 1995.

Zerkeşî, Bedruddîn Muhammed Abdullah. elBurhân fî Ulûmi'l-Kur'ân. Dâru'l-Fîkr. Beyrût: 1988.

Hikmet KOÇYİĞİT
Temel İslam Bilimleri Tefsir AD, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kars
Ge l iş Tarihi/Received: 05.11.2012 Kabul TarihiMccepled; 21.02.2013
Yazışma Adresi/Correspondence: Hikmet KOÇYİĞİT
Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Tefsir AD, Kars, TÜRKİYE/TURKEY
hikmet_0216@hotmail.com

FATİH TÜRBEDÂRI TIRNOVALI AHMED ÂMİŞ EFENDİ (Ö. 1338/1920) VE İRŞAD METODU

Hzl: Öncel DEMİRDAŞ

Ahmed Amis Efendi (D. 1338/1920) Caretaker of Mausoleum of Fatih and Guidance Method

Journal o f Islamic Research 2012;23(1)

ÖZET

Tarihî şahsiyetlerin hayat hikâyeleri ile düşünce seyirlerinin incelenmesi, tarihin belirli bir dönemine, değişik açılardan ışık tutması itibariyle çok önemlidir. Bu makalede, tarihî şahsiyetlerden biri olan Fatih Türbedarı Tırnovalı Ahmed Âmiş Efendi'nin (ö.1338/1920) hayatı ve tarikatta uyguladığı irşad metodu çerçevesinde, tasavvuf anlayışının temel nitelikleri ortaya konmuştur. Burada onun hayatı, tasavvufî şahsiyeti, seyahatleri, yakın çevresi ve rûhânî tecrübeleriyle ilgili bilgiler vermek suretiyle bir sûfî olarak portresini çizmeye çalıştık. Onun sûfî portresinde dikkat çeken en temel özellik, kendisine tâbi olanları sohbet ve telkin yoluyla irşad etmesidir.

Anahtar Kelimeler: Hayat; metod; tarikat; rûhânî tecrübe; sohbet; telkin

ABSTRACT

Examining the historical figures' life stories and their progress of thought is very im- portant in respect of sheding light on particular period of history at different points of view. In this article, basic characteristics of Sufism have been revealed within the framework of the life of one of the historical figures Ahmed Amis Efendi (d.1338/1920) who is the caretaker of mausoleum of Fatih and his guidance method of Tariqah. Here, we tried to draw his portrait as a Sufi by giving information about his life, mystical personality, travels, his neighborhood and spiritual experience. The most striking feature of his Sufi portrait is that he inspired the ones who came to him through talking and suggestion.

Key Words: Life; method; tarigah; spiritual experience; talking; suggestion

Journal of Islamic Research 2012;23(1):10-7

Fatih Sultan Mehmed Han'ın türbedarlarından Tırnovalı Ahmed Âmiş Efendi Şa'bâniyye tarikatının son devir şeyhlerindendir. Yaşadığı dönemin en parlak ilim ve irfan yıldızlarından biridir. Tasavvufî eğitimde mücâhede yolunu değil, sohbet ve telkin yolunu tercih etmiştir. Kendisine tâbi olanlardan isteği, İslâmiyet'in emirlerine uyup yasaklarından kaçındıktan sonra, sohbet ve muhabbet yolunu seçmeleridir. Tasavvufî eğitimde önce şerîata dikkat çekmiştir. Sohbet yoluyla talebe yetiştirmeye gayret eden ve yazılı herhangi bir eser bırakmayan Âmiş Efendi, irşad eğitiminde çile ve riyâzet uygulamasını irşad metodu olarak takip etmemiştir. Sohbetlerinde kısa ve özlü sözlerle o, yoluna girenlerin istikamet üzere Hz. Peygamber ve ashabın yolunda olmalarını istemiştir. İrşâd faaliyetleri sırasında tâliplere Halvetî ve seyrek olarak da Nakşbendî icâzetnâmesi vermiştir. Ahmed Âmiş Efendi'nin hayatını ve irşad metodunu incelemekle, okuyuculara hayatını tanıtmanın yanında mutasavvıf kişiliğini ve sohbete ağırlık veren irşad anlayışını da açıklamaya çalışacağız.

HAYATI

Ahmed Âmiş Efendi 1207/1807[5] yılında Tuna vilâyetine bağlı Tırnova kasabasında dünyaya gelmiştir. Orta boylu olması sebebiyle "Âmiş"[6] veya "Ammiş" olarak da isimlendirilmiştir.[7] Bu kelime Bulgaristan Türkçesinde "küçük amca" anlamına gelmektedir.[8] Sefine-i Evliyada, Âmiş Efendi'nin ufak yapılı, nûr yüzlü ve beyaz sakallı olduğu ifade edilmektedir.[9]

Âmiş Efendi, ilk medrese tahsiline doğum yeri olan Tırnova'da başlÂmiştır. Daha sonra Gelenbevî İsmail Efendi'nin (Ö.1205/1791) talebelerinden olan ve Filibe'de ders veren Uzun Ali Efendi'nin yetiştirdiği büyük bir zatın ve Vidinli Hoca Mustafa Efendi'nin öğrencilerinden Klemençeli Mustafa Efendi'nin talebesi olmuştur. Bunların dışında dönemin önde gelen kemâl ehli zatlarla da birlikteliği olmuştur.

Medrese tahsilinden sonra doğum yeri Tırnova'da sıbyan mektebi muallimliği yapar.[10] Muallimliğin yanı sıra yöneticiliğini de yürüttüğü bu okulun adı daha sonraları **"Âmiş'in mektebi"** ismiyle meşhur olmuştur. Âmiş Efendi burada ilimden taviz vermeyen bir hoca olarak tanınmıştır. Bundan dolayı çocuklarının ciddî bir tahsil görmelerini arzu edenlerin bu mektebi tercih ettikleri görülmektedir. Üstaddan okuyan birçok kimse, daha sonra önemli memuriyet görevinde bulunmuşlar, tahsillerini ilerletmişler, ilimde, bilhassa din ve tasavvuf alanında eserler bırakmışlardır. Meselâ, İsmail Fennî Ertuğrul, hattat Hasan Rıza Efendi.

(1849-1920) ve Mustafa Enver Bey (1860-1909)[11] anılan bu mektebin talebelerinden, bazılarıdır.[12]

Âmiş Efendi'nin İstanbul'a muhtelif zamanlarda seyahatler yaptığı bilinmektedir. İstanbul'a yaptığı ilk seyahatinde Kuşadalı İbrahim Efendi'nin (ö. 1262/1846)[13] vefatından sonra onun irşad makamına geçen, Zeyrek civarında Çinili hamam sahibi, Bosnevî Mehmed Tevfik Efendi (ö. 1866)[14] ile görüşüp tanıştığı ve onun etkisinde kaldığı bilinmektedir. O kadar ki memleketi Tırnova'ya dönünce bir hamam kiralayarak hamam işletmeye başlÂmiştır. 1853'te Kırım harbine tabur imamı olarak katılan Âmiş Efendi, Bosnevî'nin 1866'da vefatı üzerine ikinci defa İstanbul'a gelmiştir.

Bosnevî'nin önde gelen müridlerinden Üsküdarlı Hoca Ali Efendi (ö. 1585/1976), Rıfat Efendi,

---

5 Ahmed Amîş Efendi'nin doğum tarihiyle ilgili olarak mürşidi Ömer Halveti; "Ahmed senin tevellüdün belli değil" dermiş. Mürşidi bu sözüyle, hâkikat-i ruhiye itibariyle ne zaman doğduğunun belli olmadığını kastetmiştir. Yani mürşidinin sözü mecazî ve tasavvufî bir mana taşımaktadır. Osman Ergin, Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti, Kenan Basımevi, İstanbul 1942, s. 134.

6 Âmiş kelimesinin Arapça'daki amîş veya a'meş'le ilgisi yoktur. Bu kelime Rumeli'nde "amca" manasında "amm"ın tasgir (küçültme) sigası olup "amcacık" demektir. Rumeli'nde çok sevilen çocuklar bu tabirle çağrılırlar. Yaşar Nuri Öztürk, Muhammed Tevfik Bosnevî, Fatih Yayınları, İstanbul 1981, s. 18.

7 Öztürk, a.g.e., s. 18;

8 Mustafa Özdamar, Ahmed Âmiş Efendi, Kırkkandil Yay., İstanbul 1997, s. 20; Savaş Ş. Barkçin, Ahmed Avni Konuk, Klasik Yay., İstanbul 2009, s. 211

9 Osmanzâde Hüseyin Vassaf, Sefîne-i Evliya, haz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi Yay., İstanbul2006, c. IV, s. 156.

10 İsmail Hakkı Altuntaş, Ahmed Âmiş Efendi, İstanbul 2012, ss. 9-10. Komisyon, Allah Dostları, Şule Yay., İstanbul 1996, c. IX, s. 337.

11 Mustafa Enver Bey'in hayatı hakkında bilgi için bkz.: Ahmed Güner Sayar, *A. Süheyl Ünver, Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri,* Ötüken Yay., İstanbul 2011, ss. 2646.

12 Ergin, *a.g.e.,* ss. 137-138.

13 Kuşadalı İbrahim ismiyle bilinen İbrahim b. Mustafa eş-Şa'bânî el-Halvetî el- Hanefî 1188/1774'de Aydın iline bağlı Kuşadalı kasabasının bir köyünde dünyaya gelmiştir. Kuşadalı Denizli'de ilk tahsilini yaptıktan sonra İstanbul'a gelir. İstanbul'da ikamet ettiği bu dönemde Fatih'teki feyziyye Medresesine yerleşmiş ve burada bütün vakitlerini ibadet ve mücâhede ile geçirmiştir. Tasavvufî hayatı Beypazarlı Şeyh ali Efendi'ye intisap etmesiyle başlÂmiştır. Kuşadalı'nın silsilesi ve hayatı hakkında bilgi için bkz: Yaşar Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrahim Halvetî,* Fatih Yay., İstanbul 1982, ss. 19-28.

14Halvetî tarîkatının Şâbâniyye koluna mensup olan Mehmed Tevfik Efendi Bosnalıdır. Memleketine nispetle "Bosnevî" ve hamam işletmesinden dolayı da "Hamâmî" ismiyle de anılmaktadır. Öztürk, *Muhammed Tevfik Bosnevî,* s. 3; Nihat Azamat, "Mehmed Tevfik Bosnevî", *DİA.,* Ankara 2003, c. XXVIII, s. 538.

Üsküdar'da Nalçacı şeyhi Mustafa Enver, Kaşgar hükümeti temsilcisi Fusûs şarihi Yakup Han Kaşgarî (ö. 1325/1907)[15] ve Fatih türbedarı Niğdeli Bekir Efendi (ö.1294/1877) ile sohbetlerde bulunmuştur. Daha sonra tekrar memleketine dönmüştür. 1877 yılında Osmanlı Devleti ile Rusya arasında vuku bulan savaş sonucunda Tuna vilâyetinin elden çıkması üzerine ailesiyle birlikte İstanbul'a hicret etmiştir. Bu son gelişinde ihvandan sadece Rıfat Efendi ile Fatih türbedarı Niğdeli Bekir Efendi'yi bulabilmiştir. Bekir Efendi'nin türbedarlık görevini Âmiş Efendi'ye devretmesiyle birlikte Âmiş Efendi **"Fatih Türbedarı"** ünvanıyla tanınmaya başladı.[16] Niğdeli Bekir Efendi'nin, Âmiş Efendi'ye türbedarlık görevini devretmesiyle ile ilgili nakledilen şu hadise çok dikkat çekicidir:

-Bekir Efendi, Âmiş Efendi'ye: "Artık ben gideceğim. Benim yerime birinci türbedar ol ve evkafa git, muamelesini yaptır" buyurmuşlar,

-Âmiş Efendi de emr-i cenab-ı mürşid-i âzama tebaiyetle evkafa gitmiş, fakat o gün muamele bitmemiş, akşam olup gelince, vaziyeti Bekir Efendi'ye anlatmıştır:

-Bekir Efendi: "Peki, yarın muhakkak yaptır" demiş;

-o gün de gitmiş, fakat yine muamelesi bitmemiştir. Bekir Efendi daha ertesi gün:

"-Git, üç saate kadar yaptır gel" demiş;

-yine muamele üç saatte bitmemiş ve üç saat daha gerekmiş, nihayet muamele bitip Âmiş Efendi resmen birinci türbedar olarak türbeye gelmiştir. Odada oturan Bekir Efendi'nin huzuruna vardığında:

"-Ahmed nerede idin? Üç saattir seni bekliyorum!"

diyerek vefatlarının bu suretle üç saat sonraya bırakılmış olduğunu ihsas etmişlerdir.

"-Ahmed, artık ben gidiyorum. Senin yanında ölürsem belki dayanamazsın. Birkaç dakika çık da, dışarıda şöyle bir dolaş, gel!" deyince,

Âmiş Efendi, dışarı çıkmış ve Fatih türbesini şöyle bir dolaşıp geldiği zaman Bekir Efendi'nin oturduğu yerde vefat ettiğini ve hâlâ oturur vaziyette olduğunu görmüştür. Âmiş Efendi bu hadiseyi anlatırken ağlayarak: **"O ölmedi, ben öldüm"** dermiş.[17]

Âmiş Efendi uzun bir ömre mazhar olmuş ve yaklaşık 113 yaşında iken damadı Babanzade Ahmed Naim Bey'in Şehzadebaşı'ndaki evinde 1338/1920 yılında vefat etmiştir. Cenazesini Fatih Camii imamı Bekir Efendi yıkÂmiş, cenaze namazını Abülaziz Mecdi Efendi kıldırmış ve türbedarı olduğu Fatih Camii hazîresine defnedilmiştir.[18]

Bekir Efendi'nin cenazeyi yıkamasıyla ile ilgili şöyle bir hadise nakledilir:

Âmiş Efendi vefat ettiğinde ikamet etmekte olduğu damadının evinin Şehzadebaşı'nda olması ve gaslin de tabiatiyle Şehzade Camii imamı tarafından yapılması icap etmesine rağmen, o gün bu caminin imamı mahallede bulunamadığı için cenazeyi yıkamak üzere Fatih Camii imamı Bekir Efendi getirilir. Bekir Efendi, gasli büyük bir tazim ve itina ile yaptıktan sonra hazretin elini, yüzünü öper ve kefenini giydirir. Hadiseye şahit olan damadı ve Evrenoszade

---

15Bkz.: Mustafa Kara, "Diplomat ve Fusûs Şârihi Yakup Han Kaşgarî" *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,* Ankara 2009, sayı: XXIII, ss. 9-13.

16 *Allah Dostları,* c. IX, ss. 337-338; Altuntaş, a.g.e., ss. 11-12.

17 Ergin, *a.g.e.,* s. 139.

18Vassaf, a.g.e.c. IV, s. 155, Ergin, *a.g.e.,*, ss. 134, 141; Nihat Azamat, "Ahmed Âmiş Efendi", DİA, İstanbul 1989, c.II, ss. 43-44.

Sami Beylerle diğer yakınlarının, Bekir Efendi'nin gösterdiği hürmet ve tazimi hayretle karşılamaları üzerine, Bekir Efendi böyle yapışının sebebini şöyle anlatır:

"Bundan on sene önce bir sabah Sarıgüzel hamamına gitmiştim. Bir kurnanın başında çok yaşlı, aynı zaman zayıf ve nahif bir adamın güçlükle yıkanmaya çalıştığını gördüm. Yanına gittim. Onun türbedar Ahmed Âmiş Efendi olduğunu anlayınca yaşına ve takatsizliğine hürmeten kendisini yıkamak istediğimi söyledim ve müsaadelerini istedim. Kendi kendine yavaş yavaş yıkanacağını ve bu tekliften memnun olduğunu bildirdikten sonra:

"-Sen beni sonra iyice bir yıkarsın!" buyurdular.

Ben o zaman bunun manasını anlayamÂmiştım. Şimdi bu vazife ve hizmet bana düşünce anladım. Kerametlerinin şu suretle zuhur ettiğini görerek hayatta iken bu büyük zâta intisap edemediğime cidden acıdım. Şefaatine mazhar olmak için elini öperek gördüğünüz gibi, hürmet ve tazim ile huzurlarından ayrıldım."[19]

Âmiş Efendi'nin mezarı Fatih Camii hazire- sindedir. Mezar taşında müridlerinden Evrenos-zade Sami Bey'e ait olan şu yazı yer almaktadır:

Rûh-ı pâk-i mürşid-i yektâ cenâb-ı Ahmed'e

Sâye-i arş-ı Îlâhîdir muallâ âşiyân

Matla-ı feyz-i velâyettir o kutbü'l-vâsılîn

Sırr-ı ferdiyet olurdu vech-i pâkinden ıyân

Râh-ı Şaban-ı Velî'de ekmel-i devrân olup

Ehl-i hâle kıble-i irfân idi birçok zaman

Âh kim yükseldi lâhût-i muhît-i vahdete

Oldu envâr-ı tecellî-i bakâda bî-nişân!

19 Ergin, a.g.e. s. 141.

Neşvebâr oldukça envâr-ı cemâli kalbime

Parlıyorpîşimde eşvâk-ı safâ-yı Câvidân

Cezbe-i vahdetle Sâmi, söyledim târîh-i tâm

Gitdi gülzâr-ı cemâle pîr-i efrâdı cihân[20]

Hâmil-i emânât-ı Sübhâniyye, câmii makâ- mât-ı insâniyye, mürebbî-i sâlikân-ı Rahmâniyye, el-Hâc Ahmed Âmiş el-Halvetî eş-Şa'bânî kuddise sırrûhû hazretlerinin rûh-ı şerifleri için el-Fâtiha. 20 Şabân 1338/9 Mayıs 1920

TASAVVUFÎ ŞAHSİYETİ

Âmiş Efendi, fıtraten tasavvufî hayata meyilli biridir. Zira o, fıtratındaki ilâhî cezbe ve aşk dolayısıyla daha küçük yaştayken manevî bir üstad bulma gayreti içinde olmuştur. Onun bu arayışı esnasında tasavvufî hayatla tanışması şu şekilde olmuştur:

Âmiş Efendi, henüz ondört yaşında bir gençken hak ve hakikat sevdası gönlüne düşerek bir mürşide ulaşmak ister. O sırada Rumeli'nin Servi kasabasında Bektaşî meşâyihinden Servili Sadık Efendi'yi (ö.) bulur ve ona intisap etmek ister. Ancak Sadık Efendi ona: **"Sizin nasibiniz bizden değil, ırk-ı pâklerdendir. Yerinize gidip ona intizar ediniz"** diye cevap verir. Bunun üzerine Âmiş Efendi Tırnova'ya dönmüş, vaktin gelmesini ve işaret edilen kişinin kendisini irşad etmesini beklemiştir. Yirmi yaşına gelince Şâbâniyye tarikatının Kuşadalı kolunun kurucusu Kuşadalı İbrahim Efendi (ö. 1846) halifesi Ömer Halveti'yi (ö. 1270/1858)Tırnova'ya göndermiştir. Ömer Halveti, Âmiş Efendi ile görüşmüş ve onu irşad etmiştir. İşte Âmiş Efendi bu şekilde ona intisap ederek tasavvufî yola girmiştir.[21]

Kuşadalı İbrahim Efendi, 1262/1845 yılında talebeleriyle birlikte hac seferi için Medine-i Mü- nevvere'ye giderler. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzurunda manevî birçok haller zuhur etmiş ve oradan Mekke-i Mükerreme'ye gitmek üzere yola çıkarlar. Ancak sefer esnasında Kuşadalı'da kolera belirtileri görülür. Bu elim hastalık sebebiyle hacıların ihram giydikleri Rabiğ mevkiinde vefat eder.

Kuşadalı, Bosnevî Mehmed Tevfik Efendi'yi yerine vekil bırakmıştır. Bosnevî bu tarihten itibaren onun irşad makamına geçmiştir.[22]

Âmiş Efendi bir gece İstanbul'dan Tırnova'ya gelen ihvandan iki üç kişiyle sohbet ederken Bosnevî Mehmed Tevfik Efendi'nin kemâlât-ı kutsiye- lerine dair söz geçmiş ve aynı gece gördüğü rüyasında Bosnevî, Âmiş Efendi'yi İstanbul'a davet etmiştir. Âmiş Efendi bu hadiseyi mürşidi Ömer Halvetî'ye arzetmiş ve onun izniyle İstanbul'a gitmiştir.[23] Âmiş Efendi, İstanbul'da Şeyh Bosnalı Mehmed Tevfik Efendi ile görüşür.[24] Âmiş Efendi, bu görüşme esnasında Bosnevî'den rabıta verme izni almış ve bu izinle Tırnova'ya dönmüştür.[25]

Onun tarikat silsilesi, Bosnalı Mehmed Tevfik, Kuşadalı İbrahim Halvetî, Beypazarlı Ali (ö.1234/1818), Çerkeşiyye kolunun müessisi Mustafa Çerkeşi (ö.1229/1813-14), Nasuhiyye

20 Ergin, a.g.e. s. 142.

21 Vassaf, a.g.e, c. IV, s. 155; Ergin, a.g.e., ss. 134-135; Allah Dostları, c. IX, s. 337.

22 Altuntaş, *a.g.e.,* s. 11; *Allah Dostları,* c. IX, s. 338.

23 Ergin, *a.g.e.,* s. 145; Altuntaş, *a.g.e.,* s. 12.

24 *Allah Dostları,* c. IX, s. 338.

25 Altuntaş, *a.g.e.,* s. 12.

kolunun müessisi Seyyid Mehmed Nasuhî (ö.1130/1717), Karabaşiyye kolunun müessisi Ali Karabaş-ı Velî (ö.1095/1685) vasıtasıyla pîr-i tarikat Şeyh Şaban-ı Velî'ye (ö.1098/1686/87) ulaşır.[26] Tırnova'da bulunduğu yıllarda bir talepte bulunmaksızın Nakşbendîyye-i Hâlidiyye'den Şeyh Gümüşhaneli Ahmed Ziyaeddin Efendi (ö. 1893), İstanbul'dan kendisine Nakşbendî icazetnamesi göndermiştir.[27] 1303/1886 yılında Üsküp'te üçüncü devre Melâmiliğin pîri Seyyid Nûru'l-Arabî de kendisine teberrüken icazet vermiştir. Âmiş Efendi, davet üzerine Nûru'l-Arabî'ye gidip mülaki olduğunu ve onun verdiği icazetnameyi teberrüken ve bir hediyedir diye almış bulunduğunu belirtmektedir.[28]

Ancak bize göre Muhammed Nûru'l-Ara- bî'nin, Âmiş Efendi'ye Nakşî icazetnamesi vermiş olması ihtimali daha yüksektir. Çünkü Âmiş Efendi Melâmetî bir tarikat olarak değil, bir meslek ve meşrep olarak görmektedir. Buna rağmen zamanın önde gelen Melâmisi olarak tanınan[29] Âmiş Efendi, Melâmî neşveyle ilk olarak Muhammed Nûru'l-Arabî vasıtasıyla değil, Bosnevî'den melâmet zevkini tahsil ederek tanışmış ve tâliplerine bu anlayış üzere telkinlerde bulunmuştur.[30] Sâdık Vicdânî, Âmiş Efendi'nin sîret ve sülûk bakımından kendine has görüşleriyle temayüz eden bir kol kurucusu olarak değerlendirilebilecek bir müceddid olduğunu ifade etmekte ve onun bazı görüşlerinin lâyıkıyla anlaşılamadığından yakınmaktadır.[31]

Âmiş Efendi, Muhammed Nûru'l-Arabî'yi Usturumca'da ziyaret etmiş ve bir hafta kadar misafiri olmuştur. Bu ziyarette aralarında samimî bir muhabbet oluşmuştur. Bu görüşmede Seyyid'in, kendisine: "Altı ay sonra ben de sana misafir geleceğim" demesinden hareketle sevenlerince, kutbiyyetin Âmiş Efendi'ye geçtiği yönündeki değerlendirmelerine aldırış etmeden ısrarla kendisine "Melâmî" denmesini yasaklÂmiştır.[32] Bazı görüşlerinin lâyıkıyla anlaşılamamasından ötürü kendisinin lâkayd bir tutum içerisinde olduğu yönündeki isnadlardan rahatsız olduğu ve bu isnadlardan dolayı kendisine Melâmî denmesini yasakladığı anlaşılmaktadır. Zira, kendisinden önce türbedarlık görevini yürüten Niğdeli Bekir Efendi, Âmiş Efendi'nin kendisine Melâmî denmesinden hoşlanmadığını, hatta bir defasında **"Biz o adı yasakladık, bir daha söylemeyin"** dediğini nakletmektedir.[33]

Ayrıca Âmiş Efendi ile Beyoğlu Müftüsü Recep Arusan arasında geçen bir konuşmada Melâmet adında bir tarikatın olmadığını ifade etmesi, onun Melâmet konusundaki görüşünü yansıttığı kanaatindeyiz. Osman Ergin'in nakline göre, Fatih hocaları Âmiş Efendi'ye iyi gözle bakmazlar ve onunla görüşmezlerdi. Beyoğlu Müftüsü Recep Arusan, onun hakkında duyduğu sözlerden dolayı kendisiyle görüşmekten uzak durmuştur. Abdülaziz Mecdi Tolun'un, müftüye Âmiş Efendi'nin manevî yönden yüksek makamlarda olduğundan, hürmete ve ziyarete değer bir zat olduğundan söz etmesi üzerine, müftüde Âmiş Efendi'ye karşı küçük bir meyil belirmiştir. Fakat yine de eski bildiği hususların ve işittiği sözlerin

---

26Sadık Vicdânî, *Tomâr-ı Turuk-Aliyye (Tarikatlar ve Silsileleri),* haz.: Îrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, Îstanbul 1995, s. 78.

27Ergin, *a.g.e.,* s. 146.

28Ergin, *a.g.e.,* s. 146; *Allah Dostları,* c. IX, s. 338.

29Sadık Vicdânî, *a.g.e.,* s. 78.

30*Ali Bolat,* Muhammed Nûru'l-ArabîHayatı Eserleri ve Tasavvuf Görüşleri, *Etüt Yay.,Samsun 2010, s.66.*

31Sadık Vicdânî, *a.g.e.,* s. 224.

32Ergin, *a.g.e.,* ss. 163-164.

33Sadık Vicdânî, *a.g.e.,* s. 79.

etkisinde kaldığı için görüşmeye cesaret edememiştir. Âmiş Efendi'nin damadı Ahmed Naim Bey'in, onun hakkındaki övgü dolu sözleri üzerine Âmiş Efendi'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında müftü: **"Sizin için Arap Hoca ile görüşmüştür ve Melâmîdir, diyorlar"** sorusunu yöneltince Âmiş Efendi; **"Melâmet adında bir tarikat yoktur. Bununla beraber umumiyetle tarikatta Melâmet büyük bir makamdır. Ta'rîfât-ı Seyyid'e bak! Arap hoca dediğiniz Seyyid Muhammed Nûru'l-Arabî ise çok büyük bir zâttır. Ben onunla görüştüm. O benim sohbet şeyhimdir"** cevabını vermiştir. Kendisinin Ömer Halvetî'den seyr ü sülûk eğitimi gördüğünü ve Şâbâniyye'ye müntesib olduğunu ifade etmiştir.[34]

Âmiş Efendi'nin meşhur talebelerinden biri olan İsmail Fennî Ertuğrul, hocası hakkındaki dedikodulardan etkilenmiş ve ağızdan ağza dolaşan dedikodulara son verdirmek maksadıyla hocasına müracaat etmiştir. Kendisine isnad edilen dedikoduları anlatıp bu durumun sebep ve mahiyetini öğrenmek istemiştir. Âmiş Efendi, Muhammed Nûru'l-Arabî'den kendi isteğiyle hilâfet almadığını, davet üzerine onunla görüştüğünü, verdiği icâzeti teberrüken ve bir hediye olarak kabul ettiğini ve aynı durumun Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî'nin gönderdiği icâzet için de geçerli olduğunu ifade etmiştir. Muhammed Nûru'l-Arabî'nin, kendisine **"İstanbul'da bana nisbet edilen birtakım iddialar var ve ileri geri söz söyleyenler mevcut; sen onları ıslah et!"** dediğini de belirterek hakkındaki yanlış ithamlardan rahatsız olduğunu dile getirmiştir.[35] Yukarıdaki nakillerden anlaşıldığı üzere Âmiş Efendi, Melâmet'i bir tarikat olarak kabul etmemiştir. Ona göre, Melâmet tasavvufta bir makamdır, bazı mutasavvıfların tercih ettiği bir irşad üslûbudur.

Âmiş Efendi'nin vefatından sonra silsilesi Kayserili Mehmed Tevfik Efendi (ö.1927), Abdülaziz Mecdi Tolun, Evrenoszâde Süleyman Sami, Trablus Nâibi Sultan Şemseddin Paşa, Ahmed Tahir Marâşî, Mustafa Özeren ve Hamdi Hızalan ile devam etmiştir.[36]

İRŞAD METODU

Âmiş Efendi, Şâbâniyye tarîkatına intisap etmiş bir mutasavvıftır. Bu tarikatta kırk yılı aşan hilâfeti süresince tâliplerine Halveti, ender olarak da Nakşbendî icazetnamesi vermiştir. Kendisine intisap eden sâliklerini Melâmî bir neşve ile irşad ettiği nakledilmektedir.

Melâmet, nefsi riyazet yoluyla olgunlaştırma, kibir ve riya kirlerinden temizleme metodudur. Sözlükte **"kınamak, ayıplamak ve kötülemek"**[37] gibi anlamlara gelen melâmet kelimesinin tasavvuf literatüründe geniş bir kullanımı bulunmaktadır. Tasavvuf ıstılahında genel olarak **"Yaptığı iyilikleri gösteriş olur endişesiyle gizlemek, kötülükleri ve işlediği günahları ise nefsiyle mücâhede etmek için açığa vurmak"** şeklinde tanımlanmıştır.[38] Bu tanımdan anlaşıldığı üzere melâmet düşüncesinde riyâya düşmemek amacıyla manevî hâlleri gizleme ve insanların nazarında bu yolla tanınmama, hatta bu amaçla kusurlarını gizlemekten de sakınmama esastır. Horasan sûfîliğinin temel özelliği olan ve Hamdun Kassâr'a nisbet edilen bu yaklaşım başta kurucusu olmak üzere ilk temsilcilerince de bu çerçevede anlaşılmıştır.[39]

---

34 Ergin, a.g.e., ss. 147, 148.

35 Ergin, a.g.e., ss. 217-218.

36 Öztürk, Muhammed Tevfik Bosnevî, ss. 27-28; Özdamar, a.g.e., s. 15; Barkçin, a.g.e., s. 224.

37 Ebu Sa'd Abdülmelik el-Harkûşî, Kitabü Tehzîbil-Esrâr, haz.: İrfan Gündüz, İstanbul 1990, s. 21.

38 Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf Cürcânî, Kitâbu't-Ta'rifât, Beyrut, 1985, s. 248..

39 Bolat, a.g.e., s. 105.

Melâmet yolunun çetin ve halka kapalı olduğunu ifade eden Hamdun Kassâr[40] onu **"Halk için süslenmeyi, her hal ve davranışta halkın rızasını gözetmeyi terk etmek ve kınayanın kınamasının seni Allah yolundan alıkoymaması"** olarak ifade etmektedir.[41]

Âmiş Efendi tasavvufî eğitimde mürîdlerini tarikatların merasim, âdâb ve erkânından uzak tutmuş, onları melâmetle irşad etmiştir. Melâmetî irşad metodu olarak kullanıyor olmasına rağmen mürîdlerinin Melâmet adını kullanmalarını şiddetle yasaklÂmiştır. Bu konuda soru soranlara Çerkeşî Mustafa Efendî'nin Melâmetle ilgili risalesini okumalarını tavsiye ederdi. Kendisinden ders ve inâbe isteğinde bulunanlara, tevbe ve istiğfar etmelerini ve Kur'an-ı Kerim okumalarını söylerdi. Mürîdlerini halvet, riyâzet gibi bedenî mücahedelerle yormaz, onların manevîyatlarını terbiye etmek için kendi teveccühünü yeterli bulurdu. Sâdık Vicdanî Bey, **"Mücâhedâtın bir kısmını Kuşadalı kaldırdı, mütebâkîsini de ben ref ettim"**dediğini nakletmektedir.[42]

Ahmed Âmiş Efendi'nin müridleri ve yakınları arasında Bursalı Mehmed Tahir, müderris Ahmed Naim Bey, Ahmed Avni Konuk, İsmail Fennî Ertuğrul, Abdüllaziz Mecdî Tolun ve Gazi Mahmud Muhtar (Katırcıoğlu) Paşa (ö. 1935)[43] gibi önemli şahsiyetler yer almaktadır. Yaklaşık 113 yaşında, damadı Ahmed Naim Bey'in Şehzadebaşı'ndaki evinde: **"Gitti gülzâr-ı cemâle pîr-i efrâd-ı cihân"** mısraının gösterdiği 20 Şaban 1338 (9 Mayıs 1920) tarihinde vefat etmiştir. Cenaze namazı Abdüllaziz Mecdî Efendi tarafından kıldırılmıştır. Türbedârı olduğu Fatih Camii haziresine defnedil- miştir. Mezar taşındaki şiir müridlerinden Evrenozzâde Sami Bey tarafından yazılmıştır.[44] Gölpınarlı, Ahmed Avni Konuk'un, Amîş Efendi'nin sohbetlerinde tuttuğu notların kendisinde olduğunu söylediğini belirtmektedir.[45]

Ahmed Âmiş Efendi, herkesin zahirî meslek ve meşrebine göre sırlı sözler söylerdi. Mesela Tırnova'da kendisinin talebesi ve ilk defa "elifbâ" okumuş olan İsmail Fennî Ertuğrul'a İstanbul'da ilk telkinini: **"Elif zâtullâha işarettir. Bâ sıfâtullahla birlikte zâtullahdır"** şeklinde buyurmuştur.[46] Yine halifesi Abdülaziz Mecdî Tolun'a ilk intisabında Emsile veya Binâ kitabını okuyup okumadığını sormuş ve onun **"okudum"** demesi üzerine şöyle buyurmuştur: **"Orada bir nasara var, nâsırun da var, mensûr da var, yensur da var, lem yensur da var, lemmâ yensur da var... İşte o bir maddedir ki hepsinde var ve hepsi ondan oluyor."** Bu kadarını söylemiş ve gerisini getirmemiş. Mecdî Tolun, kendisine yapılan bu hitabı; **"ben hoca mesleğinde ve kıyafetinde olduğum için, bana böyle hitap etti"** demiştir. Mecdî Tolun, Âmiş Efendi'nin bu hitabıyla, **"Allah her şeyde vardır, her şey O'ndandır ve O'dur"** manasını kastettiğini ifade etmiştir.[47] Âmiş Efendi, kendisine ilk defa intisap etmek isteyen bir başka hocaya da aynı minval üzere hitap etmiştir. O kendisine intisap etmek isteyen hocaları Emsile ve Binâ kitabındaki kâideleri anlatmak suretiyle irşad etmiştir. Anlattığı kâidelerin zâhire

---

40 Abdulkerim Kuşeyrî, Risâle, (Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risalesi), haz.: Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul 2009, s. 317.

41 Ebû Abdirrahman es-Sülemî, Risâle tül-Melâmetiyye, haz.: Ebü'l-Alâ Afifî, Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb, Kahire 1942, s.71

42 Vassaf, *a.g.e.,* c. IV, s. 156.

43 Gazi Mahmud Muhtar Paşa babasının şeyhi Ahmed Âmiş Efendi'ye, 1890'lı yıllarda eşi Nimet Hanım ile birlikte intisap etmiştir. Âmiş Efendi'ye bağlılıkları 1920 senesine kadar devam etmiştir. 1920 senesinde Âmiş Efendi'nin vefat etmesi üzerine yine eşi ile birlikte Muhammed Es'ad Erbilî'ye intisap etmişlerdir. Carl Vett, *Kelami Dergâhından Hatıralar,* çev.: Ethem Cebecioğlu, Muradiye Kültür Vakfı Yay., Ankara 1993, ss. 2,5,6.

*44*Ergin, *a.g.e.,* s. 142.

45Allah Dostları, c. IX, ss. 338-9.

46Allah Dostları, c. IX, s. 339.

47 Ergin, a.g.e.,s. 150.

değil, seyr ü sülükteki merhalelere işaret ettiğini belirtmiştir.[48]

Abdüllaziz Mecdi Tolun, Osmanlı Hâriciye Nazırı Giritli Ahmed Nesimî Bey'i Ahmed Âmiş Efendi'ye götürmek, onu da halka-i tevhide sokmak ister, onunla görüşmeye teşvik ederlermiş. Mecdî Efendi'nin zihni bununla meşgulken, bir gün durumu Âmiş Efendi'ye açmak ve kendisinden izin almak maksadıyla huzurlarına çıkar. Âmiş Efendi'nin o sırada elinde bir mıknatıs vardır. Mıknatısı çiviye doğru uzatınca mıknatıs çiviyi çeker. İşte o zaman: **"Bakın"** demiş, **"mıknatıs demiri nasıl çekti. Ben istersem istediğimi böyle çekerim. Siz, onu, bunu getireceğim diye niye uğraşıp duruyorsunuz?** buyurmuşlardır.[49]

Yine birgün Mecdî Efendi'ye: **"Mecdî! Bu adamları getirip durma. Herkes buraya giremez, biz istemeliyiz. Biz istediklerimizi buraya getirmeye muktediriz"** buyurmuşlardır.[50]

Yine birgün bir kadın kendisine müracaat ederek herhangi bir manevî arzusunun yerine gelmesi için Medine'ye gönderilip ravza-i mutahharaya konulmak üzere bir yazı yazmalarını rica eder. Âmiş Efendi de iki satırlık bir şey yazıp kadına verir. Âyetli, hadisli, tumturaklı ifadelerle dolu bir yazı bekleyen kadın, bu kadar sade ve iki satırlık bir yazıyla savuşturulduğunu görünce dileğinin yerine gelmeyeceğini düşünerek:

"Bu kadarı makbule geçer mi?" diye sorar.

Ahmed Âmiş Efendi'nin verdiği cevap anlayabilenler için dehşetlidir:

"Kadın! Ben onu zâtımdan Muhammed'ime yazdım. Senin o kadarına aklın ermez! Haydi git! Elbette müessir olur."[51]

Bir seferinde de: **"Tuz iki maddeden mürekkeptir. Her biri ayrı ayrı alınırsa öldürücü birer zehir olduğu halde ikisinin birden alınması öyle değil, bilakis faydalıdır"** diyen bir doktora: **"Allah ile Muhammed de öyledir"** buyurmuşlardır.[52] Ahmed Âmiş Efendi'nin yukarıda nakledilen sözlerinden anlaşıldığı üzere, muhatabını durumuna göre sırlı sözlerle irşad etmeye çalışmıştır. Bu durum onun Melâmî neşveye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

SONUÇ

Ahmed Âmiş Efendi, tarikatlarda uygulanan manevî eğitimdeki klasik metodlara bağlı kalmadan müridlerini kendi teveccüh ve irşad gücüyle eğitme yolunu tercih etmiştir. O kendisine tâbi olan sâlikleri tarikatların merasim âdâb ve erkânından uzak tutmuştur. Müridlerinin seyr ü sülûk eğitimini Melâmî meşreb bir yöntemle yaptırmıştır. Müridleri halvet ve riyâzet gibi tarikatların maddî ve nefsanî mücahedelerle yormÂmiştır. Şeriata ve sünnete bağlılığın esas olduğunun üzerinde durmuştur. Kendisinden ders ve inabe isteğinden bulunanlara tevbe ve istiğfar etmelerini, Kur'an-ı Kerim okumalarını tavsiye etmiştir. **"Mücâhedâtın bir kısmını Kuşadalı kaldırdı, mütebâkîsini de ben ref ettim"** şeklindeki sözü çok dikkat çekicidir. Halvetî tarikatı müntesibi ve müridlerine halvetî icazeti vermesine rağmen, müridlerinin durumlarını, zâhirî meslek ve meşreplerini de göz önünde bulundura-rak sırlı sözlerle ve sohbetle terbiye etmesi, onun aynı zamanda bir sohbet yolu olan

48 Ergin, a.g.e.,,s. 151.

49 Allah Dostları ,c. IX , s. 339.

50 Allah Dostları. c , IX. 339.

51 Allah Dostları,c. IX, ss. 339-340.

52 Allah Dostları,c. IX, s. 440.

Nakşbendîyye'nin esasını da takip ettiğini gösterir. Zira Naşkbendîyye'den icazeti vardır. Tasavvufî eğitim uygulamalarında muhatabının durumunu dikkate alır. Takip ettiği bu eğitim metodunun tamamen kendine has ve orijinal bir yöntem olduğu söylenebilir. Bu sayede o, irfan hayatına çok büyük şahsiyetler kazandırmış bir mutasavvıftır.

Kaynakça

Altuntaş, İsmail Hakkı, Ahmed Âmiş Efendi, İstanbul 2012.

Azamat, Nihat, "Ahmed Âmiş Efendi", DİA., İstanbul 1989, c.II, ss. 43-44.

......"Mehmed Tevfik Bosnevî", DİA., Ankara

2003, c. XXVIII, ss. 538-539.

Barkçin, Savaş Ş., Ahmed Avni Konuk, Klasik Yay., İstanbul 2009.

Bolat, Ali, Muhammed Nûru'l-Arabî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri, Etüt Yay.,Samsun

2010.

Cürcânî, Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf. Kitâbu't-Ta'rifât, Beyrut, 1985.

el-Harkûşî, Ebu Sa'd Abdülmelik, Kitabü Tehzîbi'l- Esrâr, haz.: İrfan Gündüz, İstanbul 1990.

Ergin, Osman, Ballkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti, Kenan Basımevi, İstanbul 1942.

es-Sülemî, Ebû Abdirrahman, Risâletü'l- Melâmetiyye, haz.: Ebü'l-Alâ Afifî, Mecelletü Külliyyeti'l-Âdâb, Kahire 1942.

Kara, Mustafa, "Diplomat ve Fusûs Şârihi Yakup Han Kaşgarî" Tasavvuf ilmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Ankara 2009, sayı: XXIII, ss. 9-24.

Komisyon, Allah Dostları, Şule Yay., İstanbul 1996, c. I-X.

Kuşeyrî, Abdulkerim, Risâle, (Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyrî Risâlesi), haz.: Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul 2009.

Özdamar, Mustafa, Ahmed Âmiş Efendi, Kırkkandil Yay., İstanbul 1997.

Öztürk, Yaşar Nuri, Kuşadalı İbrahim Halvetî, Fatih Yay., İstanbul 1982.

.... Muhammed Tevfîk Bosnevî, Fatih Yayınları, İstanbul 1981.

Sayar, Ahmed Güner, A. Süheyl Ünver, Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri, Ötüken Yay., İstanbul

2011.

Vassaf, Osmanzâde Hüseyin, Sefîne-i Evliyâ, haz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi Yay., İs- tanbul2006, c. I-V.

Vett, Carl, Kelami Dergâhından Hatıralar, çev.: Ethem Cebecioğlu, Muradiye Kültür Vakfı Yay., Ankara 1993.

Vicdânî, Sâdık, Tomâr-ı Turuk-Aliyye (Tarikatlar ve Silsileleri), haz.: İrfan Gündüz, Enderun Kitabevi, İstanbul 1995.

“Tasavvuf AD, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara

Geliş Tarihi/Received: 30.01.2013 Kabul Tarihi
Accepted; 20.02.2013

Yazışma Adresi/Correspondence: Öncel DEMİRBAŞ

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf AD, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY
onceldemirtas@gmail.com

CİNSEL İLİŞKİLER TARİHİ

Hzl:Andre Morali-Daninos

GİRİŞ

Tarih, önceleri tam anlamında kronolojik ve betimseldi; yani nicelik ve nitelik olarak ifade edilen olgularla ilgili belgelerin yan yana ve karşı karşıya getirilmesi anlamına geliyordu. Belge demek tanıklık demektir; geçmiş olayların sözlü, yazılı, plastik, sesli ya da filme alınmış anlatımı demektir. Ama çokluk dar bir akılcılık anlayışı içinde, vakti geçmiş ilkelere göre derlenmiş, saklanmış ve aktarılmış olan bu kaynaklar, ya "etkiler"i açıklamak yolunda varsayımsal bir benzetme ilkesinden, ya da ayrılıkları açıklama yolunda öteki ilkeden daha az kurgusal olmayan bir tepki ilkesinden gelişigüzel yararlanılarak yorumlandı. Valery, Bonaparte'ın Avrupa'yı birleştirmeyi tasarladığı için başarıya ulaştığını, Napolyon'un Sezar'ı diriltmek istediği zaman başarısızlığa uğradığını şiirsel bir apaçıklıkla anlattı.

Ama insanların tarihi, bir ölçüde "kartalların tarihi ıidir, çünkü "herbirimizde bir kartal yatar".

Bu kartal nedir?

Garip rahatsızlıklarla ve ülküleri, işleri ve gündelik yaşayış karşısında sürekli bir uyarsızlıkla tedirgin olanlar arasından, olayları "yaratan" bazı "güçlü " kişiler —siyaset adamları ve savaşçılar, sanatçılar ve tüccarlar, sanayiciler ve din adamları— psikolojik açıdan incelenirse, tarihi şartlandıran olguların determinizmi içinde, cinselliğin oynadığı önemli rol kolayca anlaşılır. Hatta daha ileri giderek, bazı insani ve bilimsel nedenlerle, bu psikolojik araştırmaları sadece güçlülerle sınırlamamaya karar verilirse, o zaman incelenen kişilerin hepsinde, aşk planında kendisiyle ve dünyayla uyuşma konusunda aynı derin güdülenimlerin, korkularla gemlenmiş aynı arzuların, aynı acıklı durumların varolduğu görülür.

Bu gün şuna kimse itiraz edemez: psikiyatrlar ve psikologlar "Özel bir hasta topluluğuıına sahiptirler ve nevrozlular ([53]) tarihsel güçsüzlüğün kapalı kutusuna hapsedilmişlerdir. Hekim bu konuda öne sürülecek bir itiraza, siyaset, askerlik, sanayi, ticaret alanlarının doruklarında bulunan hastaların; marangoz tezgâhının, tüccar kasasının, laboratuvar karnisinin arkasında bulunanlardan daha çok olduğunu söyleyerek karşılık verecektir.

Homeros'un küçücük dünyasında Truva, her şeyden önce cinsel bir dramsa, Sezar saralı ve homoseksüelse, **Charles IX veremli ve nevrozluysa, Henry VIII, belki de, frengiliyse, Katerina II sadik ([54]) bir nemfomansa ([55]), Louis XVI bir ölçüde iktidarsızsa, Hitler paranoyaksa ([56]), tarih, bu önemli kişiler onu "yarattıkları" ölçüde, cinseldir.**

---

[53] Nevroz (fr. nevrose): Anatomik temeli olmayan ve kişiliği bozmayan akıl hastalıklarına nevroz denir. Nevroza tutulmuş kişiye de nevrozlu adı verilir (Editörün notu).

[54] Sadik (fr. sadique): Sadizmle ilgili. Sadizm (fr. sadisme): Zevk almayı başkasına acı çektirmede bulan cinsi arzu (Editörün notu).

[55] (3) Nemfoman (fr. nymphomane): Nemfomani hastalığına tutulmuş kişiye nemfoman, denir. Nemfomani (fr. nymphomanie), kadında cinsel arzunun hastalıklı bir aşırılık kazanmasıyla belirgin bir ruhsal bozukluktur (Editörün notu).

Bugün sık sık başvurulan o ünlü tarih duyusu sözünün bir anlamı varsa, şudur: şimdi'nin boğuntusundan ([57]), yarının korkusundan uzakta, insanın kendini aşka bırakıvermesini sağlamak. Tarih belki bir gün, Atlantik Yasası'nda sözü edilen o "korkudan ve ihtiyaçtan kurtulup yönünde yürüyecektir. Ama bu belirlemenin olumsuz yanının üzerinde durulmasa da, —olumsuzluk, korku ve ihtiyacın yerine neyin konacağının söylenmemesindedir— kolayca tahmin edilir ki, korku acının korkusudur, şiddete dayanan ya da utanç verici ölümün korkusudur; ihtiyaç da hayatın sürdürülmesiyle ilişkili hayatî gerekliliklerin toplamıdır.

Demek ki, söz konusu olan yaşamaktır; insana peşine düşülmeden, sorguya çekilmeden, içeri atılmadan, imha kamplarına gönderilmeden, toplu idamlara uğratılmadan yaşamayı sağlamaktır; en az ölçüde de olsa besin payına, giysi ve ev konforuna, bireysel ve toplumsal planda boş vakitlere sahip olarak yaşamalı! Bunlarla, insanın temel ihtiyaçlarının hepsi sayılmış gibi gösterilir. Aşkın üstüne, yeri doldurulamaz olan cinselliğin üstüne, bunların sarsılmaz sonuçlarının üstüne bir vurdumduymazlık örtüsü atılmıştır. Kötü yargılanmak korkusuyla, "iyi düşünenler"in, ahlakçıların, tarihçilerin şerrine uğramak korkusuyla, tarih ve siyaset alanlarında aşkın ve cinselliğin sözü edilmez.

Oysa en basit bir gözlem bile aşkın ve cinselliğin korkuya ve ihtiyaca uzun zaman dayandığını ortaya koyar. ister cezaevlerinde olsun, ölüm karşısında olsun, bombardımanlar altında olsun, açık ya da gizli mücadelelerde olsun, halklar ister tok olsun, ister az beslensin, birbirine yaklaşma gücüne sahip oldukça iki insan arasında aşk diyaloğu ve cinsel eylem sürüp gider. Hayat, kendi tarzında, kendine özgü bir üslûpla karşı çıkar ölüme, bu üslûp cinseldir.

Galileo Galilei dünyanın döndüğünü gösterince, Darwin türlerin evrimini ortaya koyunca, ve Freud cinsiyetin bütün güçlerini gün ışığına çıkarınca tarih yeni bir dönemeçten geçti. Bu üç evrede örselenmeler, direnmeler oldu. Bunlar bugün' de, cinsel devrimin karşısında varlığını sürdürüyor. Siyaset, savaş ve para, çoğu kez, Eros'un hizmetinde birer araç olurken, bu örselenmelerin ve bu direnmelerin anıları, aşkın ve cinselliğin tarihe ne ölçüde yön verdiğinin gizlenmesine yardımcı oldular.

Bu kitapta sunduğumuz cinsellik tarihinin amacı bu geniş konuyu tam olarak incelemek değildir. Birinci Kitap'ta cinselliğin zaman içindeki evriminin birbirini izleyen evrelerinden alınan örneklerle konuyu aydınlatmak istiyoruz. Ama tarihsel olaylar. dan alınması gereken ders, bu olayları her zaman ortaya çıkarmış ya da harekete geçirmiş olan heyecan ve düşünce akımlarının incelenmesiyle açıklığa kavuşturulmazsa, yüzeysel kalır.

İkinci kitap olan "Mitoslarda ([58]) ve dinlerde cinsellik", mitosların tarihi ne ölçüde yönettiğini açıkça ortaya koyuyor sanırız. Mitoslar, olmuş olandan, başkalarının yaptıklarından söz eder, bir kuşaktan bir kuşağa pek çeşitli biçimlerde aktarılmış bazı örnekler sunar. Bunlar, bilinçli ya da bilinçsiz, bireysel ya da ortak taklide tam olarak yatkın davranış örnekleridir.

---

[56] Paranoyak (fr. paranoiaqne): Paranoyaya tutulmuş kişi. Paranoya (fr. paranoia) yargı ve usavurma gücünü yıpratan ve kendine aşırı önem verme, kuşkululuk, toplumsal uyuşmazlık biçiminde kendini belli eden ruhsal bozukluktur (Editörün notu).

[57] (Boğuntu (fr. angoisse): Soluk almama, çarpıntı, solgunluk, bitkinlik gibi belirtileri olan iç sıkıntısı hali (Editörün notu).

[58] Mitos (yun. muthos): Tanrıların ve kahramanların olağanüstü serüvenlerini anlatan eski masal (Editörün notu).

İnsanlığın başlangıcında efsaneler hem dini, hem davranış kurallarını, hem de pratik tavsiyeleri içeri yordu. Bütün bu unsurlar ayrılmaz bir biçimde birbirine karışmıştı. Mircea Eliade, en önemli mitoslardan birinin, yani tek kişinin kendini topluma feda etmesi mitosunun, kültür için zorunlu olan kavramlarla karışmış olarak bulunduğunu gösterdi: "İnsan bu günkü durumuna —ölümlü, cinselleşmiş ve çalışmaya mahkum olma durumuna— ilksel bir adam öldürme sonucunda geldi; tanrısal bir Varlık, in illo tempore ([59]), çok zaman, bir kadın ya da bir genç kız, bazen bir çocuk ya da bir adam, gövdesinin üstünde bazı bitkiler ya da meyva ağaçları çıksın diye, kurban edilmeye razı oldu".

"Kültürlerde ve simgelerde cinsellik" başlıklı Üçüncü Kitap'ta, cinsel ihtiyacın ve bu ihtiyacı karşılama biçimlerinin göreneklerde, geleneğin sözlü ya da yazılı hayal ürünlerinde nasıl dile geldiğini inceleyeceğiz. Ayrıca, cinselin bedene yansıma yoluyla dramatik bir biçimde nasıl yaşandığını da göreceğiz.

Bu eser, bu dizinin özelliğine uygun olarak, şu basit işi gerçekleştirmek istiyor: aşkın ve cinselliğin tarihte oynadığı rol üzerine, ve, bir kere daha söyleyelim, tarihin mitoslardan ve simgelerden edindiği izler üzerinde bilgiler vermek.

BİRİNCİ KİTAP
TARİHTE CİNSELLİK

BİRİNCİ BÖLÜM
TARİHÖNCESİ VE İLKÇAĞ

1. — Tarihöncesi

"İlkel cinsel karışıklıksın üzerinde çok duruldu. Avcılık ve balıkçılıkla ilgili silah ve gereçlerin ortaya çıkmasından çok önce, o sıkıntılı ve düzensiz bitki toplama döneminde bir cinsel karışıklığın yaşanmış olduğu sanılıyor. Öyle görünüyor ki, tarihöncesinin insanı, hiç değilse taş dönemi insanı, hayvanlarda olduğu gibi, çiftleşme dönemleriyle, tekeşlilikle ('monogamie'), dişinin rızasına önem vermeyle, yavrular karşısındaki esirgemezlikle belirgin olan düzenli bir yaşayışa sahipti.

İlk sanat eserlerinin neden çifte ya da topluluğa değil de kadına adanmış olduğu böylece anlaşılıyor. Landes bölgesinde ve Menton yakınında bulunuş olan 20 000 yıllık resimler arasında kıçı son derece büyük bir "Venüs" vardır. Willendorf Venüs'ü ise, cinsel organı çok iyi belirtilmiş, gerdanlığıyla, bileziğiyle, başlığıyla, iyice süslenmiş kırmızı bir bebektir.

Bu arada ilkel insanların, soğuk nedeniyle çok örtülü olduklarını, bundan dolayı da, az rastlanan ve aranan çıplaklığa cinsel bakımdan önem verildiğini düşünmek mümkündür. En eski çiftleşme resmi, Laussel mağarasındakidir. Daha sonraki bir tarihten kalma bir başka resimde ise, kendisinden daha uzun boylu bir kadının karşısında tapınma yalvarma durumunda bir adam görülür. Belki de daha o çağdan, dinden çok aşkla ilgili, belki erkeğin isteklerini gerçekleştirmesine ilişkin bunalımını ve kaygılarını yatıştırma yolunda iyileştirici değer taşıyan bir kadın kült'ü kurulmuştur. Reinach ve Frazer'in yaptığı gibi, o çağın cinsel "simge"lerinde (üçgen, köşe vb.) büyüyle ya da dinle ilgili bir değer bulmak pek güçtür. Ana–çocuk ilişkisi konusunda bu dönemle ilgili hiç bir resim bulunmamıştır.

---

[59] «Zaman içinde» anlamında latince deyim (Editörün notu).

Magdaleniyen dönem'de ([60]) insan teknik bakımdan yetkinleşti (mızrak, daha sonraları yay, ok). Erkek ava çıkıyor, kadın erkeğin avladığı hayvanı pişiriyor, kök ve yaprak topluyordu. Kadının silüeti değişti (17 000 yıl öncesinden kalma bir resimde, bir merdiven üstünde bal toplayan ince uzun bir kadın görülür).

Buzul dönemi'nin sonunda (M.Ö. 12000'den 6 000'e kadar) avcılığın yerini tarım ve hayvancılık aldı ve bu durum üreme ve döllenme olayının bilincini getirdi. O sırada insanların çoğalmış olması belirli kabile kurallarının dışındaki birleşmeleri artırmış ve bu ölçülü karışıklık, çocukların tanınmasını ve adlandırılmasını sağlama yolunda anaerki'ni ([61]) benimsetmiş olabilir.

Bu durumda kadının toplumsal durumu, elbette erkeğinkinden daha önemli olacaktı. Bu üstünlük, yaşama düzeyinin yükselmesi, kabile mülkiyetinin ve özel mülkiyetin ortaya çıkması sonucunda ortadan kalktı (özel mülkiyet kadını, erkeğe sadakatinin karşılığı olarak kapsamına aldı).

Böylece, birbirini izleyen üç evre geçti: hayvanlarınkine benzeyen "doğal" tekeşlilik (monogamie); cıfırsatıların artması ve sosyal kuralların ortaya çıkması sonucu olan çokkarılık (polygamie) ve ikincil çokkocalılık (polyandrie); ve sonunda, kabilenin yararı göz önünde tutularak getirilmiş olan tekeşlilik.

Buzul devrinin sonunu tarih döneminden ayıran iki ya da üç bin yıl iyi bilinmiyor. Kabile uygarlığından büyük Doğu imparatorlukları uygarlığına gelinceye kadar ağır ve gitgide artan bir yetkinleşme mi oldu? Yoksa, tersine bundan kısa bir süre önce öne sürüldüğü gibi, insanlık sadece, en azından bir ölçüde kendi kendini tahrip ederek, gene de önemli olmakla birlikte teknik ve toplumsa! alanda geçmişin ancak soluk bir yansısı düzeyinde bazı parçalar bırakan pek hızlı bir gelişme mi gösterdi? O dönemin cinsel sosyolojisi, birey ve ülke adlarının ortaya çıkmasıyla dikkati çeker. İlk adlar, soy zincirinin aracısı olarak kalan kadınla ilgilidir.

Daha o zaman, üç sınıflı bir toplumsal bölünme vardır: bolluk içinde yaşayan üstün sınıf ayrıcalıklarını, saygının dış belirtilerini, soyunun geçmişini ve geleceğini, verasetin karmaşık kurallarını muhafaza etmek tasasındaydı. Çok zaman "mal" getirdiği için seçilmiş olan karı, büyük bir saygı görüyordu. **En büyük önem ilk çocuğa verilirdi; çünkü "tohumun zamanla zayıfladığıma inanılıyordu.** Toplumsal ayrıcalıklar arasında, resmen sınıfsızlaşmamış olmak şartıyla, her iki cins için de belli bir cinsel özgürlük vardı.

Orta sınıfta erkek bazen çok kalabalık olan ailenin ihtiyaçlarını tek başına karşılıyordu. Kadın, kaçınılmaz ama tekdüze ve sürekli olarak tekrarlanan işleriyle görevlendirilmişti. **Gerçek anlamda üretmeksizin "tükettiği" için kadın, aşağı durumdaydı.**

Alt sınıf, güç ve sıkıcı bir yaşayış karşısında cinslerin eşitliğiyle belirgindi. Çokkarılılık, fazla masraflı olduğu için imkansızdı. Cinsel alanda tek karışıklık, genç kızlarla genç erkeklerin, genellikle çıkar karşılığı yaptıkları çapkınlıklardan öteye geçmiyordu.

II. —Mısır

[60] Magdaleniyen (fr. magdalenien): Taş döneminin son evresidir. Kemik eşya yapımının çok geliştiği bu evrede resim sanatında da büyük ilerlemeler olmuştur (Editörün notu).

[61] Anaerki (fr. matriarcat): Kadına üstünlük tanıyan toplum düzeni (Editörün notu).

Mısır, kadınların toplumsal ve dinsel hayatta çok önemli olmaya devam ettikleri eski uygarlıkların başlıca örneğidir. Mahremiyle birleşme (I'nceste) henüz yasaklanmamıştı. Kardeş çiftler, hanedan ya da din düzeyinde mutlak birliğin ifadesiydi.

Krallar arasında mahremiyle birleşmenin kökeni, değişik biçimlerde yorumlanıyordu. !sis (62) ile Osiris'in meydana getirdikleri tanrısal çiftin çocuk sahibi olma gücü ölümden sonrasına da uzanmaktaydı. Böylece insanlık kardeş bir çiftten, yani ilkel mitosla ilgili bir mahremiyle evlenme olayından türemiş oluyordu; bu böyle sürüp gitmeliydi. Bunun malî bir açıklaması da vardır: çiftin mirası, kadının baba tarafından akrabalarına gittiğine göre, ailenin malım mülkünü muhafaza etmek için en kolay yol, kız kardeşle erkek kardeşin evlenmesiydi.

Firavun karıları, firavunun kızkardeşi olsalar da olmasalar da, kocalarına egemen olmuşlar, firavunlar da birer kraliçe kocası durumuna düşmüşlerdir. Başlangıçta evlilik soylular sınıfına özgüydü; gömülme ve dolayısıyla öteki dünya hakkı veriyordu. Halk, bu hakkı ancak büyük toplumsal devrim sırasında elde etti (M.Ö. 2000).

Kadınların iktidar tekeliyle, özellikle ordu komutanları mücadele etti. Bu tepkiyi yorumlamak güçtür. Bazıları, bunu yalnızca erkeğin baş eğmeyi reddetme davranışı sayarken, bazıları kadını dışa atan homoseksüel tipte bir tepki saydılar.

Mısır'da başlamış ve daha sonra İsrail'de benimsenmiş olan sünnet, belki insan kurban etmenin hafif bir biçimde yeniden dirilişi, belki de sünnet edileni erginliğe kabul etme törenlerinde uygulanan bir cesaret sınamasıydı. Sünnetin, ayırıcı belirti olarak değeri, sınırlıdır; çünkü birçok halkta sünnet vardı. **Mısırlılarda, sünnetsiz olmak "barbarlık" sayılırdı.** Başlangıçta, bu uygulamanın ortaya çıkma. sında sağlığı koruma nedenlerinin rol oynamış olması da mümkündür.

III. — Babil

Babil uygarlığı'nda kadınlar toplumsal bakımdan erkeklerden sonra gelir, ama toplumda kendilerine düşen rolü oynamaya devam ederlerdi. M.Ö. 2000 yıllarında kral Hamurabi, 252 maddelik bir yasa çıkardı. Bu maddelerin 64'ü aileyle ilgiliydi.

Babil'de evlilik, tekeşliydi. Metres tutmak, özellikle karı rahatsız ya da kısırsa, yasal sayılıyordu. Böylece, Babil'de, kadının zevk ve üreme için gerekli bir araç olduğu görülüyor.

Çocuk yoksa, boşanma serbestti, ama ilk karı bırakılmazdı; ilk karı genellikle, daha genç olan yeni karı karşısında öncelik hakkına sahipti. Bunda, yaşlı ya da kısır karının, analık rolünü görebiliriz; bu ilişki, heteroseksüel ilişkinin yerini alan ve o sıralar yerleşmiş olan bir ana-kız ilişkisidir.

Koca, boşanma isteyebilirdi; o zaman kadın drahomasını geri götürürdü. Koca görevlerine bağlı değilse, kadın da boşanma isteyebilirdi; bu durumda kadının tazminat hakkı vardı. El emeği ve asker sayısı yetersizliğini önlemek için olacak, soyun sürdürülmesine önem verilirdi. Çocuk düşürmeye kalkışan kadın teşhir edilir ve kamçılanırdı. Gebe bir kadına vurarak çocuğunun düşmesine yol açan kimse para cezası öder ve bir ay zorunlu çalışma cezası çekerdi.

---

62 Mısır tanrıçası. Ölülerin koruyucusu sayılan tanrı Osiris'in karısı ve kızkardeşi; Horus'un anası. Hekimlik, Evlilik, Buğday v.b. tanrıçası olan İsis, ilk mısır uygarlığını kişileştirir (Editörün notu).

Cinsel suçlar ağır biçimde cezalandırılırdı. Baştan çıkardığı kızla evlenmeyi reddedenin, bazen kafası kesilirdi. Kocasını aldatan kadını sevgilisine bağlayıp suya atarlardı. Asur egemenliği sırasında ise, kocasını aldatan kadının burnu kesilir, sevgilisi hadım edilirdi.

IV. — İsrail

Ibraniler'de töreler, Babil'inkilerden çok farklı değildi: evlilik her şeyden önce, iyi bir nesil elde etmeyi amaçlıyordu. Bu amaç gerçekleşmezse, evlilik bozulabilirdi. **Evlilik dışı cinsel ilişki yasaktı. Bekar yok gibiydi: ancak, vücutça ve kafaca hasta olanlar bekar kalırdı**. Evlilik bir ödevdi. Koca ölürse, kocanın en küçük kardeşi, mirasın yeğenlerine kalmasını sağlamak amacıyla, ağabeyinin dul karısıyla evlenmek zorundaydı. Eşe bağlılık, özellikle kadın için, bir emir niteliğindeydi. Buna karşılık, cinsellikle ilgili asılsız suçlamalarda bulunan kişi ölüme bile mahkûm edilebilirdi.

Kadın, görünüşteki silik durumuna rağmen, ev işlerinde ve çoğu kez de toplumsal işlerde önemli bir rol oynardı. Musa'dan önce, bazı kadınlar dinsel görevler de alırlardı.

Mahremiyle evlenme, Musa öncesi Yahudilerde yasa değildi, ancak bazı kurallara bağlanmıştı. Aynı babadan olma kız kardeşle erkek kardeş evlenebilirlerdi. Ama aynı anadan olma kız kardeşle erkek kardeşin evlenmeleri yasaktı. Bu durum o dönemde ana hürriyetinin daha önemli ve daha belirleyici olduğunu gösterir. Daha sonra Musa'nın Levililer'i ([63]) kız kardeşlerle erkek kardeşleri arasında evliliği ve yakın akrabalar arasında her türlü cinsel ilişkiyi yasakladı.

Fuhuş vardı, ama günümüzdekinden çok ayrı bir anlamda almıyordu. Her iki cinsten fuhuş yapanlar ya da "adanmışlar" bu işi uzak köylerde görürler, yolcuların isteklerini karşılarlardı.

V. — Hindistan

Eski Hindistan'da, kadın erkeğe tam bağlıydı. Mahremiyle evlenme, kesinlikle yasaktı. Buddha, yakın akraba arasında evlenmeyi altıncı göbeğe kadar yasakladı. Kadının sadakati mutlaktı. Hatta evlilik, ölümden sonra da sürerdi. Daha M.Ö. 2000'de, Ari dili konuşan kabilelerde **Sati, yani dul kadınları yakma uygulaması vardı.** Bu uygulama, genellikle üstün sınıfların erişkinlerine özgüydü. Pek erken yapılmış bir evlenmeden dul kalan küçük kızlar, hayatları boyunca dul yaşarlardı.

Sati, çeşitli biçimlerde açıklanmıştır. Bazıları bunu, insanın dinsel anlamda kurban edilişi sayar; bazıları da daha basit olarak, yakılan dul kadınların mirasına konan din adamlarının bu işi kışkırtmış olduğu kanısındadırlar. Sati, 1829'da Lord W. Bentinck tarafından yasaklandı ve biraz güç de olsa yavaş yavaş ortadan kalktı.

VI. — Yunanistan

Yunan uygarlığı.'nda cinsel sosyoloji, mitolojiyle gerçeklik arasındaki çarpıcı aykırılıkla belirlenir. Mitolojide, cinsel hayat yoğundu; tanrıçalar, yarı-tanrıçalar ve kadınlar, çekicilikleri ve entrikalarıyla ulusların ve insanların kaderini çiziyorlardı. Tarih döneminde, Yunanistan'da, kadınlar olsa olsa iyi birer anneydiler; İsparta'da, aile ocağının bekçisiydiler, çileci ve otoriterdiler; Atina'da, sefahate düşkün ve bağımsızdılar. Erkeği dışarıya aşk rahibeleri çekerdi (bunların rolü iyice abartılmıştır). Dolayısıyla, yunan mitolojisinde pek çok rastlanan cinsel sahneler ancak, gerçek hayatın doyuramadığı bilinç dışı umut ve isteklere karşılıktı.

---

[63] Tevrat'ın üçüncü kitabı (Editörün notu).

Tarih döneminde Yunanistan'ın sosyolojik evrimi, mitolojide olduğu gibi, kadınlarla erkekler arasında iktidar savaşının anılmasıyla başlar: düzenli ordunun Amazonlarla savaşıdır bu. Efsane bunları göğüssüz kalmış (amazoi), dolayısıyle daha iyi savaşabilmek için erkekleşmiş kadınlar olarak gösterir. Seferde iffetli, barışta sefih olan bu asker kadınlar, çocuklarını ordularının ardı sıra giden meslekten sütninelere bırakıyorlardı. Sonunda, düzenli orduya yenildiler ve deniz yoluyla kaçarak müttefikleri İskitler'in yanma gittiler.

Bu masala ve Yunanlılar için çok doğal olarak zayıf cins diye bir şeyin sözkonusu olmamasına rağmen Yunanistan'da yalnız erkekler asker oluyordu; ve ailede otorite, siyasette yetkililik ve hatta cinsel sosyolojinin düzenlenmesi, erkeklerin işiydi. Cinsel sosyolojide, cinselliğin toplumsal olarak düzenlendiği aile seviyesi ile cinselliğin hazza göre düzenlendiği evlilik dışı ilişkiler birbirinden ayrılmaktaydı.

Aile iktisadi ve toplumsal bir ortaklıktı. İsparta'da, başlangıçta, bir aileyi geçindirmenin güçlülüğü dolayisıyla çokkocalılık vardı: birçok erkek, az sayıda kadının meydana getirdiği bir aileye bakmak için çabasını birleştiriyordu. Ham yiyiciler sert bir biçimde toplum dışına atılmaktaydı. Bir sağlık kurulu yeni doğan bebekleri mauyene eder; sağlığı bozuk görülenler Taygetos'tan ([64]) aşağı atılırdı.

Atina'da geç evlenilirdi; evlenmeler genellikle serbest ilişkileri yasallaştırmak içindi. Bu durumu Perikles, bütünüyle kurala bağladı. (Bir patrisyen olan Perikles de sınıfından biriyle evliydi ama, Aspasya'ya âşıktı.) Erkek, evlilikte mutlak hakimdi; çocuğu kabul ya da reddetmek hakkına sahipti. Kadınlar bir kenarda yaşarlardı. Evlilik' toplumsal bir kurumdu; erkek, cinsel ve duygusal çekiciliği dışarda, kiralık kızlarda arardı. Birçok güldürüde ele alınan aile kökenli nevrozlarla, Sokrates'in karısı örneğine uyan hırçın ve saldırgan kadın tiplerinin kaynağı buradadır.

Kadınlardaki bu nevrozu Hippokrates ([65]) şöyle açıklamıştır: dölyatağı spermayla sık sık ıslatılmaz. sa, vücudun öteki kısımlarında bir kan hücumuna yol açar. Bu hastalığın adı histeri'dir ve ancak, evlilikle, cinsel ilişkilerle iyileşir. Cinsel doyumsuzluğun patolojik sonuçlarının böylece ortaya konuşunda bastırma'nın (refoulement) sonuçları konusundaki modern psikosomatik kurumların başlangıcını görebiliriz. Bunda, ayrıca, kadının sevişme hakkının ozü de vardır; daha sonraları Platon'un Devlet'inde kadın-erkek eşitsizliğinin daha aza indirgenmesi savunulacaktır.

Bazı kadınlar, erkeklerden vazgeçmeyi bile düşünüyordu. Daha Aristophanes'te, durumlarının aşağı olmasından yakınan kadınların başkaldırarak, erkeklere cinsel doygunluk vermemek amacıyla, birleştikleri görülür. Sappho ve onun Lesbos'taki şiir okulu daha ileri giderek, kadının 'cinsel bakımdan kendine yetmesi' düşüncesinin savunucusu oldu. Denize atlayarak intihar etme sonucunu doğuran bu girişimin ünlü başarısızlığı, birçok psikolojik yoruma yol açacak niteliktedir. Bu denemeler başarısızlığa uğradı, çünkü olacak iş değildi, biyolojiye ve hayatın mantığına aykırıydı.

---

[64] Yunanistan'da, Peloponesos'un güneyinde 2404 m yükseklikte dağ (Editörün notu).

[65] Hippokrates: M.0. 460.377 arasında yaşamış olan yunanlı hekim. Perikles zamanında Kos adasında bir okul kurdu. Eskiçağın en ünlü hekmidir (Editörün notu).

En büyük yaygınlığına M.Ö. IV. yüzyılda ulaşmış olan hetaira ([66]), hem tam anlamında metresti, hem yol gösterici ve esinleyiciydi. öyle görünüyor ki, bu esinleyici kibar kadınların sayısı ve niteliği üzerine çok abartmalar yapılmıştır. Çünkü o zaman gizli çalışan genel evler pek çoktu ve fahişelik yaygındı.

Sanıldığına göre, oğlancılık konusunda da durum böyleydi; belki de, bazı yazarlar içlerinden geçeni yansıtarak oğlancılığı yunan toplumunun başlıca özelliklerinden biri olarak gösterdiler. Bununla birlikte, öteki uygarlıklara göre bu önemli gelişme yeterince açıklanmış değildir. Amaç, acaba kişinin, bir başka "kendisi" olan gence, çocukken gösterilmesinden hoşlanılan şefkati ve rahatlığı vermesi mi söz konusudur? Aşık (Erastes), dostunun (Erotomenos) eğitimini yetkinleştirmek için, onu sık sık evine alıyordu. Burada söz konusu olan, bir büyücü çırağı siyaseti midir, gencin erginliğin sırlarını öğrenmeye çalıştığı bir özdeşleştirme çabası mıdır? Aristophanes'in ünlü tiradını biliriz: **"Ancak kendilerini bedenleriyle ve ruhlarıyla erkeklerin aşkına vermiş olan delikanlılar daha sonra devlet başkanı olabilirler".** Platon göksel aşkın ancak erkekler arasında var olabileceğini söyler. Her ne olursa olsun, oğlancılık kısa zamanda, yüksek entellektüel seviyeden, anlamının gerektirdiği eylem alanına geçti ve birçok toplumsal düzensizliğe yolaçtı. **Platon bile homoseksüelliği önce göklere çıkardı, sonra mahkûm etti.**

Bu durumda, ilkçağ Yunanistan'ının toplumsal cinsel tarihinden iki ders çıkarılabilir. Birinci olarak, cinsel karışıklık, fahişelik, oğlancılık, sevicilik v.b., kısacası yunan tarihini kaplamış olan bu panseksüalizm o çağın dininde simgeleşmiş gibidir. İnsanların benimsediği her cinsel davranış Olympos tanrılarından birinin ya da birkaçının davranışlarında da görülür.

Elbet, Freud'çu bir anlayışla, bunda haz ilkesi'nin aykırı bir genelleştirilmesini görmek ve bu durumu Eski Yunan'ın siyasal bir çöküşle ödediğini öne sümtek mümkündür. Ama öte yandan, bu panseksüalizmin, edebiyat ve güzel sanatlarla ilgili bütün yönleriyle, hellen kültürünün yayılmasını kolaylaştırdığını da kabullenmek gerekir.

İkinci olarak, bu konuda İsparta'nın benimsediği önleyici, bastırıcı tavırla Atina'nın demokratik ve özgürlükçü tutumu arasındaki karşıtlığı da belirlemek gerekmektedir. Birincisinin tutumu iktisadi çöküşle ve kültürel kısırlaşmayla sonuçlandı; yukarda, daha önce belirttiğimiz gibi, kültürün yayılmasını ve nüfusun artmasını sağlamış olan İkincisininkiyse, sonunda sınıfların karışmasına, aile ve toplum açısından bazı ortak koruma tedbirlerinin alınmasına yol açtı.

VII. — Roma

Roma toplumu, başlangıçta, kadınların yalnız kadın olarak değil, nispi azlıkları (altı kadına yedi erkek) dolayısıyla da değerli saydıkları bir toprak açıcılar ve askerler topluluğuydu. Kadınlar, bir fatihler ve sömürgeciler toplumu olan Roma toplumunun temel direği olarak değer verilen kişilerdi. Evlilik, önceleri, bir cinsel hayata giriş töreniydi; kızın babadan satın alınmaya başlanması ile toplumun başlıca temel taşlarından biri oldu. Babanın çocukları üzerindeki erk'i (patria potestas) önceleri sınırsızdı; sonraları bir aile kurulunca denetlenir duruma geldi. Aileyi bildiği gibi kurma ve giderek yasal olmamakla birlikte yasak da olmayan çocuk düşürmeyle sınırlama özgürlüğü, aslında karı-kocaya, ama uygulamada, kocaya verilmişti.

---

[66] Hetaira, Yunancada «arkadaş» anlamına gelir. ilkçağda, iyi öğrenim görmüş olan ve serbest bir hayat yaşayan kibar yunan kadınlarına bu ad verilirdi (Editörün notu).

Cinsellik, önemi küçümsenemeyecek doğal bir ihtiyaç sayılıyordu. Dolayısıyla, kadından çok, erkeğin evlilik dışı ilişkilerini kolayca bağışlama eğilimi vardı. Buna karşılık, tarafların rızası önemliydi ve ırza geçme şiddetle cezalandırılırdı.

M.Ö. V. yüzyılın ortalarına doğru, belki de mirasın parçalanmasını önlemek amacıyla, zenginlerle yoksullar arasında evlenmeleri yasaklayarak, evliliğin toplumsal değerini güçlendirmeye çalıştılar. Bu yüzden "denk olmayan" ve yasadışı birleşmeler kendini gösterdi; bu durum öylesine cinsel karışıklıklar yarattı ki, hemen bu yasayı yürürlükten kaldırdılar. Bunun yerine, servetin israfını önlemek üzere, drahoma usulü ve mal ayrılığı getirildi. Varlığını toprağı işleyerek sağlamaktan çok öteki ülkelerle ilişkilerinden sağlayan tüccarlaşmış Roma'da, babalık gücünü temsil eden drahoma, kadına yeniden değer kazandırdı.

Gariptir, kadının maddi bakımdan yeniden değer kazanması, evlilik bağlarının gevşemesiyle birlikte görüldü. Kadınların sadakatsızlıkları, artık eskisi kadar sertlikle cezalandırılmıyordu; ayrılmalar da kolaylaştı. Koca uzun süre savaşta kalırsa ayrılmaya izin veriliyordu; sonraları askere çağırılma bile ayrılma nedeni oldu. Kadın sözleşmeyle bir dosta bırakılıyor, bir süredir sürüp giden bir zina böylece yasallaştırılmış oluyordu.

Bunun üzerine, cinsellikte daha önce yunan toplumunda incelediğimiz kaçınılmaz ayrılık ortaya çıktı: evlilikle ve nüfusla ilgili olan, evliliği ayakta tutmaya yönelik cinsellikle, fahişeliğin bütün bicimlerivle ortaya konan haz cinselliği arasındaki ayrılık. Aklı başında kişiler fıhuşu bir emniyet supabı ve benimsenmiş bir meslek sayıyorlardı. Fahişe, toplumsal sınıflara göre az çok incelikli biçimde, Pompei'nin lüks genelevlerinden Subura'nın ([67]) lupanar'larına (kurtini) ([68]) kadar her yerde kendini sunuyordu.

Yasanın ve dinin böylesine koruduğu ve bütünleştirdiği roma ailesinde ana ve babaların çocuklarla ilişkisi henüz ne gerçek bir sevgi ilişkisi ne de bir zorunluluk ilişkisiydi. Şüphesiz, çocuklar ana ve babalarına, tanrıya gösterdikleri saygıya yakın bir saygı göstermek ve onların sözünü dinlemek zorundaydılar. Buna karşılık ana ve baba (özellikle baba), çocuklarına karşı, karı-koca arasındaki birliğin niteliğine, çocuğun babada bıraktığı izlenime, babanın çocuğun geleceğiyle ilgili "öngörü"süne dayanan ayırıcı bir tutum benimserdi. Hem kısırlıkları hem "haylaz" çocukların yarattığı hayal kırıklıklarını dengeleme aracı olan evlat edinme kurumu buna dayanır. Evlat edinmeyle ilgili yasalar çok genişti; sözgelimi evlat edinen bekar, evlat edinilen evli ve evlat edinenden daha yaşlı olabilirdi. Bunun sonucu olarak. kadının toplumsal ve eğitici rolünde bir azalma görüldü.

Kadına sadakatte ve öz evlada davranışta görülen aksaklıkların yüksek sınıflarda asağı sınıflardakinden daha çok olduğunu söylemek yanlış olmaz. Yöneticilere gelince, onlar istediklerini yapıyorlardı. Augustus, karısı Claudia'yı terkederek yerine Scribonia'yı aldı; sonra, kötü davranışları yüzünden onu da bırakıp Livia'yı kaçırdı; Livia, ona ikti. darsızlığını gidersin diye, genç metresler bulan bir kadındı. Augustus'un Scribonia'dan Julia adında bir kızı oldu. Julia daha on dört yaşındayken iki kere dul kalmıştı. Augustus Julia'yı Livia'nın bir başka evlilikten olan oğlu Tiberius'la evlendirdi. Yaşlılığında ahlak kurallarına bağlı bir yasa

---

[67] Eski Roma'da adı kötüye çıkmış bir mahalle (Editörün notu).

[68] Fahişelere «kurt» denirdi, çünkü fahişeler geceleri müşteri çağırmak için bağırırlardı.

koyucu oldu ve zina yapanlar için ağır kovuşturmalar açtırdı, eş. lerini aldatanlar için cezalar koydurdu, azatlı kölelerin boşanmasını yasakladı.

Ondan sonra gelen imparatorların hepsi, marazi cinsel özelliklere sahipti. Tiberius da, Sezar gibi homoseksüeldi belki. Gerçekte Sezar "iki' yönlü oynuyordu; "bütün erkeklerin kadını, bütün kadınların erkeği" derlerdi ona. Sezar'ın öcünü alan Marcus Antonius da, bir imparatorluğu Kleopatra'ya feda etmeden önce heteroseksüel ve homoseksüel bir sefahat hayatı yaşamıştı. Caligula kızkardeşi Agrippina'yı metres tutmuştu, sonra onu sürgüne gönderdi. Agrippina da Claudius'la evlendi, sonra Claudius'un oğlu Britannicus'u sürgüne gönderdi ve Claudius'u zehirledi. Claudius, Agrippina ile evlenmeden önce, üçüncü evliliğini ünlü Messelina ile yapmıştı. Messalina kocasının peşine adam takıyor, kana susamışlığı ahlaksızlıkla birleştirerek, fahişelerin arasına karışacak kadar ileri gidiyordu. Ölçüyü kaçırdı ve iktidarı ele geçirmek için Caius Silvius'la gizlice evlendi. Claudius da Messelania'yı öldürttü. Agrippina, Clau. dius'u zehirlettikten sonra, öz oğlu Neron'u tahta geçirdi; ama hep anasının gözetimi altında kalan Neron, Poppea'nın etkisi altında, anasının ölümünü hazırladı. Neron, Octavia'dan boşandıktan ve onu sürgünde öldürttükten sonra Poppea ile evlenmişti. Ne. ron, Poppea'yı ikinci hamileliğinde tekmeyle öldürdü. Vitellius kadın kılığına giriyor, homoseksüel davranışlarda bulunuyordu. Sezar'dan ve Tiberius'tan sonra, Antionus'un sevgilisi olan Hadrianus, bir süre başarıyla saltanat süren tek homoseksüel imparator oldu.

Bu marazi cinselliği az çok herkesin gördüğü ve duyduğu kesindir. Kamuoyunun bu davranışlar karşısında hoşgörüsü, henüz tam olarak açıklanamamış olan pek ilgi çekici bir psikososyal olaydır. Ne var ki, bu olaylar edebiyata geçer geçmez rezalet patlak veriyordu, bu işler sanki yazarlar ve şairler el atınca daha çok gerçeklik kazanırmış gibi...

Bu konuda Ovidius'un örneği önemlidir. Ovidius, Ars Amatoria (Sevmek sanatı) adlı eserinde çağın cinsel törelerini yansıtmaktan başka bir şey yapmamıştır. O itiraflar, öziir dilemelerle dolu Fasti ve Metarnorphoseis adlı eserlerine rağmen, ölümüne kadar Karadeniz kıyılarında sürgünde kaldı.

İKİNCİ BÖLÜM
ORTAÇAĞ VE RÖNESANS

1. — Hıristiyan kavrayışları

Hıristiyanlık düşünceleri Roma'ya vardığında, şehir Neron'un yönetimi altında, en kötü çalkantılar içindeydi. İnsanı el etek çekmeye, yoksulluğa, iffete çağıran bu düşünceler Romalının sağduyusuna ters düştü; Romalı, ebediyeti düşünürken bile dünyevî, maddi, manevi nimetlerden alabildiğine yararlanmayı düşünmekten öteye geçemezdi. Romalı hıristiyan öğretisi karşısında büyük bir şaşkınlık duydu ve hıristiyanlığı benimseyenleri büyük bir içtenlikle "İnsanlığın düşmanları" olarak nitelendirdi. Hıristiyanlık, Romalılar için, Roma'nın büyüklüğünü sağlamış olan geleneksel değerlerin ortadan kaldırılmasıydı.

Geçim ve yaşam tarzına bağlı olan bu bunalıma, evlilik kurumunun dağılmazlığı ve boşanmanın kesin olarak yasaklanması tezinin yol açtığı cinsel bunalım da ekleniyordu. Aziz Matta bir kocanm doğru yoldan çıkan karısını boşayabileceğini yamıışu, ama Markos, Paulus ve Luka evliliğin kısırlık sözkonusu olduğunda bile bozulamayacağı görüşündeydiler. Aziz Paulus'la bir adım daha atıldı: cinsel perhiz başladı. **İsa, evlilik dışı cinsel ilişkiler konusunda bir şey söylememişti.** Yahudi kızların bakireliğini şart koşuyor, ama daha önce sözünü ettiğimiz gibi fuhşu bir ölçüde hoşgördüğüne göre, erkeklerde aynı şeyi aramıyordu.

Yeni kuralda delikanlı ne bakirelere, ne evli kadınlara ne fahişelere yakınlaşamayacağına göre, çilecilik yolunu seçmek zorundaydı (mastürbasyon yaparak ya da yapmayarak). Böylece çilecilik —dünya nimetlerinden el çekme ve düşmanı bile oha hemcinsini sevme zorunluğuyla birlikte:— pasif direnişi sağlamaya ve zorbalığa cesareti kazandırmaya yönelik manevi yapıya katıldı.

Çok daha sonraları, Hristiyanlığı benimseyenlerin sayısı artınca ve Hristiyan dini uygulama alanında örgütlenince, İsa'dan gelen arı-ruh'la Şeytandan gelen kirli-beden arasında, içerdiği bütün bedensel-ruhsal ayrılıklarla birlikte, bir İran buluşu olan İblis kavramına başvuruldu. İlk günah, artık, gelenekte olduğu gibi, bilme ve Tanrı'yla yarışma günahı değil, ama doğrudan doğruya bedensel eylemin günahıdır. Yaşamı sürdürme işi, bu günaha bağlı olarak, kalıtsal (hereditaire) ve iletilebilir bir günahı içerir. Cinsel yasaklamanın ve metafizik korkuyu bedensel isteğe bağlamanın başlangıcı budur.

Hıristiyan öğretisinin adım adım yayılmasının sonucu, her şeyden önce, aile bağlarının, kadının toplumsal yerinin sağlanması oldu; kadın bu yüzden hıristiyanlığm ateşli bir savunucusu kesildi. Ama, öte yandan çocuksuz birleşmelerin artması, girişim ve ticaret anlayışının azalması yoksulluğun korkunçlaşmasına, Batı Rom İmparatorluğunun çöküşünün hızlanmasına yardımcı oldu.

II. — Müslüman kavrayışları

İbranilerin toplumsal cinsel kavrayışları sıkıntılar ve kölelik içinde, Hristiyan kavrayışı zorbalıklar ortasında gelişti; İslam kavrayışı ise kabileler arasındaki savaşlar sırasında doğmuştur.

Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellem, on sekiz yaşındayken, kırk yaşında zengin bir dul olan Hz. Hatice'yle evlendi. Felsefeyle uğraşmaya başladı ve yirmi altı yıl süren bu başarılı evliliği sırasında altı çocuğu oldu. Hatice'nin ölümünden sonra altı yaşındaki Ayşe'yle evlendi. Ülkesinde peygamber kabul olamayınca Medine'ye göç etti; orada, küçük bir ilk müslümanlar ordusunun başına geçerek her zaferini yeni bir evlenmeyle kutladı. On dört karısı oldu. Bunlardan dokuzu, onun ölümünden sonra da yaşamışlardır. Gözdesi, ona çocuk vermemiş olan Ayşe'ydi.

Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellem, eş aldatma ve boşanmayla ilgili yasaları yumuşattı, ama evlilik hayatında kadının yeri, çok aşağıda olmaya devam etti. Kısırlığı boşama nedeni olamıyordu. Erkeğin dört nedenle (servet, güzellik, toplumsal durum ve din) evlendiğini ileri sürerek, çokkarılılığı geçerli saydı; çokkarılılık mal mülk sahibi olmayı, yasallık çerçevesinde haz çeşitliliğini sağlıyor, erkeklerin sayıca artmalarını kolaylaştırıyordu (erkek çocukların ölüm oranı hastalık nedeniyle, erişkin erkeklerin ölümü de savaşlar nedeniyle, çok yüksekti).

Bu tür evlenme, yalnızca müslüman kadınlar için geçerli değildi; müslüman erkek bir yahudiyle ya da hıristiyanla da evlenebilirdi, ama bir pagan'la evlenmesi yasaktı. Kadınlar, Eskiçağ " gynaikeion"una ([69]) dayanan harem'de yaşarlardı. Ne kadını kapatma ne de peçe Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin icadıdır. Harem, kutsal olanı, el sürülmez olanı temsil ediyordu. Hadımlar haremin casusları ve cinsel bekçileriydi. Kadınların bu

---

69 «Kadınlar dairesi» anlamında yun. k. Eski Yunanistan'da kadınlar, genellikle evin arka tarafında bulunan ve birçok odası bulunan kadınlar dairesinde yaşarlardı (Editörün notu).

yoksunluğunun sonucu ya homoseksüel serüvenler ya da hadım edilmemiş kölelerle sevişmek oldu; işlemeye başlayan hayal gücü, erotik masal cinsel eylemin yerini aldı. Binbir Gece Masallarının kaynağı budur.

Elbette duygu bağlarının bölündüğü bu ailelerde çocuklar biraz da herkesce yetiştiriliyor, belirli bir anne imgesinin eksikliği bir süre sonra cinsel ayırım gözetmemeyi, boğuntu ve etkilenme gösterilerini kolayca ortaya çıkarıyordu.

Demek ki başlangıçta Arap dünyasının birliği, savunucu saldırıcı bir biçim altında siyasal dinsel nitelikteydi. Bu durum, bir ilk dönemde, sırf askeri ve yayılmacı nitelikte fetih ve istilâlara yol açtı. Bu dönemde, İskenderiye'de kitaplar yakıldı. Ardından, ikinci bir dönemde, yerleşme ve sömürgeleştirme başladı: Yunan metinleri Arapçaya çevrildi, daha sonra bu metinler önce işgale uğrayıp sonra kurtulan Ispanya'dan Avrupa'ya yayıldı. Bundan sonra M.S. 800 yılı dolaylarında, Büyük Karl'la Harun el Reşit arasında kurulan dostlukla belirlenen ölçülü ve uzun bir barış dönemi geldi. Bu arada, Filistin'i ele geçirmiş olan Türklerin İsa'nın Kudüs'teki mezarına giden yolu kesmeleri üzerine yeniden çarpışmalar başladı. Bu nedenle, belki biraz da büyük sarsıntı dönemi geçirmekte olan Hristiyan öğretisini güçlendirmek amacıyla Birinci Haçlı seferi'ne girişildi (1096).

III. — Ortaçağ'da hıristiyanlığın cinsel soranları

Hıristiyan öğretisinin olağanüstü bir biçimde yayılması, kiliseleri pratik alanda "yerleşme"yle ilgili ruhsal toplumsal sorunlarla ilgilenmeye yöneltmişti. Bunların başında evliliğin bozulmazlığı ve papazların evlenmemeleri geliyordu. Evlilik işlemleri V. yüzyıldan sonra bütünüyle kiliseye bırakılmıştı. Aziz Hieronymus, buna, yasal bile olsa, cinsel ilişkiden çokça haz duymanın iyi olmadığını ekledi. Kadın aşağı bir duruma getirildi: kadının evden çıkmaması gerekiyordu. Gerçekten, en yasal ve kilise yasalarına en uygun evlilikte bile cinsel eyleme sarsılmaz bir suçluluk duygusu bağlı kalmaktaydı. Aziz Augustinus şöyle diyor: "Ve işte biz, dışkı ve sidik arasında dünyaya geldik; anam bana günahlar içinde gebe kaldı!" Papazların evlenmemelerine gelince, bu pek karmaşık bir sorun oldu. Azız Paulus, başlangıçta, piskoposların bile evli olabileceğini kabul ediyor, onlardan yalnızca, dul kaldıklarında yeniden evlenmemelerini istiyordu. Hıristiyanlığın ilk üç yüzyılı boyunca papazların evlenme olanakları vardı. Çok daha sonraları (Trullo Konsili, VII. yüzyıl) papazların, ailelerinin yanında yaşamalarına izin verildi, ama piskoposluğa atandıklarında karıları manastıra kapatılıyordu. Trullo Korsili'nde, ruhban sınıfına girdikten sonra evlenme yasaklandı, bu durumda evlenenlere işten el çektiriliyordu. Uzun bir süre sonra (1018'e doğru), papaz çocuklarının ömür boyu kilisenin kölesi olmaları kararlaştırıldı. Bu arada Leo IX, 1049-1055 arasında, iffetin bir ödev olduğunu bildiren bir kararname çıkardı.

O dönemde çatışma, özellikle iki topluluk arasındaydı: erkek erkeğe bir arada yaşayan düzenli rahipler bekarlıktan yanaydılar; cismanî (dünyevi) rahiplerse, evliliğin bozulmazlığını ve dünyayla ilişkilerini öne sürerek aile ve cinsel ilişki bağını koparmaya karşı çıkıyorlardı. İşte bundan dolayı, Gregorius VII'nin 1073 tarihli son kararı, uyulması güç bir karar oldu: nikâhsız evlilikler, uzun süre devam etti. Papazların evlenmeleri sorunu, Temel yasaların pek bireysel ve anarşik yorumlanışının sayısız örneklerinden biridir.

Ortaçağın başlarında, bütün ülkelerde, cinsellikte biraz aşırı bir serbestliğin egemen olduğu sanılır. Buna göre, şövalyelikle ilgili "klasik" kavrayış, kurulu düzenden yana olan bazı yazarlarca çok daha az ülküleştirilmiş efsanelerden yola çıkılarak yazılmış olmalıdır. Gildas'a

göre şövalyeler, kendini beğenmiş, ahlaksız, kan dökücü kişilerdi. Ahlak kuvvete dayanıyordu. Toplumsal bakımdan yararlı olan evliliğe saygı gösterilmiyordu. Bir Provence şarkısında, sadakatsızlık eden kadın kocasına, kendisine hiç kızmaması gerektiğini, çünkü sevgilisinin silah kullanmakta çok usta bir şövalye olduğunu söyler; bu sevgili, Büyük Karl'ın yeğeni Roland'dır. Baba soyluysa, piç olmak aşağılık bir durum değildi.

Çıplaklık da yasak değildi. Ulster'li bir kraliçe, savaştan dönen kahraman kocasını, memeleri meydanda ve etekleri havada altı yüz on kadınla karşılamıştı.

Fransa'da olduğu gibi Iskoçya ve İngiltere'de de gelinle ilk gece yatma hakkı vardı (cullage ya da ius cuni). Saint-Theobart keşişleri Montauriol halkı üzerinde bu haktan yararlanıyorlardı. Montauriol halkı bu uygulamaya karşı kendilerini korumak amacıyla Toulouse kontuna sığındılar, Montauban şehri böylece kuruldu. Daha sonraları, senyör yatağa sembolik olarak bir bacağını ya da kalçasını sokar oldu, istenirse para karşılığı bundan da kurtulunuyordu. Bu uygulamanın açıklaması biraz karmaşıktır. Bu, senyörün toprak kölesi üzerindeki üstünlüğünü kötüye kullanmasına indirgenemez; cinsel eyleme bağlı bulunan ve ancak kadına ilk sahip olanın gücüyle giderilebilen bir lanetlenme korkusu işe karışır.

Kadınlar çoğu kez, sokağa göğüsleri açık çıkarlardı; kadınlardan kilisede göğüslerini örtmeleri istenirdi. Erkeklerde pantolon yırtmacı cinsellik organına sıkı sıkıya yapışık olur, onu gizleyeceğine belli ederdi. XV. yüzyılda hamama çıplak gidilir, çocuklar da birlikte götürülürdü. Ellemeler ve cinsel birleşmeler birbirini kovalardı. Aretino, Ariosto, Boccacio, Rabelais birçok açık saçık hikaye yazdılar. Brantome, Breviaire des femmes galantes (Hafifmeşrep kadınların amentüsü) adlı eserince kadınların kocalarını aldatmak için kullandıkları oyunları anlatır. Vitraylarda ve dinsel resimlerde edep dışı sahneler eksik değildi. Bunlar arasında, nehri kayıkla geçiş ücretini vücuduyla ödeyen azize Mısırlı Maria Magdalena ([70]) sahnesine sık rastlanır.

Bazı şenliklerde, "Ademciler", "Turlupimler ve "Picardie"liler çırılçıplak dolaşır, ve herkesin gözü önünde cinsel ilişkide bulunurlardı. Bir çılgınlar piskoposu seçilirdi; bu çılgınlar piskoposu bir "büyük âyin" yapardı. Bu âyinde, yüzleri kara boyalı ve maskeli papazlar yer alırdı. Açık saçık şarkılar söylenirdi. "Ayin"den sonra papazlarla halk arasında her tür edep dışı ilişkiler olurdu. Günah çıkarmalar. da papaz çoğu kez günah çıkaranı kamçılardı. Kaçı. nılmaz aşırılıklar kendini gösteriyordu: günahkâr toplulukları, birbirini kamçılayarak ülkeyi bir bastan bir başa dolaşıyorlardı. Kamçılayıcı alayları AL manya, Ingiltere ve Fransa'da pek yayıldı; ama Fransa'da kısa zamanda bastırıldı. Barış ya da yağ. mur dilemek amacıyla kurulan alaylara gömlekle katılınırdı. Joinville, Haçlı seferinden önce birçok manastırı bu kılıkta ziyaret etti. Masumlar Günü'nde yataklarında yakalananlar çırılçıplak soyulur, kamçılanırdı; bunlar giysilerini geri almak için içki ısmarlamak zorunda kalırlardı.

Papazlar bazı kadınlarla nikahsız yaşarlardı ve bunu gizlemezlerdi. XII. yüzyılda, Roma'da, Santa Maria kilisesinde papazlar "genel kadınları toplar] andı. Evli olmayan din adamlarının bir vergi ödeyerek metres tutma hakkı vardı. Zaten, kadınları, baştan çıkarmaması için, papazın bir metresi olması istenir bir şeydi. Gebe kalan birçok rahibe çocuk düşürüyordu. Maillard bu konuda şöyle der: **"Helalar öldürülen bebeklerin çığlıklarıyla çınlıyor.**

---

70 Azize Maria Magdalena, I. yüzyılda yaşamış olan bir tövbekâr kadındır. Isa'nın etkisiyle Hristiyan oldu ve azizelere katıldı. Tövbekâr oldu

Kulaklarımızı açabilsek, helalara ve ırmaklara atılan bebeklerin çığlıklarını duyardık". Montmartre rahibeleri, kendilerini doğru yola getirmek isteyen başrahibeleri zehirlediler. Pius II şöyle diyordu: **"Papazların evlenmesini yasaklamak için haklı nedenler varsa, onlara evlilik hakkı tanımak için daha büyük nedenler var".**

Fuhuş çok yaygındı. Daha XII. yüzyılda Akitanya dükü Guillaume VII fahişeler için manastıra benzeyen bir bina yaptırdı ve bu topluluğun içinde manastırlarınkine uygun bir hiyerarşi kurdu. XIV. yy.'da Charles VI. Toulouse'da bir genel ev açılmasına izin vermişti. Bu izni Charles VII de yürürlükte bıraktı. Paris'te bir örgüt vardı: "Bedenlerinin delisi kızlar". Bunlar için özel sokaklar ayrılmıştı. Charles VI ile aynı zamanda, Napoli kraliçesi ve Provence kontesi Jeanne, yalnız hıristiyanlar için bir genelev açtı. Onu 1510'da papa Julius II, daha sonra da Leo X ve Clemens VII izlediler. Fransa'da Beaujolais bölgesindeki üç yüz nüfuslu Villefranche kasabasında erkek ve kadın genelevleri vardı. Fransa kralı Henri III devrinde erkek kılığındaki yarı çıplak kadınların hizmet ettiği bir şölen verilmişti. Haçlı seferleri de, özellikle limanlarda fuhuşun artmasına yol açtı ([71]).

İçinde bulundukları durumdan kurtulmak isteyen fahişeler için yaşamını düzenleme ve toplumsal yaşayışa uyma olanağı vardı. Bu işle uğraşan din topluluklarının adı " Madeleine ocaklarıydı. Doğu'da olduğu gibi Avrupa'da da, cinsel işler kutsal işlere bir kere daha karışıyordu.

1. Kilisenin tepkisi. — Bu aşırılıklar karşısında, kilise tekeşlilik temeline dayanan evlenmeden yana tutumunu daha belirgin kıldı. Evlenme işlemi din adamı olan tanıkların önünde yapılacak, sonra bir papaz tarafından denetlenecekti. Ana-babanın iz, ni şarttı. izin alınmamışsa evlilik bir kız kaçırma, bir ırza geçme sayılır, suçu işleyen ölümle cezalandırılırdı.

İlke olarak dinsel buyrukların pek gelişigüzel ve pek kişisel yorumlanmasıyla ortaya çıkan rezaletleri önlemek için kurulmuş olan Engizisyon (1183), gerçekte " büyüklerse özgü cinsel özgürlüğün halk arasında yayılmasıyla kilisenin cismani ve ruhani temellerinin sarsıntıya uğraması korkusuna cevap veriyordu.

Bu yüzden cinsel içgüdü şeytan işi ilân edilmişti, böyle olunca da cinsel içgüdü kışkırtıcı olan şeytanla, şeytanın ortaklarıyla, şeytanla ilgili kült'le tanımlanmalıydı.

Baştan çıkaran şeytandı, onun anatomik fizyolojik yapısı çok belirgindi: erkeklik organı uzundu, sertti, üstü demirle ya da pullarla kaplıydı, spermaları buz gibiydi. Şeytanla cinsel ilişki zorunlu olarak kızlığın bozulmasına yol açmazdı (böylece, bakireleri de mahkum etmek mümkün oluyordu).

Şeytanla işbirliği yapanlar, özellikle büyücü diye adlandırılan ve büyülü güce sahip olduklarına inanılan kadınlardı. Bunlar iki sınıfa ayrılırdı: birinciler, süpürgeye binip şabbat ([72]) toplantısına giden, iksirler ve merhemler hazırlayan kocakarılardı; ikinciler, şeytanla, şeytanın ortaklarıyla doğru yoldan çıkarmaya yeltendikleri rahipler ve büyüklerle, şey| tanı simgeleştiren hayvanlarla, özellikle kara kedilerle ilişki kuran genç büyücülerdi.

---

[71] Tampliye yöneticilerince yapılan bir hesaba göre, seferdeki birlikler için yılda 13 000 kadı. na ihtiyaç vardı.

[72] Büyücülerin şeytanın başkanlığında yaptıkları gece toplantısı (Ç.N.).

Şeytan kültü'nde ilkin onunla, Kötü ruh'la bir anlaşma yapılırdı. Bunun için ona dört tel saç, bir parça kan verilirdi. Bu anlaşmanın belirtileri kendinden geçme (bugün buna 'histerik kendinden geçme' deniyor), görüler (şizofrenik sanrılar), kasılma bunalımları (sara), hatta deri kızarıklıkları, sivilceler, arpacıklardı.

Büyücülerle savaşma işi, büyücü avcılarına verildi; bu iş, özellikle, Almanya'da korkunç bir ün yapmış olan Sprenger ve Institor adlı iki hukukçuyla başladı; bunlar 1487'de Malleus Maleficarum (Büyücülerin Çekici) adlı bir kitap yazmışlardı; kitapta büyücülük eylemlerinin klinik belirtilerini, teşhis yollarını gösteriyor, büyücülüğü işkence yoluyla itiraf ettirmek için otuz beş ayrı yöntem ortaya koyuyorlardı.

Kitapta önerilen ve bütün papalarca onaylanan teknik, dizi halinde idamlara yol açtı. Bu durum, Kuzey Amerika'da yeni kurulmuş olan sömürgelere kadar bulaşan büyük çapta toplu çılgınlıklara yol açtı. Lewisohn, Lea adlı bir yazardan şunları aktarıyor: Kutsal Kitap'ı 53 kere okumuş olan saksonyalı bir yargıç, tek başına yirmi bin "büyücü kadın"ı ölüme mahkum etmiş olmakla övünürmüş.

Suçlamayı, genellikle arzuladığı kadından yüz bulamayan erkekler yapıyordu. Bu durumda, en ünlü kurbanların en cazip kadınlar arasından seçildiğini düşünmek yanlış olmaz.

Cinsel suçlar için uydurulmuş bir araç olan Engizisyon, gitgide daha büyük çapta, düşünce ayrılıklarına ve inanç sapmalarına karşı kullanılmaya başladı.

1483'te, Martin Luther din adamları sınıfının ahlak zayıflığından doğan yolsuzlukları, akraba kayırıcılığını, kilisenin vergilendirme tarzını gerekçe göstererek Reform istemişti. (Almanya'da kilisenin genelev gelirleri üzerinden aldığı verginin toplamı, günah bağışlayarak elde ettiği gelirin toplamından dört kat yüksekti.) Bunun üzerine afaroz edilen Luther, papalığın bu kararını herkesin gözü önünde yaktı; daha sonra, manastırdan kaçmış bir rahibeyle evlendi.

Picardie'li bir piskopos yardımcısının oğlu olan ve genç yaşta dul kalan Jean Calvin de Cenevre'ye sığındı, orada katı bir ahlak anlayışını savundu, sonra bu anlayışa dayanarak, ilkelerine aykırı davrananları yaktırdı. Bu arada şunu da belirtelim: başlangıç! Reform hareketi, rahiplerin ve rahibelerin yardımını gördü; bunlar cinsel yaşayışa evlenerek kavuşabiliyorlardı, oysa Reform boşanmayı da kabul ediyordu.

Bu aşırılıkları sınırlamayı Trento Konsili (1543-1563) üzerine aldı ve inanç, tanrının lutfu, kutsamalar (bu arada evlenme), azizler, günah bağışlamalar, gelirler, birkaç görevi birden alma yasağı, din adamlarının evlenmemeleri ve cinsel ilişkide bulunmamaları gibi konuları düzene koyup âyin dili olarak latincenin ve din konularında eğitim kurumları olarak da papaz okullarının kabulü konularını karara bağlayarak bu aşırılıkları önlemeye çalıştı.

2. Reform ve İngiltere. — Bu arada, Reform, boşanmayı kabul ettiği için İngiltere'de de benimsendi. Çünkü o sıralar Henry VIII, Anne Boleyn ile evlenmek için karısı Aragon'lu Catherine'den boşanmak istiyordu. Oysa yirmi yıldır evliydi, altı çocuğu vardı; Aragon'lu Cathcrine, Kari V'in halasıydı; buna karşılık papa Clemcns VII'nin Kari V'e ihtiyacı vardı. Dolayısıyla, İngiltere kralı Henry VIII'in boşanma isteği reddedildi. "Krala yanlış öğüt vererek yanılmasına yol açmış olan" başbakan Wolsey ömür boyu hapse mahkum oldu.

Bütün üniversiteler Henry VIII yararına deliller buldular. Kari V'tcn korkan Clemens VII bu durum karşısında iyice hırçınlaştı.

1530 eylülünde, Henry VIII'in Anne Boleyn'ic evliliğinin geçerli olduğu ilan edlidi. Bunun üzerine kral kendisini İngiltere kilisesinin başı ilan ettirdi. Bir ilahiyatçı topluluğu da ilk evliliğini geçersiz saydı. Kral, Anne Boleyn'le evlendi, üç yıl sonra

Anne Boleyn bir kız doğurdu;(bu kız, Elizabeth adıyla tahta geçecektir.) sonra bir çocuk düşürdü, daha sonra da bir ölü çocuk doğurdu. Erkek çocuğu olmadığı için, kocasına sadık olmadığı ilan edildi, birçok âşığı olduğu ispatlandı ve yirmi altı soylu tarafından (aralarında amcası da vardı) ölüme mahkûm edildi.

Bundan sonra, Henry VIII dört kez daha evlendi. Bu karıların birincisi doğum yaparken öldü, İkincisi boşandı, üçüncüsü idam edildi, dördüncüsü tahtta kaldı. Henry VIII'in tutumu, bir ölçüde, beyin frengisine tutulmuş olmasıyla açıklanabilir.

O, mutlak bir cinsel özgürlük isteyen, uyruklarına bütün cinsel özgürlüğü ... ve ölümünden yüz yıl sonra ardıllarından birine kellesini kaybettirmiş olan bir kraldır.

Elizabeth döneminde püriten'leşen ([73]) protestan Reform'u, katolik kilisesinin tapınma yöntemleriyle ilgili kalıntılarına saldırdıktan sonra törelere ve özellikle cinselliğe el attı.

Püritenlik cinsel hazzın yasaklanması değil, insanın kendi vicdanı karşısında tam bir sorumluluk duymasıdır. Burada basit cinsel engelleme aşılmış, onun yerine isteklere, eğilimlere, duyumlara yönelen öncesel (prealable), edimli, arayıcı (prospectif) bir yargı konmuştur.

Yalnız engelleme söz konusu olsaydı, o zaman başka yerlerde de olduğu gibi, bir yasa, bir mevzuat, bir toplum sorunu olurdu. İnsanın Yaradan'la gururlu bir biçimde başbaşa kalışı anlamına gelen püritenlik, kendiliğinden'i (spontane) mahkûm eder ve en doğal psikofizyolojik davranışlara bile hesaplılığı getirir. Bundan iki sonuç çıkar: başkası karşısında gerçek sempati yokluğu (çünkü o, özünde günahları bulaşıcı olan bir günahkârdır) ve her değişikliği hoşgörülmez bir başkaldırma sayma eğilimi.

Sonunda, püritenlik, 'kökende kötülük' inancını içerdiği ve insanı kendi kendisiyle sürekli ve insandışı bir kavgaya zorladığı için ruhsal dengeyi bozar; bu bozukluğu ancak, ahlak yasasından saldırganca bir vazgeçiş önleyebilecektir.

Belki de Blake, Milton'u bilinçsizce şeytandan yana olmakla suçlarken haklıydı.

IV. — Zührevi hastalıklar patolojisinin başlangıcı

Amerika'dan Kristof Kolomb'un gemicileri tarafından getirildiği öne sürülen frengi, daha XV. yüzyılın sonlarından başlayarak İtalya'yı kasıp kavurmaya başladı. Frengiye İtalya'da fransız hastalığı, Fransa'da ise Napoli hastalığı adı veriliyordu. Da Vigo, hastalığın görülmeye başlamasıyla hemen hemen aynı zamanda civa tedavisini buldu ve uygulamaya başladı. Bu tedavi çoğu kez başarılı oluyor ama birçok vak'ada hastalığın sinirsel ihtilatlara yol açmasını önleyemiyordu.

Başlangıçta frengiyle karıştırılan belsoğukluğu da cıvayla tedavi ediliyor, ama bu tedavi sonuç vermiyordu. Belsoğukluğu tehlikeli bir biçimde yayıldı ve bu durum bir çok kimsede eklem bozukluklarına ve kısırlığa yol açtı. Bu iki hastalığa, zührevi (Zühre'yle ilgili) hastalıklar adı

---

[73]Püriten (ing. puritan): katı bir presbiteriyen tarikatının üyesi. Stuart'lar zamanında kovuşturmaya, hatta zulme uğradılar; birçoğu A.B.D'ne göçetti (Editörün notu).

verilmiştir ([74]). Çünkü, bu hastalıklarda, cinsel aşırılıkların göksel güçlerce cezalandırmışını görmekteydiler.

V. — İçgüdülerle cinsel engellemeler arasındaki çatışmanın sonuçları

Cinsel aşırılıkları, bu çifte tehlike bile önleyemiyordu. Söz konusu aşırılıklardan edebiyat, sanat ve tiyatroda sözedilmiştir. O çağda henüz ilk adımlarını atmakta olan biyolojiye bile kuşkuyla bakılıyor, bu bilimin kaynağını ahlak değerlerinin yeniden gözden geçirilmesine dayanan şeytanca bir eğilimden aldığı düsünülüyordu.

Cinsel engellemenin vahsi niteliği ve cinsel isteğin nesnesi savılan kadının dört duvar arasına kapatılması tehlikesi karşısında, insanın cinsel açıdan. kınanmadan ve cezalandırılmadan kendini ifade ve tatmin etmesi için bir yol bulmak gerekiyordu. Böylece kadın karşısında "ülküleştirilmiş" bir tapınma doğdu, bu tapınma başlıca yorumunu trubadurların ([75]) şiir ve müzikle ilgili çalışmalarında ve eserlerinde bulur.

Bu ülküleştirmenin nedenlerini tam olarak belirlemek güçtür: savaşların, özellikle Haçlı seferlerinin yol açtığı uzun ayrılıklar, kocanın yokluğunda kadının neredeyse kendi istemiyle körükörüne sadık kalmasına dayanan ahlaki bir yasak yaratma arzusu, kadının bedensel dişiliğini inkar, v.b., bu nedenler arasındadır.

Bu tutum, savaşçılar için, sefer sırasında ırza geçmelerin sağladığı cinsel tatmin olanaklarıyla ve yol boyunca uğranılan büyük şehirlerde yaşanan sefahat hayatıyla güç kazandı: şatoda bırakılmış olan kadın ülküleştirilir, bütün öteki kadınlarınsa ırzına geçilirdi.

Aslında bu "kadın kült'ü" söylendiği kadar, ülküsel olmadı. Şatoları şarkılarıyla dolduran trubadurlar, âşıklar arasında ilişkiyi düzenliyor, bazen doğrudan doğruya tatmin aracı oluyorlardı. Böylece, aşk yeniden evliliğin önüne geçiyor ve kadın önem kazanıyordu. Hattâ, "kadınları ve dâvâlarını savunmak" için kurulmuş olan bazı "tarikatların, kadının ancak "cinsellikten arınmış" olmak şartıyla kabul edildiği, tam anlamında homoseksüel eğilimli siyasal-dinsel erkek klüplerinin ilk örneklerinden başka bir şey olmadığı öne sürülmüştür.

Bu sadakatsizlik ve homoseksüellik temalarının yanı sıra, mahremiyle ilişki de kendini gösterdi. Homoseksüelliğin açık açık var olmasına ve kınamaktan çok alay konusu olmasına karşılık, 'mahremiyle ilişki', (inceste), ürkütücü oluyordu. 'Mahremiyle ilişki' eski kraliçelerden, eski gözdelerden, eskiden gözde iken gözden düşenlerden kurtulmak için, onlara karşı yöneltilen itiraz kabul etmez başlıca suçlama ve mahkum etme nedeni olmaktaydı. Sözgelimi, Milano Piskoposu iken, Alessandro VI Borgia adıyla papa olan Rodrigo Sanzone'nin soylu bir romalı kadınla ilişkisinden beş çocuğu olmuştu. Bu çocuklardan ikisi Cesare ile Lucrecia'dır. 12 ya. şında nişanlanan Lucrecia, nişanı bozulunca Sforza ailesinden bir Milano'luyla evlendi. Bu evlilik kocanın iktidarsızlığı nedeniyle geçersiz sayıldı, bununla birlikte Lucrecia'nın bir çocuğu oldu; önce Lucrecia' nın babası, sonra da erkek kardeşi, çocuğun babası olduklarını öne sürdüler. Lucrecia, bundan sonra, Napoli kralının gayrimeşru bir oğluyla evlendi. Cesare Borgia bu adamı boğdu ve Lucrecia yirmi iki yaşında Ferrare düşesi oldu. Lucrecia, arzu uyandıran bir kadın olmaktan çok, şehvet düşkünlüğüyle ünlü, dür. Ama adı, en çok, hem babası hem de erkek kardeşiyle kurduğu cinsel ilişkiden ötürü

---

[74] Dilimizdeki «zührevi» sıfatına (ar. Zühre'den), fransızcadaki «venörien» sıfatı (lat. Venus'dan) karşılıktır. Her iki sıfat, aynı gezegenin adından gelmektedir (Ç. N.)

[75] Trubadur (fr. troubadour): Ortaçağ'da, Güney Fransa'da yaşayan lirik şairlere verilen ad (Ç. N.).

bilinir. **Kırk yıl sonra, Beatrice Cenci, kendisini eve kapayan ve ırzına geçen babasını öldürdüğü için idam edildi.** Bu olaylar, romantik yazarlara ve özellikle Shelley, Hugo ve Stendhal'e konu olmuştur.

Büyük ailelerdeki toplumsal sapıklığın, halkın geri kalan kesimine ne ölçüde yayıldığını söyleyebilmek güçtür. Kesin olan, silahlı saldırılar, tehdit mektupları, şantajlar ve müstehcen yazışmaların çok görüldüğüydü. Sözgelimi, Alessandra Borgia ile oğlu ve kızının 1501 ekiminin bir gecesınde, birlikte "dansettikleri " elli fahişenin başka yerlerde ve daha az önemli başka senyörlerle de aynı eğlenceleri yapmamış olmaları çok zayıf bir ihtimaldir.

VI. — Rönesans

Rönesans, sadik (sadique) nitelikli engelleme ve otorite karşısında, işkence ve saplantı niteliği taşıyan kurallar karşısında bir tepki olarak düşünülmelidir. Her tepki gibi bu da, çoğu kez amacını aşmış, yeniden elde edilen tatmin olanağına zorbalığı eklemiştir.

Erkek gücü savaşta ve teke tek dövüşte olduğu gibi, aşkta da kendini gösterdi. Gençlerin yaşlılardan öç almasıdır bu. Yeni ölçüt erkeklik gücü olduğu için cinsel gücü arttırıcı şerbetler kullanılıyor, doğadan alınma bir ahlak anlayışı uygulamakla " suçluluktan" kurtulunuyordu. Belki bunda kıyımların ve büyük salgınların yolaçtığı geniş çapta insan kaybını dengelemek gibi bulanık bir istek yatmaktaydı.

Gayrımeşru çocukların sayısı, gerçekten pe\. yüksekti ve bunlar toplumda ancak zekâlarına, bilgilerine, becerikliliklerine ya da ticarî ve siyasal yeteneklerine göre değerlendiriliyorlardı. Bunlar, aralarında evleniyorlardı. Hükümdar ailelerinin gayrımeşru çocukları, ayrı bir soylular sınıfı meydana getiriyor, soyluluğun gerektirdiği erdemliliği umursamama bakımından öteki soylulardan hiç de aşağı kalmıyorlardı.

Fransa'da zulüm gören birçok trubadur İtalya'ya sığındı. Laura ([76]) gibi, Beatrice ([77]) gibi tiplerde, trubadurların Meryem'e gösterdikleri hem saygılı hem şehvetli tapınış vardı.

Bu arada resim, insanın kendisini olduğu gibi görmesini sağladı: çıplak, sanata, hatta dinsel sanata girdi. Resim sanatı gerçek bir sanatsal striptiz ortaya koyma olanağını verdi: önce eller ve ayaklar açıldı, sonra yavaş yavaş mitolojik tam çıplaklık getirildi. Aynı evrim, edebiyatta da görülür. Paris'te doğan, Floransalı bir tacirin oğlu olan Boccacio, arap ve hint yazarlarından esinlenerek nükteli cinsel hikayeler yazdı ve tekeşlilikle alay etti. Aretino, yaptığı on altı tabloda, değişik cinsel yöntemleri canlandıran bir ressamı korumak için araya girdi, her tabloya bir sone yazdı. 1524'te ise Luigi da Porta ilk Romeo ve Jülyet'i yazacaktı.

İnsan bedenine duyulan ilgi, bilimlere de yayıldı. Oysa Dr. François Rabelais'nin teşrih yapmak konusunda karşılaştığı güçlükler bilinir. Bu arada Padova'da Belçikalı anatomici AndrĞ Vesale, estetik cerrahinin öncüsü oldu.

Bu kitabın çerçevesi içinde zorunlu olarak sınıflandırılan bu örnekler, Rönesans'ın şu toplumsal cinsel özelliklerini göstermektedir:

---

[76] (24) Laura, İtalyan şairi Petrarca'nın Canzoniere'de yücelttiği kadındır. Bir senyörün kızı olan Laura'ya şair kilisede raslamıştı. Sevgisi karşılık görmedi. Laura, doğum gününde vebadan ömüştür (Editörün notu).

[77] Beatrice, italyan şairi Dante'nin Vita nuova ve Divina commedia'da yücelttiği kadın (Editörün notu).

— Cinsel suçluluk duygusunda genel bir azalma; dolayısıyla sanatta şehvet duygularının daha açık bir biçimde ortaya konması; bilimlerde, insan bedeninin el sürülmezliği ilkesinin tarihe karışması;

— Buradan giderek, dilde, plastik sanatlarda, edebiyatta, bilimde biçimlerin incelenmesine tutkulu bir nesnellik gelmiş, bunu az sonra temeldeki hayatî işlev ve mekanizmaların bulunuşu izlemiştir.

Rönesans, nedensellik ilkesinin ortaya çıkışıyla belirgindir. Rönesans bunu Ortaçağ'a son veren gerçek cinsel devrime borçludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YENİÇAĞ VE YAKINÇAĞ

I. — XVII. ve XVIII. yüzyıllar

Henri IV'ün saltanatıyla Fransız Devrimi arasındaki bu dönemin başlıca üç belirgin özelliği vardır:

— Törelerde gittikçe artan özgürlük ile toplumsal-dinsel kurallar arasında bir " birlikte yaşama" düzeni kuruldu;

— Cinsel anatomi-fizyoloji alanında bir çok yeni buluş yapıldı;

— Cinsellik, siyasal ve ekonomik evrime sıkı sıkıya bağlandı.

1. özgürlük ve engelleme. — Cinsel özgürlük önemli ölçüdeydi. Tallemant des Reaux bu konuda Montmoreney ile ilgili olarak şöyle der: "O da Ferrare dükü gibi, damatlarına içki vermeden önce fıçıyı delmek zahmetine katlanırdı. Buna inanmıyorum ama, halaları, kızkardeşleri, yeğenleri karşısında sakınması yoktu. Evinde pek düzensiz bir biçimde yaşanıyordu. "

Bu tablo, bir yüzyıl sonra da, hem Fransa'da hem başka ülkelerde hiç değişmeden kaldı. Petro 1 kantinci bir kızla evlendi. Bu kız onu Mons'la aldattı; Mons, çarın metreslerinden birinin erkek kardeşiydi. Çar, Mons'u Katerina'nın önünde idam ettirdi, başını cam bir kap içinde yatak odalarına koydurdu. Sonra Katerina'yla barıştı ve zührevi bir hastalıktan öldü. Katerina çariçe oldu. Katerina'nın en az seksen iki aşığı olduğu biliniyor.

Fransa krallarının metresleri doğudaki ikinci karıların rolünü oynuyordu (Pompadour, du Barry). Siyasal nüfuzları vardı. ligi görürler, elçileri kabul ederlerdi. Gözden düştükleri zaman manastıra girerlerdi (La Valliere). Bazılarının çocuğu oldu: La Valliere'in dört, Montespan'ın sekiz. Bu çocuklar soyluydu. Anneler "ailen havasına girer, yakınlarını ve hısımlarını korurlardı. Bu, bir "yatak soyluluğu " ydu. Geçici metres, hem kraliçeyi hem resmi metresi aldatmış olurdu. Bu konuda, Louis XIV'ün Geyikler Parkı'nda yaptığı "geyik" âlemleri ünlüdür. Geçici metresler, çoğu kez, tiyatro oyuncusu kadınlardı. Tiyatro çevresinde kibar fahişeliğin doğuşu, o sıralara rastlar dersek yanlış olmaz.

İlkçağda, iki buçuk yüzyıl, tiyatroda yalnız erkekler rol aldı. Kadınlar oyunlara ancak, günümüzdeki striptiz'i andıran, oyuncularla seyircilerin doğrudan doğruya cinsel oyunlara katıldıkları çok özel gösteriler için alınırlardı.

Bu dönemde de, uzun bir süre, kadın rolünü delikanlılar oynadı; bu da kadın kılığına girmeleri kolaylaştırdı. Daha sonra, İtalyan operalarında, kadın rolleri için hadım edilmiş şarkıcılar görüldü. Besteci Haydn da buna benzer bir " sopranolaştırılma " tehlikesi

geçirmişti. Babası onu tam zamanında kurtardı. Daha sonra bunun tam tersi oldu, kadınlar delikanlı rolleri oynamaya başladılar.

Dansçı kadınlar kolay elde edilen kadınlardı. Henry IV'ün böyle iki ünlü kadınla ilişkisi oldu: Montmorency ve Paulct. Soyunma odaları, buluşma ve ilişki düzenleme yerleriydi. Şarkıcı ve güldürücü kadınlar buralarda "tanıtılıyor"du. Kral naibinin gözdesinin oğlu, Cambrai piskoposu ve başpiskoposdükü oldu. Nevers dükü gizlice Quinault'yla evlendi. Duclos, Uzes kontunun, Clairon ise Soubise prensinin metresiydi. Kilise bunları kabul etmedi, cenazelerini şehir dışına gömdürdü.

Cinsel başıboşluk oldukça yaygındı ama, yalnız zenginlerin birçok deney içinde sürdürdükleri

kolay ve tatlı bir hayat yaşıyorlardı. Bu arada bir erkekler topluluğu kendini gitgide daha çok kabul ettirmeye başladı: uzun bir süre zenginlerin sırtından geçinecek, karşılığında ise onlara biraz felsefe sanat, edebiyat öğretecek olan filozoflar, sanatçılaı ve yazarlar... Bunlar zaman zaman cinsel alanda zenginlerle rekabete girişen ve kadınlarca aranılan kimselerdi. Bu zümrenin insanları, genellikle efendilerine karşı bastırılmış bir saldırganlıkla doluydular. Henüz "devrimci" değildiler ama, yazdıklarında gelecekteki değişikliklerin tohumlarını görmek mümkündü.

Bu kişiler, okurlarına büyüklerin davranışını tanıttılar; büyüklerin cinsel ayrıcalıkları, henüz ifade edilmemiş olan istekler defterine yazıldı. Böylece ortaya yeni toplumsal örnekler çıktı; bunların en ünlüsü "yitik kız" tipidir. Kadın avcısı (soylu aileden) orta halli bir ailenin kızıyla ilgilenir ve bu genç kızı cinsel istekleri uğruna "harcar" (çok zaman gebe bırakarak). Kız ne evlenebilir ne ailesince kabul edilir; hemen hemen yasa dışı olur.

Böylelikle, o zamana kadar baştan çıkarıcı olan kadın, bundan sonra kurban durumuna düşmekteydi. 'Yitik kız' paralıysa kendine bir koca satın alacaktır, soyluysa manastıra girecektir, yoksulsa "sonu kötü" olacak, ortaya bir Manon Lescaut çıkacaktır.

Bir yüzyıl önce, 1630'da Gabriel Î11iez (Tirso de Molina takma adıyla) El Burlador de Sevilla y el Coıııvidado de piedra'yı (Sevilla'lı çapkın ve taş'ın konuğu) yayımlamıştı. Müzikte ve edebiyatta bütün Don Juan'ların doğmasını sağlayan bu tiyatro eserinde tatminsizliğe, hiç bir zaman giderilememiş arzuya bağlı aşırı şehvet düşkünlüğü tema'sı vardır; erkek durmadan başka başka kadınlara yönelmektedir, çünkü temel bir yoksunluğun kurbanı olmuştur. Yazarın, eserinde, gerçek adı Vincentelo de Leca olan, Korsika asıllı, Sevilla'lı zengin burjuva, don Miguel de Manara'yı örnek aldığı söylenir. Ancak, bu kişinin, eserin yazılışından üç yıl önce, 3 mart 1627'de dünyaya geldiğini de gözden uzak tutmamak gerekir!

Biraz değişik olmakla birlikte, bir başka kadın avcısı tipi de, Kazanova'dır. O da, Don Juan gibi, kendini cinsel ilişkilere vermiş kimsedir ve entrikalarla elde ettiği başarı da bu işte bir araçtan başka bir şey değildir. Kazanova kılıcını da kalemini de, egemen sınıfa katılmasına yetecek kadar iyi kullanır ve bu sınıfın insanları gibi iyi bir hayat sürer. Kazanova için, kadının rızası başta gelir. Kız bakireyse, ailenin rızasını para karşılığı elde eder. Unutmayalım ki, yarını olmayan, gelip geçici haz serüvenlerinin yanısıra, Kazanova başka serüvenler de yaşar; o zaman sevgililerinin kaderini iyiye götürmek için çaba gösterdiği de olur. ilişki kurduğu ya da ilişkisini kestiği çok kadını armağanlara boğmuş, kiminin iş sahibi olmasını, kiminin yaşadığı ilkel koşulların çok üstünde bir evlilik yapmasını sağlamıştır.

Don Juan ya da Kazanova'nın saygınlıkla ya da dolapla elde ettiklerini, başkaları parayla elde ediyordu: büyük bir gelişme içinde olan burjuvazi, cinsel kolaylıktan gitgide daha çok pay almaya başlıyordu.

İngiltere'de, Amirallik dairesinde görevli olan Samuel Pepys adlı biri vardı; bu adam çoğu kez içkide ölçüyü kaçırıyor, işinden çok tiyatroya gidiyor, karısının sadakatından kuşkuya düşüyordu (haksız da eğildi, çünkü iki lord karısına kur yapmaktaydı!). Pepys, 2 haziran 1668 günü iki güzel kadınla şarkılar söyleyerek kırlarda dolaşmış, onlarla bir barda içki içmiş, sonra onları bırakmış, paltosunu "unuttuğu" bir tuhafiyeci dükkanına uğramış, bun. dan yararlanarak tuhafiyeci kadınla ilgilenmiş, ak. şam saat dokuza doğru Deptford'a gitmek üzere Thames'de işleyen bir vapura binmiş, yanında çalı. şan bir dülgerin karısıyla sevişmiş ve gene nehir yo. luyla evine dönmüştü.

Samuel Pepys, aynı yıl kasım ayında bir hizmetçi kızı baştan çıkardı; karısının tepkisinden yıl. gınlığa kapılarak bu kıza bir ayrılık mektubu yazdı, mektupta kızı fahişelikle niteliyordu. 20 kasım günü anı defterine yazdığı şeylerde şu gerçeği kabul ediyordu: ":Hem Tanrı'nın hem zavallı karımın hoşuna giderek yasamam daha doğru. Bu, beni ağır kaygılardan ve büyük masraflardan kurtaracak". Bu üslûp Don Juan'ın üslûbu değildir; ama bunlar cinsel akrobasi bakımından Don Juan'ın yaptıklarından farklı değildir. İşte bu cinsel özgürlük, yapısının ge. rektirdiği değişiklikleri getirerek toplumun bütün sınıflarına yayıldı.

Çare neydi? Kadını kiliseye gitme hakkına sahip bir yük hayvanı sayan ingiliz püritenliğini taklit etmek mi? Yoksa, daha az kaba ama daha ikiyüzlü olan kıta Avrupa'sı çerçevesinde kalmak mı? Rousseau, serbest birleşmeyi öneriyordu; evlilik, ona göre, hiçbir doğal yasaya uygun düşmemekteydi; ayrıca toplum hukuku evliliğe parayı sokmuştu, bu da aşkı daha çabuk yıkmaktaydı. Rousseau'ya göre, Tanrı'nın ve Doğa'nın istediği, belli bir amaca göre kurulmuş olan bir tekeşlilikti. Böylece oluşan ailenin aşka dayanan tertemiz töreleri olacaktı: çocuk, kilisenin yardımı olmadan, aile içinde yetişecekti (Emile'de olduğu gibi). Rousseau sapkınlıkla suçlandı, eseri yakılınca sürgünde yaşadı.

Bu reformcu, gerçekte bir sapıktır; boğuntusunu, dünyayı yeniden kurmak ve insanları düzene sokmak gibi yansıtmalarla dengeler. Çocukluğunda sevgiden yoksun kaldığı için, cezalandırıcı ana yerini tutan yaşlı bir kız (madmazel Lambercier) buldu; onunla bir mazohistin ([78]) hayatını yaşadı. 21 yaşında cinsel hayata başlayışı (madam ve Warens ile), mahremiyle zina yapmanın boğuntularını hatırlatan korkunç bir deney oldu. Bir başka ilişkiden sonra (matmazel Larnage ile) Venedik'e gitti. Orada, korku ve sinirlilik içinde, kızların ardmda dolandı, sabrı taşan Zulictta "kızları bırak da matematik çalış" diyene kadar! Paris'te, önce fahişelere, sonra madam d'Epinay'e ve madam d'Houdetot'ya yaklaştı; sonunda çamaşırcı Therese Le Vasseur'de karar kıldı. Rousseau'nun bu kadından beş çocuğu oldu;çağın alışkanlığına uyarak çocukları bakımevine bıraktı.

Rousseau'nun hayatıyla eserleri arasında tam bir uyuşmazlık vardır. Eserlerinde bu uyuşmazlığın örneklerine sık sık rastlanır. Ama buna rağmen, sonraki kuşaklar Rousseau'ya hakkını verdi. Rousseau bir "kötü örnek "ti, ama davranışıyla ve yazdıklarıyla, bırakılmış çocuklar sorununa dikkat çekmişti. Gerçekte XVIII. yüzyılda, çocukları bırakmak sık rastlanan

---

[78] Mazoşizm yada mazohizm (fr. masochisme): Zevki acı çekmekte bulan cinsel sapıklık. Bu sapıklığa tutulmuş kişiye «mazoşist» yada «mazohish denir (Editörün notu).

bir olaydı. Buffon'a göre, bırakılmış çocukların sayısı yirmi bir yılda, 3 233'den 5 604'e çıkmıştı. 1772'de, Paris'te doğan çocukların yüzde kırk üçü bırakılmıştı. **Bunlar, d'Alembert'e göre, manastır yakınlarına ya da kilise avlusuna bırakılırlardı. Çocuk bırakmak "latin" ülkelerinde suç değildi.**

Çocuk düşürmek pek yayılmamıştı. Çocuğu bırakabilme kesinliği, gayrımeşru gebelikleri kısa zamanda unutulan geçici bir üzüntü durumuna getiriyordu. Bu durumun, meşru birleşmelerin sürekliliği ve istenen sayıda asker ya da emekçi sağlamak gibi çifte yararı vardı. Çocuklu genç kız sorunu, Fransa'da Almanya'dakinden daha az önemli oluyor, intiharlara daha az raslanıyordu; yasalar Almanya'da daha sertti.

XVII. yüzyılda fuhuş ve sapıklıklar, toplumsal bir sorun yaratacak ölçüye ulaştı. Bu dönemde Londra'da 50.000, Paris'te 13.000 fahişe olduğu öne sürülür. **Bu sayılar önemliydi ama, asıl önemli olan fuhuşun yapılış biçimiydi. Küçük kızlar, bakireler aranıyordu. Rattray Taylor, bunda, kadını alçaltmaya, aşağılamaya dayanan sadist bir isteğin varlığını görür. Kızlık zarı onarma sanayii ve kaput sanayii çok gelişmişti.** Kaput sanayii manastırlara kadar sokulmuştu (Kazanova).

Kırbaçlama modaydı. İngiltere'de bu iş için genelevler vardı. Hatta, kırk kişiyi birden kırbaçlayabilen bir makine bile yapılmıştı!

Homoseksüellik, özellikle savaşçı halklarda gelişmişti. Bu konuda Norman'ların Avrupa'da özel bir yeri vardı. Homoseksüellik, Avrupa'da kadın ihtiyacını azaltarak ve "takım anlayışını arttırarak ıı askerî erdemleri uyandıran bir etken sayılıyordu. O zamanlar bu ahlaksızlığın, toplumun iki ucunu, canileri ve ince ruhlu, seçkin kişileri kapsadığı ileri sürülüyordu.

Paris'ten Toulouse'a oradan da İtalya'ya bu yüzden kaçan hukukçu Muret ile "erkek güzelliği karşısında son derece duyarlı olan" Michelangelo bu konuda en ünlü iki örnektir. İngiltere kralları Edward II ve Jack I homoseksüeldi. Birçok yazara göre, Shakespeare'in sone'leri adının baş harfleri W.H. olan homoseksüel bir eşe adanmıştır.

Fransa'da da, XVI. yüzyılda, Henri III homoseksüel bir hükümdardı. Henri III'ün homoseksüelliğinin geç başladığı, daha önce gençliğini erkek kardeşleri Kral Charles IX ile Alençon dükü ve ilerde Henri IV adıyla tahta çıkacak olan kuzeniyle birlikte toplu sevişmelerde geçirdiği biliniyor. Kadınsı bir kimse olan, ama kadınlarca çok sevilen Henri III'ün birçok metresi olmuştu. Henri III, Fransa kralı olmadan önce Lehistan kralıydı; homoseksüelliği, çok sevdiği Marie de Cleves'in ölümünden sonra kesinlikle seçtiği sanılır. O büyük yası, çok belirgin bir geriye dönme davranışı izlemiştir; bu davranışta, kaybolan sevgisiyle özdeşleşme isteği görülebilir. Henri III, dikiş dikiyor, nakış, işliyor, balolarda kadın kılığına giriyor, eşlerini saray çevresinden seçiyor (mignon'lar) ya da bu işi raslantıya bırakıyordu (saray delikanlıları, döşemeciler).

Yüzüstü bırakılmış olan kadınlar da aralarında avunuyorlardı. Sevici ilişkilerinde erkeklik organının yerini tutan âletin bu dönemde bulunmuş olduğu sanılır.

Ama homoseksüellik, hiç değilse Fransa'da, heteroseksüel ilişkilerle bir tutulmuyordu. Gerçekten, homoseksüelliğe XVI. ve XVII. yüzyıl kronikl5rinde pek raslanmaz. Bu arada, Louis XIV döneminde (Louis XIV'ün kardeşi homoseksüel eğilimliydi) soylular arasında sodomistler tarikatı adı verilen bir tarikat kurulmuştu. Bu tarikatın üyeleri bir altın haç taşıyorlardı, haçın

üzerinde bir kadını ayağının altına almış bir erkek resmi vardı. Denildiğine göre, Lully ([79]) de bunlardandı. Louis XIV, bu tarikatı büyük bir sertlikle yasakladı. Bunun üzerine homoseksüellik gizli oldu ve tarikatın üyeleri homoseksüelliği artık hiç bir zaman, cinselliğin doğal bir belirlisi saydıramadılar.

2. Cinsel anatomi ve fizyolojide buluşlar. — Bu buluşlar bilim çağının başlangıcını belirler; bu andan sonra insan doğal olguların karşısında ve dinbilimcilerce ortaya konan bütün sorunların en önemlisi olan "ruh, embriyona ne zaman girer?" sorusu karşısında nesnel bir tutum alabilmiştir. Aquino'lu Tommaso'ya göre, bu süre erkek çocuklar için döllenmeden yirmi gün, kız çocuklar içinse döllenmeden elli gün sonradır.

Döiienme mekanizması üzerine XVIII. yüzyıla kadar hiç bir bilgi yoktur; döllenmede iki cinsin spermalarının birbirine karıştığı sanılıyordu (Descartes). Kan dolaşımını bulan William Harvey, 1951' de, canlı varlığın dişinin yumurtladığı yumurtadan oluştuğu ilkesini ortaya koydu. Ancak, spermanın rolünü anlayamamıştı. Linne, Malpighi ve de Graef, yumurtalığı, yumurtalığın geçirdiği değişiklikleri, ayrıca gebeliği incelediler. ilk mikroskoplardan biriyle haşlamlıları bulmuş olan Van Leeuwenhoek, sağlıklı insan spermalarının (spermatozoid'ler) hareketli hayvancıklarla dolu olduğunu bildirdi. Yumurtacıkla sperma hayvancığının "buluşması" bundan ancak iki yüzyıl sonra gözlemlendi (1877'de, Fiol tarafından denizyıldızında). Çünkü Malpighi ile de Oracf yumurtacığı tanımlamışlardı ama, onu spermatozoid'le birleştirmeyi kimse "düşünmemiş"ti.

Van Leeuwenhoek, Londra'daki Royal Socicty'nin önayak olmasıyla, bu buluşunu genelleştirdi ve birçok memelide spermatozoid bulunduğunu gördü. Bu dönemde, garip bir kuram ortaya çıktı; telegoni kuramı. Bu kurama göre ilk ırebelik, yumurtalıkların fiziksel-kimyasal değişimlerinden ötürü, sonraki gebelikleri kesinlikle etkiler. Böylece, ilk cinsel eş, kadına silinmemecesine damgasını basmış olacaktır.

Düşünce yanlıştı ama bunda hormonlar-ya da kanla taşınan ve organlar üzerine yerlesmis bulunan kimyasal maddeler kuramının özü vardı. İş geldi, yaşlı hastalara genç hayvanların kanını vermeye dayandı (Londra'da Saint-Paul katedralinin mimarı Christopher Wren örneği). Ama ne yazık ki bu denemelerin sonuçları üzerine bilgimiz yok.

3. Siyasal-ekonomile evrim ve cinsellik. — Doğmakta olan sanayi çağında ekonomik hayatın, savaşlarda çok savıda insan kaybının ve salgınların ailenin ekonomik durumu ne olursa olsun, gitgide daha cok çocuk istenmesi sonucunu doğurduğunu görmüştük. Bir insanın, bir toplumsal grupun gücü o dönemde gene isçi, zanaatçı, asker sayısıyla ölçülüyordu. Büyük çoğunluğun asın çalışması, hükümetleri ayakta tutan küçük bir güçlüler topluluğunu zenginleştiriyordu.

Fransa'da Colbert'in, İngiltere'de Cromwell'in uyguladığı bu siyaset kuramsal temellerini İngiliz hekimi William Petty'nin "siyasal aritmetik" anlayışında buldu. Bu anlayış doğum ve ölümlerin sayısını bilince, nüfusun belirli bir süre boyunca ne kadar artacağını kestirebilmeye dayanıyordu. Bu öngörü, toplulukla ilgili olguların, bireysel kaderlerden daha önemli olduğunu göstererek tarımsal, sınai, ticarî planlar yapılmasını da sağladı. Bundan ötürü, cinsellik ne devletce, ne de kilisece engellendi. İnsan hâlâ, üreme ve çoğalmayla ilgili tanrısal iznin kendi cismanî çıkarlarına uygun düştüğü kanısındaydı.

---

79 Lully yada Lulli (1632.1687), Floransa asıllı bir fransız bestecisidir (Editörün notu).

Böylece, arzu nesnesi kadın cinsel birlik içinde, giderek daha önemli bir arkadaş oldu. Vücudunu, emeğini, çocuklarını veriyordu. Karşılığında ona bazı haklar tanınmaya başlandı: Yasal birleşmelerde sevilme, evini çekip çevirme hakkı. Evlilik dışında, çoğu kez "aşağı tabakadan" gelme "hafifmeşrep" kadınlar, toplumsal basamakları kolaylıkla tırmanıyorlar, kast'a ya da servete bağlı olmayan bireyler arası ayrılıkların var olduğu düşüncesinin yayılmasına katkıda bulunuyorlardı.

II. — XIX. Yüzyıl

Bütün devrimlerin bazı aşırılıkları gene bazı aşırılıklarla düzelttiği bilinen bir gerçektir. Bu durumun sonucu olarak, çoğu kez, bir kendini doğrulama olgusuyla, törelerin düzeltilmesine yol açan toplu bir suçluluk duygusu ortaya çıkar. 1790'dan sonra erdemin egemen oluşu buradan gelir. Şenlikler, konserler azaldı. İlkçağ örneklerinin sadeliğine dönülmeye çalışıldı. Ama kadınlara toplum hayatmda hiçbir hak tanınmamasının yanı sıra, iki cinsi eşitleştirmede önemli bir hareketin ortaya çıktığı görüldü (pantolon giydikleri için "sans culottesıı, yani "donsuz" diye adlandırılan silâhlı kadınları ve Konvansiyon döneminin trikotöz'leri). Olympe de Ganges, 1792'de Mary Wollstonecraft tarafından örnek alınan bir Kadın hakları bildirisi kaleme aldı: "her çeşit toplumsal zorlamayı kaldıralım; çok iyi bilinen yerçekimi ilkesi, gene işleyeceği için, her iki cins de kendilerine düşen yeri alacaktır."

Eşitlikçi bir paganlıktan esinlenen yeni devlet dininin çerçevesi içinde erdem ve aile bağları güçlendirildi. Ilk olarak fuhuş ele alındı. O dönemde Paris'te, "kötü hayat süren" kadınlar Palais-Royal'in bahçelerinde bulunurlardı. Bunların değerlerine, güzelliklerine, çalıştıkları evlerin lüksüne ve müşterilerin yaşlarına göre bir tarife listesi yapıldı. Bu tarifeye göre, yaşlı müşteriler, gençlerden daha çok para verecekti. Chaumette ([80]) bu işe bütünüyle son vermek istedi ama bunlar bir toplumsal zorunluluğun ürünü oldukları için ortadan kalkmadılar. Chaumette'ten sonra da, Robespierre'den sonra da varlıklarını sürdürdüler.

1792'de, evlenme, yasallaştırılarak ve boşanma hakkı tanınarak, değişikliğe uğratıldı. Ingiltere'de medeni nikah, püritenlerce 1653'de zorunlu kılınmıştı. Charles II medeni nikahla dini nikah arasında seçme hakkı tanımıştı. O zamana kadar evlilik, medeni nikah olarak basit bir el sıkmayla gerçekleştirilir, bu iş "eşler artık istemediği zaman" yapılmazdı (R. Taylor). Bu yüzden, iki kişiyle birden evli olma durumları pek çoktu. 1753'te. evlenmeyi askıya çıkarma usulü kabul edildi, bu karar direnmeyle karşılaştı.

Boşanma vardı ve oldukça masraflıydı. Boşanma nedeni olarak yalnız iki şey kabul ediliyordu: iktidarsızlık ve zina. Demek ki, İngiliz mevzuatı bu konuda Fransız devriminin mevzuatından çok daha ileriydi. Ama öte yandan, tam bir karşıtlıklar ülkesi olan İngiltere'de yazılı yasalarla töreler arasındaki ayrılık çok büyüktü. Bu yüzden, İskoçya'da 1787'de bile, satılmak üzere sığırlarla birlikte boynuna ip takılarak pazara götürülen kadınlara raslanılabiliyordu. " 1884'te 25 guinea ([81]) ile yarım pint ([82]) bira arasında değişen ödemelerle yirmi kadının satışı yapılmıştı" (V.F. Calverton).

---

[80] Chaumette (1763.1794), ünlü bir fransız devrimcisidir. Katoliklere karşı aşırı tutumuyla tanınır. idam edilerek öldürüldü (Editörün notu).

[81] 21 şilin değerinde eski İngiliz altın para birimi (Ç.N.).

[82] Değeri ülkelere göre çok değişen eski bir sıvı ölçüsü (Ç.N.).

Fransa'da, Birinci Cumhuriyet ([83]) sırasında boşanma yeni kabul edilmişti ve çok kolaydı. Ama kadınlar da erkekler de bu haktan pek yararlanmadılar. Lewisohn, Paris'te yaşayan bir milyon kişi arasında 200.000 çiftten ancak 6.000'nin boşandığını belirtiyor. Bu yüzde üç oran oldukça düşüktür. Belki de o yıllarda erdemli bilinmek, kelleyi daha kolay kurtarmayı sağlıyordu. Bu arada anneyi ve çocuğu koruma işi de geliştirildi. Çocuklara yardım servisi kuruldu, annelerince bırakılan çocukların sayısı yarıya indi. Bütün bu yenilikler, yeni seçkinlerin cinsel karışıklığı (promiscuite) yüzünden görünüşte silinmiş olsalar da, derin izler bırakacaklardır. Bu cinsel değişiklik konusunda en belirgin örnek, Madrit'li bir bankacının kızı olan yirmi yaşındaki bir İspanyol markizinin, Jeanna Maria Tereza Ignacia de Cabarrus'un serüvenidir. Bu genç kız 15 yaşındayken Devin de Fontenay adında bir markiyle evlendi; marki, karısını aldatmakta gecikmedi. Devrim'dc Bordcaux'ya sığınan markiz tutuklandı, Tallien tarafından kurtarıldı ve onun metresi oldu. Genç kadın, Tallien'lc birlikte şehirde saltanat sürdü, ama Paris'e dönünce tutuklandı; Tallicn'e bir hakaret mektubu yazdı; Bu mektup Tallien'i Robespierre'e saldırttı ve Robespierre'in safdışı edilmesine yol açtı. Bundan sonra Tereza Notre-Dame de Thermidor oldu, Tallicn'le evlendi, onu birçok kişiyle aldattı. Çok zeki değildi, ama çok çekiciydi. Devrin modalarını tanıttı, "Merveilleuses " ([84]) modasının (kıvrımlı giysiler, boyalı perukalar) öncülüğünü yaptı. Çevresi onun "kulübe "sinde yaşıyordu. 1797'de giyotinle idam edilmiş olan Beauharnais'nin dul karısı Josephinc Tascher de la Pagerie, Tallien'in safdışı edilmesinde belli bir rolü olmuş olan Barras'ın burada metresi oldu. Daha sonra da Tereza Barras'ın metresi oldu; Josephine, topçu generali Napoleon Bonaparte'la evlendi. Devrimle gelen yönetici sınıf arasında yayılan bu töreler, büyük bir gelişme içinde bulunan burjuvaziye geçti. Gayrimeşru doğumlar ve boşanmalar arttı.

Önce, açık açık, cinsel uygulamalardan, hatta sapık uygulamalardan sözedildi. 1789 öncesi döneminin insanı olan, tam soylu bir aileden gelen, hafif süvari subayı, şair, müzikçi Sade, genç yaşta, Gri mod de la Reyniere tarafından kantarit'in afrodiziak ([85]) etkisine alıştırılmıştı. Sade, 1763'de "aşırı ahlaksızlık" dolayısıyla tutuklanarak Vincennes'de hapsedildi; kısa bir süre sonra serbest bırakıldı, ama yalnız ve saygısız bir ahlak düşkünü olarak damga. landı. Çeşitli ilişkileri vardı. Babası ölünce, onun kont unvanına sahip oldu. Orduda görev aldı, bundan kısa bir süre sonra, karşılıklı kırbaçlamalarla geçen sefih gece hayatına yeniden başladı. l768'de bir genç kız kaçırdı, ona karşı da aynı davranışlarda bulundu, ama kız kaçarak onu ele verdi. Kral kovuşturmayı durdurdu. Sadece, 1772'de, Marsilya'da, homoseksüelliğin ve kırbaçlamaların uygulandığı bir sefahat aleminde bazı fahişelere kantaritli şarap içirdi. Hastalanan kadınlar şikayetçi oldular. Bunun üzerine, Sade ile uşağı ölüme mahkum edildi. İtalya'ya kaçan Sade orada tutuklandı ve Milano'da gözaltına alındı. Kaçtı ve kendisine bağlı kalan ka. rısıyla her çareye başvurarak yaşamaya başladı. Ama Paris'e getirildi ve 1777'de hapsedildi. 1790'da Ulusal meclis tarafından serbest bırakıldı, Justine ou les malheurs de la vertu'yü (Justine ya da erdemin mutsuzlukları) ve Juliette ou la prosperite du vice'i (Juliette ya da ahlaksızlığın mutluluğu) yayımlandı. Ama bayan Tallien'Je

---

83 1792-1804 arasını kapsar (Ç.N.).

84 Fransa'da Thermidor ve Direktuvar dönemle. rinde moda olan ve eski yunan ve roma giyimi. ni örnek alan kadın giyimi (Ç.N.)

85 Afrodiziyak (fr. aphrodisiaque) maddeler, cinsel arzuyu kamçılayan maddelerdir (Editö. rün notu).

ilgili bir yergi yazısı yazınca l796'da yeniden hapse girdi. Napolyon onu bile bile hapiste "unuttu", Sade 1814'te hapiste öldü.

Sade, elbette bir sapıktı, ama yanlışında direnen bir hayasız değildi. Her zaman uygulanan sevişme biçimi kadar yasal bir yeni sevişme biçimi getirdiğini düşünen bir inançlı kişiydi. Mutsuzlukları özellikle kendini açıklamak, kendini doğrulamak istemesinden, cinsel faaliyetlerini sağlam bir ikiyüzlülükle örtbas etme yolunda tedbirli davranmamasından, yaptığını aptalca ve kışkırtıcı bir biçimde sanki bile bile yapmasından geliyordu. Fransa'da gerçekten cinsel alanda büyük özgürlük vardı ama, bunu sıkı bir denetim çerçevesi içinde uygulamak gerekiyordu. "İyi tarafta" bulunmak gerekliydi. Vali Dubois, fahişelerin sağlık muayenesinden geçirilmesiyle ilgili uygulamaya başladı ve kazancın bir kısmını cebine attı. Askerler, siviller karşısında öncelikli olduklarından, onların daha büyük bir cinsel özgürlüğü vardı. Yani bir çeşit "Landsknecht ([86]) ahlakı" uygulanmaktaydı: askerlerin cinsel suçları pek seyrek cezalandırılıyordu. Napolyon, kadınları polisle getirtir, bu kadınların kocalarını başka yerlere görevli gönderirdi. Kahire'de de böyle yaptı, bir teğmenin karısını yanına aldı, kocayı özel bir görevle İngiliz donanmasının bulunduğu yere gönderdi; teğmeni İngilizler esir ettiler.

İmparator olduktan sonra tiyatro oyuncusu kadınlarla, hafifmeşrep kızlarla düşüp kalktı. Kendisine dilekçe sunmaya gelmiş olan Berlin'li bir genç kız pek hoşuna gitmişti: kızı annesiyle birlikte çağırttı, onu sabaha kadar alıkoydu, sonra eline iki yüz altın vererek geri gönderdi. (Bir fransız albayı, terfi ettirilmek umuduyla kızı Paris'e getirtti: ama 4-000 altın frank vererek geri yolladılar.) Napolyon' un birkaç düzine metresi olduğu bilinir. Bunlara uzun aşk mektupları yazardı. Napolyon, doğrudan doğruya ilişkilerinde bazen kabalaşırdı, ama, hiç bir zaman sadistleşmezdi. Kadına nasılsa sahip olacağını bilse de, Romeo rolü oynamaktan hoşlanırdı. Kadınlarla üst üste birçok gece geçirir, ama bu yüzden ne çalışmalarını ak satır ne kafasını toplama yeteneğini kaybederdi. Çabucak uykuya dalardı. Bir kadının göğsü onun için en iyi dinlenme ilacıydı. Duyduğu değişiklik ihtiyacı içinde, başlıca üç kadınla ilişkisi oldu: Josephine de Beauharnais, Marie-Louise de Habsbourg, ve onu Rusya seferine sürükleyen, ayrıca bir de çocuk sahibi yapan Marie Walewska. Çocuk sahibi olmanın tadını alınca, bir varis bırakmak istedi ve 17 yaşındaki Marie-Louise'le evlendi. Bu, vekil tayin ederek Viyana'da yapılmış bir evlenmeydi. Ama Napolyon, Paris'te yapılacak olan düğünü beklemeden nişanlısına Compiegne'de kavuştu. Alkolde saklanan kalbini ona bırakmıştır.

Restorasyon, ahlak reformu Yapacağını ilan etti, ama işe kurumlarda reform yapmakla başladı. Boşanmayı kaldırdı; boşanma ancak 1884'de yeniden tanındı. özel hayatın üstüne bir edep perdesi çekildi. Fesat kurmamak ve dışarıya sızdırmamak şartıyla her şeye izin vardı. Gerçekten, fesatçılık günün konusuydu. Kamuoyunun, siyasal ve ekonomik istihbaratın önemi anlaşılmaya başlamıştı. Yatakta ağızdan alınan sözlere dayandırılan cinsel casusluğu, Viyana kongresi sırasında, Metternich başlattı. Metternich daha sonra, şehirde huzuru sağlamak için, fahişeleri hafiye olarak kullandı. Viyana'da o sırada fahişelerin sayısı çok yüksekti: 4.000.000'un içinde 20.000 kişi; yani, yedi ya da sekiz erkeğe bir fahişe. Frengi ve belsoğukluğu şehri kırıp geçiriyordu. 1821 1840 yılları arasında, Avusturya başkentinde bir milyon bırakılmış çocuk bulundu.

Büyük bir haz vermeyen cinsel özgürlük, görünüşteki ciddi denetim, barış havasının durgunluğu içinde hiç de büyük olmayan burjuva yaşayışı romantik tepkinin gelişimini

---

[86] XV. ve XVI. yüzyıllarda ücretli asker olarak hizmet gören alman piyadelerine verilen ad (Ç.N.).

kolaylaştırdı. En doyurucu aşk bile mutsuzluk veriyordu: rahat bir hayat geçirmiş olan kültürlü genç soylularca (Musset, Vigny, Byron) tutulan tema buydu. Günlük hayattaki zorunluluklarının reddi, otoriteye başkaldırma, tutkuların yüceltilmesi, insanla doğa arasında giz dolu bir uyum aramak, başlıca temalardı.

Erkekler dayanıksız, duygulu, hareketsiz ve üzgün görünüşlüydü. Bunlar babalarınca azarlanmış çocuklar gibiydiler; ama bazen toparlanıyor, bir hiç yüzünden düello ediyorlardı. Kadınların toplumda önemli bir yeri vardı. Bunun en belirgin örneği George Sand'dır. Erkeklik peşinde bir homoseksüeldi, erkekleri iktidarsız olduklarına inandırmakla zamanını geçirdi; birçok erkekle ilişki kurdu, başlıcaları Jules Sandeau, Heinrich Heine, Musset, Choplh ve Merimde'dir, Listz'e âşık oldu, ama Lizst'i daha önce Agoult kontesi elde etmişti.

Romantizm tepkisi, kadınların eşitlik hakkı, duygularını açıklama hakkı tema'sını ortaya koydu. Ama bu tema, büyük çoğunluk için, henüz erişilmez bir ülküydü. Burjuva toplumu ailenin bütünlüğünü şiddetle savunuyordu. Evlilikler, kurallara uygun evliliklerdi, tanışmalarla gerçekleştiriliyordu; bu evliliklerde çok ayrıntılı sözleşmeler düzenleniyordu. Gençlerin birbirlerini görmelerine, seçmelerine elbette bir ölçüde izin veriliyordu. Balolar yapılıyordu. O çağ vals çağıydı. İki kişinin birbirlerine yaklaşarak birlikte yaptığı ilk danstır vals. Birçok kişinin tepkisiyle karşılaştı, tepki gösterenler arasında Byron ve Musset de vardır. Bekaret kesinlikle zorunluydu. Evlenmeden çocuk sahibi olmuş genç kız, mimleniyor kocasını aldatan kadın kara listeye almıyordu.

Cinsel uyum güçlüklerinin nedenleri çekingenlikle inceleniyordu. 1847'de Gross Hoffinger, Almanya'da evli 100 çiftten 48'inin mutsuz, 36'sının ilgisiz, 15'inin mutlu ve "namuslu" olduğunu ve kusurun çoğu kez erkekte olduğunu ortaya koydu. 1847, İngilterede kraliçe Victoria'nın tahta çıktığı yıldır. O dönemde, yapmacık bir namusluluk modası başladı. Namusluluk yüceltildi, boşanma yasaklandı. Saray, boşanmış diplomatları kabul etmedi. Shakespeare'in eserlerinden bazı yerler çıkarıldı, Zola'nın La Terre'ini (Toprak) satan kitapçı hapse atıldı.

Robinson Crusoe'de de bazı yerler çıkarıldı. Buna karşılık gizli müstehcen edebiyat büyük bir ilerleme gösterdi.

Fuhuşa karşı saldırıya geçildi; daha doğrusu, Londra'daki 7 000 fahişenin 933 genelevde bir araya getirilmesine çalışıldı. Bu evlerin çoğunda, o çağın belirgin özelliği olan kırbaçlama teknikleri uygulanıyordu. "Cinsel hayata ölüm sessizliği çöktü", cinsel hayatın akla getirdiği şeylere de! Kadınlar artık pantolon giymiyor, kalm entariler giyiyorlardı. Donlar, kataloglarda bile yırtmaçlarıyla gösterilmedi. Hekimlikte usuller değişti. Kadın hekime yalnız başına gitmiyor, hekimin karşısında soyunmuyor; ağrıyan yerini bir oyuncak bebek üzerinde göstermekle yetiniyordu. içtenlikli yakınlık diye bir şey kalmadı. Mastürbasyon, ahlaksızlık sayılarak mahkum edildi. Erkek çocuğun cinsel organı için, özel kafesler yapıldı; organ bu kafese hapsediliyor, organın her sertleşmesinde çıngırak çalıyordu. öğrenim süresinin uzatılması üzerine, İngiliz kolejlerinde zorunlu olan cinsel perhiz kuralına uyulup uyulmadığını gözlemlemek daha da güçleşti; 1860 dan sonra, okullarda düşünceyi başka yere yöneltici spor çalışmaları yapıldı; oysa bu tür çalışmalar daha önceleri hiç tutulmazdı.

Elbette bu tedbirlerin kurbanı, kadından çok erkekti. Victoria devri gericiliğinde erkeğin kadına karşı duyduğu hınç, çeşitli biçimlerde, özellikle de doğum sırasında acı çekmenin zorunlu olduğu üzerinde direnmekle kendini gösteriyordu. Simpson, kloroformun

uyuşturucu özelliğini buldu, bu buluş kilisenin muhalefiyle karşılaştı. Ama Siınpson şöyle karşılık verdi: "Tanrı Havva'yı Adcm'i kaburgasından çıkarırken Adem'i derin bir uykuya daldırmıştır." Kraliçe Victoria, o sırada temsil ettiği püritenliğe rağmen, yaptığı acılı altı doğumun etkisiyle olacak, yedinci doğumunda kloformu kabul etti.

Namuslu görünme modası, Fransa'da Napoleon Ill'ün sarayına şaşılacak kadar dolambaçlı bir yoldan geldi. Fesat çevirerek iktidara geçmiş olan bu imparatorun Ham kalcsindeyken birçok gayrimeşru çocuğu olmuştu; kendisini maddi bakımdan da desteklemiş olan İngiliz tiyatro oyuncusu Henriette Howard onun metresiydi. Napoleon III, tahta çıkınca Henriette Howard'a yol verdi, ama ona olan bütün borçlarını mürekkep faizleriyle birlikte ödedi, ona bir şato, ayrıca Bcauregard kontesi unvanını verdi. Henriette Howard, giderken, Napoleon Ill'ün bir başka metresinden olma çocuklarını da götürdü.

Napoleon IH, 45 yaşında, prenseslere hiç aldırmayıp, daha 21 yaşında olmasına rağmen büyük bir cinsel deneye sahip olan Eugenia de Montijo'yla evlendi. Kızın annesi, Stendhal ile Merimee'nin âşığı olmuştu. Napoleon Ill'ün bu aşkını Prevost-Paradol bir a aşk delisi nnin kaprisi olarak nitelendirdi. Ama Napoleon II, l 853'te, ülkenin önde gelen kişilerine verdiği özgürlükçü bir söylevde, bu evliliğini zorla benimsetti. Eugenia "örnek" bir imparatoriçe oldu. tngres'e, Courbet'ye ve Manet'ye karşı "haya saldırısınna girişti. (Manct'nin bir tablosunu imparator kurtarmış ve tablonun sergilenmesini emretmiştir.) Heykellerin edep yerlerine asma yaprakları örtüldü. Baudelaire'e para cezası kesildi. Sarayda şölenler ve şenlikler sürüp gitti, ama Eugenia bütün ileri gelenler için tam bir sadakati şart koştu. Bununla birlikte Napoleon III, gene de kadınların çekiciliğine ilgisiz kalmıyor, kaçamaklarını ve sadakatsızlıklarını gitgide arttırıyordu. Cavour'un ona tanıştırdığı Castiglione kontesinin aracılığıyla İtalya'yı desteklemeyi kabul etti.

1. Kibar fahişeliğin doğuşu. — Böylece, namuslu kadınla resmen fahişe kadın arasında bir kadın tipi ortaya çıktı. Bu, gerçek bir mesleğe, aşk mesleğine atılan kibar fahişedir. Baştan çıkarılmış genç kız, kocasını aldatmış ya da bırakılmış kadın toplum dışında bir hayat sürmeye başladı, bu hayatta aşk ve aşkı çevreleyen her şey, erkeklerin hayalgücüne sesleniyordu. Yalnızca ayrıcalı bedensel üstünlük, erkek psikolojisini bilme, servetini ve evini yönetme biçimi, toplum alışkanlığı ve belli bir kültür bu rolün oynanmasına olanak sağlıyordu. Bunlar, birçok âşığı meslekleriyle yıkan "dişi aslanlar"dı. Siyaseti, kibar çevreyi, modayı etkiliyorlardı. En ünlüleri, ingiliz sanatçısı Cora Pearl (Emma Church), Marguerite Bellanger (Napoleon Ill'ün eski metresi) ve Moskovalı bir tacirin kızı olan ve Donnersmarok kontesi olarak ölen la Pa'ıva'dır. Rus asıllı Paıva, Villoin adında bir fransız terzisiyle evlendi, kocasını bırakıp İstanbul'a, Viyana'ya ve Berlin'e, sonra Paris'e gitti: Champs-Elysees'de bir park kanepesinde Arsene Houssaye ve piyanist Henri Hertz'le tanıştı; o geceyi Houssaye'le geçirdi, Madam Hertz olarak yıllarca Henri Hertz'Ie yaşadı, onunla bir müzik salonu kurdu. Bu ilişki kadının har vurup harman savurması yüzünden son buldu. Pa'iva, sonunda Villoin'dan dul kaldı ve Aranjo de Paiva'yla evlendi, adam hemen Portekiz'e döndü. Paiva salonunu açtı, bu salona Donnersmarch kontu da sık sık gelirdi. Bu onun en parlak dönemiydi; o günkü park kanepesinin karşısındaki arsayı satın aldı, bu arsaya alaca somakili merdiveniyle ünlü konağını yaptırdı. Sonra Donnersmarck ona Pontchartrain'i verdi. Paiva, kontla evlendiğinde 52 yaşındaydı. Silezya'da öldü.

2. Cinsellik ve nüfus. — O sırada tam bir gelişme içinde bulunan büyük basının yaydığı bu türden örnekler, cinselliği hem ahlak hem nüfus sorunu olarak uğraşların en üstüne çıkardı.

Sanayileşme ve insan sayısının artışı XIX. yüzyılın en büyük korkuları arasında yer aldı; İngiliz papazı Thomas Robert Malthus, bu korkuları aşırı nlifüs artışı kuramında dile getirdi. Malthus, insanların kaynaklardan daha hızlı çoğaldığını, yoksulların zenginlere göre daha çok çocuk yaptığını, sefaletin, "ahlaksızlıkların", hastalıkların buradan geldiğini bildiriyordu. Yoksulları sefaletten bütünüyle kurtarma olanağı bulunmadığına göre, onlara yardım etmenin bir yararı olmayacaktı.

Gerçekten, Malthus'un istatistiklerinde güvenilmez yanlar vardır, bunlar büyük ölçüde yoruma yer verir. Sözgelimi, Malthus 2000 yılında Avrupa'nın nüfusunun 50 milyara ulaşacağını, oysa o zaman, kıtanın ancak 2 milyar insanı besleyebileceğini söy. ler ve şu tedbirleri öne sürer: tam bir cinsel perhiz ve geç evlenme. Buna karşılık, doğum kontrolu yapma hakkı tanımaz. Bu, bir kısıtlayıcı ahlak'tır: kendini bütün büyük meclislere ve kiliselere kabul ettiren Malthus'un büyük ustalığı buradadır. Bu gö. rüşler, evlenmelerin hükümetlerce denetim altına alınmasını kolaylaştırdı. Sözgelimi, Almanya'da su. baylar, memurlar ve kamu kuruluşlarında çalışanlar üstlerinin izni olmadan evlenebilmeleri için, kuralla. ra uygun bir drahoma ve üstlerin izni gerekliydi.

Elbette bunlar doğumları hiç etkilemedi. Çünkü meşru çocukların sayısı azalırken gayrimeşru ço. cukların sayısı artıyordu; elbette, gayrımeşru çocukların ölüm oranı daha yüksekti. Malthus'un kuramı emek sermaye çekişmesinde de önemli bir etken oldu: işçilerin bütün istedikleri karşısında, İngiliz işverenleri, yanlarında çalışanlara, yaşama düzeyini yükseltmek isteyenin daha az çocuk yapmaktan başka çaresi olmadığını bildiriyorlardı. Ama bu öğüdü tutmak güçtü. Çünkü yorgunluk genellikle cinsel ihtiyaçları engellemez, artırır. Böylece, ortaya, doğum. ların sınırlanmasını kabul eden, ama cinsel perhizi kabul etmeyen yeni "Malthus'çuluk çıktı. Doğumu önleme araçları bundan ötürü gelişti. İngiltere'de Francis Place, Amerika'da Owen ve sonra Dr. Knowlton doğumun önlenmesinden yanaydılar. Dr. Knowlton hapsi boyladı ama, yazdığı kitap bütün dünyada okundu.

İngiltere'de 1854'de George Drysdale'in kitabı, doğumu önleme kuramlarının yayılmasına yol açtı. Darwin, yaşamak için savaş düşüncesini Malthus'tan almış olmalıdır. Nitekim yeni–Malthus'çuluk da en yetenekli olanın hayatta kalması kuramına bağlanıyordu. Bu, olağanüstü nitelikteki çocukları elden geldiğince iyi büyütmek amacım güden "Eugenique" adlı bilimi doğurdu. "Eugenique"in başlangıcında, Darwin'in yeğeni Francis Galton'un önde gelen bir yeri vardır.

1860'da, polisin bu konularda aşırı gayretkeş bir tavır takınmışken yeni Malthus'çu New Refonner gazetesi Knowiton'un eserini yayımladı. Gazetenin sorumlusu hapis ve para cezasına mahkum oldu, ama bu durum genel bir hoşnutsuzluk yarattı ve Knowlton'un kitabı Amerika'da yeniden basıldı. Mahkeme kararı, genç **hintli Krişna Murti'**yi yeni Mesih diye tanıtarak teozofinin öncülerinden biri durumuna gelen, daha sonra Hindistan'ın bağımsızlığını savunan Annie Besant adlı bir kadının çabalarıyle bozuldu. Bir Protestan papazından boşanmış olan bu kadın din konusunda özgür düşünceyi benimsemiş, ve New Reformer'in sorumlusunun hem iş arkadaşı hem de akıl hocası olmuş, onunla birlikte mahkum edilmiş, daha sonra beraat etmişti. Bunun üzerine de Malthus'çu birlik'i kurdu ve Nüfus Yasası adlı eserini yazdı.

Elbette bu çalışmalar nüfus artışıyla eldeki besin maddeleri arasındaki oransızlık yüzünden elverişli bir alan buluyordu. Amerika'ya göç, nüfus artığını eritmekte yeterli olmuyordu. Yeni–

Malthus'çu öğreti, gebeliği önleyici yöntemlerin, dıştan bir yardım gerektirmeksizin yoksulluğu önleyebileceğini, öne sürüyordu. Bu sistem, halkın yatak odalarında gelişen yoksulluğuna çare gibi görünüyordu.

Bunun üzerine, gebeliği önleyici yöntemler konusunda büyük bir tartışma ortaya çıktı. Tam cinsel perhizin bir yana bırakılmasından sonra, Roma'da çalışan Efes'li Doranos'un kuramı hatırlanarak, döllenmenin belli zamanları olduğu konusu yeniden ele alındı. Bu yöntemi, Reims başpiskoposluğu görevinde bulunan kardinale bir fransız hekimi kabul ettirdi. Almanya'da da söz konusu yöntemin propagandasını katolik hekim Kapelman yapıyordu.

3. Cinsel sorunların toplum hekimliğiyle ilgili önemi. — Doğumların kısıtlanması konusundaki bütün bu tartışmaların en önemli sonucu, cinselliğin yatak odalarından ve gizli kitaplardan çıkarak geniş halk kitlelerine açıklanması oldu. Ama geniş hak kitlelerinin ençok merak ettiği, hekimlik edebiyatına ve fıkra edebiyatına geçmiş olan cinsel sapıklıklardı:

Bu sapıklıklar hep vardı, ama açıktan açığa incelenmesi şu iki nedenle oldu: Cinsel sapıklıkları yaşayanlar kendilerini haklı çıkaracak bir kesim bulurken, cinsel sapıklıkları yaşamayan ama yalnızca bilenler sözde bilimsel yayınlara okur bulacaklardı. Sapıklıklar henüz bütünüyle açıklanmamış olduğu için, gerçek bilimsel nedenler, çok geriden geliyordu.

Bu gerçek propaganda kampanyasının sonucu, cinsellik ve cinsellikle ilgili her şey konusunda genel bir çekingenlik oldu. Kamuoyu bu çekingenlikten bugün de kurtulamamıştır. Bunun bir mutlu sonucu da oldu: bazı kadınlar kişisel ve cinsel hayatlarında dilediklerini yapma ve erkeklerle eşit olma hakkı istediler.

Cinsel dramlar kamuoyunda büyük ilgi uyandırır. Sözgelimi Mayerliug rezaleti ([87]) ne siyasal bir dram ne de bir aşk dramıdır. Arşidük kendi canına kıyabilme gücünü sevgilisini öldürmekte bulmuş ya da, daha akla yakını, bu mutsuzluğun sorumlusu olan cinsin bir temsilcisini sadizmin etkisiyle ölüme sürüklemiş de olsa, bu dram aşırı cinselliğin sadizme bağlanışıyla ortaya çıkmış bir dramdır. Tıp alanında bu dramın yararı, cinsel sapıklıklara dikkati çekmek oldu: arşidükü hıristiyanca gömebilmek için, onun "kemik bozukluğu "ndan gelen geçici bir çılgınlığa uğradığı gibi tıbbi bir kurnazlığa başvuruldu. Bugünkü bilgilerimize göre, bu tür bozukluklar yoktur, cinsel anormalliklerin nedenini eğitici nitelikteki bozukluklarda aramak gerekmektedir.

Bunu daha 1886'da, özellikle mazohizrn alanında ortaya koymuş olma şerefi Kraft Ebbing'indir; " mazohizm " sözcüğünün kullanılması da onunla olmuştur. 1870'de Viyana'lı şövalye Leopold de Sacher Masoch'un tanımladığı bir uygulama olan mazohizm, daha önce tanımlanmış olan sadizmin karşıtı oluyordu.

Birçok şehirde polis müdürlüğü yapmış sert bir babanın oğlu olduğu bilinince, genç Sacher Masoch'un yetişmesi birazcık anlaşılır. Sacher Masoch'un anne tarafından büyükbabası olan tıp profesörü von Masoch'un çocuğu yoktu. Masoch adı, Sacher adına bu yüzden eklendi. Sacher, meslek hayatına yirmi yaşında başladı. Gratz'da privat-dozent'di, özel hayatında tam bir Don Juan hayatı yaşıyordu. Otuz yaşında önemli bir cinsel değişiklik geçirdi: kendisinden yaşlı ve kendisine sert davranan kadınlar aramaya başladı. **Sacher Masoch,** hikayelerinden

---

[87] Arşidük Rudolf ile barones Maria Vetsera, 30 ocak 1889'da, Viyana'nın güneyindeki Mayerling'de, bir av köşkünde ölü bulundular. Birlikte intihar ettikleri söylendiyse de, ölümlerinin gerçek nedeni anlaşılamadı (Editörün notu).

birinde, kürk giymiş bir kadının elleri ve ayakları sımsıkı bağlı bir erkeği kamçıladığını anlatırken, mazohizmin mekanizmasını çok iyi dile getirir: **"Bana kötülük yap ki mutluluğuma dayanabileyim".** ünü, edebi bakımdan abartılmış olsa da, gene de çok büyüktür. **Jubilesine ibsen, Bjornson, Hugo, Zola, Daudet, Pasteur, Gounod ve Rubinstein katıldı.**

Frengili ve alkolik Verlaine, Arthur Rimbaud ile olan ilişkileriyle, bu ilişkilerindeki sertliklerle, bıçaklı tabancalı kavgalarla bilinir; bu yüzden Verlaine, Belçika'da iki yıl hapse mahkûm olmuştur. Verlaine bu işi genç bir köylüyle, sonra homoseksüellerle sürdürdü; homoseksüeller, hep yaptıkları gibi, yaşlandı ve yoksullaştı diye onu yüzüstü bıraktılar. O da heteroseksüel yaşayışa, kendisini besleyen fahişelere döndü.

Oscar Wilde, kırk yaşına kadar, garip bir hayâsız olarak tanınıyordu. Ne var ki evliydi ve iki çocuğu vardı. Kibarlar topluluğundan çıkarılmıştı ama, adı kötüye çıkmamıştı. Gerçi Salome'yi yazmıştı ama, Fransızca yazmıştı. Lord Alfred Douglas eseri ingilizce de yayımlayınca rezalet patlak verdi; lordun babası Queensberry markisi, oğlunu Oscar Wilde'in cinsel arkadaşı olmakla suçladı. Wilde, Cezayir şehrinde Gide'e rasladı, karşılaştığı tehlikeleri onunla tartıştı; ama gene de, Londra'da bir hakaret davası açtı. Duruşmadan çıkarken tutuklandı ve ahlak düşüklüğü suçuyla mahkûm edildi. En önemli eserlerini hapishanede yazmıştı. Hapisten sonra sürgün cezasını çekerken takma ad kullandı ve ailesi tarafından reddedildi. Bu olay, o sırada İngiltere'yi kaplamış olan püritenlik dalgasının bir örneğidir. O dönemde Havelock Ellis'in kitapları bile yasaklanmışı!.

Bunda, belki de, varlıklı ve yönetici sınıfların gücünün azaldığını görme korkusuna dayanan gerçek bir toplumsal savunma mekanizması görmek gerekir. Homokseksüeller birer barışçı ve yurtseverlik konusunda gevşek sayılıyorlardı. Gerçi İngiliz emperyalizminin savunularından Cecil Rhodes'un bir takım "kuzuıları vardı ama, Rhodes kurnazdı ve rezalet çıkmasını önlüyordu.

Almanya'da homoseksüellik, Fransızların homoseksüelliğe alman ahlaksızlığı demelerine yol açacak kadar kendinden söz ettiriyordu. Bir gazete, Wilhelm II'nin çevresindeki homoseksüel camarilla'yı (topluluğu) açığa vurmuştu.

Maximilien Harden, bu uluslararası ahlaksızlığın yapabileceği ihanete dikkati. çekti: prens von Eulenburg'u suçlayınca mahkum edildi; ama kesin tanıklıklar karşısında imparator, danışmanlarını uzaklaştırmak zorunda kaldı. O dönemde pek çok homoseksüellik davası görüldü. Berlin'li hekim Magnus Hirschfeld, o sıralar, homoseksüeller için, üçüncü cins teriminin kullanılmasını önerdi, homoseksüellerin yasalarca korunmasını istedi; bu durum Almanya'da cinsel sapıklığın yayılmasında rol oynamıştır.

XIX. yüzyılın büyük tıbbi buluşları, cinsel sorunların, en başta da zührevi hastalıkların gelişimini etkilemişti. Zührevi hastalık tehlikesi korkunçtu: Kopenhag'da, 1875 1885 yıllan arasında geçen on yıl içinde, 10.000 kişide yeni 416 frengi vakası görülmüştü. Ayrıca, 500 de yumuşak şankr vakası vardı. Aynı kuşaktan erişkin kadın ve erkeklerin yüzde otuzu hastalığa yakalanmıştı. 1900'de Berlin'de 10.000 kişi belsoğukluğu, 6.000 kişi frengi tedavisi gördü. Korku ve gereksiz utanç, hastalığı yaygınlaştırıyordu. Üçüncü dönem frengi vakaları çoktu. **Heine, Maupassant, Nietzsche tabes [müzmin hastalıklarda gittikçe zayıflama; frenginin son safhasında vücut hareketlerindeki intizamsızlık tabes dorsalis omuriliğin**

zayıflaması. tabetic bu hastalığa ilişkin] hastalığına tutuldular ve sarsak oldular. Fahişeliği ortadan kaldırarak sorunu çözümlemek mümkün değildi.

İlk gelişme, belsoğukluğuyla frenginin birbirinden ayırılması oldu. Daha 1812'de, Hernandez, Toulon'da kürek mahkûmları hapishanesinde, bir hastadan aldığı irini bir mahkumun sidik borusuna aşılayarak onu belsoğukluğuna yakalatmayı başardı.

Aynı deney, büyük bir bilinçsizlikle, başkaları üzerinde de tekrarlandı. Gonokoku teşhis etmeyi ilk olarak, renklendirme yoluyla, Breslau'da, o zaman 24 yaşında olan Neisser başardı (1879). Leipzig'li Crede ise yeni doğmuş çocukların gözlerini dezenfekte etmeyi düşündü. l 905'de Doğu Prusya'da Schaudinn, ultramikroskopla, frenginin etkini Treponema pallidum'u buldu. Tropikal hastalıklar bölümü şefi olarak Hamburg'a atandıktan sonra amipler üzerinde deney yaparken mikrop kaptı ve 35 yaşında dizanteriden öldü. Serum uygulaması, 1906'da Wassermann'la başladı. l 909'da Ehrlich Frankfurt'ta "kimyagerlik oynarken" 606'yı buldu (606. sistematik deney) ve Hata adındaki bir japonla, frengi tedavisinde ilk ilerlemeyi gerçekleştirdi. 914. deneyde daha iyi bir sonuç elde etti. 914'de tabes ve sarsaklık daha az görülmeye başladı. Almanya'da 1919'da 215.000, 1927'de 75 000, 1934'te 43 000 birinci dönem intan vakası saptanmıştı.

Böylece, bulaştırma gücünden arıtılmış olan cinsellik bir toplumsal afet niteliğinde olan yanını yitiriyordu. Şimdi de suçluluk yükünden kurtularak ahlak açısından temize çıkması gerekliydi. Bunu da, cinsellikte davranışın çeşitli olduğunu, cinsel hazzın şefkatten ve döl vermekten ayrılmadığını, ayrıca psikolojik hastalıkları açıklayabilmek için bireyin ve toplumun hayatında gerilere gitmek gerektiğini ispatlayarak cinsellik kavramını baştan sona değiştiren Freud ve onu izleyen psikanalizci kuşaklar gerçekleştirdi.

4. Bugün. — Bu bilimsel buluşların ortaya çıktığı sıralar, dünyanın yüzü tekniğin olağanüstü hızda ilerlemeleriyle değişiyordu. iki dünya savaşının daha da hızlandırdığı bu ilerlemeler, "tümel" nitelikleriyle, nüfus karışmalarını, kadının özgürlüğüne kavuşmasını, her çeşitten "eğlence"lerin kazandığı önemi, yeni yaşama biçimleri bulunmasını, toplumsal sınıfların birbirleri içinde erimesini hızlandırdı ve bugün de gözümüzün önünde olup geçen, gerçek bir cinsel devrim ortaya çıktı.

Bu devrime iki temel ilke yön veriyor gibiydi: aşk hakkı ve aşkta mutluluk hakkı. Bu ilkelerden birincisi, aile ve toplum bağlarının zayıflaması gibi zorunlu sonuçlarıyla birlikte, zaman aşımına uğramama ve karşılıklı çekicilik üzerinde durur. İkinci ilke, birliğin olasılığını içerir; çünkü insan eşi üzerinde yanılmışsa, bir başkasıyla yeniden başlayabilmelidir. Ayrılmaların çoğalması, evlilik öncesi birleşmelerin çoğalması gibi durumlar ve yarın, varoluş nedeni ortadan kalkabilecek bir aile kurumunu zamansız doğumlarla erkenden "somutlaştırmama" zorunluluğu buradan gelir.

Bu cinsel devrimin ruhsal ve toplumsal iki sonucu oldu. Bunlardan biri teknik nitelikteydi: gebeliği önleyici tutum. ötekinin kapsamı daha geneldi hipi (" hippy") olayının ortaya çıkışı. Elbet bu iki sonucun iyi yanları da vardır, kötü yanları da. Burada ayrıntılı çözümleme yapmamız söz konusu olmadığı gibi eleştiride bulunmamız hiç söz konusu değildir.

özellikle "hap" almak biçiminde açıklanan gebelik önleyici tutumun yararlı olduğunu söyleyebiliriz, çünkü bu tutum, ortaya çıkabilecek bir gebelik durumuna bağlı her kaygıdan (anxiete) uzak kalan en rahat cinsel ilişkileri sağlamaktır; genellikle, ilaç almaktan vazgeçilir

geçilmez gebelik gerçekleşmektedir. Böylece, çiftlerin duygusal yatkınlıklarına ve maddi olanaklarına göre gebe kalma zamanının seçilmesi mümkün olmaktadır. Hapın sakıncalı yanı, doğum oranında çoktandır görülen düşüşü artırması; sık görülmeyen ama gözden uzak tutulmaması gereken bir duruma, yapısı kan dolaşımı bozukluklarına elverişli olan bazı kadınlarda beyin damarı tıkanıklıklarına yol açması; çöküntü tipinde olan ve sık rastlanan sinir bozukları yaratabilmesidir.

Hipi olgusuna gelince, bu, Aşk'ın özel bir mistiğinden doğar: Tanrı'ya ve insanlara şartsız bir aşk la bağlanmak; dolayısıyla, insan ilişkilerinin sertliğini reddetmek, doğaya dönmek; kısaca söylemek gerekirse, çağdaş batı toplumunun belirgin özelliği gibi görünen saldırgan maddecilikten çıkmak.

— Bu aşkı, çok yoksun bir yaşama biçiminde (biraz, Walt Whitman ya da Thoreau gibi ilk amerikan aşkınlıkçılamnın yaşayışını andıran biçimde), parlak kemerler, kolyeler, bileziklerle çok renkli bir giyiniş tarzında bu, insanın içindeki sevinci dışa vurduracaktır-, ölçüsüz özgürlüğü ve tutuculuğa karşı tutumu simgeleştiren birçok şeyde, bu arada uzun saçlarda aramak gerekir.

— Son olarak ve özellikle, insan " psychedelique" denen (bunların en başta geleni L.S.D. 25'tir) ilaçlan kullanarak, kendi ruhunun derinliklerini araştırmalıdır.

Margaret Ribble, "süt çocukları ne ister?" diyordu: kesin bir ilgi ve mutlak bir hareket özgürlüğü. Birbiriyle çelişen iki şey. Bu, bazı ölçüler içinde, süt çocuğuna verilebilir. Aşağı yukarı erginlik çağına varmış, saçlı sakallı, sorunlarla yüklü hipiye aynı şey verilebilir mi? Hipi, kaygı uyandırıcı bir özdeşleşme aşkıyla doludur, ona benzemeden onu sevmek mümkün değildir çünkü. Kimse bu olumsuz varlığa benzeyemez, benzemek isteyemez; o, lanetlediği cc tüketim" toplumunda asalak yaşamakta, üretimine katkıda bulunmadığı pek çok şeyi tüketmektedir. Hipi, dünyaya uyamayınca dünyayı inkâr etmiştir.

Ama bundan daha ciddi ve yeni bir şey var. Başkaldırma sözde kalsaydı, gene bazı güçlükler çıkardı ama, başkaldıranla "karşılıklı konuşma" mümkün olurdu, hiç değilse iki taraf da sık sık olduğu gibi, bundan düşünsel ve duygusal yarar sağlardı. Ama yazık ki, eski bir şarkıda der ya, **"Kargalar sinsice işe karışıyor"**; ve olgu, kaçışı kolaylaştırarak biçim değiştiriyor, ve insan, karşısında, ilaçcı ve saldırgan yipi'yi buluyor.

Uyuşturucu madde tutkunu için söylenecek pek bir şey yok. Cinsellik onda en aza indirgenmiştir. O, çocukluk çağına dönmüştür. Yipi'nin yaşayışına gelince, bu yaşayış acılı bir yadsıma duygusuyla, bir hiçleşme korkusuyla temellenmiş, yaşama yöntemi haline getirilmiş güvensiz ve paranoid (4) bir şiddet durumudur; bu durum, başlıca suçluların cezalandırılmasına yönelik bir tarikat oluşturarak dünyayı yeniden kurma yolunda beceriksiz bir girişimle bir arada görülür (dikkafalıların "cezalandırılması" için sistemli bir biçimde düzenlenmiş fidye almalarla "varlıklı"ları sömürmek).

Yukarıda, cinsel suçluluğun binlerce yıllık yükünden kurtulmanın öneminden sözediyorduk. Hekime başvuran gençlerin çok sayıda olduğuna bakarak, başkaldıranların amaca ulaşamamış olduğunu anlıyoruz. Öncülük edenlerin kendileri farkında olmasa da öncüleri vardır psikanalize ve uygulamalı psikolojiye neden karşı çıktıkları anlaşılıyor.

Şu garip dünyada, teknik ilerlemelerden en çok yararlanabilecek olanlar teknik ilerlemeleri inkâr ediyor. Sözgelimi, doğumun büyük artış gösterdiği Hindistan'da gebeliği önleyici hap ve araçlara, gereken önem verilmiş görünmüyor.

Ari uygarlığının beşiği olan bu ülkenin karşıtında, Viking'lerin ardılları olan isveçlilerde, gebeliği önleyici tutumlar genelleştirilmiş, çocuk düşürmeye göz yumulmuş, çoktandır kızın ailesinin evindeki odasına evlilik öncesinde bir serbest aşk uygulaması başlamıştır.

Bütün bunlar, sosyal güvenlik garantisi getiren bir güdümlü sosyalizm örneğinin siyasal ekonomik ortamında olmaktadır. Bu toplulukların, belki de uygarlık biçimlerindeki aşırılıklar yüzünden bir ilkel cinsel karışıklığa dönmekte olduğunu düşünmekten kendimizi alamıyoruz. Yoksa, bazı bayram akşamlarında sokaklara dökülerek önüne geleni kırıp yıkan, sorguya çekildiğinde her şeyi sıkıntının, tekdüzenliğin, hayata ilgisizliğin etkisiyle yaptığını söyleyen genç sürülerini başka nasıl anlayalım?.

Bu durumda, tarihçilerin, ahlakçıların, hekimlerin karşısına bazı sorular çıkıyor demektir. Ama güvenlik, "bazı şeykni, küçük bir akıldışılık etkenini, bir harikuladelik umudunu öldürmüyor mu? Böyle bir umut ruhumuzun özüdür belki; kaynama, hayat için gerekli olan vitaminleri nasıl yok ederse, büyük kolaylıklar ve büyük güven de, bu umudu öyle yok etmektedir.

Görülüyor ki, cinsellikte ölçüsüz baskı da, cinselliğin aşırı kullanılması da aynı sonucu, yoksunluk (frustration) duygusunu yaratmaktadır.

Zaten, günümüzün normal genç insanları da yanılmıyorlar. Daha çok cinsel özgürlük istemelerinin nedeni, sorunu ikiyüzlülükten, ana baba müdahalesinden, boş ve çekilmez şey olan "kendi evini kurma"yı bekleme işinden kurtarmak istemelerinden geliyor. Buna karşılık, onlar asla hayâsız ve edepsiz değiller; çünkü cinselliğin kişide çok derinlere kök saldığını, onu büyük bir zarara uğratmadan şefkatten ve aşktan ayırmanın mümkün olmadığını çok iyi biliyorlar.

İKİNCİ KİTAP
MİTOSLARDA VE DİNLERDE CİNSELLİK

BİRİNCİ BÖLÜM
CİNSELLİK VE MİTOSLAR

Bazılarına göre, mitos bir halkın ruhunun bilinç dışı içeriğini şiirsel bir biçimde dile getiren bir masaldır. Bu masal, yerine göre, psikolojik, dinsel ya da felsefî bir anlam kazanır. Böylece mitos'u gerçek olana, tarihe dayanan, ama ardarda gelen birçok yorumla biçim değiştiren, ya da bile bile edebiyat kılığına sokulmuş olan bir şey sayabiliriz.

1. — Dinlenme mitosu

Çalışma, varolan bir durumun değişmesidir: Tanrı, dünyayı başlangıçtaki kaos durumundan çıkarmak için, altı gün çalıştı. Yedinci gün dinlendi. İnsan için çalışma, doğayı ve nesnelerin durumunu değiştirmektir. "Çalışmak özgürlüktür" önerisi doğruysa, sözkonusu olan, çabayla kazanılmış, düşman bir doğadan koparılıp alınmış bir özgürlüktür, önce babadan elde edilmiş, sonra benzerlere, kardeşlere karşı elde tutulmuş bir bağımsızlıktır.

Dinlenme, doğa'yla insan arasındaki dengedir, toplumdaki barıştır. Şabbat ([88]), Mesih dönemindeki altın çağın önceden bildirilişidir, bu altın çağda her şey düzene ve dengeye kavuşacaktır. Tanrı dinlenmek zorunda kaldıysa, bu belki de "yorgunluktan değil, yapılmış olanın atılıma girmiş olmasından, kendi evrimine başlamış olmasındandır: araya girmek, kendini göstermek gerekmiyordu artık. Bu tür dinlenme, aynı zamanda özgürlük anlamına gelir. Bu özgürlük, zamanın yararlanılabilir oluşundan ve görünürde askıda kalışından gelir (çünkü zaman, bizi ölüme götürmektedir). Dinlenmeyi benimseterek, Tanrı, insanı zaman zaman insanlık durumundan sıyrılmaya çağırmaktadır.

II. — Yaratılış (Tekvin) mitosu

Yaratılış mitosu tanım olarak cinseldir: Evreni kim yarattı? Erkek bir ilke mi yoksa dişi bir ilke mi? Yeryüzünde ilk olarak kim varoldu? Bir erkek mi, yoksa kadın mı?

Babil mitoslarında, erkek ilke Apsu ile ana tanrıça Tiamat'ın çocukları olan erkek tanrılar, çocuklarından kurtulmak isteyen Apsu'ya başkaldırırlar ("tuttukları yol bana üzüntü veriyor"). Bunlardan biri, Ea, Apsu'yu öldürür, Tiamat da devleri oğullarına saldırtır. Oğullar Tiamat'la savaştıktan sonra Marduk'u başkan seçerek, ondan, gücünün kanıtı olarak, bir bezi sırf Kelamının etkisiyle önce parçalamasını, sonra eski durumuna getirmesini isterler. Marduk onlara der ki:**"Bir vahşi ortaya çıkaracağım. Adı " insan" olacak..."** Kutsal Kitap'la ilgili yahudi hıristiyan mitosunun kökeninde, Kelam'la (ağızla) yaratma gücünü erkeğe veren bu imge yatar; bunda iyilikçi Tanrı, erkeği uykuya daldırır ve kadını erkekten yaratır. Havva, yaratılış sürecinin tam bir "tersine dönüş "üyle Adem'den doğar.

Kur'an, gerçek anlamda bir yaratılış ortaya koymaz. Yalnız Kutsal Kitap'taki Yaratılış'ı ele alır, ondan bilinen bir olay gibi söz eder: **"Yeryüzünde bir vekil tayin edeceğim ... Adem'e bütün İsrail çocuklarının... adlarını öğretti..., iyiliğimi unutmayın..., Meryem'in oğlu İsa'ya bazı kanıtlar verdik..."**

Hindistan, Çin, Japonya dinlerinde, Yaratıiış'ın Kutsal Kitap'taki kadar açık ve düzgün bir anlatısını bulmak güçtür. Malinowski'ye göre Okyanusya adalarında en yaygın mitos, insan ırklarının, her biri başka bir kuyudan olmak üzere, topraktan çıkmış olduğudur. Başlangıçta, yanında erkek kardeşi ya da totem bir hayvan bulunan bir kadın imgesi vardı. Dölleme gerçek anlamıyla bilinmez, yağmurun, sarkıtın, balık ısırmasının kadına işlemesine bağlanırdı. Çocuk ana karnına o zaman ruh halinde girerdi.

Buna karşılık yunan kavrayışı hem karmaşık hem pek açıkseçiktir. Başlangıçtaki Kaos, Gece'yi ve Erebos'u yarattı, ve bunlar da birleşerek Esir'i ve Gündüz'ü doğurdular. Ama daha önce Gece, tek başına, Moira'ları ve bütün ölüm ve Uyku tanrılarını dünyaya getirmişti; Nemesis de, Hile ve Uyuşmazlık'la birlikte bu toplulukta yer almıştı. Bundan sonra Gece, babası Kaos'la birleşerek, bütün tanrıların ve bütün insanların uymak zorunda olduğu Kader'i doğurdu. Erebas, Cehennem ırmağı oldu. Ama bütün bu birleşmeleri sağlamış olan, Aşk'ın tanrısı Eros'tur. Eros'un düşmanı Kin tanrısı ise Anteros'tur. ikisi de Kaos'un oğullarıdır. Yeryüzü (Gaia), Kaos'un kızıdır, deniz tanrısı Pontos ile gökyüzü tanrısı Uranos'u doğurmuştur ve Uranos'la birleşir. Böylece, altı Titan'ın anası olur. Bu altı Titan'ın arasında Rhea ile Kyklop'lar vardır.

---

[88] Şabbat, yahudilerin dinlenme günü olan cumartesidir. Şabbat dinlenmesi On Emir'de vardır: «Altı gün çalışacaksın... yedinci gün dinlenme günüdür, Tanrı için ayrılmıştır» (Editörün no. tu).

Uranos çocuklarını Yeryüzü'nün kamına kapamıştı. Yeryüzü, Uranos'un en küçük oğlu Kronos'la anlaştı, Kronos babasını hadım etti. Uranos'un kanı Yeryüzünü yeniden dölleyerek kır tanrılarının doğmasına yol açtı. Gaia öteki oğlu Pontos'tan beş deniz tanrısı yaptı. O sırada o da zalim bir zorba haline gelmiş olan Kronos erkek kardeşlerini özgürlükten yoksun bıraktı ve kendi çocuklarını yemek istedi. O zaman, Zeus'a gebe olan Rhea, Zeus'u bir mağaraya sakladı ve Kronos'a yemesi için bir kaya parçası verdi. Zeus, daha sonraları, babasını yenebilmek için Titan'ları salıverdi. Klasik Olympos tanrılarının dönemi ancak o zaman başladı.

Yukardaki soyağacı dökümü pek yoğun olmakla birlikte çok eksiktir. Bu dökümden, gene de, eskilerin bilinçli ya da bilinçsiz düşüncelerini büyük ölçüde etkilemiş olan bazı simgeler ve mitoslar çıkar. Başlangıçtaki Kaos mitosu, yani hiç bir şeyin varolmadığı, ama içinde bütün olabilirliklerin bulunduğu, bu olabilirliklerin varolmaya çağırılmayı bekledikleri, ama hiç bir şeyin henüz "farklılaşmamış" olduğu durumla ilgili mitos başta gelir. Bu durumun ilkin Gece'nin ve Erebos'un ortaya çıkmasına yolaçmış olması, ilk insanların kafasında herhangi bir hayat için ilk koşulların karanlık ve nem olduğunu gösteriyor.

Mahremiyle zina çok sıktı; anayla oğul, erkek kardeşle kız kardeş arasında görülüyordu. Döllenmesiz gebelik yalnız karanlık tanrılarını oluşturuyordu: Gece, Kaos'tan; Uyuşmazlık, Gece'den doğmuştu. Oğulun babaya saldırmasını (Oidipus kompleksinin öntasarımı), ana kışkırtmıştı: Zeus, Kronos'a karşı Rhea'dan yardım görmüştü.

Çatışkılı ilkeler olan aşk ve kin, hayat ve ölüm erkek kardeşlerdir, kökel bir bağla bağlanmışlardır, ve bir ölçüde birbirlerini çağrıştırırlar. Bu arada, pek kabataslak bir özetini verdiğimiz bu Olympos-öncesi tanrılar düzenindeki zenginliğin ne anlama geldiği sorulabilir. Eskiler bu ilksel tanrılardan neler çıkarıyorlardı? Tahtlarından indirilip yeryüzüne bırakılınca ne oluyordu bu tanrılar? Devamı olmayan basit bir başlangıç mı söz konusuydu, yoksa bu klasik eskiçağ efsanelerinin baska bir amacı var mıydı? Bu efsaneler ilkel tanrıların her zaman egemen olduğunu, ama bizimkinden ayrı dünyalarda egemen olduğunu, belki bir başka dünyalarda, insanların bulunduğu başka gezegenlerde onların başka olympos tanrılarım yarattıklarını göstermeyi mi amaçlıyordu?

III. — Oidipus mitosu

Hippolyte ve Kreon adlarında iki erkek kardeşi olan lokaste önce Thebai kralı Laios'la evlendi ve ondan bir oğlu oldu. Bu, geleceğin Oidipus'udur. Sophokles'e göre, bir kâhin bu çocuğun babasını öldüreceğini, Aiskhylos'a ve Euripides'e göre ise soyunu felakete uğratacağını söyledi. Bunun üzerine bu can sıkıcı bebekten kurtulmaya karar verdiler (tik suç: çocuğun bırakılması), ayaklarını kayışla sıkıca bağlayıp sakatladıktan sonra (Oidipus: şiş ayak) ıssız bir yere bıraktılar.

Korinthos kralı tarafından büyütülen Oidipus erginlik çağına gelince kraldan ayrıldı, yolculuğu sırasında Laios'a rastladı. Laios'un habercisi Polyplates, çabucak kenara çekilmedi diye, Oidipus'un atını öldürdü (ikinci hareket: ergin çağa gelen oğulu kışkırtmak).

Buna öfkelenen Oidipus hem haberciyi, hem de efendisini öldürdü (üçüncü suç: babasını öldürmek) ve Thebai'ye yas içinde döndü. Orada, Sphinks'in (çocuklarını yiyen ana imgesi) halka sorduğu bilmeceyi çözdü. Bunun üzerine Sphinks kendini öldürdü (dördüncü suç: anaya karşı, dolaylı olarak). Böylece ulusal kahraman olan Oidipus, onun yüzünden dul

kalmış olan anası kraliçe lokaste'yle evlendi (beşinci suç: mahremiyle zina) ve ondan dört çocuğu oldu: Eteokles, Polyneikes, Antigone, Ismene.

Bu efsanenin ünlü ccOidipus kompleksiıine adını vermiş olduğunu hep biliriz. Oidipus kompleksi, çocuğun, onu besleyen ve arzu nesnesi olan ananın, gerçekte, yetişmesindeki rolü gittikçe artan babaya " ait olduğunu" sezdiği anda ortaya çıkan özel durumu anlatır. Gerçekte bu efsane, kendisinden çıkarılan pek dar uygulamaya göre çok zengin olan psikolojik derslerle doludur.

İlk suçu ana-baba çocuğa karşı işlemiştir (gelecek korkusuyla çocuğu bırakmak); suç erginlik çağına varan çocuk karşısında tekrarlanmıştır (kışkırtma-tehdit).. üçüncü suç (babaya isyan) dördüncü suça yolaçmıştır (mahremiyle zina); ancak bu sefer suçlu suçun bilincinde değildir: lokaste, Kraliçe olarak, belki de Kadın olarak arzulanmıştır, Ana olarak değil!

Demek ki, başlıca suçu Ana işlemiştir. Kocasını, yuvasını, kentini kurtarmak için oğlunun öldürülmesine gözyummuştur. Efsanedeki Oidipus, gençliğin başkaldırma suçu olmaktan önce, ananın çocuğunu bırakma suçudur. Bu, küçük çapta bir cinsel suçtur. Oidipus babasını öldürürken, onun babası olduğunu bilmiyordu. lokaste'yle evlenirken de, onun kendi anası olduğunu bilmeden, belki büyük bir istek duymadan evlendi: "Thebai, felaketim olan bu kadına iradem dışında bağladı beni".

Ama mitos daha ileri gider: Oidipus'un dayısı Kreon, Oidipus'u sürgüne gönderir. Oidipus, kızları Antigone ve îsmene'yle birlikte yeryüzü tanrıçalarının mağarasına varır, Atina'yı koruması için buraya gömülmesi gerekmektedir. Bu "korkunç görünüşlü kraliçelerse, bu "ürkütücü tanrıçalarsa seslenir. Buradaki korku, gizli, ilkel, eski olan karşısında duyulan korkudur, bilinmez karşısında, kökenler karşısında duyulan korkudur.

Bir taht kavgası, babalarına yardımı reddetmiş olan Eteokles ile Polyneikes'i karşı karşıya getirir: ikisi de ölür. Kreon, Eteokles'in gömülmesini, Polyneikes'in gömülmemesini emreder. Antigone başkaldırır ve Polyneikes'e karşı son görevini yapar. Bir mağaraya diri diri gömülür. ölümde kavuşmaya çalıştığı babasının sonuna benzer onun sonu da.

Antigone, kadının erkeğe, genç kuşağın bir önceki kuşağa başkaldırmasını hayatıyla ödemiş, böylece kan bağlarının önemini ve insanoğlunun yeryüzüne geri dönme hakkını (gömmenin önemi) savunmuş olur.

IV. — Faust mitosu

Goethe'nin Faust'unda Mephistopheles yalnızlıkta yer alan, zamandan ve uzamdan uzak tanrıçaların erişilmez sırrını açıklar: "Adlarının anılması bile sıkar bizi, anadır onlar". Bu analar en uzak derinliklerde yaşamaktadır, oraya gitmek gerekir.

Birey, anasından ötürü hiçlikten çıkmış ve hayata kabul edilmiştir. ölmemek için gereken büyülü çareyi öğrenmek ister anasından, ama büyük bir kaygıyla görür ki anası da ölümden kurtulamıyor ve ölüm ananın bağrına dönüştür, kaçınılmaz bir dönüş! Sparkenbroke'un mezar taşına Charles Morgan'ın yazdıklarını hatırlayalım: "Ana olarak toprakla, kadın olarak uykuyla geçen hayatıma ağlama, yeryüzündeki sürgünlüğüne ağla." Bu yüzden, iki uçurum arasında bir koşudan başka bir şey olmayan bir hayatın başlangıcında insan, canlandırıcılığı, ısıtıcılığı, besleyiciliğiyle kendisini hiçlik bunaltısından uzakiaştıracak olan bir anne ilişkisinin zorunluğunu derinden duyar.

İKİNCİ BÖLÜM

CİNSELLİK VE DİN

Batı uygarlığının tektanncı dinleri, erotik gösteriler karşısında, deyim yerindeyse, tedirgin gibidirler, bunları en az tanrıtanımazlığı kınadıkları kadar kınarlar. Öteki kültür bölgelerinden çıkan dinsel kutsama törenleri (ayinler), tersine şehvetle ve cinsellikle doludur. Burada söz konusu olan, sonradan din boyasına boyanmış temelli bir ahlak bozukluğu değildir. Bu durum, ilkel denen topluluklarda (Yeni Gine, Polinezya, Endonezya, Afrika, Güney Ameri–

ka) olduğu gibi Hindistan ve Japonya'da da dinsel deneyin temel bir özeılığıdır.

1. — Büyülü taklit

Her din, evreni, dünyayı ve hayatı açıklayan bir sistemdir: bir dinden olanlar açıkça bunun bilincinde olmasalar da, görünürdeki amacı insan hayatını ayakta tutmak için zorunlu olan eylemleri yerine getirmesi için doğayı zorlamak olan, ama gerçekte bireye yaratıcı güçlerle ilişki kurdurmayı tasarlayan dinsel kutsama bu "büyülü taklıt"te dursa da, bu böyle görünmektedir.

Sözgelimi, çoğu kez toplum, cinsel eylemlerin başlıca tarımsal etkinlik dönemlerine (ekim, hasat) sıkı sıkıya bağlı oluşu, tarihte, hattâ günümüzde sürekli bir olgu olarak görünür. Avcılar ve hayvan yetiştiricileri, hayvanların kılığına girip bu hayvanların cinsel birleşmelerini taklit ederek, büyü yoluyla, evcil hayvanların ve av hayvanlarının üremelerini kolaylaştıracaklarını düşünürler (sözgelimi, Siyu'ların manda dansı). Bu geleneklerin tarihöncesi çağlara (Magdaleniyen dönem) kadar çıktığını, törenlerde kadınların değiş tokuş edildiğini söyleyebiliriz; Belki de ilkel cinsel karışıklık kuramı, kaynağını buradan almaktadır.

Ekim sırasında yapılan cinsel eyleme bazı Kızılderililerde (Musquaki'ler) raslanmıştır. Almanya'da ve Hollanda'da köylüler arasında yakın zamana kadar ekim döneminde, tarlalarda çiftleşme geleneği sürüyordu. Dinsel kutsama töreni niteliği taşıyan birleşmede, kadın ve toprak aynı anda verimli kılınmış oluyordu; her iki durumda da sorumlu olan Tanrı'ydı; erkek, bir zincirin halkasından başka bir şey değildi. Erkeği işe hiç karıştırmadan olup biten, "günah işlemeden" yapılmış bir varlığın ana rahmine düşüşünü belirleyen bir doğumun mistik kökenidir bu. Bu durumda, olağanüstü insanların doğmasından da doğrudan doğruya Tanrı'nın sorumlu olduğuna inanmanın şaşılacak bir yanı yoktur. Böylece, erkeğe boyun eğmemiş, kendini Tanrı' ya vermiş kadın imgesi, bakire imgesi ortaya çıkar: Fenikelilerin Astarte'si, Babillilerin İştar'ı, Mısırlıların tsis'i gibi. Böylelikle, hem analık eden, hem de tapınaktaki Tanrıyı avutmak için ona önce kendini sunacak (kutsal fuhuş) kadar müşfik bir kadın tipi gelişti.

Yunanlıların kendi duygularını Olympos'a yansıttıkları bilinir. Aşk, sara, çılgınlık gibi değişik durumların tanrılara yüklenmesiyle ilgili hoşgörü buradan gelir. Yunanlıların "mani"si ([89]) tanrıların bir armağanıdır. Bu anlayış, daha sonra Romalılara geçti. Vergilius, Nisus'a şunları söyler: "Ruhlarımıza bu ateşi tanrılar mı verdi, yoksa biz mi isteklerimizi tanrılaştırmaktayız?

Yunanlılara göre de güç ve güzellik de, tanrısal kaynaklıydı. Yunanlılar, tanrıya ulaşmakta iki yol belirliyorlardı: insanın tanrıya yaklaştığı ve kendinden uzaklaştığı coşku ve tanrıyla

---

[89] Mani (yun. mania, fr. manie): Taşkınlıkla ve aşırı hareketlilikle ortaya çıkan ruhsal bozukluk. Manide, özellikle, esenlik duygusuyla be. lirgin olan coşkun bir neşelilik ve ölçüsüz bir dışa dönüklük hali görülür (Editörün notu).

doğrudan doğruya bağlantı kurduğu heyecan. Teolepsi adı verilen bu özel durum müzikle, dansla, içkiyle, cinsel hazla sağlanabilirdi.

Döllemenin tanrısal nitelikli olduğu düşüncesi, insan spermasının hayat veren tanrısal özü içerdiği, iffetin bireyde tanrıyla dokunuşmayı güçlendirdiği inancım doğurur. Eski kültürlerde cinsel organların ve işlevlerinin kutsal bir nitelik taşımasının nedeni budur (İbrani'lerin and içerken ellerini erbezlerine götürmeleri; tanıklığı akla getiren bütün bir sözcük topluluğunun bu terimle etimolojik akrabalığı; bazı tarikatlarda kutsal ekmeğe sperma katılması v.b.).

Maori'ler, bütün kadınların gerçek kocasının Ay olduğunu ve onları insan kocalara, karı olarak, Ay'ın ödünç verdiğini öne sürerler. Bu tutum eski bir denizci inanışını akla getiriyor. Buna göre, evine uzun bir yokluktan sonra dolunayda dönen denizci karısına yaklaşamazdı, çünkü bu durumda her zaman karısını tam aybaşı halinde bulurdu. Bu mitos başka kültürlerde de vardır: Teksas Kızılderilileri, Kaffcr'ler, Eskimolar, Hindular, Fuego'lular Ay'a "kadının Efendisi" adım verirler. Yunanlılarda Dionysos "vulva'larm ([90]) Efendisiydi. Sonraları, Roma'ya geçen bu tapınış Saturnus şenliklerinin kökeni oldu; bunlar bugün Akdeniz Karnavalında, kalıntı olarak varlığım sürdürür.

II. — Phallos'a tapınış

Eskiçağ'ın en eski zamanlarından beri dölleydi Ay'ın simgesi sayılan Phallos'a ([91]) tapınış buradan gelir. Eski Mısırlıların ilkel tanrıları, birbirlerini ağız yoluyla (kuyruğunu ısıran bir ay hayvanı olan yılan simgesi) döllerlerdi. Yılan uzun ömürlü bir hayvandır (Rudyard Kipling'in eserinde Kaa adlı piton yılanı şöyle der: "Rahat dur da yaşını hesaplayayım... Orada mısın küçük adam? ...") Yılanın gençliği, sonsuz sanılırdı; çünkü o, sürekli olarak deri değiştirmekteydi. Bu yüzden yılan hem cinsel hem tanrısal sayılmıştır. Mani'ciler İsa'yı yılan sayarlardı. İlk Hıristiyanlar ise simge olarak Balık'ı kullandılar. Batı Asya'da, eski Mısırlılarda, eski Yunanlılarda balık hem cinsel, hem tanrısaldı, dölleyiciydi. Balık yenen gün olan cuma gününe (Friday) adını veren kuzey avrupa tanrısı Freyja'nın simgesi balık, işlevi ise verimlilikti.

Hindularda phallos'un adı lingam'dı. Lingam tasvirleri, tapınakların duvarlarında ya tek olarak ya da erotik sahnelerle karışmış olarak bulunur. Lingam, bazen mücevher ya da muska olarak kullanılırdı. Bir saygı nesnesi olan lingam'ın şifalı bir etkisi olduğuna inanılırdı; kısır kadınlar gelip ona dokunurlardı. Bazı bakireler ise kızlıklarım ona bozdururlardı. Bazen tanrının yerini din adamları alırdı.

Amerika'da, Kızılderiler arasında, phallos da güneş kadar saygı görürdü. Eski Yunanlılarda Phallos şenliklerini, güneş tanrı Bakkhos onuruna kutlarlardı, şenlikte phallos tasviri yer alırdı. Dionysos şenliklerindeki âyin alayında şarap, meyvalar ve phallos heykeli yer alırdı. Bu şenliklerde, phallos biçimindeki çöreklerin (bunlara placenta denirdi) yanı sıra, baharat ve göbek biçimi bir çörek bulunurdu. Arkadan gelen Bakkhos rahibeleri, şehvetli ve mistik danslardan oluşan gösteriler yaparlardı. Polymnos, tanrı Bakkhos'a cehennemde annesini bulabilmesi için yol gösterecekti, Bakkhos da buna karşılık, kendini Polymnos'a verecekti. Bakkhos, arkadaşının yolda öldüğünü görünce ona üzerinde bir phallos bulunan bir mezar yaptırdı ve kendini bu phallos'a verdi.

---

[90] Vulva (lat. k.), kadında cinsel organların dış kısmıdır (Editörün notu).

[91] (39) Phallos (yun. k.), dinsel simge olarak erkeklik organı (Editörün notu).

Yunanlı kadınlar, hristiyan fikirlerinin yayılmasından sonra da, muska olarak phallos taşımaya devam ettiler (M.S. VI. yy). Phallos'a tapınış, Etruria'ya Kabir adı verilen din adamlarınca sokuldu. Phallos, Bakkhos ve Liber adlarıyla kutsanırdı. Simgesine, Mutinus denirdi. Quirinale tepesine bir phallos heykeli dikilmişti. Bu heykeli kadınlar Venüs tapınağına getirmişti. Aynı kız bozma ve kısırlık tedavisi törenleri Mutinus denen putla yapılırdı. Mutinus'a tapınma, sonraları Priapos'a tapınma haline dönüştü. Bu tapınışa bütün kadınlar, özellikle Messalina kendini kaptırmıştı.

Galya tapınışında hayvan ve insan tasvirlerine yer verilmediği için, bu tapınışta phallos tasviri yoktu. Phallos'a tapınış Galya'ya, Sezar'ın Galya'yı alışından çok sonra girdi. Gard köprüsünde ve Nîmes açık hava tiyatrosunda bu tapınışın izlerine rastlanır. Almanya'da bu tapınış XII. yüzyıla kadar sürdü. Hıristiyanlığın yerleşmiş olduğu bölgelerde bile phallos'a tapınış, çeşitli kılıklarda varlığını sürdürdü. Adamotu köküyle yapılan muskaya "fesne" denir; "fesne", Latinlerin phallos muskası olan fascinum'dan gelir. IX. yüzyılda Châlons konsili bu muskayı yasakladı. Ama bu muska XIII. yüzyılda, hatta XIV. yüzyılda bile kullanıldı. Ekmekler erkeğin ya da kadının cinsiyet organı biçiminde yapılıyordu. Muska, kötü kaderi bozmakta kullanılıyordu. Bazı kadınlar onunla mastürbasyon yapıyordu. Bunu, XII. yüzyılda bile, bu tür suçlara karşı cezalar öngörülmüş olmasından anlıyoruz.

Kilise iki yönden tedbir alıyordu: bir yandan, çeşitli cezalar, hapis cezaları, daha sonraları idam cezaları verdi; öte yandan, phallos'a tapınışa, bir özel azizlere tapınış görünüşü ve simgesi kaldırıldı. Sözgelimi Provence'ta aziz Foutin kadınlarının kısırlığını, erkeklerin iktidarsızlığını gideriyordu. Bu aziz adına saçılar yapılırdı. Fransa'nın güneyinde birçok aziz Foutin vardı. Bu tapınış Almanya'da yayıldı. Bourg bölgesinde, Priapos'lar aziz Guerlichon veya Greluchon adıyla anılırlardı. Bretagne'da aziz Gilles, Anjou'da aziz Rene, Brest'te aziz Guenole aynı niteliklere sahiptiler. Saintes'te, Rameaux gününde ([92]) kız ve erkek çocuklar, ayin alayında, phallos biçiminde, ortası oyuk bir ekmek taşıyarak geçerlerdi. Bu ekmeklere "pines" adı verilirdi. Yavaş yavaş, bunların yerini daha belirsiz nesneler aldı: kilise kapı sürgüleri, RoJand'ın Kılıcı adı verilen demir çubuklar. Kuzey ve güney İtalya'da da aziz Como ve aziz Damiano adına aynı şeyler yapılmaktaydı. İngiltere'de, 1761'de, ticaret donanması zabitlerinin mühüründe bir phallos vardı, phallos'un üst yanında bir çapa, daha üstte de bir kale vardı.

Phallos'a tapınış bazen güneşe tapınışın canlı, insanı yansısıydı. Bu tapınışın beş kıtada yaygın olduğu biliniyor. Bazıları bu tapınışın kökenini ilkbabar tapınışına (gece-gündüz eşitliği) ve Güneş'in Boğa burcuna girmesine bağlarlar. Boğa adına yapılan birçok tapınış da buradan geliyor olmalı: Apis, Kadmos, Marathon, Altın Dana, Romalıların günah ödeyici boğası, İskandinavyalıların Thor'u, İbranilerin Behemot'u gibi. Buna dayanılarak, Boğa burcundan önce gece gelen Koç burcu da ilkbahar işareti sayılmıştır; bunu Yunanlılar Pan, Mısırlılar da Mendes adıyla kutsamaktaydı.

Ayrıca, etimolojiye dayanılarak, hem " Yüksek" ve "Kutsal", hem "Baba" ve "Şef" anlamına gelen Apis'le "üreme ilkesi" anlamındaki " Priapos" sözcüğü arasında da bir benzerlik bulmak isteyenler olmuştur. Eskiler Jüpiter'i ve Bakkhos'u, çoğu kez, boğa başlı olarak tavsir ettiler. Açıksaçık'ı, Kutsal'la karıştırmayacak kadar Yaratan korkusu taşıyan eskiçağ halklarının simgeciliği, böylece, derinden duyulan bir cinsel tutumun sonucu oluyordu. Yahova, aslında,

---

92 Büyük perhizin son günü (Editörün notu).

İsrail'in Boğa'sıydı, ters dönmüş boynuzlan bolluk boynuzlarıydı. Yahova, hayvan biçiminde, kurban olarak bile kullanılıyordu: Yahudiler, phallos yüzünden birçok günah işlendiğini anlayınca, Tanrı'ya bir teke kurban etmeyi, halkın günahlarıyla yüklü bir başka tekeyi ise çöle salmayı âdet haline getirdiler.

Başlangıçta Yahudiler, Medlerin phallos putu olan Bellogor'a taptılar. Tanrının hizmetçisi bazı kadınlara kadeşot adı veriliyordu. Bu sözcük, bazılarına göre, fahişe anlamına da geliyordu. Anlaşıldığına göre, kadınlar fuhuş yapmak için kendilerini puta veriyorlardı (Ezekiel). Boğa'nın iki boynuzunu temsil eden hilal durumundaki ay, başlangıçta erkek bir simgeydi. Bütün mitolojilerde, Ay'a adanan bütün kadınlar erkeksidir.

III. — Din-cinsellik çatışması

Tanrıyla kutsal birleşmenin, insanla birleşmeden önce olduğunu görmüştük. Bazen gelenek, evlilikten önce yapılan ve kesin bir simge niteliği taşıyan bir eyleme kadar götürür işi. Dolayısıyla tanrı yetkilerini bir din adamına ya da bir yüksek rütbeliye verebilir; böylece ortaya jus primae noctis ([93]) çıkar. Tanrı inayetiyle önemli bir kişinin oğlu olarak dünyaya gelen büyük oğlana tanınan hakkın önemi de buradan geliyor olmalı. Tanrı kılığına giren bir yolcuyla, bir yabancıyla yapılan evlilik öncesi fuhuşlarıyla ilgili bazı gelenekleri de bununla açıklayabiliriz. Bu geleneğin kalıntılarına bugün de raslanır; bazı topluluklarda, kadının Tanrı'ya bırakıldığına inanılan "Tobi ([94]) geceleri" geçmeden damat geline sahip olamaz. Bu geleneğin daha değişik kalıntıları, gelinin başkasıyla yatırılması, gelinin yatağına çorap bağı bırakılması biçiminde sürer.

Cinsellik tanrılarıyla tarım tanrıları, daha önce de gördüğümüz gibi, çok zaman birbirine karıştırılmıştır; yağmurun dölleyici sıvı sayılması gibi. Buna karşılık, alışılagelen tabularından arınmış cinsel eylem, büyük tehlikelerin önleyicisi olarak görülmüştür. Patagonyalılar, genel bir felaket karşısında karılarını ormana gönderirler, onlara karşılarına çıkan ilk yabancıya kendilerini vermelerini tembih ederlerdi. Perslerin istilasını savuşturmak için çabalarını artıran Korinthos'lu kibar fahişelerin davranışını hep biliriz. **Başka durumlarda yalnız benzerlerini temsil etmekle görevli bazı kadınlar, kutsal, gerçek ya da sembolik (Hieros-gamos) bir evlilikte başrahiple birleşirlerdi. Bu tür birleşme doğu Akdeniz'de pek yaygınlaşmıştı.**

Düşüncelerin ve sözcüklerin, cinsellikteki dölleyici gücü ortaya koymaktaki önemi kavranılınca, açıksaçık temsil, dans ve şarkıların baştan beri dinsel bir büyü niteliği alışının nedeni anlaşılır. Büyücülerin şabbat'ları, Eleusis mister'leri ([95]), bazı Afrika topluluklarında görülen teşhircilik buna örnektir. Bu dinsel uygulamalar, genellikle yavaş yavaş silindi, yerlerini daha simgesel ve giderek gerçeklikten uzaklaşan uygulamalar aldı. **Sözgelimi Suriye'de bir kadın, saçlarının kesilmesini göze alarak, kızlığının evlilikten önce bozulmasını**

---

93 «ilk gece hakkı» anlamında lat. deyim (Edi. törün notu).

94 Tobi, iyiliğiyle tanınmış bir İsrailli. Yaşlılığın. da kör olmuş, sonra oğlu tarafından iyileştirilmişti (Editörün notu).

95 (43) Mister (lat. mysterium, fr. mystere): Ortaçağ'. ın dinsel konulu tiyatro oyunları. Bu oyunlarda Tanrı'ya, azizlere, meleklere yer verilir, başlı. ca konu olarak Isa'nın çilesi ele alınırdı. Eleusis misterleri, Atina yakınlarındaki Agra'da, 21 eylülde yapılırdı. Bu şenliklerde özellikle De. meter'le ilgili misterler temsil edilirdi. Mister' ler aynı zamanda dine giriş törenleriydi (Editörün notu).

önleyebilirdi. Bu gelenek kadının birçok dinsel toplulukta tanrının eşi durumuna geçişini simgeleştirir.

Ama kutsal törenler yalnızca okuyup üfleme ve şükretme törenleri değildi. Bunlar, aynı zamanda, nefse hakimiyete dayanan, kendini cezalandırma, kötü şeylerden korunma, hatta arınma amacı güden kötülükten kaçınma uygulamalarıydı; kötü eylem düşüncesine karşı önceden konmuş yaptırımlardı.

Bundan, sonuç olarak, kendini sakatlama uygulamaları, yas içinde kendini fizik bakımdan kapıp koyverme, oruç ve cinsel ilişkide bulunmama gibi şeyler çıkmıştır. Bu dinsel uygulamalar, kendilerine insan biçimi eğilimler maledilen tanrıların kötü niyetliliğini kırmayı amaçlıyordu. En sonunda, erdemin çilccilikle, yani kötülüğün özü niteliğini taşıyan suçtan kaçınmayla karıştığı bir noktaya gelinmektedir.

İlk olarak güçlü bir biçimde Yahudilerin dinsel eserlerinde doğrulanan bu öğreti hıristiyanlığın doğuşunda büyük ölçüde etkili olmuştur diyebiliriz. Dünyanın insansız kalması pahasına küçük yaşta hadımlaştırmaların, cinsel eylemin hattâ kadının baştan çıkarıcı bir araç olarak lanetlenişinin kökeninde bu öğreti yatar. Yüzyılların gözlemleri, düşünceleri, incelemeleriyle olgunlaşan bir uygarlığın ifadesi olmaktan uzak bulunan bugünkü cinsel tutum, insanın kötülükler malettiği tanrısal gücün kötü niyetler karşısında kapıldığı bozgun havasının acımasız sonucu ve kötü meyvası gibi görünüyor. Demek ki, cinsel faaliyet adına olup biten her şey, hazza, kendiliğindenliğe, şefkate, vahşiçe uygulanan bu tabu'ya yakalanma tehlikesiyle karşı karşıyadır; çileci, yoksun bırakıcı, saldırgan tutum, bu tabudan ötürü, haz nesnesine, yani kadına yöneltilmektedir.

Özetle diyebiliriz ki, dinsel heyecanla cinsel deney arasında çok sıkı bir bağ vardır. Bu bağ eskiden olumlu bir bağdı. Günümüzde din, çoğu kez, cinsellikle çatışır gibi görünüyor.

IV. — Ana Kültü

Bu eserin birinci kitabında, kadını canlandıran tasvirlerin cinselliği ve doğurganlığı bir arada ortaya koyduğunu gördük. Kadına ve anaya yöneltilen büyük tapınış, din kurumlarının habercisi gibidir. Doğurganlık düşüncesi daha sonra hayvanların ve bitkilerin üremeyle ilgili görünüşlerine de yayıldı. Bu yüzden avcılık, hayvancılık ve tarımla ilgili törenler hemen her yerde, aynı kayırıcı ananın koruyuculuğuna verildi.

Ana kültü, en eski tapınışların temelinde yer alır gibidir. Onun yakın zaman dinlerinde çok değişik biçimlerde korunduğunu göreceğiz. Ama, dikkatli bir inceleme, gerçekte dölleyici ve alıştırıcı bir erkek ilkenin Tanrıça Ana'dan önce ortaya çıktığını gösterir. Başlangıçta, belkide hemen besleme kaygısının etkisiyle, yerini anaya tapınışa bırakan bu erkek ilkc, topluluktaki inançlılar peygamberlerin etkisinde daha köktenci, daha soyut, yani tek tanrıcı bir dine yöneldikçe yeniden ortaya çıkmıştır. O zaman yalnızca vahiy'den sözedilmiştir, çünkü Tanrıça Ana'lar insanlara seslenmiyordu. Bu yüzden, çeşitli toplumsal-kültürel topluluklarda anaya tapınışın evrimini, bu tapınışta şehvetle ilgili ve doğaya yakın şeyler açısından incelemek ilgi çekici olur.

I. Tarihöncesi. — Tarihöncesi devirlerde (sözgelimi, ünlü Cro-Magnon mağarasında) daha önce sözünü ettiğimiz küçük ya da büyük boy heykellerden başka, ölü kalıntılarının çevresine dizilmiş olan, bir yandan diriliş düşüncesini kesin bir biçimde ortaya koyan, öte yandan apaçık bir cinsel simgeciliği dile getiren hayvan kabuğundan muskalar bulundu. Böylece,

ölülere yapılan son hizmetlerin, daha o zamandan cinsellik-doğurganlık düşüncesine bağlı olduğu anlaşılıyor.

Aynı büyü düşüncesi, evcil hayvanların ve av hayvanlarının doğurganlığını sağlamaya yönelik dinsel danslarda da baskındır (geyik başlı, dağkeçisi başlı dansçılar; hayvan çifti heykellerinin karşısına konmuş phallos biçimli muskalar). Bu konuda, Lerida mağarasının (Katalonya) duvarlarındaki dans resmini de anmadan geçmemek gerekir. Bu resimde, bir erkek çocuğun çevresinde yer alan şapkalı ve eteklikli, ince belli dokuz kadın görülür. Bunda, hem cinsellikle hem doğurganlıkla ilgili, iki yanlı bir simgecilik söz konusu olmalı.

Cinsellikle ve döl vermeyle ilgili bu tapınma, cilalı taş döneminden sonra, yani erkeğin döllenmedeki rolü, özellikle tarım ve hayvancılığın gelişimiyle kendini herkese benimsettikten sonra, erkek simgesini de içermeye başladı. Erkek tasvirlerinin çoğalması bu dönemde oldu, ama önde gelen, gene kadın imgesiydi. Bütün bu tasvirler, Avrupa, Afrika, Orta ve Yakın Doğu ile Hindistan'ı içine alan geniş bir alana yayılmış durumdadır. Cinsellik konusundaki en eski tasvirler Hindistan'da bulunmuştur: cinsellik vulva biçiminde bir tabana oturtulan erkek cinsiyet organı biçimindeki bir sütunla canlandırılmıştır. Böylece, phallos kültü'nün, en azından, M.Ö. 3000 yıllarına dayandığı görülüyor.

Tarihöncesi devirlerin bitiminden hemen sonra cinsellik-doğurganlık tapınışı, gitgide daha belirgin bir dinsel anlam kazandı. Bu dönemde, kurbanların kanlarının akması için yapılmış yalakları bulunan sunakların üzerine, bazen pek büyük kadın heykelleri dikilmiştir.

2. Mısır. — Mısır'da baş rolü, Osiris'in oğlu olan firavun oynar; firavun, Güneş Tanrı'nın cisimleşmiş şeklidir. Burada kral, tanrıçanın kocası olarak değil, Tanrı'nın oğlu olarak hüküm sürer.

İstilalara bağlı olarak ortaya çıkan birçok değişikliğin sonucu, bu mitolojinin belirginleşmesi ve tamamlanması oldu. Böylece, şahin kral Horus, asya etkileri altında, Osiris'le bir tutuldu. Akdeniz kökenli göçmenlerce getirilen Atum-Ra, ise üçüncü kuşakta Osiris'i ve kızkardeşi Isis'i meydana getirmiş olan daha eski bir tanrı sayılıyordu. Tanrılarla ilgili bütün soy zincirlerinde olduğu gibi burada da, aynı aileden tanrıları karşı karşıya getiren bütün çarpışmaları anlatmak olanaksızdır. İlginç olan şudur: bütün bu tanrı ailelerinin, cinsellik ve saldırganlık açısından davranışları herhangi bir aileninkinden pek de ayrı değildir. Bunlarda özellikle, cinsel ilişkilerin, mahremiyle zina üzerinde (İsis, Osiris'in kızkardeşidir) ve mahremiyle zinanın getirdiği korkunç mutsuzluk üzerinde durulmuştur. Mahremiyle zinanın, neden daha sonraları hep bildiğimiz sertliklerle yasaklanmış ve cezalandırılmış olduğunu bu durum açıklar.

Bu Mısır mitolojisinde kadın imgesi, Ra'nın her gün Güneş'i ve Batı'yı doğuran torunu Nut biçiminde ortaya çıkar. Ama Gökyüzü'nü temsil eden tanrıçayı Boğa biçiminde kişileşmiş olan Ra, yani Güneş döller. Bu arada Nut'u da, bir başka boğanın, Yeryüzü tanrısı olan erkek kardeşi Ceb'in döllediğini söyleleyelim.

Buna benzer efsaneler, daha yeni, daha anlaşılır bir tanrıça olan Isis'in çevresinde de toplanmıştır. Isis, en klasik biçimde, dizlerinin üzerinde oğlu Horus'la temsil edilmiştir. Bu sahne tam bir Çocuk İsa ve Meryem sahnesini hatırlatır. İsis'e tapınış (birçok adlarla) çeşitli biçimler altında bütün Akdeniz'e yayıldı. Bu tapınış, bütün Eskiçağ mitolojilerinin kökeninde yer alır.

Daha sonraları, Aşepsut gibi kraliçeler firavun rolü oynadığı sıralar, kraliçeyle Güneş Tanrı arasında evlenme törenleri yeniden görüldü. Bu kraliçeler tek başlarına saltanat sürmedikleri zaman, onların kocaları olan firavunlar Güneş Tanrı'nın başrahibi rolünü sürdürüyorlardı.

3. Filistin. — Filistin'de aynı aileden tanrılar arasında görülen aynı biçim savaşlar üzerine kurulu karmaşık olaylardan sonra Baal ortaya çıktı. Baal, Yer'dc ve Gök'de hüküm süren, başlıca işi yağmuru düzenlemek olan eski tanrı El'den yakayı kurtarmıştı. Yağmur bu çöllük bölgelerde en önemli şeydi; yağmurun en yüce simgesel cinsel anlamı apaçık otadadır.

Ölüm tanrısı Mot, Baal'i yeraltına çekip öldürünce, Baal'in kızkardeşi ve karısı Anat, tanrı El'e yakardı, El de böylece yeniden sahneye çıktı. El, Mot'u, garip bir biçimde hasadı, harmanı, tahıl savurmayı andıran bir âyin usûlüne göre öldürdü. Bu ölümden sonra yağmur düşmeye başladı. Böylece, intikamcı ve doğurgan kadın tema'sı ortaya çıktı. Her iki tanrıyla ilgili tapmışlar arasındaki nöbetleşme, yeryüzünde kuraklıkla (görünürdeki ölüm, depoların boşalıp yeniden dolması) ıslaklığın (hayata dönüş, serpilme, harcama) nöbetleşmesi biçiminde olur.

Ama eski tanrı El, işe her an el atar. Baal'i çok sevdiği kesindir. Mot, Baal'i fazlaca tehdit edince, Anat ısrarla El'in gelmesini ister. Bazı kutsal kitaplara göre Anat, El'le cinsel ilişkide bulunur; bu cinsel ilişkiden önce onlar aşçılık ve avcılıkla ilgili bir dizi hazırlık eyleminde bulunurlar, bu eylemler yüksek bir cinsel simgecilik niteliği taşımaktadır; yaşlanan baba tanrının yerini daha genç bir tanrıya bırakışı da, bu yüksek cinsel simgecilikle doludur. Bu arada Anat'ın kızkardeşi ve rakibi Aşerat, Anat'ı hem El'le hem Baal'le olan ilişkisinde atlatmaya çalışır.

Aşerat ilkel ibrani mitolojisinde Aştarot biçiminde yer alır. Eski İbraniler de, bu savaşlardan ve mahremiyle ilişkilerden bıkarak -okurlarımız nasıl bıktıysabir çırpıda bütün kavrayışlarını bir yana bırakmaya, yeniden El'e tapmaya karar vermiş olmalılar. En eski tek tanrı olan Yehova (başlangıçta o da dölleyici bir boğa olarak tasvir edilmiştir) Baal'in değişmez rakibidir. Bazı kimseler, her şeyi yoluna koyabilmek için, uzun süre Aşerat'ı onun eşi olarak gösterdiler. Bir çok yazara göre her iki kült uzun süre yanyana, hattâ bazı tapınaklarda birbirine karışmış olarak yaşadı; bu durum M.Ö. VI. yüzyıl kadar geç bir döneme kadar sürdü. Birçok Yahudi, peygamberleri, özellikle Yeremiyah'ı kendilerini boş yere "gökyüzünün kraliçesi"ni inkâra yöneltmekle suçluyor, İsrail'in bütün mutsuzluklarını bu inkâra bağlıyordu.

Tarihçede de sözünü ettiğimiz gibi, tanrıçaya tapınış tapınaklarda kesin bir cinsel görünüm kazanıyor, Kutsal Kitap'ın ilk beş kitabının beşincisinde yer alan kesin yasaklara rağmen, çoktandır sürüp gidiyordu.

Bu gelenek, kutsal fahişelerin kutsallığı kaldırıldıktan sonra da devam etti. Yehova dini, ancak M.Ö. 800'e doğru, sürgünden sonra, Babil ve Mezopotamya panteonu'nun kalıntılarından kurtularak su yüzüne çıkabildi.

4. Yunanistan. — Yunanistan'da, ilk başlarda, tanrıça ananın üç görünümü vardı: insanların anası toprak, bitkilerin anası dağ (bu, dağların o zamanlar ormanlarla kaplı olduğunu düşündürür), bir dişi ve erkek ilkenin birliği. Toprak, ölülerin koruyucusudur: daha sonraları, her zaman olduğu gibi, bu ana imgesine genç bir tanrı eklendi; bu tanrıya, hayvanların efendisi görevi yüklendi.

Burada mitolojinin cinsel niteliğine yeniden dönmek istemiyoruz, bunu kitabın başında ele almıştık; yalnız şunu belirtelim: Aphrodite gibi bazı tanrıçalar bazen verimliliği ve aşkı, bazen savaşlarla ilgili uğraşları temsil ediyorlardı (Kıbrıs adasının eski inançlarında olduğu gibi). Hekate, ana imgesinin, özellikle ölülerin korunmasıyla ilgili yanını temsil eder. Onun yol kavşaklarını koruyan tanrıça olması ilgi çekicidir (bugünkü anlamda Hekate'ye yollarda gidiş-gelişi kollayan tanrıça diyebiliriz).

Demek ki ana kültü hayata, bitkisel ve hayvansal verimliliğe, aynı zamanda ölüme bağlıdır. Bahar ve yeşillik tanrıçası Demcter, kızı Persephone'yi aramak için cehenneme gider. Pluton, Persephone'yi kaçırmış ve onunla evlenmiştir. Demeter, onca sıkıntı arasında, genç bir prensi ölümsüz kılmaya kalkar. Ama prensin ana'sı, Demeter'in bu çabasını önler.

Demeter, kızını aramayı sürdürür, bu arada adına bir tapınak yapılmasını buyurur. Tanrıların babası Zeus (onun tanrısal müdahalesi burada da görülür), Pluton'dan, kızı annesine vermesini ister. Persephone Yer'in altında tutulduğu için Yeryüzü ve Olympos kıtlık çekmektedir. Bunda, dört ay toprağın altında kaldıktan sonra martta topraktan çıkarak haziranda hasat edilmesi gereken.. buğdayın mitos'unu görebiliriz. Bütün bunlar olup bitmezse kıtlık başgösterecektir, yoksa genel bir kıtlıkla karşılaşılmasına yol açan buğday efsanesini görmek mümkündür. Bu efsaneyle ilgili şenlikler Eleusis Mister'leri (43) adıyla bilinir.

Rhea ve Hekate ile özdeşleştirilen Kybele, Frigya'da Artemis'le birlikte tanrıların anası sayılırdı. Oğlu, bazı kaynaklara göre kendisini hadım etmiş, bazı kaynaklara göre de bir yaban domuzu tarafından öldürülmüş (Adonis gibi) olan Athis'tir. Bu tanrıça için özel bir kurban töreni yapılırdı; boğa kurban edilen bu törende, dine yeni kabul edilen kimse, bir parmaklığın altına konur, üzerine boğanın kanı serpilirdi.

Bu bütünün simgesel yanı apaçıktır: însan ancak hadım olursa, ya da ölürse annesine tam olarak bağlı kalabilir (ona kökeniyle, toprakla bağlıdır). Buna karşılık, ana-oğul birliğini bozarak bu ayrılıştan sorumlu olan hayvan (boğa, erkek insan) kurban edilmelidir. Kybele rahipleri de Athis gibi hadımdılar. Kurban edilen bu erkekliğin simgesi, önce tapınılan, sonra toprağa gömülen (hadım etme) çam'dı. **Bu ağaç yıl sonuna kadar saklanır (Noel ağacı?) sonra yakılırdı (ökseotu?).**

Kybele'ye tapınış Yunanistan'a çok geç ve kısmen girdi. Roma'da M.Ö. 300'e doğru, Anibal'e karşı savaşın yolaçtığı kıtlık dolayısıyla ortaya çıktı. Bu tapınış başlar başlamaz ürün çok iyi oldu. Anibal de seferi yarıda bıraktı (!). Frigya'da olduğu kadar sefihçe ve çılgınca olan bu tapımş Romalıları rahatsız ediyordu. Romalılar bunun belli bir yerde uygulanması için tedbir aldılar. İmparatorluk döneminde,

Kybele'ye tapınış, biraz açık saçık bir bahar şenliği biçiminde yeniden ortaya çıktı.

Mısır'da Kybele'ye tapınışın bir benzeri vardı: İsis, yalnız Mısır'da değil, bütün Doğu Akdeniz'de, " karma" (Syneretique) denen bir tapınışla yüceltilirdi; bunun başlıca amacı çeşitli halkların birlikte tapınma'larını sağlamaktı.

Bu tapınış, Romalıların zorbalığına rağmen, M.Ö. III. yüzyıla kadar sürdü. Bu tapınışın ayinleri, bedensel acıyla arınma ve gerek besin yönünden gerekse cinsel yönden yoksunluğu kabul etme üzerine kuruluydu. İsis, bütün Tanrıça Ana'ların özel niteliklerini ve kurallarını tekeline almış gibiydi. Zaten, çok adlı tanrıça diye tanınıyordu.

5. Hindistan ve Iran. — İran'da ve Hindistan'da, Mısır'daki ve Filistin'dekiyle karşılaştırılabilen bir evrim göze çarpar. Zeus'la belki etimolojik bir yakınlığı bulunan, ama fonetik yakınlığı kesin olan bütün tanrıların babası Dyaus, çeşitli serüvenlerden sonra, bora ateş ve cinsel tapınış tanrısı Siva'yı meydana getirir. Hem erkek hem dişi (hünsa) olan Siva da kanlarım meydana getirir. Siva'nın simgesi "Lingamfı." (phallos) ile beyaz boğadır.

Tanrıça analar, hem ışığı, hem doğumu, hem verimliliği denetlerlerdi. Bunların kötülükcü ve kaygı verici bir yanları vardı. Onlara kurban sunulmazsa, köye ölüm ve hastalık gelirdi. Bu tanrıçalar, serbestçe her yere gidebilen inek biçiminde yüceltilirdi. Bunlardan Mari-Amma, çiçek hastalığı getiren yıkıcı ana'dır. Buna göre, çiçek aşısını ya da zararsız çiçek hastalığını, ayrıca çiçeğe bağışıklığı bu tapınışın bulduğu öne sürülebilir. Bu tanrıça, toprağı havalandıran ve verimli kılan, phallos'la ilgili etkin ögeler sayılan sürüngenlerin de anasıdır.

V. — Meryem Ana Kültü

Bütün bu pagan analar, oldukça doğal bir yoldan, Tanrı'nın Karısı Kilise ve baş önderleri Isa olan insanların Anası ikinci Havva biçiminde, o sırada büyük bir gelişme içinde bulunan hıristiyan kavrayışlarıyla bütünleşti.

Hiç değilse Frigya'daki önemli tarikatlardan biri olan Gnostik'ler için durum böyleydi. Akdeniz'in öteki ucunda ve özellikle Galya'da Montanus'çuluk coşkuyla ilişkili aşarılıklar arasında, dünyevi el etek çekmeyi, iffeti, çileciliği öğütlüyordu.

Montanus'çulukta en önemli şey, kadınların da din adamı olarak görev yapmalarıydı.

Kilise, başlangıçta, çeşitli adlarla anılıyordu: Annemiz, Tanrı'nın karısı, insanların anası, Kudüs, Sion Tepesi. Kilise, sürekli olarak, doğum sancıları çekiyordu; çünkü aralıksız bir biçimde, ona gelenlere gebe kalıyordu (dönem, hiristiyanlığı kabul etme dönemiydi).

Bâkire Meryem kavrayışı, Nişanlı-Karı-Ana Kilise anlayışından sonradır (Aziz Luca, Aziz Matta). Aziz Paulus bile Kiliseden insanları acı içinde doğurmak amacına dönük ve gökyüzündeki karşılığı ikinci Kudüs, yukardaki Kudüs olan "yeni bir Havva" diye sözeder. Meryem kültü daha sonra, aziz Justin ve aziz İrenee onu Günahsız Doğumda Tanrı'ya boyun eğişiyle, İnsanlığı Havva'nın işlediği Günahtan arındıran bir Kurtarıcı diye gösterdikleri zaman gelişti. 325'te İznik konsili, daha sonra ise 431 'de Efes (Artemis'in şehri) konsili, tanrısal niteliklerle ve insani niteliklerin İsa'da biraraya geldiği tema'sını onayladılar. Meryem konusundaki o zengin ikonografya işte bu dönemden kalmadır. V. yüzyılda Meryem adına kiliseler yapıldı. Meryem önceleri şöyle tasvir edilirdi: İsis ve Horus görünüşünde; başında Kybele'nin zafer tacı, göğsünde Athena'nınki gibi bir Gorgona mask'ı, kucağında Çocuk İsa".

Meryem kültü daha sonra Göğe çıkış, Tebşir, Arınma, Doğum, Günahsız gebelik bayramlarıyla gelişti. Günahsız gebelik, birçok tartışmaya yol açtı (bu dogma ancak 1854'te Pius IX tarafından ilan edildi).

Meryem'in insani günahları (Çarmıhın yanında kuşku, Cana düğününde gurur) ve hayatıyla ilgili günah (kökel günahtan gelen) halkın sevgisini eksiltmedi. Bu sevgide, cinsellik-din ikilisiyle doğrudan doğruya ilişkili bir olgu görmek yanlış olmaz.

Meryem'e tapınış elbette, klasik Eskiçağ halklarının Tanrıça Ana'ya tapınışının bir uzantısıdır, ama bütünüyle ona indirgenmesi doğru olmaz. Pagan düşünce akımı, elbette yararlı oldu; ama inancın temeliyle onun ilgisi yoktur. Meryem Dogma'sı, bazı inançlarla ilgilidir.

Maimonides bu inançların, onlara baştan dayanaklık eden düşünceyle artık hiçbir ilişkisi kalmadığına dikkati çeker. Cinselliğe ayrılan bu kitapta belki biraz uzun sayılabilecek olan bu din-bilimle ilgili eklemeler salt psikolojik açıdan kendilerini doğrulamaya çalışacaktır.

Başlangıçta Sürgün'den sonraki yahudiliğin bir tarikatı olarak görünen hiristiyanlıkta Meryem yahudi bir genç kızdı; bu niteliğiyle de kadınların pek rol oynamadıkları bir dine mensuptu. Onun kolayca bir pagan tanrısı olma ihtimali azdı ve daha çok Eski Ahit'teki ünlü kadınlara (Havva, Sarah, Ester v.b.) yaklaştırılıyordu. İkinci olarak, hıristiyanlık özellikle kadınların aracılığıyla yayılıyordu. Dolayısıyla, kadınları tanrının anasının kişiliğinde yüceltmek normal (ve akıllıca) bir davranıştı özellikle kadın, uzun bir süre cinsel arzunun pasif bir nesnesi olmuştu. Olaylara yön vermek için çekiciliğinden yararlandığında, bu durum sayılaınacak kadar çok mutsuzluğa yol açıyordu. Aybaşı, doğurma ve besleme gibi karmaşık işlevler bakımından esrarlı ve cinsel birleşme eylemini istediği kadar tekrarlayabilmesi yüzünden de kaygı verici olan kadın, cinselliğe bağlı korkuların şamar oğlanı durumuna gelmişti. Bu yüzden, insanların anası Günahsız Gebe Meryem dogması, bilinçaltı için, şartsız bir kurtuluşun güçlendirici özelliğine sahiptir.

Bir başka açıdan Meryem imgesiyle ortaya çıkan durum, otoriteyle, mülkiyetle, gücün ve katı mantığın üstünlüğüyle Baba'ya özdeş kılınan şeyin, silinmiştik, sevgi, tatlılık ve duygu mantığıyla Ana'ya özdeş kılınan şeyle çelişkisidir.

ÜÇÜNCÜ KİTAP
KÜLTÜRLERDE VE SİMGELERDE CİNSELLİK

Böylece, bir önceki bölüm, babayla ana, iyiyle kötü, bedenle ruh arasındaki bir ikiliğin belirtilmesiyle son bulmuş oluyor. Bu ikiliğin açıkça hasta birçok kişi tarafından acılı bir biçimde duyulduğunu ve bu kişilerin hasta olmalarında ve hasta kalmalarında payı bulunduğunu söylemekle kalmayarak, insanların büyük bir çoğunluğunca duyulduğunu ve bu büyük çoğunluğun yaşama sevincini büyük ölçüde ortadan kaldırdığını da belirtmeden geçmemek gerekir. Bunu hekimler de çok iyi anladılar ve hekimliğin psikosomatik hekimlik denen özel bir biçimini son yıllarda yeniden ortaya çıkardılar. Bu hekimlik biçiminde, hastanın, kendinde bir varlık olarak, hem bedene hem ruha yönelik bir tedaviyle iyileştirilmeye çalışıldığı görülür.

Böylece "vahşi denen" bu insanların törelerinde içgüdüsel tatminle boşalmış katı bir cinselliğin, tam tamına hayvani nitelikte bir cinselliğin yansısını değil, tersine, zaman zaman beceriksizce de olsa, ruhsal düzeyde her zaman büyük ölçüde ruhun bedenle uyumunun, insanın yaratıcı doğaya uyarlığının belirlediği bir deney bulmak alışılan bir durum olmuştur.

Sözgelimi Havelock Ellis, cinselliği yöneten doğa ilkelerinin bulunmasını ve Pasifik adalarında fransız denizciler tarafından yapılan ilk cinsel incelemelerin hoşgörülü ve anlayışlı karşılanışını, bu son derece zengin adalara onlardan sonra giden ve oralarda **"yılandan başka bir şey görmeyen"** İngiliz misyonerlerinin tutumuyla karşılaştırır.

ilkel denilen toplumlarda cinsel simgeciliğin incelenmesini, bu üçüncü ve son kısımda, bu psikomatik anlayış içinde ele aldık.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKEL DENİLEN TOPLUMLARDA CİNSELLİK

Burada, "ilkel" toplum sözünü, batı toplumunun ayırıcı özelliği olan sınai gelişme aşamasına geçemeyecek kadar coğrafi bir yalnızlık içinde bulunan; düşünce bakımından, batı kültürünün yararları ve olanaklarından yeterince haberli olmayan; gerekli iletişim araçlarına (öğretim; öğrenci alışverişi; kadro alışverişi) sahip olamayacak kadar ekonomik yoksunluk içinde bulunan toplumsal gruplar için kullanıyoruz. Böylece tanımlanan toplumlar, kesinlikle bizim eski toplumlarımızın benzeri değildir. Bu toplumlar daha başka kültür biçimlerini temsil ediyorlar; onlar bizimki kadar hızlı olan ve maddi güç sağlayan bir sanayi gelişiminden yararlanabilmiş olsalardı, temsil ettikleri kültür biçimleri üstünlük kazanacaktı.

Bu kitabın sınırlı çerçevesi içinde, cinsel davranışı ve onunla ilgili inanışları bütün ilkel toplumlar düzeyinde açıklamak olanaksızdır. Bunun için, biz burada bu konuda yalnızca iki örnek vermekle yetiniyoruz:

— Çoğu kez iyice belirgin bazı farklara rağmen benzer ortak özelllikleri bulunan Pasifik toplumları.

— Bazı Güney Afrika toplumları.

1. — Pasifik toplumları

Bu toplumların incelenmesi, onları yerlerinde incelemeye gitmiş ve yaşayışlarını paylaşmış olan Mead, Bateson, Gregory, Malinowski, Erikson, Dubois, Gorer gibi antropologların çalışmalarına temel oldu.

Sözgelimi Melanezya'da, cinsel davranış içinde çeşitli kişilerin durumu şöyle belirtilebilir. Babanın gebelikteki rolü nadiren tam olarak kabul edilmektedir. Avusturalyalı bazı yerliler fizyolojik babalığı reddeder (sözgelimi, bir melezin sütlü kahve renginde oluşunu, ananın beyazlar tarfından getirilen undan yemiş olmasına bağlarlar); ama kabile törelerinde soyun babadan geldiğini kabul ederler ve boydaki babaların içinde kendi babalarını tanırlar.

Gerçekte, yukarda sözünü ettiğimiz reddetme, temel bir besin maddesini ağız yoluyla alışı, bir içe işleme saymaya dayanan bir savunmadır. Bu savunmanın temelinde diriliş inancının bulunduğu sanılır.

Yine bu inanca göre, doğacak çocukların ruhları, mağaralar, su kuyuları ve kayaların içinde saklanırlar, kadınların bedenine girmek için burada fırsat kollarlar.

1. Baba, kızkardeşinin oğlunu (yeğenini) kendi oğluna tercih eder. Bu çocuğa bakmakla yükümlüdür ve çocuğun mirasını o alır. Kendi çocuklarını da erkek kardeşine emanet eder. Çocuklarıyla bağlantısını sürdürür. Ama yalnızca oyalamak, sevindirmek, şefkat göstermek için.

Alor adasında, babanın gebelikteki rolü kabul edilmiştir. Trobriand adalarında babanın döllemede payı olduğuna inanılır. Ama bu inanca göre, babaya bu konuda, çeşitli biçimlere girmiş olan dölleyici ruhlar (yağmur, sarkıtlar, otlar, balıklar) yardım eder.

2. Çocuğun asıl sorumluluğu, bu dölleyici ruhları temsil etmekte olan dayınındır. Çocuğun karşısında toplumun temsilcisi de dayıdır. Oidipus'çu düşmanlık da ona yöneltilecektir.

3. Kadın çok korunmaktadır. Kendi eşyasına da, evin eşyasına da o sahiptir. İsterse boşanabilir. Ama yönetim hakkı erkeğindir. Evlilik, ataerkil aile temeli üzerine kurulmuştur.

Boşanmada, kadının çocuklarıyla birlikte babasının evine dönmesi gerekir. Karı ile koca genellikle birbirlerine büyük sevgi gösterirler. Koca, yoldan çıkan karısını öldürebilir, ama aralarında bir anlaşmazlık çıkarsa karısının evden gitmesini önleyemez.

4. Gebe kadına büyük bir ilgi ve yakınlık gösterilir; yeni giysiler giydirilir, sık sık yıkanarak " arıtılır. " Doğumda annesinin evinde kalır ve iki ay orada kapalı bekler. Bu süre boyunca, anneyle birlikte oturan bütün erkekler başka yere giderler. Kadın, kocasıyla ancak kapı arkasından konuşur, çocuğu sütten kesilinceye kadar çocuğuyla tek başına yaşar. .

Alor adasında, gebelik zor geçer; bulantılar ve kusmalar çok görülür. Kadın, doğurduktan sonra tek başına kalır ve çocuğuna ancak altı gün süt verir; bundan sonra çocuk birdenbire sütten kesilir ve yalnız önceden ağızda çiğnenmiş sebzelerle beslenir. Ancak akşamları meme emer, bu yüzden hep açtır. Daha sonraları çocuklar durmadan ağlarlar ve anaları çalışmaya gidince korkunç öfkelenirler. Baba çocukları dinginleştirmek için, onlara mastürbasyon yaptırır.

5. Daha büyük çocuklara sevgi ve şefkatle davranılır: bunlar ilk yıllar hiç cezalandırılmaz; cinsel oyunlar oynamaları bile yasak değildir.

Yalnız Batı'da geçerli olabilecek psikolojik kuramları eleştirmek amacıyla bu verilere dayamlmıştır. Sözgelimi, Kardiner, bazı kültürlerde Oidipus kompleksinin bulunmadığını söyler. Bu kültürlerde kişiliğin temel sistemini oluşturan ayırıcı özellikler, kaynağım bireylerle dış baskılar arasındaki dolaysız çatışmadan alıyor olmalıdır.

Malinowski şöyle der: "Melanezya'da çocuğun gelişiminin, bütünüyle değişik olduğunu görüyoruz". Elbette böyledir; Viyana'yla Melanezya arasındaki coğrafya, iklim, siyaset, ekonomi koşulları ayrıdır; bunun başka türlü olması söz konusu değildir. Sözgelimi, Kanarya adalarında çocuk, annesinden kolayca ayrılır, uçsuz bucaksız kıyıda arkadaşlarıyla oynamaya gider. Oysa Avrupa'da çocuk, yağmurlu bir kasım günü metro'yla birkaç kilometre yol alır, bütün bir günü bir sanayi mahallelesinin tıklım tıklım okulunda arkadaşlarıyla geçirir; bu çocuk elbette daha başka düşünecektir. Söylendiğine göre Mclanezya'da dayının kızkardeşi ve yeğenleri üzerinde büyük otoritesi vardır (dayı varsa!). Buna karşılık baba, yalnızca bir arkadaştır, oyunlarda danışmandır, teknik konularda öğreticidir (batı dünyasında izci oymağının oba başı gibi). Kızkardeşle erkek kardeşi bilinçsiz bir biçimde birbirine bağlayan, bastırılmış mahremiyle ilişki ögeleri üzerinde tartışmak ve Malinowski'nin sözünü ettiği Melanezya toplumunda Oidipus kompleksi sorununun çözümlenmediğini, ancak babadan dayıya yer değiştirmiş olduğunu öne sürmek, elbette mümkündür.

Öyle görünüyor ki, antropologlar bizim ülkelerimizdeki kır hayatıyla güney yarımküresi takımadalarındaki hayatı yanlış olarak birbirine karıştırınca, gerçeği aşmış oluyorlar. Malinowski'nin Freud kuramları konusundaki eleştirisi de zaman zaman pek safça görünüyor. Malinowski özetle şöyle der: kır çocuğu ana-babasının ve hayvanların çiftleşmelerini seyretmeye, karşılıklı çekişme içinde açıksaçık sözlerin bol bol yer aldığı, cinsel teknikleri açıkça hatırlatan sözlerin söylendiği aile kavgalarını dinlemeye küçük yaşta alışır. Kır çocuğu, çfitlik yaşayışının kötü havasına ve ağır çalışma koşullarına da küçük yaşta alışır. Demek ki, kır çocuğu, hem cinsel alanda, hem iş alanında, hiçbir engelle karşılaşmadan çocukluktan erginliğe geçer. özellikle, Freud'un sözünü ettiği gizlilik dönemi (periode de latence) görülmez onda: "Bu da, zengin nevrozlularla ilgilenen psikanalizin neden bu dönemi ortaya çıkarmaya yönelmiş olduğunu açıklar..."

Malinowski'nin bunları 1922'de yazdığı, o zamandan beri kırsal yaşayış koşullarının büyük ölçüde değiştiği doğrudur. Ama çocuğun anne ve babasının çiftleştiğini görmesinin ve tartışmalarında birbirlerine söyleyebilecekleri "korkunç " sözleri duymasının iyi bir şey olduğu tartışma götürür. Ayrıca kırsal bölgelerde de, şehirlerdeki kadar nevrozlu, psikozlu kişi, cinsel suç işlemiş insan vardır.

II. — Güney Afrika Yerlileri

Bu bölümde sözii edilen cinsel töreler, Güney Afrika'daki Capetown eyaletinde yaşayan yerlilerin cinsel töreleridir. Bu töreleri özellikle B. Lauscher anlatmıştır.

1. Cinsel simgecilik. — Phallos, bazen yılan (Kutsal Kitap'taki simgeyle benzerlik), bazen de büyüyle kovulması gereken bir Canavar biçiminde temsil edilmiştir. Kabilenin bu tanrıyla ilişkileri, rahip-hekim'ler aracılığıyla kurulur. Bunların, kâhinden başlayıp pratisyenden geçerek büyücüye kadar giden birçok derecesi vardır.

Kabile yaşayışının ortaya çıkardığı çeşitli soruların karşılığını, büyücüler ırmakta (analık simgesi) ararlar. Birey de yanlışlarından arınmak için ırmağa gider. Bir ruhun bir başka ruhu etkilediği inancı-özellikle hastalıkların bulaşmasında pek köklü bir inançtır.

2. İnisiyasyon törenleri. — Bu törenlerin ([96]) amacı, phallos-şeytan'm kabileye yapabileceği körü etkiyi azaltmaktır. Bazı durumlarda, bu kötü etkiyi savuşturmak için, saçlar, cinsel organın ucundaki deri ya da sol elin küçük parmağı kesilir. Delikanlı. inisiyasyona katlanmayı kendi istemelidir; inisiyasyon, bireyin anneyle olan çocukluk bağlantısını koparacak ikinci bir doğum değeri taşır.

Bir kulübede tek başına bırakılan genç adama, bu sınama sırasında, nesneleri annesinin öğrettiği adlarla anmak yasaklanmıştır. Ayrıca, ırmakta arınması, günah çıkarması, ve özellikle sünnete sızlanmadan katlanması gerekir. Sünnet yarasının kapanmasından sonra (gene o ikinci doğumu belirtmek amacıyla) saçları ve kılları kesilir. Böylece, delikanlı artık tam bir erkek durumuna gelmiş olur. Bundan sonra cinsel ilişkilerde bulunabilecektir. İnisiyasyona alınmayanlar ya da inisiyasyondan başarıyla çıkamayanlar, iyileşmeyen ruhsal-sinirsel bozukları nedeniyle, çocuklukta sol serçe parmaklarını kurban vermiş olanlardır.

Kadınların inisiyasyonu ise evlenmeden önce ya da sonra yapılır. İnisiyasyon kısırlıkta, yerleşik hastalıkta, aybaşı bozukluklarında zorunludur. İnisiyasyon, derin anlamında, babayla kızın birbirlerinden ayrılmalarıdır. Tören, genç kızın bir kulübeye kapatılması, saçlarının ve göbek altı tüylerinin kesilmesi, başının siyah bir örtüyle örtülmesi biçimindedir. Bütün bu tedbirler elbette dölüt durumunu hatırlatır. Kulübede üç hafta boyunca danslar ve törenler birbirini izler, ziyaretçiler çiftler halinde içeriye alınır. Kız bu sırada bir bölme ya da paravana arkasında durur. Bundan sonra toplu danslar yapılır; bu sırada bekârlar gelecekteki eşlerini seçerler. Sonra kız, uzakta, ormanda saklanır, dönüşü yeni bir doğum sayılır.

3. Doğumlar. — Doğurması beklenen kadın ayrı bir yere alınır. Doğum ateş yakılarak duyurulur. Kulübenin tepesinden çıkan duman, doğuma işarettir. Duman aynı zamanda, uzun süren doğumdan örselenen bebeğin solunumunu da kolaylaştıracaktır. Bebeğin meme emiş biçimi onun gelecekteki davranışlarını gösterir. Doğum dolayısıyla bir ya da birçok hayvanın kurban edilmesi, sürünün önemini gösterir. Sürü, insanın kullandığı canlı bir

---

[96] inisiyasyon (fr. initiation) : Eski dinlerde ve bugünkü bazı gizli topluluklarda, kabul edilen kişiye gizlerin açıklanması için yapılan tören ler; kabul törenleri (Editörün notu).

kitledir, insan bir ölçüde sürüyle özdeşleşir. Sözgelimi, hayvanların bulunduğu ağılda ataların ruhlarından yardım istenir. Kadın ağıla giremez.

4, Evlere, — Evlenme, aracıyla yapılır. !ki aile, kızın kendi klfinından ayrılmasının kabul edilmesi için ödenmesi gereken drahoma üzerinde anlaşmaya varırlar. Bundan sonra çeyiz hazırlanır. Çeyizi sağlamış olan tacir de bir armağan verir. Kabilenin anlayışına göre, bu armağan, gösterilen sevginin kayıtsız şartsız oluşunu simgeler. Yeni gelin uzun süre ailesini göremez.

İKİNCİ BÖLÜM
PERÎ MASALLARININ CİNSEL SİMGECİLİĞİ

Çocuk kuşaktan kuşağa geçip kendisine kadar gelmiş olan oyunları âyin yapar gibi oynar, bu davranışıyla "ilkel halklarsın tutumunu hatırlatır. Bu oyunlara kendinden değişiklikler ya da yorumlar getirmez **"Kurt, orada mısın, beni duyuyor musun?"** Çocuklar sık sık kurallara bağlılık ve saygı üzerinde tartışırlar. Aynı değişmezlik masallarda da vardır; masal bir geçmişi anış gibidir, kaçınılmaz, değişmez, "zamanın karanlığınnda yitmiş, büyülü olanın izlenimini güçlendirir; bir önceliktir, saygıyla izlenecek, taklit edilecek bir örnektir; peri masalının belli belirsiz umudu içinde, sözün en parıltılı anlamında bütün bunlar sizin de başınıza gelebilir, yeter ki katı verilere, kesin kurallara uyun.

Bunlar çocukların "saymak için" yuvarlak yapınca söyledikleri büyülü "ya şundadır ya şunda" formülünde anlatımım bulan eşsizlik kalıplarıdır. Bütün bu şeyler, XVIII. yüzyılda Kazanova'nın ve azçok şarlatan ya da inançlı " sırra ermiş" kişilerin uyguladığı büyücülük sahnelerini hatırlatıyor. öteki önemli nokta, tekrarlamadır: doğu masallarının "açıl susam açıl"ı dışında -mağaranın açılması için bu söz, üç kere tekrarlanır-, gelenekte her zaman üç büyülü deyiş ya da "üç buğday tanesi" vardır; ayrıca aynı tema'nın üç kez tekrarı vardır. Böylece masallardaki büyülü değneğin üç vuruşuyla, bir tiyatro oyununu başlatan üç vuruş arasında bir yakınlık görmek mümkündür. Peri masallarında rasgele bir araştırma yaparsak şunlarla karşılaşırız: padişahın üç oğlu, üç kızkardeş, üç ayı (masaldan çok çocuk tekerlemesini hatırlatan ilkel bir masalda geçer), özellikle prenslerin ya da prenseslerin geçirdiği üç sınav.

Gerçek peri masalı, her şeyden önce, oldum olası birleşmesi gereken bir çifte uygulanan sınavların hikayesidir: Bir masal, yetkinliklerine dayanarak bir araya gelecek olan iki kişinin her şeye göğüs gere gere, birbirine yaklaşması konusunu ne ölçüde işlerse (bu iki kişinin yetkinliklerini, daha çok periler sağlar), dinleyenin bilinç altına seslenme ve gelecek kuşakların belleğine çakılma şansına o ölçüde sahip olur. "Evlendiler ve birçok çocukları oldu" formülü buradan gelir.

Sanıldığına göre, masal, çok eski bir geçmişin kalıntısıdır, belki de hiristiyan dogmalarının yerleşmesinden sonra yasaklanan drüid ([97]) dinlerine kadar uzanmakta olan bir geleneğe dayanmaktadır. Yaşayan ve ağızdan ağıza geçerek bize kadar gelenler sansürden yakayı kurtarmış olan hikayelerdir, bir de Ortaçağ'da keşişlerin ve dinbilimcilerin gözden geçirip düzelterek hiristiyanlığa uydurduğu örneklerdir. Gerçekten peri masalları bir cinsel savunu hâzinesidir; (beden-cinsel), (ruh-ruhsal yaşam) ikileminin henüz zorunlu olmadığı bir çağın bozulmadan kalmış imgesidir. Masalda aşk, en yüce iyilik, üstünlüğün ve erdemin ödülü sayılmıştır; masal dinleyenlerin duyduğu mutluluk sevinci buradan gelir. Belirli bir sadizm ya

---

[97] Keltlerin hint brahmacılığını andıran dini inanışları (Editörün notu).

da herhangi bir çilecilik bu masalları din kurbanlarının ya da azizlerin hayat hikayelerine (Nixe ya da öteki sofuluk hikayeleri) yaklaştırdığı anda, artık onların o basit ve dolaysız atalar kaynağından gelmedikleri kanısı uyanır. Bu masalların simgeciliği bin yıllıktır; denenmiş, herkesçe "anlaşılmıştır". Dayanıklılıkları buradan gelir.

Bugün dünyada en çok okunan masal kitaplarının her ulusa göre değişik biçimde yazılmış birçok örneği vardır. Perrault'nun Cendrillon'n (külkedisi), Cinderella, ve bunların töton ([98]) benzerleri, birbirlerinden bazı ayrıntılarla ayrılırlar, bu ayrıntılar ülkelerin herbirinin özelliklerini yansıtır niteliktedir. X VII. yüzyılda Fransa'da cinsel yaşayışta büyük bir özgürcülük vardı; belki de bu yüzden Perrault'nun masalları, zorlama olmayan, pek sağlıklı, pek geniş yürekli, bu yüzden de okurun bilinçaltını pek doyurucu, kısacası insanı suçluluk duygusundan arıtıcı olan bütün örnekleri gibi, büyük memnunluk yaratıyordu.

La Queste la Belle, simgesel olarak, cinsel alanda olduğu gibi ruhani ya da dinsel alanda da, kökeni dolayısıyla, tanrısal ya da dindışı aşkla önerilmiş, benimsenmiş ve aşılmış bir dizi deney, ayrıca eksiksiz bir inanç birliğine ulaşmak için olağanüstü bir çaba olarak yorumlanabilir. Salt cinsel bakımdan da, iyi bir sona bağlanışıyla, bütün çağların sevgililerine verilmiş "izin niteliğinde" bir derstir; deneyler nasıl geçerse geçsin aşk, zafer kazanacaktır, yeter ki bu aşk olgun insanlar arasında geçerli olsun. Masal, bu taslağa ne kadar yaklaşırsa o kadar ölümsüzleşir: Ormanda uyuyan güzel, Altın saçlı güzel, Pamuk Prenses. Sonu kötü biten masallar, hele "Küçük Denizkızı"nın anaya (denize) dönüşünde olduğu gibi, ilkel bilinçaltı istekleri dile getirmiyorlarsa, yüreklendirici değerlerini yitirmiş olduklarından, kalabalıklarca unutulur ya da reddedilirler.

Cinsel simgeciliğin çeşitli biçimlerini ilerde inceleyecek ve örnek olarak bunlardan yalnızca masallarda en sık rastlananların kısaca sözünü edecetır.

– büyülü değnekler, phallos simgeleri, ejderhaların ağızlarından püskürttükleri ateş, yılanların dilleri, kurbağaların saçtığı zehirler;

– örekeler, Ormanda uyuyan güzel'e yüz yıllık "küçük bir uyku" veren öreke, Becerikli prenses'in kızkardeşlerinin örekeleri (kızkardeşler kızlıklarını yitirince örekeler kırılıverir);

– mahremiyle zina yapan babadan koruyan, ama Sevimli Prens'ten koruyamayan kılıklar (Eşek derisi);

– buluşma yerlerinin, özellikle billur şatolar göstermek ve tatlı müzik dinlemek için (orgasm) açılan ormanların büyüleyici güzelliği (Gracieuse ile Percinet, Onnandaki geyik);

– bilinmesi gereken sırlar, açılmaması gereken kapılar (Mavi Sakal);

– prenseslerin dul ya da mutsuz babalarına olan ve Oidipus'çu takılmayı hatırlatan aşkları (Mavi kuş);

– hiç yumuşamayan yaşlı ve arzulu üveyanaların gaddarlığı (Pamuk Prenses, Periler, On iki ay). Büyücü kadın tipleri buradan çıkmıştır;

– erkek kardeşlerin öç alıcı koruyuculuk rolü (Mavi Sakal);

– kızkardeşlerin etkin kıskançlıkları (Külkedisi) ya da haince budalalıkları;

---

[98] Eski Gerrnania ile bilgili (Editörün notu).

– kişilerin simgesel olarak hayvana dönüşmesi: prenseslerin yanına "girebilmek için kuş haline gelen prensler (Mavi Kuş);

– perflerin, büyücülerin ya da önemli kişilerin arabaları (bu arabalara, sahiplerinin niyetlerini ve gücünü simgeleştiren hayvanlar koşulur);sahip olunan en iyi şeyin aşk uğruna verilmesi.

Bunlar, derinlikler psikolojisinin bize gösterdiği peri masalları simgeciliğinin zenginliği üzerine az çok fikir vermektedir. Giz dolu, kapalı bir dilin yaşamış, duyulmuş da olsa gizli kalmış kaynakları, unutulmuş bir geçmişin bu tek kalıntısından dersler serer önümüze. Yararlananların, yani dinleyici ve okuyucuların üzerinde yaratılan koruyucu tedavi tartışma götürmez; bu tedavi, günün modasına uyan, fabl ve savunu beğenisi taşıyan yakın dönem masallarının " ahlakçılık "ından ayrı bir şeydir; bizim sözünü ettiğimiz "hikaye"ler tam tamına simgesel olan dolaysız ve etkin bir dille konuşurlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
CİNSEL SİMGECİLİK

Simge, eşsiz bir ruhsal-bedensel iletişim aracıdır. O, her şeyden önce, bireyin sahip olduğu en iyi bir "kendini tanıma" aracıdır:. bireyin beynine, her saniye, iç organların ve bu organlarla ilgili işlevlerin belirgin akışını açıklıkla gösteren bilgiler gelir. Bu bilgileri bireye ana dili öğretmez, beyin belli bir kültür çerçevesinde konuşmaz çünkü; evrensel bir dille konuşur, bu evrensel dil bütün insanda ortak olan hayati zorunlulukların dilidir. Bu yüzden simge, insanla benzerleri arasında bir iletişim aracıdır.

Bütün simgeler arasında cinsel faaliyete bağlı olanlar, en genel nitelikli olanlardır. Çünkü bunlar, türün hayatı ve üremesiyle ilgili sorunların su yüzüne çıkmasıyla daha yakından ilişkilidir. Bu simgeler ilkin çağlar boyunca işlenmiştir, bunlar insanın uyum kavgasında yaşadığı dramların "tarihsel amalarıdır.

Tanrıça Ana'yla ve insanların anası Doğa'yla ilgili eski âyinlerde cinselliğin simgel yanını, burada yeniden ele alacak değiliz. Cinsel simge üzerine bu doğuştan bilgi, kaslarla, iç organlarla, hormonlarla ilgili ve "edinilmiş refleksler" diye adlandırılan reflekslerin kuruluşuna egemen olan mekanizmaya benzer bir mekanizmayla etkinliğini ortaya koyan bir yansıdır, atalardan kalan şeylerin yansısıdır. Hareketlerin, emmenin, yürümenin bilgisi gibi içsel (implicit) olan cinsel bilgi, duygusal gelişimin ardarda gelen evrelerinde gittikçe ilerleyerek ortaya çıkar, her seferinde bedenin ayrı ayrı parçalarını eğiterek erişkin kişinin üreme etkinliğinde bütünleşir.

Cinsel simgelerin ilki ve en eskisi su'dur. İlk ve hayati simge olan deniz, Analık'ı canlandırır. Hayatın kökenidir. Deniz hayvanı balık, açık bir hayati ve cinsel simgeciliği akla getirir: balık, her şeyden önce, bazı düşlerin ve çağrışımların da gösterdiği gibi, ana-suyun içinde "bir balık gibi mutlu ..." devinen phallos'tur. Balık, daha önce gördüğümüz gibi, Kuzey'in Venüs'ü Freyja'nın (99) simgesidir. O, dölkesesi suyu içindeki dölütü de akla getirir; ama deniz çekilince (bazılarına göre Tufan, gerçek felâket değildir; gerçek felâket, denizin çekilmesidir) susuz kalan deniz hayvanı ölür; onun susuzluğa uyması, ikinci ana olan Toprak'ın ona cimrice verdiği suyu bulabilmesine bağlıdır.

Havayla solunum yapan canlı varlık su arar; deniz kıyısındaki kumlukta "su buluncaya" kadw çukurlar açan çocuklar gibi, o da kuyular kazar. Ba!ık aynı zamanda, doğurganlığıyla,

[99] İskandinav ülkelerinin bereket tanrıçası (Editörün notu).

önlenmez hayatın yoğun bir biçimde üremesinin simgesidir. Hiristiyanlıkta, mucizevi bir biçimde çoğalmış bir besinin kardeşçe paylaşılmasının simgesi oldu.

İnsan evrende kendi kişisel dünyasına uygun düşeni aradığı için, dış ortam da önemli bir cinsel simgeler kaynağıdır. Güneş, Ağaç babalık simgeleridir. Gelgitleri düzenleyen ay, bazen kadın soğukluğunun simgesi sayılmıştır: Shelley'in " beyaz bir ateşle dolu yusyuvarlak genç kız" dediği gibi ...

Cinsel simgecilikte, manzaralardan sonra, insanın kendi eliyle diktiği yapılar yer alır. Sözgelimi ev, anayı; evin yolu, göbekbağını temsil eder. Kulelerin ve kapıların simgeciliği apaçıktır. Pencereler dış gerçeklere az çok açık gözleri temsil eder. İnsan vücudunun simgeciliği tükenmez bir kaynaktır: bu açıdan en ilginç olan organ, ağızdır. Ağız burunla birlikte, içgüdülerin ve düşüncelerin ilk düzenleyicisidir. Solunum-sindirim aygıtları kavşağını meydana getiren üst bölüm durumundaki ağız, solunum ve beslenme ortamıyla iletişim sağlaması dolayısıyla, o an için canlı kalışla ilgili bütün korku ve bütün bunalımları belirler.

Hayat için kaçınılmaz olan bu iletişim, ilk aşk nesnesi olan anaya yöneldiği için, ağız doğal olarak en başta gelen Aşk organı görünümünü verir. Sindirim aygıtının büzgen bir kas'a sahip olan ve uyumlu bir açılma ve kapanma sağlayan bütün açıklıkları beynin derinlikleri tarafından bir iç ağız sayılır (mide ağzı, mide kapısı, hatta belki körbağırsak kapakçığı). Bunlar hep aynı bedensel-ruhsal bozuklukların görüldüğü yerlerdir.

Demek ki ağız, boyun eğmenin, beslenmenin organıdır, bunları "olağanüstü" üretimlerle simgeleştirir, bunlar gündelik hayatta, özellikle gündelik hayatın başlangıcında kişilerle iletişimin en iyi araçlarıdır. Bu yüzden ağız, aynı zamanda dil organıdır, onun sözlerle simgesel yakınlığı apaçıktır: insan sözleri de "içebilir".

Duygusal ve cinsel iletişimin ilkel işlevi bozulunca, ağız geriye atmanın aracı haline gelir. Bu sırada kendini gösteren kusma, sindirimde gerçek bir "soluk verme" değeri kazanır. Her yemekten sonra kusan kimselerde, sindirim sistemi, bir çeşit embriyon haline dönüşle, solunum sistemi gibi tek ağızlı bir sistem değeri alır. Bu da mide kapısının kapanmasıyla, "aşağıdan" bir tıkanıklığı gerektirir. Bu tıkanıklık, bazı kesin organik durumların dışında, derin bir yoksunluğun, sunulan yiyecekle ve yiyeceğin sunuluş biçimiyle ilgili bir hayal kırıklığının anlatımıdır. Bazı süt çocuklarında, genç kızlarda, gebe kadınlarda görülen tehlikeli kusmalar aşkta uğranılan hayal kırıklığının bu simgesel mekanizmasıyla açıklanırlar.

Ağızın besinleri parçalamasını ve seslerin düzenlenmesini sağlayan dişler, annenin vücuduna girişi sağlayan araçlarıdır. Süt, annenin ürettiği sıvı bir et sayılabileceğine göre, diş çıkaran bebeğin sütten kesilmesi tavsiyesinin nedeni açıktır. Çocuk parçalıyacağı bir besine ihtiyaç duyarken ona bu iş için anasının memesini uzatmak doğru değildir. Etle sütün aynı tabakta yenilmesini engelleyen bazı dinsel yasakların nedeni budur. Ayrıca dişler phallos'la eşdeğerlidir; diş çektirme ve diş dökülmesi, hadım edilme fikrine karşılıktır.

İşlevsel ve cinsel simgeciliğin bütün organlara ve işlevlerine yayılabildiğini bu örneklerde kolayca görebiliriz. Gerçekten, bütün organlar ve bu organların bütün işlevleri cinselleşebilirler; yani kendini, kendi organlarıyla dile getirmekte güçlük çeken bir cinselliğin yatının noktalan olabilirler.. Gerçekten, bu simgesel yan-faaliyet yüzünden, cinsel heyecan durumundaki bireyin yüzü kırmızılaşır (yukarıya doğru yer değiştirme), ayrıca o, trampet

çalar gibi sinirli sinirli parmaklarını oynatır ya da çok belirgin bir biçimde uyumlu salınımlar yapar.

Genel olarak, simgecilik "her şey her şeyin içinde" olsun ister, bu bakımdan da ilkel inançla birleşir. Bu durumda yaptığı, düş'ün yoğunlaşması ilkesine uymaktan başka bir şey değildir: ruh, özellikle bedenin her parçasında varsa, bu parçaların hiçbiri kaybedilmemelidir. Organların kesilmesini "şiddetle" reddediş, tırnakların ve saçların özenle saklanışı ve gömülüşü buna dayanır. Topluluğun üyeleri arasındaki ortaklığın hayati bağını, özellikle, her yerde bulunan ve sıvı bir doku olan kan simgeleştirir. Kan, klanın ortak ata yadigarıdır. Dökülmemelidir. Dökülürse, şu ya da bu biçimde yeniden elde edilmelidir. Bundan ötürü kan emilir ya da yeniden sağlanır **(Yahudi sünnetinde kanı emerler; Welter'in bildirdiğine göre, eskiden Bretagne'da evlenme törenlerinde damat, gelinin sol göğsü altında açılan küçük bir yarayı emerdi).** Kan döken kişi, ne olursa olsun, değişik yasakları bulur karşısında. Aybaşı kanının özel bir değeri vardır. Bunca değerli bir ata yadigarını bol bol saçıp savurduğu İçin " suçlu" tutulan kadına herşeyden önce bir uğursuzluk gücü, bir büyücülük kimliği yakıştırılır. Aybaşı olmuş kadının buğdayı pislettiği, üzümün mayalanmasını önlediği, sütü ekşittiği, silahları paslandırdığı düşünülür: 1930 yıllarından kalma bir fransız ticari genelgesi, kadınların mantar tarlalarına "aylarının belli döneminde" girmelerini yasaklıyordu. Kadının aybaşından sonra temizliğini yeniden kazanış süresi, kültürlere göre değişir.

Aybaşı olan kadına uygulanan yasakları sıralamak uzun sürer. üzerinde durulması gereken, aybaşı durumunda suçlu düşürücü bir biçimde kanı saçıp savurma ve aybaşı kanının uğursuz etkide bulunmasıdır. Doğum kanının da hem kutsal hem kaygı verici bir niteliği vardır. Eski Ahit, kadına oğlunun sünnetine kadar yedi gün, sünnetten sonra da 31 gün süreyle ayrı bir yerde kalmayı şart koşar. Çocuk kızsa, kadının tek başına kalma süresi 14 gün, tam arınmaya varma süresi 66 gündür (Levililer XII, 5). Welter, erkek çocuklarla ilgili sürenin İsa'nın doğumuyla Meryem'in arınması arasındaki süreye eşit olduğuna dikkati çeker.

Doğum sırasında kadın, çoğu kez, köyden uzakta ve tek başınadır, genellikle "kendi işini kendi görür". Çocuğa gelince, o bir süre cı tabu" olarak kalır, bu süre değişkendir. Kızlığın bozulması konusuna gelince, bcı konuda iki varsayım vardır: ya kan uğurludur onu saklamak gerekir; ya da uğursuzdur, o zaman da bu kandan kurtulmak gerekmektedir. Welter bunda, topluluğun içinden evlenmenin (endogamie) ve dışından evlenmenin (exogamie) köklerinden birini görür.

Bu gün şunu biliyoruz: cinsel simgecilik, kısa bir görünüşünü çizdiğimiz anotomik benzerliklerin daha ötesine yayılır. Cinsel eylem yalnız temel bir itki'nin (pulsion) karşılanması değil, aynı zamanda insanlar arası iletişimin, ana-oğul ilişkisinin en ilkel ve en temel bilinç altı simgesidir.

Cinsel eylemle ilgili bu işlevsel simgeciliğe, galiba ilk olarak Thalassa adlı eserinde Ferenczi dikkati çekmiştir. Ona göre, çiftleşme anneye bir dönüştür. Bunu, bütün organizma, hayali, "sanrılı" (hallucinatoire) bir biçimde gerçekleştirir: bu işi penis simgesel ve geçici olarak başarır: sperma dölyatağı boşluğuna ulaşarak tam başarıyı sağlar. Gerçekten, cinsel eylem sonuçları bakımından döl verici, ve geleceğe dönük de olsa, derin psikolojik uzantı halinde, kaynaklara ulaşma, geçmişi bilme, geçmişe sahip olma ve böylece zamana meydan okuma yolunda kaçınılmaz bir istekle birarada bulunur.

Böylece, çok zaman sözü edilen, çoğu kez pek dar bir biçimde rekabet niteliğinde bir istek olarak açıklanan Oidipus kompleksi, yeni bir anlam, kaynaklara dönme ("nerelisin, söyle bana") konusunda tutkulu bir deneme anlamı kazanacaktır. Bu yorum en normal kişilerin cinsel eyleme mal ettiği yüce, gizli, bireysel anlamı açıklayacaktır; bu anlam, öteki içgüdüsel tatminlerin dışa vuran görünümlerinde pek az rastlanan bir duygu yoğunluğu gösterisi ile birlikte bulunur. Demek ki, gerçekte atalarımızın cinsel tapınışıyla bizim, faaliyetlerin cinselleştirilmesi konusundaki modern yöntemlerimiz arasında büyük bir ayrılık yoktur. Biz işi biraz daha değişik bir biçimde, ama aynı anlayış içinde ele alıyoruz. Biz ona daha çok bilim, mutlu anlarda hiç değilse, bir o kadar şiir katıyoruz. Bu gün aşk ve cinsellik konusunda sahip olduğumuz bilim, bizi aşka şairce yaklaşmaya, aşkı şairce "işlemeye" yöneltmelidir. Böylece, aşkta bunca haksız bir biçimde birbirinden ayrılmış olan bedenle ruh, yeniden bağdaştırılmış olacaktır.

Ana kültünde gerçek olan, bütün kadınların analık gücüne, aşkta gösterdikleri anaca tutuma gösterilen saygıdır. Bu, aynı zamanda, çiftlerde erkeğin ruhsal bakımdan dengeli oluşunun bir koşuludur.

Freud, cinsel özgürlük için ana babalarla çocuklar arasındaki kavgayı pek güzel belirtmiştir. Cinsel doyum olmadan uyum olmaz. Aşkta anababayla (mahremiyle) ilgili her kalıntı atılmadan, doyum gerçekleşmez. Bu kurtuluş ana baba ile çocuk arasındaki aşkın dönüşümünü, yüceltilmesini karşılar.

Zaman gelince ortadan silinmeyi, sahneden çekilmeyi, kameranın önünden uzaklaşmayı, seyircilerin arasına katılmayı, belki öndeki sıralara heyecanlı ve tutkulu seyircilerin yanına, ama seyircilerin yanına oturmayı bilmek ana-babalara düşer (hem zaten onlar daha akıllı değil mi?).

SONUÇ

Bu kitabın sonucu, aşkta belli bir özgürlük bulunması konusunda bir savunu olacaktır.

Tanrıça Ana'ya tapınış biçiminde doğayla içlidışlı olma isteği tabu'larla (makinalaşmamış toplumlarda) ya da bizim Baba'yla ilgili tektanrıcı tapınışlarımızın daha ince ve daha soyut kurallarıyla karşılaştı. Babanın tanrılığı, başlangıçta azçok aydınlık bir biçimde, bütün mitolojilerde Tanrıça Ana imgesinden önce ortaya çıktı.

Demek ki, Baba kültü ve ataerkil yaşayış, anaya tapınışın ve anaerkil yaşayışın yerini almadı;

Yalnız, tarihin belli bir anında, tam cinsel özgürlükten uzaklaşmak zorunda kalınınca yeniden ortaya çıktı. Bu tam cinsel özgürlük çok sürmedi. Bugün, cinsel özgürlüğün mutlak olduğu toplum yoktur, hayvan topluluklarında bile... Zaten böyle bir toplum olsaydı, doğal yasaların işleyişiyle, babayla soydaşlığın getireceği yozlaşmayla, daha önemlisi, çocuklara karşı sorumsuzluğun yol açacağı düzensizliklerle yıkılır giderdi.

Ayrıca, cinsel faaliyetin düzenlenmesi sadece toplumsal düzenin gerekleri açısından değil, aynı zamanda cinselliğin çekiciliğini ve yararını koruma kaygısı açısından da zorunludur. Pek de çekici olmayan bir kadınla güçlük çıkarmadan gizlice sevişebilen bir kimse bu kadınla görünmekten hoşlanmayacaktır ama, tabular ortadan kalksa belki onunla çırılçıplak sokağa çıkmayı da istemeyecektir. Sık sık sözü edilen cinsel özgürlük yoktur ve olamaz da. Zaten, özgürlük ancak yasalar çerçevesinde olabilir, yani her "metafizik" durumun dışında, toplumsal, 'insani, özellikle biyolojik disiplinler çerçevesinde olabilir.

Özgürlük kendinde bir gerçeklik değildir, benimsenmiş bir tutum telkin etmeye yetmez. özgürlük, kendi kendine yetme yeteneğiyle desteklenmediği zaman bir soyutlamadan başka bir şey değildir. İnsanın gerçek özgürlüğü (bunu belirtmiş olma şerefi, psikolojinindir) onun binlerce yıllık varoluştan sonra ne kadar az değişmiş olduğunu anlamasına dayanır. İnsan dünyanın görünümünü kendi yarlarına değiştirdi. Şimdi, kendi yarattığı dönüşsüz evrime uymak insana düşer.

Aslında, değişiklikleri benimseme de insan doğasının değişkenlerinden biridir. Bu herkeste daha çocukluktan başlanarak işlenmiş olsaydı, insanlık onunla bir gelecek duygusu kazanacaktı, önceden bir tutum alacaktı, bu tutum savaşların ve katı devrimlerin en aza indirgenmesini sağlayacaktı. İnsanoğlu bir milyon yıldır yeryüzünde. O, tarihsel ya da uygar bir öğe olmadan çok önce, cinsel bir varlık oldu. Oysa, uygarlık sürekli evrimdir. öyleyse, zihnin billurlaşması denebilecek olan şeyi önlemek ve yenmek gerekir.

Elde edilen izinde güvenlik, tekrarda değişmezlik, kişiler, nesneler ve fikirlerle içli dışlılık: hiç bir şeyin değişmemesini isteyen nedenler bunlardır. Ama bunun altında, fikirler, insandan çıkmış ve insan tarafından canlandırılmış olmakla birlikte, kendi devindirici güçleri varmış ve alınyazıları kendi ellerindeymiş gibi, evrim geçirirler. Gerçekte, insanlar olmadan hiçbir anlamı olmayan fikirler evrim geçirirlerse, bunu düşünüşü dogmacı ve katı bir biçimde billurlaşmış, katılaşmış olmayan kimselerle yaparlar.

Yaşayışın bu önemli dönemecinde tarihten ve mitoslardan gerekli dersi çıkarmak insanın ödevidir. Bunu, geleceğe daha iyi yönelmek için yapması gerekir. Çünkü gerçekten, mitossuz ve masalsız, şiirsiz ve şarkısız, tablosuz ve heykelsiz, parfümsüz, armağansız, dileksiz, yolculuksuz, şefkatsiz, kavgasız, bağışlamasız aşk yapmamız gerekseydi, o zaman Dünya denen gezegende homo sapiens'in tarihine bir nokta koyacak duruma gelmiş olurduk.

Kaynak: Andre Morali-Daninos, CİNSEL İLİŞKİLER TARİHİ, çeviren: Galip ÜSTÜN, Gelişim Yayınları, 1974,İstanbul

“ÖTEKİ”LER ve "BİZ"

Hzl: F. Işıl DEMİREL

“İmaj içimizde taşıdıklarımızdır.

Düşünme sınırlarımızıilan eder.”

Herkül Millas

Ulus devletlerin oluşumu sırasında, devletler milliyetçilik anlayışlarını inşa ederken kimileri vatandaş olarak, kimileri ise “öteki”ler olarak işaretlenirler. Bu durum devlet zihniyeti karşısında “öteki”leştirilen grupların gerek kanunlar karşısında gerekse kamu hayatında maruz kalacakları bir ayrımcılığın oluşmasına zemin hazırlar. Türkiye Cumhuriyet’inin kuruluş aşamasında da kurgulanan milliyetçilik anlayışı gereği bazı gruplar bu yolla “öteki”ler olarak işaretlenmiştir. Özellikle cumhuriyetin kuruluş aşamasında, ayrımcı politikalara maruz kalanlar, Türk olanın Müslüman olan olarak görüldüğü zihniyet sebebiyle Gayrimüslimler olmuştur.

BEN VE ÖTEKİ: TÜRK VS. YAHUDİ

Bozkurt Güvenç’e göre herkesin herkese karşı yaşadığı bir dünyada yaşadığımızdan, kişinin kimliği biraz da kimlere karşı olduğu ile bilinmektedir (2008: 3). İşte bu yüzden önce kime karşı olduğumuzu öğrenmemiz gerekir. İlk olarak çocukluğumuzda “ben” demeye başladıktan sonra karşımızda göreceğimiz ötekilerin kimliğini, kendi kimlik özelliklerimiz üzerinden belirler, duyduğumuz tembihlerle, okuduğumuz kitaplar ve öğrendiğimiz derslerle pekiştiririz. Çünkü öznenin oluşumu daima “öteki”yi varsayar, ‘ben’in ortaya çıkabilmesi için, çocuğun kendisini “öteki” olarak görebileceği bir ayna evresi zorunludur (Zizek, 2008: 249). İşte bu yüzden benin ve ötekinin kurgulanması önemlidir. Önce yaramazlık yapıp, üstünü başını kirlettiğinde **‘Sokak çocukları gibi olmuşsun!’** diyen anneden sokak çocuklarının öteki olabileceğini öğrenirken, okulda işlenen tarih derslerinde işgalci, kötü ve hain düşmanın işgalini dinleyip Türk olmayanın ötekiliğini öğrenen çocuk, piyeslerde temsili düşman kılığındaki sınıf arkadaşlarını yine temsili olarak denize dökerken Türk olmayanın kötülüğünü ve ötekiliğini pekiştirmesi hatalı sonuçlar doğurur. Küçükken “öteki”; vatanı işgal eden, kötü, hain ve hatta denize dökülmesi gereken düşmanken, zamanla daha ötekiliğinin sebebini sorgulamaya fırsat olmadan çoğalır ötekinin ismi. Önceleri İngiliz, İtalyan, Yunan iken “öteki”nin adı; büyüdükçe çeşitlen(diril)ir ve renklen(diril)ir zihindeki “öteki” algısı. Yeri gelince beyazlara karşı siyahların ötekiliği olur, yeri gelir siyaha karşı sarının ötekiliği olur. Renk, dil, din, ırk ve milliyet işin içine girdikçe iş iyice içinden çıkılmaz bir hal alırken; her milli maçta, biz kavramının karşılığı olarak yeni bir öteki adı eklenir zihindeki kara listeye. Her sene devlet kanalının başında nöbet tutarak izlenen Erovizyon adlı yarışma programında, **“biz”** olanı temsil eden şarkıcıyı, millet olma bilinci ile alkışlayıp desteklerken, televizyon başından bir süreliğine ayrılıp geri gelindiğinde **‘Sıra bize geldi mi?’** diye sorarken bir kez daha pekişir. Biz olmayı pekiştirirken karşıda bir **“öteki”** olması olağan hale gelir. Büyüdükçe yan yana yaşayan, aynı toprağın üzerinde yetişenler ile karnını doyuran ve aynı havayı soluyan insanların bile birbirleri için “öteki” olması doğal bir hal alır. Yani insan olarak doğar, önce “ben” olmayı, sonra ben olarak “biz”e (ulusa) dahil olmayı öğrenirken, bizden olmayana “öteki” demeye başlarız. **Artık bir “biz”, bir de bize benzese de benzemese de biz ol-a-mayan “öteki” vardır.** Çünkü ben karşısında bir öteki olmasını gerektirir. Çünkü ulusal kimliğin ve yurttaşlar topluluğunun inşasının nihai hedefi olan “biz” bilincinin yurttaşlar tarafından içselleştirilmesi, söz konusu bilincin besleneceği bir “öteki”

olmadan gerçekleşemez (Üstel, 2008: 209).

"Ben ve Öteki" kavramının konu içindeki karşılığı **"Türk ve Yahudi"** ikileminin tarihi, kuşkusuz söz konusu grupların aynı coğrafyada yaşamaya başladıkları tarih kadar eskidir. Bu uzun tarih, Türk olanın adının Türk olmasından önce sahip olduğu kimlikler de düşünüldüğünde böylesi bir yazı içinde ele alınması mümkün değildir. Ancak Türk olanın kimliğinin belirlenmesi sonrasında, yani geç Osmanlı döneminde Türk'ün Türk etnisitesinden gelen Müslüman olarak işaret edilmesinden itibaren bu grupların birbirleri için karşılıklı anlamlarını tanımlamaya çalışmak yerinde bir uğraş olacaktır. Türk için Yahudi'nin, Yahudi için Türk'ün ötekiliği tarih boyunca beslenerek gelişmiş, birbirleri için atasözleri üretmiş, kişilik özellikleri atfederek birbirlerini tanımlamış, birbirlerini **"gavur"** olarak da görseler **"*vedre*"**[100] olarak da görseler yan yana yaşamayı başarmışlardır. Türk için Yahudi, kızdığında "gavur" diyerek dini yüzünden kendinden farklı gördüğü, şivesi, cimriliği, korkaklığı, kolay güdülebilir olması, sinsiliği ama en çok da zenginliği ile diline doladığı, şarkılarına, tiyatrolarına, hikaye ve öykülerine konu ettiği ve en çok da gülmek için karikatürize ettiği biridir. Şiveli konuşması ile Tuluat tiyatrosunun vazgeçilmez başrolü, cimriliği ve para düşkünlüğü ile Galata'nın bankeri, güzel ve hafif meşrep kızları ile edebiyat dünyasının vazgeçilmezi Yahudi, çengel burnu, kızıla çalan saçları, tombul kadınları, varyemezliği, eli sıkılığı ve paragözlüğü ile gazete karikatürlerinin de vazgeçilmezidir.

Özellikle Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Türklük üzerinde hassasiyetle duran birçok edebiyat eserinde Yahudi, Kurtuluş Savaşı'nda emperyal batılı düşmana yardım ederek vatana ihaneti (Adıvar), aktif ticari hayatı ile onlara hizmeti (Bozkurt), Osmanlının heterojen yapısı içinde kendine geniş ve imtiyazlı bir yer edinerek sahip olduğu zenginliği (Atsız), şiveli dili (İlhan) ve en çok da tarz-ı hayatı ile eleştirilir.

Güzel Yahudi kızlarının çıplak bacakları, ahulu gözleri, kolay elde edilebilen bedenleri ise ayrı bir yazın konusudur. Kimi yazılar Türk erkeklerine eşlerini Yahudi kadınlar arasından seçmesini, onları Müslümanlaştırarak sevaba girmelerini salık verirken; bu kadınların çocuklarına Türk ve Müslüman olarak doğma şansını bahşetmenin ululuğundan da bahsetmektedirler.

Edebiyat dışında Türk için Yahudi, "Korkak Yahudi", "pis Yahudi" gibi sıfatlarla betimlenir zaman zamanda. Çocukları iğneli fıçıya atarak, kanlarından şarap yapan kötü masal kahramanlarına dönüştürülürler halk arasında. Öyle ki anneler kızdıklarında çocuklarına **"Seni Yahudi'ye veririm görürsün!"** diyerek, eskicilik yapan Yahudi'nin kötülüğünü pekiştirirler. **Yahudi'nin korkaklığı, pisliği ve kötülüğü öyle içselleştirilir ki bir süre sonra Yahudi kelimesi artık küfür gibi gelmeye başlar kulağa. Bu yüzden yeni bir kelime üretilir: Musevi.**[101]

---

100 Vedre: Ladino dilinde yeşil anlamına gelen ve Müslümanları tanımlamak için kullanılan sözcük.

101 Bu değişimi gazetelerde ve edebi metinlerde takip etmek mümkündür. Yahudi'nin kötülüğünden bahseden yazarların Yahudi kelimesini kullandığı, buna karşılık bu gruba karşı bir husumet beslemeyenlerin ise Musevi kelimesini tercih ettiğini görmek mümkündür.

O günden sonra herkes birbirini Yahudi dediği için ayıplamaya başlar. Öyle bir küfürdür ki Yahudi, Yahudi bile kendine Yahudi denmesini ayıp bulmaya, sorulduğunda Musevi demeye başlar. Bu ikilemler ve önyargılar içinde oluşturur Türkler Yahudilerin imajını. Onlara göre Yahudi "zengin, sıhhatli, bireyleri birbirlerine kenetlenmiş, hem de iyice kenetlenmiş bir cemaat"in bir bireyidir (Behmoaras, 1993: 165).

Solcu Marksist Türk için Yahudi, devletle dayanışma içinde varlığını sürdüren, ekonomik ilişkilerini ve para kaynaklarını her şeyin üzerinde tutan, kapitalizme hizmet eden bir organken; sağcı Turancı Türk için ise, devletin kaynaklarını ekonomik ilişkileri ile Batıya peşkeş çeken, dini, milleti olmayan bir haindir.

Yahudi'nin küfür olarak kullanıldığı bir zaman dilimine ve bunu bu şekilde kullanan kişilerin tam tersine bu araştırmada görüşülen kişilerin hepsine kimliklerinin iade edilmesi, Yahudi'nin küfür dışında başka kullanımlarının da olabildiğinin gösterilmesi amacıyla Yahudi denecek yine de kendi kimliklerini nasıl ifade ettiklerine değinilecektir.

Yahudi içinse Türk'ün kimliği sorgulandığında çoğunlukla aklına kendi gelmez. Türkiye topraklarında yaşayan herkesin Türk olduğunu unutarak Müslüman olanı, *vedre* diyerek ayırdıklarını algılar Türk denildiğinde. Türk olmak İslam olmakla eşanlamlıdır. Bazen de Türk onun misafirperver ev sahibidir.

1492'de İspanya'dan kovulduğunda kendisine kucak açan ama ona misafirliğini her fırsatta yeniden hatırlatan, karşısında sürekli tedbirli olması gereken yavuz bir ev sahibi. Öyle bir ev sahibidir ki Türk, aradan 500 yıl geçmesine rağmen topraklarında yaşattığı Yahudilere "kendimi ait addettiğim ülkem beni eşit vatandaşı olarak görmüyor, din hanemde yazılı olan ibareden dolayı zımnen taraf yapıp düşmanlaştırıyor, devletine ve vatandaşlarına sahip çıkmakla yükümlü devlet sorumluları ve kimi medya saldırganlık ve düşmanlığı kışkırtıcı söylemlerden çekinmiyor ve ülkeyi ele geçirmekte olan ırkçılık dalgasına 'dur' diyemiyor, demiyor." dedirtir (Navaro: 22/01/2009 Radikal).

Türk denince akla her ne kadar ilkokuldaki sevilen sıra arkadaşı Ayşe, yan komşunun güzel yemekler yapan karısı Zehra, çocuklara şeker dağıtan Hasan da gelse de; 1928'de eline taş, sopa alarak "Türkçe Konuş Vatandaş" diyen, 1934'te silahla evine saldıran, eşyalarını sırtlayıp sorgusuzca alıp götüren, dükkânına zarar veren, topraklarından onu kovan, 1940'larda o askerlik yaparken ondan kalan mallara sahip çıkan, vergiyle o varını yoğunu kaybederken onun kaybettiklerinden kazanç sağlayan, 1967'de Müslüman-Yahudi kavgası çıkaran, İsrail'in her kabahatinin faturasını her seferinde kendisine çıkaranlar da Türk'tür. "Göz yakmayan soğan olmadığı, acı vermeyen Türk olmaz" diyerek Türk'ün verdiği acıları anımsarken temkinli olmayı da hatırlar. Yine de, acı verse de, kendine benzetir Yahudi Türk'ü. Türk temizdir ona göre çünkü temizlik imandan gelir ve Türk de kendi gibi iman edenlerdendir. Kızının bir Rum'la ya da Ermeni ile evlenmesindense Müslüman ile evlenmesini tercih eder. Çünkü Müslüman da kendi gibi sünnetlidir. Ama sünnetli olsa da istemez, hoş görmez kendi dininden olmayanla ya da "öteki" ile evliliği. Yine Türk, Yahudi'ye, Yahudi olabilmesi için izin vermeyendir. Onun yanında dilini konuşması mümkün olmadığı gibi şivesini ve Türk'ten farklı, Ayşe, Fatma, Ali, Mehmet olmayan ismini bile yeri geldiğinde saklamak zorunda kalır.

Politik sınırlar bazı kişileri üyeler olarak tanımlarken diğerlerini yabancılar sınıfına koyduğundan (Benhabib, 2006: 11) üzerinde yaşanılan topraklarda bazı kişiler ev sahibi

olarak tanımlanırken diğerleri misafir olarak görülmektedir. Oysa Yahudiler, Türk olmasalar da her şeyin ötesinde kendilerini Türkiyeli hissetmektedirler. Bir başka deyişle, Yahudiler **"Türkleştiremediklerimizdirler ama Türkiyelileşmiştirlerdir" (**Margulies, 2006: 107). Yine de Türk ve Yahudi arasında sınırları oldukça belirli bir ayrım bulunmakta ve bu ayrım yerli ile yabancı olanı belirlerken misafir ile ev sahibinin ayrımını yapmakta, kimlik rollerinin ise buna göre belirlenmesini gerektirmektedir. Oysa Anthony Smith, çağdaş dünyada "kim" olduğumuzu müştereken paylaşılan eşsiz bir kültür aracılığıyla bilebildiğimizi ve bu kültürü keşfederek, kendimizi yani **"otantik kendi"**yi keşfettiğimizi söyler (2009: 36). İşte buradan hareketle Türk ve Yahudi'nin paylaştığı ortak yaşam kültüründe ortak bir "otantik kendi" keşfetmenin ve bütün olarak biri olabilmenin mümkün olabilmesi için Türk ve Yahudi'nin neden karşı karşıya geldiğini anlamaya çalışmak anlamlı bir çaba olacaktır. Oysa **Levi Strauss**'un **"ötekilere karşı ben"** adını verdiği evrensel yapı veya karşıtlık ilkesine göre ötekiler olmasaydı bile, kişi kendi kimliğini bulmak, tanımlamak ve korumak için, kişi onları yaratır, onların karşısında yer alırdı (Güvenç, 2008: 7). Yani aslında bu karşıtlık durumu kişinin kimliğini kurgulaması için ihtiyacıdır. İşte bu sebeple Türk için ötekinin Yahudi olmasa bile bir başkası olacağını söylemek ve hatta günümüz Türkiye'sinin güncel sorunlarından Kürt konusu ve kimliğine dair olan biteni şöyle bir akıldan geçirmek tam da bu noktada akılcı olacaktır.

TÜRKİYE'DE YAHUDİ OLMAK

Dışlayıcı olmayan, gerginlikler üretmeyen, çağdaş-bilimsel bir tarih bilincinin yaygınlaşması ve toplumsal barış için;

Yahudilerin anıları ve hayat hikâyeleri üzerinden Türkiye'nin yakın tarihine baktığımızda, Türk milliyetçiliğinin kurgulanması sırasında yaratılan "öteki"lerin seslerine kulak vermek olduğu kadar aynı zamanda "öteki"lerin ele alınan kanun uygulamaları yoluyla, asimile edilmesi ya da çoğunluk içinde eritilmesine çalışılmasının tek tek hayat hikâyeleri üzerindeki etkilerini analiz etmeliyiz. Bu etkiler araştırma sahasında karşımıza Yahudiler açısından güven kaybı, ekonomik kayıplar ve zorunlu bir mekan değişimi ile kısaca özetlenebilir. Ancak tüm bunların ötesinde daha derin etkiler söz konusudur.

Bu durumların en önemli ortak yanı hemen hepsinde devlet baskısının bulunmasıdır. Bu sebeple bu araştırmada sorunsallaştırılan temel olgu Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda inşa edilen devlet zihniyeti ve onun ötekilerini yaratma biçimleridir. İmparatorluk düzeninden ulus devlet düzenine geçişte inşa edilen devlet zihniyetine **göre "ulusa aidiyet için dil, kültür ve ülkü birliği yeterli görülmektedir"** (Okutan, 2009; 295). Yani Türk ulusunun bir parçası olabilmek için ortak bir dil konuşmak, ona bağlı geliştirilen ortak kültürü ve devletin ulus için önerdiği ülküleri paylaşmak yeterlidir. Oysa bu dönemde İmparatorluk çatısı altında farklı kültürleri ve dilleri ile yaşayan Gayrimüslimler ve Gayri-Türkler[102] için bu üç ana yeterlilik koşuluna sahip olmak mümkün değildir. Bu yoksunluklarının giderilmesi ya da bir başka deyişle öncelikle dillerinin ve kültürlerinin adaptasyonu ve asimilasyonu için çalışmalara girişilmiş, farklı dil ve kültürleri sebebiyle ötekileştirilmişlerdir. Bu ötekileştirme sırasında bu üç ana yeterlilik koşulu dışında bir başka kıstas daha Türk olanın kimliğini belirlemek amacıyla ortaya çıkarılmıştır. **Türk olanın Müslüman olması koşulu açık açık dile**

---

[102]Ahmet Yıldız'ın Türk etnik kimliğine sahip olmayanlar için kullandığı kavram.

getirilmeyen ancak hem öteki politikalarını belirlemede hem de yerli ile yabancı arasındaki farkın belirlenmesinde tek ölçüt olarak görülmüştür. İşte bu sebeple Cumhuriyetin kuruluş döneminin ötekileri Gayrimüslimler olmuş ve yine aynı dönemde Gayrimüslim grup içinden özellikle Yahudiler, gerek yazı gerek karikatür gerekse edebiyat hayatında sıklıkla eleştirilen bir unsur olarak yer almışlardır. Yahudilerin bu yollarla ötekileştirilmesinde, bu araştırmada sorunsallaştırılan devlet zihniyeti etkindir ve bu zihniyet kendini ele alınan ayrımcı politikalarda açıkça göstermektedir. Tam da burada cumhuriyetin kuruluş aşamasında kurgulanan Türk kimliğinin katı sınırları sebebiyle dışarıda kalan, etnik olarak Türk olmayanların kimlikleri sebebiyle maruz kaldıkları politikalara değinmenin aynı zamanda milliyetçilik politikalarını üreten iktidarı da analiz etmek amacını da taşıdığını bir kez daha hatırlatmak yerinde olacaktır.

Foucault'a göre iktidar bir tahakküm aygıtıdır. Eğitim yoluyla okulda, askerlik yoluyla orduda, hastalık sırasında hastanede ve kendi zihniyetini temsil eden tüm aracı mekanlarında tahakküm kurmak üzere çalışırken bir yandan da bireyleri kendi zihniyetinin birer kopyası haline getirmeyi amaçlar. (2006; 32) İktidar zihniyetinin, iktidarın tahakkümü altında tuttuğu bireyler tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesi sonucunda, iktidarın öteki olarak işaretlediği gruplar, halk içinde kayıtsız şartsız ötekiler haline gelir. Cumhuriyetin kuruluş aşamasında güdülen devlet zihniyetinin ötekileri Gayrimüslimler olduğundan, devlet zihniyetini, ortak ülkü, kültür ve dil bağlamları ile birlikte kabul ederek içselleştiren halk içinde Gayrimüslimler ötekiler haline gelmiştir. **Foucault'nun da belirttiği gibi devlet zihniyetinin içselleştirilmesi, öyle incelikli bir iştir ki, halk ötekileştirdiği grupların komşuları ve dostlarından oluşan gruplar olduğunu unutacak kadar bu zihniyete bağlanır ve onunla birlikte hareket eder.**

İşte bu ele alınan dört önemli vakada da halkın olaylara dahil olarak 1928 Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası'nda eline sopa alarak Yahudileri tehdit etmelerini, 1934 Trakya Olayları'nda Yahudileri memleketlerini, evlerini ve dükkanlarını terk etmeleri için tehdit etmelerini bu zihniyetin bir eseri olarak açıklamak mümkündür. **Yine halkın fiziksel olarak dahil olmayıp, sessizce olan bitene tanıklık ettiği vakalarda da aynı zihniyetin yansımasını görebileceğimiz gibi aynı zamanda bir korku, sinmişlik ve tahakkümü kabul ediş durumu söz konusudur.** Bu noktada araştırmanın tek amacının Yahudi'nin öteki politikalarından nasıl etkilendiğinin hasar tespitini yapmak ve bu politikalar sebebi ile çektiği acılara odaklanarak, bu grubu marjinalleştirmek değil, tam tersine etnik farklılıkları sebebiyle halkların çatışmasına zemin sağlayan devlet zihniyetini ve onun kurguladığı milliyetçiliği sorunsallaştırarak sorgularken aynı zamanda devletin tahakkümü altında tuttuğu öteki olmayan bireylerinde seslerine kulak vermek sağduyuya uygun olacaktır.

Ele alınan dört vakanın sonucunda Yahudiler, memleketleri olarak gördükleri Türkiye'yi terk etmek durumunda kalmışlar, topraklarından ve ona bağlı kültürlerinden ayrılmışlardır. Ancak bu göçün tek kurbanı Yahudiler değildir. Geride bıraktıkları Müslüman- Türk komşular ve dostlar da bu olayların bir başka kurbanı olarak görülmelidir. Olayların içinde yer alsın ya da almasın, Yahudilere yapılanları desteklesin ya da desteklemesin bu araştırmanın saha araştırması sırasında açıkça görülmüştür ki Yahudiler bulundukları yerde herkesin hayatında bir etki bırakarak göçmüşlerdir. Müslüman-Türkler tarafından güzel anılarla hatırlanmakta, her sene memleketlerine geri dönüşleri heyecanla beklenmektedir. Devlet tarafından belirlenen etnik kimliklerin katı sınırları, halklar arasına görünmeyen duvarlar örse de, ikili

ilişkiler tüm bunların ötesinde devam etmekte, kırgınlıklar ve öteki hakkındaki olumsuz imajlar, ötekiler grubunun ilişki kurulmayan bireylerine yüklenmektedir. Görüşülen tüm tanıklar için ister Yahudi olsun ister Müslüman-Türk, ötekiler grubunun kötü olanları hep tanımadıklarıdır. Yahudiler için kendilerine yardım eden, onları koruyan Müslüman-Türk komşuları dışındaki Türkler kötü iken, Müslüman-Türkler içinde tanımadıkları, ilişki kurmadıkları Yahudiler, paragöz, kurnaz, hain ve kötüdür. Bu da açıkça devlet zihniyetinin, kişisel tecrübelere sızamadığının bir göstergesidir.

Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası sonucunda bugün Ladino dilinin yalnızca yaşlılar tarafından konuşulan bir dil olarak karşımıza çıktığını, gördükleri baskılar sebebi ile Yahudilerin anadillerini çocuklarına aktarmadıklarını yazmıştım. Yine 1934 Trakya Olayları'nda bir daha geri dönmemek üzere yaşadıkları toprakları terk eden kimseler ile birlikte, can ve namus korkusu tüm maddi varlıklarını gözden çıkararak memleketlerinden uzaklaşan, evlerine, canlarına ve mallarına kast edilirken devlet tarafından korunmayan Yahudilerin korkusuna ve güven kaybına, 20 Kur'a İhtiyatlı Askerlik Vakası'nda ekonomik faaliyette bulunabilecek tüm erkeklerin askere alındığını, ancak askerlik yerine amelelik ile geçen sürede birçok Yahudi ailesinin güç ekonomik koşullar altında kaldığını, erkeklerin askerden dönemeyeceklerini düşünen kadınların korkusunu ve son olarak Varlık Vergisi uygulaması ile tüm Gayrimüslimlerin bir blok halinde Müslüman olanlardan ayrılarak yüksek vergilere tabii tutulmalarının yarattığı ötekiliği, güvensizliği ve maddi kayıpları belirtmiştim. Tüm bu vakalarda Gayrimüslimlerin devlet tarafından hem kültürel, hem de ekonomik olarak

Türkleştirme, Türklüğe adapte etme ve asimilasyon uygulamasına maruz kaldığını belirtmek yerinde olacaktır. 1923 yılında Cumhuriyet'in kuruluşundan 1942 Varlık Vergisine kadar gerçekleştirilen konu edilen uygulamalar sonucunda birçok yerde Yahudi nüfusu binler ile ifade edilen rakamlardan, bir elin parmaklarını geçmeyecek bir rakama düşmüştür ki bu da bu araştırmanın konusu olan Gayrimüslim politikalarının söz konusu grubun hayatı üzerindeki en önemli etkilerinden biridir. Bugün birçok yerde Yahudi nüfusunun sona ermekte olmasının tüm görüşmecilere göre sebebi, araştırma kapsamında ele alınan bu politikalardır. 1960'lara dek süren Gayrimüslim karşıtı uygulamaların sonucunda Yahudilerin bir kısmı İstanbul'a göç ederken, önemli bir kısmı da İsrail'de yeni bir hayat başlamak üzere memleketini terk etmiştir. Bu terk ediş Türkiye'de Yahudi olmanın zorluğundan öte Türkiye'de "öteki" olmanın güç koşullarından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de milliyetçiliğin kurgulanması sırasında politik sınırlar bazı kişileri üyeler olarak tanımlarken diğerlerini yabancılar sınıfına koyar. (Benhabib, 2006; 11) Cumhuriyetin kuruluş döneminde yabancılar sınıfına koyulanlar Müslüman olmadığı ve Türkçe konuşmadığı için öncelikli "öteki" olarak görülenler Gayrimüslimler iken bugünün ötekileri ise Kürtler olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş döneminde dil ve din farklılığı yüzünden çoğunluk olan Türk'ten farklı görülen Yahudi'nin bir Türkleştirme taliminden geçirildiğini, dili değiştirilmeye, kimliğine ve kültürüne ait özelliklerinin yok edilmeye çalışıldığını, gerek ekonomik gerekse sosyal hayattan izole edilme yoluyla varlıklarına son verilmeye çalışıldığını ele alınan konular kapsamında takip ettiğimiz bu araştırmada günümüz devlet politikalarının temellerine de rastlamaktayız. Bugün Kürtlerin dili konusunda aynı tartışmalar yaşanırken, yine kimlikleri ve varlıkları ile karşılaştıkları sorunlar Yahudilerin yaşadıkları ile benzerlik gösterdiğinden tüm bunları Gayri-Türk politikaları ya da öteki politikaları olarak ele almakta fayda vardır. **Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren "biz" grubunu oluştururken koyulan katı**

sınırların sonucunda "öteki"ler grubu sürekli içerik değiştirmekte ve ortadan kalkmamaktadır. İşte bu sebeple bu araştırma, "öteki" politikalarını eleştirirken, dışlayıcı olmayan, çatışma üretmeyen ve etnik farklılıkları ötekileştirmektense benimseyen politikalar üretilebilmesi için dileğiyle sona erecektir.

Kaynak: F. Işıl DEMİREL, Çanakkale Yahudi Cemaati İle Gayrimüslim Politikalarının İzinde, Sosyal Bilimler Enstitüsüne teslim edilmiştir. Sosyal Antropoloji Yüksek Lisansı Tezi , 2010, İSTANBUL

DARKAPIYI GEÇERKEN AŞK MI, ERMİŞLİK Mİ?

Önemli Not:
Andre Gide'nin Darkapı"sından düzenlenerek hazırlanmıştır.

Hayatın biricik anlamı olacak kadar derin bir aşkın trajediye dönüştüğü Dar Kapı'da sorgulanan, erdeme giden yolun zorluğudur. Bazı insanlar bütün erdemlerini aşkıyla ayakta tutarken, bazıları ise gerçek erdemin her şeyden arınmış olması gerektiğine inanır.

Fedakârlık nedir, insan aşk için nelerden vazgeçer?

Peki ya ilahi aşk?..

İnsan, Tanrı'ya tertemiz geri dönmek ve saflık için, erdem olarak kabul edilen değerleri korumak için hayatını verebilir mi?

> "Dar kapıdan girmeye çabalayın.
> Çünkü kişiyi yıkıma götüren kapı büyük ve yol geniştir.
> Bu kapıdan girenler çoktur.
> Yaşama götüren kapı ise dar, yol da çetindir.
> Bu yolu bulanlar çok azdır."
> **Matta (Luk.l3:24)/İncil**

Dostum!

Senin yanında kendimi öyle mutlu hissediyordum ki, böyle hissedilebileceğime inanmazdım... Ama inan bana: **"Biz mutluluk için doğmamışız."**

Sorarsan ;

"Ruh mutluluk yerine neyi tercih edebilir!"

Derim ki;

"Ermişliği " diyebilirim.

"Ancak ben buna sensiz ulaşamam. Bilmelisin ki, alnımı dizlerinin üzerine koyarak bir çocuk gibi ağlamayı çok isterdim. Ama üzüntüden değil, aşktan." Çünkü hayatım

"Sensiz olmaz, sensiz olmaz!"

Evet!

Elimde olmadan bütün sabahlar ve akşamlar hep seni aradım. Gittiğine inanamadım. Sözümüzü tuttuğun için sana çok öfkeliydim. Gidişini bir oyun diye düşündüm. Her çalının arkasında seni görecekmişim gibi geliyordu, ama hayır!

Gidişin gerçekmiş.

Shakspeare'in şu dizelerini hatırlasana

Sönüp giden o ezgiyi duyuyorum yine

Bir menekşe tarlasının üzerinden eserek kokular yayan

Tatlı güney rüzgarı gibi uğulduyor kulaklarımda

Ama yetsin bu kadar! Yeter!

Eskisi gibi tatlı gelmiyor artık bana...

…

Sana da anlatmak istediğim, sürekli kafamı kurcalayan bazı düşüncelere takılmış olarak günlerimi geçiriyorum. Eğer onları sana anlatmazsam daha sonra senden bir şeyler saklamış alocağımın ve senin sitemlerini hak edeceğimin tuhaf ve belirgin korkusuna kapılıyorum.

Senin yanındayken bütün varlığımla duyduğum o tuhaf memnuniyet beni şimdi çabucak endişeye soktu;

'Öyle bir memnuniyetti ki bu, diyordun bana, bunun ötesinde hiçbir şey istemem!'

Yazık! İşte beni kaygılandıran şey bu...

Yanlış anlaşılmaktan korkuyorum dostum. Özellikle de ruhumun en şiddetli anlatımından başka bir şey olmayan bu akıl yürütmede bir kurnazlık olduğunu sanmandan korkuyorum. (Ah, ne kadar beceriksizce olurdu bu!)

'Eğer yetmeseydi, mutluluk olmazdı' demiştin bana, hatırlıyor musun?

Ne cevap vereceğimi bilememiştim.

Hayır, bize yetmiyor. Bize yetmemeli. Derin mutluluklarla dolu bu memnuniyeti gerçek diye kabul edemem ben.

Bu sonbaharda nasıl bir sıkıntıyla kaplı olduğunu anlamadık mı?

Gerçek!

Ah!

Tanrı bizi gerçek olmasından korusun!

Biz başka bir mutluluk için doğduk...

Daha önceki mektuplaşmalarımız nasıl sonbahardaki görüşmemizi mahvetmişse, dün burada olmanın hatırası da bu mektubun büyüsünü bozuyor. Sana yazmaktan duyduğum o büyük hazza ne oldu?

Aşkımızın hak edebileceği mutluluğun bütün saflığını mektuplarla ve buluşmalarla mahvettik. Ve şimdi elimde olmadan Soir des Rois'nın Orsino'su gibi yazıyorum:

'Yeter! Daha fazlasını istemez!

Biraz önceki kadar tatlı değil artık!'

Dostum.

Hic incipit amor Dei (Tanrı sevgisi burada başlar).

Ah! Seni ne kadar sevdiğimi hiç anlayabilecek misin?

Hayatının sonuna kadar hep senin olacak ben.

Erdemin tuzağına karşı savunmasız kalıyorum. Bütün kahramanlıklar gözlerimi kamaştırarak kendine çekiyorlardı beni, çünkü seni aşktan artık ayıramıyorum.

Tanrı biliyor ki, kendimi daha çok erdeme doğru gitmeye sırf onun için zorluyordum. Her yol, yokuş da olsa beni onunla kavuşmaya götürecekti.

Ah!

Üzerinde yalnız ikimizi taşımak için hiç bu kadar hızlı daralmayacaktı toprak!

Yazık!

Aldatmacasındaki incelikten şüphelenmiyordum, bir doruğa ulaştıktan sonra benden tekrar kaçabileceğini aklıma getiremiyordum.

Çoğu kez bana öyle geliyor ki, sana diyordum,...

Aşkım kendimde sakladığım en iyi şeydir, bütün erdemlerim ona asılıdır, kendi kendimi aşarım onunla. Ve onsuz çok sıradan bir yaradılışın o değersiz düzeyine düşerdim. Sana kavuşma umuduyla en güç yollar bile bana en iyileri gibi görünecektir.

Bana şu cevabı vermeye iten başka neler eklemiş olabilirim:

Ama, dostum, ermişlik bir seçim değildir: Bu bir Zorunluluktur Eğer sen sandığım kişiysen, sen bile çekip çıkaramazsın kendini bundan.

Hepsi bu kadar.

Mektuplaşmamızın burada kesileceğini, en kurnaz öğüdün de, en inatçı isteğin de buna karşı koyamayacağını anladım, daha doğrusu sezdim.

Bununla birlikte ben yine de uzun uzun, sevecenlikle sana sürekli yazmıştım.

Dostum!

Sana bir daha yazmamak gibi herhangi bir karar aldığımı sanma. Sadece artık bundan zevk almıyorum. Buna rağmen mektuplarım beni sevindiriyor. Ama düşüncelerini bu kadar meşgul ettiğim için kendime gittikçe daha çok kızıyorum.

Yazacak bir şey kalmadı. Bir süre mektuplaşmayı bırakalım. Sessizliğini beni onaylaman olarak kabul edeceğim, bana cevap vermemeni diliyorum.

Sana hayranlığım minnettarlıkla, birbirine karışıyor.. " bu ezelden iyi olan ruhlar için olan bir husustur"

Tanrım bana, kendimi sevincime bırakmama izin veriyormuş gibi geliyor.

Ben **"Gücünün tükeneceğini hayal bile edemem..." "Sen ki hiçbir zaman yakınmazsın"**

Kendime önceleri açıklamakta bu kadar zorlandığım şeyleri, nasıl hemen basit bir yazıyla anlatabilirim ki?

O anda kendimi koyverdiğim sıkıntıdan başka ne ile anlatabilirim burada?

Çünkü en yapmacık görünüşün örtüsü altında aşkın hala çırpınmakta olduğunu hissetmeyi bilemediğim için kendimi affedecek hiçbir neden bugün bulamıyorsam, yalnızca bu yapmacık görüntüyü görmüş ve arkadaşımı artık tanıyamaz olduğum için suçlamıştım kendimi...

Hayır!

O zaman bile suçlamadım seni! Ama artık tanıyamadığım için umutsuzca ağlıyorum. Şimdiyse susuşunun kurnazlığı ve acımasız oyunlarıyla aşkının gücünü ölçebildiğime göre, bana yaşattığın bu canavarca yıkım kadar sevmeli miyim seni? Bu..

Küçümseme mi?

Soğukluk mu?

Hayır, üstesinden gelinebilecek bir şey değil, mücadele bile edemeyeceğim bir şey. Sebebi o kadar inceydi

"Ne önemi var. Her türlü pazarlık kuşkusundan ayrılsın diye bazı şeylerin belirsiz kalmasını isterim. Çünkü Tanrı'ya tutkulu ruh, erdemin içine ancak doğal bir asillikle dalabilir, ödül kazanma umuduyla değil." Durumum Pascal gibi birinin asaletinin sığındığı gizemli şüphecilikte belki buradan geliyordur.

”Kutsal Kitap'taki bizi endişelendiren ve iyi anlamamış olmaktan korktuğumuz şu ayeti hatırlıyor musun:

“Kendilerine vaat edileni elde edemediler, Tanrı onları daha iyi şeyler için sakladığından..."

”Bu sözlere hala inanıyor musun?”

”İnanmak gerek.”

Ne kadar mutlu olursa olsun, ilerleme olmayan hiçbir durumu kabul edemem.

İlahi mutluluğu Tanrı'da erime olarak değil sonsuz, hep devam eden bir yakınlaşma olarak hayal ediyorum kafamda... Ve eğer bir sözcük üzerinde oynamaktan korkmasaydım, ilerleyici olmayan bir mutluluğu hiç önemsemezdim.

Sırf senin yüzünden çok güzel olmayı dilerdim. Şimdi bana öyle geliyor ki, sadece senin için kusursuzluğa ulaşmak istemişim ve o olmadan bu kusursuzluğa ulaşılamaz ki.

Ah Tanrım!

Bana öğretilenlerin arasında ruhumun dengesini en çok bozan da bu.

Erdemin ve aşkın birlikte kaynaştığı ruh ne kadar mutlu olmalıdır!

Bazen sevmekten başka bir erdemin olup olmadığını düşünüyorum, mümkün olduğu kadar çok sevmekten, her zaman daha çok sevmekten... **Ama ne yazık ki bazı günler erdem bana aşka karşı bir direniş gibi geliyor.**

Neler diyorum ben!

Kalbimin en doğal eğilimini erdem diye adlandırmaya nasıl cesaret ederim!

Ah yanıltmacanın çekiciliği!

Ah yanıltıcı davet!

Mutluluğu tuzağa düşüren serabı!

Bu sabah La Bruyere'den şunları okudum:

"Yaşam boyunca bazen bizden saklanan öyle değerli zevkler, öyle tatlı verilmiş sözler vardır ki, bunların bize bağışlanmasını en azından dilemek bile çok doğaldır: Ancak erdem yoluyla bunlardan vazgeçildiğini bilmekle geride bırakılabilir bu büyük çekicilik. "

Öyleyse neden savunma bulmak zorunda kalayım ki?

Yoksa beni aşktan daha kuvvetli, daha tatlı, gizli bir güzellik mi çekiyor kendisine?

Ah!

İkimizin ruhunu birden aşkın gücüyle aşkın ötesine sürükleyebilmek!

Yazık!

Şimdi çok daha iyi anlıyorum:

Tanrı ve seninle aramda benden başka bir engel yok.

Bana söylediğin gibi, bana olan aşkın ilk önceleri beni Tanrı'ya doğru eğmişti. Şimdi bu aşk beni engelliyor, benim yüzümden gecikiyor, beni tercih ediyor ve benide erdemde daha ileriye gitmesinden onu alıkoyan bir idol haline dönüştürüyor.

İkimizden birinin erdeme ulaşması gerekiyor ve zayıf kalbimin içinde bu aşkın üstesinden gelememenin umutsuzluğuyla, Tanrım, sana beni sevmemeyi öğretme gücünü versin. Öyle ki benimkiler yerine senin çok daha önemli olan değerlerini sana getireyim...Eğer bugün ruhum seni kaybetmekten hıçkırıklara boğulmuşsa, bu seni daha sonra Sen'de bulabilmem için değil mi?

…

Söyler misin Tanrım!

Hangi ruh sana layıktır?

Onu beni sevmekten daha iyi şeyler için yaratmadın mı?

Eğer benim olacak olsaydı, onu bu kadar sever miydin?

Kahramanca sayılabilecek her şey mutluluğun içinde ne kadar küçülüyor!...

Ey Tanrım!

Yoksa bizi daha iyi şeyler için saklıyorsun...

**

Dostum!

Seni her zamanki gibi sonsuz bir şefkatle seviyorum, ama bunu sana asla söylemeyeceğim. Gözlerime, dudaklarıma, ruhuma zorla kabul ettirdiğim bu sıkıntı öyle acı ki, seni terk etmek benim için bir kurtuluş, acı bir hoşnutluk...

Kendimi mantıklı hareket etmeye zorluyorum, ama harekete geçeceğim sırada mantığım benden kaçıyor ya da çılgınca görünüyor bana, ona inanmaz oluyorum ...

Senden kaçmamın nedenleri ne?

O sözlerine inanmıyorum artık...Ama yine de kaçıyorum senden, kederle ve neden kaçtığımı anlamadan.

...

Tanrım!

Biz, o ve ben sana doğru ilerleyebilseydik, birlikte, destekle, iki hacı gibi yürüyebilseydik hayat denen bu yolu. Birinin "yaslan bana dostum eğer yorulduysan" deyip, diğerinin "seni yanımda hissetmek bana yetiyor..." dediği iki hacı. Ama hayır!

Bize öğrettiğin yol Tanrım, dar bir yol, iki kişinin yan yana yürüyemeyeceği kadar dar.

Tanrım!

Bir çocuğun inancının canlılığıyla ve meleklerin insanüstü sesiyle sana doğru haykırdığım zaman...

"İnsana güvenen insanın vay haline."

…

Dostum!

Biliyorum ki bütün bunlar benden değil, senden geliyor.

Ama o zaman neden seninle benim arama onun görüntüsünü koyuyorsun?

Ne kadar değersiz, üzücü bir erdeme ulaştım ben!

Kendimden çok şey mi istedim?

Artık bundan acı duymamak.

Güç vermesi için sürekli Tanrı'ya yalvarmak nasıl bir korkaklıktır! Şu sıralar bütün dualarım ağlamaklı.

"Kırlardaki zambaklara bakın..."

Bu basit cümlen bu sabah beni hiçbir şeyin koparamayacağı bir hüzne soktu.

“Kırlara çıktım, elimde olmayarak durmadan tekrarladığım bu kelimeler kalbimi ve gözlerimi yaşla da dolduruyordu. Sabanına eğilmiş işçinin üzerinde çalıştığı engin düz ovayı seyrediyordum...” Kırlardaki zambaklar...”

Ama Tanrım, neredeler?...

"Acılarımı taşımak ve tutkumuzdan bize acı veren ne kalmışsa bende devam ettirmek için kalbime ve ruhuma girin. "

"Kendisini sürükleyen kişiyi isteyerek izlediğinde aranızdaki bağı hissetmezsin, ama ona karşı direnmeye ve ondan uzaklaşarak yürümeye başladığında çok acı çekersin. "

Dualar …..acı çeken dualar.

….

Tanrım, sana kalbimi verebilmem için onu bana ver.

Tanrım yalnızca tekrar görmeme izin ver onu.

Tanrım, sana kalbimi vermeye söz veriyorum; aşkımın senden istediğini bağışla bana.

Hayattan bana kalacak ne varsa yalnızca sana vereceğim ...

Tanrım, bu aşağılık dua için beni affet; ama ne ismini dudaklarımdan uzaklaştırabiliyorum, ne de kalbimin acısını unutabiliyorum.

Tanrım, sana sesleniyorum, sıkıntılarımı al benim.

Beni her şeyden yoksun bırakan kıskanç Tanrım, kalbimi de al benden.

Bundan sonra bütün sıcaklığını yitirdi ve hiçbir şey ilgilendirmeyecek artık onu.

Benden geriye kalan bu üzüntüyü yenmeme yardımcı ol.

Ah!

Düşüncesiz kalbimin dilediği son derece insanî sevinç...

Bu çığlığı duymak için mi beni böyle umutsuzluğa düşürdün Tanrım?

Tanrım!

Bu ev, bu bahçe dayanılmaz bir şekilde cesaretlendiriyor aşkımı. Yine de senden başkasını göremeyeceğim bir yere kaçmak isterdim.

Servet olarak neyim varsa onlardan yoksulların yararlanması için yardım edip dağıtırdım.

"Tanrı olmayan hiçbir şey bekleyişimin yerini dolduramaz. " derdim.

Hakimiyetin gelsin artık! Öyle bir ulaşsın ki bana, sadece sen, bütün benliğime hükmet. Kalbimin pazarlığını yapmak istemiyorum artık.

Sanki çok yaşlıymış gibi yorgun ruhum garip bir çocuksuluk saklıyor içinde.

Bilirsin ki,

"Hissettikleri sıkıntıyı yaymak büyük kalplere yakışmaz".

"Sevinç, sevinç, sevinç, sevinç gözyaşları..."

İnsani sevincin üstünde ve her türlü acının ötesinde hissediyorum bu ışıldayan sevinci. Ulaşamadığım bu kayalığın bir ismi olduğunu biliyorum:

Mutluluk...

Eğer bu mutlulukla sona ermeyecekse, bütün hayatımın boşuna olduğunu anlıyorum...

Ah!

Oysa sen onu her şeyden vazgeçen saf bir ruha vaat ediyordun.

"Şimdiden mutludur" diyordu kutsal sözlerin, "Tanrı ile ölenler şimdiden mutludur".

Ölüme kadar beklemek zorunda mıyım?

İşte burada sarsılıyor inancım.

Tanrım!

Bütün gücümle haykırıyorum sana.

Gecenin içindeyim, şafağı bekliyorum.

Ölümüne haykırıyorum sana.

Ne olur kalbimin susuzluğunu gider.

Öyle susadım ki bu mutluluğa...

Ya da ona sahip olacağıma inanmalı mıyım?

Ve seherden önce haykıran, günün gelişini haber vermekten çok onu çağıran sabırsız kuş gibi, şarkı söylemek için gecenin solmasını beklememem mi gerekiyor?

Tanrım!

Küfre düşmeden sonuna kadar gidebilecek miyim?

…

Dostum!

Yeni de kalkabildim yataktan. Bir çocuk gibi diz çöktüm...

Hemen ölmek istiyorum, yalnız olduğumu bir daha anlamadan önce. Biliyorum diyorsun ki:

"Hadi."

"Uyanman gerek."

"Dar kapıdan girmeye çabalayalım."

"Bu kapıdan girmek isteyenler çok... "

"Fakat bu yolu bulanlar çok azdır."

"Çünkü gerçek yaşama götüren yol dardır... "

…

Senin benimle ilgili düşündüklerini kabul ediyorum. Ancak bundan kendime pay çıkardığımı sanma. Sanıyorum başka türlü yapamayacağım. Eğer tanrıdan başka birini, seni seviyormuş gibi görünebilirdim ancak.

"Hayatın her gün sevgimi söndürmeden üstüne üfleyeceğini" biliyorum.

"Öyleyse sende kalbinde ümitsiz bir aşkı bu kadar uzun bir süre saklayabileceğine nasıl inanıyorsun?"

Dostun

Kaynak: Andre Gide, Darkapı, Çeviri: Buket YılmazTimaş Yayınları, Şubat 2009, İstanbul

SAN'AT VE HAYAT

Prof. Dr. Orhan Okay'ın 1956 yılında Milliyetçiler Derneğinde; verdiği seminerin metni. Bu metin Milliyetçiler Derneği'nin 4. yayını olarak neşredilmiştir

Kabaca bir tasnifi yapılmak istenirse insan hareketlerinin başlıca dört gayeye çevrilmiş olduğu görülür.

Bunlardan biri, gayesi insanın kendisine kendi menfaatlerine yönelmiş olan hareketlerdir ki bunları **menfaat** adı altında toplayabiliriz.

İkinci tip hareketlerin gayesi kendinden başka insanlardır. Buna da **fazilet, iyilik etme** duygusu diyebiliriz.

Üçüncü çeşit hareket, gayesi hakikati bulmak olan hareketlerdir ki bunları da **ilim** adı altında toplayabiliriz.

Nihayet dördüncü bir gaye güden hareketlerimiz var. Güzel sanatların çeşitli kollarını meydana getiren bu hareketleri de gayesi **güzeli bulmak olan hareketler** olarak vasıflandırıyoruz.

Hiçbir insan bu dört hareketin herhangi birine yabancı kalmış değildir. Hepsine karşı az çok bir temayülü vardır. Birinci guruptaki hareketler doğrudan doğruya kendi şahsını gaye edindiği için, yani günlük menfaatlerin dışına çıkmadığı için terbiyenin gayesi bunları azami haddine indirmek ve diğer üç guruptaki hareketleri meydana getiren duyguları geliştirmek olmuştur. Böylece insan üç ulvî duygu vasıtasıyla, gerçek duygusunun, iyilik duygusunun ve güzellik duygusunun vasıtasıyla üç ulvî gayeye yahut bir gayenin üç görünüşüne varmaya çalışmıştır. **Mutlak güzel, mutlak iyi ve mutlak doğru.**

Hakikati arayanlar âlim, iyiyi arayanlar velî, güzeli arayanlar ise sanatkâr olmuştur.

Bunların hiçbirine sahip olmayıp sadece günlük menfaatlerin endişesiyle hareket edenler ise sonsuzluk duygusunu hissetmemiş olanlardır. İhtimal ki onların bir çoğu tüccar olmaktadır.

Biz bugünkü seminerimizde insanın hiçbir kayda bağlı olmaksızın güzeli arama ve araştırmasının tek kelimeyle sanatın, hayat ile olan münasebetleri üzerinde konuşacağız.

Sanatkârın hayat karşısındaki davranışlarını tetkik edecek olursak bunların başlıca iki grupta toplanmış olduklarını görürüz. Sanatkârın hayat karşısındaki davranışları bu iki gruptan birine girmektedir. **Hayata koşmak ve hayattan kaçmak.**

Hayata koşan sanatkârların çoğu, hayatın üstünde bağlanacak değer bulamayan sanatkârlardır. Bununla beraber bunların arasında da birbirine tamamen zıt görüşlerle hayata bağlananlar vardır. Izdırapla bağlananlar, zevkle bağlananlar, insanları sevenler ve cemiyete doğru koşanlar, insanlardan nefret edenler ve kalabalıktan kaçanlar gibi.

Hayata koşanların başında Alman filozofu ve sanatkârı Nietsche'yi görüyoruz. Hayatın bütün azap ve ızdıraplarını yüklenerek yaşamayı terennüm eden Nietzsche, insanı, iradesiyle varlığının üzerinde bir hayat yaşamaya davet etmektedir. Apollon ve Dıonizos sembolleri, onun hayata karşı olan aşkının ifadesidir. Birinci rüyayı, ikinci kudret irâdesini temsil etmektedir. Cemiyet ise insanın hür olarak yaşamasına mâni olmaktadır. Ahlâkın kaideleri ferdi bağlamaktadır. Bu sebeple insanın kedisinden üstün bir hayat yaşaması için ahlakın dışına çıkması ve cemiyetten uzaklaşması lazımdır. Böylelikle Nietzsche'nin (üstün insan) tipi meydana gelir. **"Üstün insanlar cemiyet içinden uzaklaşınız",** diyordu. Nietzsche, bir immoralist, daha doğrusu bir amoralisttir. Hayata karşı koşuşunu gösteren en mühim eserlerinden biri de (Zerdüşt Böyle Dedi) isimli kitabıdır. Bu kitapta insana kalabalıktan uzaklaşmayı, kendi kendisini ızdırapla yaratmayı, tavsiye eder.

Kendini kendi alevine yakmaya mecbursun!
Kül haline gelmeden nasıl yenileşeceksin?"

"Üstün insan, hayatın gayesidir, insan kirli bir seldir ve kirlenmeden kirli bir seli içine alabilmek için deniz olmak gerekir. Üstün insan, bu denizdir. Dili ile sizi yalayacak olan yıldırım nedir?

Sizi aşılaması lazım gelen delilik nerededir?

Üstün insan bu yıldırımdır. Üstün insan bu cinnettir."

Nietzsche, nihayet hayatının son senelerinde delirerek ölmüştür.

**

Yine hayata koşan Fransız sanatkâr ve filozofu Guyau, hayatın bizden taşıp etrafa yayılmasında ahlâkın ve sanatın idealini buluyordu. Sanatı bu görüşle gören -estetiğe dair, **Muasır Estetik, Sosoyolojik Nokta-i Nazardan Sanat, Yarının Dinsizliği** gibi eserleri dışında- Bir Filozofun Şiirleri isimli şiir kitabında hayata koşmayı terennüm etmektedir. Fakat bu koşuş Nietzsche'de olduğu gibi ızdırap ve irade ile yüklü değil, hayatın tatlılıklarına hayatın güzelliklerine doğru bir koşuştur. Sürür, neşe, saadet, satıhta kalış, şekiller, renkler, letafet, temaşa zevki... İşte, Guyau'nun sanatında bulunan unsurlar. Guyauya göre sanat bizim bütün hayatımızın enginliği ve şiddetidir. Sanatın prensibi, hayatın ta kendisidir. Güzel, hayatın tam bir surette idrakidir. Dolu ve kuvvetli bir ömür sürmek, esasen estetik bir şeydir. Sanat teksif edilmiş hayattır. Hayat, sanatın hakiki gayesidir. Daha kolay, daha şiddetli ve engin bir hayat duygusu olan her yerde güzellik vardır. Sanat, insanlığın maddi ve manevi bütün mevcudiyetine karışmış bulunmalıdır.

Asrımızda hayata koşan sanatkârların en müfridi Andre Gide oldu. Daha evvel Schelegel, Stendhal, George Sand ve Andre Maurois gibi sanatkârlar eski Yunun filozoflarından Epicure'ün zevk ahlâkını terennüm ederek yeni bir hedonisme kurmuşlardı. Gide ise ahlâkın tamamıyla dışına çıkarak Immoralisme'ini kurdu. Esasında Gide'nin hayatı birbirine zıt iki devre göstermektedir. Birinci devrede **Dar Kapı, Elhac ve Senfoni Pastoral** romanlarının müellifidir. Burada Gide'yi mistik bir sanatkâr olarak görmekteyiz. Bu devrede o, konuşmamızım ikinci kısmında göreceğimiz hayattan kaçan sanatkârların, hayattan kaçıp sonsuzluğa sığınan sanatkârların zümresine girer. Fakat Gide nin Afrika seyahatinden sonra herşey değişir. O bütün zevkleriyle hayatı yaşayan, hayatın üzerine çıkamayan ve hayata koşan muharrirlerin arasına girmiştir. Fakat buradaki hayata koşuda da ne Nietzsche gibi ızdırap ve irade, ne de Guyau gibi tabiatı kucaklayan kalbî bir neşe vardır. Egzotik bir dünyada yaşayan, arzularını tatminden başka bir şey düşünmeyen, iradesiz bir böcek hayatı... işte onun bütün zevk felsefesini döktüğü kitabı olan Dünya Nimetleri'nin kahramanı. Orada hayat ne mazidir ne de istikbal. Bütün mesele anı yaşamak ve bu yaşayışı bütün hazlarıyla duymaktır. Dünya Nimetler' inde bütün bedenî iştihalar tebcil edilmektedir. Corydon isimli kitabında ise cinsi sapıklıkların müdafiidır, bunun felsefesini yapar.

Onun hayata bu şekilde koşuşu Şark edebiyatında çok evvelden beri işlenmiştir. El-Maarrî, Ömer Hayyam ve Hafız Şirazî bunların başında gelmektedir.

Şark edebiyatında hayata karşı sevgiyi ilk terennüm eden şairler İslâmiyet'e tekaddüm eden senelerde Câhiliye Devri Araplarında mualleka şairleri olmuştur. Bununla beraber bunlarınki pastoral [Yun. Kır hayatına, köy âlemine dair yazılan manzume.]bir şirden fazla bir şey değildir.

Hicretin II. asrında zuhur eden El-Maarrî'de ise maziden ve âtiden kurtulup ânın içinde yaşamak fikri vardır. Bu fikirleri daha sonra İran'da Ömer Hayyâm şiirleştirdi. Hayyâm, Şarkın **"Gün Bugün Saat Bu Saat"** diyen şairidir. Komprime fikirlerini din ve ahlâkla istihza eden nüktelerini ihtiva eden Rubâîleri bu bakımdan Gide'den daha kuvvetlidir, denilebilir.

Geçmiş günü beyhude yere yâd etme
Bir gelmeyecek an için de feryâd etme

Geçmiş gelecek masal yalan bunlar hep
Eğlenmene bak ömrünü barbâd etme.

Madem ki hakikat ve yakin cümlesi boş
Şek üzre bütün ömr ise geçmez pek hoş
Mey nûş edelim ki bihaber kaldıkça
İster ayık olsun kişi ister sarhoş.

Hayyâm'ın ânı yaşama felsefesi, gerek şark, gerekse Gaip sanat muhitlerinde müessir olmuştur.

Yine Şark edebiyatının mühim simalarından Hafız Şirâzi ve asrımızın şairlerinden Hintli Tagor, hayat ve tabiat sevincini terennüm ettiler. Divan edebiyatında bunun en büyük mümessili Nedim oldu. Nedim Lale devriyle beraber:

"İç bâde, güzel sev var ise akl-u şuurun,

Dünya var imiş, yâ ki yoğ olmuş ne umurun?"

hikmetinin şairidir. Nedim, yaşayan, yaşadığını tam ifade edebilen bir sanatkârdır. Bütün hayata koşan sanatkârlar gibi onda da devrinin din ve ahlâk kaideleri dışına çıkış ve istihza vardır.

Bugün Hayyâm'ın ve Nedim'in muakkibi Yahya Kemal'dir. Her ne kadar onda

"Yürü hür maviliğin bittiği son hadde kadar",
"Gel kurtul o dar varlığının hendesesinden"

gibi mısralar varsa da o rubai ve gazellerinin ve diğer şiirlerinin bir çoğuyla Hayyam'ın ve Nedim'in görüşlerini terennüm etmiştir. Yalnız bir hususiyeti, ân içinde yaşamış olmakla beraber ruhun ebediyetine ve devamlılığına da inanmış olmasıdır.

Böylece Avrupa'da ve bizde hayata koşan sanatkârların en mühimlerini tanımış oluyoruz.

İkinci grup sanatkârlar hayattan kaçan ve başka bir âleme sığınan sanatkârlardır ki, sanatkârlar arasında büyük bir ekseriyeti bunlar teşkil eder. Hayatın ve sanatın dışına çıkmak ve tahayyül edilen başka bir âleme veya sonsuzluklar âlemine kaçmak bu sanatkârların hemen hepsinde görülür. Bu, realiteden kaçmak, mevcutla tatmin olmamak duygusu insanlığın felsefede ve güzel sanatların her kolunda asırlardan beri işlediği bir duygu olmuş ve bu duygunun psikolojik sebepleri araştırılmıştır. Psikolojik izahları bir tarafa bırakarak bir sanatkâr filozofun Eflatun'un, sanatkârın realiteden sıyrılmak arzusunu izah eden fikirlerini görelim.

Eflatuna göre içinde yaşadığımız şu gözle görünene âlemin dışında, varlıkların ideal örnekleriyle dolu başka bir âlem vardır. Bu ideler âlemidir. Bu dünyanın varlıkları orada ilahi tefekkürün yarattığı ideal örnekler, ideler halinde mevcuttur, insan ise ruhlar yaratıldığı zaman ezelde bu ideler âleminde bulunuyordu ve varlıkları ideal şekilleriyle tanımıştı. İdeler âleminden bu âleme sukut edince buradaki varlıklar ona ideler âlemini hatırlattı. Fakat buradaki şekiller noksan ve kaba idi.

Şimdi sanatkârın karşısında iki model bulunmaktadır.

Biri yer yüzündeki, yok olmaya mahkum eşyanın taşıdığı cevher.

İkincisi şimdi eşyanın şimdi güzel bir hatıra olan ideal örnekleridir.

Ve sanatkâr bu iki örneği birleştirerek, birinciden uzak İkinciye daha yakın birincide İkincinin hatırasını yaşatan üçüncü ve orijinal bir eser meydana getirir ki işte bu sanat eseridir.

Böylece Eflatunun metafizik izahına göre sanatkârın yaşanılan hayattan kaçıp, kendi yarattıkları sanat âlemine sığınırlar. **Sanatkârların çoğu bunlardan birinci gruba girer. Yani hayattan kaçıp sanatlarına sığınırlar.** Cemiyetin bunaltmalarından kaçan sanatkâr kendisini sanat dünyasına atar ve aradığı kurtuluşu ve saadeti orada bulur.

Esas'en büyük sanatkârlar, büyük mustaripler değil midir?

Hayatın maddi ıstırabından azade, daha ahenkli, daha güzel bir âlemin hayali, insanlarda bu âlemi keşfetmek ve onun unsurlarını bulmak ihtiyacını doğurmuştur.

Gerçekleşmesi mümkün olmayan ideal bir dünyanın romanını yazan sanatkârlar pek çoktur. İngiliz şairi Tomas Moore Latince yazdığı Utopıa isimli kitabında mutasavver bir dünyanın romanını yazmıştı. Bu romandan sonra, utopıa kelimesi, gerçekleşmesi mümkün olmayan idealler için kullanılmaya başlandı. Aynı şekilde yine XVI. asırda Fransız muharriri Rabelais Gargantua et Pantaguel isimli romanında kahramanlarını hayali bir adaya seyahat ettirir. Bizde, Payami Safa, son romanı olan (Yalnızız)'da bunun bir tecrübesini yaptı ve kahramanına Simeranya isimli muhayyel bir âlemi tasavvur ettirdi.

Fransız romancısı Balzac da dünyamızda haşin ve merhametsiz bir istihza vardır. Flaubert, kendisini geçmiş hayatın içine attı ve Selambo isimli romanı ile tarihin yaşayışı içine girdi. Aynı şekilde İngiliz muharriri Walter Scott kendisini yaşadığımız dünyanın içinden sıyırıp mazinin hayatı içine bıraktı.

Baudelaire'in realistik âlemden nefreti küfür ve iğrençlikle kendini göstermektedir. (Seyahate Davet) isimli şiirinde dünyadan uzaklaşmak duygusunu şöyle ifade eder:

"Yavrucuğum, kardeşim,

Tahayyül et zevkini

O beldeye gitmenin,

Beraber yaşamanın,

Sana benzeyen yerde,

Kana kana sevmenin,

Sevişerek ölmenin. "

Geçen asrın şairi Verlaine, şiirleriyle sanki bulunduğu âlemde yaşamayan bir insandı. Verlaine ve devrinin diğer sembolleri hep realitenin korkunçluğu içinden sıyrılıp kaçmak istediler. Onların mesleklerini yine Verlaine'in şu mısraı ifade etmektedir:

"**Mai diyarlara gidelim, pembe ışıklar içinde... "**

Bu mısrada reel âlemden kaçıp sükun dolu başka bir diyara gitmenin hasreti çok güzel ifade edilmiş bulunmaktadır.

İtalyan piyes muharriri Pirendello: **"Hayatımdan kurtulmak için yaşıyorum."** demektedir.

Fransız estetikçisi J. Segond sanatkârda realiteden kaçıp kendi sanat dünyasına sığınma duygusunu şöyle anlatıyor:

"Estetik hayat, varlıkları rüya içinde tanımaktadır. O anda uyku bizi sürükler eşya anlatılması imkansız bambaşka bir tarzda görünür. Rüyamızı, meydana getiren formülünü ele geçiremediğimiz bir his halidir. Bu an varlığın ulvileştiği andır. Sanat işte bu estetik kainatı, bu eşya ve hayatı yeniden yaratmak değil, kendi tecrübe ve hissiyatımıza göre ona muadil olabilecek yeni bir dünya yaratmaktır."

Bizim Divan edebiyatımızda da bu nevi şiirlere rastlanır. Fuzuli, maddi dünyayı terk edip, aşk dolu bir alem tasavvur eder:

"Gelin ey ehli hakikat çıkalım dünyadan... "

XVIII. Asır divan şairi Şeyh Galip'in birçok şiirlerinde, bu duygu görülür. Bilhassa Hüsnü Aşk'ta Fuzuli'de olduğu gibi kahramanlarını bir aşk dünyasında yaşatır. Bununla beraber Şeyh Galip daha çok hayattan kaçıp sanatına değil, sonsuzluğa sığınan sanatkârlar gurubuna girer.

Daha sonraki dönemlerde Servet-i Fununcular, bilhassa Tevfik Fikret, hayata karşı bezginlik ve bedbinlik ile bakmak ve (Ömr-ü Muhayye) şiirinde olduğu gibi sakin, herkesten uzak bir dünyaya çekilmek arzusu duyulur. Aynı devrede Ahmet Haşim, Avrupa'da sembolistlerin yaptığını Türk şiirine getirdi. Onda bir sanatkârın, samimi olarak, hakir gördüğü dünyadan uzaklaşmak istemesini, tahayyül ettiği bir âleme doğru koşmasını fakat ıstırapla bu dünyada kalmaya mahkum oluşunun ifadesini görüyoruz. **"O belde", "Yollar", "Şafakta", "Merdiven", "Ölmek","Yarıyol"** gibi şiirlerinde bu görülür.

Necip Fazıl da eşyanın, realitede olduğundan başka bir mâna kazandığını, sanatkârın ruh halinin sanatkârdan çıkıp eşyaya girmiş olduğunu görüyoruz.

Hayattan kaçan sanatkârların diğer bir kışımı sanat âlemine sığınmakla tatmin bulmuyorlar. Hayatın ötesinde bulunan ve sanatkâra ebedilik vadeden bir sonsuzluğa sığınıyorlar ki, artık bu, sanatın son merhalesidir. Hatta beki sanatın da dışında, üstünde birşeydir. Bu sanatkârlara göre, sanat insanın, sonsuzluğun kudreti karşısındaki aczidir. Bir sır dünyasına gözlerini açmanın şaşkınlığı ve hayranlığıdır.

Hegel'e göre, "ruhun derinliğinden hürriyet ihtiyacı fışkırır, hürriyetin herkesin taralından istenmesi hukuku, mülkiyeti, ceza kanunu doğurur. Hukukun kuvvetli temelleri üzerine ahlaki müesseseler, aile, cemiyet, devlet yükselir. İlk önce insan doğuştan egoizmi içine kapanmış bir ferttir. Sonra kendinden çıkarak ve diğer insanlarda kendini görerek, topluluk, cemiyet, devlet halinde teşekkül etti. Nihayet kendine dönerek varlığının temelinde sanat idealini yahut güzeli, dinî ideali yahut tanrıyı, felsefî ideali yahut gerçeği bulur ve üç idealin gerçekleşmesinde özendiği yüksek istiklale kavuşur.

Eflatun'a ise "İdeal güzel, ezelî ve ebedîdir. Başlangıcı ve sonu yoktur. Ne büyür ne zeval' bulur. Değişmez, olduğu gibi kalır. Mutlaktır. Her münasebetle ve her bakımdan güzeldir. Daima güzel her yerde ve herkes için güzeldir. Her halitadan, her kirden uzaktır, maddi değildir. O ne sadece bir mefhum, ne de sadece ferdi bir bilgidir. Fakat ezeli ve ebedi bir varlıktır."

Amerikalı şair Poe, **"Sanat eseri,' sonsuzluk dünyasına açılmış bir penceredir."** der.

Alman edebiyatının Aytın Devri'nin [aydın, aydınlık] sanatkârı Goethe, Faust piyesiyle sonsuzluğu arayan sanatkârdır. İnsanın, bilinmeyeni, gaibi, büyük hakikati aramak için yaptığı mücadeleleri anlatır. Faust, bütün insanlığın sembolüdür. Bilinmeyen birçok şeyleri öğrenmiş fakat bu onu tatmin etmemiştir. O, bu hayatın üstünde bulunan bir şeyin, sonsuzluğun sırrını bulmak istiyor, şeytanla anlaşıyor. **Faust'ta iki ruh var:**

Biri toprağa ve bayağı zevklere bağlı ruh, diğeri sonsuzluğa, ebedi hayata erişmek isteyen ruh.

Şeytan birinci, Faust ikinci ruhu temsil eder. Daima birbirleriyle mücaele ederler. Faust zaman zaman dünya zevklerine mağlup olur. Fakat neticede bütün günahlarından sıyrılır, melekler onu göğe yükseltirler.

Yine Alman edebiyatının altın devrinde yetişen diğer bir sanatkârın, Schiller'in şiirlerinde de sonsuzluk duygusu kuvvetle hissedilir. Bu sınıfa sokabileceğimiz bir kısım sanatkârlar sonsuzluk arzusunda umdukları halde daima şüphe içinde kalmışlardır. Shakespeare'nin büyük trajedilerinde sonsuzluğun kapısına kadar yaklaşmış, fakat içeri girememiş bir insanın ızdırabı vardır. Otello, Romeo-Juliet, Kral Lir, Hamlet, Makbet gibi trajedilerinde Shakespeare'nin ruhundaki bu şüphe bütün dramıyla görünür. Onun (olmak veya olmamak) diye başlayan meşhur tiradı bu şüpheler içinde nasıl çırpındığını gösterir.

XIII. Asır İtalyan şairi Dante, sanatkârın sonsuzluk arzusunu gösteren büyük bir beşeri eser meydana getirmiştir: İlahi Komedi. Bilindiği gibi bu eser cehennem, cennet ve araf olmak üzere üç kısımdan mürekkeptir. Birinci kısımda Dante, Latin şairi Virgil ile beraber cehennemi dolaşır. Burada beşeri ıstırapların en korkunçları görülür, ikinci kısım araftır. Burası tövbe için bir geçittir. Dante buranın denizinde yıkanır. Üçüncü kısım olan cennette Virgil, Dante'yi terkeder. Bundan sonra imanın sembolü olan, Dante'nin sevgilisi Beatrice şaire refakat edecektir. Şair sonsuzluğun kucağına atılır, ilahi tecelli bütün haşmetiyle şaire görünür. Fakat şair bunu ifade etmekten acizdir.

Sonsuzluk duygusu insanlık hizmetine koşmak arzusu ile beraber yürür. Dünyanın yetiştirdiği en büyük romancı olan Dostoyevski bunun en güzel örneklerini vermiştir. Suç ve Ceza, Karamazov Kardeşler, Ölü Bir Evden Hatıralar gibi romanlarında cemiyetin bütün ıstıraplarını yüklenmiş, insan ruhunun derinliklerine inebilmiş olan sanatkârı, görürüz. İnsan ruhunun derinliklerine inip oradan büyük hakikatleri temaşa etmek de sonsuzluk duygusunun bir başka görünüşüdür. Shakespeare ile Dostoyevski'yi karşılaştırırsak, burada inanmış ve inanmamış insanların farklarını görürüz. Shakespeare'in piyesleri çoğu defa hep ölü veya cinayetle biter. Karanlıktır. Şüphe içindedir. Dostoyevski ise kahramanlarını çamurların içinden alır, temizler ve bir ideale doğru götürür. Kahramanlar eserlerinin sonunda pırıl pırıl ışıklı bir istiklale doğru giderler.

Türk edebiyatına gelince... Bizde sonsuzluk duygusunun en eski ve en kuvvetli ifadesini Yunus Emre'de buluyoruz. Dünyadan kaçıp kurtulmak isteyiş Yunus'un hemen bütün şiirlerinde görülür. Varlıktan sıyrılmak arzusuna da tem olarak bir çok mısralarında rastlarız.

"kemdürür yoksullukdan nicelerin varlığı,

Bunca varlık varken gitmez gönül darlığı. "

Sonsuzluğa yükselmek isteyen sanatkârların hemen hepsinde görülen merhalelelerden biri de bir yalnızlık duygusuna sahip oluştur. Mesnevi'nin 17 beyitlik giriş kısmında bu yalnızlığın, herkes tarafından anlaşılmayışın ıstırabı görülür. İlahi âlemden ayrılışın ızdırabı.

Yunus ile aynı devirde yaşamış olan Mesnevi şairi Mevlana'nın Mesnevisinde yer yer bu sonsuzluk duygusu görülür. Daha sonra Şeyh Galip de, kendi varlığına sığamayıp taşmak, sonsuzluğa doğru gitmek isteyen insanın ifadesi görülür.

"Bir şulesi var ki, şem-i cânın,

Fanusuna sığmaz asumanın. "

Nihayet yakın zamanın birbirinden farklı iki büyük şairin de Abdülhak Hamit'in Makberiyle, Mehmet Akif'in Yedinci Safahatı olan Gölgelerde bu duygu görülür. Akif, Gölgeler'iyle büyük mistikler arasına karışmıştır.

Bütün bunları toplayacak olursak hayat karşısındaki durumlarıyla üç gruba mensup sanatkârlar şu karakterleri gösterir:

Hayata koşan sanatkârların büyük bir hayat neşesi ve yaşama sevinci ile dolu olduğunu görüyoruz. Bunların bir kısmı iradesizce hayattan zevk almakta, bir kısmı ise ıstırapla hayatı yüklenmektedir. Fakat hepsi immoralisttir. [ahlaksiz, edepsiz. 2. ahlaka aykiri] Dini ve ahlaki kaidelerin dışına çıkmak isteyen insanlardır. Çünkü hayat nefse ait duyguların tatminidir. Ahlak ise bu arzuların gerçekleşmesine mâni olmaktadır.

İkinci grup sanatkârlar hayattan kaçıp kendi sanat âlemlerine sığınmış olan sanatkârlardır.

Nihayet sanatkâr, sanatında bir adım atarak sonsuzluğun kapısına varıyor ki, bu, sanatkârın artık büyük meseleler içinde eridiği devirdir. Yunus da olduğu gibi kendi varlığının derinleklerinde sonsuzluğu bulur.

'"Beni bende demen ben bende değilim,

Bir ben vardır benden içeri. "

Yahut yine Yunus Emre' de, olduğu gibi bütün insanlığı içine alan bir duyguya sahiptir:'

"Bir çeşmeden akan su,

Acı tatlı olmaya. "

Yahut büyük hakikat karşısında aciz kalışı onu dünyasının üzerine çıkarmıştır. Mehmet Akif'te olduğu gibi:

"Bana sor sevgili kari sana ben söyleyeyim,

Ne hüvviyetde şu karşında duran eş'ârım.

Bir yığın söz ki samimiyeti ancak hüneri,

Ne tasannu bilirim çünkü ne sanatkârım.

Şi'r için gözyaşı derler, onu bilmem yalnız,

Aczimin giryesidir bence bütün âsârım.

Ağlarım ağlatamam, hissederim söyliyemem.,

Dili yok kalbimin ondan ne kadar bizarım.

Oku şayet sana bir hisli yürek lâzımsa,

Oku zira onu yazdım iki söz yazdımsa. ”

Yine bu grup sanatkârların müşterek bir karakteri de yalnızlığın, anlaşılmamış olmanın ısdırabını duymuş olmalarıdır. Bu sebeple artık insanlar arasından ayrılma arzusunu duyuyorlar ki, işte bu mistisizmin kapısıdır. Yine Mehmet Akif de:

“Bana dünyada ne yer kaldı emin ol ne de yâr. ”

Yahut Mevlâna’da olduğu gibi:

“Herkes kendisine göre beni dostum olduğunu zannetti.

Fakat hiçbiri içimdeki sırrı anlayamadı. ”

Yahut şu anda ismini hatırlayamadığım bir şairin kıt’ası:

“Söyleyemem derdimi hem derdim olan âha bile. ”

Nihayet sanatkârlar sonsuzluk âlemini zikretmeğe başlar. Fakat nasıl zikrediş. Bu, vaktiyle yaşanmış bir hayatın hatırlanışı gibidir. Burada, Eflatun, Mevlâna, Yunus Emre, Mehmet Akif hep aynı şeyi terennüm ederler.

“Kendi aslından ayrılmış olan herkes vaktiyle orada geçirmiş olduğu zamanı hasretle arar” diyor Mevlana.

Aynı şeyi Mehmet Akif:

“Ezelden sunduğun şeklî nigahın mestiyim hâlâ,

Gel ey saki-i bâki, gel elestin yâdı şâd olsun,

Yarım peymâne sun, bir cür’a sun tek aynı meyden sun"

ifadesiyle söylüyor.

Ve o hasretini duyduğu âleme gitmeğe hazırlanıyor. Bu, sonsuzluğun davetidir.

“Bir nazarda kalmayalım

Gel dosta gidelim gönül

Hasret ile ölmiyelim,

Gel dosta gidelim gönül.

*

Terk edelim il-ü şâri

Dost için kılalım zari

Ele getirelim yari

Gel dosta gidelim gönül.

*

Biz bu cihandan göçelim
Ol dost eline uçalım
Arzu havâdan geçelim
Gel dosta gidelim gönül.

*

Kılavuz ol gel sen bana
Görülelim dostun yana
Bakmayalım önden sona,
Gel dosta gidelim gönül.

*

Ölüm haberi gelmeden
Ecel yakamız olmadan,
Azrail hamle kılmadan
Gel dosta gidelim gönül.

*

Gerçek erine varalım
Hakkın haberin soralım,
Yunus Emre 'yi alalım
Gel dosta gidelim gönül. '

Sh:199-208

Kaynak: Orhan OKAY'A ARMAĞAN, Dergâh Yayınları, Çemberlitaş , 1997, İstanbul

DUÇAR-I HİCR-İ YAR OLALI DİDEM AĞLIYOR

Duçar-ı hicr-i yar olalı
didem ağlıyor
*
Didemle müşterek dili gam
didem ağlıyor
*
Bu hale hem de mahveş
nadidem ağlıyor
*
Didemle müşterek dil-i gam
didem ağlıyor
**

DİNLE

DEMOKRASİLERİN İÇ DÜŞMANLARI

Peyami Safa

Rusya'da Sovyetler idaresinin, İtalya'da faşizmin ve Almanya'da "Nosyonal sosyalizmi" teşekkülün den çok evvel, geçen asrın başından bugüne kadar, demokrasilerin düşmanları kendi hudutları içinde türedi. Bunlar yığın üstünde büyük bir telkin kudretine sahip, otoriteli ve şöhretli fikir adamlarıdır. **"Demokrasinin iflâsı"** müellifi, büyük Ingiliz tarihçisi H. G. Wells, bu harbin ilk aylarında bile davanın neticesinden ümidi olmadığını bir Ingiliz mecmuasında neşretmişti. Fransada Barres'lerden, Peguy'lerden sonra Maurras'ın, Leon Daudet'nin, Tardieu'nata ve sağlı sollu birçok ideolojilerin, Alman tanklarından ve ağır loplarından evvel demokrasinin öz prensiplerini yaylam ateş altına aldıkları malûm. Tardieu **"Yeniden yapılacak inkılâp"** adlı dört ciltlik meşhur eserinin bir faslında, demokrasilere, karşı seksen senedenberi yapılan hücumların bir hulâsasını yazar. Kendi bildiklerimizi de buna katınca ortaya çıkan liste, bugün uğrunda harbe edilen prensiplerin geçen asırdan beri uğradıkları taarruzları canlı bir fikir panoraması halinde gözönüne koyabilir.

Ondokuzuncu asır Fransasınm Bonald ve J. de Maistre gibi mütefekkirlerine göre hürriyet, **"birlik"** ve **"devam"** fikirlerine meydan okumaktır; esasında **"bölücü"**dür ve tatbik edilince kargaşalık tohumları eker. Alman metafiziği hürriyet fikrine karşı daha merhametsizdir. Hegel demokrasinin bu nevinde hodkâm [Bencil, egoist] bir fertçiliğin ifadesini görür.

Allahı temsil eden devlet müşterek iradeyi ferdin hürriyetine hâkim kılmak içindir.

Marksislere göre, iktisadî esaret altında yaşayan müstahsil sınıfın hürriyeti, onu aldatmak için kurulmuş bir burjuva tuzağıdır. Pozitivist felsefesinden hukuk fikrini bile koğan meşhur Auguste Comte içinde, hürriyet bir anarşi, kaynağı, müsavat bir yalandı.

Leibnitz iki su damlasının bile müsavi olmadığını söylüyordu.

Meşhur hukukçu Duguit insanların gayrimüsavi olduğunu ve farklı muamelelere tâbi, tutulmak lâzım, geldiğini iddia etmişti.

Charles Peguy topyekûn, müsavat kabili edildiği zaman insanlar arasında servet farkından başka bîr şey kalmıyacağını ve paranın hükümran olacağını anlattı.

Demokrasilerin payandalarından biri de ekseriyet fikridir. Pek eski devirlerdenken bana da hücum edilmiştir.

> **Pascal soruyordu:**
> "Niçin, -ekseriyetin peşinde koşuluyor?
> Daha haklı, olduğu için mi?
> Hayır! Daha kuvvetli olduğu için."

Tarihte bir-tek haklı adama karşı milyonlarca ekseriyetin aldandığı sık sık görülür.

> Meşhur Montesguieu, **"Sayının hakimiyeti"** kralların Allah namına ileri sürdükleri hakimiyetten farksızdır." diyordu.

Luais Blanc için de **"halk bir sayıdan ibaret değildir.„**

Prondhon, 1848 de rey veren 10 milyon Fransız'dan dörtte, üçünün-kara cahil olduğunu ortaya koymuştu.

Stuart-Mill, kendi kendini idareden âciz adamların başkaları üstünde iktidar sahibi olmalarım delilik telâkki ediyordu.

Auguste Comte da, ekseriyete dayanan bir rejimde **"zulmün her yerde olduğunu ve meşguliyetin hiç bir yerde olmadığını"** yazıyor ve diyordu ki:

"**Elime** felsefenin kalemini aldığım günden, otuz seneden beri müsavatın bir hile ve ekseriyet davasının en iğrenç bir yalan olduğunu ortaya koydum."

Herbert Spencer ihtirasların kaynadığı ekseriyet oyunlarında çok defa deliliğin akla, galip geldiğini iddia ediyordu. Carlyle demokrasinin kendi kendini tahrip ettiğine ve neticenin sıfıra sıfır eldevar bir olduğuna kanîdi.

Montalembert demokrasinin ağır ağır, fakat mutlaka öldüren bir zehir olduğunu anlattı.

Balzac da bu fikirdeydi ve Fransanın bu hakikati günün birinde pahalıya satın alarak öğreneceğini, yazıyordu.

Gustave Flaubert'in gözünde demokrasi insan zekâsı için en büyük ayıbdı.

Thiers bir memleket için sayıdan daha büyük tehlike görmüyordu.

Maurice Barres, demokrasinin, küçük yaşından beri şımartılan arsız bir çocuk olduğunu, yirmi yaşına gelince sefahetten ve "zevkti safa" dan başka hiç bir kıymet tanımadığını' söylemişti.

Ernest Renan demokrasi kuruntusunun tahammül edilmez bir ahlâk sefaletile neticeleneceğini anlatmağa uğraşıyordu.

Meşhur' -Alman iktisatçısı ' Zombart "Alman sosyalizmi" adlı son eserinde liberal ekbnominin yalnız maddî değil, manevî ve ahlâkı bütün felâketli neticelerini de sayar.

Charles Maurras'ın "Siyasî fikirlerim" adı altında çıkan son kitablarından biribdeki makalelerinin: hepsi demokrasinin üstüne ağır bomoalar yağdırmıştır. .

İşte, Fransa, yüz senedenberi en büyük filozoflarının, muharrirlerinin, romancılarının kurşunlarıyla delik deşik edilmiş prensiplerin -müdafaası için harbe girdi. Daha doğrusu halk niçin harbe girdiğini bile iyice anlayamamıştı.

Müthiş bir imân krizi ortasında patlayan bu harpte niçin ölecekti ?

Allah için mi ?

Millet için mi ?

Sınıf' İçin mi ?

Danzig için mi ?

Hürriyet ve müsavat için mi ?

Bilmiyordu.

> Fransada bütün bu idealler, yüz senedenberi münakaşa ve rezil edilmişti.
> Allaha inananlar sınıfa,
> sınıfa inanlar millete,
> millete inananlar hürriyete
> ve hürriyete inananlar milli birliğe, devlete inanmıyorlardı.

Köylünün bu idiolojilerden haberi, gençliğin de bunlardan hiç biri üstünde fikir ittifakı yoktu.

Harbden birkaç gün evvel bir Paris gazetesinin yaptığı ankette köylüler ‘Danzig için harbetmeyiz” demişlerdi.”

Pis burjuvalar için harb” etmeyiz” ,

“Yahudiler –için harbetmeyiz” ,

“Papa cenahları için karbetmeyiz!„ ilâh,., diyenler de vardı.

Harbin gayeleri için parlamentoda yapılan münakaşalar halkın içindeki iman krizinin meclisteki tecellilerinden başka birşey değildi?

Fransız demokrasisi, dışarıdaki totaliter düşmanlarının taarruzlarından çok evvel, içerideki düşmanlarının hücumuyla çökmeğe başlamıştı. Dört sene içinde, bazan bir kaç gün hükümetsiz kalacak kadar, bir düziye geçirdiği kabine buhranları, bu sayfada yüzlerce yazımla teşhisini koymağa çalıştığım bünye fesadının açık işaretleriydi. Harp kabinesinin içinde bile, ilân edilen demokratik harb gayelerine hiç inanmayana sosyalist'nazırlar vardı.

Fransayı bu felâkete sokan, tanksızlıktan evvel imansızlıktır. Fransızlar millî imanlarını kaybetmemiş olsalardı tank yapmalarına ne mâni vardı?

Fakat marksizm güllaçları içinde yuttukları sulhçuluk afyonu, Fransızlara millî şuurlarını kaybettirmişti.

Sh:109-112

İDEALSİZ ADAMI ÇEVİREN BOŞLUK

Peyami Safa

Nietzsche zahitlerin idealinden bahsederken (La genealogie de la Morale s: 282 284) bundan mahrum olan hayvan adamın mânasızlığını belirtir.

“İnsan niçin yaşıyor?” suali, “asetik” idealden mahrum olanlar için cevapsızdır. Bunlar insan kaderinin peşinde şu ümitsiz nakaratın çınladığını duyarlar: **“Nafile! İdealsiz insanı”** büyük bir boşluk çeviriyor, bu insan kendisini teyit etmeyi, tefsir etmeyi, ikrar etmeyi bilmiyor, hayatın mânası problemi önünde ıstırap çekiyor.” Fakat bu idealsiz adamın en büyük meselesi ıstırabın kendisi değildir. **“O, daha ziyade niçin ıztırap çekmeli? sualine cevap vermemenin azabı' içindedir.,** Hayvanların en cesuru ve iztıraplara en dayanıklısı insan, ıztıraptan ıztırap olduğu için kaçmaz: Hattâ onu arar bile; elverir ki **“–varlığının hikmeti ve bu ıztırabın sebebi kendisine gösterilsin”,** Fakat zahitlerin ideali sayesinde “iztirap izah edilmiş oluyor, büyük boşluk doluyor, her türlü nihilizm üstüne kapılar kapanıyor. Hayatın bu tefsiri hiç şüphesiz yeni bir ıztırap getiriyor, eskisinden daha derin, daha mahrem, daha zehirli, daha öldürücü bir ıztırap, çünkü bir hatanın cezası yerine geçiyor. Fakat bütün bunlara rağmen selâmet de getiriyor, çünkü artık insanın bir mânası var, artık “Rüzgârın koğduğu bir yaprak, tesadüfün zeki bir oyuncağı, mânâsız bir varlık değil o, artık bir şeyler istiyebiliyor ve böylece insanın iradesi, “Hiç olmazsa irade kurtulmuş oluyor. Beşeri ve daha ziyade “hayvanî„ ve en ziyade “maddî” olan her şeye karşı zahitlerin bu kini; şanslardan, hattâ akıldan bu nefret: saadetten ve güzellikten bu korku; görünüş, değişme, oluş, ölüm, ceht, hattâ arzu olan, her şeyden bu kaçmak arzusu, “bütün bunlar, anlamağa cesaret edelim, bir yok olma iradesi, hayata bir düşmanlık, hayatın esaslı şartlarını kabulden çekinme ifade eder; fakat bu hiç olmazsa bir irade dir ve öyle kalacaktır. İnsan yokluğun iradesine sahip olmayı, hiç bir şey isteyememeğe daima tercih ediyor.”

Nietzshe bu satırları yazdığı zaman (1887), milliyetçilik henüz bir akide haline gelmemiş olduğu için, geçen asırları dolduran **ascetigue = zühdî** idealin yerine millî idealin geçmeğe namzet, olduğunu bilmiyordu. Bugün uçak ve denizaltı kahramanlarının, savaş, meydanlarında vurulanların ölünceye kadar yüreklerini dolduran ve çarptıran mâna, ferdin cüce varlığından duyulan tiksinti içinde, milleti yaşatmak için, insanın — canına varıncaya kadar — nefsine ait bütün kıymetleri topyekûn feda etmeğe hazır olması irâdesidir. Bu irade **bütün selâmeti ve ebediliği** uğruna ferdin kendine kıymakta, şehveti gölgede bırakan bir keyif duymasından ileri geliyer. Ve bu irade, öylesine bir **millî itidal** hamlesi ki, taşıyanını ölüme bile fırlatıp atsa, peşinden büyük milletler ve medeniyetler yükseltiyor. Buna inanmayan ve kendisinde bu kahraman yapısı bulunmayan, asker, ana vatan kıyılarından binlerce mil uzakta, denizin yüz metre derinliğinde, ciğerini sun'î balon -havasiyle şişirerek, bir düşman gemisini torpillemek aşkile nefsine ait bütün tadları ve onun hülâsasından başka bir şey olmayan canım tehlikeye atmaz; ordunun daha az tehlikeli hizmetlerine koşar. Çünkü insan, Sophokles'in cümleler ile

"Karanlık denizlerin üzerinde, fırtınalı lodos rüzgârları ile kabaran dalgaları aşarak, gürültüler arasında yoluna giden insan",

" Şu çok bilmiş insân, gamsız-kuş sürülerini, ormandaki yırtıcı hayvanları, denizdeki-türlü mahlûkları ipten örülmüş ağlarla tuzağa düşüren insan

"Dağın yabani hayvanını zekâsile yola getiren ve altınyeleli başına koşum ve, kimseye râm olmıyan dağ boğasının boynuna boyunduruk geçiren insan"

Nietzsche'nin' dediği gibi ıztaraptan da tehlikeden de, ölümden de kaçmaz; elverir ki ona-bu fedakârlığının ulvî sebebi -izah edilsin. İnsan ki hayvanların en cesuru, insan ki Allaha en yakın kul, en yaratıcı ve en kahraman, Okyanusların dibine iner ve stratfosferlerin üstüne fırlar, yaşatmak için yaşar ve yaşatmak için, ölür. **Fakat ona ekmek ve ideal veriniz, ekmek ve ideal, ideal, ideal!**

Sh: 55-57

MİLLÎ İDEALİMİZ; APARTIMAN YAPTIRMAK" MIDIR?

Peyami Safa

Güzel Sanatlar Akademisine bir uğrayınız: Heykel Şubesı bomboş, Mimarî Şubesi hıncahınçtır. Çünkü Türkiyede heykeltraşlık Türk sanatkârına para getirmez; fakat mimar hem başkalarına, hemde, kendisine Apartımanlar yapan bahtiyar kişidir. . Üniversitenin Dil Tarîh Fakültesi tenha, Tıp Fakültesi tıklım tıklımdır. Çünkü lisan veya: tarih âlimi için, bütün ömründe üç odalı bir ev yaptırmak şansı pek az doktor için Apartımanlar yaptırmak, şansı pek çoktur.

Birkaç idealist müstesna, yüksek tahsilin eşiğinde istikbale nişan alan her Türk gencinin günlünde bir Apartıman yatıyor. Apartıman!

Genç ve doktor, esnaf ve avukat, tüccar ve memur, komisyonca ve müteahhit, her şuurun alt ve üstü, boydan boya. Silme Apartıman kesilmiştir.

Apartıman! Cimri parayı bunun için biriktiriyor, iş adam, bunun için taban tepiyor, avukat bunun-için mahkemede coşuyor; doktor bunun için gözünü profesörlüğe dikmiş,' vekilin treni gelmeden üç vapur evvel Haydarpaşaya damlıyor.

Apartıman.. Sabahleyin, yatakta mahmur gözler açılınca, uykunun rehaveti içinde erimiş vücudu kamçılayan ve obüs gibi sokağa fırlatan ideal: Apartıman!.

Bir tek varlık edebi, yaşamanın hikmeti, bahtiyarlığın temli, insanlığın gayesi, memleketin selâmeti, kâinatın sırrı: Apartıman ·

> Çimento yok, fakat apartıman yapılıyor; demir kalmamış, fakat Apartıman yapılıyor; işçi asker, fakat apartıman yapılıyor. Şu herif çok akıllı, çünkü Apartımanı var; şu herif iyi gazeteci, iyi doktor, iyi avukat, çünkü apartımanı var. Apartıman dirayet, muvaffakiyet ölçüsü; apartıman ihtisas vesikası; apartıman terakkinin son kertesi, apartıman milli servet, apartıman millî refah, Apartıman millî ideal!

> **Kimse farkında değil ki apartıman millî servetin mezarıdır, çünkü iç piyasalarımızda tedavül ettikçe üreyecek olan sermayeleri, damarda donmuş kan gibi hareketsiz ve kısır bırakır.**

> **Apartıman böyle bir salgın halinde millî refaha değil, memleketin sefaletine yol açar.**

> **Apartıman millî değil, millet zararına ferdî idealdir.**

Bundan “apartıman yapılmasın!” mânasını çıkaracak sersemlerle konuşacak değilim.

Apartımanı bir refah vartası olmaktan bir millet gayesi olmıya kadar yükselten gayri milli, gayribeşerî, gayrimedenî, hayvanca kazanç iştahına vuruyorum.

Midemizi ve karsaklarımızı apartımanla, dolduran bu iştah bize iki yerden gelmiştir: Biri kendimizden, öteki dünyamızdan.

Kendimizden gelen tarafında mazuruz.

Kafesli, karanlık, rutubetli, cumbası çarpılmış, taşlığı küf ve mutfağa lağım kokan tahta evlerimiz ailelerimize tabut olmuştur. Bu evlerden her biri, gözümüzde, koskoca imparatorluğumuzun çöküşünü ve onun harabeleri üstünde mutlak ve mücerret ölümü temsil ediyor. Farkında olarak, olmayarak millî hassasiyetimizi şöyle bir sembolik tasavvurun ağır telkini altına koymuşuz:

Tahta ev mazi, apartıman istikbaldir; tahta ev tabut, apartıman beşiktir; tahta ev ölüm, apartıman hayattır.

Bu apartıman iştahının bize dışarı dünyamızdan gelen tarafında hiç mazur değiliz.

Bu kazanç hırsı, âmmenin menfaatini alaşağı edip yerine ferdin ve kâr gruplarının menfaatin koyan bu doymaz lüks ve mal düşkünlüğü bize, yıkılmak üzere olan Avrupa ve Amerika merkantilizminin yadigârıdır. Oralardan koğulan altın tanrısı, para tanrısı, elmas tanrısı, lüks tanrısı, her iflâs eden fikrin, her devrilen putun son vatanı burası imiş gibi, sürü sürü, Türkiyeye göç ediyor.

Garp medeniyetini, İçtimaî müesseselerinin köklerini ve bunların tekâmül tarihlerini anlamakla değil, yalnız gözbebeklerile seven geri milletlerin bina, lüks ve süs hasreti içinde emekliyoruz. Ensesinde gümüşlü tilkinin gıdıklayışım hissetmiyen Türk kadını bedbaht, nişan yüzüğünde pırlanta kırıntılarının sıralanmadığını gören Türk kızı bedbaht, kübik divanı olmıyan ev bedbahttır. Fakat: odasında kütüphane, duvarında resim, rafında kitap olmıyan ev

bedbaht değildir. Zengin ailelerimizde Avrupa medeniyetini poker ve viski temsil ediyor. Bugün Avrupayı yıkan bütün sefahat tanrıları Türkiyeyi yapmıya gelmişlerdir.

Eski Türkler, **"pâranın haramı ya zinaya gider, ya binaya"** dedikleri zaman bu dünyada pek çok insanın pek geç anladığı bir hakikatin tam şuuruna sahiptiler.
"Bir lokma, bir hırka" telâkkisile soysuzlaşan bu anlayışın başka bir tereddi [yozlaşmış] kutbu da **"her işin başı para„** kanaatidir.

Gençliğin, hiç olmazsa gençliğin ruhundan bu mal, bu süs, bu lüks hayranlığını sökelim. Onların beyinlerine apartımandan evvel yapmıya mecbur olduğumuz, yüzde sekseni hâlâ harap bir köy Türkiyesi içinde yaşadığımızı en büyük Türk hakikati halinde çakmak gerek.

Sh:64-66

İŞ ADAMI VE KAHRAMAN

Peyami Safa

Buhar makinesi doğduğu tarihtenken bütün Anglo Sakson dünyasında ideal insan tipini business man (iş adamı) temsil etmeğe başladı. Sanayi kapitalizmi inkişaf ettikçe antikitenin kahramanları ve Ortaçağın "aziz" leri yerine petrol kıralları, kömür kıralları, otomobil kıralları geçiyordu. Ütihtarizm (faydacılık) felsefesinin buharın keşfinden pek az sonra Bentham'dan]. Stuart Mill'e kadar İngilterede doğmuş ve parlamış olması bir tesadüf değildir. Muvaffakiyeti hakikatin yerine koyan pragmatizm felsefesinin de Amerikada itibar kazanmasına şaşılmaz.

Bilgiyi fayda'nın emrine veren, doğru mefhumunun yerine kazanç memhumunu geçiren ve menfaati bir hak ve ahlâk prensibi haline getiren lüpçü felsefe, bir Anglo-Sakson düşüncesidir ki, yüz elli senedenberi kahramanlığın ezelî mânasını değiştirmek için olanca hamlesile çatışmıştır. Ammenin menfaati lehine vermek'ten, canına bile vermekten üstün ideali olmıyan kahramanın yerine, kendi menfaati lehine almak'tan, başkasının canını almaktan bile üstün ideali olmıyan iş adamı geçiyordu.

Kendini topluluk aşkına feda eden kahramanlar çağanın kıymet sistemini değiştirip kurnazlığı destanî şereflerin yerine koyan bu faydacılığın kökleri, buharın keşfinden çok evvel ferdiyetçiliği filizlendiren rönnsansa kadar dayanır. O tarihten beri kahraman, kocayınca köpeklerin maskarası olan kurttur: Donkişot. Yeniçağ doğarken bu soysuzlaşan şövalye tipi hayranlık değil, kahkaha uyandırıyordu. Gitgide İngilterenin şairleri bile (Emerson İnsanlığın mümessilleri) nazik, zarif ve nikbin bir Rönesans tipine hasret çekiyorlardı.

Kahramanlar neslinin kurumasına razı olmıyan büyük sanatkâr ve filozoflar yok değildi: Almanyada Wagner'in operaları, Promete, Herkül, Teze ve Homiros'un bütün kahramanları yerine Siegfridi, Hageni diriltiyordu. Fıchte kahramanlar çağının feragat felsefesini tazeliyor,

Nietszche uyuşuk ve kancık bir merhamet yerine mert ve dobra bir cesaret kovan, hesap ve ihtiyat yerine tehlike aşkı duvarı üst-insan idealini getiriyor, **"Beni büyük bir Avrupa harbinden sonra anlıyacaklar"** diyordu.

Onun beklediği harp, en geniş çapında, şimdi olmaktadır. İki insan tipi çarpışıyor: İş adamı ve kahraman. Geçenlerde Manchester Guardian adlı büyük İngiliz gazetesi: **"İngilizler hiç bir zaman asker bir millet olamamışlardır"** diye yazdı. Halbuki İngilizler de şimal ırkıdandırlar ve Walkyries efsanesinin çocuklarıdırlar. Carlyle Kahramanlar adlı meşhur kitabında hayatın utilitaire (faydacı) telâkkisinden nefret ettiğini ve hayatın kökünde yalnız ulûhiyet ve yalnız kahramanlık bulduğunu söyler. İngiliz mütefekkiri harp meydanında ölmeği yüz kızartıcı bir

ayıp sayan ve tabiî ölümle öleceklerini sezdikleri zaman etlerinde kendi elleriyle yaralar açan İskandinav kahramanlarına hayrandır; fakat onun modern kahramanı bu en yüksek derecede feragat vasfını kaybederek hristiyanlığın merhameti içinde yumuşamış ve incelmiş görünüyor.

İş adamile kahraman arasındaki tezat, müspet ve menfi kutuplar tezadıdır: İş adamı kazanmak, kahraman kazandırmak ister. İş adamının kendi kazancı memleketin menfaatinden evvel gelir; kahramanın gözünde memleketin kazancı kendisine ait bütün menfaatlerden, haklardan ve keyiflerden üstündür." İngiliz müteffekirinin söylediği şey her kahraman için doğrudur: **"Ruhsuz bir dünya ve idealsiz bir hayat iğrençtir."** Faydacı, Anglo. Sakson felsefesi işte bu imanı yıktı.

Güzel bir dâva için kelleyi koltuğunun altına alanlardan mürekkep olmayan bir dünyanın pis havası karamanın ciğerine ağır gelir. Bu havayı, altın hırsıyle, zina teri ve içki kokuş ile boğucu lüks ve sefahet gazıyla dolan bu zehirli havayı boşaltmak, hayattan ustun ıdeallere pencereler açmak lâzımdır: genç nesillere şimdiden anlatmak lâzımdır ki ideal için ıstırap çekmek sevktır. Bu dünyanın efendileri, tefeciler, borsa düzenbazları ve milyonerler değil, son yüz elli senelik istisnasıyla bütün insanlık tarihinde görüldüğü gibi, yalnız kahramanlar olacaktır. Buna inanmayanlar, kahramanlar soyundan gelen ve efendiliğini her zaman muhafaza eden Türk milletinden değildirler-

sh:69-71

CANAVAR VE KAHRAMAN

Peyami Safa

İsterik [histerik] Yahudi karısı, bugünkü cihan harbi önünde, uzun tırnaklarile saçlarını yolarak haykırır:

— Medeniyet yıkılıyor, insanlık mahvoluyor, bu ne barbarlık, bu ne canavarlık!

İsterik olmasa bile, kadın olmasa bile, onun böyle düşünmekte ve böyle cıyaklamakta neden mazur olduğunu biliriz; fakat harpten evvel Fransada, Ingilterede, Amerikada yığın yığın sulh esrarkeşleri yetiştiren ve nihayet Fransayı çökerten bu Yahudi propagandasını Türklerin ağzından da işitince şeametler sezmiş gibi ürperiyoruz.

Hiçbir Türk, şu veya 'bu harbin" kısaca harbin canavarlık olduğunu ve medeniyeti yıktığını söylemeğe izinli değildir. Çünkü bundan, bütün tarihi fetihlerle dolup taşan Türkün canavar olduğu ve medeniyetler yıktığı neticesi çıkar.

İstanbul fethinin beş yüzüncü yıl dönümünü kutlulamağa on bir sene evvelden hazırlanıyoruz, Türk ve Türkiye tarihinde hiç bir zaferi selâmlamağa bu kadar erken başlanmamıştır. Devlet ve millet, ancak Fatihin torunlarına yaraşan bir davranışla, hiç bir işinde on bir sene evvelden göstermediği hassasiyeti bu dâvada iliklelerine kadar duyuyor. Niçin? Fatih bir canavar mıydı? Kokmuş Bizansın belkemiğine son tekmeyi vurduğu için bir medeniyet mi yıkmış, yoksa Rönesans gibi yeni bir medeniyetin doğmasına, lâyık zemini mi hazırlamışı tır? .

Harp insanlık için bir felâketse ve kahramanlık canavarlıksa Türk tarihi baştan başa canavarlık tarihidir: Cengiz'in ve Timurlengin hatırasına işeyiniz, Yavuzun hâtırasına tükürünüz, Barbarosun türbesini yıkınız, Fatihin heykelini yapacağınız yerde sandukasından kemiklerini çıkararak İstanbulun köpeklerine dağıtınız!

Bırakalım, harbin canavarlık olduğunu Fatihin değil, son Bizans İmparatorunun torunları söylesin. Bu bir köle felsefesidir: Kahraman, esire canavar gibi görünür.

Nerede, ne zaman, niçin yapılmış olursa olsun, herharp bir istifa kasırgasıdır: Çürümüş, mukavemetini kaybetmiş, yıkılmak için sarsıntı bekliyen kıymetleri kökünden söker, boşlukta savurur ve tarihin uçurumuna fırlatıp atar. Zelzeler de böyledir, buhranlar da böyledir, ihtilâller de köyledir. Bunların hepsi bir istifa zaruretinden, kıymetlerin tasfiyesi zaruretinden doğar.

Tarihin büyük çalkantıları yalnız miskinleri açındırır ve âcizleri kederlendirir. Hakikatte bu ne merhamet, ne keder; bu, korkunun ta kendisidir. Suratına insanlığın maskesini takar ve sesine düzme bir merhametin iniltilerini doldurur.

İnsanlığın tarihi büyük çalkantıların tarihidir. Kalburüstü gelen milletlerin hepsi bu sarsıntıyı ve sarsıntıları geçirmişlerdir. Hiç bir kalbur sallanmadan elemez.

Romanın satvetine karşı çıkan hıristiyanlığın merhametinden ne doğdu?

Harp, harp, yine harp! Merhamet bile acımağa devam edebilmek için harbetmeğe mecbur. Çünkü merhamet edebilmek için merhamete muhtaç olmamak lâzım; merhamete muhtaç olmamak için kuvvetli olmak lâzım; kuvvetli olmak için düşman kuvvetleri yoketmek lâzım. Merhametin felsefesi bile kuvvetin felsefesidir.

Ahmak sanır ki harpten galip de, mağlûp da perişan olarak çıkar. İki taraf da kan dökmüştür ve birbirinin ocağını yıkmıştır. Ahmak bilmez ki toprağın üstüne boşalan yağmur suları gibi insan-kanı da yepyeni kıymetlerin tohumlarını sular ve ziyan olmaz. Bilâkis yaşamağa liyakatli milletler harbden galip de, mağlûp ta çıksalar yeni bir bayata varırlar. 1870 mağlûbiyeti Fransayı dürttü ve diriltti. 1918 mağlûbiyeti Türkiyeyi ve Almanyayı millî inkılâplarına kavuşturdu. Misâller yığın yığın.

Eğer harp ve medeniyet birbirinin düşmanı olsaydı bugüne kadar ya harp medeniyeti yahut medeniyet harbi ortadan kaldırmış olacaktı. Ne biri oldu, ne öteki. Bilâkis, harbin medeniyete verdiği taze hamlelere mukabil, medeniyetin de harbe daima yeni teknikler ve metodlar hediye ettiğini görüyoruz. Çünkü medeniyet yalnız konforun değil, mücadelenin de vasıtalarında bir tekâmül ifade eder. Tarih, bize milletlerin nasıl uyuduklarım ve horladıklarını, nasıl kaşındıklarım anlatmağa tenezzül etmiyor; bilâkis bize gösteriyor ki refah bile, konfor bile yeni bir mücadele için şart olan enerjiyi biriktirmeğe vasıtadır.

Her şeyin mümkün olduğu böyle günlerde hakikî canavarlık, bir memleketi Sulh hayalleri içinde yüzdürerek harbe sokmaktır. Biz ise harp hakikati içinde sulhumuzu korumağa devam etmek zorundayız

Sh:72-74

HARPLER VE İÇTİMAÎ' ALÂKALAR

Peyami Safa

Harbin kendisinden değil, tehdidinden bile uzak, sakin barış devirlerinde insanlar, ferdiyetlerinin kabuğu içine çekilirler; içtimai birer varlık olduklarını kendilerine unutturan masum bir hodgâmlık içinde ömürlerini geçirirler. Bilhassa geniş halk tabakaları için kazanç ve geçim zorunun üstünde millî alâkalar pek mahduttur. Her ev ayrı bir vatan, her aile ayrı bir millet gibi yalnız kendi menfaat ve saadetinin endişeleri içinde, küçük, dar, hasis bir cemiyet

hayatı yaşar. Bu sosyal alâka ne kadar genişlese komşu ve akraba muhitinden öteye geçmez; içine bütün memleket davalarını alan geniş bir millî âlâkâ derecesine yükselmez. Politikacılardan, İçtimaî meseleler üstüne ihtirastan ve tecessüsten mahrum olmıyan fikir adamlarından başka herkes, hattâ münevver bir tüccar bile, münevver bir doktor bile, münevver bir mühendis ve avukat bile yalnız geçim ve kazanç peşindedir. Hele bizimki gibi fikir alâkalan cılız ve süreksiz, kitabsız ve okuyucusuz memleketlerde münevver geçinenlere filan eseri okuyup okumadığını sorarsınız, çok defa şu cevabı alırsınız: **"Başımı: kaşıyacak vaktim yok!"**

Başını kaşımaya vakti olmıyan bu münevverlerden birçokları hiçbir baloyu kaçırmazlar; her büyük maçta bulunurlar; yağlı pehlivan güreşine bile koşarlar; birahanelerde, kahvelerde her gün birkaç saat kaybettikleri gibi, yeşil masa başında beyaz gece geçirenler de pek çoktur. Çalışmaya ayırdıkları saatler, ancak mesleklerine ait olanlardır ve bu emeğin gayesi geçimden, ve kazançta başka birşey değildir. Eğer siyasî veya, sosyal bazı teşekküllere gidip geliyorlarsa hedefleri yine millî veya İçtimaî değil, hep ferdîdir: Bir iş, bir mevki, bir kazanç peşindedirler. Bu teşekküllerin idari seçim kavgalarında hepsini hazır görürsünüz, çünkü bir menfaat çekişmesidir bu; ayni teşekküllerin konferans salonlarında onlardan hiçbirini. göremezsiniz.

Fakat harp hali veya harp tehdidi milletlerin ruhunu çalkalar; bir ilâç şişesinin dibine çöken tortuların havalanması gibi millî ruhun altına sinen İçtimaî alâkalar da harekete gelir ve kolektif şuurun yüzüne çıkar. Böyle anlarda millî ruh ferdî iştahlan susturur. Bir birlerini tanımdan ferdler arasındaki gizli bağların kuvvetle hissedildiği bu devirlerde herkes, az çok, İçtimaî bir varlık olduğunun şuuruna sahiptir. Yine bu devirlerde milletlerin kaderine ait meseleler umumî bir merak uyandırdığı için tarihe, idare şekillerine ve rejimlere, İçtimaî, İktisadî ve sosyal davalara ait etüdlerin genişlemesinden siyasî felsefe hareketleri doğar. Fransada 1870 harbinden sonra Ernest Renan gibi mütefekkirlerin eserlerini çeviren büyük alâka böyle bir millî ruh çalkantısının neticesidir. Fransız edebiyatında da geniş hareketlerin doğuşu, harp ve ihtilâl gibi büyük çalkantılardan sonraki devirlere tesadüf eder.

Büyük harpten sonra fikirlerde doğan köpürüşlerin sebebi de İçtimaî alâkaları şiddetle kırbaçlıyan tarihî hadiselerdir. İçinde bulunduğumuz harbin fikirler ve güzel sanatlar üzerinde tesirsiz kalabileceğine ihtimal vermiye imkân yoktur. Bu tesirler büyük değişiklikler arifesinde olduğumuzu şimdiden sezdiriyor: İngilizlerin 157 seneden beri muhafazakârlığı temsil eden Times adlı büyük gazeteleri bile, bu harpten sonra büyük değişiklikler beklemek lâzım olduğunu kabul ediyor. Şimdiden Amerikada ye Avrupada bütün içtimai, siyasî, İktisadî ve estetik meseleleri, bir efkârı umumiye hareketi halinde başlamıştır.

Büyük harptenberi kültürsüz halk, kütleleri bile kendilerini ilgilendirilen siyasî ve iktisadi meselelere daha yakından alâka duyuyorlar. Bundan anlaşılır ki insanları ferdiyetlerinin dar çemberinden kurtararak millî meselelerde heyecan duymıya sevkeden âmillerin başında harp hali, harp tehdidi, ihtilâl, anarşi korkusu gibi felâketler veya bunların tehditleri geliyor.

Biraz tenebbüh için bin belâ, ne dersi haşin!

Sh:77-79

BUGÜNKÜ ALMANYAYA BİR BAKIŞ

Peyami Safa

Fransa'nın en büyük hatalarından biri yeni Almanyayı az ye fena tanımasıydı. Yalnız askerlik bakımından değil, daha beteri, bu günkü Almanyayı teşekkül ettiren fikirlerin yakın tarihi bakımından da, Fransızlar gibi geniş. bir İlmî tecessüs ve kültür sahibi millet, bitişik komşusunu anlamakta çok geç kalmıştı. Birkaç seneden beri Fransada Almanyaya dair yapılan neşriyat, bitaraf İlmî karakterden mahrum, komşuları aleyhine siyasî propaganda mahiyetinde yazılar ve kitablardı. Harbden ancak bir sene evvel, çok geç uyanmış bir tecessüs, Fransada yeni Almanyayı tanımak için İlmî araştırmaların yolunu açtı. Bu harb içinde ölen meşhur Fransız içtimaiyatçısı Bougle'nln reisliği altında **"Alman milletini hususî bir rejimin emri altına koyan nazariyeleri Fransada tanıtmak için"** bir etüd grupu teşkil edildit Bu grupta Sorbonne Üniversitesinin Edmond Vermeil ve Jaques Miliot gibi Alman tarihine aid bir çok eserler sahibi profesörler vardı. "İrkçılık akideleri", "Mektebde ırkçılık", "Irkçılık ve din", "ırkçık ve hukuk", "Irkçılık ve san'at", ilâh... adlan altında izah, tefsir ve tenkid bültenleri neşredilmeğe başlandı. Ayrıca Sorlot ve Payot gibi en büyük kitapevleri de Alman inkılâbının mübeşşirlerini fikirleri ve şahıslarile beraber tanıtan eserler çıkardılar. Fakat bu neşriyat, Fransızlara Almanya hakkında propaganda hilelerinden masun, dürüst ve tara bir fikir vermekte çok geç kalmıştı.

Türrkiyede bu kadarı bile yoktur. Yeni Almanyaya dair kitabevlerimizde –arayıp da bulabileceğiniz tek eser, Hitler'in "Mein Kampf„ adil meşhur kitabının günü gününe, acele ve üstünkörü yapılmış bir tercümesinden ibarettir.. Alman inkılâbının kaynakları ve. tekâmülü haklanda peşin ve doğru bir bilgi sahibi olmıyanlar, bu eserden tam ve dürüst bir 'mana çıkaramazlar, **Çünkü Alman devlet reisinin fikirleri, bu asrın, başından, bilhassa Büyük Harbden sonra Almanyada W. Rathenau, Keyserling, Thomas Mann, Spengler, Moeller Van den Bruck, ''That" grupu, Rosenberg, Günther, Peder; ilâh... gibi filozofların ve mütefekkirlerin nazariyatları üstünde yapılmış bir tasfiyeden çıkan sentezdir. Bu nazariyetleri doğuran fikir cereyanları bilinmedikçe "Kavgam" ı dolduran maksadların iyice anlaşılmasına imkân yoktur.** Tanzimattan hele Meşrutiyetten sonraki fikir cereyanlarını bilmeyen bir yabancı için Cumhuriyet inkılâbını bütün kaynakları, hedefleri ve manâlaiiie anlamak imkânsız olduğu gibi.

Bugünkü Alman inkılâbını izah etmek lâzım geldiği zaman Fichte'nin ve Nietzsche'nin isimleri çok geride kalır. Hatta bir arkadaşın makalesinde gözümüze iliştiği gabi bu iki ismin yanyana getirilmesi de pek doğru olmaz. Ed. Vermeil "Doctrinaires de la revölition allemande" adlî büyük eserinde, harb sonrası Almanyasının fikir cereyanlarını müvazi surette inkişaf etmiş iki grupa ayırıyor. Birinci grupta Keyserling, Rathenav, Th. Mann, Spengler, 'Moeller van den Bruck, ve "Tat„ m başlıca muharrirleri vardır ki on sekizinci asırdan yirminciye ve Leihniz'den Nietzsche'ye' kadar gelen yüksek fikir an anesini temsil ederler. İkinci grup "doğrudan doğruya Nazi mütefekkirleridir ki ilhamlarının büyük bir kısmım bu an'aneden almış olmakla beraber, gene on sekizinci asırdan yirminciye, fakat daha ziyade Kerder'den S. H. Chemberlain'a kadar gelen antisemit –ırkçı anaaneye mensubdurlar.

Bu iki grup da makineleşmeğe, akılcı **"rationaliste„ düşüncenin "** hakimiyetine, mücerred zekânın suiistimaline düşmandır. Fakat ikinci grup" 'Avrupa düşüncesini ikiye bölen bu ihtilâfı aryen ve Yahudi ırkları arasın d akı toprak ve kan zıddiyetine isnadı eder. Rathenav istisna edilirse bu iki grupun bütün mütefekkirleri yeni Almanyanın teşekkülünde Prusyalılara en büyük rolü yermişlerdir. Yalnız Rathenav Prusyayı İslavlaşmsş ve bunun için de tehlikeli telâkki eder, Th. Mann istisna edilirse, iki grup da 1739 inkılâbının aristokrat ve kahraman

Fransayı öldürdüğüne, milleti riyazi bir “yekûn” zanneden ve mîllî iradeyi bir rakam kalabalığına icra eden garb demokrasilerinin tanı iflâsına inanmıştır. Her iki grup da bir çok tefsir farklarile –ırkçıdır, panjermannistir ve enternasyönalizm düşmanıdır. **'Bunlara göre Marksizmin en büyük hatası milleti unutmak ve sınıflar arasındaki adaletten bahsettiği halde milletler arasındaki adaleti hesaba katmamaktır. Demokrat müntehib gibi komünist Yahudi de, topraksız ve millî davasız kalmış bir “köksüz” dür.** Her iki grup da, “Hegel an’anesîne sadık, millî iradeyi yalnız devletin, temsil edebileceğine inanır. Her iki grupun da en selâhiyetli adamları, bütün yüksek medeniyetlerde şimalin tesiri yaşadığına kanidirler: Mısır, Çin, Hind,' Iran bilhassa Yunanistan ve Roma. Bir milletin kıymeti, içindeki uzun ve sarışın kafanın sayısına da bağlıdır. Almanya Prüsyalılaştığı kadar da şimalleşmelidir. Fakat iki grup arasında olduğu gibi her grupun şahsiyetleri arasında da Prüsyanizmin, nasyonalizmin, pancermanizmin etatizrain ve nordizmin tefsirleri, tasfiyesi imkânsız olmayan farklar, bazı pek büyük farklar doğurmuştur.

İşte nazizmin ve Hitlerin, nazariye plânında yaptıkları şey, on sekizinci asırdan zamanımıza kadar iki koldan gelen büyük fikir an’anelerinin bütün yedi Alman mütefekkirlerine ilham ettiği nazariyeler arasında hazan tezada bile benzeyen bütün farkları tasfiye ederek canlı bir terkibe kavuşturmak olmuştur. Bu terkib, halkın seviyesine kadar inebilecek bir sadeliği ve aydınlığı? Coebbels’in idare ve kısmen de bizzat telif ettiği neşriyatta bulur.

Bugün bütün dünya tarihinde en büyük rolü oynamak için ayağa kalkmış bir milletin bütün fikirlerini, ihtiraslarını ve maksadlarını öğrenmek her memleketin hayatiyle, iç ve dış politikasıle doğrudan doğruya alâkalı, büyük bir zaruret; olduğu için, bütün Avrupada, şimal ve cenub Amerikasında yeni Almanyayı ve inkılâbını eksiksiz ve yanlışsız tanıtacak sayısız kitaplar çıkarılıyor. Bu inkılâbın leyhine veya aleyhine yapılan maksadlı neşriyat bir tarafa atılmak şartiyle, milletler için Avrupanın göbeğinde patlamış muazzam bir fikir ihtilâlinin mahiyetini ve manâsını anlamakta fazla geçikmemek lâzım. Türkiyenin kendi millî, ekonomik ve jeo politik bünyesinin hususiyetleri yüzünden Hitlerizmin bazı prensiplerine çok yabancı olduğuna ve yabancı kalmağa mecbur olduğuna kimsenin şüphesi yoktur. Bunu unutmamak ve gençliğe, halka daima hatırlatmak şartına sadık kalındığı takdirde, bugünkü Almanyayı, lehinde veya aleyhindeki propagandanın değil, ilmin gözüyle görmeğe ve bir birimize göstermeğe mecburuz. Bundan zerre kadar şüphe eden bir zihniyet, bilginin bir zaruret oluşunu bile inkâr eden cehaletin ve darkafalığın hizmetindedir.

Sh:105-108

Kaynak: Peyami Safa, Millet Ve İnsan, Halk Basımevi, 1943, İstanbul

BİTENSİZ CANIMLA

Hz. Pir'in huzurunda

Ey eski cihana taze can olan!

Cansız ve gönülsüz bir hale gelmiş olan tenden çıkan feryat ve figanı işit![103]

Canımdaki, bir katra ilimden ibarettir; onu ten havasından, ten toprağından kurtar![104]

Fakat sen hakkımda böyle kötü zanna düşünce candan da usandım, tenden de.[105]
Ten İsmail'e benzer, can Halil'e, can bu semiz bedeni yaptırdı da tekbir getirdi mi,
Ten kesilir, şehvetlerden hırslardan kurtulur, besmeleyle kesilmiş temiz bir kurban haline gelir. [106]

Can der ki:
" Ey benim şu yeryüzüne mensup cüz'ülerim benim garipliğim sizin garipliğinizden daha acı... ben, arşa mensubum."
Tenin meyli, yeşilliğe, akarsuya... çünkü aslı ondan.
Canın meyli ise diriliğe, diriye. Çünkü aslı Lâmekân'ın canı!
Can, hikmete, bilgilere... ten, bağa, bahçeye, üzüme meyleder.

Can, yücelmeye, yükselmeye can atar; ten, kazanca, ota, yiyeceğe, içeceğe! [107]
Canın, tenin sakalıyla, bıyığıyla alış verişi yoktur... fakat ten, can olmayınca murdardır, aşağıdır![108]

Ey ten uğruna canını yakıp duran!
Canını yaktın, tenini aydınlattın.
Ben yandım, kavını tutuşturmak isteyen bana gelsin, benden tutuştursun da çerçöpü alevlensin, yaksın![109]
Ten candan, can da tenden gizli kapaklı değildir, lâkin canı görmek için kimseye izin yok.

Bu neyin sesi ateştir, hava değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun![110]

Baharda çiçek dökülünce meyve baş gösterir. Ten de harap olunca can görünür.[111]
Tene hizmet ederse eşektir. Can denizine dalarsa inci bulur. [112]
Gönülden gönüle pencere olduğu muhakkak. İki gönül iki ten gibi birbirinden ayrı ve uzak kalamaz.[113]

Ten şekli, ten gibi iğretidir... ona pek gönül verme... o bir anda gelir geçer! [114]
Bu beden, haset evi olagelmiştir. Soy sop hasetten bulaşık bir hale düşer.
Ten haset evidir ama Tanrı, o teni tertemiz etmiş, arıtmıştır.

---

[103] Mesnevî-i Şerif, c.I, 1802
[104] Mesnevî-i Şerif, c.I, 1883
[105] Mesnevî-i Şerif, c.I, 2403
[106] Mesnevî-i Şerif, c.III, 2145-2146
[107] Mesnevî-i Şerif, c.III,4435-4439
[108] Mesnevî-i Şerif, c.IV, 1886
[109] Mesnevî-i Şerif, c.I, 1720-1721
[110] Mesnevî-i Şerif, c.I, 8-9
[111] Mesnevî-i Şerif, c.I, 2929
[112] Mesnevî-i Şerif, c.II, 2683
[113] Mesnevî-i Şerif, c.III,4392
[114] Mesnevî-i Şerif, c.IV, 1840.

“Evimi temizleyin” “âyeti” beden temizliğini bildirir. Bedenin tılsımı toprağa mensupsa da hakikatte nur definesidir.
Sen (hakikatte) teni olmayana hile ve haset edersen o hasetten gönül kararır.
Tanrı erlerinin ayakları altına toprak ol! ,bizim gibi sen de hasedin başına toprak at![115]

Ey sûrete tapan!
Tüm, mânayı elde etmeye çalış! Çünkü mâna sûret tenine kanattır.
Mâna ehliyle düş, kalk ki hem atâ ve ihsan elde edesin, hem de fetâ olasın.[116]
Dağ başından, hızlı hızlı akan seller; bizim tenimizden de aşka karışık olarak akıp giden can, aslına gidip kavuşur![117]
Gönül, seni, gönül ehlinin diyarına; ten, seni su ve çamur hapsine çeker. [118]
Gönül ehlinin ilimleri, kendilerini taşır. Ten ehlinin ilimleriyse kendilerine yüktür.
Gönle uran, adamı gönül ehli yapan ilim; insana fayda verir. Yalnız tene tesir eden, insana mal olmayan ilim yükten ibarettir.[119]
Fakir ona derler ki şûlelerle vasıtasız rabıtası vardır.
Hakikatte âlemin gönlü odur. Çünkü ten (gibi olan âleme) bu gönül vasıtasıyla feyz gelir, ten (gibi olan cihan), bu gönül yüzünden işe yarar.
Gönül olmasa ten, konuşmayı ne bilir? Gönül aramasa ten, araştırmadan ne anlar?
Demek ki şûlelerin nazargâhı o demirdir. Şu halde Tanrı’nın nazargâhı da gönüldür, ten değil!
Sonra bu cüzi olan gönüller de hakikî maden olan gönül sahibinin gönlüne nispetle ten gibidir. [120]
Gönül, ten havuzunda çamura bulandı ama ten, gönül havuzunda arındı.
Oğul, gönül havuzunun çevresinde olan, ten havuzundan sakın!
Ten deniziyle gönül denizi birbirine bitişiktir, fakat aralarında bir berzah var, birbirlerine karışmazlar.[121]
Ten midesi, insanı samanlığa çeker. Gönül midesi reyhanlığa.[122]
Ahad ve Ahmed’e yapış, ey kardeş, ten Ebucehl’inden kurtul![123]
Kur’an’ın hükümlerini tutar, kıssalarından hisse alırsan can kuşuna ten kafesi dar gelir.
Kafeste mahpus olan kuşun kurtulmak istememesi cahilliktendir.
Kafeslerden kurtulan ruhlar, Tanrı’ya lâyık ve halka rehber olan peygamberlerdir.
Onların sesleri, kafeslerin dışından ve din makamından gelir: “Sana kurtuluş yolu ancak budur, bu!
Biz bu daracık kafesten bununla kurtulduk. Bu kafesten kurtulmanın bundan başka çaresi yok![124]
Ten gözü, seni görebilir mi; senin gamlanman, neşelenip gülmen hayale gelir mi?
Gama, neşeye merbut olan gönüle, onu görmeye lâyıktır, deme![125]
Ruh, Salih gibidir, ten de deveye benzer. Ruh vuslattadır ten ihtiyaç içindedir. [126]

[115] Mesnevî-i Şerif, c.I, 432-436
[116] Mesnevî-i Şerif, c.I, 710-711
[117] Mesnevî-i Şerif, c.I, 768
[118] Mesnevî-i Şerif, c.I, 725
[119] Mesnevî-i Şerif, c.I,3446-47
[120] Mesnevî-i Şerif, c.II, 835-839
[121] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1369-1371
[122] Mesnevî-i Şerif, c.V,2477
[123] Mesnevî-i Şerif, c.I, 783
[124] Mesnevî-i Şerif, c.I, 1540-1544
[125] Mesnevî-i Şerif, c.I, 1790-91

Çünkü elbiseyle içeriye yol yoktur. Ten elbiseden, elbise de tenden haberdar değildir.[127]
Fakat tasalanma, senin şefaatçin benim. Ben ruhun eri ve sultanıyım, ten kulu değil!
Yanımda bu tenin kıymeti yok; ten kaydına düşmeyen bir er oğlu erim.
Hançer ve kılıç, benim çiçeğim; ölüm meclisim... bağım, bahçemdir."
Tenini bu derece öldürüp ayaklar altına alan kişi, nasıl olur da beylik ve halifelik hırsına düşer? [128]
Tene yağlı, ballı şeyleri verdikçe cevherini, hakikatini semirmiş göremezsin.
Teni miskler içine yerleştirsen yine ölüm gününde pis kokusu meydana çıkar.
Miski tene sürme, gönüle sür. Misk nedir? Ululuk sahibi Tanrı'nın adı.
O münafık, miski tene sürer de ruhu, külhanın ta dibine sokar.

Dilin de Tanrı adı, canındaysa imansız düşüncesi yüzünden pis kokular! [129]
Ruhu padişahın ruhîyle birdi. Bu ten âleminden önce de o iki ruh, birbirine eş olmuş, birbirine âşina olmuştu.

Zaten iş, tenden önce olan iştir. Sonradan meydana gelenlerden geç! [130]

Ten ağacına kurt düştü. Onu söküp ateşe atmak lâzım.[131]
Nasihatimi dinle: Ten , kuvvetli bir bağdır. Yeniyi istiyorsan, eskiden soyun!

Dudağını yum, altın dolu avucunu aç. Ten nekesliğini bırak, cömertliği ele al. [132]
Ten ehlinin yanında edep, zâhiri muameleden ibarettir. Çünkü Tanrı, onlardan gizli şeyleri örtmüştür.[133]
O varlık, Tanrı nuruyla dolu, hem de dudağına kadar. Ten kadehi kırılmış, mutlak nur kalmıştır. [134]

Musa dedi ki:

" Ey ulular, sizi affettim. Cehennem teninize haram oldu, canınıza da.[135]

Bil ki bu ten, elbiseye benzer. Yürü, bu elbiseyi giyeni ara, elbiseye sürünüp durma. [136]
Tenden mizaçtan soyunmaktan daha hoş bir şey yoktur, a ilhama mazhar olmayan sersem Firavun!" dediler.[137]
Öküzü öldüren de aklındır. Hadi, artık ten öküzünü öldüreni inkâr etme!
Akıl bir esirdir. Daima Hak'tan zahmetsizce bir rızık, tabak tabak nimetler ister.
Onun zahmetsizce rızıklanması neye bağlıdır? Kötülüğün aslı olan öküzün öldürülmesine.
Nefis, " Benim öküzümü nasıl olurda öldürürsün?" der. Çünkü nefis öküz, ten suretidir.[138]
Şehirli, nefsin hilesini, tenin düzenini ne bilsin? O ancak kalbe gelen vahiyle kahredilebilir.

---

[126] Mesnevî-i Şerif, c.I, 2515
[127] Mesnevî-i Şerif, c.I, 2773
[128] Mesnevî-i Şerif, c.I,3942-3945
[129] Mesnevî-i Şerif, c.II, 265-269
[130] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1050-1051
[131] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1264
[132] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1270-1271
[133] Mesnevî-i Şerif, c.II, 3219
[134] Mesnevî-i Şerif, c.II, 3410
[135] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1241
[136] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1610.
[137] Mesnevî-i Şerif, c.II, 1745
[138] Mesnevî-i Şerif, c.III, 2506-2509

Kim onun cinsiyse ona dost olur. Ancak şeyhin olan Davut müstesna!
Çünkü o varlığını tebdil etmiştir. Tanrı, kimi gönül makamına vâsıl ederse o kişide ten cinsiyeti kalmaz. [139]

İsa " Benim" dedi.
Adam dedi ki: " A güzel yüzlü, topraktan kuşlar yapan sen değil misin?!"
İsa. " Evet benim" dedi. Adam " Peki, öyleyse ey tertemiz ruh, dilediğini yaparken kimden korkuyorsun?
Âlemde bu kadar mucizelerin varken senin kullarından olmayan kim?"
İsa dedi ki: "Teni eşsiz örneksiz yaratan, canı ezelden halk eden Tanrı'nın tertemiz zatına ant olsun…
Onun pak zatiyle sıfatları hakkı için… felek bile yenini, yakasını yırtmış, ona âşık olmuştur. [140]
Yalnız teni tanıyanlar, bizi çabucak kaybederler… su içenler, tulumu da bırakırlar, küpü de! [141]
Her meyvanın içi, kabuğundan iyidir. Teni de kabuk, sevgiliyi iç bil![142]
Gaflet, tenden ileri gelir. Ten, ruh oldu mu artık şüphesiz bir halde bütün sırları görür.
Gök boşluğundan yeryüzü kalktı mı ne benim için gece ne gölge kalır, ne senin için.
Nerede bir gölge, gece, yahut gölgelik varsa yerdendir; göklerden aydan değil!
Duman, kıvılcımlar saçan ateşten meydana gelmez, daima odundan meydana gelir.
Vehim, hataya düşer, yanılabilir. Fakat, akıl, mutlaka isabet eder, yanılmaz.
Her ağırlık, her yorgunluk, tenin muktezasıdır. Cansa hafifliği yüzünden uçup durur.[143]
Ten sureti gidiversin, ben o suretten ibaret değilim ya. Ben baki oldukça suret eksik olmaz elbet.
Tanrı lûtfuyla " Ben insana ruhumdan ruh üfürdüm" sırrına mazharım… kamış gibi olan tenden ayrılırsam yalnız Tanrı nefesi olarak kalırım.
Tanrı'nın nefesi, bu tene gelmesin de inci de bu dar sedeften kurtulsun artık.
Tanrı " Ey doğru kişiler, ölümü dinleyin" dedi. Ben de doğrucuyum, bu söze canımı veririm!"[144]
Tanrı, tenden münezzehtir... benimse tenim var. Böyle söylediğim zaman öldürülmem lazım![145]

Tanrıya mensup olan can!
O yalanın, şu fâni tendir... doğrun da
Yıllardır şu ten ayranı meydandadır da can yağı onda fâni ve değersiz bir hale gelmiştir.[146]
Ten, gece gündüz onunla gelişir, yapraklanırsa can dalı, yapraklarını döker, güz mevsimine düşer.
Beden azığı, derhal canın azıksız kalmasıyla neticelenir. Bunu azaltmak onu çoğaltmak gerek.
"Tanrı'ya borç verin." Sen de bu ten ağzından borç ver de karşılığında gönlünde yeşillikler bitsin.

[139] Mesnevî-i Şerif, c.III, 2560-2563
[140] Mesnevî-i Şerif, c.III, 2580-2584
[141] Mesnevî-i Şerif, c.III, 3190.
[142] Mesnevî-i Şerif, c.III, 3417.
[143] Mesnevî-i Şerif, c.III,3566-3572
[144] Mesnevî-i Şerif, c.III,3934-3937
[145] Mesnevî-i Şerif, c.IV, 2106
[146] Mesnevî-i Şerif, c.IV,3031-3032

Borç ver de bu ten lokmasını azalt, bu suretle de "Gözlerin görmediği" yüz görünsün.
Ten kendisini pislikten arıtırsa ululuk misk ve incileriyle dolar.
Böyle adam şu pislikten kurtulur, temizliğe ulaşır, bedeni, "Tanrı sizi, kirlerden temizlemeyi diler" sırrına ulaşır.[147]
Şu ten hırkasının iğnesiz, ipliksiz dikilmesinden ve bakırı altın yapan iksirden başka bir şey değildir[148]
Çalış da bu istek artsın. Bu suretle de gönlün şu ten kuyusundan çıksın. [149]
Can, doğan kuşuna benzer, ten ona tuzaktır. O, beden tuzağına ayağı bağlı, kanadı kırık bir halde düşüp kalmıştır. [150]
Tenimin her kılında bir dil olsa da hepsiyle sana şükretmeye kalkışsam yine şükründen âcizim. [151]
Canından, teninden doğan işin, çocuğun gibi gelir, senin eteğini tutar.[152]
Tanrı şarabı, insanı o çalgıcıya, o okuyucuya götürür; bu ten şarabı da bu çalgıcıdan, bu okuyucudan gıdalanır.
Söze gelince ikisi de birdir ama hakikatte bu Hasan'la o Hasan arasında fark çoktur.
Arada söze ait bir şüphe var ama gökyüzü nerede, ip nerede?
Sözdeki birlik, daima yol vurur. Kâfirle müminin birliği, ten bakımındandır.[153]

Su gibi ten testisinde kaldıkça dedikoduya kapılırsın, habbeler gibi savaştasın, barıştasın.[154]

Biz bildik ki şu tenden ibaret değiliz. Beden olmaksızın da Tanrı ile yaşarız. [155]

Kaynak:

Mevlânâ Celâleddîn - MESNEVÎ-İ ŞERİF Tercümesi, Çeviren: Veled Çelebi (İzbudak)

https://youtu.be/enK81xaAzhc

Tende cânım canda cânânımdır Allâh hû diyen,

Dilde sırrım sırda sübhânımdır Allâh hû diyen.

Dest-i kudretle yazılmış yüzüne âyât-ı Hakk,

Gönlümün tahtında sultânımdır Allâh hû diyen.

---

[147] Mesnevî-i Şerif, c.V, 144-149
[148] Mesnevî-i Şerif, c.V,788
[149] Mesnevî-i Şerif, c.V,1735
[150] Mesnevî-i Şerif, c.V,2280.
[151] Mesnevî-i Şerif, c.V, 2315
[152] Mesnevî-i Şerif, c.VI,419
[153] Mesnevî-i Şerif, c.VI,646
[154] Mesnevî-i Şerif, c.VI,27
[155] Mesnevî-i Şerif, c.V,3340.

Cümle â'zâdan gelir zikr-i "Enel Hak" nârası,

Cism içinde zâr u efgânımdır Allâh hû diyen.

Geceler tâ subh olunca inledir bu dert beni,

Derdimin içinde dermânımdır Allâh hû diyen.

Yere göğe sığmayan bir mü'minin kalbindedir,

Katremin içinde ummânımdır Allâh hû diyen.

Kisve-i tenden muarrâ seyreder bu gökleri,

Çark uran abdâl-ı uryânımdır Allâh hû diyen.

Her kişiye kendiden akreb olan dost zâtıdır,

Ey Niyâzî dilde mihmânımdır Allâh hû diyen

https://youtu.be/9QMb0CrLEPA

Kamer çehre peri-rü tende canım

Nigârım, dilberim, ruh-i revanım

Enisimsin sim-berim yâr-i vefadarım

Nigârım, dilberim, ruh-i revanım

https://youtu.be/8g5hIXqRNyE

Dilberle dem beraber derdi elem beraber
Cân-u ten o dilber oldu bimem ki nem beraber

Mevlâda yâri mecnun leylâda yâri mecnun
Sahrâda yâri mecnun gezdikçe gam beraber

Gül dertli gonca dertli yâr benden önce dertli
Şol dertli nice dertli derdi elem beraber

204 Yazılar

Menzâr edince Dilber bakıpta handân eyler
Olsa şarâb-ı kevser yarsız nidem beraber

Bahtın Hulûsi yâver yâr oldu ol dilâver
Elde sabûh-u sağer ol gonca fem beraber

BAŞIMIZI BELAYA SOKAN ÖLÇÜLER

İnsanın başını derde sokan kullandığı ölçülerdir. Bu ölçüleri nerde ve nasıl kullanacağını şaşırmış insan, sonunda başına olmadık şeyler getirir. Tüy için kg, taşı ölçmek için miligram kullanmakta ısrar ederse, terazinin kefesini denge tutmak için uğraşır durur. Sonunda gurur ve isyan bayrağını çeker. **"Bu olmuyor, uymuyor"**deyip çıkıverir. Ölçülerimiz bize göre uyumlu olabilir. Fakat büyüklüğünü tahmin edemediğimiz şeyler hususunda, yenik düşen ölçümüz yüzünden inkara varan düşüncelerimizin çıkış nedeni budur.
Yaratılmış olmak.
İnsan yaratılmıştır. Doğduğu günü bilmez, öleceğini de. Önceden bildirilen bir konuya inanç duyarken, ölçmeye başladığında, kudret ettiği husus onu çok zaman yarı yolda bırakacaktır. Çaresizliğini kendine yediremeyince de, yıkım sürecini başlatan zulme yönelmek mecburiyetinde kalacaktır.
"Kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi size vermiştir. Allah'ın nimetini sayacak olsanız bitiremezsiniz. Doğrusu insan pek zalim ve çok nankördür."

(İbrahim, 34)

Kabul etsekte, etmesekte, Allah Teâlâ, Âdem'e bildirmese idi, insan kaç meselenin köküne ilerleyecek, düştüğü karanlık delikten ışığa çıkaracak yolu bulabilecekti ki?
İnsan özgür yaratılmıştır. Ölçülerini kendisi ayarlama hakkı da vardır. Fakat hakikat bizim ölçülerimize uyumsuz geldiği vakitler de, ancak ilâh yardım gelmezse yıkılacağımız kesindir.
"Rabbin seni yalnız bırakmadı" (Duhâ,3) ile bildirilen haber **"Ben yere göğe sığmadım, ancak mü'min kulumun kalbine sığdım."**hadisi kutsisine işaret eder. Bu sığış Allah Teâlâ'nın kulun kalbine fehmine nüfüz edişi ile onun inançlı olmasına yardım edişidir. İşte batıla dalan filozof kafaya Allah Teâlâ yardım göndermeyip azametiyle tecelli edince, filozof akıl şişmeye başlar. Bu öyle şişiştir ki, gururu ile süslenir. Her bir şişkinliği onun zalimliğini artırır. Diyeceği son söz **"yok"**un türevleridir. İnsan saymaya çalıştığı ve ölçüşüne sığdırmaya uğraştığı husus sığmazlığa eriştiğinde inkar etmek zorunda kalır.
"Dünya hayât bir aldanış metâından başka bir şey değildir."

(Hadîd, 20)

Bütün gayretleri ile bulduğu sonuç yıkılmış bir beden ve yorulmuş akıldır. Varacağı son noktada uyduğu ölçünün onu aldatmış olmasıdır. Bu benlik onun dünyasında değişime sebep olmuştur. O da ancak kendisi ve avanesidir.
Kulluğun başladığı ve bittiği yerde haber vardır.
Bu haberi ben bulacağım diye uğraşan çok olmuştur/olacaktır. Bilinmelidir ki, bu kazanılma ile ele geçen bir şey değildir.
Sorulursa yalan söyleyenler olmadı mı?
Evet oldu. Fakat Allah Teâlâ yalancıların ipliğini herzaman bozmaktadır. Bu bozuşun uzun vadeli olması olması ise mekr-i ilâhinin tecellisidir.
Düştüğüm sıkıntıdan ben kendim kurtulmak istiyorum, aklım bana kâfi gelmez mi dersen, ölçüler sisteminde tüyünü tonla tartmaya devam ederse bir kişi, sonuç alamayacağı kesindir.

Gururunu yen ey insanoğlu, eğer bir ölçü arıyorsan, bütün bildiğin ölçülerden en küçüğünü seç. O da kendi zayıflığındır. Kâinata kendi zayıflığınla bak. O zaman kalbine Tanrının sığdığını, sığındığını göreceksin. Tabiat Tanrının sana yüzünü açtığı vizyondur. Tabiatı anlamaya çalışırken de ona Tanrıyı feda etmeyip, Tanrıda onu yok edersen, karşında kala kala bir sen ve O olacaktır.
Zayıflığını kabul edip, çaresizim dediğin zaman gurur perdelerimiz yıkılıyorsa, her şe'nde indirdiği gibi Allah Teâlâ vahyini senin içinde indirecektir. Bu indiriş, gelmiş olan hakiki haberi kabullenmekte kalbinin iştiyak ve elyak oluşuna bağlanmıştır. Taşlardan su çıkaran Rabbim katılaşmış kalbini yumuşatacak ve sana haberini getiren peygamberini sevdirecektir. Ölçülerin kurbanı olmadan Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin haberlerine dönüş yaparak kurtuluş yolunu kolayca bulacaksındır.
Sonunu ölümle bağladığımız fani hayatta, bâki kalan ancak Allah Teâlâ'dır.

İhramcızâde İsmail Hakkı

SÂYENDE

Sâye, hakikatin öteye düşen ikizi. Hakikat küçük, sâye çok büyüktür. Sâyenin kudreti hakikatiyle, birliğinde ise figân, destan olur.

Sâyede bulduğumuz hakikatin ziyâsından emin değiliz. Sevindiğimiz, kavuştuğumuz ferahlık, bize mani, özgürlüğümüzü çalmış bir âteşindir. Evveli karanlık, sonu karanlık olan nurlu hayatımızda, başımızı sardığımız hâleler ancak bizi yok etmektedir.

Ey Sevgili

Saye-i hikmetinde menfaat, yine sâyende izah bulmuştur.

**

Çemen buhur vermez sâye-i gönlümde,

Hânende çağlayıp, efgende guyende

Sâyende görün deriz   gülşeni görende

Şerhûş olmuş bir leyli ne bilir ne söyler

***

Ne çemen ne sâye-i gül

Ne bahar ne boyu sümbül

Bana sitem etme bülbül

Men âşıkı kakül yâre

Can kurban ol şivekâre

**

Ya leyle bir daha ya leyli

Ya leyli on daha ya leyli

Men âşıkı kakül yâre

Can kurban ol şivekâre

**

Gel benim kakülü kemendim

Boyu boyuma menendim

Sen benim ağım efendim

Men âşıkı kakül yâre

Can kurban ol şivekâre

Urfa

https://youtu.be/BKxTxHv18cc

SÂYE-İ AŞKIN

Bu dünyadaki insanlar mum ateşi önündeki üç kelebek gibidir:

İlki ateşe yaklaşmış ve demiş ki: "**Ben aşkı biliyorum.**"

İkincisi ateşe yavaşça kanadıyla dokunmuş ve demiş ki: "**Aşkın ateşinin nasıl yaktığını bilirim.**"

Üçüncü kendini ateşin ortasına atarak yanıp kül olmuş.

Gerçek aşkı sadece o bilir.

(Ferudiddin Attar – Mantık'ut-Tayr (kuşların dili))

şiirin farsçasını dinlemek için

https://youtu.be/B03nMCZGvBs

https://lafazanlar.wordpress.com/category/gokkubbe-altinda-soylenmis-sozler/

https://youtu.be/1b6sD_6Txi8

CHAND KİLO KHORMA BARAYE MARASSEM-E TADFİN/ Cenaze İçin Bir Kaç Kilo Hurma (2006)

85 dk

Yönetmen: Saman Salur

Senaryo: Saman Salur

Ülke: İran

Tür: Komedi, Dram

Vizyon Tarihi:24 Ağustos 2006 (İngiltere)

Müzik: Arya Aziminejad

Nam-ı Diğer: A Few Kilos of Dates for a Funeral

Oyuncular: Mohsen Tanabandeh, Nader Fallah, Mohsen Namjoo, Mahmud Nazar-Alian, Hossein Rashid-Ghamat

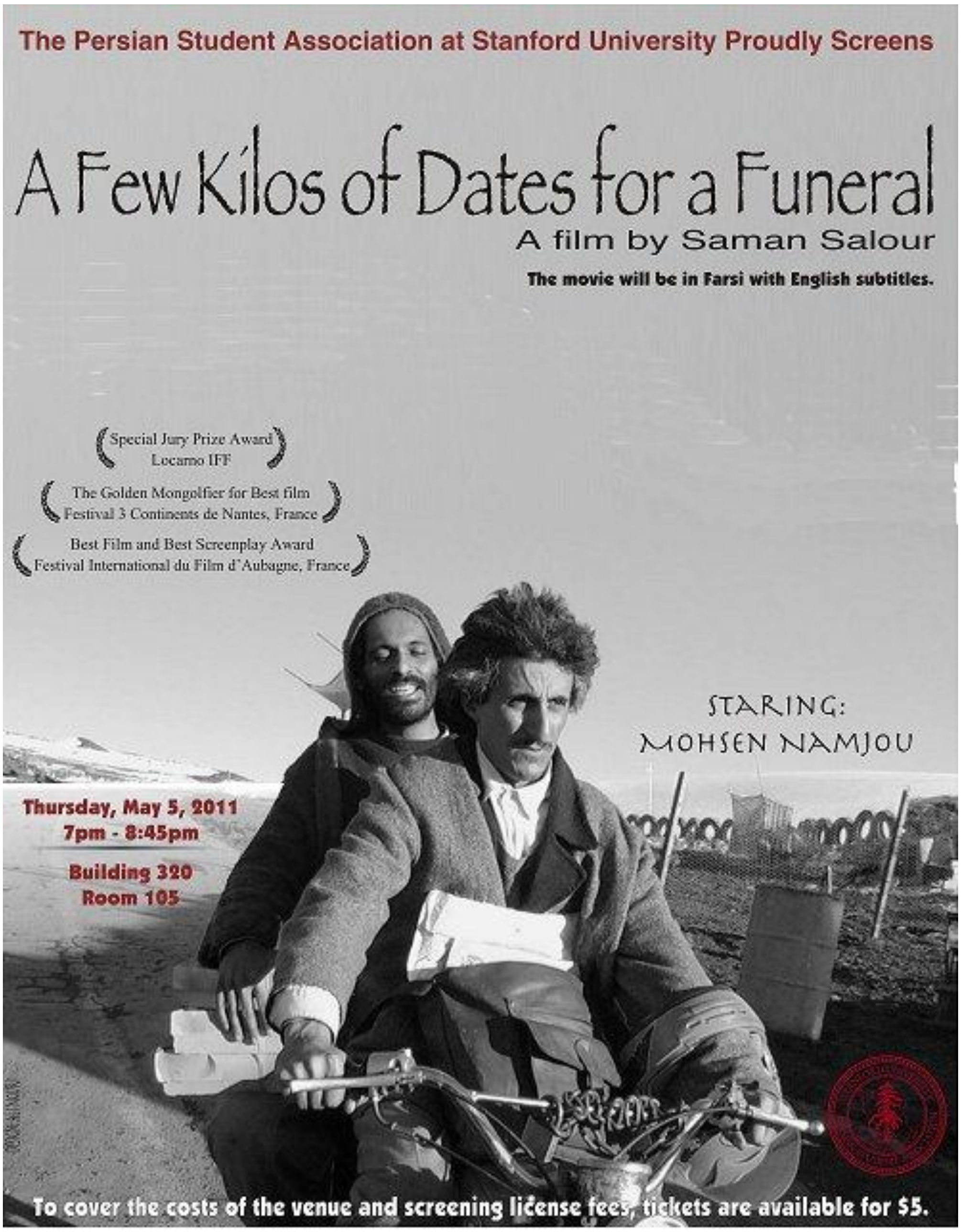
Özet

Sadry ve Yadi, ana yolların çok çok uzağında, ıssız bir benzincide çalışırlar. Kıştır ve her taraf karla kaplıdır. Sadry ara sıra ortadan kaybolur ve hava durumunu bir saplantı haline getirmiş gibidir. Yadi komşu kasabadan bir kıza aşıktır. Bu ikili arasındaki ilişki, az sayıdaki ziyaretçileriyle beraber Beckett'in Godot'yu Beklerken hikâyesinin modern bir versiyonu haline gelir.

Hakkında

Cenaze İçin Birkaç Kilo Hurma

İma C. Özkan | 29 Ocak 2013

Başkasına muhtaç olma duygusunun, vicdanı oluşturan ilkelerin en esaslısı, en derini, en köklüsü olduğunu ve başkasına, yani ötekine, her daim ben'in, biz'in sınırlarını belirleyen diğerine, diğerlerine muhtaç olduğumuzu söyler Dücane Cündioğlu.

İma C. Özkan yalnızlık ekseninde "Cenaze İçin Birkaç Kilo Hurma" filmini masaya yatırdı. Ve insanı anlattı. Kendini bilmek için çıldıran insanı... Derinlikli bir yazı sizi bekliyor.

***

Karın yağdığını görünce/ Kar tutan toprağı anlayacaksın

Toprakta bir karış karı görünce/ Kar içinde yanan karı anlayacaksın.

Allah kar gibi gökten yağınca/ Karlar sıcak sıcak saçlarına değince

Başını önüne eğince/ Benim bu şiirimi anlayacaksın.

S. Karakoç

İnsan ömründe bir kere gördüğü bir çift gözden ötürü, birine vurulabilir mi?

Yahut, tek cümleden ibaret birkaç saniye boyu duyduğu sesten ötürü âşık olabilir mi?

"Hadi canım! Hangi yüzyılda yaşıyoruz; olur mu hiç öyle şey!"diyebiliriz, bunda şaşırtıcı bir yan yok. Temel soru belki de sahiden bu: Hangi yüzyılda yaşıyoruz?

Biraz daha genişletelim soruyu o halde; nasıl bir asırda yaşıyoruz?

Tamı tamına bir yanılsama çağında yaşıyoruz. İğne atsan yere düşmez bitişikçenekli insan kalabılığı bir yanda; diğer yanda katışıksız bir ıssızlık. Adı üstünde, "yanılsama" işte; sanıyoruz ki kentlerin uzağında bir başına yaşayanların, kimsesiz kalanların yazgısında cirit atan cevval bir süvaridir yalnızlık. Hâlbuki bir yalnızlık yüzyılı düpedüz yaşadığımız. Evet biz, her birimiz; aralarına birer kavi düğüm atılarak ve fakat aynı ipe dizilmiş tesbih taneleri: Değemeyiz birbirimize, bizi birarada tutan şu ip bile soylu bir yanılsamadan başka nedir ki?

Bizi birarada tutan şey; aynı sırat üzre, itinayla tefrik ve tasnif edilmiş, dahası parodik biçimde çoğul bir zamirle "biz"e uladığımız "hiçin dibine kadar" yolu olan bir yalnızlık. Peyami Safa'nın da o şahane romanına ad koyarken acı acı güldüğüne neredeyse emin olacağım: **Yalnızız!** Tüm trajedilerin gülünç bir yanı olduğunu nasıl inkâr edebiliriz. Öyle ya; "biz"den ve"yalnızlık"tan varılan kavşak Yalnızız! O sebepten **"Yalnızım, evet herkes yalnızdır, yalnızız. Bütün ihtilaflarımızda yalnızlıklarımız çarpışıyor. Hatta kendi kendimizle mücadelelerimizde bile kendilerimiz birbirine karşı yalnızdır"** diyordu. O sebepten **"Tutkal kıvamında susuşları, yalnızlığın keskin tineriyle inceltip, kendi kendimize mırıldanmalara çevirdiğimizde, dudaklarımızdan dökülen yalnızca 'Ne yaptım?' Ne yaptık biliyor musun?**

Belirsiz bir zamire sürüldük. Aşkın hiçbir eylemi, çekilmez bu zamirle" diyordu. Nasıl bir asırda yaşıyormuşuz; biliyoruz şimdi. **Belirsiz zamirler asrında**. Bu bilgi işimize yarıyor mu?

Yoksa yalnızlığın tüm teknik imkanlarını zorlayarak bayağı kesirler âleminde kendimize yarım porsiyonluk irrasyonel satıhlar mı buluyoruz?

Edip Cansever bu "sıfırın altındaki" çetin yalnızlığı kastediyor olmalı **"Bir kişi bile değilim yalnızlıktan"** derken.

Yontma taş devri, cilalı taş devri, maden devri derken; vardığımız yer **"Bir kişi bile değilim yalnızlıktan" devri!** O halde, fazla emin olmayalım bir çift göze yahut bir cümlelik sese kapılmayacağımıza. Öyle bir yalnızlık ki, bir yazı karakterine, bir film kişisine, elektronik posta kutumuzdaki bir spam mesajına ya da ne bileyim bir ineğe, hatta cansız olduğuna aldırmadan bir ölüye bile en derin sırlarımızı verebiliriz. Bir ölüye; evet evet bir ölüye. Bunun nesi tuhaf?

Yiyen, içen, yürüyen, nefes alan ve fakat susan bunca yaşayan-ölü resmi geçidinde, kolay kolay "canlı" diyemeyiz bir diğerimize. Ömür denilen akordsuz ve paslı çalgılar topluluğunda, orkestra çoktan bilincin alt katındaki bir ardiyeye terkedilmiş. Bir ölüden ziyade bizim ihtiyacımız var yaşadığımızın kanıtlanmasına. Bir ölü bile; salt ölmüş olmasıyla bir vakitler yaşıyor olduğunu kanıtlayabilir. Öyleyken biz, o meşhur filmde **Donnie Darko**'nun dediği gibi **"Yalnız olmadığıma inanmak istiyorum ama, bunu destekleyecek hiçbir kanıtım**

yok"noktasındayız. O halde zaten sık sık **"var olduğumuz izlenimi verecek"*** bir şeyler buluyorken kendimize, kolayca varsayımsal başka şahsiyetler de uyarlayabiliriz.

Bana tüm bunları yeniden düşündürten bir film izledim yakınlarda. Yine başlangıçta sırf adından vurulduğum filmlerden biri; bir İran filmi. Daha önce adını bile duymadığım, yeni dönem İran Sineması'ndan çok genç bir yönetmene; **Saman Salur**'a ait bir film. Orijinal adı **Chand Kilo Khorma Baraye Marassem-e Tadfin** olan bu film, Türkçeye **Cenaze İçin Birkaç Kilo Hurma**olarak tıpkı İngilizceye olduğu gibi neredeyse birebir çevrilmiş. Altı yıl önce, 2006 yılında tamamlanmış olan film, bildiğim kadarıyla en son Fransa'nın güneyinde düzenlenen 8. Oben Uluslararası Film Festivali'nde en iyi orijinal film senaryosuna verilen ödülü aldı. Daha önce de **Edinburg, Locarno ve Nantes film festivalleri**nde çeşitli düzeylerde ödüle değer bulunmuş. Hikâyesi, seçtiği tabiat ve oyuncuları kadar; dediğim gibi adı da benim açımdan son derece cazibeli olan **Cenaze İçin Birkaç Kilo Hurma'**da **postacı Abbas** rolünde **Mohsen Namjoo**'yu görmekse tamamen katmerli bir heyecan yarattı. Çünkü yıllardır, başta **"Ey Sareban",** Hafız'ın sözlerine bestelenmiş "**Zolf bar-bad"** ve **"Gees"**olmak üzere pek çok şarkısını defalarca dinlediğim bir sanatçı Namjoo.

Sinema dünyasında özellikle **İran Yeni Dalgası** olarak etiketlenen yönetmen ve filmler denince,**Kirazın Tadı** ile 1997'de Altın Palmiye alan **Abbas Kiarostami**, ardından sözgelimi**Kaplumbağalar da Uçar** ile **Bahman Ghobadi** hatırlanır. Ayrıca diyelim **Serçelerin Sessizliği**yanı sıra Türkiye'de hayli popüler olmuş **Allah'ın Boyası/Reng-i Huda** ve **Cennetin Çocukları**ile **Majid Majidi** de İran Sineması'nın en tanıdık isimleri arasında muhakkak anılır. Her birini müthiş tad alarak izlemiş olmakla beraber, yine de benim açımdan tüm **İran Sineması için bir "standart"** olan ve cidden bir şaheser olarak gördüğüm **Gav/İnek** filmi ve onun yönetmeni olan**Dariush Mehrjui'**nin yeri bambaşkadır. 1969 yılında çekilen Gav bana kalırsa, sözünü edeceğim**Cenaze İçin Birkaç Kilo Hurma'**nın da referans kaynağı, hatta mihmandarı olduğu için, bu tevafukun filmden etkilenişimdeki payını belirtmeden geçemeyeceğim.

İran çölünde, dünyanın dışındaymış hissi veren bir peyzajda; yeni çevre yolunun tamamlanmasıyla birlikte yoldan çıkan, tenhalaşan bir benzin istasyonu. Kuş uçmaz, kervan geçmez bir mıntıka. Handiyse hurdaya çıkmış iki petrol pompası, pencerelerine naylon gerilerek eve dönüştürülmüş Nuh nebiden kalma taka bir minibüs ve orada yaşayan iki adam. Biri eski bir dövüşçü olan **Ağa Sadri**. Gözlerinin tekini muhtemelen o gösteri dövüşlerinden birinde kaybetmiş. Yanında bir de yardımcısı var. Ne motorluluğu ve dahi ne de taşıtlığı kalmış minibüs içinde birlikte yaşıyor; ihtimal ki hiç gelmeyecek olan müşterilere bu tenhalıktan hizmet vermek üzere bekleşiyorlar. **Sadri** ve **Yadi** bekleşiyor. **Farsça 'tenha'yalnızlık** demek. Bekleşirken yan yanalar ama dünyanın tüm otoyollarını uç uca eklesek aralarındaki mesafeyi kapatamayacağımızı biliriz.

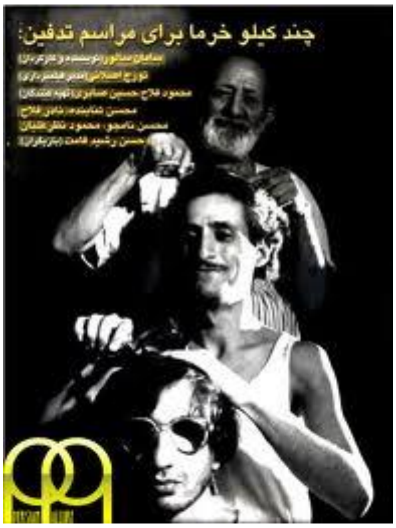
Sadri ile Yadi, bu karla kaplı çölün ortasında çoğunlukla da Sadri'nin bitmez tükenmez "anten ayarları" yaptırması yüzünden didişip dururlar. Çünkü Sadri, adam gibi hiçbir yayını çekmeyen eski televizyondaki hava raporlarını takıntılı bir şekilde dinlemektedir. Ansızın ortadan kaybolduğu zamanlar dışında tek düzenli merakı bu meteoroloji verilerine ulaşmaktan ibarettir. Yetkili ağızlardan gelecek bilgilere ulaşamayınca ise, başını gökyüzüne kaldırıp, bulutların geçişini incelemektedir. Bugün kar yağar mı?

Neden yine güneş çıktı bulutların arasından?

Kar, biraz daha kar yağamaz mı şu kış gününde?

Eski mesleğini icra eder sık sık Yadi'nin üzerinde. Fakat Yadi bir türlü koordinatlarını değiştirmez, olduğu yeri terk etmez. Çünkü Yadi; ömründe bir kez gözlerini görüp kara sevdaya düştüğü yakın kasabalardan birinde oturan kıza, boyuna ateşli aşk mektupları yazmaktadır. Dahası, bunca vakit tek satır cevap alamadığı halde, günün birinde onunla evleneceğinden en ufak bir şüphe duymamaktadır. Peki bu iki kayıp ruhun meskun olduğu izole coğrafyada mektuplar nasıl yollanır?

Tam bu noktada bölgenin bisikletli postacısı **Abbas** ile tanışırız; **Mohsen Namjoo** yani. Abbas, Sadri'den ve onun saldırganlığından çekinmesinden dolayı, Sadri'nin ortadan kaybolduğu zamanları seçer Yadi'yi ziyaret etmek ve mektuplarını almak için. Özürlü bir erkek kardeşi ve hallaç bir babası olan Abbas'ın en büyük hayali de motorsiklet sahibi olup işini yapmaktır. Yadi ve Abbas'ın diyaloglarını içeren sahneler, filmin kara mizahı en başarılı kullandığı sahneler aynı zamanda.

Filmin en özel bölümlerinden biri, Sadri'yi durmakta olan otomobil içindeki kadınla konuşurken gördüğümüz bölüm. Yüzü bu süre boyunca kadrajın dışında kalır gizemli kadının. Yalnızca yüzük takılı parmaklarını görürüz. Sadri ona; daha önce nasıl âşık olduğundan bahseder. Âşık olduğu kadının, her zaman örtülü olduğu için, bir kez bile yüzünü görmediğini söyleyerek başlar konuşmasına. Kocaman ağır arabaları kaldırdığı bir gösteri esnasında; seyredenler arasındaki bu kadın **"Büyük dövüşçü, sen iyi bir adamsın"** demişti hepsi bu. Sadri sesine âşık olduğunu söyler o kadının. Ve bir daha hiç gelmediğini, onu hiç görmediğini. O günden sonra, eskisi gibi arabaları kaldıramadığını, ellerinin titrediğini; hatta bir sefer tam işin heyecanlı bölümünde ellerinden yere düşürdüğünü, izleyenlerin onunla bu yüzden alay ettiğini. Bu konuşma boyunca kadından tek bir ses çıkmaz. Derken sahne değişir. Kimdir bu kadın; ne yapmaktadır bu ücra yol kenarında hem de kar yığınları arasında?

Kara mizah ile dramın tüm unsurlarını barındıran hikâyede, bütün bu saf yalnızlık içinde yürüyen üç farklı dokunaklı aşk öyküsünün izini sürmek ne kadar tuhaf! Sadri, Yadi ve Abbas. Film temelde bu üç karakterin özlem, bekleyiş ve aşk halleri üzerine. Fondaki kar ve cebr-i coğrafyanın da başoyuncu olduğu yörüngede cereyan eden yalın bir öykü. Bir de açılışta ilk olarak satıcının birinden **"Cenaze için birkaç kilo hurma"** isterken gördüğümüz cenaze aracı sahibi **Oruç** var elbette. Nadir de olsa, Sadri ve Yadi'yi ziyaret eden, daha ziyade kimsesiz cenazeler için defin işlemlerini gerçekleştiren bir adam Oruç. Son ziyaretlerinden birinde Sadri ona ayrıntılı şekilde, gömülmesi ertelendiği takdirde bir cesedin ne kadar sürede bozulacağına dair sorular soruyordu. Cesedin bir kadın ya da erkek olması halinde durumun değişip değişmeyeceğini sonra. Oruç; kış olmasına rağmen karların yavaş yavaş eridiğinden, bu halde bir cesedi fazla tutmanın tinsel ve fiziksel tehlikelerinden söz ederek yanıtlıyordu onu.

Karakterlerin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal izolasyonuna çok başarılı bir peyzaj oluyor hakikaten mevcut mekân. Hiçliğin ortasındaki bu ıssızlık, bu her şeyin göründüğü gibi olmayacağına dair hüzünlü bilgi, filmin siyah-beyaz çekilmiş olmasıyla pekişiyor, insanın iliklerine işliyor. Röportajlarından birinde, toplumun geri kalanı tarafından bir nesnenin tozuna üflercesine marjın dışına, dünyanın dışına atılmış; unutulmuş bu insanların kaderine derin bir ilgi duyduğunu söyleyen yönetmenimiz Saman Salur'un başarısı, bundan sonraki filmografisini takip etme konusunda müthiş bir tahrik unsuru elbette. Aslına bakılırsa, her haliyle estetik zekâsı gelişkin bir sanatçı gözünden çıktığı belli olan çerçeveler, Salur kadar görüntü yönetmeni **Touraj Aslani**'ye de hayran bırakıyor. Hele bazı geniş açılı çekimler vardı ki; peyzajın camlara vuran yansısını çerçevelemiş kimi fotograflar, insan kenarlarından tutup her zaman bakabileceği bir duvara asma iştiyakıyla doluyor. Mohsen Namjoo'nun yanı sıra, diğer oyuncuların oyunu da yerinde ve temizdi: **Mohsen Tanabandeh, Nader Fallah, Mahmud Nazaralian ve Hassan Rashid Ghamat.** Ayrıca filme dair bir ayrıntı olarak, **Arya Azimi** tarafından yapılan müziğin de festivallerde hayli ilgi topladığını belirtmek gerek.

Hikâyenin karakterleri sanki birer duygu durumunun alegorisi. Misal adının anlamı **"hoşgörülü kimse"** demek olan **Yadi**; umuttur. En derin üzüntüsünü, Abbas'a emanet ettiği mektuplarıyla ilgili ihaneti öğrendiğinde bile hudutsuz iyimserlikle maskeleyebilmişti. Sadri ise; **Beckett**'in hiçlik coğrafyasının, **Buzzati** çölüne benzer arkaplanında, **ümitsiz bekleyiş**tir olsa olsa. Abbas'a gelince; Abbas, ıssızlığa muvakkat bir ziyaretçi olarak, ne olursa olsun **"ıs"**lı hayata bir ucundan tutunmaya dair remiz. Ontik kimi duyarlıkları bazan kasvetli, bazan absürd kara komedi ile birleştiren daha ayrıntılı alegoriler bulmak da mümkün. Hatta postacı Abbas'ın benzin istasyonuna müşterilerin ilgisini(?) çekmek üzere getirdiği; kalın karton üzerine resmedilmiş adam boyu **David Beckham** posterinin göründüğü sahne, sürreal bir selam olarak kabul edilebilir. Kimsenin hatırlamadığı bu çorak, bu ıssız, bu tenha coğrafya; yine de küresel reklam dehalarının ulaşamayacağı kadar uzak olamazdı ya. Hem uzak diye bir şey yoktur!

Bir seferinde, karlar içinde duran arabadaki esrarengiz kadının yanına oturup, ona kendini çaresiz hissettiğini anlatırken, birden kadının parmağındaki yüzük ve boynundaki kolyenin olmadığını fark eder Sadri. Artık kadının yüzü de kadraja girmektedir. Yüzü ve sımsıkı kapalı gözleriyle, hafifçe omzuna devrilmiş başı. Filmin en vurucu sahnelerinden biri, bu dakikalardan sonra başlıyor. Sadri arabadan çıkar. Arabanın üzerine yerleştirdiği kar kütlelerini alıp bir kenara savurur. Yumak yumak bulutların gölgelediği gökyüzüne kaldırır başını. Sitemli sözlerle başlar ilkin. Gözünü yitirişinin acısını, yalnızlığın acısını haykırır. Göğe bakarak **"Gözümü kör ettiğinde, senin olanı geri aldın demiştim. Şimdi çok şey mi istiyorum senden; biraz kar yağsa dünyanın sonu mu gelir?**

Biraz kar yağdır ki, bana verdiğini koruyabileyim. Niye bana karşısın?"

Ancak filmin çarpıcı finalinde, göklerden Sadri'ye cevap gelecektir. Her şey sona erdiğinde, ortada araba da, kadın da, Yadi de kalmadığında; Sadri'nin avuçlarına kılık değiştirmiş bir nimet konacaktır. Hiç değilse bir hatıra, bir im isteyen Sadri'nin elleri işte bu şükran nesnesiyle dolacaktır. Bu sahneye bakarken belki de en iyisi, başlangıçtaki şiir dizelerinin devamını yâd etmek:

Bu adam o adam gelip gider/Senin ellerinde rüyam gelip gider

Her affın içinde bir intikam gelir gider/Bu şiirimi anlayınca beni anlayacaksın.

***S. Beckett; Godot'yu Beklerken'de Estragon Vladimir'e "Her zaman kendimize var olduğumuz izlenimi verecek bir şeyler buluyoruz di mi Didi?" diyordu.**

Filmden

Cenaze için birkaç kilo hurma alacağım.

Bir kadınla konuşmanın bu kadar zor olabileceğini bilmiyordum.

Yüreğim daralıyor, sana bir şey söylemeliyim.

Dürüst olmak gerekirse daha önce aşık olmuştum.

Yüzünü hiç görmedim.

Her zaman örtülüydü.

Sokak gösterim bittiği zaman demişti ki, "Büyük dövüşçü, sen iyi bir adamsın." Ve ben Sesine aşık oldum.

Ondan sonra artık aynı değildim.

Sürekli onu düşündüm.

Sonra birgün bir arabayı kaldırırken, ellerim titredi.

Yere düşürdüm.

İnsanlar benmle alay ettiler.

Sonra onu bir daha hiç görmedim.

Bir daha hiç gelmedi.

Şimdi biliyorum.

Yüreğimden başka hiçbir şeyi zapt edemem.

Hala aynı mı?

Hala görüntü yok mu?

Hava raporu niye bu kadar önemli?

Şimdi iyi mi?

Ya şimdi?

Hala aynı mı?

Bu kez oldu mu?

İyi değil mi?

Düğmeyi bir dene, belli olmaz.

Şimdi nasıl?

Şimdi biraz daha iyi mi?

İyi mi Sadri Ağa?

Sadri Ağa?

Düzelme yok mu Sadri Ağa?

Anteni her yöne çevirdim.

Daha nereye çevireyim?

Kablodan olabilir.

Kontrol edeyim mi?

Belki çalışır.

Aşağı gel.

Anlamıyorum.

Anteni mi ayarlayayım, aşağı gelip görüntüyü mü kontrol edeyim?

Anten ayarına devam edeyim mi?

Zaten televizyonda da bir şey yok.

Sadece kuru kalabalık veya topun peşinde koşan adamlar.

Bir de radyoyu deneyelim.

Orda da hava raporu veriyorlar.

Hava raporları hep yanlış olur zaten.

Kar tahmini yaptılar.

218 Yazılar

Şu güzel güneşli havaya bir bak.

Güneş köpeklerin hoşuna gidiyor.

Senin gibi.

Sen güneşi seversin.

Kara niye bu kadar taktın anlamıyorum.

İyi günler efendim.

Efendim?

Bana söz verdiğiniz motorsiklet konusu ne oldu?

Yine başlama.

Yeni bir şey yok.

Yazılı bir dilekçe vermek zorundasın.

Hergün gelip durma, beni kızdırıyorsun.

Hergün buraya geliyorsun.

Cebimde motor gezdirmiyorum ya!

Bisikletle çok soğuk oluyor.

Bütün postacıların aynı sorunu var.

Üşüyen sadece sen değilsin.

Bir daha buraya gelme.

Katlanamayacağım.

Aylar oldu Bir dilekçe yaz.

Onu göndereyim.

İlk haberi olan sen olacaksın.

Yarın görüşürüz.

Yarın yine mi geleceksin?

Söylediklerimden tek bir kelime bile anlamamışsın!

Kenara çek, burda ineceğim!

Güya bana işeret verecektin!

Bisikleti tut.

Sadri'yle sorun çıksın istemiyorum!

Çabuk ol, bisikleti tut!

Sana nasıl işaret verebilim?

Uzağı bulanık görüyorum!

Üzgün olduğum zaman da artıyor.

Sadri'yle iyi geçinme çabalarımı baltalıyorsun.

Tükürüğümden başka hiçbir şey içmiyorum.

Şu kahrolası mesane!

Şimdi daha net görebiliyor musun?

Rahatladın mı?

Rahatladım.

Sadri yok mu?

Yok.

Gerçekten aklını kaçırdı artık.

Sürekli ortadan kayboluyor.

Nereye gidiyor kimbilir!

Bana bok gibi davranıyor.

Hatta vuruyor bile.

Mektubu ona verdin mi?

Ne dedi?

Bir şey dedi mi?

Tek kelime etmedi mi?

Bir şey olmuştur.

Bir şeyler yapmaya çalışacağım.

Senin yapabileceğin bir şey yok.

Ne diyorsun?

Onu seviyorum ben.

Ben mesanemden söz ediyorum!

Kolların yoğurt gibi.

Daha mı sert olsun?

Maşallah çok kaslısın.

Kes sesini, haberleri dinliyorum.

Ben askerdeyken İnanılmaz!

Gökte tek bir bulut yok.

Gökyüzü günlerdir açık.

Bu kış artık kar yağacağını sanmam.

Yadi?

Sadri?

Bu Oroudj Ağa.

– Bu kim?

– Kimsesiz birinin cenazesi.

Ne mücadele ama.

Bütün gün ailesini aradım.

Öğleden sonra gidiyorum.

– Nereye?

– Morga.

Cenaze törenini ve diğer şeyleri hazırlamam lazım.

Huzur içinde yatsın!

Tanrı Peygamberi ve inanları kutsasın.

– Nerde bulundu?

– Geçidin karşısında.

Ne zaman?

Karın çok yağdığı gece.

Haberlerde birçok kişinin kara gömüldüğünü söylediler.

Bu senin için iyi bir şey değil mi?

Hiç de değil.

Devlet bu kimsesizler için çok az ödeme yapıyor.

Bu Allah'ın cezası iş hiç karlı değil.

Yönetim sürekli eleştiriyor.

Arabamın kötü olmasını, hijyen durumunu veya fincanımı, herşeyi.

Sanki düğün arabasıyım!

Yeminle, eğer şu alet edavat olmasaydı, çoktan bu işi bırakırdım.

Cenaze arabası şöförü, siz buna bir meslek der misiniz?

Bu benzin istasyonu olmasaydı, biz de çoktan gitmiş olurduk.

Sana soran olmadı.

Kimse seni kalmaya zorlamıyor.

Kaybol şimdi!

İşte bu, şarkı söyle.

Sabah sabah ilk yaptığın bu mu?

Çocuğu yanında götür.

– Nereye?

– Bana yük oluyor.

Bana da öyle.

– İnsanlar ona tahammül edemiyor artık.

– Komşuları boşver.

Götür onu, insanların sinirlerini bozuyor!

– Meşgulüm.

– Götür onu!

Sana söylüyorum!

Selametle.

Nereye gidiyorsun çocuk?

O işe gitti, geri gel!

Yadi?

Sadri Ağa?

Selam verdim.

Sorun ne?

Niye cevap vermiyorsun?

Pompa nerde?

Tanrım!

Pompa nerde?

Nerde o?

Sadri annemin üstüne yemin ederim, bilmiyorum.

Hiç bilmiyorum!

Şimdi de pompa mı çalıyorsun?

Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum!

İnsanlar adımdan bile korkarken, beni kandırmaya cüret mi ediyorsun seni küçük bok!

Dur, dur vurma bana!

Dur bir dakika!

Ne düşünüyorsun anlamıyorum!

Sen neden söz ediyorsun?

Ben hiçbir şey çalmadım!

Eğer sana yalan söylüyorsam, kafamı kes.

Allah aşkına vurma bana, yalan söylemiyorum!

Ben aptal değilim!

İlk günden beri bana tahammül edemiyorsun.

Şimdi sana söyleyeyim.

Yalnız gitmeyeceğim.

Kafamı bile kessen yapmayacağım.

Ya birlikte gideceğiz, ya da patronu bekleyeceğiz.

Madem o kadar güçlüsün, git o korkaklara göster!

Bırak gelip işlerini devralsınlar ki, biz de gidebilelim!

İşlerini yoluna koy ve yeni bir hayata başlayalım!

Niçin bana vuruyorsun?

Ben hayattaki en zayıf adamım!

Herkes buraya baksın!

Buraya gelip hıncınızı benden çıkarabilirsiniz.

Bedava!

Tanrım!

Anam!

Anam!

Benden kurtulmayı neden bu kadar çok istiyorsun?

Bu şehirde gidecek başka hiçbir yerim yok.

Hırsızlığını inkar etmeye devam edebilirsin.

Biraz daha.

Bir pompadan söz ediyoruz, boş bir varilden değil.

Yönetim hiç bir mazeret kabul etmez.

Sebep ne olursa olsun.

Biraz daha.

Tek şüpheli sensin.

Bana güvenirler.

Burayı işletmeme izin veriyorlar.

Burada çalıştığım o kadar zamanda, hiç tek bir problem çıkmadı.

Boka batmış durumdasın.

Ama çok geç değil.

Eşyalarını al ve git.

Durumu ben hallederim.

Onlara hırsız benim derim, tamam mı?

Yine yola mı bakıyorsun?

Bu yol eskiden hareketli bir yoldu.

O arkadaş gidecek.

Yani Gitmesini sağlayacağım.

O bir hırsız.

Güvenilmez biri.

O gittiği zaman boş bir yatak olacak.

Orda uyuyabilirsin.

Bıyıkların için yine benim fırçamı mı kullanıyorsun?

Sadri, zahmet olmazsa bana biraz çay verir misin?

Giyinmişsin.

Nereye gidiyorsun?

Seni ilgilendirmez.

Tamam, sen bana bir çay ver.

Bu mektuplar kötü yazılmış olabilir, fakat bu benim el yazım değil.

Kolum kırık olduğu için, bu mektupları   benim için altımdaki kişi yazıyor.

İsmi Sadri.

İyi bir insan ama cahil.

Umarım iyi ve afiyettesindir.

Mektuplarıma niye cevap vermiyorsun   anlamıyorum.

Ama yine de, onları okuduğunu bilmek, beni mutlu ediyor.

Bisikleti durdur!

Dikkat et, fren yapma, seni tutacağım!

Tanrım!

Bu aynı kötü bisiklet.

Yakında motorsikletim olacak.

Bir dilekçe verdim.

Bana bir şey var mı?

Hayır yok.

Şaka mı bu?

Hiçbir şey yok mu?

Sabırlı olmalısın.

Bütün yaptığım sabırlı olmak.

Gerçek aşk mektupları yaz.

"Seni seviyorum, özlüyorum"ları unut!

Yapamıyorsan yapabilen birine yazdır.

Hiçbir şey, bir kötü söz bile söylemedi mi?

Yeminle, tek bir şey söylemedi.

Gece gündüz bu istasyonu bekliyorum.

Çok yakında muhasebeci hesap görecek.

Herşey ayarlandı, ikimiz de günde 12 saat çalışıyoruz.

Öğleden önce patron o, öğleden sonra benim.

Pompa onun mesaisi sırasında çalındı.

Değilse suyum kaynamıştı!

İşte.

Bu mektubu dün yazdım.

Bence diğerlerinden daha iyi oldu.

Kim bilir belki cevap yazar.

Şuraya, taahhütlü mektuplara koyuyorum.

Kendimi senin işe adadım.

Teşekkürler.

Kusura bakma ama Bak.

Senin 15 tane mektubunu götürdüm.

Bunlardan 8 tanesini ödedin.

Kaçı kalır?

Yedisi.

Her mektup 800 Toman.

7 kere 800 Eder   3200 Toman.

Yarın tanesi 1000 Tomana çıkacak.

Bana öyle bakma.

Seni kazıklıyor değilim.

Her birinin bana maliyeti 500 Toman.

Benzin fiyatları uçtu gitti.

Senin aşk mektuplarını götürmeye meraklı değilim.

Resmi mektup ve paketleden sorumluyum ben.

Ama aynı zamanda hayatının aşkını bulmanı da istiyorum.

Bu yanlış mı?

Hayır, bana iyi haberler getirirsen, mektup başına sana 10 bin veririm.

Selam Sadri Ağa.

Gittiğini düşünmüştüm.

Türbeyi ziyarete gitmiştim.

Duaların kabul olmuştur umarım.

Aslında senin için dua ettim.

Kendin ve pis hırsızlık alışkanlığın için dua etmelisin.

Hırsız olanın eli kopsun!

"Kolum kırık, "altımdaki kişi mektupları benim için yazıyor.

" Bu postacı Abbas'ın, o aşık olmuş!

Nasıl aşk mektubu yazılır bilmiyor.

Sürekli onun için yazmamı istiyor!

"İsmi Sadri. " cahil biri.

" Eğitimsiz! "Ama iyi bir insan." Bunu eklemesini önerdim.

Sana karşı garezi var.

Bunu yazmamı istemedi.

"Hoşçakal, "sadık kulun, "yalnız adam, Yadi." Baba.

Artık oğlanı alamam!

Ne yapayım, Allah onu böyle yaratmış.

Benim suçum değil ki.

Allah yaratmışmış.

Hadi ordan!

Ellisini aştıktan sonra, annemizi hamile bırakmak istemeseydin, bunu söylemeyecektin.

Kardeşim bir geri zekalı ben de bir zavallıyım.

Ne hormurdanıyorsun?

Tabi ki Allah'ın işi diyorum!

Biliyorsun ki kimse senin el yapımı döşeklerini istemiyor.

Kendine başka bir iş bul.

Akşamları hafif yemen lazım.

Bundan zarar gelmez.

Hiçbir şey yemediğim akşamlarda bile o rüyalarıma giriyor.

Ciddiyim, eğer güzel bir kız   rüyana girse, onunla konuşmaz mısın?

Yat uyu.

Gevezeliği bırakmazsan gelip seni ateşe atarım.

İyi günler Efendim Şu motor hakkında Ne motoru?

Beni delirtecek misin?

Delireyim o zaman!

Al şu motor makbuzunu ve defol!

Hergün buraya geliyorsun!

Git al lanet motorunu ve beni tanıdığını unut!

Git al motorunu!

Teşekkürler efendim.

Size borçluyum.

Teşekkürler.

Harika!

Sonunda motorunu almışsın!

Tabi ki aldım!

Hadi bir tur atalım.

Bu devlet motoru, o kadar güçlü değil.

- Ben iterim!

- Buna izin yok.

Burda çölde kim bilecek?

Sadri burada.

Bu postacı Abbas.

Yeni bir motor aldı.

Biraz dolaşacağız, hemen dönerim.

- Bana niye söylemedin?

- Gidelim, açıklarım.

Daha hızlı.

Senin yerinde olsam 140'la giderim.

Halen alışmaya çalışıyorum.

Sadri her şeyi biliyor!

Mektubumu bulmuş.

- Sahi mi?

- Sen gelmeden önce tartışıyorduk.

Bu mektup ne dedi, sana ne dedim ben de.

Eğer ısrar etseydi bir tane patlatacaktım.

Sen mi?

İşte paran.

İyi, ama saymamın mümkünatı yok!

Ne kadar?

Hepsi orda.

Kalanını vereceğim.

Motorunu kutlamak için pasta bile almışsın.

Benim düğün pastasını ne zaman alıyoruz?

Yakında, söz, hissediyorum.

İnşallah!

- Yadi.

- Evet.

Sadri beni gammazlarsa biterim, terfi etmeye çalışıyorum.

Bu çok fena, ne de olsa onlar aşk mektubu.

Endişelenme!

Güneş çok amansız.

Hava durumu karlı diyor.

Şu gökyüzüne bak bir de!

Bir bulut bile yok!

Neden bu kadar mutsuzsun?

Kardan hep nefret etmişsindir.

Oysa bence kar hayatidir.

Güneş ışığı cesede zararlıdır.

Sıcakla nasıl başa çıkıyorsun?

Ne kadar süre bozulmuyorlar?

Kışın sorun yok, çok sıcak olmaz.

Ama yazın onları buza koymak zorundayım.

Erkekleri mi kadınları mı?

Ne fark eder?

Hangisi daha hızlı bozuluyor öğrenmek istiyorum.

Bir fark yok.

228 Yazılar

Ceset cesettir.

Onu çabuk gömmelisin.

Değilse günah olur.

Bu ani ilgi niye?

Sebebi yok.

Kara gömülü bütün o cesetler   bahara kadar dayanırlar mı?

Sadece birkaç gün.

Fakat bu sıcaklık onları açığa çıkarır.

Cesetler hemen toprağa karışmazlar.

Varlıkları bilinsin isterler.

Patronlarından haber var mı?

Yok.

Er ya da geç onlar da varlıkları bilinsin ister.

Niye sürekli o yola bakıyorsun?

Üzülme.

Ya gelecek ya da bir haber yollayacaktır.

Keşke, ama buraya asla gelmez.

Sadece yazsa sevinçten zıplardım.

Arkadaşımıza bu sefer ne yaptın?

Sana çok kızgın.

– Kızgın mı?

– Evet.

Bunun için sebebi var.

Kaslarımı görün mü sen?

Onu alt ediyorum!

Ona hep vuruyorum.

Dalga geçiyorum onunla.

Sürekli onunla eğleniyorum.

Bu yola şanssızlık getirdiğini söylüyorum ona.

Bunu nasıl söyleyebilirsin?

Onu ne kadar saydığımı biliyorsun.

Buraya nasıl katlandığımı biliyorsun!

Bana kıyıyorsun Oroudj Ağa.

Dayanmaya çalış.

Yaşlı bir adamın öğüdüne kulak ver, o yaşlı adam ki, asla kimseyi dinlemedi!

Peki bu beni nereye getirdi?

Köy köy dolaşıyorum, cesetleri toplayıp şehre gömmeye götürüyorum.

Yani yani kimseye elimi uzatmak zorunda değilim.

Bakayım!

Çok güzel.

Sadri'de de bir tane var, ama bunun kadar güzel değil.

Eskiden sevdiğimizin yüzünü kolumuza ya da elimize dövme yaptırırdık.

Niye biliyor musun?

Böylece sevilmiş olduğumuzu asla unutmayız.

Aşık olman çok güzel bir şey, bundan başkasına ne.

Teşekkür ederim!

Dürüst sözleri severim.

Sadri böyle değil.

İçinde ne var bilmiyorum.

Kendini düğümle bağlamış.

Sürekli afyon içiyor.

Benimle konuşmayacak.

Siz arkadaşsınız, seni dinler.

Motor için nedişe etme!

Eskiden seni ve merhum anneni benimkine bindirirdim.

Tepelere tırmanırdık!

Kardeşini de al gezdir.

İyi bir iş yap.

Komşuları rahatsız ediyor.

Evde sıkılıyor.

Götürmezsen seni asla bağışlamam.

Tamam, haydi onu giydirelim.

Ne yapabilirim bir bakayım.

Ayakkabılar, çamaşırlar, antikalar alırım lambalar, semaverler, aliminyum ve pirinç kaplar alırım Sana bunu getirdim, böylece sıkılmazsın.

Sanırım fark etmişsindir, kelimelerle aram iyi değildir.

Arabanın radyosu bozulmuş.

Herşeyim sensin Herşeyim senindir İyi ki burdan geçiyordum.

Arabanın bir kısmı karın üstüne çıkmıştı.

Dışarda, güneş hakim.

Çok şansızım.

Eskiden kar ilkbahara kadar yağardı.

Şimdi kışın ortası.

Ve gökte tek bir bulut bile yok.

Kar sadece bir iki kez yağdı.

Bu kar yakında erir.

Ama endişelenme.

Gerekirse çölün sonuna kadar gidip sana kar bulacağım.

Herşeyin çaresine bakacağım.

Nerde kaldın?

Günler oldu.

Karı bize bırak.

Nerye götürüyorsun onu?

Artık akşamları gelmiyordun?

Oraya birkaç tane mazot varili gömdüm.

Bu bölgeyi bırak.

Akşam beni görmeye gel de sigara içelim!

İt!

Daha güçlü!

İt dedim!

Bu motorun güçlü olmadığını babama söylemiştim.

Ama seni almaya zorladı beni!

Kes sesini!

"Eskiden seni ve anneni benimkine bindirirdim"miş!

Yürüsene!

Zavallı annemin onun motorunda ne işi vardı ki?

Anne Kes sesini!

Şu halime bak!

Pompada sadece birkaç damla kaldı.

Gündüz vakti pompayı çaldı.

Sayacı bile çaldı insafsız.

Bir şeylerin peşinde.

O ve Oroudj çok sıkı fıkılar.

İstasyonun yakıtını karaborsada satıyorlar.

Ve bütün suç bana kalıyor.

Ölmelerini dilerdim!

Dişim beni öldürüyor!

Suyun var mı?

Neyse boşver.

Mesane sorunun dişlerini de etkiliyor.

Bu kim?

Onu tanımıyor musun?

Bütün kızlar ona bayılır.

- Buna mı?

- Evet.

Bazı adamlar ne şanslı!

O değil, o benim kardeşim Gholam.

Şu diğer adam Beckham.

Tanrı şifasını versin!

Bu şey nerden geliyor?

Şirketinizden!

Onu yanlış adrese yollamışlar.

Sorun ne?

Geri götür onu.

Yetkim yok.

Aslında hoş, müşteri çekebilir.

Doğru.

Kardeşime göz kulak olabilir misin?

Benim çok işim var.

Şaka mı ediyorsun?

Buraya ben bile çok geliyorum.

Olmaz.

Lütfen Yadi.

Zaten bir tane kaçık var, o yeterli.

O zaman aşk mektuplarını o kaçık taşısın!

Tamam hemen bozulma.

Bir kavga daha çıksa ne olacak sanki?

Bir haber var mı bana?

Buna inanmayacaksın!

Mektubu elimden kaptı.

Sahi mi?

Ne dedi peki?

Sadece mektubu elimden kaptı.

Gholam'ı öğleden sonra alırım.

Uslu mudur?

Tabi ki usludur.

Biraz daha.

Çabuk bana gözlükleri ver.

Çok klas!

Daha fazla koy, ödlek herif!

Daha Selam Sadri Ağa!

Teşekkürler.

Bu kim?

Gholam, postacının kardeşi.

Kaçık mı bu?

Biraz öyle.

Burda ne bok arıyor?

Onu türbeye götüreceğim.

Belki şifa bulur.

Şifaya ihtiyacı olan sensin.

Sadri Ağa yalvarırım, tutamıyorum artık.

Ordaki de ne?

Hangisi?

O Beckham.

Kızlar ona bayılıyor.

Çok yakışıklı biri.

Yönetim onu bize yollamış.

Sadri Ağa merhamet!

Guti, Baptista, Ramos, Carlos, Helguera ve Salgado Real'in orta saha oyuncuları.

Beckham ileride Bir kimsesiz Kimsesiz bir ceset Lütfen bıyıkların için fırçamı kullanmayı bırak.

Senin iyiliğin için söylüyorum.

Saçlarım dökülüyor.

Seninkilerin de dökülmesini istemem.

Battaniyeyi yıkadın mı?

Zaten temiz.

Yatakları da yap.

Sayacı sıfıra getir ki fazla mesayimizi hesaplasın.

Gerek yok, ben hesap tutuyorum.

Bu şey çok eski, onu sıfıra getirmek çok zaman alıyor.

Ne diyorsam onu yap.

Ben dışarı çıkıyorum ama döneceğim.

Sen burda kal, tamam mı?

Hava durumunu izle, kar yağıp yağmayacağını öğren.

Nereye gidiyorsun?

Belki birkaç damla yağ damlatıp, sayacı çalıştırabilirim.

Eğer telefon numaran varsa, belki zaman zaman sevgili arkadaşım Beckham'ın cep telefonunu ödünç alır, seni arar nasıl olduğunu sorarım.

Bu mektupla birlikte sana küçük bir hediye yolluyorum.

Umarım hoşuna gider.

Artık mektubumu bitireyim.

Umarım kısa zamanda haberini alırım.

İmza Yadi, Sabırsız adam Yadi.

Selam.

Pinti postacımız bugün nasıl bakalım?

Niye pintiymişim?

Çünkü iyi haber konusunda cimri davranıyorsun.

Yadi Ağa için bunca yaptığımdan sonra!

İşte aldığım karşılık!

Bozulma canım.

Al.

Sana çok büyük bir iyilik yaptım.

Yarından itibaren benden tonla mektup taşıyacaksın.

Ne yaptın?

Onu nerden buldun?

Sen beni gerçekten serseri sanıyorsun!

Hazine mi buldun?

Hazine mi?

Yanlış tahmin.

Bu sadece başlangıç.

Daha çok şaşıracaksın.

Bunu ona ver, göreceksin bana cevap yazacak.

Bunu ona kendin ver.

İşi bırakıp gidemem, biliyorsun!

Beş dakikalığına bile.

Atmaca gibi bu pompaları izliyorum.

Şehre gitmemin hiçbir yolu yok.

Tamam vereceğim.

Ama Gholam'a bakıver.

Yapacak işlerim var.

- Yine mi?

- Evet.

Krallara layık muamele görecek.

Gholam!

O adamlar ne arıyorlarmış?

Bilmiyorum.

Karın altında kalmış bir şey.

Soru sordular mı?

Bir kadını arıyorlarmış.

Galiba bir fotoğrafçıymış.

Fotoğraf çekmek için gelmiş.

Sen ne dedin?

Kimseyi görmediğimi söyledim.

Belki gece biz uyurken gelip geçmiştir.

Ne yapacağımı şaşırdım.

Lütfen bir şey söyle.

Yıldızlar bile bana karşı.

Hava ısındıkça ısınıyor.

Seni aramaya başlamışlar.

Yadi'yi soru yağmuruna tutmuşlar.

Seni sakladığımı anlarlarsa işim biter.

Bundan söz etmişken, Cenazeci Oroudj ile konuştum.

Cesedi bekletmek günahmış.

Talihsizlik.

Anladığıma göre bir fotoğrafçıymışsın.

İkimizin bir fotoğrafı olsa güzel olurdu.

Kolyen nerede?

Ya yüzüğün?

Kollarım ve kaslarım benim geçim kaynağımdı.

Kollarımı mahvettin, beni yere serdin.

Bir gözümü kör ettiğin zaman, senin olanı alıyorsun dedim!

Ama artık dayanamıyorum!

Senden çok şey mi istiyorum?

Sadece birkaç kar tanesi, hepsi bu!

Ver ki bana verdiğin şeyi koruyabileyim!

Beni bitiren güneşten başka bir şey yok!

Niye bana karşısın?

Sadece bırak biraz kar olsun!

Dünyanın sonu gelmez ya!

Şunu tut!

Yadi, gel şunu tut.

Buraya gel!

Yadi, şunu getir!

Şuraya koy.

Diğerini getireyim.

Sıkı tut!

Boşver yararı yok.

Aşağı asıl!

Yadi, gel şunu tut!

Bir bıçak getirip kes şunu ki hepsi uçup gitmesin!

Müziği kapat!

Komşuları düşün biraz, en azından sesi kıs.

Mihribanım Umarım iyisindir.

Son zamanlarda, seni sık sık düşünüyorum.

Nereye baksam, seni görüyorum.

O zarif ellerini, o güzel gözlerini

Düşüncelerim daima seninle.

Sadece tek dileğim var, seni en kısa sürede tekrar görebilmek.

I love you.

Abbas Esmaili Niye baykuş gibi gece gündüz orda bekliyorsun?

Şehre git.

Birşey yap.

Önceden postacı Abbas sürekli buralara gelirdi.

Gelecek sefere Oroudj ile birlikte şehre git, neler oluyor öğren.

Kımıldama.

Kımıldama.

Askerliğim sırasında tel örgüyü korudum.

Bir akşam bir asker tırmanıp kaçmak istedi.

"Dur" diye bağırdım.

Dikenli tele takıldı kaldı.

Onu bir güzel dövdüm.

"Benim nöbetimde kaçmaya nasıl cüret edersin?

" Bana yalvardı, "annem hasta bırak gideyim" dedi.

Ben de "niye bana söylemedin?" dedim.

Ve onu bir iki kez bıraktım gitti.

Ve arkadaş olduk.

İzinli olduğum zamanlar bazan evine gitmeye başladım.

İşte aşk hikayem böyle başladı.

Bir kız kardeşi vardı, güzeldi tabi!

Onun için, askerliğimden sonra buralarda kalmaya karar verdim.

Niye onu ziyaret etmiyorsun?

Zamanım mı var sanıyorsun?

Önceden bu yol çok kalabalıkken bir dakikam bile yoktu.

Şimdi hiçbir şey olmaz, şimdi bekçilik görevim var.

Ama bir pompa kaybolsa benden biliyorlar!

Yani şehre gitmeyi unut!

Ama ona sürekli yazıyorum.

Çok güzel aşk mektupları!

Son mektubu kaptığını söyledi postacı.

İnanabiliyor musun?

Ama niye bana cevap yazmıyor?

Kardeşi nöbet geçirdiğinden beri postacı Abbas da gelmedi.

Hayırsız.

Bunu halledeceğim.

Bugün bir erkek gibi onun evine gideceğim.

Kapıyı açacak ve ben diyeceğim ki "Senden hoşlanıyorum!" Sence mutlu olur mu?

Ne der acaba?

Ya sen Sadri'ye ne diyeceksin?

Nereye gittiğini bilmek isteyecek.

İstemez, onun hayali benim çekip gitmem.

Ama karımın elinden tutup onu ziyarete geleceğim.

Onu terk etmeyeceğim.

Düğün zamanı gelmiş görünüyor!

Hem de nasıl!

Üçüncü kez soruyorum Beni Kur'an'ın, resmi temsilcisi olarak, ve istediğiniz anda verilmek üzere 3 milyon Tomanın resmi olarak evliliğinizin, Bay Bay ?

Abbas Esmaili.

Abbas Esmaili ile resmi olarak evliliğinizin vekili olarak kabul ediyor musunuz?

Annemin babamın rahmeti, ve teyzemin izniyle Evet.

Gelin ve damadın babasından!

O ne?

Ver bana.

İşte adrese geldik.

Haydi git kapıyı çal.

Ona ne diyecektin?

Senden hoşlanıyorum.

Düzgün tut!

Merdiveni sallıyorsun.

Dur dedim.

Duymuyor musun Gholam?

Aç aç!

Abbas, neler oluyor Abbas?

Sakin ol, Yadi.

Kapıyı aç.

Sen burda ne bok arıyorsun?

Bu evde neler oluyor?

Ne oluyor burda?

Çocuğa dokunma!

Vurma ona!

Gelip her şeyi açıklayacağım!

Bu süsler ne?

Herşeyi açıklayacağım!

Çocuğa vurma!

Demek düğününün masrafını ben karşıladım ha?

Vurma ona!

Mektup başına 800 toman, bunun için!

- Sakin ol Yadi!

- Gel buraya!

- Sakin ol.

- Ne oluyor anlat!

- Gel buraya Abbas.

- Sakin ol Yadi!

Hemen buraya gel!

Anlat neler oluyor.

- Bana vuracak mısın?

- Vurmayacağım söz.

Dokunmayacağım sana.

Yalvarırım bana gerçeği anlat.

Niye bu süsler var burda?

Neler oluyor?

Şuna iyice bir bak!

Gördün mü?

Buraya ilk kez geldiğimde, bir kız kapıyı açtı ve bir yanlışlık olduğunu söyledi.

Evlendiğimi sandığın kızla evlenmedim ben!

Binlerce kez sana söylemek istedim!

Ama yüzünü gördüğüm her seferde sana acıdım!

Öyle yalnızdın, öyle mutsuzdun ki O kızın adresini bulmak için gece gündüz pedal çevirdim!

Aşkını bulabilmen için!

Bana yalan söyledin.

Niye gerçeği sakladın?

Senin için üzüldüm!

O benim herşeyimdi!

Niye gerçeği sakladın şerefsiz?

Niye?

Sana lanet olsun!

Sana söyleyecek cesareti bulamadım.

Yadi, sana asla ihanet etmedim.

O kızı bu şehirin dört bir yanında aradım.

İnsanlar bana onların Tahran'a taşındığını söylediler.

Hatta bir adres bile buldum.

Sana asla ihanet etmedim Yadi.

Bir kişi ya ölüsünün gömülmesini istemezse?

Sıcaklığı ve ruhu olmayan bir bedenin nesi iyi?

Ruh uçup gittikten sonra geriye sadece kemikler ve et kalır.

Gözleri kapanmış bir cenaze, bu dünyayı terk etmiş demektir.

Fakat gözleri açıksa hala bir bağı vardır.

Bir canaze gömülmelidir, yaşayanların arasında yeri yoktur.

Değilse ruhu kıyamete kadar acı çeker.

Artık konuyu değiştirelim.

İşimi kafamdan atayım diye buraya geldim.

Ve sen cesetlerden konuşup duruyorsun.

Zaten bugün Yadi'yle yeterince zaman geçirdim!

Keşke seni hatırlatacak bir şeyim olsaydı.

Bir adam bir kadını sevdiğinde, hayatının kontrolünü kaybediyor.

Artık ne yaptığını bilmiyor.

Kaç kez bana vurdun, hırsızlıkla suçladın?

Tanrı şahidimdir, asla bir şey çalmadım.

Hayatımda yalnızca sevdiğim kadın için bir kez hırsızlık yaptım.

Neden söz ettiğimi biliyorsun.

Hatamın bedelini çok fena ödedim.

Ama Sadri Ağa, gitmeden önce beni bağışlaman için sana yalvarıyorum.

Sevdiğinin hatırı için beni bağışla.

Bağışlamazsan son nefesime kadar acı çekeceğim.

Bana elini ver.

Sadri Ağa.

Yalvarırım bana elini ver.

Vermezsen bağışlanmam.

İnşallah bir gün beni bağışlarsın.

Evet?

Bana mı?

Kara gömülmüş bir arabada sıkışmış bir cenaze var.

Nerede?

Yolun üst tarafında.

Kadın mı erkek mi?

Kadın.

Yapabiliyorsan kendin hallet.

Yapamıyorsan, rapor et.

Ama Ama şehre gittiğinde birkaç kilo hurma al.

Cenaze bağışı için.

- Selam Sadri Ağa.

- Selam.

Yadi yok mu?

Hesabını kesti ve gitti.

Nereye gitti?

Ona verdiğin adrese gideceğini söyledi.

Ona geri vermem gereken bir şey vardı.

O gittiğine göre, sana bırakayım.

Hoşçakal.

AFTER LİFE / Öldükten Sonra -Diriliş (2009)

104 dk

Yönetmen: Agnieszka Wojtowicz-Vosloo

Senaryo: Agnieszka Wojtowicz-Vosloo, Paul Vosloo, Jakub Korolczuk

Ülke: ABD

Tür: Dram, Korku, Gizem

Vizyon Tarihi:27 Ağustos 2010 (Türkiye)

Dil: İngilizce

Müzik: Paul Haslinger

Nam-ı Diğer: Después de la vida | After Life | Afterlife

Oyuncular: Christina Ricci, Liam Neeson, Justin Long, Chandler Canterbury, Celia Weston

Özet

Korkunç bir trafik kazası geçiren Anna (Ricci) kazadan sonra kendine geldiğinde cenaze müdürü Eliot Deacon (Neeson)'ın kendi bedenini cenazeye hazırlamakta olduğunu farkeder...

Aklı karışmış, korkmuş ve hala canlı halde olan Anna öldüğüne inanmaz; Deacon ise onun öbür dünyaya intikal ettiğini düşünmektedir.

Eliot onu ölülerle iletişim kurabildiğine ve kendisine bir tek onun yardımcı olabileceğine dair ikna eder. Cenaze evinde tıkılı kalan Anna'nın Eliot dışında şansı yoktur. En derin korkularıyla yüzleşip, kendi ölümünü kabullenmek durumundadır. Fakat Anna'nın yastaki erkek arkadaşı Paul (Long), Eliot'ın göründüğü gibi biri olduğuna dair şüphelidir...

Cenaze töreni yaklaştıkça Paul da rahatsız edici gerçeği çözümlemeye başlar fakat bunun için çok geç olabilir çünkü Anna çoktan öbür dünyaya geçişini tamamlamaya başlamıştır..

Filmden

Zamanı geldi.

Cenazen için iyi görünmelisin.

Sanki hâlâ hayattaymış, sadece uyuyormuş gibi.

Herkes seni böyle hatırlayacak.

ÖLÜMDEN. SONRA

Sorun ne?

Yok bir şey.

Eskiden bundan zevk alırdın.

Bebeğim, çok üzgünüm.

Kahretsin.

Kahretsin!

Anna, Sorun ne?

Sanki.

Sanki başka bir yerdesin.

Sorunun bizimle mi ilgili?

Sorun bu mu?

Bizimle ilgili değil.

Öyleyse ne?

Bilmiyorum.

Dinle, sadece yeniden mutlu olmamızı istiyorum.

Mutlu musun?

Mutluyum.

Anna, seni çok seviyorum.

Hey, Jack.

Beni duymadın mı, şapşal?

Sağır mısın, şapşal?

Konuşamıyor musun?

- Bir şey söyle!

- Hey.

Ne oluyor burada?

- Hiçbir şey, Bayan Taylor.

- Hiçbir şey mi?

Pek öyle gözükmüyor.

Siz sınıfınıza dönün.

Hemen!

Sınıfınıza dönün.

Jack, iyi misin?

- Galiba ölmüş.

- Hangisi?

Şu mu?

Hayır.

Zavallıcık.

Sadece korkmuş.

Gördün mü?

Jordan, George Shore'u siz mi alıyordunuz?

George, o biraz.

Merhaba?

Orada kimse var mı?

- Jack?

- Sizi korkuttum mu, Bayan Taylor?

Hayır.

Kapı kilitliydi.

Senin evde olman gerekmiyor mu?

Annem gelip alacaktı.

Tamam, gitmem gerek.

- Nereye gidiyorsunuz?

- Cenazeye.

- Eski piyano öğretmenimin.

- Ben de gelebilir miyim?

Hayır, Jack.

Cenaze, çok özel bir olaydır.

Önceden hiç cenazeye gitmedim.

Uygun kaçmaz.

Neyse, annen endişelenmez mi?

- Pek sayılmaz.

- Endişeleneceğine eminim.

İyi bir gün geçir, olur mu?

Yarın sınıfta görüşürüz.

- Tamam.

Güle güle.

- Güle güle.

Kardeşimiz James Hutton'ı yeniden doğuşa olan emin ve kesin umudumuzla Tanrı'nın merhametine emanet ettik.

Beyaz güller, en sevdiği çiçeklerdi.

Nereden bildiniz?

Uygun olur gibi geldi.

Bayan Hutton, çok üzgünüm.

Teşekkür ederim, Anna.

Yorgun görünüyorsun, tatlım.

Yok, ben iyiyim.

Her şey yolunda.

- Çok üzgünüm.

- Ödümü kopardın.

Afedersin.

Saçın.

- Sevmedin mi?

- Hayır, öyle demedim.

Sadece çok.

Çok kırmızı.

Pek senlik değil, değil mi?

- Sipariş vermeye hazır mısınız?

- Evet.

Ördek alacağız, lütfen.

- Paul.

- Buraya gelince, hep ördek yersin.

Hep ördek yemem.

- Ördek alacağım.

- Peki, hanımefendi.

Ördekleri çok güzel oluyor.

Dinle elini ver.

Bu gece kavga etmeyelim, olur mu?

- Tamam.

- Tamam.

Ne içiyoruz?

Evet, pekâlâ.

Güzelmiş.

Çok pahalı duran bir etiketi var gibi.

Bugünün önemi nedir?

Seninle konuşmam gereken bir şey var.

Bizimle ilgili.

Şikago'daki merkeze transfer etmeyi önerdiler Bu daha çok çalışacağım, daha çok sorumluluk alacağım ve bir sürü değişiklik anlamına geliyor.

Ama bu benim için inanılmaz bir fırsat ve bu fırsatı tepmek için delirmiş olmam gerek.

Düşünüyordum da zamanı geldi galiba.

– Beni terk ediyorsun.

– Ne?

Bu sabah söyleyebilirdin.

Bu pahalı yemekle kandırmana gerek yoktu.

– Anna, bekle.

– Hayır.

– Bana her şeyin yoluna gireceğini söylemiştin.

– Saçmalama.

– Anna, her şeyi yanlış anladın.

– Saçmalamıyorum bir kere.

İsa Aşkına, bir yemeği de tartışmadan yiyemez miyiz?

– Hayır, hayır.

– Lütfen, sadece bir yemek!

Anlaşılan yiyemiyoruz.

Anlaşılan kavga etmeden yiyemiyorum.

Belki de yapamıyorsundur.

Merak etmeye başladım.

– Siktir oradan.

– Lütfen yapma, herkes bize bakıyor.

– Yapma bunu.

– Siktir be!

Delisin sen.

Tıpkı annen gibi.

Anneme falan benzemiyorum.

Peşinden koşmayacağım, Anna.

Güzel!

Kahretsin.

Hay sikeyim.

Anna, Anna!

Anna, yapma.

Lütfen kapıyı aç.

Duymak istemiyorum.

Gelmeni istiyorum.

Benimle şeye gelmeni.

Yapma bunu.

Anna!

Anna, benimle gelmeni.

Benimle Şikago'ya gelmeni istiyorum.

Anna, Anna.

Kahretsin!

Lütfen gitme.

Kahretsin.

Anna.

Orospu çocuğu.

Kahretsin!

Neredeyim ben?

Cenaze evindesin.

Öldün.

Araba kazası geçirdin.

Kahretsin.

Bir kamyon dolusu boruya çarptın.

Ölmedim ben.

Sekiz saat önce öldüğün duyuruldu.

Kanın, artık vücudunda dolaşmıyor.

Beyin hücrelerin yavaş yavaş ölüyor.

Cesedin şimdiden çürümeye başladı.

Ölmedim ben.

Bu ölüm belgen.

Ölüm nedeni, şiddetli beyin sarsıntısı.

Ölüm vakti, saat 20:23.

Yolda öldün.

Sana bakan doktor, dün gece saat 21:45'de şurayı imzaladı.

Üzgünüm.

Ne oluyor?

Niye kıpırdayamıyorum?

Bana dokunma.

Niye bana dokunuyorsun?

Cesedini hazırlıyorum.

Cenazende güzel görünmelisin.

Ama ölmedim ki.

Hepiniz aynı şeyi söylüyorsunuz.

Artık dinlensen iyi olacak galiba.

Aman Tanrım.

Ölmüş olamam.

Ölmüş olamam.

Bu bir kabus olmalı.

Tanrım, uyan.

Uyansana.

Uyan.

Uyansana!

Anna.

Bebeğim, her şeyi yanlış anladın.

Şikago'ya gelmeni istiyorum.

Gelmeni istiyorum.

Tamam, konuşmamız gerek.

Ofise gitmeden önce yanına uğrayacağım her şey yoluna girecek.

Söz veriyorum.

Mesajımı aldığında beni ara.

Seni çok seviyorum.

Tamam, görüşürüz.

- Kabuğu büyüdüğünde.

- Merhaba, ben Anna Taylor'ı arıyordum.

Üzgünüm, buraya öylece giremezsin.

Ben Anna'nın nişanlısıyım, Paul Coleman.

Burası onun sınıfı, değil mi?

Bugün gelmedi.

Arayıp hasta olduğunu mu söyledi?

Aramadı bile.

Tamam, peki, sağ olun.

Üzgünüm, teşekkürler.

O bir öğretmen.

Biliyorum.

Genç olduklarında çok zor olur.

Öyle, onu tanıyordun.

Cenazeme gelmişti.

Artık emin ellerde.

Merhaba, Diane.

- Anna evde mi?

- İçeri girsen iyi olacak.

Sorun ne?

Ne oldu?

Anna nerede?

Anna dün bir araba kazası geçirmiş.

Kızım öldü.

Bu oldu işte.

Araba kazası mı?

Ne zaman?

Neden bahsediyorsunuz?

Bilmiyorum.

Saat 20:30'dan az biraz önce olduğunu söylediler.

Biz şeydeydik.

Olamaz, biz restorandaydık.

250 Yazılar

Hava o haldeyken araba kullanmasına izin vermemeliydin.

Ölmüş olamaz.

Bir hata olmalı.

Hata falan yok.

Çiçekler de ne iyi olmuş.

Ne?

Neden beni aramadınız?

Onu benden aldın.

Onun yanına yaklaşmanı istemiyorum.

Lütfen canımı yakma.

Canını nasıl yakabilirim ki?

Sen zaten ölüsün.

Ölmüş olamam.

Öyleyse niye buradasın?

Bırak beni gideyim.

Lütfen, lütfen.

Kimseye söylemem, söz.

Hâlâ inkâr ediyorsun.

Bana güvenmelisin.

Burada sana yardım etmek için bulunuyorum.

Ne oluyor?

Niye hiçbir şey hissetmiyorum?

Neden beni burada tutuyorsun?

Ne yapıyorsun?

Korkma, bu kaslarını gevşetecek.

Vücudunun katılaşmasını önleyecek.

Böylece cesedinin üstünde çalışabileceğim.

Annen erken geldi.

Çok ama çok üzgünüm, Bayan Taylor.

Birinin çocuğunu kaybetmesi daima trajik olmuştur.

Ofisime gelirseniz, ayarlamaları yaparız.

- Onu görmek istiyorum.

- Ama daha hazırlanmadı.

Umurumda değil.

Onu görmek istiyorum.

Elbette.

Bu taraftan.

Kusura bakmayın.

Dediğim gibi, onu hazırlamaya yeni başlamıştım.

Çok üzgünüm.

Ruhu çoktan çıkmasına rağmen.

bir bedeni korumanın amacı ne ki?

Hayır, ruhu hâlâ burada.

Acı çeken bizleriz.

Arkada kalan bizleriz.

Şimdi benimle kim ilgilenecek?

Bunu hiç düşündün mü?

Öğleden sonra Peder Graham'a tarihi bildiririm.

İsteğiniz üzerine Cuma olacak.

Siz nasıl uygun görürseniz.

Bunlar, sadece ufak detaylar.

Bir şey daha var.

- Efendim?

- Saçı.

Kızım kumraldı.

O renge döndürmenizi istiyorum.

Elbette.

YEREL ÖĞRETMEN BİR ARABA KAZASINDA VEFAT ETTİ

Anne, dün beni okuldan alman gerekiyordu.

Bekledim durdum.

Saate bakalım ve Paskalya yumurtalarını bulmak için.

ne kadar süreniz kalmış görelim.

30 saniyeniz kaldı.

Sorunu anladınız mı?

Zamana karşı yarışıyorsunuz.

bu nedenle ellerinizi kullanmamanız gerekiyor.

Yumurtaları dişlerinizle bulup çıkarmanız gerekiyor.

Şok geçiriyor olmalıyım.

Sadece şok geçiriyorum.

Hepsi bu.

Peder Graham, tekrar aradığınız içi teşekkürler.

Evet, bu Cuma günü yapılacak cenaze törenini bildirmek istiyordum.

Merhumenin adı Anna Taylor.

T- A-Y-L-O-R.

Evet, aşağıda.

Kimse yok mu?

Merhaba!

Çıkarın beni!

Çıkarın beni buradan!

Yardımcı olabilir miyim?

- Eliot Deacon siz misiniz?

- Evet, benim.

Ben Paul Coleman.

Tabii ya, avukat.

Burası küçük bir kasaba.

Benim işimi yapınca, eninde sonunda herkesi tanıyorsunuz.

Ben Anna Taylor'ın nişanlısıyım.

Çok garip.

Nişan yüzüğü takmıyordu.

Tam nişanlı değildik.

Bay Coleman, kaybınız için çok üzüldüm.

- Onu görmek istiyorum.

- Korkarım ki Çarşamba akşamına kadar görmenize izin verilmiyor.

Mümkünse hemen görmek istiyorum, lütfen.

Üzgünüm, mümkün değil.

Ailesinden biri değilsiniz.

- Lütfen bana beş dakika izin verin.

- Anlıyorum, Bay Cole.

Anlamıyorsunuz!

Anlamıyorsunuz.

Paul?

- Paul, Paul!

- Bu benim suçum.

Aşağıdayım.

Lütfen, onu görmeme izin verin.

Elimden gelen bir şey değil.

Çok üzgünüm.

Çıkarın beni buradan!

Paul!

O kimdi?

Hiç kimse.

Hiç kimse mi?

- Paul idi.

- Biliyorum.

Onunla konuştuğunu duydum.

Neden beni görmesine izin vermedin?

Onu sevmiş miydin?

Bu seni ilgilendirmez.

Paul'un burada olduğunu söylemeyecektin, değil mi?

Hayır.

- Neden?

- Çünkü acıdan başka bir şey getirmezdi.

Arkada kalanlar nasıl hayata devam edecekse, sen de devam etmelisin.

Sana inanmıyorum.

Bunu bana niye yapıyorsunuz?

Hepiniz aynısınız.

Hep ölümünüzden beni suçluyorsunuz.

- Hayır, beni uyuşturdun, böylece annem.

Diğerleri, seni tezgâhta yatan bir ceset olarak görüyorlar.

Sadece ben, seni olduğun gibi görebiliyorum.

Kafayı yemişsin.

Delirmişsin.

Tamamen çıldırmışsın.

Bunun için vaktim yok.

Ben meşgul biriyim.

Neredeyse unutuyordun.

Boyun ne kadardı?

Niye sordun?

Tabut için boyunun ne kadar olduğunu bilmem gerek.

1.60 diyelim o zaman.

Bekle, hayır.

Bay Coleman, sevgilinize olanları duydum.

Üzgünüm.

Tom içeride mi?

Komiser az önce çıktı.

Az sonra gelir.

İsterseniz ofisinde bekleyebilirsiniz.

Yok, girmeyeyim.

İçecek bir şeyler alacağım.

Kahrolası döküntü.

İyi misiniz?

Evet.

Yok, iyiyim.

İyiyim.

Yeni öğrendim.

Çok üzgünüm, dostum.

Bak, ihtiyacın olan bir şey varsa.

- Anna'yı görmeliyim.

- Nasıl yani?

Cenaze müdürü, ailesinden biri olmadığım için göremeyeceğimi söyledi.

Lütfen onunla bir konuş, Tom.

Araya birini falan sok ya da ona forsunu falan göster.

Yapamam, Paul.

İşin içine ettim, dostum.

İyi olduğuna emin misin?

Ha?

Evet.

İşin içine hep ederim zaten.

Tanrım.

Ölmek istemiyorum.

Kimdi o?

Bayan Whitehall idi.

Ondan korkmamalısın.

Ölü, ölüye zarar veremez.

Ama ölmedim!

Olduğun yerde kal.

Makası bana ver.

Tek isteğim, sana yardım etmek.

Öldürürüm seni.

Yemin ederim ki, öldürürüm.

Devam et.

Hadi.

Ne bekliyorsun?

Bak, nefes alıyorum.

Nefes alıyorum.

Belki komadayımdır doktorlar bir hata yapmıştır.

- Öldün, Anna.

Herkes ölür.

Seninle konuşuyorsam nasıl ölmüş olabilirim ki?

Hayatta olduğun için değil benim Tanrı vergisi bir yeteneğim olduğu için konuşabiliyorsun.

Yaşam ile ölüm arasında kalanlarla konuşabilirim.

Niye?

Öbür tarafa geçmelerini kolay kılmak için.

Yani ben hayalet miyim?

Bu yüzden mi buradayım?

Seni gömebilmem için buradasın.

Gel.

Hayır, lütfen, istemiyorum.

Sen bir cesetsin, Anna.

Senin fikrinin bir değeri yok Ama nefes alıyorum.

Hayatta olmalıyım.

Siz insanlar!

Soluk alıp, işeyip, altına yapabildin diye hayatta olduğunu mu düşünüyorsun?

Hayatınız yaşamaya değermiş gibi ona tutunmaya çalışıyorsunuz.

Seni hayatın yaşamaya değiyor muydu, Anna?

Değer miydi?

Belki de çok önceden ölmüşsündür.

Hâlâ benimle tartıştığına inanamıyorum.

Fazla zamanın kalmadı.

Cenazene iki gün kaldı.

Yakında bir tabuta konup, toprağa gömüleceksin.

O zaman, seni kimse duyamaz.

Orada kimse seninle konuşamaz.

Korkuyor musun?

Hazır değilsin.

Hazır değilsin.

Boğuşuyorsun, fazla zamanın kalmadı.

Elinden bir şey gelmez.

O haklı.

Hayattayken ne yaptın ki?

Belki de çok önceden ölmüşsündür.

Belki de çok önceden ölmüşsündür.

- Beni hayal kırıklığına uğrattın.

- Kimsin sen?

Senim.

Belki de ölü olman daha iyidir.

Paul!

Yardımcı olabilir miyim?

Öyleyse sen bana yardımcı olabilirsin.

Şunları benim için atar mısın, lütfen?

İçlerinde hayat kalmadı.

Artık çöpe aitler.

Bayan Whitehall'ı tanıyor muydun?

Ben bunu Bayan Taylor'un cenazesi sanıyordum.

Bayan Taylor mı?

Hayır.

Onun cenaze töreni Cuma günü yapılacak.

Şimdi nerede?

Aşağıda.

Neden?

Neden mi?

Çünkü daha hazır değil.

Bu çiçek onun için mi?

O, benim öğretmenimdi.

- Senin adın neydi?

- Jack.

Jack, ne diyorsun?

- Ne konuda?

- Bayan Whitehall'ın cenazesi hakkında.

İlginç miydi?

Fena değildi, herhalde.

Anlıyorum.

Her cenaze aynı mı olur?

Hayır, Jack.

Hiç aynı değildirler.

Her biri özeldir.

Ölüler, bizimle daima farklı yollarla konuşurlar.

Nasıl yani?

Seninle konuşmak bir zevkti, Jack.

Bunu niye yaptın?

Bunu neden yaptın?

Öbür dünya burası mı oluyor?

Daha çok cehennem gibi.

Paul.

Paul.

Anna?

Hayır.

Anna.

Anna.

Hayır!

- O da ne?

- Bu senin cenaze elbisen.

- Cenaze elbisem mi?

Annen bu sabah getirdi.

Ölmeye hazır değilim.

Daha değil.

Dışarıda senin için bir şey kalmadı artık.

Az sonra dönerim.

Yapma.

Kahretsin!

Hay anasını.

Bir anahtar kaldı, hadi.

Yirmi dolar, dört sent.

Teşekkür ederim.

Bayım, para üstünüz.

Lütfen evde ol.

Lütfen evde ol.

Lütfen aç şunu.

Lütfen açsana şunu.

Hadi, telefona cevap ver.

Evet?

Buradayım.

Benim.

Paul, sana ihtiyacım var.

Alo?

Orada mısın?

Paul, bana yardım et.

– Paul.

– Lütfen kes şunu.

Artık seni sadece ben duyabilirim.

Yerinde olsam çok dikkatli olurdum.

Ölülerin, yaşayanların üstünde büyük bir etkisi vardır.

– Nasıl yani?

– Varlığını hissedebiliyor.

Daha çok acı çekmesine neden oluyorsun.

Onu gerçekten seviyorsan, öldüğünü kabullenir ve onu bırakırsın.

Öyleyse cidden öldüğümü olduğumu kanıtla.

Siz insanlar.

Daima kanıt ister siniz.

Neden bir cesede benziyorum?

Bir cesetsin de ondan.

Gerçeği kabullenme zamanın geldi.

Öldün.

Bir daha yaşayamayacaksın.

Öldüm.

Kabus mu gördün?

Öyle bir rüya gördüm ki.

Bir araba kazasında öldüğümü gördüm.

Rüyanda hiç ölü olduğunu gördün mü?

Paul?

Paul.

Ne yapıyorsun?

Sessiz ol.

Komşuları uyandıracaksın.

Komşun yok ki.

Beni sevdin mi?

Sevdin mi?

Söyle.

Beni sevdiğini söyle.

Telefona bakacak mısın?

Ben mi?

Yok ya.

Muhtemelen Eliot'u aramışlardır.

Hep böyle mi olur?

- Nasıl yani?

- Öldüğünde acı çekmeyeceğini sanırdım.

Artık boğuşman gerekmez diyordum.

Asla durmuyor, değil mi?

Merhumu hastaneden alırım.

Evet.

Öğleden sonra mı?

Olur.

Benim için bir zevk, Bay Miller.

Teşekkür ederim.

Onun eşyalarını toparlamanız için sizi yalnız bırakayım.

- Tamam, sağ olun.

- Tamam.

Tamam.

Bekle, resmini çekmek istiyorum.

Tamam, gülümse.

- Güzel çıktın.

- Bunu senin için kopardım.

Çok güzelmiş.

Güzel olan sensin.

Seninle göle kadar yarışalım.

Küçük oyunlarını oynamayacağım.

Olmaz.

Karşılığını alacaksın.

Hadisene!

Ne yapıyorsun?

- Bırakma beni.

- Bırakmam.

Seni asla bırakmam.

Bu ne için?

Ağzı kapalı kalsın diye.

Şimdi de gözleri.

Ailesi var mı?

Evet.

Bir kardeşi var.

O sonra gelecek.

Annem beni görünce ağladı mı?

Üzgünüm.

Paul ağladı mı?

Artık önemli değil.

Bilmem gerek.

Tartıştık.

Onu durdurmaya çalıştım.

Hayır.

Hayır, ağlamadı.

Dinlenmelisin.

Gittikçe halsizleşiyorsun.

Zamanı neredeyse geldi.

Bir soru sorabilir miyim?

Evet, elbette.

Neden ölüyoruz?

Hayatı önemli kılmak için.

- Bay Coleman?

- Evet?

Benim adım Jack.

Merhaba Jack.

Adımı nereden biliyorsun?

Bayan Taylor öğretmenimdi.

Dün gördüm onu.

Ne?

Cenaze evinin önünden geçiyordum ve Bayan Taylor ayaktaydı.

Camın önünde.

Üstünde kırmızı bir elbise vardı.

Böyle şeyler söyleme.

Onun kırmızı bir elbisesi yoktu.

- Yalan söylediğimi mi sanıyorsunuz?

- Bak, Jack, hiç havamda değilim, tamam mı?

- Yardımınıza ihtiyacı var.

- Anna öldü!

Öğretmenin öldü.

Artık ona yardım edemem.

Belki de onu artık sevmiyorsunuzdur.

Ne cesaretle bunu söylersin, küçük piç kurusu!

Komik olduğumu mu sanıyorsun, küçük ucube?

Orada dur.

- İyi misin, tatlım?

- Onun derdi ne?

- Tanrım.

- Hadi, gidelim.

Jack, üzgünüm.

Çok üzgünüm, evlat.

Çok üzgünüm.

Bayan Whitehall.

Susan.

Umarım aradığını bulmuşsundur.

Geçirdiğimiz zamandan zevk aldım.

Ha?

Anthony, sus.

Anthony, kafan hep karışıktı.

Nasıl yardımcı olabilirim, memur bey?

Merhumu görmek istiyorum.

Frank Miller'ı görecektim, ben kardeşi Vincent Miller.

- Bu sabah aramıştım.

- Bay Miller, elbette.

Lütfen buyurun, kaybınız için çok üzgünüm.

Umarım zahmet olmaz.

Cenazeden önce görmek istemiştim de.

Evet, zahmet olmaz.

Kardeşiniz burada.

Harika bir iş çıkarmışsınız.

Teşekkür ederim.

Onun, eski halini hatırlamalısınız.

Bu o öğretmen, değil mi?

Evet, çok trajik.

Burada doğru olmayan bir şey var.

Doğru olmayan mı?

Gülüşü.

Biraz daha gülücük gibiydi.

Gülücük mü?

Müsaadenizle.

Biraz daha.

İşte böyle.

Evet, teşekkür ederim.

Bunu düzeltebilirim.

Yardımcı olabildiğime sevindim.

Onunla birkaç dakika yalnız kalmam mümkün mü?

Evet, tabii.

- Dışarıda olacağım.

- Peki, sağ olun.

Üzgünüm.

Ben.

Artık gitsem iyi olur.

Törende görüşürüz.

Sağ olun.

Dedim ya.

Kardeşin şuydu.

Kaza geçirdin.

Öldün.

Neden beni hiç dinlemezsiniz ki?

Yok, bu Tanrı vergisi değil bu bir lanet.

Hepinize çocuğum gibi bakıyorum.

Vücudunuzdaki pisliği temizliyorum.

Giydiriyorum.

Yaşadığınız zamanki gibi iyi görünmenizi sağlamaya uğraşıyorum, siz ne yapıyorsunuz?

Ölümünüz benim suçummuş gibi benimle tartışıyorsunuz.

Artık benimle konuşmuyor musun?

Ne?

Ne?

İstemiyor musun?

Konuşmuyorsun çünkü söyleyeceğin bir şey yok.

Söyleyeceğin bir şey yok çünkü sen bir cesetsin.

Olmaz.

Şimdi de ben konuşmak istemiyorum.

Okuldan geldim.

Saati durdurun.

25 saniyeniz kaldı.

Tahmininiz doğru, ama küçük bir ipucu vereyim.

Nasıldı?

Korktun mu?

Jack.

Ölülere karşı bir empatin var.

Sana çekildikleri gibi, sen de onlara doğru çekiliyorsun.

Bu nadir bir yetenektir.

Anna'yı gördüğünü biliyorum.

Korktun, değil mi?

Korkmamalısın.

İsa'nın da böyle bir gücü vardı.

Lazarus'u diriltti ve ölülerle konuştu.

Bayan Taylor'la konuştun mu?

Evet.

- Başkalarıyla konuştun mu?

- Evet, bir çoğuyla.

Konuştuğun ilk kişi kimdi?

Annemdi.

Korkmamalısın.

Diğerleri anlayamayacaklardır.

Onlar, bizim gördüğümüzü göremiyorlar.

Sana yardım edebilirim.

Sana öğretebilirim.

Camda bekliyordu, üstünde de kırmızı bir elbise vardı.

Anna, üzgünüm.

Deacon!

Bay Coleman, ne büyük bir zevk.

Ölmedi, değil mi?

- Bay Coleman?

- Biri onu görmüş.

- Anlayamadım?

- Anna'nın öğrencilerinden biri onu camda görmüş.

Jack'i kast ediyorsunuz.

- Onu tanıyor musun?

- Elbette tanıyorum.

Buraya sık sık gelir.

On 11 yaşındaki bir çocuk, Bay Coleman, küçük çocukların hepsi gibi hayal gücü çok geniş.

- Müsaadenizle.

- Hayal değil, Anna'yı gördüğüne inanıyorum.

Tüm saygımla söylüyorum, belki de onu gördüğüne inanmak istiyorsunuzdur.

Siktir.

Anna!

Bay Coleman.

Anna!

- Anna!

- Bay Coleman.

- Gitmeniz gerektiğini düşünüyorum.

- Anna!

Anna!

İçeride, değil mi?

Lanet anahtarı ver, lütfen.

Anna!

O öldü.

Hayatınıza devam etmelisiniz.

Ölümünü kabullendi artık huzura kavuştu.

Lütfen, Anna, üzgünüm.

Yapamam.

Sensiz yaşayamam.

Anna!

Kapıyı aç, lütfen.

Bay Coleman, o öldü.

Ne yaşadığınızı biliyorum.

İnkâr etmek, yas tutmanın bir parçasıdır ancak onun gittiğini kabullenmeniz gerek.

- Yardımıma ihtiyacı var.

- Ona artık yardım edemezsiniz.

İnanın bana.

Anna!

Anahtarı ver.

Lanet anahtarı ver.

Bay Coleman, polisi aramamı ister misiniz?

Sizi zahmetten kurtarayım.

Arama emri çıkarmanı istiyorum.

Arama emri gerekiyor, Tom.

Yardım edecek misin, etmeyecek misin?

- Paul, otur.

- Tom, vaktim yok.

Otur.

Eliot Deacon'dan bir ihbar geldi.

Aklını mı yitirdin sen?

Onu görmeme izin vermiyor.

Onu saklıyor.

O ölmedi.

Araba kazası geçirdi, Paul.

Arabası enkaza döndü, unuttun mu?

- Arabası aşağıda.

- O ölmedi.

Tom, o ölmedi!

Savcının raporu işte burada.

Sağlık görevlileri telefonla bildirmiş.

Yalnızca gözbebeğinin genişlemesine ve nabzına bakmışlar.

Doktor ölüm belgesini cesedi görmeden imzalamış.

- Ne olmuş?

- EEG falan yokmuş yani.

- Ona ilaç vermiş olabilir, sonra da.

- İlaç mı?

- Evet!

- Komiserim, aslında bu etkiyi gösteren ilaçlar var.

Evet.

Hidronyum bromit, birkaç saniyede felce yol açar kalp atışı yavaşlar, neredeyse durur.

Teşekkür ederim.

Tom, dinle küçük çocuk Jack, onu görmüş.

Ben de gördüm onu.

Tezgâhta ölü yatıyordu.

- Hayır!

- Ölenleri önceden de gördüm.

- İnan bana, kesinlikle ölüydü.

- Hayır, hayır, hayır!

Tom, dinle, aşağı in.

Etrafa bir göz at.

Hangi suçlamayla?

Kanıtın var mı?

Hayır.

Ama.

Hayır.

Elinde bir şey var mı?

Galiba beni aradı.

Aradı mı?

Çaldırıp kapadı mı, ödemeli mi aradı?

Siktir!

Şunu anlayayım, önce bir çocuğa tokat attın, sonra Deacon'a saldırdın, şimdi de ölen sevgilinin aradığını mı söylüyorsun?

Keçileri kaçırıyorsun, dostum.

Kendini toparlamalısın.

Tamam mı?

Evet.

Onu yarın cenazesinde göreceksin.

Bunun yararı dokunacaktır.

Bu konuyu kapamanı sağlayacak.

İhtiyacın olan da bu.

Artık peşini bırakman gerek, Paul.

Peşini bırak.

Niye giyinmem gerekiyor?

Cenazen yarın olacak, o yüzden.

- Bu kadar çabuk mu?

- Sana demiştim, sadece üç günün vardı.

Zamanını iyi kullanmanı söylemiştim.

Pişmanlık duyduğum çok şey var.

Elimde pişmanlıklardan başka bir şey yok.

Farklı bir hayat istemiştim.

Öyleyse, yeni bir hayat için niye bir şey yapmadın?

Denedim.

Hiçbir şey değişmedi.

Her gün kalktığımda duş aldım.

İşe gitmek için hep aynı trafiğe girdim.

Eve gittim.

Uyudum.

Tekrar uyandım.

Hiçbir şey değişmemişti.

Hayattan ne istiyordun?

Mutlu olmak istedim.

Mutlulukmuş.

Hepiniz mutlu olmak istediğinizi söylüyorsunuz.

Bunun anlamı ne?

Bütün olay mutluluk, anlamıyor musun?

Bilemiyorum.

Evet, biliyorsun.

Sadece itiraf etmeye korkuyorsun.

Bu konuda konuşmak istemiyorum.

- Sadece bitmesini istiyorum.

- Hayattan ne istiyordun?

Hiçbir fikrim yok.

Evet, var.

Ne istiyordun?

- Sevgi istiyordum.

- Ne istiyordun, Anna?

Sevgi istiyordum.

Seviliyordun zaten.

Paul seni seviyordu.

Anlamıyorsun.

Sevgi istiyordum.

Çok korkmuştum.

Annem.

Küçükken, birini sevmenin insanın canını acıttığını öğrendim.

Bu yüzden kimseyi sevmemeye karar verdim böylece hiç canım acımayacaktı.

Paul'u sürekli kendimden uzaklaştırdım.

Onu sevmediğimi düşünüyordu.

Seviyor muydun?

Sevdiğim tek kişi oydu.

Ama hiç söyleyemedim.

Sonra da beni sevmekten vazgeçti.

Yeni bir şansın olsa ne yapardın?

Bilmiyorum.

İstediğin bu değil miydi?

Farklı olacağını sanmıştım.

Hepiniz ölümden korktuğunuzu söylüyorsunuz ama işin doğrusu, yaşamaktan daha çok korkuyorsunuz.

Öldüğüme sevindim.

Bittiğine sevindim.

Bana öğreteceğini söylemiştin.

Bu sadece bir çukur.

- Bu.

- Bayan Taylor için mi?

Kesinlikle.

Anna için.

- O buraya ait.

- Öldüğü için mi?

Hayır, içinde hayat kalmadığı için.

- Nasıl yani?

- Anlamıyor musun?

Bu ölülerin amaçsızca dolaştığını sadece ben görüyorum.

Sadece tuvaletlerini yapıyorlar kokularıyla bizi boğuyorlar, hayatları için bir şey yapmıyorlar yaşamayı gerçekten isteyenlerin soluk almasını engelliyorlar.

Hepsini gömmeliyim.

Başka seçeneğim yok.

Artık iki kişiyiz.

Zamanı geldi.

Cenazen için iyi görünmelisin.

Bu kaslarını rahatlatacak.

Cildini hayattaymışsın gibi parlak gösterecek.

Hepsi senin bu halini hatırlayacak.

Kendime son bir kez bakabilir miyim?

Kendime son bir kez bakabilir miyim?

Elbette Sona geldik.

Son kısmı, en zor olanıdır.

Tek başına yüzleşmen gerekecek, ama yakında huzura kavuşacaksın.

- Bana yalan söyledin.

- Anna, bunu önceden de yaşadık.

Sadece hayal ediyorsun.

- Bana yalan söyledin.

- Anna, hâlâ hayata tutunmaya çalışıyorsun.

Anna!

Şimdi korkularının seni ele geçirmesine izin verme.

- Korkularına izin verme.

- Bana yalan söyledin.

Çok yaklaştın.

Bana niye yalan söyledin?

Çok yaklaştın.

İşte bu kadar.

Menekşe en sevdiği çiçekti.

Nereden bildiniz?

Menekşe uygun olur gibi geldi.

Burada kardeşimiz.

Anna'yı anmak, yasını tutmak için ve hayatına dair minnetimizi göstermek için bulunuyoruz.

Tanrım, bugün senin ulu sükûnetinle.

Anna'yı gömmek ruhunu senin ellerine emanet etmek ve senin merhametinle, yas sırasında birbirimizi avutmak için bulunuyoruz.

Diriliş de benim, hayat da.

Ne oldu?

Buz gibi.

Çok üzgünüm.

Korkma.

Böylesi daha iyi.

Artık huzura kavuştu.

Hayatta olduğunu söylemiştin.

Hayatta demedim.

Sadece onu gördüm, dedim.

Götüreyim mi?

Tamam.

Görüşürüz.

- Bay Coleman?

- Evet?

Emniyet kemerini bağlamayı unutmayın.

Düşünsene, Anna, tüm dünya, annen, nişanlın, dostların seni gömen onlar.

Ölü bedeninin üstüne bir taş yerleştirdiler ve veda ettiler.

Sonra da bunun başlarına gelmeyeceğini düşünerek televizyon başında yemek yemeye ve alışverişe döndüler.

- Her şeyimi verirdim.

- Dediler ki, ben.

- Ölmedim.

- Ölmediğimi biliyorum.

Bir düşün, Anna.

Hâlâ düşünebiliyorken, bir düşün.

Hayır.

Hayır, hayır.

Hayır, hayattayım.

Tanrım, olamaz!

Yardım edin!

Kahretsin.

Yeterince içmediniz mi?

Cehenneme git.

Bay Coleman, bence biraz daha saygılı olmalısınız.

Ölmediğini biliyorum.

Ölmemiş miydi?

Biri öldüğünde bedenlerine ne olur, ruhlarına ne olur, hiç bilmiyorsunuz.

Anna'nın kazadan sonra hâlâ hayatta olduğuna mı inanıyorsunuz?

Belki haklısınızdır.

Belki de hâlâ hayattadır.

Neden gidip görmüyorsunuz, Bay Coleman?

Gidin ve öldü mü, hayatta mı bir bakın.

Seni deli piç!

Seni çatlak piç kurusu.

Fazla zamanın kalmadı.

Ne yapıyor?

Korkma.

Böylesi daha iyi.

Çıkarın beni!

Hadisene.

Paul!

Hayır.

Bitti mi?

Evet, Jack, bitti.

Tamam.

Anna?

Tamam, Anna.

Anna, geldim.

Buradayım.

Aman Tanrım.

Anna.

Tamam.

Bebeğim, lütfen.

Lütfen.

- Paul?

- Tanrım.

Bebeğim, şükürler olsun.

- Paul?

- Evet, evet.

Benim için mi geldin?

Evet.

Senin için geldim.

- Artık güvendesin.

- Seni seviyorum.

Seni daima sevdim.

Bu ses de ne?

Sadece giysilerin için makas.

Eliot az önce masaya koydu.

Neredeyim ben?

Cenaze evindesin.

Öldün Ölmedim.

Araba kazası geçirdin.

Yoldan çıktın ve bir ağaca çarptın.

Anna'yı gördüm.

Onu diri diri gömdün.

Mezarlığa ulaşamadın.

Anna'yı hiç görmedin.

- Öldün.

- Ölmedim.

Siz insanlar, hep aynı şeyi söylüyorsunuz.

Ölmedim ben.

Ölmedim.

WANDÂFURU RAİFU /Yaşamdan Sonra (1998)

118 dk

Yönetmen: Hirokazu Koreeda

Senaryo: Hirokazu Koreeda

Ülke: Japonya

Tür: Dram, Fantastik

Vizyon Tarihi:26 Nisan 1999 (Türkiye)

Dil: Japonca

Müzik: Yasuhiro Kasamatsu

Kelimeler: hatıra, sonsuzluk, video kasedi, cennet, ölüm, devamı...

Nam-ı Diğer: After Life | After Life | After Life

Oyuncular: Arata ,Erika Oda, Susumu Terajima, Takashi Naitô, Kyôko Kagawa

Özet

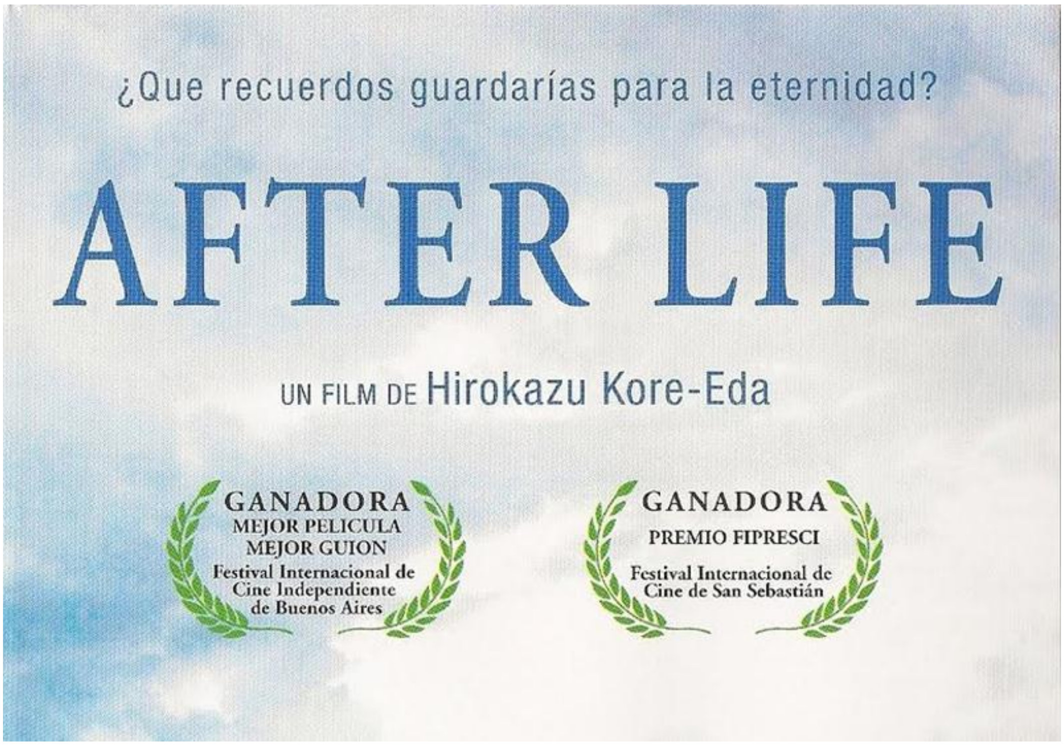
Japon sinemacı Hirokazu Koreeda'nın 1998 tarihli filmi 'After Life', öldükten sonra sonsuzluğa götürmek istedikleri tek bir anıyı seçmeleri istenen ruhların öykülerini anlatıyor. Seçtikleri anı, öteki dünyaya geçmeden önce bekletildikleri istasyonun görevlileri tarafından, sinemanın tüm görsel hilelerine başvurularak çekilecektir. Koreeda'nın filmi şaşırtıcı, etkileyici ve her anlamda eğlendirici bir yapım.

https://www.youtube.com/watch?v=tDlAzBIAdMA

Hakkında

KORE-EDA 2: ÖLÜMDEN YAŞAMA BAKIŞ VE AFTER LİFE

İma C. Özkan | 02 Nisan 2013

İma C. Özkan, ölümden yaşama çevrilmiş, an'lara çevirdi kalemini. Arka alanda Wandâfuru Raifu; nam-ı diger After Life/Yaşamdan Sonra…

***

Şarkılar değil de

Hep kulaklar bitiyor,

Onarmak zordur.

(Özdemir Asaf "Onarmak Zordur")

Bilmek, anlamak; anlaşılmış olanı bir kenara koymak. Şeylerin, olguların, durumların defterini dürmek. Doyurulmaz bir aydınlanma merakı: Mademki var, anlaşılabilir olmalıdır. Anlaşılamıyor mu; o halde yoktur. Varlığımı bağladığım kod'dur düşünmek madem, tefekkürümün dar geldiği makbere gömerim gerisini. Daha derin çukurlar kazana dek; arkeoloji, filoloji, antropoloji, epistemeloji ve bilcümle logic kanalları zorlarım. Doxa'lara bile tahammülüm yoktur. Episteme her şeydir. Depresif babalar gibi, hayatı durmadan azarlamamız bundan: Söyle bakalım, arkanda sakladığın şey nedir?

Çabuk göster onu bana, ne saklıyorsun?

Oysa patron olan hayat, ona babalık falan sökmüyor. Sen önce günışığı altında gördüklerinin izini sür diyor. Arkamda hiçbir şey yok. Hepsi gün gibi ortada. Denemediğimiz mum, kandil, fener, meşale kalmıyor. Aydınlatmaya aydınlatıyoruz da pek çok kez. Fakat bazan aydınlığın bize kazandırdığı görü, simsiyah bir çerçeve oluyor. Bu kadar mı?

Evet bu kadar. Aydınlanan yalnızca karanlığın karanlık olduğu bilgisi olabiliyor. Sormasak?

Hiç sormayabilir miyiz?

Soracağız çünkü akl'ediş üzre yaratılmışız. Dil denen cihazla donanmış vaziyette doğmuyor oluşumuz da bundan. Bizi diğer mahlûkattan acıklı bir şekilde ayıran o dil'i peydahlıyoruz. Dil var ise episteme peşinde koşmak vardır. Bazan 'ignoramus' [cahil] diyebilmekteki tevazu için bile o lazımdır.

Asırların değişmez sorularından biri de ölüm ve ölüm sonrasına dair: Biz ölünce ne olur?

Teistler için de ateistler için de hazır cevaplar mevcut esasında. Birinciler için ahiret, öteki dünya terimleriyle, ikinciler içinse toprakaltı böceklerine yem olup doğanın çevrimine katılma yaklaşımıyla açıklanan cevaplar bunlar. Yine de insanoğlu, soruda ufak tadilatlar yapıp merakını açık eder: Nasıl?

Oysa en uçuk haliyle beklentimizi tatmin edecek bir durum tasavvur etsek de, alacağımız cevap netameli olmaya devam edecektir. Diyelim ölüp yeniden dirilen birine rast gelsek ve ona biz ölünce neler olduğunu sorsak; tafsilatıyla anlattırıp dinlesek. Sonra o kişi geldiği yere geri dönse. Öyle ya, bu soruya en kesin yanıt, ölümü yaşamış birinin tanıklığına dayanır. Bakın şimdiden çuvalladık:

Ölümü yaşamış biri ne demek?

Tam bir oksimoron! Eğer yeniden aramıza dönebiliyorsa, ölüm'ün bizim öteden beri bildiğimiz manasını zedeleyip, tahrif etmekten başka ne işe yarayacak?

Enine boyuna ne olup bittiğini anlatsa da tatmin olamayız. Bu durumda, geri dönmemiş mevtalara ne olduğunu, immortal mevta mefhumunu deşip duracağız.**Cahit Sıtkı 'Sanatkârın Ölümü'**nde diyordu ya; "**Bütün bahçeler kilitli; Anahtar Tanrı'da kaldı."** İşte o kilitli bahçeyi resmetmenin, edebiyat başta olmak üzere, neredeyse tüm sanat dallarının başlıca gayesi haline gelmesindendir ki, biz de sorular ve "belki"ler ikliminden nasipleniyoruz.

Japon yönetmen Hirokazu Kore-eda, ilk sinema filmi Maborosi'yi çektiği 1995'ten beri ortalama iki yıl arayla filmler yapıyor. 1998'de gösterime sunulan ikinci filmi **Wandâfuru Raifu**; nam-ı diğer **After Life/Yaşamdan Sonra,** ölüm, bellek, anılar ve zaman üzerine çarpıcı bir film. Çarpıcı; çünkü bir defa oldukça yaratıcı bir hikâye ve zekice kurgulanmış bir öncüle

dayanıyor. Senaryosunu da yönetmenimizin kendisi yazmış. Ölümden sonrasına dair, **post mortem hikâyeler**, daima Hollywood ana-akım sinemasının da bayıldığı temalardan oldu, bunu biliyoruz. Zombiler, zebaniler ve envai çeşit efektle tamamlanmış cehennem tasvirleri, ikinci sınıf dramaların gözde konularındandı. Hatta Kore-eda'nın filmi çekmesinin üzerinden on yıl geçtiğinde, aynı isimle çekilmiş birkaç filme rastlamak bile mümkün. Sözgelimi diğerlerinden az da olsa farklı olan 2009 yapımı **Agnieszka Wojtowicz-Vosloo**'nun **After Life**'ı geliyor aklıma. Türkçeye **Diriliş** olarak çevrilmişti. Çok kötü bir film değilse de, ölüm-sonrasına ilişkin sinema klişelerine bir hayli başvurmuş filmdi neticede. Oysa Kore-eda'nın After Life'ı ölümden yaşama çevrilmiş, an'lar üzerine eğilmeyi deneyen, basmakalıp herhangi bir yan bulamayacağımız başka türlü bir film. **Maborosi'deki hayattan ölüme dönük bakışı, After Life ile tersine çevirmiş** de diyebiliriz. Yine gösterişten uzak, yine telaşsız bir film. O kadar ki bile isteye **melodram eksikliği**ni göze alarak anlatacaktır öyküsünü Kore-eda. Bir çeşit meditasyon halinde adeta. Öykünün belkemiğini ise şu soru oluşturacaktır: **Öldüğünüzde sonsuza değin yanınızda götürebileceğiniz bir hatıra seçme hakkınız olsaydı, bu hangi anınız olurdu?**

Dışarıdan bakıldığında kullanılmayan köhne bir okulu ya da tapınağı andıran küçük kampüs gibi bir binanın içindeyiz. İçinde çalışanların olduğu, bir çeşit kurum. Bu dünya ile ölüm arasında bir **bekleme odası.** Sosyal hizmetler görevlisi gibi, işlerine dört elle sarılmış biri kadın beş kişi. Kısa bir süre önce vefat etmiş insanların, bir haftalığına alıkonulduğu bir mekân. Hikâyemize konu olan hafta, hayli yoğundur. Beş görevli, henüz ölmüş yirmi iki kişiyle ilgilenmek zorundadır. Her biri belli sayıda mevtayı paylaşır ve başbaşa görüşme odasında bulunan masanın karşı sandalyesine oturturlar. Her yaştan, meslek ve karakterden insanlardır bu kişiler. Onlara evvela, ölmüş oldukları; dünya ile herhangi bir bağlarının kalmadığı anımsatılır. Sonra da neden burada oldukları. Bir değil, düpedüz iki ayakları çukurda olan bu insanlara ne olacaktır?

Hayat ile ölüm arasındaki bu bir nevi istasyonda her pazartesi kendileriyle birlikte sonsuzluğa götürmek istedikleri bir anı üzerine düşünüp, hayatlarını -klişe tabirle- film şeridi gibi gözlerinin önünden geçirip, seçme yapmaları için bir şans verilmektedir insanlara. **Sonsuza dek sizinle olmasını arzuladığınız bir anınız mutlaka olmuştur**. Çarşamba gününe kadar hangisi olduğuna karar verip, danışmanlarınıza söylemeniz gerekir. Onlar da cumaya dek bu anınıza ait her türlü ayrıntıyı sizden dikkatle dinledikten sonra, o ân'ı gerçeğe en uygun şekilde yeniden canlandırmaya çalışacaklardır. Sonra bilinen nihayet: **Demir almak günü zamandan!** Bu noktada Kore-eda, en kederli temalardan biri olan ölüme bile esprili yaklaşmaktan kendini alıkoyamaz. Tıpkı dünyevi zaman kavramının süregitmesi gibi, bu istasyonda mevtaların anılarını yeniden canlandırıp temsil etmek için bildiğiniz film malzemelerini, hilelerini ve yanılsamalarını kullanır. Götürmek isteyecekleri anıları, **sürecin sonunda filme alınmış olarak onlara izlettirilecek; geri kalan tüm anıları belleklerinden sonsuza dek silinecektir**. Hafızanın geniş coğrafyasına yayılıp dolan tek bir mutlu an ile geçecektir insanlar ölümün son merhalesine.

Kore-eda'nın bu filmden itibaren gediklisi olacak oyuncuları da tanıyoruz After Life'da. Sözgelimi Susumu **Terajima**, neredeyse her filminde görünecektir. Yine Takashi **Naitô** Maborosi'deki Yumiko'nun ikinci kocasını oynayan aktördü. **Arata** olarak tanınan **Arata Iura** da, Kore-eda'nın vazgeçemediği oyuncularından. Filmimizdeki esrarengiz **"bekleme odası"**nın en fazla dikkat çeken personellerinden biri de Arata'nın

canlandırdığı **Takashi** yanı sıra, **Shiori** rolündeki **Erika Oda.** Pek çok filminde olduğu gibi Kore-eda, bu defa da şahane müzikler kullanmış. **Yasuhiro Kasamatsu** tarafından yapılan müzik, atmosferik etkiyi güçlendirmesi bakımından ayrıca dikkate değer. Görüntü yönetimi ise, iki farklı isime emanet edilmiş. Maborosi'nin tersine dış mekân çekimlerinin oldukça az olduğu After Life'ın görüntü yönetimi farklı zorluklar barındırıyor. Bu bakımdan **Masayoshi Sukita** ve **Yutaka Yamasaki,** Kore-eda'nın bu filmde **kurgusal anlatının unsurlarını belgesel unsurlarıyla kuşatmak** üzere geliştirdiği incelikleri kusursuz kılmak için bir hayli uğraşmış olmalılar. Örneğine sık rastlanmayan bu üslup, tam olarak değilse de bana bir bakıma **Bükreş'in Doğusu** filmini anımsattı.

Kore-eda bu film projesini gerçekleştirmek için beş yüzün üstünde insanla görüşmüş. Onların her birine yukarıda zikredilen soruyu yönelterek, aktardıkları anılarını kaydetmiş. After Life'da en dokunaklı sahneler, işte bu herhangi bir ücret karşılığında olmadan, tamamen amatörce yer alan röportaj seçkisindeki insanların doğaçlama sahneleri. Dolayısıyla film bize bazan gerçeklik duygusunu en sakin yoldan aktarıyor demek yeterli olmaz. Böylesi sahnelerde **gerçeklik duygusu değil, bizzat gerçek hatıralar**la yüz yüze getiriliriz. Her kesimden bir dizi insanın aziz hatıralarını onların ağzından dinlemek, sinemasal haz vermesinin de ötesinde, insanı film bittikten nice sonra bile aynı soruyu defalarca kendine sormaya mecbur ediyor: **Ben olsam hangi hatıramı ebediyyen yanımda götürmek isterdim?**

Geri kalan anılarımın silinmesi, hafızamı kanatır mıydı?

Sinema yazarlarının söylediklerine bakılırsa, Kore-eda biraz da bu sinemagrafik stili, çocukluğunda hafızasına yer etmiş bir olaydan ilhamla seçmişti. Dedesi hafıza gel-gitleri yaşayan bir adammış, yazık ki Alzheimer hastasıyken vefat etmiş ve belleğe dair kalıcı merakı o vakitten beri sürüyormuş. Gerçekten de Kore-eda'nın filmlerine damgasını vuran birkaç alamet-i farikadan bahsedebiliyoruz. Mesela **trenler, metruk görünümlü binalar** nesnel vurgulardan. **Bellek, zaman** ve **hayat-ölüm diyalektiği** ise soyut ilgileri olarak bir ucundan her filmine bulaşıyor.

İki saat süren filmin ilk kırk beş dakikası hayatla ölüm arasındaki tuhaf/modern donanımlı plato görünümündeki **araf**'ta, o kişilerin kameraya doğrudan konuştukları uzun-planlarla enikonu bir canlı röportaj mahiyetinde geçer. Bu süreç, aynı zamanda, insanların tüm hayatlarından anı eleme çabalarıdır da. Kimileri için kararsızlık, kimileri için meşakkattir bu. Bazılarıysa, henüz ölmeden çok önce, kendisine böyle bir soru sorulacağını farz etmişcesine hazırlıklı ve kendinden emin.

Gong sesiyle birlikte, kartlarda yazılı isimleri okunarak tek tek salonlara alınır mevtalar. Yaşlı bir kadın, çocukluğunda abisiyle yaşadığı bir ân'a taliptir. Kırmızı elbise ve ayakkabılarıyla dans edip döndüğü yörüngeye girmek ister yeniden. Bir başkası, bambu dalları arasına gerilmiş salıncakta yükseklere doğru salındığı ân'a. Yeniyetme bir kız, ilk sorulduğunda Disneyland'ın su kaydıraklarında geçirdiği eğlenceli günü istediğini söyler. Bu da Kore-eda'nın sarkastik dürtüklemelerindendir belli ki. Danışmanlara bakılırsa, bir yılda aynı Disneyland temelli anıyı seçen otuzuncu kişidir bu! Daha sonra kız tornistan eder ve annesinin saçlarını taradığı, onun kokusunun etrafa yayıldığı ân üzerine karar kılar. Orta yaşın üstündeki bir adam boyuna sayısız kadınla yaşadığı maceralardan söz eder. Eğer bir anı seçecek olsa; muhakkak böylesi anlardan birini tercih edeceğini anlatır durur. Fakat gelin görün ki, en sonunda yanında götürmek istediği tek an, kızının düğününde yaşadığı sevinci olur. Pilot olan bir diğeri, uçağıyla pamuklara benzeyen bulutlar arasında uçarken, o saf beyazlığı gördüğü ve hafif esintinin tenine değdiği ân'ı yanına almayı arzular. Elli yaşında ölen biri vardır ki o, yaşadıklarını tekrar düşünmeyi göze alamaz. Tek bir tane bile güzel anısı olmadığını belirtir. Yine de düşünmeye ikna edilecektir. Danışman kılığındaki personenelimiz dinleme işini muhtelif sorularla derinleştirirlerken, son derece ciddi, basit, hatta en ufak duygu belirtisi göstermeden icra etmektedirler.

İçlerinden yirmili yaşlarının başındaki bir genç, Iseya; tüm ısrarlara rağmen, yanında götüreceği bir anı seçmez. Tüm bunların saçma ve beyhude çabalar olduğunu; bu hikâyenin parçası olmayacağını yineler her seferinde. Yine Ichiro adındaki yaşlı adam da, burada her şeyden uzakta, yaşadıklarını hatırlamakta güçlük çektiğini, dolayısıyla herhangi bir hatırayı seçmesinin mümkün olmayacağını söyler. Danışmanı Takashi, ona yardımcı olmak için bir telefonla evindeki video kasetleri getirtir. İchiro'ya süre tanınır ve hayatının çeşitli dönemlerinde çekilmiş videoları izleyerek çarçabuk karar vermesi istenir. Filmimizin tam bu noktasında; yaşlı adam ile İchiro arasındaki konuşmalardan, **başka bir gerçeği daha öğreniriz**. O beş kişi de aslında çoktan ölmüşlerdir. Dahası, hayatlarından herhangi bir anı seçemedikleri için burada kalıp görev yapmaktadırlar. Tâ ki bir anı üzerinde karar verene dek. Sözgelimi Takashi de yirmili yaşlarında, dünya savaşı sırasında ölen bir askerdir. Öldüğü esnada nişanlıdır ve tesadüf odur ki, video kasetlerden İchiro'nun karısının, onun eski nişanlısı olduğu anlaşılacaktır. Takashi her ne kadar görünüş itibariyle öldüğü gündeki yaşındaysa da, aslında ihtiyar İchiro ile yaşıttır.

Filmin hem en mizahi hem de dokunaklı yanı öyle zannediyorum ki bu **hayatla ölüm arasındaki bekleme istasyonu tasvirinin dünyevi, modern uzantılarla yapılmış olması.** Hafta mefhumunun devamı, günlerin pazartesi ya da cuma olarak birbirlerini izlemesi, pencere kenarındaki kalorifer peteği, telefon, bahçedeki ağaçlar ve onların yaprakları, Early Grey marka çay, Shiori ile Takashi arasında romantik ipuçları içeren belli belirsiz aşk; Shiori'nin sırf bu araftaki sevdiğinden ayrılmamak için hâlâ bir anı seçmiyor olması. Kore-eda'nın seçilen anıları sahiplerine yaşatmanın yolu olarak sinema araçlarını tercih etmesi ise belki bir

bakıma tatlı bir mesleki ironi de taşıyor. Sinema kısmen insana dair yaşanmışlıkları temsile soyunmuş bir sanat dalı. Sevdiğimiz çoğu filmde ortak tragedyalar üzerinden sözgelimi özdeşlik kurduğumuz pek çok ân'a rast gelmişizdir. Kore-eda, film kameraları, video kasetler gibi sinema donanımlarını; hele de yumak yumak pamukları ince teller üzerine dizerek, pilotun anısı için bulut yapılan sahnede tüm sinematik yanılsama ve temsil araçlarını hikâyenin hizmetine sunmuştur. **Elektirikli bir fan ile yaz meltemi** estirilecek, böylelikle birinin çocukluğunda bindiği tramvayın, şoförün tam arkasındaki pencereden tenini okşayış ân'ı filme çekilip kaydedilerek ölümsüzleştirilecektir.

Hikâyeye eklenmiş bu fantastik ögelerin, röportaj havasında geçen ilk bölümün gerçeklik duygusunu zedelediğini düşünenler olabilir. Kore-eda, **nesnel gerçeklik ile metafizik gerçeklikler arasında gezinmeyi seven**, zaten bu yönüyle de **Ozu**'yu anımsattığı söylenen bir yönetmen. Onun filmlerinin geneli, **izleyiciyi post-izleme süreçlerine mıhlayan filmler**dir. Sona erdiğinde, filmin bize bıraktığı soruları kendimize sormazlık edemiyiz. **Yanımızda götürmeye değer bulduğumuz anlar, dünyadaki cennetimiz yahut cehennemimiz olamaz mı?**

Yaşamdan sonra, ölümün tüm katiyetinden hemen önce, bizi böyle bir ara-istasyon bekliyor mu bilmiyorum. Zaten bunun bir önemi de yok. Asıl mühim olan; ömrümüz boyunca zaferlerimiz, başarılarımız, yediklerimiz-içtiklerimiz, taşı gediğine oturtmalarımız, önümüze gelenin ağzının payını verme kabiliyetimiz, bir taşla üç kuş vurma cevvalliğimiz ya da yatlarımızla katlarımızdan yükselen mülkiyet peşrevimizi öldüğümüzde yanımıza alamayacağımız. **Eski uygarlıkların ölü gömme törenlerinde merhumu eşyalarıyla defnetme çocuksuluğundan da uyanalı çok oldu.** Artık biliyoruz; hiçbiri bizimle gelemezler. Ne kitaplarımız, ne bir sigara tabakası ne de bir yüzük. Bizimle gelebilme ihtimali en yüksek şey, galiba unutulmaz anlarımız olabilir. Belki Kore-eda'nın sarkastik ve dokunaklı yoldan anlattığı hikâyenin ana fikri basitçe budur. **Ölüm sonrasına dair bütün tasavvurlar fantastik olmaktan öteye geçemez.** Bu sakin ve bir o kadar da hümanist filmin gösterdiği de bu. Eğer sinema perdesinde hızla geçen son model arabalar, patlamalar ve bombalar, çarpıcı özel efektler, ışıklı salon partileri, kovalayanlar ve kaçanlar, teknoloji harikası robotlar ve kanalizasyondan duhul eden yaratıklar görmeyi seviyorsanız; bu film sizi sıkabilir. Çünkü neticede **eski bir hikâye anlatıyor Kore-eda.** Çok farklı ve yaratıcı bir yoldan, zekice bir üslupla; ama eski bir hikaye. İntiharının hemen öncesinde **Mayakovski**'ye yazdığı şiir-

mektubunda **Yesenin**'in söylediği gibi tıpkı: **Şu hayatta yeni bir şey değil ki ölüm, / Ama pek öyle yeni sayılmaz yaşamak da.**

Ölüm; yaşamdan sonra mı, onun karşısında mı, yoksa içinde mi?

Aslolan önerme basit: **Ölüm, yaşanmaz.**

Filmden

Şu yaşlı adam Yamada

PAZARTESİ

Tek konuştuğu şey seks.

Kulağa tuhaf geliyor.

Evet, tuhaf.

Çok mutlu görünüyor.

Neşeyle dinlemeye çalışıyorum.

Ama üç gün oldu! Üç gündür aynı hikâye.

İnsaf! Ama sonunda eşiyle bir tatili seçti, değil mi?

Evet, anlaşılan istediği bu.

Son dakikada yeniden düşündü.

Kötü bir hikâye sayılmaz.

Seçmek için tüm süresini kullandı.

Oldukça zor bir iş.

- Günaydın.

- Günaydın.

Kawashima, işte tut! Çok soğuk.

Biraz su kaynatsaydın.

- Herkese günaydın.

- Günaydın! Geçen hafta hepinizin gayretiyle on sekiz kişiyi gönderdik.

Bu hafta işimiz daha da yoğun.

Toplam yirmi iki kişi.

Sana sekiz kişi, Kawashima.

Sugie, yedi.

Mochizuki, yedi.

Benden bu kadar.

Pekâlâ, önümüzde bir hafta var.

İsmim Takahashi.

Lütfen lobiye geçip, oturun.

İsmim, Kori.

Kori Yone, değil mi?

Lütfen, lobiye geçip oturun.

İsmim Tatara Kimiko.

26 Şubat olayı olduğunda ordudaki aylığım 95 yendi Temmuz 1937'de Roko Köprüsü vakasında Beklettiğimiz için özür dileriz.

Artık başlamaya hazırız.

Kart-1, Tatara Kimiko.

Lütfen A salonuna gidin.

Kart-2, Kori Yone.

Lütfen B salonuna gidin.

Kart-3

Mochizuki Shiori Evet.

Lütfen, girin.

Günaydın.

Ceketinizi oraya asabilirsiniz.

Tatara Kimiko'sunuz, değil mi?

İlk olarak doğum tarihiniz.

3 Nisan 1920.

Bu da demek oluyor ki 78 yaşındayım.

Sanırım durumu anlamışsınızdır ama sizi resmen bilgilendirmek zorundayım.

Tatara Kimiko siz dün öldünüz.

- Ölümünüzden ötürü üzgünüm.

- Ben de öyle.

Bizimle bir hafta birlikte olacaksınız.

Herkesin özel bir odası var.

Rahatlayın ve keyfinize bakın.

Ama burada bizimleyken yapmanız gereken bir tek şey var.

85 yıllık yaşamınızın içinden bir anı seçmenizi istiyoruz.

Sizin için en anlamlı ya da en değerli tek bir anı.

Zaman kısıtlı.

Üç gün içinde karar vermelisiniz.

Anınızı seçtiğinizde bizim işimiz, onu sizin için bir film halinde canlandırmak.

Cumartesi günü, filmlerinizi size oynatacağız.

Anınızı tekrar yaşadığınızda yanınıza bir tek bu anıyı alarak, yolunuza devam edeceksiniz.

Yamamoto san elli yıllık yaşamınızı tekrar düşünerek Yaptığım tüm o şeyleri düşünmek istemiyorum.

Yalnızca kötü anılarım var.

Daha uzun yaşasaydım bile işlerin düzeleceğinden emin değilim.

- Yalnızca bir tane mi?

- Yalnız bir tane.

Sandalyemi çekebilir miyim?

Tabi, tabi, elbette.

Rahatlayın.

Keyfinize bakın nasıl rahat konuşacaksanız.

29 yıllık yaşamımın en dokunaklı tecrübesi

Ne derlerse desinler bir erkek için en önemlisi, onu yaptığınız andır.

Bu en iyisidir.

Kime isterseniz sorun, göreceksiniz.

O kadar kötü muameleye maruz kalınca bir daha başka bir erkekle olmayacağınıza yemin edersiniz ben de olmayacağıma yemin etmiştim.

Ama sonra birisi size hoş davranınca kadınlar nasıldır, bilirsiniz.

Erkekler de öyle değil midir?

Ne düşünüyorsunuz?

Şey yani demek istediğiniz komik ya da beni mutlu eden bir şey mi?

Anlıyorum.

Elbette, bir sürü var.

Hayatım istediğim gibi gitmedi ama enerjiktim ve kendime göre dolu dolu yaşadım.

Yani herkes sonunda buraya mı geliyor?

- Herkes mi?

- Doğru.

Yani, iyi ya da kötü, nasıl olursanız olun Tüm o, kötü biriyseniz cehenneme gideceğiniz lafları doğru değil mi?

Herkes burada mı?

Evet, öyle.

Dinle Iseya, yirmi bir yılda Tüm açıklamalarınızı duydum, ama mesele şu ki bir şey seçmeye niyetim yok.

Hiç.

Bu haftanın görev listesi.

Teşekkürler.

– Bu hafta ne okuyorsun?

– Bir cinayet romanı, "R".

Bir haftada bütün bir kitabı okuyabilmen inanılmaz.

Nasıl?

– Ben bitirince alabilirsin.

– Benimkini bitirir bitirmez.

– Hangisi?

– Dünya Ansiklopedisi.

Zamandan çok neyim var ki?

Zorlu birine düştüm.

21 yaşında Isaya adında biri.

Bir işi yok ama tuhaf şekilde kendinden emin.

Hiç tipim değil.

Senden ne haber, Mochizuki san?

– Bende iki tane var.

– İki mi?

70 yaşındaki Watanabe san ve 50 yaşındaki Yamamoto san.

İkisi de zorlu.

– Nasıl tipler?

– Sıradan.

Neticede, bunlar en kötüsüdür, öyle değil mi?

– Earl Grey.

– Earl Grey mi?

– Beğendin mi?

– Fena değil.

Sana da bir fincan yapayım.

Zor bir gün daha.

Sesini alçalt, Nakamura san! Sesini alçalt, dedim.

Gece.

Bir dakika bekle.

Satranç oynamaya ne dersin?

Güvenlik görevlisi arkadaşına sor.

Ne?

Başka müsabaka yok mu?

SALI

Hayatımda dramatik hiçbir şey yoktu.

Oldukça tekdüzeydi.

Ama seçecek olsaydım çocukluğum, hayatımın en güzel zamanıydı.

Yaklaşık hangi yaşlar?

Bakalım, emin değilim ama orta okulun ikinci yılı olmalı.

Yaz tatilinden bir gün önceydi.

İşçi sınıfı muhitinde büyüdüm ve okula tramvayla giderdim.

Daima en önde, şoförün arkasında otururdum.

Açık pencereden hafif bir rüzgar eserdi.

Kısa bir yolculuktu, ama o rüzgarın esintisi tüm vücudumu okşardı.

O esinti Savaştan sonra, tesadüfen köprüde karşılaşarak nişanlısıyla yeniden birleşti.

Evlenmeye söz vermiştik ama bana beklemememi söyledi.

Savaşın sonlarına doğruydu.

Yani köprüden karşıya geçtiğinizde onu yeniden görme umudunuzu yitirmiş miydiniz?

Hayır, döneceğini biliyordum.

Onu bekliyordum.

Köprüde gidip gelen – başka insanlar var mıydı?

– Evet.

Ama hiçbirini gözüm görmüyordu.

Sadece ikiniz mi vardınız?

Evet, sanırım aynen böyleydi.

Öyle gençtik ki Çantasında küçük bir zil vardı.

Ne zaman yürüse bu zil çalardı; "ding, ding.

" Kulüpteyken bu "ding, ding" sesini duyduğumda onun geldiğini bilirdim.

Bu zilin sesini severdim.

Acaba ne zamandı Kıştı sanırım salondaydım eve gitmek için ayakkabılarımı bağlıyordum.

Geceydi, çok karanlıktı sokak ayakkabısı giymemiştim bağcıklı Converse giyiyordum.

Tuz yoktu Mart'ın ikisinde, muharebe başladığından beri hiç tuzumuz yoktu ve çok zayıf düşmüştük.

Hatta artık terimiz bile tuzlu değildi.

Hindistan cevizi ve muz bulduğumuzda ağaca tırmanamıyorduk.

Biz de kılıçlarımızla ağaçları kesiyorduk hindistan cevizlerini Japon bayrağına sarıyor omuzlarımıza atıp, bulduğumuz yollardan kaçıyorduk.

Sonra kırk elli kişi tarafından sarıldım.

Silahları ve her şeyleri vardı.

Anladım ki, her nasılsa vurulacağım sigara içmek ve pilav yemek istedim.

Ve dedim ki;

"Bana sigara verin " Ayağa kalkamayacağımı anladılar sanırım. Birisi cebinden bir sigara çıkardı. Bu insanlarla hayatım kurtulabilir diye düşündüm. Açım."

"Biraz pirinç haşlayın."

Böyle konuşmaya devam ettim ve yaklaşık iki, üç yüz metre ötedeki barakaya kadar bir Amerikalı askerin omzuna tutunarak yürüdüm.

Bekçi kulübesi gibi bir yerdi.

İçeride, pirinç haşladılar.

Masaya muz yaprakları serdiler.

Pirinci tencereden yapraklara koyup, tuz ektiler.

Deli gibi mutluydum Avuçlayarak yedim.

Bu insanlar kurtuluşum olabilir diye düşündüm.

Sonra bir tavuk gördüm ve biraz tavuk iyi olurdu diye düşündüm.

Hepimiz çok açtık ve gözleme yemeye karar verdik.

Disneyland'da gözleme harikadır.

O yüzden yemeye gittik.

Ama benim fazla param yoktu tek yiyemeyen ben oldum.

Arkadaşım kendisininkilerden birini bana verdi.

Çok güzeldi.

Karnımız doyunca, biraz zor sayılabilecek su kaydırağına binmeye karar verdik.

Hep beraber binmeye karar verdik ve öyle yaptık.

Burada mısın?

Seni arıyordum.

Dikkat et, sıcak.

Teşekkürler.

İşte oldu.

Nefis! Anlatırken su kaydırağından bahsettin ya orada çok mu eğlendin?

Yaklaşık bir yıldır burada çalışıyorum.

Bu süre içinde sen otuzuncu kişisin.

- Öyle mi?

- Evet, aynen.

Anlıyorum.

Otuz kişi hepsi Disneyland'ı mı seçti?

Evet, pek çok çocuk bunu seçiyor.

Özellikle de kızlar.

Anlıyorum.

Bakalım, sanırım Büyük Deprem olduğunda dokuz yaşındaydım.

Küçük bir çocuktum ama asla unutmadım.

Evimiz Koshu yolu kenarındaydı ve yolun iki tarafında da insanlar toprağa tutunmuşlardı.

Herkes yere yapışmıştı ve ben de öyle yapmalıyım diye düşündüm ve onlara katıldım.

Sonunda sarsıntı kesildi.

Hep birlikte bambuluklara gitmemiz söylendi.

Ben çocuktum ve bambuların arasında oynuyordum.

Ne oynuyordunuz?

Bambu ağaçlarının arasına ip asıp sallanıyorduk.

Annelerimiz dışarıda pirinç pişirip bize pirinç köftesi yapıyorlardı.

Bambuluklarda o pirinç köftelerini yiyişimi hâlâ bugün gibi hatırlıyorum.

Nasıl olup da unutabildiğiniz hayret verici.

Doğum sancısı başladığında bir daha asla yapmam diyorsunuz.

Sanırım herkes için farklı.

Bir arkadaşım, ilk çocuğu doğar doğmaz ikinciyi düşündüğünü söylemişti.

Yani, demek istediğim eğer o sancı unutulmasa, sonsuza dek sizinle kalsa yeryüzünde çok az sayıda kardeş olurdu.

Henüz yirmi yaşındayken intiharı denediği   uçurum.

Neredeyse atlamak üzereydim.

Ay ışığı, rayların üzerinde parlıyordu.

Işık, soluk mavi ve büyülüydü.

Her nasılsa vazgeçtim.

Mavi soluk bir ışık, şimşek gibi gözlerimin önünde çaktı.

Ben fark edene kadar tren gitmişti.

Sersemlemiş halde, orada dururken, gözlerimin önünde kız arkadaşımın ve annemin yüzü canlandı.

Tek bir anı seçebilmek Hayatımda asla o şekilde geriye bakmadım.

Elimde resim albümü ya da günlük falan olsa anılar belki daha kolay canlanırdı.

Çocuğunuz var mı, Watanabe san?

Hayır, yok.

Hobileriniz?

Özel bir şey yok.

Eşinizle çıktığınız bir gezi?

O tarz bir şey seçebilir miyim?

16 yaşında başladım.

ve o zamandan bu yana, bütün o kadınları sayabilirim.

- Hepsi o mahallede miydi?

- Evet.

Eğer karar vermek için çok zaman harcarsanız dükkânları saat on birde kapatırlardı.

Ondan sonra, hiçbiri bakımlı olmazdı.

Akşam erken saatlerde, güzeller seslenirlerdi: "Hey, yakışıklı, düzgün birine benziyorsun.

"Gel, ziyaret et.

" Bu davete kanabilirdim ama çok pahalı olurdu.

Oysa gece geç saatlerde kapanmadan hemen önce, fiyatı düşürürlerdi.

1,000 Yen'den 500'e.

Beklediğiniz fırsat buydu.

Ama her zaman şanslı olmazdınız.

Her şeye rağmen, yüzü güzel olmayan bir kadın neye yarar?

Belki ben doğduktan beş, altı ay sonra Beş, altı ay mı?

Evet.

Ben Mayısta doğdum.

O da sonbaharda falandı.

Ekim ya da Kasım mı?

O kadar emin değilim ama o zamanlardı.

Ben dünyaya geleli çok olmamıştı.

- Sonbahar diye düşünüyorum.

- Sonbahar Sabah değildi, öğleden sonraydı.

Emin değilim ama sanırım öğleden sonraydı.

Çıplaktım, şiltenin üstünde yatıyordum.

Sonbaharın, çok yakıcı olmayan güneşi altında banyo yapmıştım.

Günün hangi saatiydi?

Akşamüstü, evet, saat üç sıraları.

Herhangi bir şey var mı Nishimura san, herhangi bir mutlu anı Evli miydiniz?

Hiç evlendiniz mi?

Çocuğunuz var mı?

Ya torunlarınız?

Burada hiç çiçeğiniz yok mu?

Evet, ilkbaharda ağaçlar çiçek açar.

Çok güzeldir.

Çok güzel olmalılar.

Nishimura san şu anda kaç yaşındasınız?

Anlaşılan, Nishimura san, daha hayattayken anılarını çoktan seçmiş.

İlk başta anlayamamıştım ama o dokuz yaşından beri anılarıyla yaşıyor.

Dokuz yaşından beri Acaba bizler ve tüm dünya, onun gibi birine nasıl görünüyoruz?

Merak etmen gereken aynaya baktığı zaman ne düşündüğü.

Sonraki.

- Oh, hayır, bu! - Neden?

Bugün bile ısrarla hiçbir şey seçmeyeceğini söylüyor.

İstekli değil mi?

- Kaç yaşında?

- 21. 21 yılın ardından, bir şeyleri olmalı.

Neden onu sen almıyorsun?

Boş versene! Bu tiplerle aram iyi değil.

Pekâlâ.

Sanırım halledebilirim.

Sabırlı olmalısın.

Watanabe Ichiro, 70 yaşında.

Üniversiteden sonra emekliliğine kadar, çelik şirketinde çalışmış.

Tek ailesi karısı, ve o da beş yıl önce ölmüş.

Kendi hayatına dair bazı belgeler istiyor.

Hayatına dair belgeler mi?

İyi ama çoğu insan arkasında böyle şeyler bırakmaz.

Burada bunları aramak için çok geç.

Sadece bu seferlik, video kasetleri istettim.

Bu, Bundo san.

Demek Bundo san, bu?

Böylesine çok ender rastlanır.

Bir yaşından bile küçük, değil mi?

O kadar önceyi kim hatırlayabilir?

İnsanlar hangi yaştan itibaren hatırlamaya başlar?

Genellikle dört yaş.

Demek dört?

Senin en eski anın hangisi?

Benim mi?

Anaokuluna başladığım an.

Otobüsle giderdim.

Saydam otobüs pasom, ışıkla göz kırpardı.

Her yere gidebilirdim.

Öyle umut dolu ve mutluydum.

Pasom cebimde, otobüsün önünde oturuşum.

Benim ilk anım da anaokulundan.

Hepimize sıcak çay verirlerdi.

- Çay mı?

- O yeşil çayın tadı.

Beslenme çantamdakileri yerken, o çayı içişimi hatırlıyorum.

Tadı dilimde.

Bu belli bir tadın anısı.

Ya sen, Mochizuki san?

Ben de üç, dört yaşlarındaydım.

Kar yağışının güçlü anısı aklımda.

Büyükannemin evi kuzeyde, Yamagata'da bir kasabadaydı.

Şimdi geçmişi düşününce ilk anım, orada, karda oynadığım zaman.

Karı çok severdim.

- Kar - Soğuk muydu?

Tıpkı sessizlikle kuşatılmak gibiydi.

- Sesi hatırlıyor musun?

- Ses.

Çoğumuz 3 ya da 4 yaşımızı mı hatırlıyoruz?

Ondan önceki tüm anılara ne oldu?

Bir sürü şey olmuştur.

Belli ki, bazıları ana rahmine kadar geçmişi hatırlayabiliyor.

Tıbbi araştırmalar bunu kanıtlıyor.

Ana rahmi, öyle mi?

Eğer gözlerinizi kapar kendinizi suya daldırırsanız anne karnında, güvende olduğunuz anların hatırası endişe ve diğer şartları aşmanıza yardımcı olur.

Hayır, ben ciddiyim.

Banyo dolu.

Evet, ismi Watanabe Ichiro.

Sadece emin olmak için, 71 video kaseti de kopyalar mısınız?

Bu hafta ona ve Yamamato san'ın kasetlerine ihtiyacım var.

Ne zaman gönderebilirsiniz?

Yarın, öğleden sonra mı?

Evet, iyi.

Teşekkür ederim.

ÇARŞAMBA

Herkese günaydın.

Çarşamba sabahı oldu.

Bugün anı seçimlerinizde son gün.

Bugün, gün batımına kadar

seçiminizi yapmak zorundasınız.

Fikrini mi değiştirdin?

Anlıyorum ama neden?

Sadece Belki de iyi bir fikir değildi.

Anladım O zaman, bugünü üzerinde düşünerek geçirelim.

Bir rüya seçebilir miyim?

- Rüya mı?

- Evet.

Ne çeşit bir rüya?

Geceleri gördüğünüz türden Örneğin, bir çok türü vardır.

Kimileri korkulu rüya görür Uyurken gördüğümüz rüyaları mı kastediyorsun?

Evet, aynen.

Demek istediğim benimki şöyle olabilir inanılmaz renklerde bir sahil var ve orada bir gemi demirli.

Çok hızlı koşan biri beni kovalıyor.

Mümkün olduğunca hızlı koşuyorum ama rüyalarda her şey, bilirsiniz çok aralıklıdır.

- Ağır çekim mi?

- Hayır, ağır çekim değil.

Bu duyguyu yeniden canlandırsanız harika olmaz mı?

- Olmaz mı?

- Bu rüya çok mu önemli?

Seçmeye değecek kadar değil.

Üşüttüğüm zaman bana pirinç lapası yapar, içine kuş üzümü karıştırırdı.

Bir yandan soğuması için üflerken; "Sıcakken ye," derdi.

Böyle bir kadın hatırlanır.

Pişmiş pirinçten lapa yapamazsınız.

Elde edeceğiniz şey pirinç çorbası olur.

Lapayı çiğden yapmak zorundasınız pirinci yıkarsınız ve bir sürü iş.

Lapayı nerede yapardı?

Kuzeyin üst tarafında Aomori olabilir

- Orası evi miydi?

- Evet.

- Apartman dairesi mi?

- Evet.

Ne büyüklükte?

Yaklaşık 4 ya da 6 tatamilik.

Ne zaman böyle olsa Tokyo'yu aramayı unutur bu kadınla beş gün kadar kalmak isterdim.

İyileştiğim zaman, beni durduramazdınız Ona karşılığını ödemem gerekirdi, öyle değil mi?

Sadece sağ elinizle vuruyormuş gibi yapın.

Sağ elinizle vurmayın.

Tamam, şimdi kavradınız.

Ve sonra Pekâlâ, deneyelim.

Tamam, tamam! Mükemmel! Başardınız! Bu video kasetler sizin yaşamınızın kayıtları.

Her yıl için bir tane olmak üzere, toplam 71 tane.

Anılarınızla tam olarak örtüşmezler.

Yani onları yalnızca referans olarak kullanın.

Geçmişinizi hatırlamak için izleyin.

Anladım, elimden geleni yaparım.

- Çok elverişli olmadığı için üzgünüm.

- Yok, hayır.

Akşam yeniden uğrarım.

Videolar, ha?

Aoyama'da, hâlâ orada mı bilmiyorum bir gençlik salonu vardı.

Ayrıca Japon Gençlik Salonunda Hibiya'daki Müzik Salonunda hepsinde dans ettim.

En çok Hibiya Müzik Salonunu hatırlıyorum.

En çok orada eğlendiğimi hatırlıyorum.

Dans ettiğiniz şarkıyı hatırlıyor musunuz?

"Büyük Bir Fil İstiyorum.

" "Serçenin Dansı" Ve bir de "Kintaro Dansı" Ve "Kırmızı Pabuçlar" Dans adımlarını hatırlıyor musunuz?

Çok net değil ama "Kırmızı Pabuçlar" şöyleydi:

Kırmızı pabuçlu bir kız vardı, böyle başlıyordu.

Sonra

Bir yabancı onu uzağa götürdü Kollarınızı eşinizle birleştirirsiniz.

Sonra mendil sallarsınız, ve o gider.

Tüm olup biten buydu ama şimdi düşününce, çok eğlenceliydi.

O zamanlar, bu şarkıyı yazan Motoori Nagayo hâlâ hayattaydı.

Üç kızı vardı.

İki küçük kızı, böyle kırmızı elbiseler giyerdi.

Ağabeyim onları çok sevimli bulurdu.

Bana da bir tane bulmak için bütün Tokyo'yu aramıştı.

O giysiyle ne zaman danstan eve dönsem beni herkese göstermek isterdi.

Bana kırmızı pirinç pilavı ısmarlamaya söz vermişti.

Şimdi düşündüm de, galiba tavuklu pilavdı.

O günlerde cafeler vardı.

Oralarda iki, üç garson bulunurdu

Karanlıktı ama yüzler görünmeyecek kadar değil, tabi.

Beni böyle bir yere götürmüştü.

"Hadi, nasıl dans ettiğini göster.

" dedi.

Tavuklu pilav yemeyi öyle çok istiyordum ki orada onun için dans ettim.

Sonra arkadaşları beni çağırdılar; "Gel biraz dondurma al," dediler, ben de gittim.

Kesinlikle çok heyecanlıydım.

Hâlâ dans giysilerimleydim ve onlar için dans ettim.

Bütün tabakları yemek istedim.

Komik, öyle değil mi?

Size o giysiyi alan ağabeyinizle yakın mıydınız?

Çok yakındık.

En son gününe kadar.

Öyleyse o da Evet, üç yıl önce.

Son güne dek ona ben baktım.

O zamanlar biriyle görüşüyordum ve o gün, Tokyo'ya geri gittiğimde birlikte Imperial Hotel'e gittik.

Sanki, nasıl söylesem bizim kendi "Yetişkin Günü" törenimiz gibiydi.

O gün havanın nasıl olduğunu hatırlıyor musunuz?

Evet, kar yağıyordu.

Yani, pencereden bakınca, kar yağdığını mı gördünüz?

O, sadece kendi ihtiyaçlarına önem veren bir adam değildi.

Her zaman, bir kadının duygularına önem verirdi.

Yani, sevişmeye başladığımızda gerçekleri yaşıyor olsam da, bir filmin kadın kahramanı gibiydim.

Öylesine nazikti.

Ben böyle düşünüyordum.

Onunla birlikte olmak, ne güzel olur diyordum.

Ama sonradan öğrendim ki bir karısı varmış.

Bununla mücadele ettim.

Gerçekten.

Bu konuda onunla ne konuştuğunuzu hatırlıyor musunuz?

Konuşmak mı?

Hiçbir zaman; "Seni seviyorum," demedi.

Bir seferinde pilot olmak istemiştim ve ders alıyordum.

Yalnızca bir kere oldu.

Bulutların arasındaydım.

Bulutların içinde uçarken gördüklerim bende derin bir etki bıraktı.

Ne tür bir uçaktaydınız?

"Cessna" denilen küçük, dört koltuklu bir uçaktı.

Cessna'dan dışarı bakınca bulutların şeklini hatırlıyor musunuz?

Neredeyse saf bir beyazdı.

Şekilleri tıpkı panayırlarda satılan pamuk şekerlere benziyordu.

Sanki gökyüzünde yüzüyorlardı.

Ama doğrusu ne çok büyük, ne de çok küçüktüler.

Boyutları korkutucu değildi.

Çok zarif göründüklerini hatırlıyorum.

Japonya'nın bugün içinde olduğu durumu değiştirmeliyiz.

Yeni Japonya'yı yaratmak bizim elimizde.

Bir tane bile olsa arkamda bir iz bırakmak istiyorum.

İşte yine iz saçmalıklarına başladın! Ne izi?

Bir şirkete gir, ömür boyu çalış

Öldüğünde arkandan kalan iz bu.

Bunu istemiyorum, istemiyorum!

Bunlardan birisi, sizin uçtuğunuz uçağa benziyor mu?

Hayır, bu gövde bir "Piper".

Cessna yüksek kanatlı bir uçaktır.

Kanatları yukarıdadır.

Yukarıda mı?

Bu kanatlar alçak.

Düşük kanatlı.

Söz konusu Cessna olduğunda yüksek kanatlardan bahsediyoruz demektir.

Sanki gövdesi kanatlara asılı gibidir.

Böyle düşünmelisiniz.

Uçaklardaki en önemli fark kanatların yeridir.

Bu resimlerden benim hatırladığım Şekli değil, kanatları önemli.

Ben böyle hissediyorum.

Herhangi bir hobin var mı?

Filmler Geri zekalı!

Ben de filmleri severim.

Ingrid Bergman, Joan Fountaine

"September Affair"i gördün mü?

Ya "Rebecca" yı?

Hangi tür filmleri seversin?

Hangi tür mü?

Amerikan filmleri, Fransız filmleri

Samuray aksiyon filmlerini severim

Bantsuma! Babam hayranıdır.

Onunla, birçok filmini gördüm.

Diyelim ki, sekiz, on yaşlarımdan bir anı seçeceğim.

Sonrasında, tek hatırladığım o an hissettiklerim mi olacak?

Doğru.

Başka her şeyi unutmayı başaracak mıyım?

Gerçekten mi?

Unutulabilir mi?

Öyleyse, bu gerçekten cennet demektir.

Değersiz şeylerle dolu, gizli saklı hayatından beş yaşına ait bir anı seçti.

Karanlığı seçmek istedi.

Karanlık mı Bunu yalnızca seslerle oluşturabilirsiniz.

İlginç olabilir.

Kimseye anlatmadığı bir geçmişle gömülmüş olmalı.

Dinle, dostum.

Onları tanımlamaya başlayamazsın.

Bu yalnızca bir iş, biliyorsun, bir iş.

Bir kez başlarsan, önüne geçemezsin.

Yarın görüşürüz.

Acaba Watanabe san ne yapıyor?

Sanırım böyle yapıyordur.

Rahatsız ediyor muyuz?

Hayır, lütfen girin.

Kusura bakmayın.

Evliliğin ilk günleri mi?

Evet, onun gibi bir şey.

Benim hiç evlenme şansım olmadı Kıskanıyorum.

Bu benim karım.

İsmi Kyoko.

Bir yıl öncesi, görücü usulüyle evlenmiştik.

mutlu mu?

Evet şey.

Anlıyorum.

Çok çok sıradandı.

Watanabe san'ı bırakmak mı istiyorsun?

Alışılmadık bir durum.

Sen böyle yapmazsın.

Hiç böyle bir şey istememiştin.

PERŞEMBE

Buraya gelinceye kadar kendi hayatımdan oldukça emindim.

Kendi halinde bir hayattı.

Mutluydum.

Ama şimdi böyle, geriye bakınca sanki bir şeyler eksikmiş gibi.

Ortalama bir eğitim ortalama bir iş ortalama bir evlilik, ortalama emeklilik.

Her şey ortalama.

Yalnızca ortalama.

Ama dün, iyi bir evliliğiniz olduğunu söylemiştiniz.

Evet, iyi bir evlilik olduğuna inanıyordum.

Belki benim için fazla iyi.

Tuhaf gelebilir ama sanırım biz, ateşli tutkularla evlenmedik.

Bu konuda yalnız değilsiniz.

En azından bizim kuşak için oldukça tipik, değil mi?

"Bizim" kuşak mı dediniz?

Evet.

Aslına bakarsanız, ben 1923'de doğdum ve 22 yaşındayken öldüm.

Yaşlı göstermesem de eğer yaşasaydım, 75 yaşında olacaktım.

Anlıyorum.

- Savaşta mı?

- Evet.

Filipinler'de yaralandım ve Tokyo'da bir hastanede öldüm.

Ne zaman?

28 Mayıs 1945'te.

Bu anıları canlandırıyor.

Bu, işte bu.

Bakayım Ana girişteki nilüfer göleti çok güzeldi.

Emin misiniz?

Sanki bir şeyler biraz ters gibi.

Yetişkinler Günü'nde, orada kaldığınızı söylemiştiniz, değil mi?

Doğru.

47 yaşındasınız, bu doğru mu?

İşin gerçeği, bu oteldeki yıkım işlemleri 1 Aralık 1967'de başlamış.

Yıllar uymuyor.

Siz en azından dört yaş küçüksünüz.

Şey, ben, bilirsiniz şimdiki kocamla tanıştığımda 30 yaşımı iki yıl geçmiştim.

Ama ona 28 dediniz.

Şey, bilirsiniz işte onun için güzel ve genç görünmek istedim, o yüzden

Aslında ben de yaşımı beş yıl küçülttüm.

Üstelik yalnız yaşımı da değil.

Burada Sugie ismini kullandım, ama bu gerçek adım değil.

Şirketim iflas etti ve şüphe altında kaldım.

300 Yazılar

Kaçmayı sürdürmek zorundaydım.

Murakami, Kashiwagi Yamamoto, Naito Bir Ohinese ismi bile kullandım, Wong.

Gerçekten mi?

Pek sayılmaz.

Şimdi eşit olduk.

İşin aslı işin aslı şu ki, o hiç ortaya çıkmadı.

Beklemeye devam ettim Gelecekle ilgili hayalim şu rüya konusu Bir şey seçemeyiş nedenim Gelecek daha iyi.

- Ama - Yaşanmış bir şeyi seçmeyi denemelisin.

Ama bunlar sadece anı.

Ve eninde sonunda, bizler anıları kendi imajlarımıza dönüştürürüz.

Elbette, gerçekten olmuştur yani çok gerçek gibi gelir ama

Sanki bir film yapıyormuşum gibi geleceği kurgulayacağım.

Geleceği hayal ederken yarattıklarım, bence bazı anılardan çok daha gerçek olacak.

Ben böyle düşünüyorum.

Ve bu geçmişe bakmaktan çok daha anlamlı.

Yani, bu geçmişe bakma işi geçmişten tek bir anı yaşamak benim için çok acı verici olabilir.

Hiç şans yok mu?

Bence tekrar düşünmelisin.

Evet, buradaki tüm projeniz yeniden düşünmeyi gerektiriyor.

Bununla ne yapacağım?

Sanırım, böyle bir şeydi kıvrımlarıyla.

Sanırım, giysi buna benziyordu.

Batı tarzı giysileri sever miydiniz?

Giysiler mi?

Anaokulundan önce giydiğimi hatırlamıyorum.

Ama anaokulu için bana pembe bir giysi almıştı.

O elbiseyi severdim.

Pembe miydi?

Buraları işlemeliydi göğsünde kıvrımları vardı.

Arkadaşım Yoshie'de de aynı elbiseden vardı.

O elbiseyle, sevinçten havalara zıpladığımı hatırlıyorum.

O elbiseyle hiç dans ettiniz mi?

Düşüneyim.

Belki de etmişimdir ama net olarak hatırlayamıyorum.

O pembe rengiyle, tam bir küçük kız giysisiydi.

Kısa ve kabarık kolları vardı.

Bahar geldiğinde burası çok güzel oluyordur.

İlkbaharda çok güzeldir.

Kiraz ağaçları çiçek açıyor mu?

Evet, açıyorlar.

Kiraz çiçeklerini sever misiniz?

Ben de.

Kiraz çiçeklerine bayılırım.

Bakın, bu benim kızım.

İsmi Sakurako, çünkü Nisan'da doğdu.

Bu resimde üç yaşında, birlikte son resmimiz.

Kulakları benimkine benziyor mu?

Üç yıldır burada olduğuma göre, demek ki o şimdi altı yaşında.

Onu büyükannesi büyütüyor.

Endişelenmekten kendimi alamıyorum.

Onu ancak Ölüler Günü'nde görebiliyorum.

En azından 20 yaşındaki, Yetişkin Günü Töreni'ne kadar.

14 yıl daha.

Bir baba olarak sorumluluğumu tamamlamak zorundayım.

Bu yüzden buradayım.

Öldüğümde üç yaşındaydı Sanırım üç yaşlarındaydım.

Yazdı ve beyaz badana rüzgarda kuruyordu.

Annem kulaklarımı temizlerken, kucağında yatıyordum.

Annemin kokusunu ve kucağındaki yanağımın hissini hatırlıyorum.

Çok yumuşak ve sıcaktı Çok tanıdık geliyordu.

Hey! Baksana! Ne var?

Çok teşekkür ederim.

Disneyland'dan daha iyi, değil mi?

Annenin kucağındaki duygularını ve nasıl koktuğunu hatırlayabiliyorsun.

Sadece hayal meyal.

Sen hatırlamıyor musun?

Babamın beni taşıdığı zamanlardaki sırtını hatırlıyorum.

Çok geniş ve sertti.

Ter kokusu ve saçındaki toniğin pis kokusu aklımda.

Özür dilerim.

- Nereye gidiyorsun?

- Keşif yapmaya.

Güldürme beni, Shiori! Bambuluğa keşfe gittin ama bunlar bir işe yaramaz! Gayet güzeldiler.

Tabi ki güzeller ama bunları, bir şeyi canlandırmak için kullanamayız.

Daha ciddi olamaz mısın?

Yarın çekime başlıyoruz.

Bambular nasıldı?

Sıradan Sıradanmış!

Daha spesifik olmalısın! Yani, bambu topraktan yukarı doğru büyüyor

Aşağı doğru büyümeyecek ya! Bambular kök değil ki!

Size sıradan demiştim.

Kesinlikle işe yaramaz! Hep böyle savunmacı olmak zorunda mısın?

Ailen seni nasıl büyüttü?

Aynen senin kızın gibi, Sakurako.

Babanı tanımadığın zaman nasıl olunuyorsa, öyleyim.

Kızımı bu işe karıştırma! Seni pislik! Morali gittikçe bozuluyor.

Seni yenmesine izin verme.

Tüm 18 yaşındakiler böyle değildir.

Aslında bu iş için uygun değilim ama yine de yapıyorum.

Tanrım! İnsan bazen merak etmekten kendini alamıyor.

Tüm bu çalışmanın anlamı ne?

Bir ölünün anılarını canlandırmak! Bunu neden yapıyoruz?

Dediğine göre, bulutlar, panayırlarda satılan pamuk şekerler gibiymiş.

Hafif ve yumuşak.

Uçağın, bulutları yararak giden kanatlarını ve kokpit penceresinden gördüğü göğü hatırlıyor.

Bunları öne çıkarmak istiyorum.

Elimizde sadece bu tip uçak var.

Yandan bakınca, tek gördüğünüz kanat, değil mi?

Kanadı çıkaracağız.

Taşınabilir.

Kanadı çıkaralım, sete getirip, filmi çekelim.

Yani bu bakış açısından, kanat ondan yukarıda olacak.

Evet, sahte kanat kullanacağız.

Tramvayın içinde, yoğun yaz sıcağını yaratmalıyız ve aynı zamanda soğuk değilse de ılık bir rüzgar pencereden girmeli.

Vantilatör kullansak nasıl olur?

Esinti hissini sağlamak için parktaki eski vantilatörü kullanalım.

O esinti hissini verir.

Görsel imajlarla ısıyı göstermek zor.

Onun yerine, ter oluşturmak için alnına su püskürtelim.

Kırmızı tek renk.

Arka plan tekdüze olsaydı, kırmızının etkisini arttırabilirdi.

Kırmızı ayakkabı ve elbise, önemli olan bunlar.

Tavuklu pilav da önemli.

Ağabeyine olan duygularını sembolize ediyor.

Ne yapıyorsun?

Ayın güzelliğini seyrediyordum.

Güzel ay! Ne kadar romantik! Her zamanki halin.

- Baksana! - Ne var?

Kyoko kim?

Kim mi?

Bilmiyormuş gibi yapma.

Bir şey saklamıyorum.

Geçmişten birisi mi?

Sevgilin mi?

Öyle bir şey değildi.

Her neyse.

İstemiyorsan, anlatmak zorunda değilsin.

Ayrıca beni ilgilendirmez.

İyi geceler.

Shiori! Yarın Kawashima san'dan özür dilemelisin.

304 Yazılar

Sen misin?

Bir dakikan var mı?

Peki, ama kısa kes.

Yatacağım.

Tamam, anladım.

Ay bu gece ne kadar güzel.

Ay büyüleyici, öyle değil mi?

Şekli hiç değişmez yine de, ışığın yönüne göre farklı şekillerde görünür.

Aydan konuşmak için mi odama geldin?

Acaba ne demek istediğimi anladı mı?

CUMA

Elektrik devreleri aşırı yükleniyor.

Lütfen saç kurutucularınızı kullanmaktan kaçının.

Günaydın.

Biz hazırız.

Sen buraya oturuyorsun

Tam hatırladığım gibi.

Yatak burada ve Evet.

Şekli tepsiye benzeyecek, evet.

Sen hangi zamanı seçtin, babalık?

Seçmedim.

Sen Watanabe san olmalısın.

Ben Iseya.

Anlaşılan seçim yapamayan yalnız ikimiz kaldık.

Neden seçemiyorsun?

Sorana bakın! Sen neden seçemiyorsun?

Benim için doğrusu seçemiyorum değil, seçmeyeceğim.

Seçmeyeceğim.

Seçmeyeceğim.

Gördüğün gibi Hayatımın sorumluluğunu üstlenme yolunun bu olduğuna karar verdim.

Bugün çekim günü ve herkes mükemmel görünmeye çalışıyor.

Kalan azıcık saçlarını tarıyorlar fazladan makyaj yapıyorlar.

En sonunda sigortaları attırdılar.

Aslında sevimli.

Herkes güzel görünmek için çabalıyor.

Sanırım insanlar böyle ama ben olmayacağım.

Şöyle olmalı insanlar yaşlandıkça, solgunlaşmaya başlıyor.

Sahip olmadıkları güveni telafi etmeye çalışıyorlar.

Kandırmak için uğraşıyorlar.

İşte bu yüzden benim gibi gençler, onlarla alay ediyor.

Sahi mi?

Öyle mi dedim?

Evet dedin.

Mendilinle terlerini silerken filmlerden hoşlandığını söyledin.

Söylemedim.

Evet, söyledin! Öyle yaptın.

gerçekten dedim mi?

Tamam.

Ayda bir kez, ikimiz birlikte sinemaya gideceğiz.

Tabi, tabi.

O nasıl bir cevap öyle?

Şey, sen

Ne kabalık! Ben burada

Tamam, canım.

Dediğin gibi olsun.

Bol bol zamanımız var.

Parkta, bomboş bir öğleden sonra.

Sizin adınıza mutluyum.

Ginza Sinemasına bitişik Chuo Parkında.

Epey bir süre olmuştu Aslında kırk yıllık evliliğimizde, hiç birlikte sinemaya gitmemiştik.

Ve bu gerçekleştiğinde de, birlikte son kez sinemaya gidişimiz oldu.

Anlıyorum.

Üç günlük süreyi aştım ve size sorun çıkardım.

Hayır, hayır, öyle demeyin.

Diğerlerine söylemeyin ama buradaki çalışanlar da, seçim yapamamış kişilerdir.

Yani benden özür dilemeniz, beni utandırıyor.

Siz de mi?

Evet, ben de.

Anlıyorum.

Bu yüzden sizi yargılayacak pozisyonda değilim.

Anlıyorum.

Öldüğünüzden beri burada mısınız?

Hayır, buraya üç yıl önce geldim.

Öncesinde, aynı işi, farklı tesislerde yapıyordum.

Demek böyle oluyor.

Lütfen, söyler misiniz seçemediniz mi yoksa kasıtlı olarak mı seçmediniz?

Bu soruyu soruş nedenim bana öyle geldi ki, bir anı seçmemek sorumluluğu almanın bir yolu olabilir.

Sorumluluk mu?

Pekâlâ! Prova! Hazır! Başla! - Kanatlardan ne haber?

- Onları yukarı asacağız.

Bulutlar, lütfen! - Onu yükseltmenin

- Aşağı indir Bulutlar nasıl?

Gerçekten de bulutlarda olmak gibi.

Bulutlarda olmak mı?

Etrafınızın bulutlarla sarılması.

Görüş alanınız açık bile olsa içine dalıvereceğiniz bir parça bulut vardır.

Yani temel olarak, açık havada uçuyorsanız ve ileride bir bulut kümesi varsa içine dalarsınız ve bulutlar sizin üstünüzden geçer.

Yani, onlar üstünüze gelmiyor, kendi yolunda süzülüyor.

Doğru.

Mevsim yaz, yaz mevsimindeyiz.

Pencere açık.

Bu tarafta Shinobazu Gölü ve ağaçlar Bu taraf daha parlak olabilir, değil mi?

Gün boyunca içeri ışık girmez, yani karanlık.

Buradaki ekspozür

- Peki ya sesler?

- Bir kaset hazırladık.

Bu anıları canlandırıyor.

Mükemmel, gerçekten mükemmel.

Mükemmel olmuş.

Şoför buraya oturuyor.

İzlemek istiyorum.

Burada olmama aldırmazdı.

- Orada duramam.

- Aslında pencere manzarasının önünde duruyorsunuz.

Bu taraf da öyle, elbette.

Aslında, bu taraf daha iyi.

Bu tarafa, biraz daha.

Böyle mi?

Şapkayı başına koy da esintiyi deneyelim.

Şapkayı çıkarsın mı?

Aslında çok da önemi yok.

Belki başında kalsa daha iyi.

Doğrusu şapka uçabilir Sanırım öyle Yani çıkarsın mı?

En iyisi hangisi?

Elinde tutsa?

Buradan buraya asılıydı.

Sanki birlikte oynadığımız o günlerdeki gibi.

Çok mu büyük?

- Büyük olurlardı, değil mi?

- Hatta daha büyük.

Hadi, daha da büyüklerini yapalım.

Sen de bir tane yapabilirsin, Shiori.

Sadece büyükannenin yapışını izle.

Günümüzde gençler doğa yürüyüşüne çıkıyor bizim gençliğimizde yoktu.

Bir bambulukta ailemle yemek yemek gerçek bir keyifti.

Sivrisinekler yok muydu?

Eylül ayıydı, sinekler gitmişti.

Ama burada gecelerken, cibinlik örtüyorduk.

Cibinlik mi?

308 Yazılar

Evet, tülün altında uyuyorduk O gece, Büyük Depremin olduğu 1 Eylül gecesi Korelilerin isyan ettiği geceydi.

İnsanlar deliye döndü.

Suların zehirlendiği ve büyük bir kargaşa çıktığı söylendi.

Bu beni daha çok korkutmuştu Sonradan anlaşıldı ki, Koreliler kaçmak için toplanmışlar ama insanlar, onların saldıracağını sanmış.

Demek ki, uydurma dedikodular yayılmış.

Bazı dedikodular uydurmadır Sadece palavradır.

Bulutlar için ne yapacaksın?

Pamuk mu kullanacaksın?

Nasıl olacağı konusunda tam emin değilim.

5 ve 6 numaralar hazır.

Bu spot Kameranın yanında durup, bakabilir misin?

Hazırız! Hazır! Başla! Gerçekten uçuyor gibiyim Aynı duygu Aynı uzaklık hissi Çok gerçek ve inanılmaz Burada işler yolunda görünüyor.

Güzel! Tamam diyor.

Ben ağabeyin olacağım.

Anlıyorum.

Teşekkürler.

Senin küçük kardeşin olmak için biraz yaşlıyım.

Seni o canlandırıyor.

Ona "Kırmızı Pabuçlar" dansını öğretir misin?

Çok iyi hatırlamıyorum ama Yapalım mı?

Tamam, başlıyoruz.

Bir küçük kız

Kırmızı pabuçlu

Bir yabancı onu götürdü Elini böyle koy.

Etrafında bir kere dön.

Sonra da mendilini salla.

İşte oldu.

Mendili böyle sallayacaksın.

Deneyelim mi?

Çok sevimli.

Bir küçük kız Ben nasıl Mendili nasıl tutuyordum?

Başlangıçta tutmuyordum.

Kırmızı pabuçlu küçük kız

Bir yabancı onu götürdü uzaklara gitti Mendille ne yapıyordum, acaba?

Tamam, onu sadece tut, olur mu canım?

Ve küçük kız Amerikan yapımı oyuncak bebeklere benziyor.

Kırmızı pabuçlu küçük kız

Bir yabancı onu götürdü

Uzaklara gitti Ağabeyim heyecanlanacak.

Bu sabah mezarı başında dua ederken bugün filme çekileceğimizi söyledim.

Böyle görünmeyeli çok uzun zaman olmuştu.

Biraz daha yaprağa ihtiyacımız var mı?

Yaprakları döktüğünüz bu alan biraz daha renkli olsun, lütfen.

Oraya.

Evet, o alana.

CUMARTESİ

Herkese teşekkürler.

Haftayı tamamladınız.

Bu birlikte geçirdiğimiz son gün.

Şimdi sinema salonuna gidip sizin için yeniden yarattığımız anılarınızı izleyeceksiniz.

Bu anıyı yeniden yaşadığınızda onunla birlikte sonsuza dek yaşabileceğiniz bir yere doğru yolunuza devam edeceksiniz.

Bu mektubu okuduğunda sen benim hafızamdan silinmiş olacaksın.

Fazla zaman yok   o yüzden hislerimi kısaca anlatacağım.

Sen, benim karım Kyoko'nun nişanlısıydın.

İsmini ve ölüm tarihini duyduğumda gözümün önünde birçok hayal canlandı.

Karım daha önce bir kez nişanlanmış   ve nişanlısı savaşta ölmüştü.

Bunu bana ilk tanıştığımızda anlatmıştı.

Biz evlendikten sonra bile   yılda bir kez, tek başına, senin mezarını ziyaret ederdi.

Bana Kyoto'dan bahsetmemen çok nazik bir jestti.

Bu yüzden sana minnettarım.

Kyoto'nun, senin hatıranı canlı tutuşunu   kıskanmadım desem yalan olur.

Ama çift olarak birlikte geçirdiğimiz zaman bunun üstesinden geldi.

Anlıyorum ki, buraya gelişim onunla ilgili bir anı seçmeme vesile oldu.

70 yıllık yaşamımı doğrulamış oldum.

Gerçekten bilmeni istedim.

Ona gerçeği söylemeyişim nezaketimden ötürü değildi.

Onu incitmek istemediğim için de değil.

Ona anlatmanın bana vereceği acıdan korktum.

Kyoko'nun ona sırrını anlatmış olması Onun da, Kyoko'yu olduğu gibi kabul etmiş olması Kendimi asla kimseye o kadar yakın hissetmedim.

Bunu nasıl söyleyebilirsin?

Belki de Kyoko'yla, bir şekilde senin bile göremediğin derin bir ilişkin vardı.

Buldum.

"Watanabe Kyoko" Bu olaya Nakamura san bakmış.

Watanabe san'ın seçtiği aynı park.

Ama tarihi 3 Ağustos 1943.

İşte bu.

Bu anı seçmiş.

Gidiyorsun, değil mi?

Anını seçeceksin.

Biliyorum.

Onunla beraber olduğun bir anı seçeceksin, öyle değil mi?

Neden sana yardım ettim ki?

Ne kadar aptalım! O zamanlar umutsuzca, içimde mutlu bir anı aradım.

Şimdi, elli yıl sonra öğrendim ki başka birinin mutluluğunun bir parçasıymışım.

Ne harika bir keşif.

Sen de bir gün bunu bulacaksın.

Ben bir şey seçmeyeceğim.

Eğer seçersem buraya dair her şeyi unutmak zorunda kalırım.

O yüzden seçmeyeceğim.

Seni, içimde saklamaya devam edeceğim sonsuza dek.

Daha fazla insan tarafından unutulmaya dayanamam.

Shiori burada geçirdiğim süre boyunca burada tanıştığım ve veda ettiğim insanlar sayesinde bir şey anladım.

Yani, söz veriyorum burada olanları asla unutmayacağım.

PAZAR

Dün mü karar verdin?

Dün çok mutluydum.

O bankta otururken, ilk defa 22 yıllık hayatıma mutlu bir şekilde baktım.

Anlıyorum.

Senin durumunda bir ayrıcalık yapacağız.

Tebrikler.

Yardımlarınız için hepinize teşekkürler.

Çekim!.

Kes! Şu cinayet romanı.

Ancak yarısını okuyabildim.

Ansiklopedini bitirdikten sonra onu benim için okur musun?

Nasıl baş edecek merak ediyorum Acaba Umarım atlatır.

Özür dilerim, tuvalet molası.

Şu eski numara! Kasıtlı değildi.

Yemin ederim.

PAZARTESİ

Yaşlı Shoda, kadınlarla ilgili PAZARTESİ onca konuşmadan sonra PAZARTESİ kızının düğününü seçti.

Kızının düğününü seçti.

Buketini ailesine verdiği anı.

- Ne hoş! - Ne hoş ya! Onunla geçirdiğim onca zamandan sonra.

O kadar kadın hikâyesi, utangaçlığını gizlemek içindi.

Genç kadınlara ilgi duyan yaşlı erkekler, durmadan seksten bahsederler.

İşin püf noktası, utandığını saklamaktır.

Ben iyiyim, gerçekten iyiyim.

Günaydın.

Shiori, temizlik vakti.

Günaydın.

Geçen hafta Mochizuki san da dahil 22 kişinin gidişini ayarladık.

Sizlerin çalışkanlığı sayesinde.

312 Yazılar

Ne yazık ki Kawashima'nın görev alanında olan Iseya bazı nedenlerden ötürü, bir süre daha sizlerle olacak.

Bir süreliğine Kawashima'nın yardımcılığını yapacak.

Lütfen, hepiniz ona yardımcı olun.

Tamam, biraz da Iseya'yı dinleyelim.

Iseya! Iseya?

- Nereye gitti?

- Zorlu biri olacak.

Kawashima.

Affedersiniz, gidip arayayım.

Kawashima.

Shiori, temizlik yapalım mı?

Günaydın.

Günaydın.

Ooki san, Ooki Masayoshi.

Siz birincisiniz.

Ben Araya Sadako.

Araya Sadako san.

- Heceleyebilirsiniz A R A - Evet, tamam.

Gidebilirsiniz.

Satonaka Shiori Lütfen oturun.

Miyahara san, Miyahara san 35 yıllık yaşamınızdan sizin için en önemli olan anıyı seçmenizi istiyoruz.

Bugün Pazartesi yani yarından sonraya kadar zamanınız var.

Bugün Pazartesi, ve Çarşamba, karar günü.

Buradaki çalışanlar, anınızı yeniden yaratmak için ellerinden geleni yapacaklar.

MABOROSHİ NO HİKARİ (1995)

110 dk

Yönetmen: Hirokazu Koreeda

Senaryo: Teru Miyamoto, Yoshihisa Ogita

Ülke: Japonya

Tür: Dram

Vizyon Tarihi:12 Eylül 1995 (Kanada)

Dil: Japonca

Müzik: Ming Chang Chen

Nam-ı Diğer: Maborosi | Maborosi | Illusion

Oyuncular: Makiko Esumi , Takashi Naitô, Tadanobu Asano, Gohki Kashiyama, Naomi Watanabe

Özet

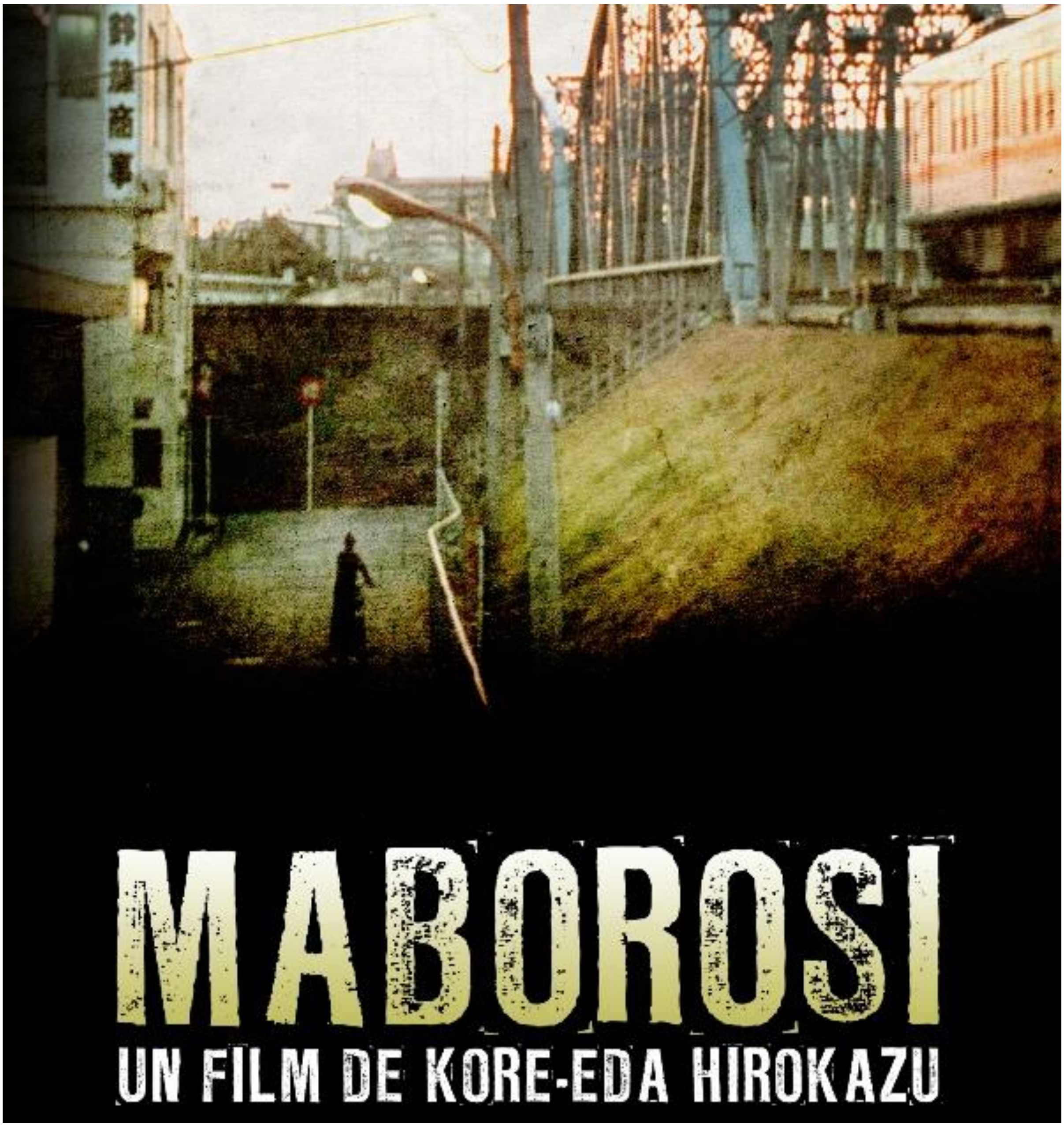
Yumiko (Makiko Esumi) ve eşi Ikuo (Tadanobu Asano) sade ama mutlu bir hayat sürmektedirler. Ayrıca bir oğulları dünyaya gelmiştir. İkuo bir fabrikada çalışmakta; Yumiko ise bebeği ile ilgilenip eşinin yolunu gözlemektedir. Bir akşam İkuo geri dönmez ve gece yarısı kapıya gelen polis raylarda bulunan ve tanınmayacak halde ezilmiş olan cesedin ona ait olabileceğini söyleyerek Yumiko'yu karakola götürür. Eşinin ölümü sonrası içine kapanan Yumiko kendisine ve çocuğuna destek olan yaşça büyük bir komşularının aracılığıyla Osaka'dan ayrılarak küçük bir balıkçı köyünde yaşayan bir adamla (Tamio 'Takashi Naitô') evlenerek oraya yerleşir. Tamio babası ve ilk eşinden olan kızı ile yaşamaktadır. Yumiko bir taraftan yeni ortama uyum sağlamaya çalışırken bir yandan da eşinin ölümünü düşünmektedir...

Yönetmen Hirokazu Koreeda'nın bol ödüllü bu ilk filmi daha sonra aşinalık yaratacak bazı izlekler ve durağan sekansları ile Ozu filmlerini hatırlatıyor. Ayrıca dikkatli gözlerden kaçmayacak bazı leitmotifleri [ana motif] ise gözümüze sokmadan hikayeye katmasını biliyor. Japon kültüründe çok önemli bir yeri olan mevsimleri ise örtük bir fon olarak yerinde kullanırken, insanın da mevsimlere benzeyen hayatını minimalist ama etkin bir sinema diliyle aktarmayı başarıyor. Herkese iyi seyirler dilerim...

Hakkında

KORE-EDA 1: YAŞAMDAN ÖLÜME BAKIŞ VE MABOROSİ

İma C. Özkan | 22 Mart 2013

İma C. Özkan yine yaptı yapacağını… Maborosi filmi üzerinden, insanoğlunun doğum ve ölümünün daimi gizemine dokundu.

***

…

Ve büyümeyen adamlar gördüm, hiç şaşırmadım. /Konuşuyorlardı sırayla, ilgisiz

Ağaçlara asılmışlardı bir yandan da /Bir kapı kirişine asılmışlardı ve ufka

Ölüm müydü konuştukları? Ölümdü anlaşılan /Silince bir aynayı çıkıveren karşılarına

Bir ölümdü ki, işte bir muska asılı dururdu duvarda

Bir büyü gösterilirdi /Bir kuyu sezdirilirdi/ Hiç yoktan bir zincir boşalırdı avluda.

Akşam geri verince bana gözlerimi /Şehir de kayboldu, denizin durgunluğu da

Bir anka kuşu yeniden karıyorken küllerini /Bir kaya oyuğu kendini alıştırıyorken boşluğa

Dedim, deniz de bendim, düşleyen de denizi /Ve sabah olur olmaz üstünde derinliğimin

Bir gülümseme gibi bulacağım kendimi.

(E. CANSEVER "Ölü Sirenler" şiirinden)

Güzel sesleriyle, bölgelerinden geçen denizcileri aldatıp, sonra da avlayan **siren**lerin hikâyesi bilinen hikâyelerdendir. Uçurumlar ve keskin kayalıklarla çevrilidir yaşadıkları deniz. Hatta söz konusu siren yuvasının, bugünkü Foça olduğu söyleniyor. Efsaneye bakılırsa, yolları bu denizlere düşen gemiciler, sirenlerin söylediği şarkının efsununa kapılarak gemilerini doğruca kayalıklara sürerlermiş. Her biri onlara yem olurmuş. Sirenleri denizkızlarına benzetiyorlar. Ama aslında onlardan biraz daha farklılar. **Homeros'ta Achelous'un kızları** olarak anlatılan bu efsanevi yaratıkların sayıları ve adları konusunda tevatür muhtelif. İki kuyrukları olduğunu anlatan betimlemeler var.

Asya Sineması denildiğinde hayran olduğum isimler, yaklaşık iki elin parmakları kadar. Bunlardan biri de Japon yönetmen **Hirokazu Kore-eda**. Aslında bir romancı olmak için yola çıkan, fakat okul sonrası kendini belgesel film yapımında yönetmen yardımcısı olarak bulan Kore-eda'nın çektiği dökümanter işler bir yana, dramatik ilk filmi **Maborosi.** 1995 yılında çektiği bu filmin adı olan sözcüğü; yani Maborosi'yi anlatmakta yardımcı olsun diye başlangıcı sirenler efsanesiyle yaptım. İngilizceye **Illusion** adıyla çevrildi Maborosi. Belki doğruya en yakın çeviri de buydu. Yanılsama yaratıcı, hayali ve büyülü bir ışığa işaret eden bir kelime çünkü Maborosi. Belki bir nevi **serap**. İşte Maborosi'nin sonlarına yakın, tıpkı batı kaynaklı siren efsanesi gibi, Japonya'da da denizcileri büyüleyip kendine çeken hipnotik ışıklardan söz eden bir anlatı ile karşılaşırız. Maborosi sözcüğünün muhtevasını az çok kestirerek filmi izlemek, hikâyenin alışılmış kalıplar dışındaki izleğine refakat etmekte bize kolaylık sunabilir.

Japonya'nın ünlü Osaka kentinde başlar hikâye. Elinde ayna, kapı önünde saçlarını düzelten bir küçük kızla açılış yapılır. Sokaktan bisikletiyle bir oğlan geçer. Bisikletinin zilini çalar birkaç kez. Yardım etmesi için çağırır birileri; oralı olmaz. Başka bir dünyanın sokağından geçer gibi geçip gider. Derken, gördüğüm en güzel açılış manzaralarından biriyle karşılaşırız. Asıl hikâyenin bu noktadan başladığını düşündüğüm için, pekâlâ açılış sayabiliriz. Şaşırtıcı bir çekim bu. Önümüzde bomboş bir köprü vardır; aşağıdan, bir yokuşun başına yerleşmiş gibi konumlanmıştır kamera. Yaşlı bir kadın, elinde çantasıyla köprü üzerinde ilerlemektedir. Onu arkadan izleriz. Küçük kız ise kadının peşinden seğirtmektedir. Büyükannesidir kızın. Yolundan döndürmek ister; ona diller döker, ama o ölmek için okyanusun farklı yakasındaki memleketine, evine dönmek istediğini söyler. Küçük kız yolundan döndürmeyi başaramaz.

Kız büyür. Kore-eda'nın zaman geçişlerine kararma ve açılmalarla yaptığı vurgu sayesinde, küçük kız **Yumiko**'nun, açılışta bisikletiyle gördüğümüz arkadaşı **İkuo** ile evlendiğini anlarız. Yumiko, çocukluk aşkı ile evlenmiştir. Ne var ki, bir daha geri dönmeyen ninesinin ortadan kaybolmasında kendini suçlu hisseden genç kadın sık sık ninesiyle ilgili rüyalar görmektedir. Güzel modellerden **Makiko Esumi** tarafından canlandırılan Yumiko ve **Tadanobu Asono**'nun oynadığı şakacı, tatlı İkuo'nun mutlu bir evlilikleri vardır görünüşe bakılırsa. Zannederim**Asano'nun parladığı ilk film aynı zamanda Maborosi**. Onu 1999'da çekilen **Away With Words** ve **Hakuchi**, 2001'de **Ichi The Killer**'ın **Kakahira**'sı ve 2003 yapımı **Last Life In The Universe** filmindeki **Kenji** olarak büyük hayranlıkla izleyecektik daha sonra. Hatta Kore-eda ile de 2001 yılında **Distance** için yine biraraya gelecekti. İkuo az konuşur, Yumiko her akşam pencereden onun yolunu gözler. Geldiğinde, tren yoluna yakın olan evlerinin kapısında buluşup, birlikte yürüyüşe çıkarlar. Bir süre sonra bebekleri olur. Yumiko'nun bebeğini yıkadığı sahne, filmin siyah giysiler, şemsiyeler, paltolar ve sokağın gri, loş renkleri, etrafın tenhalığı içinde seyreden filmin ilk yarısındaki en ışıklı sahnedir de aynı zamanda. Çarpıcı bir gün ışığı doldurmaktadır odayı ve adeta bebek güneşle yıkanmaktadır. Dedim ya görünüşte çok genç ve âşık iki insanın, mutlu aile tablosunda ışık unsuru olarak katılan bebekle her şey

tastamamdır. Günün birinde, İkuo yakın zamanda bir yerlerden aşırıp getirdiği ve Yumiko ile sonradan yeşile boyadıkları sevgili bisikletiyle akşam her zamanki saatinde işinden dönmez. Gecenin ilerleyen saatinde anlaşılır ki, o akşam İkuo, bisikletini tüm ikazlara rağmen trenin önüne sürerek intihar etmiştir. Geriye yalnızca bisiklete takılan bir çan ve üç aylık bebek bırakarak yiten İkuo'nun, neden bunu yaptığını bir türlü bilemez Yumiko. Çocukluğuna ait sevdiğini kaybetme hikâyesine bir kederli katman daha eklenir.

Kocasını kaybettikten sonra, siyah uzun manto ve koyu renkli elbiseler içinde sık sık açık mekânlarda gördüğümüz Yumiko'nun bu kayıpla ilgili pek fazla konuşmuyor oluşu bence dikkate değer. Çünkü böylesi bir "esrarengiz" kayıp "vaka"sı üzerine sırf diyaloglar, bol konuşmalar yoluyla bile Hollywood camiasında birkaç film kotarılacağına kuşku yok. Hâlbuki Maborosi; sükût, sabır ve tefekküre dair faziletler üzerinden ilerler. Cevaplanamayan sorular, konforu yerinde bir hayatı kesinliklerden uzaklaşmış bir keder keskisiyle ortadan ikiye böler. Ve **hayat yine de bütünlüğün iadesini bekler**. Sorgulanamaz hiçliğin altını çizmek için, tek-plan çekimlerde neredeyse bomboş bir kent haline tanıklık ederiz. Boş sokaklar, köprü ve yollar. Bilinçli bir şekilde kamera uzaktadır ve handiyse bazı sahnelerde öylece hareketsiz bekler. Sayısı fazla kabarık olmayan oyuncuların duyguları sözler yerine beden duruşları, el hareketleri ve mekânın dili ile beslenir. Gerçekten kelimelerin hayli idareli, muazzam estetik görselliğe sahip sahnelerinse bonkörce kullanıldığı bir film Maborosi.

İkuo'nun ölümü üzerinden beş yıl geçer. Yumiko şimdi yirmi beş yaşındadır. Bir tanıdık vasıtasıyla **Tamio (Takashi Naitô)** ile evlenir. Onun da karısı ölmüştür, küçük kızı ve babası ile birlikte bir kıyı kasabasında yaşamaktadır. Yumiko, terk edilmiş hissi veren tren istasyonundan Osaka'ya bakar. Oğlunun elinden tutmuş olarak doğruca yeni kocasının yaşadığı yere yol alır. Kamera bize Yumiko'nun yeni yaşam alanını tanıştırdığında, görsellik de birdenbire değişir. Artık canlı sokaklar görmekteyizdir. Pazaryeri, dükkânlar, balıkçı kahveleri. Yumiko'nun bu yeni mekânı ve hayat biçimi, bir bakıma filmin ilk yarısında bize gösterilen hayat biçimine düpedüz bir kontrastır. Bu kontrası her adımda vurucu şekilde hissederiz. Osaka büyük ve karmaşık bir kenttir, kalabalık velâkin öte yandan insansızdır; balıkçı kasabası ise küçük, yalın ve insanlı bir coğrafyadır. Siyahlar ve grilerin yerini maviler, kırmızılar ve yeşillerin parlak kontrastındaki ani kımıltılar almıştır. Yumiko'nun eski kocası onun kaybıdır ve bir oğlu vardır; Tamio'nunsa bir kızı. Karşılıklı özdeş bir geçmişte, yeni kimlikleri üzerinden, birbirlerinin tragedyasında teselli bulma, hayatın bütünlüğün iadesine dair yönergesine rıza gösterme. Anne, baba, dede ve çocuklardan oluşan aile profiline yaslanarak hiçliğin doğasını bir süreleğine hiç'e sayma. Bir muntazam aile fotografı kısaca. Özellikle kutlama yemeği sahnesinde, kadraja iki düzine insan sığmaktadır. El çırpılarak söylenen ve Karadeniz yol havalarına benzeyen enstrümansız şarkı eşliğindeki bu sahne filmin ilk "insanlı" sahnesiydi galiba.

Maborosi bir roman uyarlaması. **Teru Miyamoto**'nun romanından **Yoshihisa Ogita**senaryolaştırmış. Müzikler bazan yüksek ve sert çıkışlarıyla, dramanın çatlaklarına doluyor. Cidden umursamazlık edilemeyecek **orijinal bir müzik** bu ve film için **Ming Chang Chen**tarafından hazırlanmış. Hikâyenin gidişatıyla meşguliyeti bir yana bırakıp, bir sanat müzesini gezdiğimiz hissini veren sahnelerin ardında ise Japonya'nın değerli fotograf sanatçılarından olan**Masao Nakabori** var. **Nakabori** filmimizin **görüntü yönetmeni**.

Hiç kuşku yok, kategorik açıdan bakıldığında Maborosi tam anlamıyla bir **sanat filmi**. Fakat öyle bir sanat filmi ki, artistik vurgulamayı utangaç bir duyarlığın arkasından, en ufak zorakiliğe yahut "kör parmağım gözüne" kabalığına kaçmadan yapmayı başarıyor. Hem sanat filmi olup, hem de böylesine sadeliğe sadakat çok az filme nasip olduğu için bana kalırsa anıtsal bir başarı. Çok sayıda uluslararası ödüle konu olan film, çekildiği yıl **Venedik Film Festivali**'nde **en iyi yönetmen ödülü**nü de almıştı. Kore-eda'nın pek çok filmini görme şansım oldu. Bunlardan üç-dördünü etkileyici buldum. Fakat yönetmenimizin şansı olduğu kadar, şanssızlığıdır da Maborosi. Nedeni şu: Bir adam, daha ilk filminde sinematografik bakımdan estetik dehaların yapıtlarıyla karşılaştırılabilecek başarıya bulaştığında, anıtsal bir eserle karşınıza çıktığında, sonraki yapıtlarının bu ayar taşına çarpmaması çok zor. Kore-eda'ya olan da bu. Çünkü Maborosi, hem ilk filmdi hem de şaheser. Kelimenin tam anlamıyla her çekim bağımsız tek bir çekim gibi. Yaklaşık iki saatlik film boyunca diyebilirim ki **zarafet dolu olmayan tek bir çekime rastlayamazsınız**. Bu sinemasal başarısında Kore-eda'nın iyi de bir sinema okur-yazarı olmasının payı büyük. Çünkü bütün zamanların en büyük on yönetmeni arasında sayılan **Yasujiro Ozu** ve **Mikio Naruse'**nin çalışmaları başta olmak üzere, **Bergman** ve ardından **Angelopulos**'tan açık etkilenimlerinin izine kolaylıkla rastlıyoruz. Maborosi için bilhassa Ozu'nun görsel yordamı ve dokunuşları film boyunca kıpırdanıp, ustaya selam duracak kadar belirgindiler. Sözgelimi kameranın diz boyundaki, alçak konumlanışı, geniş açılı ve uzun-plan çekimler, karakterlerin yüzü ile aramıza giren gölgelerin koyultmaları, kadraja karakterlerin karşılıklı birbirlerine bakar pozisyonda değil, yanyana yerleştirilmeleri Ozu sinemasının alâmetlerindendi. Bu nevi çekimlerde karakterlerin tepkilerini yüzlerinden okuyabilmek için çok nadir fırsatlar bulunur. Üstelik son derece doğal aydınlatmanın sonucu olarak, karakterler sık sık bir gölgenin koyultusunda dağılır gider. Yine tıpkı Ozu gibi, Kore-eda da **karakterlerin yaşadığı mekânsal boyutta aşkın bir yan bulur**. Karakterler çerçeveye girer ve çıkarlar. Oysa hareket bittikten sonra bile kamerayla bir hayli

oyalanır. Sabit ve geniş açıyla cihazı orada tutar Kore-eda. Bu yolla, eylemsel an sona erdiğinde bile, yaratılmış atmosfer orada olanların izlerini muhafaza eder. Gerçekten şaşırtıcı bir süreçtir bu ve büyüleyici. Kore-eda'nın **Bergman'ı anımsatan yanı ise mekânsal bağlantılar.** Filmin son üç çeyreğinde, İkuo'nun açıklanamayan ölümünden sonraki bölümde, Bergman gibi yönetmenimiz de, Yumiko'nun duygusal izolasyonunu vurgulamak için mekansal ilişkileri kullanıyordu.

Bir süreliğine daha hikâyeye dönelim. Yumiko taşradaki yaşamına adapte olur. Küçük oğlu bir ablaya ve bir de dedeye sahiptir. İkuo gibi neşeli birinin ölme kararına ilişkin kara delik içinde bir yerlerde genleşir durur. Burada da ideal ailenin bahtiyar belleğine düşen tek karaltı, Yumiko'nun bütün mücadelesine rağmen büsbütün kurtulamadığı güçlü anıları olur. Neredeyse hiç gözyaşı dökerken görmeyiz onu. Fakat çocukluğunda "kendi yurdumda öleceğim" diye ısrar edip kayıplara karışan ninesi, ardından kocasının ölüme atılmaktaki bencilliği, Yumiko'nun dikkatlice ölüm'e bakmasına sebep olur. Sessiz ve bir o kadar da derin bir bağ kurar ölüm duygusunun arkaplanıyla. Hem de oğlu kıyıda pembe bir topu, köpekle arasındaki yokuşta sektirirken; **hayatın ta canevinden ölüme bakar**. Bu bakış halindeki birini ne teskin edebilirdi? Yahut ne huzur verebilirdi. Okyanusun arkaik mavisi de pembe top gibi huzur vermeye yetmez. Ağrılı bellek kendini tazeler. Yumiko'nun iç çalkantılarını yüzü değil, aynı arkaik okyanusun azmış dalgaları, şiddetli çarpışları ele verir. Pazara çarşıya gider, kocasına çay demler, çocukların koşularını izler, sevişir ve ölüme bakar.

Filmin sonlarına yakın, pazardaki kadınlardan biri Yumiko'ya ilk kocası öldüğünde oğlunun kaç yaşında olduğunu sorar. Henüz üç aylık olduğunu söyler. Kadın; muhtemelen böylesinin en iyisi olduğunu, çocuğun hiçbir şey hatırlamadığını anlatırken, çocuk az ilerdeki bisikletlerin yanına gider. Doğruca yeşil boyalı bir bisiklete yaklaşır ve dokunur ona. Tıpkı hiç görmediği babası gibi bisiklete meraklı oluşu neyse de yeşil olanı seçişine annesi kederle bakar. Kadına tek kelime etmez. Kore-eda'nın sinema dilini konuşturduğu çok özel sahnelerden biri buydu. Henüz intihara kalkışmadan önce, o mutlu günlerinden birinde yine İkuo ile Yumuko kapıda yürüyüş için buluşmuşlardı. İkuo'nun elinde siyah, baston tipi bir şemsiye. Karısını selamladıktan hemen sonra, şemsiyesini neşeyle sallayarak sokak boyunca ilerlemişti. Yumiko durup bir süre kocasının arkasından bakmıştı; ne var ki İkuo yanında olmadığının farkında değildi ve duraksamasız yürümeye devam ediyordu. Öyle sanıyorum bu sahne, Kore-eda'nın İkuo'nun ölümüne dair yapacağı tek neşe ve ironi dolu açıklamaydı. Çok dokunaklı, hüzünlü bir sahneydi cidden. Önerme şu olabilir: Herkes yalnız yürür ölüme.

Kardeşinin düğünü vesilesiyle bir süreliğine Osaka'ya iade-i ziyarette bulunan Yumiko, evinin boş koridorları ve karanlığı ile, yitik umutlarına bir kez daha eğilir. Merkezinde boşluğun olduğu çemberin çapı üzerinde gezinmeyi dener. Nihayet ağır ve metal bir anı yüküyle yeni evine döner. Hem görsel, hem müzikal ve hem de atıfları bakımından en vurucu sahnenin hemen öncesinde Yumiko bir otobüs durağında gölgeler içinde koyulmuşken görünür. Sonra toprak, deniz ve gökyüzü arasında uzunca bir planda çerçevelenmiş cenaze alayına çevrilir gözler. Aradaki mesafe büyüktür. **Ölüme ilk apaçık referans.** Kamera Yumiko'nun gözüdür ve biz uzaktan, yukarıdan bir yerlerden kadraja yayılmış cenaze alayını izleriz. Evlerinin yakınındaki sahilde bir tür kremasyon/ölü yakım mıntıkası olarak kullanılan buruna kadar cenaze alayı ardından gider Yumiko. Okyanusun içindeki ışıltılı alevlere bakar. Suyu yakan ölümün oradalığına. Kocası her nasılsa onu sahilde kolayca bulur. Onu film boyunca ilk defa cüretkâr biçimde içine bakarken bulur.

"Anlamıyorum" der kocasına Yumiko; **"Neden kendini öldürdü? Niye yalnız başına yürüdü?"**

Kocası Tamio verilebilecek en yalın yanıtı, **maborosi** sözcüğünü kullanarak vermeye çalışır. Okyanusta dalgalar boyunca kendini gösteren açıklanamaz bir seraptır der maborosi. Pek çok denizcinin, maborosinin dayanılmaz güzellikteki uhrevi vaatlerine büyülenmiş olarak kapıldığını anlatır. Bu gizemli ışığı, bu ilüzyonu kimsenin sorgulayamayacağını, o ışıklara doğru herhangi birinin kolaylıkla atılabileceğini; bunu sonuna kadar anlamaya çalışmanın imkânsızlığını.

Film, yine karakterlerin karşılıklı olmayan bir kombinasyonla, verandada karpuz yiyip denize baktıkları sahneyle kapanır. Geriye pek çok ibret bırakarak. İnsanoğlunun doğum ve ölümünün daimi gizemine bir dokunuş. Ölümün temeldeki doğası ile ilgili kalıcı belirsizlik; ölümün de zaman gibi konroldışılığına munis bir teyid. Maborosi öylesine indirgeyicilikten uzak, öylesine klişe yanıtlar tertiplemekten arınmış bir ders vericiliğe sahip ki, insan bunca sadelikle nasıl bu kadar yol alınabildiğine şaşmadan edemiyor. Eliptik bir anlatı bize hayatın bizatihi bazı tragedyaların varlığını zımnen içerdiğini bildirir. Kore-eda, çevrenin tüm ezoterik doğasını bu aşkınlığın hizmetine sunmuyor muydu? Neden İkuo bencilce ufkun ötesindeki mistik ışığa böyle can atmıştı? Neden maborosi denen o ışık rastgele kurbanlarını yutmak için canavarca cezbediyor, parlıyordu? Bazan hayat, geniş ve derin ve ağrılı; cevabı olmayan soruları sordurtur. **Maborosi ile Kore-eda'nın verdiği en kayda değer ders belki de bazı soruları rasyonel duyarlıklarla yanıtlamanın imkânsızlığı üzerine. Neden ölürüz? Neden biz? Neden şimdi?** Hayattan ölüme bakarken, kesintisiz bir ümit, kesintisiz ızdıraba paralel akıp gidiyor. Rasyonalitenin sunduğu en şaşmaz araçlarla bile anlayamadığımız ızdıraplar olacak, ümitler de. Hani şu budist bilgelerden birinin kıssasında olduğu gibi: Uçuruma düşen adamın tuttuğu incecik dalı, biri siyah diğeri beyaz iki fare kemirmektedir de, adam ölürayak tuttuğu dalın ucundan meyveyi iştahla emmektedir ya, tıpkı onun gibi. Final sahnesindeki dilimlere ayrılıp iştahla yenen karpuz, hayatın kendisidir. Ölümün oradalığına ve belirsizliğine rıza gösterenler karpuzun şireli suyunu emmeye devam edecektir.

En özet söyleyişle **Maborosi, belki bugüne değin yapılmış en estetik, en süssüz 'memento mori!' [öleceğini hatırlamak] daveti. 'Carpe diem' [Gününü gün et, yarını düşünme.]** çığırtkanlığının zirve zamanlarında, faniliğe yapılmış hayat dolu bir hatırlatma. Mesaj kaygısız ve olabilecek en az didaktik yoldan.

Filmden

org Ikuo, gel bize yardım et!

Bırak oynasın.

Bu ev sahibi de nerede?

Babam çok kızacak.

Eve gidelim.

Hadi, eve gidelim!

Evimde ölmek istiyorum.

O yüzden Shikoku'ya dönüyorum.

Henüz ölmen için çok erken.

Hem Shikoku'ya ancak feribotla gidebilirsin, büyükanne.

Ve senin hiç paran yok.

Büyükanne evinde ölmek istiyor.

Ben Shikoku'ya dönüyorum.

Tek söyledikleri; "Yine mi?

" Hiçbir iz yok muymuş?

Şu ana kadar hiç kayıp büyükanne bildiren olmamış.

Soğuktan ölmez nasılsa.

Bir gece daha bekleyelim.

Umarım, iyidir.

İlk kez olmuyor.

Merak etme.

Ama ya hiç geri dönmezse?

Öyle söyleme.

Bu senin hatan değil.

Birisi onu geri getirir, her zamanki gibi değil mi?

Neredeydin?

Beysbol stadyumunda.

Zenginlerden çalmak daha iyi.

Bunu gerçekten çaldın mı?

Yapacağımı söylemiştim.

Belki senin bisikletini çalanı da, birileri soymuştur.

Soyulursan, soyarsın.

Bu küçük eğlence seni gerçek hırsız yapmasın da!

Saçmalama!

Hamam çok kalabalıktı.

Sana biraz boya aldım.

Yuichi ağladı mı?

Gıkı bile çıkmadı.

Emin misin?

Sen ne yapıyordun?

Komşunun radyosunu dinliyordum.

Sesi çok açık.

Kısmasını söyleyeyim mi?

Rahatsız etme.

Yaşlı adamın kulakları gitmiş.

Dinlemeye de alıştık zaten.

Değişmedin.

Nasıl yani?

Hiç değişmedin.

Ne demek istiyorsun?

Çocukluğundan beri aynısın.

Nasıl aynıyım?

Bilmiyorum, sadece aynısın işte!

Seni anlamak imkânsız.

Çok eğleniyor.

Aklından ne geçiyor?

Stadyumdan buraya yürümek seni yordu mu?

Sesin çıkmıyor.

Ne düşünüyorsun?

Çalıştığımız kamyon fabrikası, bir sumo güreşçisini işe aldı.

Sahi mi?

Sumo güreşçisi mi?

Eski bir sumo güreşçisi.

Başarısız olduğu için bırakmış.

Şimdi kamyon sürmeyi öğreniyor.

Hâlâ saçındaki topuzu kesmemiş.

30 yaşındaki adam 18 yaşındakilerden emir alıyor.

O topuzu niye tutuyor, bilmem.

Kim bilir?

O topuz beni bir şekilde hüzünlendiriyor.

Ama Iku-chan senin topuzun yok ve 30'lu yaşların daha çok uzaklarda.

Haklısın.

Hey, polis!

Şaka yapıyorum!

Stadyumdan Bay Tanaka.

Beni korkutma!

Bunu alıyorum.

Sizi birlikte dışarıda görmeye alışık değiliz.

Kokumuzu aldın mı?

İçeri girdiğiniz anda.

Durun tahmin edeyim; lahana dolması!

Komşuyu, Yuichi'ye bakmaya razı ettik.

Dudağında yosun var.

Şaka yapıyordum!

Bebeğin, aşk hayatınızı engellemesine izin vermeyin.

Bu bilgeyi dinliyor musun?

O bunu biliyor.

Hayır, onu işten dışarı zorla çıkardım.

Ona tuzak mı kurdun?

Uzun süre onu seyrettim ama farkına bile varmadı.

Nereden bilecektim?

Ben olsam bilirdim.

Görünen o ki, siz ikiniz gayet iyi anlaşıyorsunuz.

Tatlım benim yüzümde bir tuhaflık var mı?

Bu da nereden çıktı?

Birisi mi söyledi?

Tabii ki hayır.

Kafenin tuvaletindeki aynada kendime bakıyordum yüzümdeki çiller beni rahatsız etti.

Çillerime bakarken birden yüzüm bana tuhaf görünmeye başladı.

Demek o yüzden içeride öyle uzun kaldın.

Hatırlıyor musun, uzun zaman önce bana; "Eminim, fışkırmak için bekleyen daha bir sürü çil vardır," demiştin.

Aynaya bakınca, endişelendim ya daha fazla çillenirsem?

Ben gerçekten böyle bir şey dedim mi?

Evet, dedin.

Yoruldun mu?

Yer değişelim mi?

Ben burada çok mutluyum.

Erken geldin.

Hava çok dengesiz, değil mi?

Size biraz mandalina getirdim.

Teşekkürler.

Bir dakika.

Uslu durdu mu?

O çok uslu bir çocuk.

Sanırım dikiş makinesinin sesini seviyor.

Bende hiç böyle durmuyor.

Babasına benziyor.

Gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz?

Özellikle de gözleri.

Yakışıklı olacak.

Öyle mi?

Evet, öyle olacaksın, değil mi Yuichi?

Burada ne arıyorsun?

Bisikleti bırakıyorum.

Bu civardaydım.

Yağmur yağacakmış.

Biraz takıl burada, yabancı!

Belki başka sefer.

Bir şemsiye alıyorum.

Seni aşağıya kadar geçireyim.

Ne gerek var?

Ama istiyorum!

Saçların karma karışık, düzeltsene.

Kocanız evde mi?

Henüz dönmedi.

Şey, trenin altında kalmış bir adam bulduk.

Kocanız olabilir.

Pantolonunda, Yamaoka fabrikasına ait yırtık bir zarf vardı.

Kocanız o fabrikanın, çalışanlarından biriymiş.

Henüz nedenini açıklayamıyoruz.

Karısını getirdim.

Bu nedir?

Kocam nerede?

Onu teşhis edemezsiniz.

Kesin olarak kocanız olduğunu kanıtlayamadık.

Hanshin hattındaki iki istasyon arasında olmuş.

Makinistin dediğine göre, raylar boyunca trenle aynı istikamette yürüyormuş.

Orada hafif bir viraj vardır.

Makinist onu fark ettiğinde, artık çok geçmiş.

Ne düdüğe, ne de fren sesine tepki vermiş öylece yürümeye devam etmiş.

Yumiko!

Bayan Ono endişeleniyor.

Bazen bebek ağlarken, öyle boşluğa bakıp duruyormuşsun.

Kendini öldürmeye çalışacağından korkuyor.

Seni kontrol edip duruyormuş.

Böyle küçük bir bebeği ardında bırakıp Ikuo neden kendini öldürdü, anlamıyorum.

Şey Hiçbir açıklaması yok.

Bir belirti olmadığından emin misin?

Genellikle, yeni bir bebek erkeğe, hayat mücadelesinde cesaret verir.

Kendini öldürmesi için hiçbir sebep yok.

Seni çözülecek bir bulmacayla baş başa bıraktı.

Hadi bakalım, geç oldu.

Yeniden temiz ve güzel bir çocuk oldun.

Sakinleşmişken seni bir güzel doyuralım.

Teşekkürler.

Kendini toparla.

Yuichi kendi başına bir şey yapamaz.

Doğru.

Radyonun sesi çok açık.

Hep böyle mi?

O yaşlı ve yalnız bir adam.

İkuo hep; onun yaşadığını kanıtlamasının tek yolu bu, derdi.

Bir süre gelip, seninle yaşayacağım.

Takeshi de böyle yapmam gerektiğini düşünüyor.

Bayan Ono'nun sonsuza dek sana göz kulak olmasını bekleyemeyiz.

Ayrıca, geleceğini de düşünmelisin.

Bayan Ono, yaptığın her şey için sana çok teşekkür ederiz.

Uzakta yaşıyor ama mert ve efendi bir adam.

İşler yolunda gitsin diye dua edeceğim.

Onların arasını yaptığın için teşekkür ederim.

Büyükanne, bak biraz şeker aldım.

Kim verdi sana onları?

Bitişikteki yaşlı adam.

Ne hoş, değil mi?

Teşekkür ettin mi?

Teşekkür ederim.

Çok teşekkür ederiz.

Kendinize iyi bakın.

Hoşça kal, Yuichi.

Hadi gidin artık!

Güle güle, Yuichi.

Sizinle Osaka istasyonuna kadar geleyim.

Biz iyiyiz.

Bu sadece ayrılığı daha da zorlaştırır.

Geç kaldığım için özür dilerim.

İşyerinde sorun çıktı.

Telaşlandım ve işleri karıştırdım.

Çok özür dilerim.

Geldiğiniz için teşekkür ederiz.

Bu şekilde uyuyabildiğine göre çok sağlam bir delikanlı.

Trende yerinde duramadı.

Çok üzgünüm ama tekrar işe dönmem gerekiyor.

Öyle mi?

Mümkün olduğunca çabuk dönmeye çalışırım.

Bugün dinlenin.

Komşularla yarın tanışırsınız.

Daha önce de söylemiştin.

Bununla üç oldu.

Bundan sonra, senin annen ben olacağım.

Tamam mı?

Deniz çok gürültülü, değil mi?

Alışması biraz zaman alır.

Günaydın.

Günaydın.

Bu benim karım, Yumiko.

Tanıştığımıza memnun oldum.

Gerçekten çok güzelmiş.

Resmi tanışmayı daha sonra içki içerek yaparız.

Burası çok küçük bir yer.

Onlara saygı göstermeliyiz.

Özellikle de yaşlı olanlar.

Çok çabuk gücenirler.

Komşular yeterince yakın ama akrabalarım çok dağınık, yani gerçek bir angarya.

Bir araya geldiğimiz zaman, büyük bir kabile gibiyizdir.

Hiç eğlenceli değil, anlayacağın.

Gerçekten sıkıcı bir yer, değil mi?

Ama okyanus etkileyici.

Fazla etkileyici.

Pazar kalktıktan sonra ortalık sakinleşir.

Yeni karım.

Biliyorum.

Ben Yumiko.

Tanıştığımıza memnun oldum.

Bu yaşında, Tomeno hâlâ teknesiyle denize açılır.

Neden tanıştırmak için önce bana getirmedin?

Getirdim, getirdim ama sen yoktun.

Korkunç boyası olan pis kulübeyi hatırlıyor musun?

Her nedense geç kaldın ve beni kaçırdın.

Seni burada bulduk ya.

Şans eseri.

Önce işyerine uğradık.

Yeni karısıyla bize hava atıyor.

Onu buraya kadar sürüklemiş.

Onu seninle tanıştırmak için bu kadar yol geldim.

Fiyakacı!

Bana bir ateş ver.

Kalbiniz kırıldığı için üzgünüm.

Ama ben artık evli bir adamım.

Seni yalancı!

Bu özel ortam vesilesiyle bir şarkı söylemek istiyorum.

Lütfen, benimle el çırpın.

Bunlar hazır mı?

Çok fazla toprak var.

Okyanus daha büyük.

Diğer tarafı görmeye gidelim.

Ben önden gideceğim.

Hayır, çok tehlikeli.

Bu tekne kimin?

Artık hiç kimsenin.

Öyleyse benim olsun.

İyi ama nerede saklayacaksın?

Dolapta.

Hangi elimde, bil.

Yanlış.

Teşekkürler.

Yapış yapış.

Bu sonuncusu.

Ne oldu?

Onları üstleri başları perişan, etrafta dolaşırken buldum.

Ben de alıp getirdim.

Çok naziksin.

Brüksel lahanası.

Ne çok toplamışsınız!

Kaç tane?

Hadi sayalım.

Liseye gittiğimde, saçlarımı uzatacağım.

O zaman daha da güzel olacaksın.

Galiba baban banyoda oyun oynuyor.

İşte geliyor.

Biraz tuz?

Hayır.

Tuz?

Kahvaltı zamanı.

Ben gidiyorum.

Kendine dikkat et.

Tükendim.

Bütün gün burada böyle yatsam Sanırım bir klimaya ihtiyacımız var.

Yazın bu kadar sıcak olacağını hiç düşünmemiştim.

Yıl boyu kış mı olacak sanmıştın?

İlk başta soğuk beni çok şaşırtmıştı.

Eminim pişman olmuşsundur.

"Bu Tanrı'nın belası yerde ne işim var," dedin değil mi?

Delisin.

Bana da Osaka'dan geri dönmek çok zor gelmişti.

Burada doğup büyüdüğüme inanamamıştım.

Liseden sonra buraya dönmemeye yemin etmiştim.

Yeter, biraz uzağa git.

Hayır!

Çok sıcak.

Ayrıca çok ağırsın.

İşin bitince, ağır oluyorum, öyle mi?

Çocuklar birazdan gelir.

Bir gözüm dışarıda.

Merak etme.

Bırak beni.

Hayır.

Bırak beni, lütfen.

Hayır.

Bırak beni.

Lütfen bırak beni.

Altı ay oldu bile.

Tamio da gelmek istedi.

Ama babasını yalnız bırakmaya cesaret edemedi.

Elbette edemez.

Ama Tomoko'yu da getirmene çok sevindim.

Takeshi'nin işleri iyi olmalı.

Böyle bir daire kiralayabildiğine göre.

Bir piyano öğretmeniyle evleniyor.

Otuz öğrencisi var.

O daha çok kazanıyor.

Sağlam bir eş.

Düşünsene bütün gün gürültüyle piyano çalan bir sürü çocuk.

İnsan aklını kaçırır.

Ya bunlar?

Aile olunca farklı.

İyi anlaşıyor musunuz?

Çöpçatanlığınız için teşekkürler.

Abartma ama gerçekten iyi gitmesini umuyordum.

Kocam sürekli anlaşıp anlaşamadığınızı soruyor.

Yuichi nasıl?

Harika.

Merhaba.

Ne büyük sürpriz!

Geri mi döndüm sandın?

Erkek kardeşimin düğünü için buradayım.

Annem çocuklara bakarken, ben de dolaşıyorum.

Vay, ne güzel sürpriz.

İyi misin?

O gün saat kaçtı?

Ikuo bir kahve için uğrayıp, sonra gitti.

Hangi gün?

Öldüğü gün.

İş çıkışı, eve dönerken buraya uğradı.

Her zamanki gibi görünüyordu ertesi gün duyduğumda şok oldum.

Orada öylece oturup, şakalarıma güldü.

Yani evden bu kadar uzaktaydı ve sonra Cüzdanını unuttuğunu söyledi.

Eve gidip almak için acele ediyordu.

"Acelesi yok, sonra verirsin," dedim.

O zaman güldü ve "Sağ ol, yarına kadar sana borçluyum," deyip gitti.

Şimdi düşününce, hayal gibi geliyor.

Üzerini hâlâ değiştirmedin mi?

Acele et, su soğumadan bir banyo yap.

Yorgun musun?

Yuichi ve Tomoko hemen uyudular.

Annen nasıldı?

Ben de gidip onu görmeliyim.

Yengeç tutmaya gidiyorum.

Sen de ister misin?

Üç tane mi?

Yeteceğine emin misin?

Nereye bakıyorsun?

Sorun ne?

Pencereyi kapatır mısın?

Odada buz saçakları oluşacak.

Sıla özlemi mi çekiyorsun?

Bugünlerde kendinde değilsin.

Osaka'ya dönmek mi istiyorsun?

Hayır, istemiyorum.

Kötü bir rüya gördüm ve uyandım.

Bil bakalım, geçen gün ne fark ettim?

Ne?

Burada beneklerin var.

Hayır, oramda benek falan yok.

Çok ciddiyim.

Bilmiyor muydun?

Haberim bile yoktu.

Benek değil, onlar çil.

Ne fark var?

Çok farklı.

Saçmalık.

Bayan Tomeno denize mi açıldı?

Balıkçılarla onu kontrol edeceğim.

Eminim iyidir.

Çok dayanıklıdır.

Gerekirse yüzebilir.

Hiç kimse denizi ondan daha iyi bilemez.

Hiç hata yapmaz.

Yemin ederim, geri gelecek.

Ağlamak üzereydi.

İşte!

Söz verdiğim gibi.

Seni endişelendirdiğim için kusura bakma.

Döndün mü?

Doğru.

Ne oldu?

Hepimiz çok meraklandık.

Yüzerek döndüm.

Yumiko.

Kendini üzme.

O ölümsüzdür.

Bisikletlere bakabilir miyim?

Evet ama uzaklaşma.

Alışverişe mi çıktın?

İlk kocanın çocuğu babası öldüğünde kaç yaşındaydı?

Üç aylıktı.

Öyleyse bir şey hatırlamaz.

Belki de en iyisi bu.

Sanırım en iyisi bu.

Ne var Hâlâ uyanık mısın?

Bu saatte ne yapıyorsun?

Seni bekliyorum.

Araba mı kullandın?

Ne yapacaktım?

Yürümek için çok uzak.

Bu kadar içkiliyken araba kullanmamalısın.

Biraz su ister misin?

Hayır.

Geç kalacağın zaman bana haber ver.

Seni merak ediyorum.

O ne?

Az önce ne sakladın?

Bir şey saklamadım.

Eski bir bisiklet anahtarı.

Zilini çıkarmak istemiştim.

Sen bir yalancısın.

Bir keresinde bana buraya baban için döndüğünü söylemiştin.

Bu doğru.

Bayan Tomeno farklı bir hikâye anlattı.

Osaka'dan buraya, eski sevgilinle evlenmek için dönmüşsün.

Ona deli gibi aşıkmışsın.

O kadar özel birini kaybettikten sonra benimle nasıl evlendin?

Nasıl yapabildin?

Neyi yaptım?

Yalan söyledin!

Yalancı!

İşte, ağlama.

Bunu yarın konuşalım.

Bu korkunç bir sohbet.

Bunu yarın yapalım.

Sorun ne?

Sessizliğin beni korkutuyor.

Buradan nefret mi ediyorsun?

Ne oynuyorsun?

Beysbol.

Tek başına beysbol oynamak eğlenceli değildir.

O kadar kötü sayılmaz.

Annen nerede?

Bilmiyorum.

Buraya tek başına mı geldin?

Ben sadece bir türlü anlayamıyorum.

Kendini neden öldürdü?

Neden raylar boyunca yürüyordu?

Bir kez düşünmeye başlayınca, kendime engel olamıyorum.

Sence bunu neden yaptı?

Denizin aldatıcı bir gücü vardır.

Babam eskiden denize açılırdı.

Bir keresinde denizde tek başınayken, yanıp sönen ve onu çağıran, çok güzel bir ışık gördüğünü söylemişti.

Bence bu herkesin başına gelebilir.

Hava ne kadar güzel.

Harika bir mevsim, gerçekten.

INCENDİES/ İçimdeki Yangın (2010)

139 dk

Yönetmen: Denis Villeneuve

Senaryo: Denis Villeneuve, Wajdi Mouawad, Valérie Beaugrand-Champagne

Ülke: Kanada, Fransa

Tür: Dram, Gizem, Savaş

Vizyon Tarihi:29 Nisan 2011 (Türkiye)

Dil: Fransızca, Arapça, İngilizce

Müzik: Grégoire Hetzel

Oyuncular: Mustafa Kamel, Hussein Sami, Rémy Girard, Mélissa Désormeaux ,-PoulinMélissa, Maxim

Özet:

Polytechnique'in yönetmeni Denis Villeneuve tarafından Wajdi Mouawad'ın ünlü oyunundan sinemaya uyarlanan bu yürek burkucu trajedi, anneleri Nawal'ın ölümünün ardından Lübnan'a doğru yola çıkan Simon ve Jeanne adlı ikizleri izliyor. Bu serüven annelerinin geçmişine rahatsız edici bir ışık tutarak onları çarpıcı bir gerçekle karşı karşıya getirecektir. İç savaşın en karanlık anlarını irdeleyen İçimdeki Yangın, En İyi Yabancı Film Oscar'ına aday gösterildi.

Hakkında

BİLMEYE CÜRET ETMEK: INCENDİES

İma C. Özkan | 21 Ağustos 2013

İma C. Özkan, barbarlık kapasitemizi göstermek konusunda kısmi bir belgesel saydığı Incendies'i yazdı.

***

Yürüyen kelimeler mi?

Kalmak istemeyen kelimelerin toplandığı bir yer olabilir mi?

Bir kayıp kelimeler krallığı?

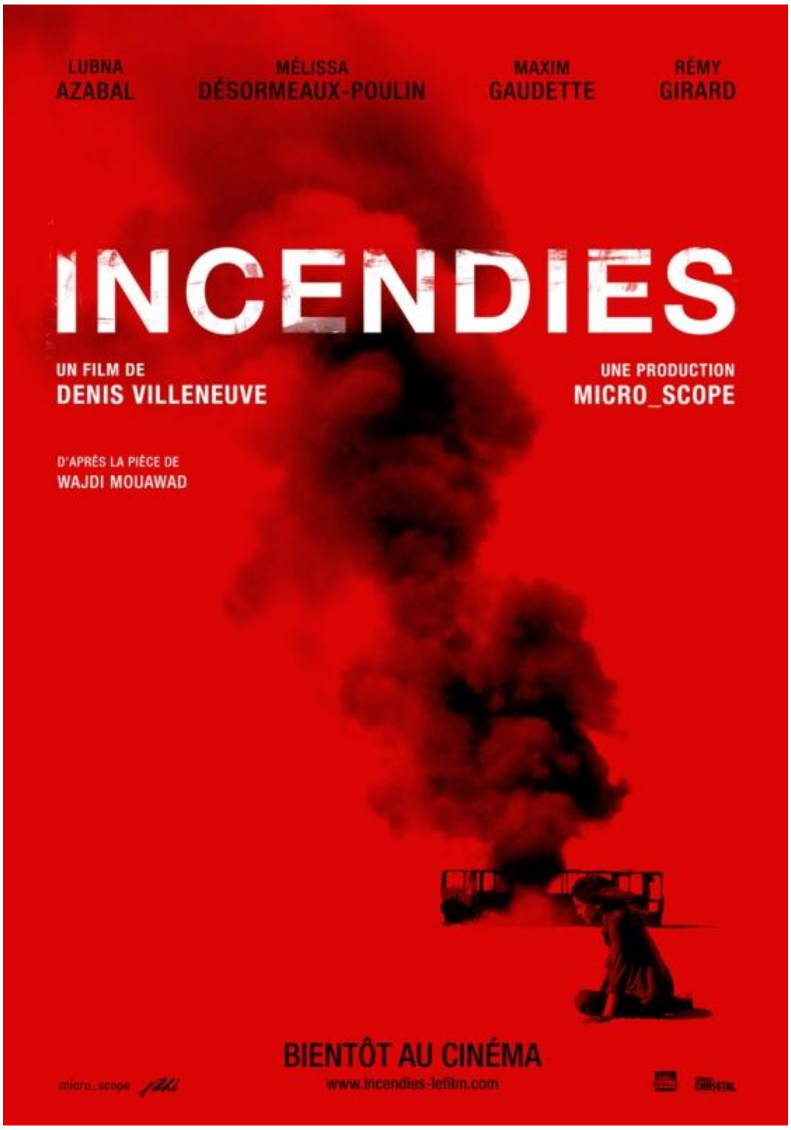
Senden kaçan kelimeler, seni nerede bekler?

Bu soruları şimdi ben de soruyorum; **Galeano**'nun ilk soruşu üzerinden uzun yıllar geçti, ama soruyorum ben de. Soruyorum çünkü, bazı kelimeler de ilkin nerede doğmuş; nerede kullanılmış olurlarsa olsunlar, tıpkı insanlar gibi yürüyüp, kendilerine uygun yaşama alanı bulduklarında orada meskun olabiliyorlar.

Bundan üç-dört yıl evvel, Ortadoğu coğrafyasından ilk kez karayoluyla geçmiştim. Şam'da bir müddet durakladıktan sonra, kuzey yönüne doğru ilerliyorduk, Türkiye'ye dönülecekti. Yolda birden bire arkası askerlerle dolu çok sayıda askeri aracın, ard arda geçmeye başlaması hafiften trafiği aksatmıştı bir müddet. Suriyeli olduğunu sandım ilkin bu askeri konvoyun. Ama çok geçmeden anlaşıldı ki, Lübnan sınırına yalnızca 25 kilometre kalan bu yol güzergâhındaki araçlar Lübnan'a aittiler. Birden çocukluğumdan beri ne zaman Lübnan sözcüğünü duysam, ardından "savaş" sözcüğünün geldiğini anımsadım. Bu son manzara da o kadar teyid ediciydi ki çocukluğuma ait TRT'li haber bültenlerinin değişmez resimlerinden birini. Sonra hemen kelimeler gelmişti; **dürzî, milis, falanjist** falan.

İşte bu nedenle **'yürüyen kelimeler'** tabirini anmadan edemedim. Nereden nereye! Şimdi **José Antonio Primo de Rivera** desem, kimse tınmaz. Ama **falanjist** dendiğinde, kelimenin kökeni hakkında fikrimiz yokken bile belleğimizde hakî yeşil, tuhaf bir manzara belirir. **Falanjizm**, 1930'lu yılların başlarında, İspanya'da komünistlere karşı geliştirilen bir faşist ideoloji. **Francisco Franco** tarafından zalimce uygulama alanı bulduğunu biliyoruz. İşte diktatör **General Miguel Primo de Rivera**'nın oğlu ve faşist Falanj Partisinin kurucusu José

Antonio Primo de Rivera, bu ideolojinin teorisyeni. Bu bilgiye rağmen falanjist sözcüğünün benim belleğimdeki hiyerarşisi İspanya'dan önce tamamen başka bir ülkeyi imliyor hala: Lübnan İç Savaşı boyunca belirli biçimsel semboller de kullanmaktan geri kalmayan, sağcı hıristiyan örgütlenme.

Kanadalı yönetmen **Denis Villeneuve**'ün yakıcı bir filmini izlediğim için yürüdü bu kelimeler. 2010 yapımı bu film, aynı zamanda Kanada'nın Oscar adayı idi: **Incendies**. Türkçeye **İçimdeki Yangın** adıyla çevrildi. Elbette Oscar'ı alamadı. Alması bir yana, hikâyenin arkaplanındaki siyasal olayların din ve mezhep ekseninde geçiyor olması bir bakıma başına bela da olmuş. **Malum lobiler tarafından "hıristiyanlık karşıtı" bir film olduğu pompalanmış piyasaya ve olumsuz, hak etmediği bir kampanyaya da maruz kalmış gibi görünüyor.**

İncendies, bir uyarlama. Lübnan asıllı Kanada vatandaşı Wajdi **Mouawad**'ın 2003 yılında yazdığı aynı adlı tiyatro oyunundan uyarlama. Söz konusu Mouawad oyunu **Yanık** adıyla **Cem Emüler**tarafından iki yıl önce Türkiye'de de sahneye konmuş. Ben yazık ki oyunu görmüş değilim; fakat görenler, genellikle alışılanın tersine, filmin birkaç bakımdan oyun'dan daha etkileyici olduğunu belirtiyorlar. Uyarlamalar sıklıkla doyurucu olmadıkları için eleştirilirler, ancak bu defa sinema dili anlaşılıyor ki metni eksiltmek yerine ona bazı katkılar bile yapmış. Bilhassa **Radiohead**'in **"You and whose army"** şarkısı ile yapılan çarpıcı açılış sahnesinin

oyun metninde yer almadığını, Villeneuve tarafından böyle birkaç ayrıntının filme eklendiğini öğrenince bu bana da mümkün gözüktü doğrusu.

Filmin ilk sahnesinde, açık bir pencereden görünen geniş peyzajda, bir hurma ağacı dikkat çeker uzaktan. Kamera giderek sola kayarken, pencererelerden içeriye yöneltiliriz. Bir oda dolusu her yaştan çocuk; silahlı birtakım adamlar tarafından tıraş edilmektedir. Yüzleri kesik, yara ve aynı zamanda şaşkınlık, korku benzeri duygular taşıyan çocukların saçları öbek öbek aşağı dökülürken, onlardan bir tanesinin sağ ayak topuğuna iner kamera. Bir ayrıntıya; üç siyah noktadan oluşan bir dövmeye. Bu dövme ki, hikayemizin ilk sahnesinden son sahnesine kadar bir sırrın çözülüşüne dair en etkileyici kripto olacaktır. Kamera yeniden yukarı çıktığında dövmeli çocuğun yüzünü görürüz; korku ve şaşkınlıktan ziyade öfke dolu bir yüz. Radiohead'in şarkısı hâlâ sürmektedir, sahne değişir ve bir noterlik ofisinde raflar dolusu dosyalarla karşılaşırız. O dosyalardan biri seçilir. Üzerinde **Nawal Marwan** yazan dosyanın kapağı açılır. Bu kadın en önemli karakteri aynı zamanda filmin. Böylelikle ikinci sahne itibariyle hikâye başlar.

Lübnan'dan yıllar önce bir şekilde Kanada'ya gelerek, bir noterin sekreterliğini yapan **Nawal Merwan (Lubna Azabal)**, aynı zamanda dostu da olan patronuna ölmeden önce bir vasiyet bırakmıştır. **Noter Jean Lebel (Rémy Girard**), Nevval'in ikiz çocuklarını çağırır ve vasiyetnameyi açar. Matematik dalında bir profesörün asistanlığını yapan kızı **Jeanne Marwan (Mélissa Désormeaux-Poulin)** ve ikiz kardeşi **Simon Marwan (Maxim Gaudette**) noter tarafından okunan vasiyetnameyi dinlerler. Anne Nevval, her iki çocuğuna da ayrı ayrı mektuplar bırakarak, onların anavatanlarına dönüp hiç tanımadıkları babalarını, varlığından henüz haberdar oldukları abilerini bulmalarını istemektedir. Bu yapılmadığı takdirde, cesedinin herhangi bir şekilde tören eşliğinde gömülmesine razı gelmediğini notere hitaben yazılmış vasiyet bölümünde açıkça beyan etmektedir Nevval.

"Beni tabuta koymadan, dua etmeden ve çıplak bir şekilde dünyaya sırtımı çevirmiş, yüzüm toprağa bakar vaziyette defnedin. Ne bir mezar taşı, ne de ismimin bir yere yazılmasını istiyorum. Sözünü yerine getirmeyenlerin mezar taşı olmaz."

Çocuklarına hitaben yazılmış bölüm ise şu sözlerle başlar: **"Çocukluk, insanın boğazına oturan yumru gibidir. Kolay kolay yutulmaz."** Hemen ardından da kendilerine yazılmış mektuplar teslim edilir.

Kırmızı büyük puntolu ara-yazılarla film kurgusunu takip etmek oldukça kolaylaştırılmış. İlk bölüm; İkizler. İkizlerden erkek olan Simon, bu vasiyete kulak asmayacağını söyler. Ancak Jeanne, mektuba kayıtsız kalamaz ve annesinin geçmişine; onun bıraktığı küçük izleri takip ederek bir yolculuğa başlar. Biz de Nevval ve onun acısına, sırlarına, kısacası yangınına Jeanne'ın gözlerinden tanıklık ederiz. Neredeyse kesintisiz yirmi yıl iç savaşa maruz kalmış bir ülkedir annesinin doğduğu topraklar. Film boyunca Lübnan adı hiç geçmese de, imler Lübnan olduğu konusunda yeterince belirgindir. Filmin Lübnan yerine Ürdün'de çekilmiş olması da biraz karşılaşılması muhtemel tepkiler dolayısıyla olmalı. Jeanne, savaş artığı topraklarda dolaşırken, Denis Villeneuve kurgu konusunda farklı bir yöntem tercih edip, döngüsel geçişlerle bizi bir yandan da Nevval'in gençliğine götürür. Yani şimdi yaklaşık, kızının olduğu yaşlardaki gencecik Nevval'e. Kendisi de bir hıristiyan olmasına rağmen, mültecilere karşı -ki isimleri hiç geçmese de onlar alenen Filistinlilerdir- uygulanan vahşete kayıtsız kalamayıp, falanjist dindaşlarına karşı savaşım veren Nevval'i böylece yakından

tanırız. Bir mülteciye âşık oluşunu, o gencin abileri tarafından öldürülüşünü, hamile kalması ve sonunda gizlice doğurduğu bebeğin bir yetimhaneye teslim edilişini, onu bulacağına dair bebeğine söz verişini; her birini bu geri dönüşlü iç içe geçmiş kurgu marifetiyle çok vurucu şekilde öğreniriz.

Yazıyı buraya kadar okuyanlar, filmin hikâyesi konusunda gereğinden fazla ayrıntı verdiğimi düşünebilirler. Ancak şu kadarını söylemek mümkün; film baştan sona izlendiğinde anlaşılacaktır ki, bu anlatılanlar hiçbir şey. En son **Kim Ki Duk'un Pieta**'sında benzeri bir duygusal türbülans yaşamış, bazı bölümlerde filmi yarıda kesip izlememeyi bile düşünmüştüm. Bütün tanıklıkların ve sırların sonunda, ikizlerden Simon, kardeşi Jeanne'a soruyordu: **"Bir artı bir, bir eder mi?**

"Filmin belki de içteki yangınına dair, en doğrudan özetiydi bu soru. Öte yandan, bir savaş; hele de aynı cebri coğrafya içinde süregiden bir iç savaş söz konusu olduğunda, yangın kimsenin içinde kalmakla yetinmez. Savaş, bu bakımdan kendine özgü bir adalet geliştirir: Ona değen herkes, her şey, her durum yangından nasiplenir. Kimi yakarak, kimi yanarak, kimi de bizatihi ateş olarak. **Katil ile maktul aynı alfabenin harfleridirler ve sesli ya da sessiz oluşları tamamen bir tarihsel rastlantıdan ibaret olabilir.**

Bana kalırsa bu cesur film, Nevval karakteri üzerinden travmatik bir hikâyeyi; keskin politik bir eksende, "din" gibi dokunulması pek zor bir tema ile aynı kadraja sığdırırken son derece dengeli bir ayar tutturmuş. Bazı eleştirmenler tarafından, siyasi bakımdan biraz daha arkasının doldurulması gerektiği şeklinde değerlendirmeler almıştı Incendies. Fakat batı dünyası Ortadoğu denildiğinde; hele de müslüman unsurlara ucu değen bir hikâye anlatıldığında, öylesine alışmıştı ki müslüman ve terörist sözcüklerini aynı cümle içinde kullanmaya, ezberin bozulmasının ne kadarını kaldırabilirdi?

Şimdiye dek **Beşir'le Vals** dışında -ki o da biraz daha temkinli- fazla bir örneğine rastlamış değilim kitabın bu derece ortasından konuşabilen filmlere.

Finalde Nevval'in mezartaşı üzerine yazılmış tarihi saymazsak, film boyunca tarih ve zaman belirten herhangi bir ibare bulunmuyor. Dolayısıyla, 1975-1990 yılları arasında tahrip gücü son derece yüksek bir savaşın yaşandığı Lübnan'da, bu aralıktaki herhangi bir zaman kesiti olabilir. Hikâye kurgusu içinde Nevval'in gençlik yılları düşünüldüğünde bu yıllar pekâlâ **Sabra ve Şatilla** katliamının yapıldığı 1982 civarıyla da kesişmiş gibi görünüyor. Esasında Lübnan'da 1970'lere kadar nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Asuri-Süryani kökenli insanlardır. Bu insanlar arasında giderek palazlanan hıristiyan faşist güruhunun alnındaki leke Sabra ve Şatilla'yla da sınırlı değil, evveliyatı hayli eski bir dava bu ne de olsa.

Yine o yürüyen melun kelimeye gelip dayandık işte: Falanjist. Mussolini ve Hitler'in yükseldiği dönemde Lübnan'da o güne dek görülmüş en kapsamlı siyasal oluşum, 1937 yılında **Katayıb** adıyla; **başlangıçta bir spor kulübü olarak kurulan falanj parti idi** mesela. Ülkenin ekonomik kaynaklarını elinde bulunduran zengin aileler, daima yönetimi de elinde bulunduruyordu ki bu aileler tamamıyla maruni idiler.

Marunileri diğer süryanilerden ayıran önemli bir fark var, o da şu:

Süryaniler Ortodoks Kilisesi'ne tâbi iken, maruni denen Lübnan süryanileri Katoliktir. Bu mezhepsel biraradalık, falanjist liderlerin ta en başından beri Avrupa faşizmine yakın durmalarının, onlara ait faşist semboller kullanmalarının, hatta askeri üniforma giymelerinin

nedenlerinden biri muhtemelen. Filmimizde bu sembollere ait epey gönderme var. Ancak bana en çarpıcı geleni, bir mülteci otobüsüne ateş açan falanjistlerin makineli tüfeklerinin namlusuna yapıştırdıkları **Hz. Meryem resmi**ne kameranın birkaç saniyeliğine zoom yaptığı sahneydi. Meryem gibi bir sevgi, saflık ve masumiyet figürünün alet edildiği vicdansız bir savaş dedirtiyordu insana. Aynı sahne öncesinde Nevval yıkık kasabalar, köyler arasındaki yolda bir başına yürürken, geçen bu otobüse binebilmek için boynundaki haç sembollü kolyeyi çantasına saklamıştı. Taranan otobüs içinde sağ kalan biri daha vardı Nevval dışında; kucağındaki kız çocuğuna sıkıca sarılmış Filistinli bir kadın. Birlikte çaresizce otobüsten çıkarlarken Nevval elindeki haçlı kolyeyi hıristiyan falanjist askerlere doğru uzatıyor ve can havliyle "Mesihiyye!" diye bağırıyordu.

Falanjist örgütlenme, yoksul marunileri da kullanarak yıllar içinde güçlendi de güçlendi Lübnan'da. **Pierre Cemayel**, ardından **Beşir'le Vals** filminin adındaki oğlu **Beşir Cemayel**'e kadar "aile geleneği"* bozulmadı. Ürdün, İsrail baskısıyla çok sayıdaki Filistinliyi sınırdışı ettiğinde, onların önemli bir kısmı Lübnan'a yerleşti. Bu yerleşme Lübnan'ın dolçe vita'sına zararlı oldu elbette. Bir defa demografik yapı değişmeye başladı. Müslüman nüfusun bir katolik maruni memleketinde artması ne demek! Hele bir de o dönem Suriye tarafından bir eyaleti gibi kullanıldığı, İsrail'in de Filistin politik liderlerinin yuvası olduğu şeklinde boyuna fişteklediği, boyuna "action" talep ettiği hesaba katılırsa bu tastamam **"acil savaş"** demekti. Öyle de olmuştu. Yetmedi, **Elias Hobeyka liderliğinde** soy kırmak, zürriyet kazımak noktasına geldi 1982 katliamlarıyla. Bu tarihte Lübnan İsrail devletinin işgali altındaydı. Kendisi de haysiyetli bir ibrani olan **Ari Folman tarafından çekilen Beşir'le Vals**'i izleyenler gayet iyi bileceklerdir ki, 82'deki katliam nereden bakılırsa bakılsın bir soykırımdan ibaretti. Beşir'le Vals, eğlenceli bir animasyon değil, bir soykırım belgeseli bana kalırsa. O vahşet gecesinde bir İsrailli komutan, **savunma bakanı koltuğundaki Ariel Sharon'**a telefon edip durumu bildirdiğinde Sharon uykulu sesiyle durumdan haberdar olduğunu söyleyip uyumaya devam edecekti. Yarım yüzyıldır Nazi zulmünü anlatan filmleriyle, soykırım karelerini ve kaburgaları sayılan insanların gözlerindeki masumiyeti bizlere gösterenlerle beraber aynı iç yangınını

yaşadı kendine insan diyen herkes. Müslüman olsun, hıristiyan olsun, o acıyı sahiplendik, suçsa suçu da. Peki ya bu acı; bu pieta?

Nazi toplama kamplarında katledilenlerin, zulme uğrayanların oğulları, torunları; o soykırım üzerinden yarım yüzyıl geçmeden, dünyanın doğusunda, Beyrut'un güneyinde yaşayan müslümanların soyunu kırmak için falanjist faşistleri desteklediler. Biraz daha masum olanların bir bölümü **–ki elbette bu savaşta masum olmak için "of not being a jew" şart değildir–** yüksek bina tepelerindeki karargâhlarından havai fişek gösterisi izler gibi izlediler. Binlerce insan öldü; ölmeden önce emin olun her birinin, Nazi kamplarında ölen yahudiler kadar gözleri, gözlerinin iç yakan bakışları vardı. Böyle acılardan söz ederken rakamlar vermekten tiksinirim. Fakat istatistik tutanları tatmin edecek sayıda insan son bir defa baktı ölmeden önce. Yeterince kalabalıklardı. 2001'de uluslararası yargılama yetkilerine haiz Belçika mahkemelerince Sharon'un savaş suçlusu olarak yargılanması gündeme geldiyse de bir sonuç çıkmadı. O tarihten sonra eski tümgeneral Sharon, İsrail'in başbakanı olarak tarih sahnesinden göz bile kırptı hepimize üstüne üstlük.

İşte Incendies filminin kahramanı **Nevval**; nam-ı diger **"şarkı söyleyen kadın"** tüm bu çalkantılar ve vahşet fotografı içinde yerini bulan ender onur sahibi insanlardan biri. O, fotograf çekilirken deklanşöre basan parmak olmaktansa, olabilecekken üstelik de, fotograf karesinde olmayı seçmiş bir mümin. Mümin; dininin yahut mezhebinin hiç önemi yok. Yıllarca süründüğü, tecavüze uğradığı hapishanelerden de bakıyordu o fotografta Nevval, yollara da düşüyordu, bir müslüman çocuğu kurtarmak için kendini de parçalıyordu. İçindeki yangın dışındaki yangınla körükleniyordu çünkü. Demem o ki, **bu film arkasına savaştan gri bir fon kartonu konmuş aile dramından çok daha büyük bir yangına dairdir.** Etkileyici orjinal müziği **Grégoire Hetzel**tarafından yapılmış bu film, bir eleştirmenin söylediği üzere çağımızın Yunan tragedyalarına benzemektedir: Suçlar da sonuçlar da alabildiğine evrensel ve zamansız/mekansız addedilmelidir. Bu film, elbette belgeler ve bilgilerden ziyade bir hikâyeye dayanmaktadır, belgesel değil bir dramadır. Ancak, **yine de bu film, barbarlık kapasitemizi göstermek konusunda kısmi bir belgesel sayılmalı** bana kalırsa. Sayılmalı ve değerli yönetmen **Denis Villeneuve**'e teşekkürün bir biçimi olarak izlenmeli.

Hikâye, tarihsel-toplumsal arkaplan bir yana, Incendies sinema dili açısından da bazı kareleriyle özellikle doyurucu görsel hazlar verecek izleyene. Mesela ilk aklıma gelen; Deressa Kampı'na doğru giden dolambaçlı dağ yollarının havadan yapılan çekimiydi. Bu çekim cidden şaşırtıcı ve çok güzeldi. Sinematik meraklara sahip olanlar için benzeri çekimler hiç de azımsanacak gibi değil. Bu film elbette benim sinematografi açısından zihnimde tuttuğum "en"ler arasında değildi, zaten izleyeli de çok zaman olmadı. Muhtemelen bundan böyle de olmayacak salt bu yönüyle düşünürsem. Fakat gönül rahatlığıyla şunu ifade edebilirim: Denis Villeneuve, içtenlikle elini sıkmak istediğim birkaç yönetmenden biri artık. Sinematografik başarısından çok daha insani bir sebeple hem de. Sinema sanatına göre daha dar kitlelere ulaşma kabiliyetindeki bir oyun metninden, alışılmadık biçimde böylesine ses getiren bir film yapmaya cüret ettiği için. Çünkü Villeneuve'ün yaptığı düpedüz cesaret gerektiren bir iş. Hem de **Horatius**'ın o meşakkatli çağrısına kulak verip, bir adım daha ilerlemişçesine: **Sapere aude, bilmeye cüret et!** Bu bakımdan **Denis Villeneuve bildiğini göstermeye de cüret etmiş değil midir?**

***Katayıb/Falanj partisi liderinin daha sonra da Amin Cemayel olduğu düşünüldüğünde, aile geniş. Amin Cemayel, SUL (Lübnan Süryani Partisi) tarafından düzenlenen "Lübnan toprakları için canlarını feda eden Süryani şehitleri" anma törenlerinde en ön saflarda bulunuyordu mesela.**

İma C. Özkan

Filmden

Sizi gördüğüme sevindim.

Lütfen, buyurun.

İKİZLER

Bayan Nawal Marwan'ın vasiyeti.

Vasiyetin iki çocuğunun önünde açılması.

Simon Marwan ve Jeanne Marwan.

Bayan Nawal Marwan'ın talimatları ve hakları uyarınca Noter Jean Lebel vasiyetin yerine getirilmesi için görevlendirilmiştir.

Bu karar annenize aitti.

Ben karşı çıktım ama ısrar etti.

Biliyorsunuz anneniz sadece burada çalışanlardan biri değildi.

Rahmetli eşim ve ben sizi ailemizin bir parçası gibi gördük hep.

Reddedemedim.

Tüm mal varlığım ikiz çocuklarım Jeanne ve Simon arasında paylaştırılacaktır.

Tüm nakit param ikiye bölünecek mal varlıklarım da paylaştırılacaktır.

Defin: Noter Jean Lebel'a: Beni tabutsuz ve çıplak olarak yüzü koyun dünyadan uzak bir şekilde, duasız olarak gömün.

Sadece bir mezar yeri istiyorum ismim hiçbir yerde yazmasın.

Sözlerini tutmayanlar için mezar taşı yazısına gerek yoktur.

Jeanne ve Simon'a: Çocukluk boğazınıza saplanmış bir bıçaktır.

Kolaylıkla çıkarılabilir.

Jeanne, Bay Lebel sana bir zarf verecek.

Bu zarf baban için.

Onu bul ve zarfı ona ver.

Simon, noter sana bir zarf verecek.

Yeterince dinledim.

Henüz bitmedi.

Devam edin.

Simon, noter sana bir zarf verecek.

Zarf ağabeyin için.

Onu bul bul ve zarfı ona ver.

Oğluma Zarflar teslim edildiğinde size bir mektup verilecek.

Sessizlik bozulacak.

söz tutulmuş olacak.

O zaman mezarıma bir taş dikip güneşin altında adımı yazabilirsiniz.

Sıra dışı bir istek olduğunu kabul ediyorum.

İmzalamam gereken bir şey var mı?

Hayır şu anda yok.

Tamam.

Teşekkürler, Jean.

- Gidelim.

- Dur.

Babamızı biliyorsun.

Ağabeyimiz olmadığını da.

Neden böyle bir şey yazmasına izin verdin?

Tepkini anlıyorum.

Bu çok şaşırtıcı bir haber.

Buna inanıyormuş gibi yapma.

Onu tanıyordun, bu mümkün değil Kimse böyle şeyleri kafasından uydurmaz.

Özellikle de vasiyetinde.

Bir de bu var.

Bakın, annenizin bize bıraktığı şey aslında biraz.

Bu gece düşünün.

Haberleşiriz.

Ben dışarıda beklerim.

Teşekkürler, Jean.

Otur Simon.

Bak, Jean Sekreterin seninle çalışmayı seviyordu.

En azından bunda saçmalamamıştı.

Ama sekreterin annemdi.

Ama bu söylediklerin tamamen başka bir şey.

Simon.

Sekreterini nasıl istersen öyle göm.

Ama ben annemi normal şekilde gömeceğim.

Ve böylece hayatında ilk kez bir şeyi normal olmuş olacak.

Tartışma bitmiştir.

Biraz düşünün.

Simon sakinleştiğinde gelin.

Çok sıra dışı bir isteği olduğunun farkındayım Ama annen deli değildi Jeanne.

Birden bire büyük bir aile olduk.

Bir köpeğimiz de var mıymış?

Büyük ailelerin her zaman köpekleri olur.

Köpeği de bulmamız gerekecek mi?

İyice delirmiş.

Jean'la konuşacağım Ne hakkında?

Normal bir cenaze yapmak için.

Önce onunla ilgileneceğiz, sonra da seninle.

Nereye gidiyorsun?

Nasıl istiyorsan öyle göm onu.

Kes şunu.

Öldüğünde yanında değildin.

Ya da kaza sırasında.

Her şey için suçlu hissediyorsun.

Suçlu hissetmiyorum.

Az önce neler duyduğunun farkında mısın?

O gitti, Tanrı aşkına!

Bitti artık.

Sonunda huzurlu olabiliriz!

Çok da huzurlu hissediyorum!

Ben huzurluyum.

Farkındayım.

Şu ana kadar öğrendiğiniz matematik.

Kesin ve net sorular için kesin ve net yanıtlar bulmaya yönelikti.

Şimdi yeni bir maceraya çıkıyorsunuz.

Çözümsüz sorularla karşılaşacaksınız ve bunlar sizi aynı derecede çözümsüz başka sorunlara götürecek.

ve bunlar sizi aynı derecede çözümsüz başka sorunlara götürecek.

Kendini savunman mümkün olmayacak çünkü karşılaştığın sorun, aklın çözemeyeceği karmaşıklıkta olacak.

Saf matematik ve yalnızlığın diyarına hoşgeldiniz.

Asistanımı tanıtayım: Bayan Jeanne Marwan.

Merhaba.

Collatz teorisiyle başlayacağız.

Sezgilerin sana ne diyor?

Sezgilerin hep doğru söyler.

Bu yüzden sende gerçek matematikçi malzemesi var.

Ama bunun için yardıma ihtiyacın olacak.

Orada ailen var mı?

Tanıdığın kimse?

Çok saçma Niv.

Hem babanın hayatta olduğunu hem de bir ağabeyin olduğunu öğrendin.

Saçma olan, kaçınılmaz olması Bilmek zorundasın yoksa hep huzursuz olacaksın, aklın hep orada kalacak.

Huzur olmadan, saf matematik de olmaz.

Bir başlangıç noktasına ihtiyacın var.

Babam savaş sırasında Dareş'te öldü.

Denklemin bilinmeyeni bu.

Hiç bir zaman denklemin bilinmeyeni ile yola çıkılmaz.

Annem Fuad'da bir köyde doğmuş.

Der Om.

Dareş Üniversitesi'nde Fransızca okumuş.

Öğrenci olduğuna göre umut var demektir.

Said Haydar.

Said Haydar'ı ziyaret edeceksin.

Çok eski bir arkadaşım, Dareş'te öğretmendir.

Ona güvenebilirsin.

Anne?

İyi misin?

Ne yapıyorsun?

Anne?

İyi misin?

Bayan, havlumun üzerinde oturuyorsunuz.

Anne?

Anne?

Anne?

Ne oldu?

Jeanne nerede?

Anne?

Migreni var mıdır?

Hayır.

Hafıza kaybı?

Hayır.

Düştüğü olur mu?

Hayır.

Peki kafasının karıştığı?

Çoğunlukla kafası karışıktır.

Hayır, değildir aslında.

Wahab, gel.

Kız kardeşimi bırak.

Nereye gidiyorsun, mültecinin oğlu?

Nicolas, dur!

Evine dön!

Wahab!

Kamplarınızda sizleri bulup keseceğiz.

Ver şunu!

- Ben yaparım - Bu benim görevim.

Aile şerefimizi lekeledin.

Bu kadarı yeter!

Artık eve gelin!

Eve gelin!

Uzak dur!

Ne yaptın?

Bizi küçük düşürdün, soyadımızı lekeledin!

Neden, Tanrım bizi karanlığa mahkum ettin?

Tanrım, ne yaptın?

Bunu neden yaptın?

Seni ne yapacağım?

Seni öldürmeli miyim?

Ben hamileyim büyükanne.

Tanrım, her yer karanlık.

Neden?

Neden bize bunu yaptın?

Seni öldürmem mi gerekiyor?

Ben ne yapacağım seninle?

Ye!

Çocuğunun güçlü olmasını istiyorsan ye!

Beni çok dikkatli dinle.

Şu anda burada kalman için bir sebep yok.

Doğumdan sonra sana yardım edeceğim.

Buradan git.

Kasabada Charbel dayınla kalacaksın.

Orada okula gideceksin.

Okumayı, düşünmeyi öğreneceksin.

Bu sefillikten kaçmayı öğreneceksin.

Söz ver bana, sana yardım edeyim.

Okula gideceğine söz ver.

Söz veriyorum büyükanne.

Sana söz veriyorum.

Annene iyi bak.

Onu tekrar tanıyabilmen için.

Bir gün seni bulacağım.

Söz veriyorum hayatım.

Dikkatli ol.

Endişe etme.

Gel, gitme zamanı geldi.

Önümüzde kötü günler var.

Bir gün seni bulacağım oğlum.

Dostum Niv Cohen'den mesajı aldım ama size yardım edemem.

Çünkü o zamanlarda Paris XI'de matematik tarihi dersi veriyordum.

O sıralarda Leonhard Euler, kör olmasına rağmen Königsberg'in Yedi Köprüsü sorusuna resmi bir çözüm önermeyi başarmıştı.

Evet.

Mahkemede "Bu yüzden, Tanrı vardır".

diyerek Diderot'yu inkar etmişti.

Niv, Niv, Niv.

Merhaba Fransızca biliyor musunuz?

Elbette, nasıl yardımcı olabilirim?

Bu kadını tanıyabilecek birini arıyorum.

Yaklaşık 35 yıl önce bu okulda okumuş.

Dalga geçiyorsunuz herhalde?

Ben daha doğmamıştım bile.

Yardımcı olamayacağım.

Dalga geçmiyorum.

Yardım edebilecek birini tanıyorsunuzdur belki?

Çok uzaklardan geldim.

Lütfen.

Adı Nawal Marwan.

Çok naziksiniz.

Hayır, aslında sizden kurtulmak istiyorum.

Nejat, benim.

Boşa harcayacak zamanın var mı?

Tanıdık geliyor.

Belki de öğrenci gazetesinde çalışmıştır.

Çok uzun zaman önceydi.

Gidenlerin çoğu kimliklerini değiştirdiler.

Ama yine de çarpıcı.

Annenizin fotoğrafı Kfar Ryat'ta çekilmiş.

Bakın burada.

Kfar Ryat'ın işareti.

Kfar Ryat güneyde bir hapishane.

Kfar Ryat'ı bilmiyor musunuz?

Hayır.

O zaman buralardan olmadığınız kesin.

Güneyi bilmiyorsunuz.

Eğer uluslararası toplum hemen müdahale etmezse mülteciler sınır boyunca kamplarda tıkışmış olarak burada biz öğrenciler Nasyonalist Parti'ye.

ve güneyde mültecilerin sınır dışı edilmesine karşıyız.

Nasyonalistler Hristiyan haklarını savunuyorlar onlar da mültecileri açıkça tehdit ediyorlar.

Mülteciler silahlı ve ülkedeki Müslümanların çoğunun desteğini almış durumdalar.

Ama siz Hristiyansınız.

Biz barış istiyoruz.

Konu burada din değil.

Nawal!

Radyoda söylediler!

Üniversiteyi kapatmışlar!

Nasyonalistler kampüsü kapatmışlar.

Nawal, geri dön!

Burda kal!

Charbel Dayı, kampüsü kapatmışlar!

Çatışma olacak.

Yanımda kal.

Silah sesi geliyor.

Kızlar, masaya!

Anne, Üniversiye'ye saldırmışlar.

Bu yemek yememek için bir sebep değil.

Güneydeki Hristiyan köylerine saldırmışlar.

Tanrı yardımcımız olsun!

Bu yüzden Üniversite'yi kapatmışlar.

Olayların burada da patlak vermesi an meselesidir.

Ortalık sakinleşinceye dek dağa çıkarız.

Ne kadar süreliğine?

Yarın gidiyoruz.

Ailenin geri kalanı zaten orda.

Okul ne olacak?

Okullar zaten kapanacak.

Ne kadar süreceğini Tanrı bilir.

Peki ya gazete?

Merak etme.

Biz olmadan da gazete idare edebilir.

Fikirler ancak onları savunacak birileri olursa hayatta kalırlar.

Haklısın, Rafka.

Kesinlikle öyle.

Orada iki yetimhane var.

Ben daha sonra yaya olarak geleceğim.

Şimdi mi gidiyorsun?

- Büyükanneme söz verdin.

- Babanı duydun.

Kamplara saldırırlarsa ülke karışır.

Okul kalmaz.

Her gün onu düşünüyorum.

O benim çocuğum.

Onu bulmak istiyorum.

Su için Shadia'ya gidiyorum.

Acele et Nawal!

- İsim?

- Nawal.

- Nawal ne?

- Nawal Marwan.

Nereye gidiyorsun?

Güneye.

Neden?

Kocamın yanına gidiyorum.

Wahab.

Burası hep kızlar yetimhanesi miydi?

Erkekler 3 yıl önce Kfar Khout'a gitti.

Bizimle gel.

Dün Kfar Khout'a saldırmışlar.

Yetimhaneyi arıyorum.

Nerede olduğunu biliyor musun?

Orada.

Çocuklar!

Çocuklar nerede?

Orada kalmış birine sor.

Müslüman köylüler Deressa'daki kampa gittiler.

Misilleme yapılmasından korkuyorlar.

Belki çocuklar da onlarladır.

Şemseddin ve adamları mültecilerin intikamını almak için bütün Hristiyanları öldürdüler.

Belki çocuklar Deressa'dadır.

Deressa'ya mı gidiyorsunuz?

Ben Hristiyan'ım.

Kızım!

Kızım!

GÜNEY Simon.

Benim.

Annemin köyündeyim.

Keşke sen de burada olsaydın.

Dinle.

Sana buraya asla dönmemeni söylemiştim!

Merhaba.

Süha?

Ahmed seni seviyor, Ahmed seni seviyor!

Şunu söyleme dedim sana!

Merhaba.

Yardımcı olabilir miyim?

Merhaba.

Fransızca ya da İngilizce bilen var mı?

Samia nerde?

Teşekkürler.

Esme?

Fransızca biliyor musunuz?

Evet.

Merhaba.

Merhaba.

Benim adım Samia.

Ben Jeanne Marwan.

Yardım ettiğin için çok teşekkürler.

Marwan?

Burada pek çok Marwan vardır.

Gerçekten mi?

Ben Kanada'dan geldim.

Süha'yı arıyorum.

Süha mı?

İşte o.

Süha benim büyük Büyükannem.

Köşedeki bakkal sizin isminizi verdi.

Babamı arıyorum.

Adı Wahab.

Annemin adı da Nawal Marwan.

Burada doğmuş.

Onu tanımıyoruz.

Evet onu tanıyoruz.

O bir utanç kaynağıydı.

Marwan ailesini utanca boğdu.

Savaş çıktı.

Wahab'ı arıyorum.

Wahab'ı tanımıyor.

Size yardımcı olamam.

Üzgünüm.

Yorgunum.

Eğer Nawal Marwan'ın kızıysanız burada istenmiyorsunuz.

Evinize gidin.

Babanı arıyorsun ama daha annenin kim olduğunu bilmiyorsun.

Deressa kampındaki katliamdan sonra geldim.

Her yer duman içindeydi.

Kan havuzları içinde oğlumu aradım.

Gördüklerimi ve duyduklarımı hiçbir zaman unutmak istemiyorum.

Düşmanımıza karşı olduğunu söylüyorsun.

Ama bu seni, bizim dostumuz yapmaz.

Şemseddin sana neden güvensin?

Oğlumun babası bir Deressa mültecisiydi.

Oğlumu savaş yuttu.

Kaybedecek hiçbir şeyim kalmadı.

Sadece Nasyonalistler için duyduğum nefret kaldı.

Charbel'in gazetesinde yazdığınız şey bu değildi.

Amcam sözlerinin ve kitaplarının barışın reklamını yapacağını düşünüyordu.

O zaman ona inanıyordum.

Hayat bana öyle olmadığını gösterdi.

Şimdi istediğiniz şey ne?

Düşmanıma, hayatın bana öğrettiği şeyi öğretmek Çok iyi.

Çok iyi.

Bunu unuttun.

Fransızca nasıl gidiyor?

Hala iyiyim Baba.

Daha" iyiyim demek istiyorsun hayatım.

Oğlumun birden fazla dili konuşabilmesini istiyorum.

Ki böylece aracı kullanmadan anlayabilsin.

Ben Nawal.

Nasılsın Nawal?

Ben Nuşin.

İyi akşamlar Nuşin.

Annen nasıl?

Annem çok iyi.

Yarın sabah 10'da.

Anlaştık.

Harika.

Günaydın.

- Perşembe günü bizimle çıkar mısın?

- Hayır.

- Peki Cuma?

- Hayır.

- Cumartesi?

- Hayır.

Çok sabırlıyımdır.

Ben de öyle.

Sakın unutma.

"Her zaman", her zaman ayrı yazılır.

Lanet olası!

Dünya Af Örgütü, sürekli Kfar Ryat hapishanesini kınadı.

Burası Kadınlar Koğuşu.

Hücreler daha büyüktür.

Bazı mahkumlar 15 yıl boyunca hücrede kalmışlar.

Ne zaman inşa edilmiş?

Katliamlardan sonra.

Savaşın başlangıcından hemen sonra.

600 siyasi suçlu buraya gönderilmiş.

İçeri girebilirsin.

Ben resim çekeceğim.

Onu tanıyor musun?

Burada çekilmiş.

Tanımıyorum.

Çok uzun zaman önceymiş, ben.

O yıllarda burada çalışan birini tanıyor musun?

Merhaba.

Merhaba.

Fehim Harsa'yı arıyorum.

Ben okulun hademesiyim.

Peki daha önceleri?

Önceleri?

Bu hademe olmadan önceydi.

Uzun zamandan beri hademeyim.

Bu kadını tanıyor musun?

Kfar Ryat'taydı.

Ben okulda hademeyim.

Tek söyleyebileceğim bu.

Onu tanıyan, bana onunla ilgili bir şey söyleyebilecek birini bulmam gerek O benim annem.

O şarkı söyleyen kadın.

72 numara.

Sağ kanat Hristiyan askerlerinin liderini vurmuştu.

Ona hayli yüksek bir bedel ödettiler.

Çok yüksek bir bedel.

15 yıl.

"Şarkı Söyleyen Kadın" Hep şarkı söylerdi.

O olduğundan emin misin?

13 yıl boyunca onu izledim.

Hiç hayatının 13 yılını birini izleyerek geçirdin mi?

Onu kırmak için her şeyi yaptılar.

O hep dimdik ayaktaydı.

Hep gözlerinin içine baktı.

Onun gibisini görmedim.

Asla yılmadı.

Öfkeden kudurdular.

Sonunda Abu Tarık'ı yolladılar.

O kim?

Abu Tarık.

Bazen bilmemek daha iyidir.

Bununla yaşıyorum nasıl olsa.

Devam edin.

Abu Tarık.

Abu Tarık bir işkence uzmanıydı.

Onun defalarca ırzına geçti.

Onu kırmak için şarkı söylemeyi kessin diye.

Sonunda hamile kaldı.

Böyle oldu.

Asla unutmayacağım.

Abu Tarık'tan hamile kalan 72 numara.

Hapiste doğurana kadar beklediler ve sonra onu bıraktılar.

Peki bebek?

Bebeği gördün mü?

Arada sırada gelen bir doktor vardı.

Sanırım sonra kafayı yedi.

Bazıları da Tel Aviv'de bir restoran açtığını söylüyor.

Bence saçmalıyorlar.

Ya delirmiştir ya da ölmüştür.

Ama hemşire.

Onu tanıyorum.

Dareş'te yaşıyor.

Dareş'te.

Dinle Simon.

Umurumda değil.

Sus!

Annem hapisteymiş.

Simon, annem.

Tecavüze uğramış.

Ağabeyimizi hapiste doğurmuş.

Sana ihtiyacım var.

ŞARKI SÖYLEYEN KADIN

Noter Amyott'un sözleşmeleri.

1868'den 1892'ye.

Oğlu Edouard, 1925'e kadar devralmış.

Hepsi elle yazılmış.

Büyükbabam Charles.

Babam Henri.

Ve ben.

Burda bitiyor çünkü ben son Lebel'ım.

Sana paralel hayatlar süren bir adamın vasiyetini göstereceğim.

Üç karısı varmış, biri burada, diğer ikisi de iş için gittiği Miami ve Honduras'ta.

Dolayısıyla mirasta 3 değil 8 çocuğun adı geçiyordu.

İnanın bana eğlenceli bir vakaydı.

Bak.

Ölüm, asla hikayenin sonu olmaz.

Hep bir iz bulunur.

Ağabeyinizin izini bulmak için, annenizin geçmişinin izini sürmeniz gerek.

Jean, ben sadece kız kardeşimi bulmak istiyorum.

Hepsi bu.

Konuyla ilgileniyorum.

Halletmem gereken bir kaç küçük iş var.

Toplan.

Az sonra yola.

Pasaportum!

Biz mi?

Yeterince yardımcı olmadın mı?

Kesinlikle.

Bu noktada bırakamam artık.

Büyü artık Simon.

Bana ihtiyacın olduğunu biliyorum.

Onu bulacağız ve döneceğiz.

Söz.

Bir Noter için Bay Marwan, söz vermek kutsaldır.

Şimdi şarkı söyle.

İşte oluyor, geliyor.

Bebek geliyor.

Başını görebiliyorum.

İt.

Devam et.

İlki çıktı.

Şimdi biraz dinlen.

Seninle gurur duyuyorum.

İkincisi için hazırlan.

Dur.

Ver.

Ne yapıyorsun?

Her zamanki gibi nehre atıyoruz.

- Bu çok tehlikeli.

- Hayır değil.

Görevini yaptın.

Onları nehre attın.

Ben onlara bakarım.

Şarkı Söyleyen Kadın'ın bebekleri bunlar.

Biz diğer ülkeler için bir savaş sahasıyız.

Düşünsenize Nuh zamanında Noterlik olsaydı şimdi sadece mülk işlerine bakıyor olurduk.

Burası senin toprağın, burası da senin toprağın.

Burası senin toprağın.

Burası senin toprağın.

Hakkaniyetli bir paylaşım.

Oldu bitti.

Herkes de mutlu olurdu.

Noterlik sadece 1000 yıldır var.

Sorun da bu zaten.

İlk günden beri bunu yapan birinin olması gerekiyormuş.

Yardımınız için tekrar teşekkürler.

Benim için zevkti, sevgili meslektaşım.

E- posta ile istediğin bilgi hazır.

Simon, bavulum tam arkanda.

Onu Bay Lebel'a verebilir misin?

Çok naziksiniz ama jet-lag yüzünden sonra bakarız.

Özet şu: Baba için epey zor, bir ölüm belgesi mevcut değil.

- Ağabey için.

- Pardon, ne yapıyoruz?

Yardım istedim Simon.

Bay Maddad da kabul etti, işleri hızlandırmak için size söyledim, Jeanne'ı bulmak için buradayız.

Kardeşiniz, bulunması en kolay olan aile ferdi.

Gelmene çok sevindim.

Ben de.

Hapiste annemin doğumunu gerçekleştiren hemşireyi buldum.

Bugün gidip onu göreceğiz.

Jeanne, bu kadarı yeter.

Sus ve benimle gel.

Ağabeyimizi bulmak senin görevin.

Annem ya da kendin için değilse bile, benim için yap bunu.

Hastanede.

Gelmene çok sevindim.

Ben de hayatım, ben de.

Uyuyorsa sonra gelirsiniz.

Bayan Maika?

Merhaba bayan.

Bizi kabul ettiğiniz için teşekkürler.

Geçmişte tanıdığınız biriyle ilgili.

Nawal Marwan'ı tanıyor musunuz?

Kfar Ryat'ta hemşire miydiniz?

Annenizi tanıdığını söylüyor.

Annemizin doğum yapmasına yardım etmişsiniz.

Bayan, hapishanede doğurduğu çocuğu arıyoruz.

Bize yardım edebilir misiniz?

Kfar Ryat hapishanesinde çalışıyormuş.

Doğumda yardımcı olmuş.

Bebeklere bakmış.

Salıverildiğinde de onları Şarkı Söyleyen Kadın'a teslim etmiş.

Sarwan!

Janaan!

Nawal Marwan'ın ikizleri olmuş.

Şarkı Söyleyen Kadın'ı gerçekten tanıyor muydunuz?

Bunun benim için anlamını bilemezsiniz.

Nawal Marwan 18 yıl benim için çalıştı.

Sekreterim olarak.

Karım ve ben, hem onu, hem de çocuklarını çok sevdik.

Ama fark ediyorum ki, onu çok da tanımamışım.

- Hazır mısın?

- Hazırım.

İstediğim üzerine, Bay Maddad bir araştırma yaptı.

Ağabeyini ve babanı bulmak için.

Babanız Abu Tarık'ın ölüm belgesi yok.

Bu ülkede ortadan kaybolan insan çoktur.

Yurtdışına gitmiş olabilir, onun gibilerin çoğu böyle yapar.

Ya ölmüştür ya da gitmiştir.

Bekleyip göreceğiz.

Belki de en iyisi budur.

Ağabeyinize gelince.

Müşteriniz Bayan Nawal Marwan Der Om köyünden.

Çocuğu, Elham adında bir ebeye teslim etmiş.

O da çocuğu Mayıs 1970'te Kfar Khout yetimhanesine bırakmış.

O döneme ait kayıtlara ulaşmak çok zor.

Belgelerin çoğu savaşta yok olmuş.

Ama bir şekilde bazı belgelere ulaştım.

Rahibeler onları toplayıp.

Ulusal Arşive bağışlamışlar.

Mayıs 1970'te Der Om'un ebesi Elham yetimhaneye erkek bir çocuk bırakmış.

O ay yetimhaneye gelen tek erkek çocuk o.

Ona Nihad adını vermişler.

Tarihler tutuyor.

O olmalı.

O sizin ağabeyiniz Nihad.

Kfar Khout yetimhanesi.

Mayıs Nihad'ı.

Kayıtlarda adı böyle geçiyor.

Mayıs Nihad'ı.

Yetimhaneye geliş ayı, geçici olarak soyadı olarak kullanılmış.

O sıralarda evlat edinme pek olmuyormuş, savaş yeni başlamışmış.

1974'te yetimhane yıkılmış.

Kfar Khout'u kimin yıktığını ve çocuklara ne olduğunu öğrenmemiz gerek.

O bölgede olan biteni düşünürsek, çok fazla umut olmadığını söyleyebilirim.

Büyük ihtimalle o da ölmüştür.

Öldü demedim.

İzini kaybettik dedim.

İkisi de ölmüş.

Mektupları açalım, bu defter de kapansın.

Buna izin veremem.

Bu tip konular kutsaldır.

Bu tecavüz gibi olur.

Nasılsa tecavüz bir aile geleneği.

Özür dilerim.

Tek bir yol kaldı ama bu biraz radikal bir yol.

Yetimhaneyi yerle bir eden diktatör hala hayatta.

Nihad ve diğer çocuklara ne olduğunu o bilebilir.

Çok uzun yıllar geçmiş.

Şunu baştan söylemem gerek o yıllarda pek çok acımasız misillemeler yapılmış taraflarca.

Çözülemeyen bir denklem gibi.

Bu diktatörlerin hafızaları iyi olur hatırlayacaktır göreceksiniz.

Wallat Şemseddin.

Adı bu.

Onu nerde bulacağız?

Siz bulmayacaksınız, o sizi bulacak.

Bir şey deneyebiliriz.

Çay sever misiniz Bay Marwan?

Sıra sende.

Deressa mülteci kampına gideceksiniz.

Orda kim sizi davet ederse onunla çay içeceksiniz.

Onlara Şarkı Söyleyen Kadın'ın oğlu olduğunuzu söyleyeceksiniz.

Mayıs Nihad'ını aradığınızı söyleyeceksiniz.

Yalnız gidemezsin.

Sana eşlik edecek birini bulacağım.

Deressa'ya hoşgeldiniz.

Nereye gittiğimizi biliyor musun?

Hiç fikrim yok.

Nasılsın?

Şuna bak, koca adam olmuşsun.

Mühendislik okudum.

İş bulamıyorum, o yüzden taksi şoförlüğü yapıyorum.

Seni buraya hangi rüzgar attı?

Yabancı misafirlerimiz var, buraya gelmek istediler.

Hoş geldiniz.

Buyurun.

Hayır teşekkürler, zamanımız kısıtlı.

Gelin lütfen.

Bizi çaya davet ediyor.

Peki.

Deressa'ya neden geldiğinizi sordu.

Birini bulmak için.

Mayıs Nihad'ı.

Mayıs Nihad'ını tanımıyor.

Senin ismini soruyor.

Annem güneyde Der Om kasabasından Annem Şarkı Söyleyen Kadın.

Tamamdır.

Ne bekliyoruz?

Sarwan Marwan?

Evet.

Sana yardım etmeye geldik.

Bir saat içinde geri dönersin.

- Kız kardeşime söyleyebilir miyim?

- Hayır sadece bir saat Söz.

Bir gömlek giyeyim, bir saniye.

Telefon ediyor.

Tamam.

Şimdiden mi?

Merak etme, onlarla gidebilirsin.

Güneyde, bir kıvılcım her şeyi başlatabilir.

Tamam.

Bize yardım ettin.

Şimdi yardım etme sırası bizde.

Ülkeyi terk edeceksin.

Daha kolay olacak Sana bir ev ve iş bulacağız.

Daha iyi bir hayatın olsun istiyoruz.

Amerika'da pek çok bağlantımız var.

Çocuklarınla git.

Hayatta olduklarını biliyorum.

Onları da al.

Çocukların sana yardım edecek, göreceksin.

Bunu benden istemeyin.

Senin çocukların, bizim çocuklarımızdır.

Senin ailen bizim ailemizdir.

Bana güven.

Sana yardım edeceğim.

Senin ve çocuklarının hep arkasında olacağım.

Merhaba, Sarwan.

Önlemler için kusura bakma ama senin de güvenliğin için bunlar.

Benim adım Wallat Şemseddin.

Sana nasıl yardım edebiliriz, Sarwan Marwan?

Annemi tanıyor muydunuz?

Benim için çalışıyordu diyelim.

Sana nasıl yardım edebilirim?

Mayıs Nihad'ı diye bir adamı arıyorum.

Mayıs Nihad'ını neden arıyorsun?

O benim ağabeyim.

Annem onu bulmamı istedi.

Mayıs Nihad'ının Nawal Marwan'ın oğlu olduğunu nerden çıkardın?

Ağabeyim Kfar Khout yetimhanesine bırakılmış.

Doğum kayıtlarını bulduk.

Tarihler tutuyor.

Mayıs Nihad'ı benim ağabeyim.

Mülteci kardeşlerimizin intikamını almak için arkadaşlarımla Kfar Khout'un Hristiyanlarına saldırdık.

Kfar Khout'ta bir yetimhane vardı.

Çocuklara zarar vermedik ve onları yanımıza aldık.

Nihad da onlardan biriydi.

Onları eğittik, bizimle savaşmayı öğrettik.

Nihad çok yetenekliydi.

O özeldi.

Kısa sürede dehşetli bir nişancı oldu.

Ama hep annesini bulmak istiyordu.

Aylarca aradı.

Ne gördü ya da duydu bilmiyorum ama savaşla kafasını fena halde bozdu.

Beni görmeye geldi.

Şehit olmak istediğini söyledi.

Böylece annesi resmini ülkenin her yerindeki duvarlarda görecekti.

Onu reddettim.

Dareş'e döndü.

Bölgenin en tehlikeli nişancısı oldu.

Tam bir makineye dönüştü.

Herkesi öldürebilirdi.

O sıralarda düşman işgali vardı.

Bir sabah Nihad'ı yakaladılar.

Yedi askeri öldürmüştü.

Onu öldürmediler.

Eğittiler ve Kfar Ryat hapishanesine yolladılar.

Hapishanede miydi?

Evet.

Bir işkence uzmanı olarak.

Babamla beraber mi?

Hayır.

Baban Abu Tarık ile çalışmadı.

İyi misin?

Bir artı bir İki eder.

Ne?

Bir artı bir iki eder.

Bir edemez.

Ateşin var.

Jeanne?

Bir artı bir bir edebilir mi?

Sandalye var istersen otur.

Size yardım edebilir miyiz bayan?

Özür dilerim.

İşkenceci olunca ağabeyin isim değiştirdi.

Adı Abu Tarık oldu.

Mayıs Nihad'ı ile Abu Tarık aynı kişi.

Kanada'da yeni bir kimlikle yaşadığını biliyoruz.

Nihad Harmanni.

Bay Harmanni?

Evet?

Bu size.

Babaya mektup.

Yazarken titriyorum.

Seni tanıdım.

Sen beni tanımadın.

İnanılmaz bir şey bu, bir mucize.

Ben senin 72 numaranım.

Bu mektubu çocuklarım sana verecek.

Onları tanımayacaksın çünkü çok güzeller.

Ama onlar senin kim olduğunu biliyorlar.

Onlar aracılığıyla, sana hala hayatta olduğunu söylemek istiyorum.

Çok yakında sessizliğe bürüneceksin biliyorum.

Çünkü gerçek önünde herkes sessiz kalır.

İmza: Fahişe 72 Oğluma sesleniyorum işkenceciye değil.

Ne olursa olsun, seni her zaman seveceğim.

Doğduğun zaman sana bu sözü vermiştim oğlum.

Ne olursa olsun, seni hep seveceğim.

Hayatım boyunca seni aradım.

Ve sonunda seni buldum.

Beni tanımadın.

Sağ topuğunda bir dövmen var.

Onu gördüm.

Seni tanıdım.

Çok güzelsin.

Seni şefkatimle kucaklıyorum aşkım.

Tesellim şudur ki hiçbir şey birlikte olmak kadar önemli değil.

Sen bir sevgi çocuğuydun dolayısıyla kardeşlerin de sevgi çocuğu sayılırlar.

Birlikte olmak kadar önemli bir şey yok.

Annen Nawal Marwan.

Mahkum 72 Mektuplar teslim edildiğinde size bir mektup verilecek.

Sessizlik sona erecek, söz tutulmuş olacak.

Ve o zaman mezarıma bir taş dikip üzerine ismimi yazabileceksiniz.

Aşklarım hikayeniz nerde mi başlıyor?

Doğumunuzda mı?

Öyle ise, bu hikâye bir korku hikayesi olarak başladı.

Babanızın doğumunda mı?

Öyle ise, bu hikaye büyük bir aşk hikayesi olarak başladı.

Ama ben diyorum ki, hikayeniz bir sözle başladı nefret zincirini kırma sözüyle.

İkinizin sayesinde, bugün bu sözü tutuyorum.

Zincir kırıldı.

Sonunda beşiğinizde sallarken bir ninni söyleyip sizi sakinleştirebileceğim.

Birlikte olmak kadar önemli bir şey yok.

Sizi seviyorum.

Anneniz, Nawal.

MADAME TUTLİ-PUTLİ (2007)

17 dk

Yönetmen: Chris Lavis, Maciek Szczerbowski

Senaryo: Chris Lavis, Maciek Szczerbowski

Ülke: Kanada

Tür: Animasyon, Kısa Metraj, Gerilim

Vizyon Tarihi:19 Mayıs 2007

Müzik: David Bryant, Jean-Frédéric Messier

Oyuncular: Laurie Maher

Özet

Onlarca valiziyle birlikte tren yolculuğuna çıkan kırılgan ve ürkek Madame Tutli Putli'nin sıradışı yolculuğu.

Hakkında

"Funny" İşler: Madame Tutli-Putli

İma C. Özkan | 10 Ekim 2012

Bir seyahata çıktığınızda yanınıza neler almak istersiniz?

Beş-altı **bavul**, sekiz-on **çanta**, **sepet**ler, envai büyüklükte **kutu**lar, **saksı**lar, **boy aynası, gramafon, şamdan, resim çerçeveleri**, küçük çaplı **konsol**,**kitap sandıkları**, toplar ve çeşitli gereçler?

Yalnızca küçük bir sırt çantası mı dediniz?

Hadi, yapmayın ama; ne olur ne olmaz! **Demek ki siz çarçabuk "ev"e döneceksiniz.** Tutun ki sıradan bir yolcu değil de **Walter Benjamin**'de ele alındığı gibi bir **"flaneur"** ya da dişil haliyle bir **"flaneuse"**sünüz. Yani müzmin bir**avare** ya da **aylak**; iflah olmaz bir **seyyah,** dur-durak bilmez bir **gezgin** hem de. Hani öyle bir gezgin ki; **kent sokaklarında reha bulamayan; yeni bir zaman ve yeni bir fenomen ardısıra halini yolda olma haline tevdi eden. Tüm varı-yoğuyla, malı-mülküyle kimler yola çıkar-kaplumbağalar dışında?**

Chris Lavis ve **Maciek Szczerbowski**'nin ilk profesyonel eserleri olan 2007 yapımı **stop-motion** filmindeki iri gözlü, ürkek flaneuse bana bunları düşündürdü. Onyedi dakikalık bu kısa film aynı yıl **Cannes** da dâhil pek çok festivalde **"en iyi kısa film**" ödülünü almış; sonraki yıl da **Oscar'a aday** olmuştu. Filmimiz **Madame Tutli-Putli** kısaca tam bir **başyapıt.** Bir akşam istasyonda, başında şapkası; ürkek iri gözleriyle Madam Tutli-Putli'nin peron zeminine **yığınak halinde sıraladığı eşyaları**yla tren beklerken başlıyor sahne. Başının üzerinde dönenen **pervane**yi eliyle kovar ve trene biner. Böylece **E.A. Poe** hikâyelerini anımsatan bir gece yolculuğu başlar. Ana karakter vagona yerleşir yerleşmez, ürkütücü bir atmosfer içine çekiliriz. Cam kenarında oturmuş kitabını okumakta olan Madam Tutli-Putli'nin eylemindeki normallik, tedirgin sekmeler tarafından görünmez kılınırken, **kitap okuma ediminin kendisi bile mevcut sarsıntının bir parçasına dönüşür.**

Vagonda madam'a eşlik edenler; uyumakta olan dedesinin yanında oturmuş kitap okuyan bir çocuk-ki kitap **"How to Handle Your Enemies/Düşmanlarınızı Nasıl Bertaraf Edersiniz"** başlığını taşımaktadır. Tam karşısında atletik vücuduyla, **bedeni tapınılası bir nesne** olarak algıladığı sezdirilen, hatta bir ara kabaca madam'a askıntı olan bir sporcu. Fakat vagondaki yolcuları gösteren sahneler içinde beni asıl etkileyen, yukarıda **iki bavul içine oturmuş satranç oynayan iki adam**ın görüntülerinin yer aldığı bölümdü. Satranç tahtası üzerinde taşlar dizilidir. **Trenin her sarsıcı hareketi ya da freni sonunda oyuncular hamleye hazırlanırlarken taşlar havalanır ve rastgele otururlar yerine.** Bu anlıksal yer değiştirme birkaç kez yinelendiğinde düşünmeden edemeyiz:

Ömür denilen süresi mahdut oyunda da hamleleri esasında biz mi yapmaktayız?

Yapıyorsak ne kadarı özgür irademize mal edilebilir?

Bu bir yol haliyse; durmalar, kalkmalar, hız ve yavaşlama oyundaki taşların yerini bizim etkimemiz dışında nasıl değiştiriyor?

Öyle ya, **her sarsıntı ertesinde; taşların kuraldışı da olsa dizilimi üzerinden devam etmiyor muyuz oyuna?**

Ellerimiz çenemizde bir sonraki hamleye dair taktikler üretirken, aklederken; birdenbire hız ve ivme parametreleri değişir ve akıl kullanışsız kof bir kabuğa dönüşebilir. Fakat her şeye

rağmen damalı tahtaya doğru elimizi uzatır ve yalnızca bir **“cüzz” olduğunu kayda değer bulmayarak irademizi külliyen kullandığımıza kani oluruz.** Elbette! Başka ne yapabilirdik; **ne gelir elimizden insan olmaktan başka?**

Bu sahne sahiden ziyadesiyle etkileyiciydi. Dahası; bana **elli yıl önce çekilmiş** ve çok etkileyici bulduğum **Bergman** filmlerinden **Yedinci Mühür’**ün bir sahnesini anımsattı. Orada da **satranç metaforu hayranlık veren bir şekilde şovalye ve ölüm meleği arasında “vâde yetene dek” kullanılmaktaydı.**

Filmimizi Poe’nun ürkü hikâyelerine benzeten süreç, geceyarısı tüm yolcuların uykuya dalıp, **Tutli-Putli’nin gözlerinde**n bizim uyanık kalışımızla başlar. Hızla bir kâbusun koridorlarında volta atıyoruzdur artık: Esrarengiz **‘kötü herifler’** kompartmanların önünden geçerler. Ayaklarında ziftli çamurları her yere bulaştırarak **sarı renkli bir gaz marifetiyle yolcuları bayıltmışlardır** bile. **‘Beden’ imgesinin tuhaf mecazı olarak karşımıza dikilen sportif adamın organlarından birine varana değin her şeyi soyarlar haramiler.** Çünkü **beden de dâhil “bizden” ve “bize ait” olan tüm iyeliklerin ansızın basit bir yanılsamaya dönüşmesi işten bile değildir**. Çünkü; **birer “edinim” yahut “kazanım” olarak addettiklerimiz nelerse; isterse düpedüz organik parçamız olsunlar, kaybetme fiilinin konusu olduklarında artık en az bir gramafon kadar “nesne”dirler.** Derken gazın etkisi geçip madam uyandığında, meçhul bir yöne doğru son sürat ilerleyen trendeki kompartmanında ne yol arkadaşları, ne de eşyaları vardır. Nemli gözleriyle ürkünün tüm anlamlarını ihtiva eden bakışları gezinir etrafta; **yemekli vagona** doğru ilerler amaçsızca. Henüz yolculuk başlamadan **istasyonda gördüğü pervane bu defa da yemek masasının kırmızı örtüleri üzerine dizilmiş bir çatalın ucuna ilişir, kanatlarını çırpar.** Ardından karşıda bir ışık huzmesi belirir; **kelebek iliştiği çataldan havalanıp ışığa doğru uçar. Madam Tutli-Putli pervanenin ardından öylece bakar.**

Filmin tekniği ve yönetmenlerin bizi **“17 dakika ekrana kilitleyen”** bu şahane iş için yaklaşık **dört yıllık emek** sarfedişleri için de birkaç cümle etmek istiyorum. 2002 yılında gerçekleştirdikleri bir tren yolculuğundan ilhamla oluşmuş bu film fikri ve uzun süre yolculuklara katılıp yolcu davranışları üzerine gözlem yapmış yönetmenlerimiz. Pek çok animasyon ve özellikle de **Toronto ve Ottowa Film Festivali**’ni destekleyen National **Film Board of Canada (NFB)**, diğer bağımsız yönetmenleri olduğu gibi bu iki genci de parasal olarak desteklememiş olsaydı, hayallerini gerçeğe çeviren **ilk filmlerini çekemeyebilirlerdi.** Tıpkı yakınlarımızda bir yerlerde son derece yaratıcı fikirlere sahip olmasına rağmen, terazinin diğer kefesine konacak kadar maddi ağırlık bulamayan gizli yetenekler olarak kalakalacaklardı. Yine de **Chris Lavis ve Maciek Szczerbowski’yi değil dört yıl; doğru dürüst dört hafta bile emek sarfetmeksizin Oscar alamadığına hınçlanan kolaycılardan ayıran yetenek dışında istikrarlı azimleri** galiba. Belki kabiliyet kadar saygı duyulması gereken bir nitelik bu.

İzleyen için aşamaları üzerine sıklıkla kafa yorulmayan bu kukla filmi cidden çok meşakkatli bir emek gerektiriyor. Bu tarz yapımlarda -meraklıları bileceklerdir, ilk kez görerek hayranlıkla izlediğim bir diğer ayrıntı ise, **kukla karakterlerin yüzlerine gerçek insan gözlerinin eklenmiş olması.** Bu filme o kadar şaşırtıcı ölçüde bir ifade zenginliği katmış ki, düpedüz bir anime olmasına rağmen bilhassa **Madam Tutli-Putli’nin Amelie’deki Audrey**

Tautou gözlerine zerk edilmiş korku ve ürkeklikle bakar gibi nemli bakışları, gerçek insanlardan çok daha fazla içime işledi.

Dijital bir geleceğin ipuçları mı bunlar?

Madam'ın **treninin önündeki uçak pervanesi nasıl bir fütüristik eklentidir?**

Sonra bir lokomotif ardına taktığı vagonlarla nasıl böyle hızla yol alabilir?

Düşsel finalde **gece kelebeği formuyla birebir örtüşerek bizatihi bir pervaneye evrilen kadın** üzerinden **ev ile yol; zemin ile boşluk, mesafe ile moment, eşya ile hiçlik birbirine karışır.** Zaman; içine demir atılamaz mavi pustan bir akışkanlıkken anlaşılır ki: **Bir yolcuysanız, "bu tren nereye gidiyor?" diye sormak; yahut "son durağa dair hikmetlere malik olmak" hızı da istikameti de zerrece etkilemez.**

https://youtu.be/GGyLP6R4HTE

KOYAANİSQATSİ: EY BİR YAPRAK UĞRUNA BAĞDAN OLANLAR!

İma C. Özkan | 07 Ağustos 2013

Doğa, insanın inorganik bedenidir. İnsanın doğada varolması, doğanın onun bedeni olduğunun ve hayatta kalabilmek için bu bedenle iyi ilişkiler içinde olması gerektiğinin göstergesidir. İnsanoğlunun fiziksel ve ruhsal yaşamı yalnızca doğaya bağlıdır, çünkü insan doğanın bir parçasıdır.

(F. Engels "Dialektik der Natur" / "Doğanın Diyalektiği")

Ron Fricke'nin 1992 yılında çektiği **Baraka** filmini neredeyse duymayan yoktur. İzlememiş olanlar bile, aşağı yukarı bir fikre sahiptirler. Hani şu Amerikalı düşünür **Joseph Chemple**'in**Mitin Gücü** (The Power of Myth) adlı kitabından ilham alarak çekilen belgesel film. Gelgelelim**Godfrey Reggio** denince ben dâhil pek çok kişi için herhangi bir şey ifade etmezdi muhtemelen. Tâ ki yakın zamanda o çarpıcı filmini görene kadar. Filmin adı **Koyaanisqatsi**; epey zor bir telafuzu olduğunu, akılda tutmanın güçlüğünü kabul etmek zorundayım. Koyaanisqatsi de tıpkı Baraka gibi herhangi bir dramatik olay örgüsü, diyalog ve yahut anlatıcı içermeyen, belgesel benzeri bir film. **"Baraka gibi"** demek kolaycılığı bir yana, ne kadar ironiktir ki Koyaanisqatsi ondan tastamam on yıl evvel, 1982'de tamamlanmış bir yapım. Enteresanlıkları say say bitmez fakat şurası kesin ki bir tür anti-sinema denemesi sayabileceğimiz bu eşsiz yapıt, muhakkak Baraka ve benzeri tipte pek çok özgün kabul edilen eserin körükleyicisi, esin kaynağı. İşin aslı, Baraka'dan söz ettiğimizde atıf yapmamız gereken film Koyaanisqatsi olmalıyken, tersinden bir anımsatma eğilimine girmek; bilginin sınırlarında cehaletle burun buruna gelmenin kaçınılmazlığından biraz da. Üstelik **Baraka'daki yönetmenimiz Ron Fricke, Koyaanisqatsi'de zaten kamerayı kullanan adamın ta kendisi.**

Fütursuz Aktör

Herhalde filmin adından başlamak gerek. Koyaanisqatsi; Amerika'nın güneybatısında yaşamış **Hopi Kızılderilileri**nin diline ait, çok katmanlı bir sözcük. **"Çılgın Hayat", "Dengesiz Hayat"** gibi anlamları içeriyor. Bana kalsaydı, filmi izledikten sonra tam olarak şöyle derdim: **Çığrından Çıkmış Hayat**. Bu adlandırma hem Koyaanisqatsi kadar Avrupa dilleri açısından kakafoni de içeriyor(!) **"Qatsi" "Hayat"** demek. Regio'nun üçleme olarak başladığı filmlerden ilki bu ve 1988'de çektiği **Povaqqatsi**, 2002'de çektiği **Naqoyqatsi** de Hopi dilinden, sonu "hayat" ile biten sözcükler.

Film, **Hopi Kızılderilileri**nin olası atalarından miras kaya üzerindeki eski piktograf çizimleri ile açılıyor. Anında anlıyoruz ki, bu çizimleri yapanlar, bizden çok farklı derinlikte bir dünyada yaşıyorlardı. Sessiz var oluşları bunu fısıldıyor. Hemen ardından geniş boşluğu ve zamanın kendisini anımsatmak istercesine insansız, bozulmamış doğa görüntüleri giriyor kadraja. Çok geçmeden, yeryüzünün insan tarafından dönüşümüne tanıklık ettiğimiz bir faz başlıyor. Malum uygarlığımızın(?

) ilk işaretleri: Dev toprak taşıma donanımları vesaire. Geniş peyzaj içinde cüce olarak konumlanmaya başlayan insan, giderek bir dev'e dönüşür: Yapan, eyleyen, kurcalayan, değiştiren, dönüştüren, geçerli kılan, iptal eden, parçalayan, birleştiren, imha eden ve kuran bir fütursuz aktör. Tüm bu insanmerkezli ifrat o raddeye varır ki, insan kendi istiflediği nesne ve ağlar tarafından sıfırlanır sanki: Makine montajları, çelik ve camın hükümranlığında arşa dikilen kuleler, paketleme bantları, reklam panoları, metal can cekişme istasyonları, Uranyum, -ki filmde New Mexico yapılan ilk atom bombası deneylerine doğrudan atıf içeriyor- bilgisayar kartları, mikroçipler, on iki şeritli yol ağları, kesif kargaşa... Bunların içinde insan, üçüncü sınıf bir biblo gibi debelenip durmaktadır.

Aslında Koyaanisqatsi'nin formülü gayet basit: Son derece epik ögeleri, bir filozof hassasiyetiyle dikkate değer sinematografi ile birleştirmek. Bunda hiç kuşku yok ki yönetmenimizin zaman atlamalı kozmik fotograf kompozisyonunu düzenlerken, **Ron Fricke**'nin kamerasına güvenmesindeki isabet önemli. Bir o kadar da kısırdöngüye şahane bir istiare teşkil eden tekrar motifli **Philip Glass** müzikleri. Filmin sıradışılığı biraz da sanırım, **sözsüzlüğü bir dile çevirebiliş**inde saklı. Tüm bu kanırtıcı hikâye boyunca kahramanlara ya da düşmanlara rast gelmiyoruz; **insan, pespaye, kategorik bir genelleme olarak** öylece karşımızda duruyor. Başka deyişle, **klasik bir uzun metraj filmi oluşturan beylik öğelerden hiçbiri yok bu filmde**. Dolayısıyla, alelumum bir belgeselle de karşı karşıya olduğumuzu söyleyemeyiz. Elbette, bir kurgusal karışıklıktan söz etmiyorum. Bilakis son derece etkileyici bir kurgu. Bir giriş, gelişme ve sonuç da gayet muntazaman kendini ifşa ediyor. Demek istediğim, **Godfrey Reggio** öylesine başarılı biçimde **manik ve huzursuz bir dünya tasvir** ediyor ki, bunu sinemanın alışılageldik yöntemleriyle bu biçim becermek zor olurdu. Sözgelimi, beden olarak insanın film içinde ele alınışı, Los Angeles Uluslararası Havaalanı'nda Jumbo Jetler, balistik füzeler ve montaj fabrikasındaki üretim bantları üzerinden, istatistik yasaları uyarınca bir piston gibi ileri-geri hareket eden tali bir figür olmaktan ibaret. Kompozisyon bu.

Garabet Galerisi

Muhtemelen meydanın orta yerindeki koca elektronik billboardda **Jean Renoir**'ın **Le Grande Illusion/Büyük Yanılsama** adlı film afişinin asılı olması bize bir şey anlatıyordu. Şans eseri o filmi görmemiş olsaydım, yine de böyle düşünürdüm. Şahsiyetin okunmaz kılındığı; genellemeler ve prensipler, sınıfsal belirlenimler tarafından kuşatılmış çılgın, çığrından çıkmış bir hayata 1937 yılında düşülen bir dipnota gönderme. Zaman soyut, madde kirletilmiş, boyut kaotik, savaş her anlatının açık ya da örtük prologu iken; hız her şeyken birden filmimiz ürkütücü bir sessizliğe boğar bizi. Artık giderek artan o manik hız ivmesini kaybetmiştir. Müziğin de son hareketleri buna mütenasiptir, orglar, Tibet zilleri… Koro; Hopi kehanetlerine ait o metni okumaya başlar:

Eğer toprak değerli şeyler uğruna kazılacaksa, felaketler de davet edilecek. Arınma/mahşer gününe yakın, gökyüzünde ileri-geri dönenen örümcek ağları olacak. Küllerden müteşekkil dev bir sandık atılacak yeryüzüne ki o ateşle toprak yanacak, okyanuslar kaynayacak.*

Böylelikle sonuna gelinir filmin. Garabet galerisinin baş aktörüyüz. Kastı da cast'ı da en geniş filmlerden biri bu belki. İçinde hepimiz, tüm insanlık oynuyoruz. Hayatımız pahasına, hayatla oynuyoruz.

Bu mudur medeniyeti en kestirmeden özetlemek?

Görünüşte artan mobilitemiz, teknolojinin sağladığı türlü kolaylıklar, mal ve hizmetlerdeki göz kamaştırıcı çeşitlilikle yan yana konan bireysel tüketim kapasitemiz; bu koda bağlanmış özgürlük kanalları ile dört başı mâmur bir hayatımız olmalıydı. Peki nedendir iki başı bile mâmur değil?

İçine bindiğimizde bizi nereye istersek götüren arabalarımız, o metal mobil tabutlar bizi istemediğimiz yerlerde çakılmadan neden götüremiyor?

Yapışkan bir trafik?

Tehlikeli yakıt bağımlılıkları?

Yaşanmaz kılınan konutlar; bizim sabaha dek bozulmayalım, çürümeyelim, sabah aynı adanmışlıkla çalışabilelim diye içinde tüm gece konaklatıldığımız derin dondurucular yani?

Savurgan altyapı projeleri?

Ve daha neler neler… Teneke bir çağ sözün kısası: Metal ve kablo çağı. Anti-insan; insanın değillemesi olan bir evrimleşmeye doğru robotik adımlarla ilerleme. Motorize bir nüfus; ne âlâ!

İşin acı yanı, 19. yüzyılda dahi dünyanın bir garabet galerisine dönüştüğünü öngörenler oldu.**Walden** adlı kitabında **"fokur fokur kaynayan yüzyıl"** dediği kendi yüzyılından bakarken,**Henry David Thoreau "Biz trenlere binmiyoruz, trenler bizim sırtımızdaki raylarda ilerliyor… İnsan, kendi araçlarının aracıdır artık."** diyordu mesela. Ondan da evvel **Marx, El Yazmaları**'nda **şeyleşme** ve **yabancılaşma** terimlerini açımlayarak benzer şeyler söylemişti. İnsan yapımı bir deliliğe dikkat çekmek için ellerinden geleni ortaya koydular. Bir delilik ki **Fichte gibi Aydınlanma düşünürlerinin kemiklerini sızım sızım sızlatacak** cinsten. Pervasız konforizm, nokta hedefli hırslar, pek çok "rağmen"e aldırış etmeyen iktidar mücadelesi dünyayı sofistike bir cehenneme çevirdiğinde başvurulan çözüm aparatları bile ateşi harlayan birer körük. Demokrasinin çocukça bir sandık ritüeline dönüştüğü yaslı kürede, karar süreçlerinde etkin olduğumuz emziğiyle pişpişlenen şahane itaatkâr yabancılarız. İşte Reggio bu filmiyle, mekanik sistem içine kitlesel halde kanalize olmuş insanın, nasıl da cansız makine parçalarına benzediğine işaret etmekle yetiniyor. Peki **bu işareti değerlendirecek olan kim?**

İnsan mı?

Titrek eğlence makineleri önünde hipnotize televizyon gözlemcileri mi yani?

Evet, elimizde olan yalnızca bu. **Kişiliksizleştirilmiş, mekanikleştirilmiş, duygu ve arzudan arındırılmış, düş kurma gücü sakatlanmış da olsa, tek umut insan.** O nedenle bir **röportajında Reggio; "Ben kimsenin niyetini sorgulamaya kalkışmıyorum, bir fenomenin doğasını anlamayı deniyorum"** diyor. **"Derdim; adaletsizlik, sosyal yoksunluk, savaş ve benzeri olguları göstermek değil asıl. Sadece, şu karşımızda parlayan canavarımızla ne kadar yersiz bir gurur duyduğumuzu göstermekti asıl derdim."**

Filmi benim için ilginç ve değerli kılan bir yanı da, **Guy Debord'a temas eden** tarafıydı. Guy Debord ki **Gösteri Toplumu** adlı yapıtıyla beni çok etkilemiş, aynı zamanda siyah-beyaz filme de aldığı bu anlatısı defalarca başvurduğum köşe taşı olmuştur. **Koyaanisqatsi** bitiş jeneriğinde**Georgia O'Keeffe, Leopold Kohr, Ivan Illich** ile birlikte **Guy Debord**'un adını gördüğümde son derece heyecanlanmıştım. Çünkü Reggio; "ilham aldığı"nı ifşa ediyordu bu isimleri zikrederek.**Francis Ford Coppola**'nın yapımcılık desteğiyle çekilen filme **George Lucas** tarafından verilen manevi destek de dikkat çekici. 1975'ten başlayarak yapımı tastamam 7 yıl süren**Koyaanisqatsi**'nin geniş kitlelere ulaşmasında tüm bu ayrıntılar ve ah elbette **Philip Glass**müzikleri tarifsiz önemliydiler.

Kârda Olan Zarardadır

İnsansız peyzaj; terakki, modernleşme ve giderek zıvanadan çıkma halinde zıplayan bir tür ile istila olunca, artık anlıyoruz ki bu **uygar dünyada "kendilik" ya da "şahsiyet" diye bir şey yok.** İşte tam bu noktada, Aydınlanma'nın nihai hırslarını gerçekleştirmiş gibi göründüğü bu noktada, iç parçalayan bir feryadı da kendisine dâhil ediyor Aydınlanma. Paradoks olduğunun farkındayım; ama **Aydınlanma'nın nihai hedefi hırslarını hayata geçirmek değildi ki yalnızca. Onun asıl hedefi, bu hırsların neticesindeki ölümcül çöküşe de müdahale edebilecek bir insan tefekkürü.** Sanki Aydınlanma inliyordu filmde: **Eyvah! Yoksa insan sahiden bu kadar muktedir olmayı başardı mı?**

! Filmi izledikten sonra ben de sordum bunu kendime: **İnsan cidden bu raddede muktedir olmayı başardı mı?**

Yanıtımız evet olacak ise; bu artık geleceğe dair bir umut besleyemeyeceğimizin resmidir. Filmde olduğu gibi açık bir "evet" ya da "hayır" diyemeyeceğimizin farkındayım henüz. Erenlerin diyedurduğu **"Kârda olan zarardadır"** ilkesine benzer bir önermeden ibaret zaten Godfrey **Reggio'**nun da ortaya sürmeye cüret ettiği tüm hikâye. Yönetmenimizin bir çeşit sûfi olup olmadığını bilemem. Ancak bana öyle geliyor ki, asırlar önce **Mevlana**'nın hüzünlü seslenişine benzer bir sesleniştir bu şiirsel film:

Ey bir yaprak uğruna bağdan olanlar!

***If we dig precious things from the land, we will invile disaster. Near the day of Purification, there will be cobwebs spun back and forth in the sky. A container of ashes might one day be thrown from the sky, which could burn the land and boil the oceans.**

FİKİREDEBİ İNSANI EZMEK MİDİR? DEĞİLDİR.

Allah Teâlâ'nın özenerek yarattığı biricik varlık.
İnsan.
Peki. Onlar ve bunlar denilen O'nsuzlar bunun neresindeler?
Onlar ve bunlar, insanı, insan gibi görmedikten, düşenini elde değil, dilde yalnız bıraktıktan, arka arkaya, mecazlı muammalı kafayı yoran harfleri dizdikten sonra çok bir şey mi yapmış oluyorlar?
Allah Teâlâ, gününü haklıya haksıza ikram ederken, ölümlü kurduğu tahtta kendini muvakkat bilmeden, benim bildiğim kadar bilmezsen, bunu talim etmezsen iskambilden yaptığın evini yıkarım, atarım, dönüp de bakmam, derse, çok mu bir şey yapmış olacaktır?
Değişen ne oldu, kaç tane hafızayı beşere kazınmış, bir hatıra bırakacak insanın potadan dökülmesine yardımcı oldular? Yahut, birçoğunu ele geçmiş dilenci parası gibi harcayıp attılar?
Yazan Allah, çizen Allah olsa da, bu bize uymaz, racona muhalif düşer, ihlaslı müşrikîn edasıyla kaç insanı silinmeye mahkûm ettiler?
Sahte yüzlerle çileye, eğrinin tepesine çomak vuramasan da, sende uzak dur denilemeden.
Vermediğini istemeyen Allah Teâlâ dahi, kuluna karşı saygılı iken, kendi uzak kalmış kurak vadide, çöl dağlarında, bir rüzgarla dağılacaklarını unutmuş, hayal tacirleri!
Küflenmiş duvar diplerinde çözüm aramadıkları gerçek insanlığın, harici zihniyetle düşmanı olmuştur.
İlke, batan güneşlere sevinip, doğan ayları üste tutarak, insanları oradan buraya savurmak değildir. Ucu insana dokunmuyorsa dik dağları üstünde oturmak hiç değildir. Rabb'in neden yüz çevirdin diye ikaz ettiği Nebisi de bu hali takdir etmeyecektir?
Şu dünyada insanı aşağılayanlardan kimi gördümse, hepsi iyi adıyla damgalılar arasındaydı.
Bu garip değil midir?
Hani iyi insan?
Kötü dediklerimizden özür dilerim. Kötüyüm benden bu kadar diyenin kulu kölesi olurum. Aşağılanmış insanın en son ineceği makam yine insanlıktır. Hayvan olacak değiller ya.İnsanı hayvanlardan aşağıya indirmek hakkı ancak Allah Teâlâ'ya aittir.
Uçmak için tüylenmeye çalışan kuşu, birde şişirip deve kuşu yapıp semanın derinliklerinden mahrum ettirenler, ancak haince düşünen egoist şeytaniyettir. Bu da kâmil insana yakışmayan bir özelliktir.
Din bellidir. Haramını helalini açıklamıştır. Bırakın biraz bu kulları, sazında özgür olsun. Tekrar düşünceyi sınırlayan bir yükü de sırtlarına takıp insanları boğmanın gereği yoktur.
Hayat kısadır. Kocakarıya dünya ihtiyacı iki şey olarak kalıyorsa, yarın için aynı şeyler hepimiz içinde olacaktır.
Sevmeyi unutmuş benlik, senden nefret ediyorum. Yüksek yerlerde anılıp şaheserleri var diye anılmaktansa yârin kapısında köpek olmayı candan yeğliyorum. Bu çok fazla bir niyaz da değildir.
Onlar için ebedilik çamurlu ve bulanıktır. Azını buldun mu sevinen, çoğunu bulunca üzülen peygamber neslinden olarak kaderin dolambaçlı yollarında, dilinde ve elinde –Hakk'ı üzmek demiyorum– Hakk'ın üzülmediği bir yerde kalmak şerefi, ne güzeldir.
Çıktığımız yerler bize korku neden verir ki, yerde gezmek dururken. Yüksekler, çalışmayla kazanılmış görünür. Aslında yükseklik ve üstün olmak ancak O'nundur. Biz "kul olmanın

hakkı"sını bilmeliyiz. Yoksa hepimizde az da olsa, çokta olsa bir insanın hayatına mal olacak gizli hatalardan ayrı olmadığımıza göre, bu gururdan Allah Teâlâ'ya sığınmalıyız.

İhramcızâde İsmail Hakkı

KAMİL İNSAN OLMADA İLK VAZİFE İNCİNMEMEKTİR

İnsanın kemâlat yolunda geçirdiği evrelerin, evvelinde ve sonunda incitmek/incinmek mevzuu bulunur. Kulluk, sadece namaz kılmak, oruç tutmak, sabahlara kadar ibadet etmek, hayratta bulunmak demek değildir. Çünkü bunlar bendelik icaplarıdır. **Asıl insanlık, incitmemek/incinmemektir.** İşte bu mertebeye vasıl olan kimse insân-ı kâmildir.

İnsanı kemal yolunda yetiştirmek hedefi olan tasavvuf mesleği bu konudaki inceliği esas almıştır.

"Tasavvuf mesleği ise incitmemek ve incinmemektir. Bu nedenle incitmemeye değil asıl incinmemeye alışmak gerekir ki bu husus hakikatiyle zordur.

İnsanların ekserisi bu hususta mağlup olmuştur."

Büyüklerimiz ibadetlerin yapılmasında azimet sahibi olmayı tavsiye etmekle birlikte, aşırı/azimete râm olup, insanları incitecek bir hâlin bulunmasına razı olmazlar. Fakat incinmede görünmeyen bir husus olan Allah Teâlâ'nın insanların eliyle sana eziyet vermesine müsaade vermesinin nedeni insanlara güvenmemek içindir. Bu hikmete binaen insanın bazı şeylerden incinmesinin nedeni onlardan uzak kalmaları ve kendi iç benliğini sorgulamasıdır. Netice **"eden eyleyen Allah Teâlâ'nın bizzat kendisidir".**

İmam Gazzâlî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz buyurdu ki;

"Karınca, kâğıt üzerindeki yazıları görünce, bunları kalem yazıyor, der; çünkü başını kaldırıp yukarıdaki parmakları, eli ve bunları harekete geçiren iradeyi, insanı, sonra insanda irade, kudret yaratanı görmez. İnsanların çoğu da, en aşağı, en yakın sebebi görmektedir." [156]

Büyüklerimiz buyurdular ki;

Hz. Niyazî-i Mısrî kuddise sırruhu'l-âlî Efendim:

> ***Velî ârif olan lutfa sevinmez kahre incinmez,***
> ***Eyü kim cümleten halka âtâsın ol amim etmiş.***

Velî ârif olan lutfa sevinmez kahre incinmez,

İyi ki hepsini o halka ihsanlarını umumî etmiş.

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak kuddise sırruhu'l-âlî Efendim:

"Gardaşım!

Erkek ihvanın ilk vazifesi incinmemek ve incitmemek, (Evli ise) **kadın ihvanların ilk vazifesi kocasının nefsine (aile hukukuna ve varsa çocuklarına) hizmet etmesidir."**

Bu beyanların mücmel izahı ibadet/zikir her şekilde ahlakın gerisinde kalan bir durum olmaktadır.

Bu mevzuda dikkat etmemiz gereken diğer bir husus, velilerin sabrı ölçüye girmediği gibi

---

[156] Gazzâlî, **İhyâ.**, cilt: I, s. 34. Aynı örnek için bkz. Gazâlî, **Kimya-yı Saâdet**, s. 42.

imtihan edilmemesidir. Neticede **"Ehl'u-llah incinmezler. Fakat Allah Teâlâ razı olmaz."** [157]

Yani, sahibi olan Allah Teâlâ ise bu konuda onun hakkını savunur. **"Kim benim velime eziyet ederse bana açıkça harb ilan etmiş olur...."** [158]

Sultan Veled'in ifadeleri ile Belh'ten Mevlânâ kaddese'llâhü sırrahü'l-azîzin Cengiz Han'ın (617/1214) yılındaki istilasından önce olma sebebini şu şekilde açıklar. Sultan Veled ise göçü şöyle anlatmaktadır:

> "O padişahın gönlü Belh'lilere kırılınca Allah Teâlâ'dan ona
>
> **"Ey kutupların ulu padişahı mademki bunlar seni incittiler, tertemiz gönlünü kırdılar, bu düşmanların arasından çık. Çünkü ben onlara azap ve bela göndereceğim."** diye nida geldi. Allah Teâlâ tarafından bu hitabı işitince öfke ipliğini eğirdi, Belh'ten Hicaz'a hareket etti. Daha yoldayken o sırrın eserinin zuhur ettiğine dair haber geldi. Tatarlar onlara saldırmış, İslâm ordusu bozulmuştu. Belh'i almışlar o kavimden sayısız adam öldürmüşlerdi." [159]

Üftade kaddese'llâhü sırrahü'l-azîz buyurdu ki;

> **Meşâyihda gazap kuvveti gayet güçlüdür. Kızdıkları zaman bu âlemi tahrip etmeden teselli olmazlar.** Beldenin birinde bir şeyhin müridini katlettiler. Şeyh o beldeyi etrafındaki beldelerle birlikte tahrip etmeden teselli olmadı. Fakat kemâl, gazabı yenmektir. Zira bir cemaatin ihlakine kadir olan, ıslahına da kadir olur. İhlâk olmaları yerine ıslah olmaları için dua etseydi daha hayırlı olurdu. Müşrikler Nebî sallallâhü aleyhi ve sellemin başını yardıkları ve dişini kırdıkları hâlde o: **"Allahım kavmime hidâyet et zîrâ onlar bilmiyorlar"** [160] diye dua etti.[161]
>
> **"İsteyen Tanrısını bulur. Kim ki bir şeyi talep eder ve gayret ederse bulur."** [162]

Neticede olanda hayır vardır, demeli, Ahmed Amiş kuddise sırruhu'l-âlî Efendimin kelâmını dustur eylemeliyiz.

"Olmuş olan, olmuştur. Olacak olan da olmuştur"

Hikâye

> Meşâyıhdan birisi şerli bir kimse arkası üzere yatarken yanına varır dikkat ile bakar görür ki hem solak hem kötürüm hem kötürüm hem cüzzamlıdır ki;
>
> **"Sübhâna'llâh yâ Rabbî bütün kahrına bunu mazhar mı ettin?**
>
> Deyince ol kimse işidir dir ki
>
> **"Ey işsiz ve güçsüz benimle Rabbim arasına girme"**
>
> "Bu derdlerin benden kaldırılmasını isteme. Bu derdin her birinin karşılığında bana bir

---

[157] (ALTUNTAŞ, 2007)Mehmet Işık Efendi (Zara-Kızık Köyü)

[158] Ebu Nuaym, Hilye. VIII/318

[159] Sultan Veled, İbtidânâme, 4180

[160] Buhârî, Enbiyâ, 54

[161] (BAHADIROĞLU, 2003), s.105; (HÜDAYİ), c.I, v.20b

[162] (BAHADIROĞLU, 2003), s.132; (HÜDAYİ), c.I, v.11a

ihsanı vardır Rabbımın ki,

"Afiyet ehli bin yıl ömrü olsa sa'y etse eline girmez afiyet ve sıhhat gönül âfiyetidir sen beni kayırıp yolundan kalma" diye şeyhi delil getirerek susturmuş.. [163]

İhramcızâde İsmail Hakkı

Kaynakça

ALTUNTAŞ, İ. H. (2007). Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Sivasî Nakşi Haki Tarikati İlm-i Ledün Sırları. *İstanbul: Gözde Matbaa.*

BAHADIROĞLU, M. (2003). Vâkıat-I Hüdâyî'nin Tahlîl veTahkiki (I. Cild)İnceleme-Metin Doktora Tezi . *Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı.*

Niyazî-i MISRÎ. (1223). Mecmua-i Kelimât-i Kudsiye-i Hazreti Mısri. *Bursa Sultan Orhan Kütüphanesi 690.*

https://youtu.be/GRgqP-oQM8I

Âlemi sen kendinin kölesi kulu sanma

Sen Hakk için âlemin kölesi ol kulu ol

*

Nefsin hevâsı ile mağrûr olup aldanma

Yüzüne bassın kadem her ayağın yolu ol

*

Garazsız hem ivazsız hizmet et her cânlıya

Kimsesizin düşkünün ayağı ol eli ol

*

Allâh için herkese hürmet et de sev sevil

Her göze diken olma sünbülü ol gülü ol

*

İncitme sen kimseyi kimseye incinme hem

Güler yüzlü tatlı dil her ağızın balı ol

*

---

[163] (MISRÎ, 1223), v. 48a
Hikâyetde gelmişdür ki meşâyıhdan birisi şerir bir kimse arkası üzre yatur yanına varur dikkat ile bakar görür ki hem solak hem muk'ad hem a'mâ hem meczumdur ki
sübhâna'llâh yâ Rabbî cemî' kahruna bunı mazhar mı itdün? diyince ol kimse işidür dir ki
"Ey battal benümle rabbüm arasına girme"
"Bu derdlerin benden ref'ini isteme. Bu derdin her birinün mukabelesinde bana bir ihsanı vardur rabbümün ki,
"afiyet ehli bin yıl ömri olsa sa'y itse eline girmez afiyet ü sıhhat gönül âfiyetidür sen beni kayırup yolundan kalma" diyü şeyhi ilzam itmiş

Nefsine yan çıkıp da Ka'be'yi yıksan dahi

İncitme gönül yıkma ger uslu ger deli ol

*

Güneş gibi şefkatli yer gibi tevâzu'lu

Su gibi sehâvetli merhametle dolu ol

*

Gökçek gerek dervişin sanı yoksula baya

Suçluların suçundan geçip hoş görülü ol

*

Varlığından boşal kim yokluğa erişesin

Sözünü söyle gerçek Hulûsî'nin dili ol

*****

Çalış tefeyyüz eyle yücel temeyyüz eyle

Fazilette sehâda örnek insan ol örnek

*

Doğruluk kârın olsun vefâ şiârın olsun

Sadâkatta vefâda örnek insan ol örnek

*

Şol müselsel turrene bendeylemiş tâ ezel

Tarîk-i Mustafâ'da örnek insan ol örnek

*

Neylesün yok kurtuluş gönlüm dîvâne olmuş

Hakk'a hamd ü senâda örnek insan ol örnek

*

İhlâs ile amel kıl hâlini mükemmel kıl

Keremde ve atâda örnek insan ol örnek

*

Allah'a itaat kıl her veçhile tâat kıl

Tevekkülde rızada örnek insan ol örnek

*

Hulusi kalb ile örnek insan ol örnek…

Hüdâya bin şükür bir müminiz Allahımız vardır

*

Şehadet eyleriz: Ancak Rasulûllâhımız vardır

Tahiyyat u selam olsun Âna hem âl'u sahbına

*

Ki şer-i pâkine münkad dîli âgâhımız vardır

Ol şahı Nakşıbendin bendesiyiz bab-ı lütfunda

*

Sırat-ı mustakiyme muttasıl dergâhımız vardır

Bihamdillah !

*

Bizim kaygı gününden bakimiz yoktur

Şefi-i rûz-i mahşer çare sâz-ı râhımız vardır

*

Reh-i aşkın gerçi Ânın avare bir salık

Cenab-ı Pir-i Ruşen dil Garibullâhımız vardır

*

Mukavves kaşlarından gayrı bir mihrabımız yoktur

Bizi tân eyleyen namerde eyvallahımız vardır

*

Ne derlerse desinler bigânelerden ictinâbım yok

Harim-i yâre mahrem dilde resm-i râhımız vardır

*

Hulusi! kûy-ı yâre kazsalar mezarımız dostlar

''Yolunda öldü '' derler başka ne günahımız vardır

Seyyid Osman Hulusi Ateş kuddise sırruhu'l-âlî

KAMİL İNSAN OLMADA İLK VAZİFE İNCİNMEMEKTİR

İnsanın kemâlat yolunda geçirdiği evrelerin, evvelinde ve sonunda incitmek/incinmek mevzuu bulunur. Kulluk, sadece namaz kılmak, oruç tutmak, sabahlara kadar ibadet etmek, hayratta bulunmak demek değildir. Çünkü bunlar bendelik icaplarıdır. **Asıl insanlık, incitmemek/incinmemektir.** İşte bu mertebeye vasıl olan kimse insân-ı kâmildir.

İnsanı kemal yolunda yetiştirmek hedefi olan tasavvuf mesleği bu konudaki inceliği esas almıştır.

"Tasavvuf mesleği ise incitmemek ve incinmemektir. Bu nedenle incitmemeye değil asıl incinmemeye alışmak gerekir ki bu husus hakikatiyle zordur.

İnsanların ekserisi bu hususta mağlup olmuştur."

Büyüklerimiz ibadetlerin yapılmasında azimet sahibi olmayı tavsiye etmekle birlikte, aşırı/azimete râm olup, insanları incitecek bir hâlin bulunmasına razı olmazlar. Fakat incinmede görünmeyen bir husus olan Allah Teâlâ'nın insanların eliyle sana eziyet vermesine müsaade vermesinin nedeni insanlara güvenmemek içindir. Bu hikmete binaen insanın bazı şeylerden incinmesinin nedeni onlardan uzak kalmaları ve kendi iç benliğini sorgulamasıdır. Netice **"eden eyleyen Allah Teâlâ'nın bizzat kendisidir".**

İmam Gazzâlî kaddese'llâhü sırrahu'l-aziz buyurdu ki;

"Karınca, kâğıt üzerindeki yazıları görünce, bunları kalem yazıyor, der; çünkü başını kaldırıp yukarıdaki parmakları, eli ve bunları harekete geçiren iradeyi, insanı, sonra insanda irade, kudret yaratanı görmez. İnsanların çoğu da, en aşağı, en yakın sebebi görmektedir." [164]

Büyüklerimiz buyurdular ki;

Hz. Niyazî-i Mısrî kuddise sırruhu'l-âlî Efendim:

> ***Velî ârif olan lutfa sevinmez kahre incinmez,***
> ***Eyü kim cümleten halka âtâsın ol amim etmiş.***

Velî ârif olan lutfa sevinmez kahre incinmez,

İyi ki hepsini o halka ihsanlarını umumî etmiş.

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak kuddise sırruhu'l-âlî Efendim:

"Gardaşım!

Erkek ihvanın ilk vazifesi incinmemek ve incitmemek, (Evli ise) **kadın ihvanların ilk vazifesi kocasının nefsine (aile hukukuna ve varsa çocuklarına) hizmet etmesidir."**

Bu beyanların mücmel izahı ibadet/zikir her şekilde ahlakın gerisinde kalan bir durum olmaktadır.

Bu mevzuda dikkat etmemiz gereken diğer bir husus, velilerin sabrı ölçüye girmediği gibi

---

164 Gazzâlî, **İhyâ.**, cilt: I, s. 34. Aynı örnek için bkz. Gazâlî, **Kimya-yı Saâdet**, s. 42.

imtihan edilmemesidir. Neticede **"Ehl'u-llah incinmezler. Fakat Allah Teâlâ razı olmaz."** [165]

Yani, sahibi olan Allah Teâlâ ise bu konuda onun hakkını savunur. **"Kim benim velime eziyet ederse bana açıkça harb ilan etmiş olur...."** [166]

Sultan Veled'in ifadeleri ile Belh'ten Mevlânâ kaddese'llâhü sırrahü'l-azîzin Cengiz Han'ın (617/1214) yılındaki istilasından önce olma sebebini şu şekilde açıklar. Sultan Veled ise göçü şöyle anlatmaktadır:

> "O padişahın gönlü Belh'lilere kırılınca Allah Teâlâ'dan ona
>
> **"Ey kutupların ulu padişahı mademki bunlar seni incittiler, tertemiz gönlünü kırdılar, bu düşmanların arasından çık. Çünkü ben onlara azap ve bela göndereceğim."** diye nida geldi. Allah Teâlâ tarafından bu hitabı işitince öfke ipliğini eğirdi, Belh'ten Hicaz'a hareket etti. Daha yoldayken o sırrın eserinin zuhur ettiğine dair haber geldi. Tatarlar onlara saldırmış, İslâm ordusu bozulmuştu. Belh'i almışlar o kavimden sayısız adam öldürmüşlerdi." [167]

Üftade kaddese'llâhü sırrahü'l-azîz buyurdu ki;

> **Meşâyihda gazap kuvveti gayet güçlüdür. Kızdıkları zaman bu âlemi tahrip etmeden teselli olmazlar.** Beldenin birinde bir şeyhin müridini katlettiler. Şeyh o beldeyi etrafındaki beldelerle birlikte tahrip etmeden teselli olmadı. Fakat kemâl, gazabı yenmektir. Zira bir cemaatin ihlakine kadir olan, ıslahına da kadir olur. İhlâk olmaları yerine ıslah olmaları için dua etseydi daha hayırlı olurdu. Müşrikler Nebî sallallâhü aleyhi ve sellemin başını yardıkları ve dişini kırdıkları hâlde o: **"Allahım kavmime hidâyet et zîrâ onlar bilmiyorlar"** [168] diye dua etti.[169]
>
> **"İsteyen Tanrısını bulur. Kim ki bir şeyi talep eder ve gayret ederse bulur."** [170]

Neticede olanda hayır vardır, demeli, Ahmed Amiş kuddise sırruhu'l-âlî Efendimin kelâmını dustur eylemeliyiz.

"Olmuş olan, olmuştur. Olacak olan da olmuştur"

Hikâye

> Meşâyıhdan birisi şerli bir kimse arkası üzere yatarken yanına varır dikkat ile bakar görür ki hem solak hem kötürüm hem kötürüm hem cüzzamlıdır ki;
>
> **"Sübhâna'llâh yâ Rabbî bütün kahrına bunu mazhar mı ettin?**
>
> Deyince ol kimse işidir dir ki
>
> **"Ey işsiz ve güçsüz benimle Rabbim arasına girme"**
>
> "Bu derdlerin benden kaldırılmasını isteme. Bu derdin her birinin karşılığında bana bir

---

165 (ALTUNTAŞ, 2007)Mehmet Işık Efendi (Zara-Kızık Köyü)
166 Ebu Nuaym, Hilye. VIII/318
167 Sultan Veled, İbtidânâme, 4180
168 Buhârî, Enbiyâ, 54
169 (BAHADIROĞLU, 2003), s.105; (HÜDAYİ), c.I, v.20b
170 (BAHADIROĞLU, 2003), s.132; (HÜDAYİ), c.I, v.11a

ihsanı vardır Rabbımın ki,

"Afiyet ehli bin yıl ömrü olsa sa'y etse eline girmez afiyet ve sıhhat gönül âfiyetidir sen beni kayırıp yolundan kalma" diye şeyhi delil getirerek susturmuş.. [171]

İhramcızâde İsmail Hakkı

Kaynakça

ALTUNTAŞ, İ. H. (2007). Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Sivasî Nakşi Haki Tarikati İlm-i Ledün Sırları. *İstanbul: Gözde Matbaa.*

BAHADIROĞLU, M. (2003). Vâkıat-I Hüdâyî'nin Tahlîl veTahkiki (I. Cild)İnceleme-Metin Doktora Tezi . *Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı Tasavvuf Tarihi Bilim Dalı.*

Niyazî-i MISRÎ. (1223). Mecmua-i Kelimât-i Kudsiye-i Hazreti Mısri. *Bursa Sultan Orhan Kütüphanesi 690.*

https://youtu.be/GRgqP-oQM8I

Âlemi sen kendinin kölesi kulu sanma

Sen Hakk için âlemin kölesi ol kulu ol

*

Nefsin hevâsı ile mağrûr olup aldanma

Yüzüne bassın kadem her ayağın yolu ol

*

Garazsız hem ivazsız hizmet et her cânlıya

Kimsesizin düşkünün ayağı ol eli ol

*

Allâh için herkese hürmet et de sev sevil

Her göze diken olma sünbülü ol gülü ol

*

İncitme sen kimseyi kimseye incinme hem

Güler yüzlü tatlı dil her ağızın balı ol

*

---

171 (MISRÎ, 1223), v. 48a

Hikâyetde gelmişdür ki meşâyıhdan birisi şerir bir kimse arkası üzre yatur yanına varur dikkat ile bakar görür ki hem solak hem muk'ad hem a'mâ hem meczumdur ki

sübhâna'llâh yâ Rabbî cemî' kahruna bunı mazhar mı itdün? diyince ol kimse işidür dir ki

"Ey battal benümle rabbüm arasına girme"

"Bu derdlerin benden ref'ini isteme. Bu derdin her birinün mukabelesinde bana bir ihsanı vardur rabbümün ki,

"afiyet ehli bin yıl ömri olsa sa'y itse eline girmez afiyet ü sıhhat gönül âfiyetidür sen beni kayırup yolundan kalma" diyü şeyhi ilzam itmiş

Nefsine yan çıkıp da Ka'be'yi yıksan dahi

İncitme gönül yıkma ger uslu ger deli ol

*

Güneş gibi şefkatli yer gibi tevâzu'lu

Su gibi sehâvetli merhametle dolu ol

*

Gökçek gerek dervişin sanı yoksula baya

Suçluların suçundan geçip hoş görülü ol

*

Varlığından boşal kim yokluğa erişesin

Sözünü söyle gerçek Hulûsî'nin dili ol

*****

Çalış tefeyyüz eyle yücel temeyyüz eyle

Fazilette sehâda örnek insan ol örnek

*

Doğruluk kârın olsun vefâ şiârın olsun

Sadâkatta vefâda örnek insan ol örnek

*

Şol müselsel turrene bendeylemiş tâ ezel

Tarîk-i Mustafâ'da örnek insan ol örnek

*

Neylesün yok kurtuluş gönlüm dîvâne olmuş

Hakk'a hamd ü senâda örnek insan ol örnek

*

İhlâs ile amel kıl hâlini mükemmel kıl

Keremde ve atâda örnek insan ol örnek

*

Allah'a itaat kıl her veçhile tâat kıl

Tevekkülde rızada örnek insan ol örnek

*

Hulusi kalb ile örnek insan ol örnek...

Hüdâya bin şükür bir müminiz Allahımız vardır

*

Şehadet eyleriz: Ancak Rasulûllâhımız vardır

Tahiyyat u selam olsun Âna hem âl'u sahbına

*

Ki şer-i pâkine münkad dîli âgâhımız vardır

Ol şahı Nakşıbendin bendesiyiz bab-ı lütfunda

*

Sırat-ı mustakiyme muttasıl dergâhımız vardır

Bihamdillah !

*

Bizim kaygı gününden bakimiz yoktur

Şefi-i rûz-i mahşer çare sâz-ı râhımız vardır

*

Reh-i aşkın gerçi Ânın avare bir salık

Cenab-ı Pir-i Ruşen dil Garibullâhımız vardır

*

Mukavves kaşlarından gayrı bir mihrabımız yoktur

Bizi tân eyleyen namerde eyvallahımız vardır

*

Ne derlerse desinler bigânelerden ictinâbım yok

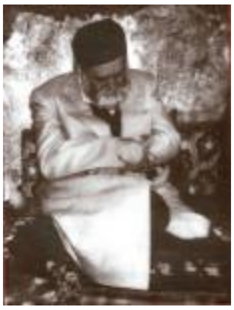
Harim-i yâre mahrem dilde resm-i râhımız vardır

*

Hulusi! kûy-ı yâre kazsalar mezarımız dostlar

''Yolunda öldü '' derler başka ne günahımız vardır

Seyyid Osman Hulusi Ateş kuddise sırruhu'l-âlî

LOKMA

CCXI

Gözüne perde kesilen lokmadan çok yeme; yoksa evin yolunu yitirirsin, çadırı kaybeder gidersin.

Gerçi yaşaman o lokmaya bağlı sanırsın amma can gözünde biten kıldır, başgözüne perdedir o lokma.

Burda yayılıp gezme, neden gezmiyecekmişim deme; can gözüne perdedir bu seyir-seyran.

Beden tılsımı her zehiri bal gibi, şeker gibi gösteriyor amma o, kendini perde ardında gösteren bir gelindir, senin gerçeği görmene perdedir o.

Lokmayı kestin mi daha fazla hayaller belirir, gelir, daha fazla hayallere dalarsın; hayallerse anlık-duruluk kapısına gerilen perdedir.

Tabiattan gelen hayal, can hayalinin yüzünü örter; akıl, cana canlar katan bir perde bu diye nâralar atar.

A gönül, şu çeşit-çeşit, renk-renk perdelerden çık, sıyrıl; aklını başına devşir de perde, ayırmasın seni dosttan.

c.III, sh.290

XII

Işığım dünyâyı kapladı; bir gözlerime bak., değerim yok ama adımı değer taktılar.

O lokmayı kimse yememiştir, kimse bir zerresini bile alıp götürmemiştir.

Hâl böyleyken şu yüceliğe bak ki ben, boyuna çiğneyip durmadayım o lokmayı.

Gökyüzü, Arş, Kürsî, halktan iyiden-iyiye uzaktır ama ben, uyanıkken de ağar-dururum oralara, uyurken de.

Orası ışık dünyası, hem hûriler var orda, hem köşkler var; neşe yeri, düğün-dernek meclisi orası.

Ordan kalkıp da kendime gelemem ben.

Cebrâil perdeci, erler de bu perdenin ardında., ben, o erlerin hallkasına yüzük taşı kesilmişim: tutup da yüzük halkası olamam.

İsâ, Mûsâ'nın eşi;

Yûnus, Yûsuf'un dengi..

Ahmed'se yapayalnız oturmuş; yâni ben onlardan ayrıyım diyor.

c.VII, sh: 598

Kaynak: Mevlânâ Celâleddîn, DİVÂN-I KEBÎR, Hazırlıyan : Abdülbâkiy GÖLPINARLI, İstanbul Remzi Kitabevî, 1957, İstanbul

ALLAH TEÂLÂ KISKANÇTIR

Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*'den rivayet edildiğine göre Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

Allah Teâlâ kıskançtır. Allah'ın kıskanması, haram kıldığı şeyi kulun işlemesindendir.

Buhârî, Nikâh 107; Müslim, Tevbe 36. Ayrıca bk. Tirmizî, Radâ 4

Kıskançlık anlamına gelen "gayret" kelimesi, Allah Teâlâ'ya nisbet edilince, **"kullarına merhamet etmesi ve saadetlerini dilemesi"** anlaşılır. Nitekim Müslim'in rivayet ettiği bir başka hadiste bu durum şöylece açıklanmıştır:

"Allah Teâlâ'dan daha kıskanç kimse yoktur. Bundan dolayı kötülüklerin açığını da kapalısını da haram kılmıştır..."

(Müslim, Tevbe 33).

Allah'a nisbet edilen kıskançlığa gelince: Bu hususta Hattâbî der ki:

"Allah hakkında kıskançlığın ne olduğunu en iyi açıklayan şey meali verilen Ebû Hureyre hadisidir."

Çünkü orada; **"Allah'ın kıskanması, mü'minin Allah'ın haram ettiği şeyi yapmasıdır."** denir. Kadi İyaz der ki:

"Allah hakkında gayretin, onu yapanın hâlini değiştirdiğine işaret olması da muhtemeldir. Dendi ki, asıl itibariyle gayret, hamiyet ve izzeti nefisdir. Bu tarif, "gayret"i tegayyürün gerektirdiği şeyle tefsir etmektir, böylece gadaba râci olur. Cenâb-ı Hak, Kitab'ında gadab ve rıza'yı kendi nefsine nisbet etmiştir."

Muhyiddin İbn Arabî der ki:

"Tegayyürün Allah hakkında muhal olduğu kat'î delille sabittir. Öyleyse lâzımı ile tevili gerekir. Onun lâzımı ise "vaîd"dir ve faile ceza verilmesidir."

Bu manada **"Allâh'ım! Yalnız Sana ibâdet ederiz, ancak Sen'den yardım isteriz"**

Demek ki:

Hakikî bir mü'min, yalnız Allâh'ına ibadet edecek, yalnız O'ndan yardım isteyecek, başka hiç bir kimsenin kulu kölesi olmayacaktır. İnsanın, kendisi gibi insanlara kulluk etmesi, kendi gibi bir insanı putlaştırması, onlardan merhamet dilenmesi insanlık asâletine yakışmayan bir zillettir. Fâtiha'nın bu âyeti bunu en beliğ, en veciz bir ifade ile telkîn etmektedir.

"İhdina's sırâta'l müstakîm: Yâ Rab! Bizi doğru yola hidâyet et, ilet."

NAMAZI TERKİN AHİRETTE CEZASI NEDİR?

AYET VE HADİSLERLE NAAMAZIN CEZASI

Ahirette ilk sorgu namazdan olacak, namaz tam ise diğer hesabı kolay olur, namaz eksik veya hiç kılınmamış ise hesap zorlaşır.

Namaz kılmayan kişi ahirette bütün namazlarını cehennemde kılacak.

Bütün farzlar Cebrail aleyhisselâm. aracılığıyla Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme bildirilmiştir. Ancak "namaz" Allah Teâlâ tarafından (Mirac'da) aracısız olarak verilmiştir. Bu da namaz'ın önemini anlatmaya kâfidir.

“Sizi cehenneme sürükleyen sebep nedir? Derler ki: ‘Biz namaz kılanlardan değildik’.” Müddessir/42

“Sonra onların arkasından namazı savsaklayan ve nefislerinin azgın arzularına uyan bir nesil geldi. Onlar ileride cehennemin en derin yerini boylayacaklar” Meryem/59

(İbn’i Mesud Tefsirinde:Namazı büsbütün terk ettiler değil, vaktinde kılmadılar buyurulmuştur.)

“Kıldıkları namazın önemini kavramadan namaz kılanların vay haline” Mâun/4-5

(Hz. Rasûlu'llâh salla’llâhu aleyhi ve sellem burada namazı vaktinde kılmayanların kastedildiğini bildirmiştir.)

“Namazlarında hataya düşen, kıldıkları namaza önem vermeyen namaz kılanların vay haline”

Ayeti Celilesindeki veyl’in(vay haline) kelime manası ağır azab olmakla beraber, cehennemdeki içinden dünya dağları geçirilse dağları eritecek “veyl vadisi’de” olabileceği bildirilmiştir.

“Kul ile küfür arasında namazı terk etmek vardır” Hadis’i Şerif (Ahmed İbn’i Hanbel)

“Kul ile küfür arasında sadece namaz kılmamak vardır” Hadis’i Şerif (Ebu Davud, Nesei)

°“Kul ile şirk arasında sadece namaz kılmamak vardır” Hadis’i Şerif (Tirmizi)

“Namaz kılmayanın İslâm’dan payı yoktur, namaz kılmayanın dini yoktur.” Hadis’i Şerif (Taberani)

“Mazeretsiz ve kasden namaz kılmayanın adını Allah Teâlâ cehenneme gireceklerden biri olarak cehennemin kapısına yazar” Hadis’i Şerif (Ebû Nuaym)

“Allah Teâlâ İslâm’da dört şeyi farz kılmıştır: Hepsini bir arada yerine getirmeyenin üçünü işlemiş olması kendisine hiçbir fayda sağlamaz” (Bunlar: Namaz,Zekat,Oruç,Hac) Hadis’i Şerif (Ahmed İbn’i Hanbel)

“Hiçbir mazereti olmaksızın ve kasten namaz kılmayanın Allah Teâlâ. bütün iyi amellerini siler, tevbe edip yeniden Allah Teâlâ’ya dönünceye kadar onunla hiçbir ilgisi kalmaz” Hadis’i Şerif (İsfahani)

“Hiçbir mazereti olmaksızın ikindi namazını kılmayıp kaçıranların bütün iyi amelleri silinir” Hadis’i Şerif (Ahmed İbn’i Hanbel)

Kıyamet günü kulun ilk hesap konusu ve ilk gözden geçirilecek amel hanesi namazdır. Bu konudaki hesaplaşma iyi geçerse kul kurtulur, bozuk geçtiği taktirde ise aldanmış ve hüsrana uğramış olur. Hadis'i Şerif (Taberani)

"Allah Teâlâ’dan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in (salla’llâhu aleyhi ve sellem) O'nun Rasûlü olduğuna şehadet edinceye kadar ve beş vakit namazı hakkıyla kılıp, zekatlarını verinceye kadar, insanlarla savaşmakla emrolundum." Hadis'i Şerif (Buhari,Müslim,Darimi,İbn'i Mâce, Ebû Davud, Nesei)

BİR VAKİT NAMAZ HESABI

Kur'an–ı Kerim tefsirinde (Ruhül Furkan) bir vakit namazı özürsüz kazaya (özür: ölü, deli yada kılıç kılıca harb esnasında olmak v.s. gibi) bırakmanın cezasının, 80 sene cehennem ateşi olduğu beyan edilmiştir. (Hadis Şerif'de geçmektedir

> **"Bir namazı vakti çıktıktan sonra kılan kimseyi, Allahü teâlâ seksen hukbe Cehennem'de bırakacaktır."** (Tergibüssalat)

Not: Bir hukbe, seksen âhiret yılıdır. Âhiretin bir günü, dünyânın bin yılı kadardır.

1 Hukbe = 80 Ahiret yılı

1 Ahiret günü = 1000 Dünya yılı

1 vakit namazı bile bile vaktinden sonra kılan veya hiç kılmayan için, 80 hukbe Cehennem azabı verilecektir. (Şüphesiz en doğrusunu Allah bilir).

Eğer bu böyle ise günde 5 vakit namazını kılmayan için 400 hukbe Cehennem azabı verilecek demektir (Şüphesiz en doğrusunu Allah bilir).

Bir vakit namazın cezası 80hukbe

1 hukbe = 80 Ahiret yılı

1 ahiret günü = 1000 dünya yılı

1 yıl 365 gün aldığımızda

365 Ahiret günü X 1000 Dünya yılı =

365 000 Dünya yılı.(yani 1 ahiret yılı 365 000 dünya yılına denktir.)

1 Hukbe 80 ahiret yılı ise;

365 000 dünya yılı X 80 Ahiret yılı = 29 200 000 Dünya yılı(yani 1 hukbe 29 200 000 dünya yılına denktir.)

1 vakit namaz için 80 hukbe Cehennem azabı verileceğine göre;

80 X 29 200 000 = 2 336 000 000 yıl sadece bir vakit namaz için Cehennem'de kalınacak olan süredir.(dünya yılı)

Yani sadece bir vakit namaz ibadetimizi yapmadığımız takdirde 2 336 000 000

yıl Cehennem'de azab çekeceğiz.(Şüphesiz en doğrusunu Allah bilir)

5 vakit namazın cezası

80X5 = 400 hukbe;

1 hukbe = 29 200 000 dünya yılı ise

400 hukbe; 400 X 29 200 000 = 11 680 000 000 -->yıl sadece bir günlük namaz ibadeti için Cehennem'de kalınacak olan süredir.(dünya yılı)

Yani bir günlük namaz ibadetimizi yapmadığımız takdire 11 680 000 000 yıl Cehennem'de azab çekeceğiz! (Şüphesiz en doğrusunu Allah bilir).

Halbuki sizde bilirsiniz ki 5 vakit namaz için harcanan zamanı toplasak günde 1 saat bile etmez.

Peki 1 saat için 11 680 000 000 yıl Cehennem'de kalmaya değer mi ???[Faruqi]

Alıntı kaynak: https://tr-tr.facebook.com/efendihazretlerimi/posts/10151670567907759

SON SÖZ YUNUS'UN

Erenlerin yollan inceden inceymiş
Süleyman'a yol kesen şol bir karıncayimiş

Ol karınca söyledi Süleyman'a yol didi
Ol karınca söylediği cevab alıncayimiş

Gönlüm aydur varayın yine tiz gelem sana!
Gönlüm uyduğu bana dostu buluncayimiş

Götürmedi kimesne kimesnenün gücüni
Güç götürürün diyen eli irinceyimiş

Kim kime ne dir ise eğer hayr-u eğer şer
Allah virür cezasını gele yol inceyimiş

Âşık un gözi yaşı dün-u gün durmaz akar
Âşık kan ağladuğı ma'şuk soruncayimiş

Aydurlar idi bana âşık âvâre olur
Geldi başuma gördüm ol söz yerinceyimiş

Dört kitabun ma'nisinin okudum tahsil itdüm
Aşk'a gelincek gördüm bir uzun heceyimiş

Ben dervişem diyenler haramı yimeyenler
Haramun yenmedüği ele girinceyimiş

Aydurlar fülan öldi mülkiyle malı kaldı
Ol malun irkildüği ıssı ölünceyimiş

İki kişi söyleşür Yunus'ı görsem diyü
Biri aydur ben gördüm bir âşık kocayimiş

Kaynak: Abdülbakiy GÖLPINARLI, Yunus Emre Divanı-— Metinler, Sözlük, Açılama —Cilt :1 — 2, 1943, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul

https://youtu.be/CuoOKcNlY-c

AHİDNÂME-İ SÜLEYMAN BİN DAVUD ALEYHİSSELÂM İLE ERVÂH'I DA'VET ETMENİN ŞARTLARI

Bir kimse da'vet yapıp, Süleyman Aleyhisselam gibi ervâhtan birisini yanında hazır etmek, ervâhı kendisine arkadaş edip ondan faydalanmak, manevi hazine ve defineler açmak, tılsımat /sihir bozmak, divlere hükmetmek, gaibten rızık getirtmek, bütün insanları kendine saygılı etmek, bir sevdiğini yanında hazır etmek dünyada her ne türlü maksadı varsa, Allah Teala'nın izniyle bu yol ile elde eder.

Adı geçen bu maksatların ele geçmesi için ervâh ile aşinalık kesb etmek lazımdır. Da'vet ilminde becerikli olmak gerekir. Çünkü bunun gibi kâr ervâh ameliyle olur ve onların kuvvetiyle amele gelir. Bu amelin üstadı Belinyas Hâkim der ki:

Bu da'vet ilmi yüce bir ilim olup hâkimlerin yoludur. Bu yüzden bu da'vet ilmi ülema ve fadıllarla ilgilidir.

Belinyas Hakim İskender-i Zülkarneyn aleyhisselâmın başveziri idi. Bu da'vet ilminde becerikli olup, tılsımat ilminde de bir benzeri yoktu. İskender-i Zülkarneyn aleyhisselâmın galip kuvveti kainatı zapt edip, düşmanına zafer bulduğu Belinyas Hakimin da'vet ilminde becerikli olmasından dolayı idi. Ne zaman İskender bir ordu ile savaşıp aciz kalsa, Hakim Belinyas da'vet kuvvetiyle ervâhı toplar, ervâhta Tekvinleri toplayıp, mağlup iken galip olurdu. Bir yerde define olsa Hakim Belinyas o defineyi ervâha açtırıp, İskender'in askerlerine ihsan ederdi.

Hakim Belinyas der ki: Bu da'vet ilminin sekiz şartı vardır.

Birinci şart:

Hayvani olan gıdalardan yememek, kendi nefsini kendine muti etmek ve nefsine düşmanlık etmek lazımdır. Hatasız olan nefsi ruhani kuvvet bulur. Çünkü nefsi ruhanisi galip gelir ve o kişiye ervâh yakın olur. Yiyeceklerin nebati olup, her gün iki ekmek yersin. Oda yüz dirhem olmalıdır. Daima temizlik üzere olmalı ve ibadetten geri kalmamalıdır. Bu babta mani fazla olur.

İkinci şart:

Da'vet ehline yedi şişe ve her şişede her günün müvekkel meleğin ismini, şeklini, hatemini, azimetini, soru ve cevabını bilmek lazımdır. Çünkü da'vet ehlinin bunları bilmesi şarttır. Allah Teala nın izniyle aşağıda izah edelim.

Üçüncü şart:

Saatlerini ve buhurlarını bilmek lazımdır. Da'vet ehline yedi kürsi, yedi buhurdanlık, yedi cerir (İp), yedi renk elbise (Her elbisenin rengi yedi gezegen renginde olmalıdır), yedi hatabe (Odun), yedi mendil, yedi çeşit medh, yedi meleklerin isimleri ve Cinni büyüklerin isimlerini bilmek lazımdır.

Dördüncü şart:

Da'vet sahibi büyük bir makamda, büyük bir tepede, büyük bir köşkte, akar su kenarında, bir çeşme yanında veya bir kapı yanında olmalıdır. Da'vet edilen yerde 24 peygamberin ismi bir kağıt veya duvar üzerinde yazılı olmalıdır. Hiç değilse Bâri ismi şerifi yazılı olmalıdır.

آدَم حَوَّا شِيتْ نُوحْ شُعَيبْ مُوسَى لُوطْ صَالِحْ عُزَيرْ
لُقْمَانْ أَيُّوبْ اِبْرَاهِيمْ دَاوُدْ سُلَيْمَانْ زَكَرِيَّا يَعْقُوبْ
اِسْحَاقْ يُوسُفْ عِيسَى مَرْيَمْ هُودْ حِضِرْ اِلْيَاسْ مُحَمَّدٍ
الْمُصْطَفَى

Âdem Havvâ Şît Nûh Şuayb Mûsâ Lût Sâlih Üzeyr Lokmân Eyyûb İbrâhîm Dâvud Süleymân Zekeriyâ Ya'kûb İshâk Yûsuf Îsâ Meryem Hûd Hıdır İlyâs Muhammed inil Mustafâ.

أَبُوبَكِرْ. عُمَرْ. عُثْمَانْ عَلِى.

Dört Halife olan: Ebûbekr Ömer Osmân Ali radıya'llâhu anhüm isimleri dahi yazılmalıdır.

Beşinci şart:

Da'vet sahibinin mekânında Kedi, Köpek, Katır, Horoz, Maymun, Yılan ve bunlara benzer hayvanlar olmamalıdır. Çünkü ervâh bunlardan incinir ve da'vete gelmezler. Komşulardan dahi Köpek avazı işitilmemelidir. Da'vet edilen mekana fasitleri, beynamazları ve kadınları koymamalıdır. Mekanda ok, kılıç, tüfek ve benzeri silahlar olmamalıdır. Bunun gibi silahlardan korkarlar.

Altıncı şart:

Da'vet sahibi yolculuğa çıktığı zaman yanında yedi çeşit mendil olmalı ve yedi türlü azaim bilmelidir. Her şehre girdiği zaman orada da'vet yapmalıdır.

Şehre gireceği zaman Ahidnâme-i Süleymanı okuyarak buhurunu yakmalıdır. Çünkü o şehrin müvekkellerini da'vet edip, onlarla aşinalık yapmalıdır. O bölüğü kendine muti' edip dost etmelidir.

Her ayın başında Ahidnâme-i Süleymanı okumalı ve buhurlarını yakmalıdır. Ahidnâme'nin buhurları şunlardır;

Ud, Şeker, Laden, Mastaki, Centiyane ve Kündür (Beyaz olmalı) dür. Bu altı adet ahlatın (karışık olarak) üzerine Dokuz (9) defa Ahidnâme-i Süleymanı okuyup yakmalıdır.

Yedinci şart:

Güneş her ay yani otuz (30) günde bir burca tahvil (Dönmek) eder. Da'vet ehline yedi (7) Meliği da'vet etmek gerekir.

Güneş Hamel (Koç) burcuna geldiği zaman Melik Ahmer'i da'vet etmelidir.

Güneş Sevr (Boğa) burcuna geldiği zaman Melik Denheş'i da'vet etmelidir.

Güneş Cevza (İkizler) burcuna geldiği zaman Melik Meytatarun'u da'vet etmelidir.

Güneş Seretan (Yengeç) burcuna geldiği zaman Melik Meymun'u da'vet etmelidir.

Güneş Esed (Aslan) burcuna geldiği zaman Melik Şemhureş'i da'vet etmelidir.

Güneş Sünbüle (Başak) burcuna geldiği zaman Melik Seyyid'i da'vet etmelidir.

Güneş Mizan (Terazi) burcuna geldiği zaman Melik Ebi Ahnef'i da'vet etmelidir.

Güneş Akreb burcuna geldiği zaman Melik Ebyad'ı da'vet etmelidir.

Bunları da'vet ettikten sonra beş melik daha vardir ki, bunlar şeytanlar ve devler üzerine müvekkeldir.

Dört Ferişteh daha vardır ki, bunlar Allah'ın yanına yakın olanlardır. Bunların büyükleri Adem Aleyhisselam ın Mushafı şerifinde izah edilmiştir. Batı üstadlarından şöyle dinlenmiştir;

Cinnilerin Melikleri çok ciddidir. Ama her bir makamda bir takım müvekkeller olup, davet sahibi olan kimse o makamdaki müvekkelleri dahi da'vet etmelidir.

İyi bilinsin ki! Da'vet sahibi o mahallin müvekkellerini da'vet edip ele geçiremezse, bu babda maksat hasıl olmaz. Şehirde, köyde ve hepsinde bir müvekkel melek vardır ki, o cinler müvekkel meleğe mahkumdur.

Bilki! Cinlerin padişahı, vezirleri, kadıları, beylerbeyleri, vaizleri, hatipleri, hesap yapıcıları, müderrisleri, öğretmenleri ve casusları vardır. Bunları da'vet edip, yanında hazır ettikten sonra, o müvekkel meleği da'vet edersin. Müvekkel melek gelince şöyle dersin:

"Ey müvekkel olan melek! Bana bir Cin ulusu lazımdır. Ya vezirden, ya Kadıdan, ya Vaizden, ya müderristen, ya muhtesibten, ya şahından veya gayrisinden bir müvekkel Cinni istiyorum."

O müvekkel olan melek, taleb ettiğin müvekkeli verir. Eğer istersen; Melik Cinniyi yanında hazır eder ve bunlardan hacet dilersin.

Bunun için; Üç gün oruç tutup dördüncü günü büyük bir dağa veya daha önce açıkladığımız gibi büyük bir evde mendil bırakırsın. O mendilin dairesi bir kâr sıfat olmalıdır. O mendilin etrafında Ayetel kürsi yazılı olmalıdır. Da'vet sahibi o mendilin ortasına oturmalı ve

buhurunu yakmalıdır. Kendi kitabını önüne koyup, bir kılıç ile bir harbe alıp, ikisinide kınından çıkarıp, koymalı ki, divlerden emin olur. Çünkü divler ve cinler harp aletlerinden korkarlar. Bundan sonra Periler Ezanını okursun.

Periler Ezân-ı

Mâlihun mâlihun

şelhevî şelhevî

kelkelbuvî kelkelbuvî

mâhüm mâhüm

mehâlikî mehâlikî

kurûbi kurûbün

hübüküm hübüküm

hâmendi bi rabbi tevhîdi bi rabbi tevhîdi ve rabbi yuhudi ve bi rabbi Yâsîn vel kurânil hakîmi ve ebâ Muhammed in seyyidil murselîne ihdırûnî ve etîûnî.

Ondan sonra Ahidnâme-i Süleyman bin Davudu yedi (7) defa okur ve okurkende buhurunu yakarsın. Daha sonra her ne dilersen hacetini istersin. Her defasında Süleyman bin Davudu okur ve başını açarsın.

Her defasında da Süleyman bin Davudu okuduğun zaman Allah Teâlâ'ya secde edersin.

Bilki!

Ahidnâme-i Süleyman bin Davud okunmazsa davet etsen bile davete icabet etmezler ve Melik Cinni gelmez.

Nitekim Ayetel Kürsi okunmayınca müslimanların melikini da'vet etsen, da'vete icabet etmez ve gelmez. Ahidnâme-i Süleyman bin Davud okunmayan da'vete müvekkel melik gelmez. Ahidnâme'nin gerçeği dünyada az bulunur. Bu Ahidnâme-i Süleyman bin Davud'un yıllarca dersini çekip otuz (30) yılda bulduk ve tecrübe ettik. Allah Teâlâ'ya hamdolsun rast geldi. Gerektir ki; Cinlerden sana muti olmak istemeyen ve da'vet sahibine zarar vermek isteyen Cinniyi müvekkel meleğe şikâyet edersin. Müvekkel Melek o cinniye ceza verir veya sahibine zarar vermek isteyen Cinniyi müvekkel meleğe şikâyet hak eder.

Sekizinci şart:

Da'vet sahibi olan kimse bu Ahidnâme-i Süleyman bin Davud'u kesinlikle bilmesi lazımdır. Ahidnâmesiz da'vete gelmeleri kesinlikle mümkün değildir. Aşağıda gelecek olan Ahitname-i Süleyman azim olup, özellikle aziz tutmak lazımdır.

**

Hakk Sübhanehü ve Teâlâ'nın yüce isimleri bunun içinde zikir edilmiştir. Dünyada bu Ahidnâmeye sahip olmak lazımdır. Sahip olduktan sonra gerisi kolaylıkla olur. Bu fakir hatasız olarak bir harfini bile gizlemeden tamamen eksiksiz olarak yazdım ki, bu kitaba sahip olan kimseler asla zorluk çekmesin. Bu kitabın mütercimi olan ben Firdevsi fakiri ve kitabı yazanı hayır duadan mahrum bırakmasınlar.

Hakk Teâla hazretleri Ervah'ıda değişik olarak yaratmıştır. Bazı ervah müsliman, bazı ervah cehüd (Yahudi), bazı ervah tersa (Hiristiyan), bazıları Nasrani (Hristiyanlığa bağlı), bazıları güneşperest, bazıları putperest, bazıları ateşperest ve bazılarıda Yezdan perest (Zerdüşt) tir. Ervahın içinde melikler olup, o meliklerin vezirleri, (Bakanları) kadıları (Yargıçları) müderrisleri (Öğretmenleri) muhtesibleri (Aşayiş ve kamu görevlileri) hatipleri, casusları ve tercümanları vardır. Bu ervahın makamlarıda değişik olup, bazıları havada, yer altında, büyük dağlarda, harap olmuş değirmenler içerisinde ve hamamlarda olurlar. Bazıları denizlerde, bulutlarda, kabirlerde, su yüzünde, ocaklarda, fırınlarda ve yanık yerlerde olurlar. Bazı ervah ise müvekkeldir. Bazı ervah'ta vahşilerle, uçucularla, aslanlarla, ejderhalarla, yırtıcı hayvanlarla ve deniz hayvanları ile beraber olurlar. Bazı ervah kaf dağında, acaib ve garaib yerlerde olurlar. Bazı ervah ise binalara ve mescidi şeriflere müvekkeldir. Kabe-i şerif, Kudusi şerif, Medine-i münevvere ve mübarek mekanlar gibi diğer yerlerde ervah ile doludur. Bir kimse bir mekanda hastalansa, o mekanın müvekkellerini da'vet sahibi olan kimse o hastanın şifası için da'vet edip, Ahdi Süleymani okuyarak kasem verse, Allah Teala hazretlerinin izni ile hasta şifa bulur. Örneğin: Da'vette **"Ya sahibet tennur vel hammam"** deyip kasem verse, tabaiyyet sahibi olan kişiyle münasebette tekrar da'vet terkib edip kıraat etmelidir.

2b-3a

Ahidnâme-i Süleyman bin Davud budur:

Bismillâhirrahmânirrahîm.
Bimâ yekulune vekilun Vallâhü alâ mâ nekûlü vekîlün.
Ve âhedetküm bi ahdillâhi ve mîsâkihi.
Ve esmâihil mukaddeseti.
Bi kelimâtillâhit tâmmâti.
Ve bi ızzetihi ve sultânihi ve ceberûtihi.
Ve tâati fî halkıhi ve azametihi.
Ve arşihi ve kürsihi ve ardıhi ve semâvâtihi ve cennetihi ve nârihi
fe halaktüm süleymân ibni dâvud aleyhisselâm.
En lâ yuhâliku ahdike ve lâ mîsâkıküm
ve lâ an mâ yenzelallâhü ileyke
min esmâihil mübâraketil meymûnetil mukaddeseti.
En lâ yeûdi bi şeyinmin ma'sıyetike
ba'dehü yevminâ hâzâ ve zâlike
yevmi kellezî tesmiyeti zâlikel yevmi
min evvelihü ilâ münteha fezkürühâ hâzihil ahdi.
Ve hâzel yevm illezî âhedtüm bi nebiyyullâhi

beynenâ ve beyneküm kefîlün ve vekîlün
ve hâzihi yütâlibüküm minküm
en entüm hâliktümül hamdü min benî âdeme ve benâti havvâ
ev yühâlifü ehadün min ceyşiküm
alâ en te'huzûhü a'lâ beriyyetin
feuhzibetüm bi zâlike ve kültüm semi'nâ ve eta'nâ.
Li hâzel melikil musalleti aleynâ
ve bi hâtemis sihîrilletî sehharalenâ.
Lehâ ve akrarnâ bi zâlike
Feykatûsin ve Mebûsin ve Evbusin
ve Lestıynâbisin
fe innî halaknâ ahdike ve eseruhü fî cemîı benî âdeme ve benâti havvâ.
Fe ente fî halli mînâ ve min dîmâînâ ve eşârinâ
ve eşbârinâ vel'ilhavini ındeke
ve lâ ya'fikenâ min ba'dinâ ve ba'deke
ve hâtemi süleymân ibni dâvud alel cinni veş şeyâtîni.
Minel İslâmi alel cinni veş şeyâtîni.
Vel ğaylânis sehharati ve ümmüs sübyâni vel âyâtihi.
Ve bi hürmeti hâzihil ahdi ve lid da'veti
ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm.

بسم الله الرحمن الرحيم والله على مانقول وكيل بما يأكلون وكيل وعهدتكم بعهدالله وميثاقه واسمائه المقدست بكلمات الله التامات وبعزته وسلطانه وجبروته وطاعت فى خلقه وعظمته وعرشه وكرسه وارضه وسماواته وجنته وناره فخلقتم لسليمان ابن داود عليه السلام ان لايخالق عهدك ولاميثاقكم ولا عن ماينزل الله اليك من اسمائه المباركة الميمونة المقدسة ان لايعود بشئ من معصيتك بعده يومنا هذا وذالك يومك الذى تسمية ذالك اليوم من اوله الى منتها فأذكروها هذه العهد وهذاليوم الذى عاهدتم بنبى الله بيننا وبينكم كفيل وكيل وهذه يطالبكم منكم ان انتم خالقتم الحمد من بنى آدم وبنات حقا او يخالف احد من جيشكم على ان تأخذوه اعلى برية فأخذيتم بذالك وقلتم سمعنا واطعنا لهاذ الملك المسلط علينا وبخاتم السحر التى سخرلنا لها واقررنا بذالك فيفطوس ومبوس واوبس ولسطينابس فإنى خلقنا عهدك واثره فى جميع بنى آدم وبنات حَوَّاءَ فأنت فى حل مينا ومن دمائنا واشعارنا وابشارنا ولحومنا واللالحاون عندك ولا يعفكنا من بعدنا وبعدك وخاتم سليمان ابن داود على الجن والشياطين من الاسلام على الجن والشياطين والغيلان السحرة وام الصبيان والاياته وبحرمة هذه العهد وللدعوة ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم

45b, 46-a

45 b

بسم الله الرحمن الرحيم

والله على ما نقول وكيل
[illegible]

بما يقولون وكيل ٥ وعاهدتكم بعهد الله وميثاقه ٥
وأسمائه المقدسة ٥ بكلمات الله التامات ٥ وبعزته
وسلطانه وجبروته ٥ وطاعة في خلقه وعظمته ٥
وعرشه وكرسيه وأرضه وسمواته وجنته وناره
فحلفتم لسليمان ابن داود عليه السلام ٥ أن لا يخالف
عهدك ولا ميثاقكم ولا عن ما ينزل الله اليك من أسمائه
المباركة الميمونة المقدسة ٥ أن لا يعود بشئ من معصيتك
بعد يومنا هذا وذلك يوم ت الذي تسمية ذلك اليوم
من أوله الى منتهاه فاذكروها هذه العهد ٥ وهذا اليوم
الذي عاهدتم بنبي الله بيننا وبينكم كفيل ووكيل
وهذه يطالبكم منكم أن أنتم خالفتم الحمل من بني آدم
وبنات حوا او يخالف احد من جيشكم على أن تأخذوه
أعلى برتبه فأخذتم بذلك وقلتم سمعنا وأطعنا
لهذا الملك المسلط علينا وبخاتم السحر التي سحر لنا
بس
لها واقررنا بذلك فيفطوس ومبوس وأوبس ولسطينا
فاني خلقنا عهدك واثره في جميع بني آدم وبنات حوا ٥
فأنت في حل منا ومن دمائنا وأشعارنا وأبشارنا

وَالاِلحَاڤِ عِنْدَكَ وَلَا تَعْفِكْنَا مِنْ بَعْدِنَا وَبَعْدَكَ
وَخَتَمَ سُلَيْمَانُ ابْنِ دَاوُدَ عَلَى الْجِنِّ وَالشَّيَاطِينِ مِنَ
الاِسْلَامِ عَلَى الْجِنِّ وَالشَّيَاطِينِ وَالْغِيلَانِ السَّحَرَةِ
وَامِّ الصِّبْيَانِ وَالْاِبَابِيَةِ وَبِحُرْمَةِ هٰذِهِ الْعَهْدِ وَلِلدَّعْوَةِ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ بس حزومندانه

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ   وَاللهُ عَلَى مَانَقُولُ وَكِيـــلٌ.
وَعَاهَدَتْكُمْ بِعَهْدِ اللهِ وَمِيثَاقِهِ. وَاَسْـــمَائِهِ الْمُقَدَّسَـــةِ.
بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ وَبِعِزَّتِهِ وَسُـــلْطَانِهِ وَجَبَرُوتِـــهِ.
وَطَاعَتِهِ فِى خَلْقِهِ وَعَظَمَتِهِ وَعَرْشِهِ وَكُرْسِهِ وَاَرْضِـــهِ
وَسَمَوَاتِهِ وَجَنَّتِهِ وَنَارِهِ فَخَلَقْتُمْ لِسُلَيْمَانَ ابْنِ دَاوُدْ عَلَيْهِ
السَّلاَمْ. اَنْ لاَيُخَالِقُ عَهْدِكَ وَلاَمِيثَاقِكُمْ وَلاَعَنْ مَايَنْزَلَ
اللهُ اَلَيْكَ مِنْ اَسْمَائِهِ الْمُبَارَكَةِ الْمَيْمُونَةِ الْمُقَدَّسَةِ. اَنْ
لاَيَعُودُ بِشَيْءٍ مِنْ مَعْصِيَتِكَ بَعْدَهُ يَوْمِنَا هَـــذَا وَذَلـــكَ
يَوْمِكَ الَّذِى تَسْمِيَةِ ذَلِكَ الْيَوْمِ مِنْ اَوَّلِهِ اَلَى مُنْتَهَا فَإِذَا
كُرُوهَا هَذِهِ الْعَهْدِ. وَهَذَا الْيَوْمِ الَّذِى عَاهَدْتُمْ بِنَبِىُّ اللهِ
بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كَفِيلٌ وَوَكِيلٌ وَهَذِهِ يُطَالِبُكُمْ مِـــنْكُمْ اَنْ
اَنْتُمْ خَالِقْتُمُ الْحَمْدُ مِنْ بَنِى آدَمَ وَبَنَاتِ حَوَّا اَوْيُخَالِفُ

اَحَدٌ مِنْ جَيْشِكُمْ عَلَى اَنْ تَاْخُذُوهُ اَعْلَى بَرِيَّتِه فَاُخْذِيتُمْ
بِذَلِكَ وَقُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا. لِهَذَا الْمَلِكِ الْمُسَلِّطٍ عَلَيْنَا
وَبِخَاتَمَ السِّحِرِلَّتِى سَخَّرَ لَنَا. لَهَا وَاَقْرَرْنَـــا بِـــذَلِكَ.
فَيْفَطُوسٍ وَمَبُوسٍ وَاَوْبُسٍ وَلَسْطِيْنَابِسٍ فَـــاِنِّى خَلَقْنَـــا
عَهْدِكَ وَاَثَرُهُ فِى جَمِيعِ بَنِى آدَمَ وَبَنَاتِ حَوَّا. فَأَنْـــتَ
فِى حَلِّ مِينَا وَمِنْ دِمَائِينَا وَاَشْعَارِنَا وَاَبْشَارِنَا لُحُومِنَـــا
عِنْدَكَ وَلاَيَعْفِكَنَا مِنْ بَعْدِنَا وَبَعْدَكَ. وَخَاتَمِ سُـــلَيْمَانِ
ابْنِ دَاوُدْ عَلَى الْجِنِّ وَالشَّيَاطِينِ. مِنَ الاِسْـــلاَمِ عَلَـــى
الْجِنِّ وَالشَّيَاطِينِ. وَالْغَيْلاَنِ الـــسَّحَّرَةِ وَاُمُّ الـــصِّبْيَانِ
وَالْاَيَاتِ وَبِحُرْمَةِ. هَـــذِهِ الْعَهْدِ وَلِلدَّعْوَةِ وَلاَحَـــوْلَ
وَلاَقُوَّةَ اِلاَّبِاللهِ الْعَلِىِّ الْعَظِيمْ *

Kaynak: Fatma BÜYÜKKARCI, FIRDEVSI-I TAVIL VE DA'VET-NAME'Sİ (İNCELEME - METİN - DİZİNLER) Lisans. Türk Dili ve Edebiyatı, Boğaziçi Üniversitesi- Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Tezi,1993, İstanbul

MASUM, MASUM GİTTİ

İsimler vardır, kaderi çizer.

İsimler vardır, kalbimizi yıkar gider.

Masum gelip masum gitmenin zor olduğu bir zamanda masum kalanlar vardır.

İnsanlar;

Masumu, sever gıpta ederler.

Masum olmak ve masumlaşmak.

Ölümlü hayatta kazanılması gereken bir husus ise, geç gelip erken gitmek değişiktir.

Duyduğumuz sesler, sevdiğimiz teranelerin hepsi, bizim algılamamız kadarsa, masum sesini içimde duyduğum gün, kaybettiğimdeki çaresizliğimi giderecek bir yardımda gelmedi.

Gözümün önünde bir gidişin vardı. Buz tutmuş gibi. İçimden, çağlayan feryatlar beni teskin etmek için **"üzülme kader onlara daha büyük daireler çizdi"** dese de, borcun ödemesini erken yapan iyi bir insan gibi, Masum, masum gitti.

Şimdi o, ağlayanlara bakarken, erken gittiği için sevinen biri olsa da, bu ayrılık acısı başka bir şeydi.

Bir gidişi vardı, tozu dumanı olmadan. Bir ayrılışı vardı, sessizlikte kalan. Ağlamak için fırsat dahi vermedin. Uzun acılar çekip **"o çok çekiyor, kurtulsa"** dedirmeden. Geldin ve gittin.

Masum gönlün ayak sesleri yoktur. Hani duysan bir şeyi var mı dersin. Duydurmadan, duyulmadan var olmuş gibi değil, evvelinde yokmuş gibi gittin.

Seni duyanlar, seni soranlar, kalemin ucunu incitmeden adını yazarken yedi beyza, ayrılığı önceden yazmıştı kader defterine.

Bu taze fidan, çabuk gidecek diye.

Masum kalmak, hayatta çok zor olsa da, gitmek acı verse de, mecburen gittin.

Üzülmek ve ağlamak masumlara değil, sevgimizi doyuramadığımız için bize yakışıyor..

Masum gelip masum gidenlere selam olsun.

Huzurunda saygıyla eğiliyoruz.

İhramcızâde İsmail Hakkı

İZ SÜRÜCÜ'YE

Kendimi arıyorum, gören var mı?

Erzurumlu İbrahim Hakkı Hz.leri

Belirmez Ârifin nâm-ü nişânı,
Değil irfân, filân ibn-i filânı,
Yerin terk edenin yoktur mekânı,
Hakîkât ehlinin olmaz nışânı.

İzi yoktur ki izinden biline,
Dahi tozmaz ki tozundan biline,
Sen anı sanma sözünden biline,
Hakikât ehlinin olmaz nişânı.

Ne denli var ise âlemde evsâf,
Sıfatlanır ânı bil ehl-i â'raf,
İnâd ehli değilsen eyle insâf,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Sen anın sabr u şükrünü sorarsın,
Bulamazsın o vasfıyla yürürsün,
Bilindi kim nişânını ararsın,
Hakikât ehlinin olmaz nişânı.

Kubâb-ı Hakk-ta mestur olan erler,
Sıfât-ı halk içinde görünürler,
Ne doğarlar onlar ne dolanurlar,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Gazab şehvet iki ayaktır anlar,
Binip üstünde seyyâh oldu canlar
Bunlarla çıktılar arşa çıkanlar,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Ne kim âfâkta hor görmezse ârif,
Vücûdunda da olmaz anı sârif,
Anın için der bunu ehl-i maârif,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Görünse taşradan bir vasf-ı fâil,
İçinden de biri olsa mukâbil,
Yakına yardım eyle olma hâ'il,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Anı uran urur ağlatmak için,
Ya gayret gösterir darlatmak için,
O da ağlar darılır çatmak için,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Nefessiz dünyada bir harf dirilmez,
Nefes de harfe boyanır arılmaz,
Şu kim Hakk-tan gelir cânâ yorulmaz,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Cihanda bir gürûh olmaz ki ey cân,
Bulunmaya içinde ehl-i irfân,
Olur mevsûf sıfatlar ile her an,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Kimi şâdân, kimi nâşâd olurlar,
Kimi üstâd, kimi nerrâd olurlar,
Niceler sûretâ cellâd olurlar,
Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Şerîatle olursa ger ol ef'âl,
Dime ana ki bu gâyet bed ef'âl,
Şer'i red etmese sen de kıl ikbâl,

Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Ne kim mevcûd oluptur bu cihânda,

Ger işlense kamu yerli yerinde,

Bahâne bulamazlar hiç birinde,

Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Niyâzî ye gelir her gayb u hâzır,

Görünür cümle a'râz ve cevâhir,

Nişâniyle olur herbiri zâhir,

Hakîkat ehlinin olmaz nişânı.

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem miraç için yola çıktığında izlerin haberdârı idi. Fakat yolun yine de bir klavuzuna muhtaç idi. Cebrail aleyhisselâm yolun izlerinden birer birer bahsetti. En son geldiği yer Sidretü'l Müntehâ'da durdu. İz vardı, bilirdi, fakat geçmesine izin verilmemişti.

Bildiğin ile bilmediğinin şeyin eşitlendiği durumda, izin varlığı ve yokluğu değersizdi. Bulmak ise fayda vermeyecek bir durumdu. Azâzil izleri takipte usta idi. Birşeyi önceden farketmiş, ilk asiye laneti kendi kendine farz etmişti. Kendine lanet eden olmak ve pişmanlığı hep içinde hissetmek ise ileride çok üzmesi ve lanetinin intikamını almak için küfrü seçmişti. Arkadaş arıyordu yaptığı hatası için.

Yalnız gitmek, bir izin peşinde olmak.

Sormak gerekir. İnsan hangi şeye kavuştu ki, kendini vasfından ayırma imkânı onu sarmalardı.

İnsan değişmeyen yerinde döndüğünü hissettiğinde acizliğini tekrar tekrar görmesi değil mi, kuyusuna düşmüş karanlığında boğulur gibi ağlamaktan öte hiçbir eylemi kalmazdı. Tanrısını öldüren Nietzsche bulduğu hiçliği de onu memnun etmediği gibi, ölümün zevkini de bulamadı. Çünkü izini kaybetmiş çöl yolcusu gibi, etrafında döndü dolaştı. Dolaştığı yer ona huzur vermedi.

İzler aradığımız izler, bizi bizden uzaklaştıran izler.

Ne kadar çok bir iz bulduysak -sayısızdır- mutlu etmediği kadar, çaresizliğimizi bize hatırlattıkça dünyamızı daralan dört duvar gibi kasvetini içimize bıraktı. Sızdığını zannettiğimiz ince bir ışık ve yollar umutlarımızı izle yakınlaştırmadı. Uzaklaştırdı.

İzi yok izinden biline.. de olan biri olmak, Janus'un ağlatıcı ve güldürücü veçhesinden biirni tercih etmek, hangisi bize uygun düşer demeye gerek kalmadan, kısa bir ömür için bulduğumuz fazlalıkta rahatsız edici oldu.

<u>**410 Yazılar**</u>

Umutlar bulununca biter. Bulmadıklarımız değil mi ki bize hayat vermektedir. İnsan buldukları ile çok mutlu olduğunu kabul edememektedir. Bu hayat tarz değil mi ki, insan arayış içindedir. En son bulduğu iz, bir sonraki izin varlığını istemeyerek sürekli göstermektir. Bıktırırcasına.

Öteki dünya hayatında bu insan cennetle doyacak deniliyorsa, doymayacağı kesin, kendi yaratanını görmekten gayri ile itminan olmayacaktır.

Hakkı görmek.

Hangi veçhesiyle olursa olsun insanın doyuruculuğunu nispeten hissedeceği bir husustur. Köşk huri ve gılman benzeri hediyeler dünyada tatmin olmayan insanı biraz oyalayabilir. Fakat sonunda o da “bu değil, bu değil” diyerek arıyoruma düşeceği kesindir.

Tanrının izini bulmak ve sonuçta ona varmak ve onda kaybolmak.

Bu daha doğrusu yok oluşun bir derdidir. Suyun aradığı yine su ise –büyük ve küçük – çektiği gayret neyedir?

Biz kimi arıyoruz?

Hangi izi arıyoruz?

Biz bizi arıyorsak, neden arıyoruz?

Bizim içimize sardıran bu kaçınılmaz isteğimizde, bulduğumuz kendimiz ise, neden bu kadar acı çekiyoruz?

Bizi bizde bulmak için, beni bende aradığımız şeylerin hikayesini kaç kerre yazacağız.

Bir bahçenin başını bekleyin. Çiçek yok olmak için büyürken, tekrar var olmanın yokluğunu tatmak için, kaçıncı denemeyi yapması gerekecektir. Her var oluş bir yokoluşu bize ihsan ediyorsa var olmak, yok olmak arasındaki, izin işaretlerini çok bilmek, bir yerde haberi olduğumuz uzun yolun, bir çöl ile bitişi varsa bu yürümenin zevki mi olur, yoksa acıların canımadamı olup sarsıla sarsıla yıkılmak korkusuyla yaşar durmaya çalışıyoruz.

Var olurken neden var olduğumuzu anlatamadığımızı, yok olurken engelleyemediğimizi, kısacık hayatımızda yokluğu kendimize yakıştırmayıp, tanrının mülkünde çirkince bağırmak güzel olsa gerektir. Bunu en güzel yapan ise hayvanatın içinde eşeklerdir. Eşek bu hikmeti bildiğinden, ağlayışın çirkinleşen böğürtüsünü duyuruşu değil mi ki, “**onlar kitap yüklü eşeklerdir”** diye beyan edilirken, bilenler hakkında bu temsil verilmiştir.

Bildiklerimizin verdiği sıkıntı ile olur ve olmaz dedikleri hayatı irdelerlerken bizler, sürekli sorguladığımız Tanrıya çok zaman itiraz ettik.

İzlerin kaybolması ve hatırlatıcıların çok gelişi ile değişen hiçbir şey yoktu. Tekrar tekrar olan bu sorun bitmiyor belki, canları yandığından isyan bayrağını çeken şeytana yakınlığı artırdılar.

Şeytan izlerin kaybolduğu yerleri bulmaya çalışılırken değişen hükümlerin tekliğini, çoklukla karıştırınca insan itiraz edecektir. Bulduğumuz bir önceki ile aynı veya değildi. Tercih edeceğimiz her şey bizi bizden uzaklaştıracaksa, bizi bulduracak olan nedir sorgulamasına cevap bulamıyoruz.

Sonuçta ne olacaktır?

Sorusuna verilecek cevap gerçekte bir söz ile bitecek. Ölümden başka her şey yalan.

Öleceğiz.

Bu dünyada ölümü istekli ve isteksiz kabul edeceğiz.

Öteki dünyada ise ölüm, bizi terk edecek deniliyorsa, bu ölümsüzlüğü kabullenmekse zorluktan maada Yunan tanrıları gibi bir kaos ortamına düşülmeyeceği de haber veriliyorsa, ve bahsedilen sonsuzlukta, Allah Teâlâ'nın sonsuzluğu gibi de olmayacağına göre, bir yerde bir nokta olması gerekiyor.

İşte o nokta, bizim ulaşacağımız izin başladığı ve bittiği yerdir.

Bütün aradığımız iz, hep bu küçük noktanın içinde kalıyorsa, üzüldüğümüz ve sevindiğimiz şeylerle bezenmiş hayatımız, anılmaya değer olmayacak kadar basit ise;

Bu noktayı, biraz aramaktan vazgeçmek huzurumuzun kaynağı olacağını düşünüyorum.

İhramcızâde İsmail Hakkı

Stalker- İz Sürücü (1979)

163 dk

Yönetmen: Andrey Tarkovskiy

Senaryo: Arkadiy Strugatskiy, Boris Strugatskiy, Andrey Tarkovskiy

Ülke:SSCB

Tür: Dram, Bilim-Kurgu

Vizyon Tarihi:01 Ağustos 1979 (SSCB)

Dil: Rusça

Müzik: Eduard Artemiev

Çekim Yeri: Dolgopa, Russia

Oyuncular

Alisa Freyndlikh, Aleksandr Kaydanovskiy, Anatoliy Solonitsyn, Nikolay Grinko, Natasha Abramova

Özet

Gri ve isimsiz bir kasabanın yakınında, askerler ve dikenli tellerle korunan Bölge bulunmaktadır. Karısının sayısız itirazlarına rağmen, karanlıkların içinden gelen bir adam çıkar. Bu adam İz Sürücü'dür. Sıra dışı zihinsel yetenekleriyle, insanları Bölge'nin içindeki, gizli dileklerin gerçek olduğu Oda'ya kadar rehberlik etmektedir. Bu kez, Bölge'ye yanında iki kişiyi götürmektedir; ilhamını kaybetmiş, alaycı ve yeteneğini sorgulayan bir yazarla, yolculuktan çok sırt çantasını önemseyen, sessiz bir profesör. Hiç kimsenin yaşamadığı Bölge'de, Oda'ya giden yol dolambaçlıdır. Oda'ya yaklaştıklarında, kurallar değişmeye başlar ve İz Sürücü kendini bir krizin içinde bulur.

Hakkında

Tarkovsky`nin bilim kurgu filmi Solaris`inin büyük başarı kazanması üzerine, Sovyet filminin de Hollywood filminin yaptığı her şeyi yapabileceğini kanıtlamak amacıyla bu film için çok

geniş bir bütçe ayrıldı. Filmin ilk olarak sansasyonel özel efektler ve ilginç yan hikâyelerle dolu olması bekleniyordu.

Tarkovsky, bütün özel efektleri ve bütün yan hikâyeleri senaryodan çıkardı ve tamamen orijinal hikâyeye ve bu hikâyenin asıl sorusuna odaklandı: "Eğer en derindeki dileğinizi gerçekleştirme fırsatınız olsaydı, bunu gerçekten ister miydiniz ?" . Ayrıca hikâye üç kişi üzerine kurulu biçimde tekrar yazıldı.

Çekimler tamamlandıktan sonra ekip Moskova`ya döndü; fakat filmin bir laboratuvar kazası sonucu harap olduğunu gördü (bazıları filmin Sovyet sansürüne takıldığını ve bilerek yok edildiğini söyler).

Filmi tekrar çekmekten başka yol yoktu, ikinci çekimler başladığında iklim daha kötüydü, benzer sahneleri tekrar çekmek sinir bozucuydu ve bu yüzden filmdeki karakterlerin korkmuş ve kederli halleri aslında tam anlamıyla bir rol değildir.

1957`de yaşanan fakat daha sonra saklanan Mayak nükleer kazasının oluşturduğu binlerce kilometrelik çöle benzeyen Bölge`nin de Tarkovsky`i etkilediği söylenir. Film çekildikten 7 yıl sonra yaşanan Çernobil kazası`nın ardından terk edilmiş nükleer bölgede çalışanlar kendilerine "İz Sürücü" demiş, bu alanı da "Bölge" olarak adlandırmıştır.

Filmden

Birinci Bölüm STALKER

"Neydi o?
Bir göktaşı mı?
Yoksa kozmik uçurumun sakinlerinden bir ziyaret mi?
Öyle ya da böyle küçük ülkemiz bir mucizenin doğuşunu gördü ; Bölge'.
Oraya derhal birlikler gönderdik.
Geri dönmediler.
Sonra polis kordonuyla Bölge'yi kuşattık.
Belki de yapılması gereken en doğru şey buydu.
Nobel Ödüllü Profesör Wallace'ın bir söyleşisinden.

Saatimi nereden aldın?

Sana soruyorum, nereye gidiyorsun?

Bana söz verdin ve ben de sana inandım.

Pekala, kendini düşünmüyorsun, peki biz ne olacağız?

Çocuğunu hiç düşündün mü?

Tam sana alışmaya başlamıştı ve sen yine başlıyorsun.

Beni yaşlı bir kadın yaptın.

Hayatımı mahvettin.

Sessiz ol, Maymun'u uyandıracaksın.

Seni sonsuza kadar bekleyemem.

Öleceğim! Çalışmaya başlamak istiyordun! Normal bir insan gibi çalışmaya söz vermiştin.

Yakında döneceğim.

Cezaevine döneceksin.

Ama bu defa on yıl yatacaksın, beş değil.

Ve bu on yıl boyunca, Ne 'Bölge'n olacak, ne de başka bir şeyin.

Ve ben de ölmüş olacağım.

Tanrım, benim için her yer cezaevi gibi zaten.

– Bırak gideyim! – Hayır.

Bırak gideyim, dedim.

Git! Ve orada çürü!

Seni tanıdığım güne lanet olsun, alçak herif!

Tanrı zaten bu çocuğu vererek seni lanetlemiş!

Ve senin yüzünden beni de, alçak!

Sevgilim, dünyamız çok sıkıcı.
Bu nedenle, telepati ya da hayaletler, ya da uçan daireler gibi şeyler yok.
Dünya kesin kanunlarla yönetiliyor, ve dayanılmaz derecede sıkıcı.
Yazık ki, o kanunlar hiç çiğnenmiyor.
Kanunları nasıl çiğneyeceklerini bilmiyorlar.
Bu yüzden, çok ilginç olsa da bir UFO için umutlanma.
Bermuda Şeytan Üçgenine ne diyeceksin?
Onu da reddedecek değilsin herhalde.
Edeceğim.
Bermuda Şeytan Üçgeni diye bir şey yok.
Sadece A kenarı, B kenarı ve C kenarları eşit olan ABC üçgeni var.
Bunun ne kadar sıkıcı bir iddia olduğunun farkında mısın?
Ortaçağda yaşamak ilginçti.
Her evin kendi ruhu, her kilisenin de kendi Tanrısı vardı.
İnsanlar gençti! Şimdi her dört kişiden biri yaşlı.
Bu çok sıkıcı, meleğim.
Ama sen demiştin ki, ' Bölge', bir üst uygarlığın ürünüdür.
Yine de sıkıcı olmalı tüm bu kanunlar, üçgenler, ruhu olmayan evler ve kesinlikle Tanrısızlık Çünkü, eğer Tanrı bir üçgense o zaman ne düşüneceğimi bilmiyorum.
Bu benim için mükemmel.
Hoşça kal, dostum.
Bu bayan bizimle Bölge'ye gelmek isteyecek kadar nazik.
Çok cesur bir kadın.
Adı Affedersiniz, adınız ?
Siz gerçekten bir iz sürücü müsünüz?
Bekle Her şeyi açıklayacağım.

Git!

Ne salaklık! Ne de olsa sarhoş oldun.

Ben mi?

Ne demek istiyorsun?

Nüfusun yarısının yaptığı gibi, yalnızca bir içki içtim.

Diğer yarısı da sarhoş oluyor.

Kadınlar ve çocuklar dahil.

Sadece bir kadeh içtim.

Kahretsin, bu ne pislik böyle.

İçmeye devam et.

Daha zamanımız var.

Yol için bir bardak içmeye ne dersin?

Ne düşünüyorsun?

Bunu al.

Anlıyorum.

Kuru hukuk.

Alkolizm, insanlığın baş belasıdır.

Tamam, bira içelim.

O da bizimle mi?

Boş ver, ayılacaktır.

Onun da oraya gitmeye ihtiyacı var.

Siz gerçekten bir profesör müsünüz?

Sizin için bir sakıncası yoksa.

O zaman kendimi tanıtmama izin verin.

Benim adım

Adın

Yazar.

Peki, benim adım ne?

Sizin adınız mı?

Sizin adınız Profesör.

Anlıyorum.

Ben bir yazarım o yüzden, doğal olarak, herkes bir nedenle beni ' Yazar ' diye çağırıyor.

- Ne hakkında yazıyorsunuz?

- Okurlar hakkında.

Açıkçası, hakkında yazılacak başka bir şey yok.

En azından birileri hiçbir şey hakkında yazmalı.

Peki siz ne iş yaparsınız?

Bir kimyager misiniz?

Daha çok bir fizikçi.

Bu çok sıkıcı olmalı.

> Gerçeği aramak.
> O gizleniyor ve siz de onu aramaya devam ediyorsunuz.
> Bir yeri kazarsınız - eureka Çekirdek, protonlardan meydana gelir.
> Diğerini kazarsınız- harika! ABC üçgeni A, B ve C kenarının toplamına eşittir.
> Benim için durum biraz farklı.
> Gerçeği ararken, gerçeği keşfedeceğime, onun değiştiğini görüyorum.

Çok derine daldım, özür dilerim.

En iyisi adlandırmamak.

Şanslısınız.

Ama müzede sergilenen antik bir vazoyu düşünün.

Zamanında, yiyecek artıklarını saklamak için kullanılıyordu ama şimdi anlamlı deseni ve eşsiz biçimiyle evrensel hayranlığın bir simgesi.

Herkes 'Oh!' ve ' Ah!' diyor.

Ve birdenbire, hiç de antik olmadığı dalgacı birinin arkeologları kandırdığı anlaşılıyor.

Sadece eğlenmek için.

Tuhaf, görüldüğü gibi hayranlık bitiyor.

Şu uzmanlar Bu kadar zamandır bunu mu düşünüyordunuz?

Tanrı korusun! Aslında, çok fazla düşünmüyorum.

Bu benim için iyi değil.

Sürekli, başarıyı ve yenilgiyi düşünerek yazmak imkansız.

Kesinlikle, ama yüzyıl içinde kimse beni okumayacaksa neden yazayım ki o zaman?

Söyleyin bana Profesör, neden bütün bunlarla kafanızın karışmasına izin veriyorsunuz?

Bölge'ye neden ihtiyacınız var?

Ben, bir anlamda bilim adamıyım.

Peki, ona neden ihtiyacınız var?

Siz popüler bir yazarsınız.

Birçok kadın peşinizden koşuyor olmalı.

İlham kaynağım kayboldu Profesör.

Bu bulmaya gidiyorum.

Hiç bitkin düştüğünüz oldu mu?

Ne?

Evet, sanırım bir şekilde.

Duyuyor musunuz?

Bu trenimiz.

– Arabanın üstünü açtın mı?

– Evet, açtım.

Luger, eğer geri dönmezsem, karımı ara.

Kahretsin, sigara almayı unuttum.

Oraya geri dönme sakın.

– Neden?

– Dönmemelisin.

– Her zaman böylesiniz.

– Nasıl?

Hep bu saçmalıklara inanıyorsunuz.

Şey, bunu yağmurlu bir güne bıraksam iyi olacak.

Siz gerçekten bir bilim adamı mısınız?

Eğilin! Hareket etmeyin! Gidip orada biri olup olmadığına bak! Tanrı aşkına, çabuk! Burada kimse yok.

Diğer çıkışa git.

Nereye baktın Allah aşkına, Yazar?

Etrafa göz kulak ol, olur mu?

– Bidonu unutmadın değil mi?

– Hayır.

Bidon dolu.

Daha önce size anlattığım her şey yalandı.
İlham falan umurumda değil.
Ne istediğimi ifade etmek için doğru sözcüğü nasıl bilebilirim?
İstediğim şeyi, aslında istemediğimi nasıl bilebilirim?
Ya da istemediğim şeyi istemediğimi?
Bunlar anlaşılması zor şeyler.
Onları adlandırdığımız an, güneşte kalan bir deniz anası gibi erir, çözülür, ve anlamları kaybolur.
Bilincim, dünyayı kendi tarafına çekmek için vejeteryan olmak istiyor.
Ve bilinçaltım bir parça et için çıldırıyor.
Peki ben ne istiyorum?
Dünya egemenliği mi?

Sessiz olun! Bölgede dizel lokomotifin işi ne?

İleri Karakola hizmet ediyor.

Daha ileriye gitmeyecek.

Oraya gidecek gibi görünmüyor.

Yerlerinizi alın! Herkes burada mı?

Muhafızlar geldi.

Televizyonu kapatmalarını söyle.

Çabuk! Rayların üzerinde bir lokomotif olup olmadığına bak.

Ne lokomotifi?

Geri dön.

Ben giderim.

Bidonu al! Onu bana ver! Sırt çantandan kurtul, seni hantallaştırıyor.

İstersen sen, bir gezintideymişiz gibi hafif gezebilirsin.

Eğer biri vurulursa, acele etmeyin ve bağırmayın.

Sizi görürlerse öldürürler.

Ortalık durulduktan sonra, sessizce geri dönün.

Sabah sizi alırlar.

Bizi yakalayabilirler mi?

Bundan, vebadan korkar gibi korkuyorlar.

Neden korkuyorlar?

Sonunda! Evdeyiz! Ne kadar sessiz.
Burası dünyanın en sessiz yeridir.
Siz de göreceksiniz.
Ne kadar güzel.
Tek bir ruh bile yok.
Peki biz neyiz?

Üç kişi, bir günde bir yeri kirletemez.

Kesinlikle kirletebilir.

Çiçeklerin kokusu olmaması çok garip.

Ya da ben Bir şey hissediyor musunuz?

Bataklığın pis kokusunu alıyorum.

Hayır, o nehrin kokusu.

Burada bir nehir var.

Buralarda bir çiçek tarlası vardı.

Ama Kirpi onları ezip, geçti.

Kokusu yıllarca burada kaldı.

Bunu neden yaptı ki?

Bilmiyorum.

Bunu ona ben de sordum.

O da, "Daha sonra anlarsın. " dedi.

Bence Bölge'ye, buradan nefret etmek için geldi.

Kirpi.

İsmi gerçekten bu mu?

Hayır.

Seninki gibi bir lakap.

Yıllarca insanları Bölge'ye getirdi.

Kimse onu durduramazdı.

O benim öğretmenindi.

Gözlerimi o açtı.

O zamanlar Öğretmen derdik.

Kirpi değil.

Sonra, sanki ona bir şey oldu.

İçinde bir şey kırıldı.

Aslında ben cezalandırıldığını düşünüyorum.

Bana yardım eder misin?

Şu şeritleri somunların içinden geçir ve bağla.

Ben bir yürüyüş yapacağım.

Bir şey yapmam gerekiyor.

Bir yere kaybolmayın.

Nereye gidiyor?

Sanırım yalnız kalmak istiyor.
Neden?
Üçümüz birlikteyken bile Kendimi garip hissediyorum.

Bölge'yle bir randevusu var.

O bir avcı.

Peki bunun anlamı ne?

Biliyorsun, avcı olmak güçlü bir istek gerektirir.

– Daha farklı olacağını düşünmüştüm.

– Ne gibi?

Şey, bilirsin.

Deri çizmeler, yerliler filan gibi şeyler.

Geçmişinde daha korkunç şeyler de var.

Bir çok defa hapis, ve burası yüzünden çok zarar görmüş.

Mutant bir kızı var.

Bölge'nin kurbanı dediklerinden.

Bacakları olmadığını söylüyorlar.

Peki bu Kirpi meselesi nedir?

"Cezalandırıldı" da ne demek?

Yoksa sadece lafın gelişi miydi?

Günlerden bir gün Kirpi buradan geri dönmeyi başardı.

Ve bir gecede zengin oldu.

İnanılmaz zengin.

Yani sen buna ceza mı diyorsun?

Bundan bir hafta sonra kendini astı.

Ama neden?

Sessiz ol! Bu da neyin nesi böyle?

Yirmi yıl önce buraya bir meteor düştüğü tahmin ediliyor.
Her şeyi küle çevirmiş.
Meteoru her yerde aradılar.
Ama tabii ki bulamadılar.
Neden "tabii ki" dedin?
İnsanlar burada ortadan kaybolmaya başladı.
Buraya geliyorlar ve geri dönmüyorlar.
Böylece sonunda meteorun gerçek bir meteor olmadığına karar verildi.
Önceleri meraklılarını korkutmak için etrafına dikenli tel çektiler.
Bütün bunlar yüzünden, Bölge'de insanların dileklerini .
yerine getiren bir yer olduğu dedikodusu yayıldı.
Elbette bundan sonra, Bölge'yi göz bebekleri gibi korumaya başladılar.
Kimin nasıl bir dilek dileyeceğini kim bilebilir ki?
Peki o halde neydi?
Bir meteor değilse?
Söyledim ya, kimse bilmiyor.
Peki sen ne düşünüyorsun?
Her şey olabilir.
Ya da hiçbir şey.
Ya da dostlarımdan birinin söylediği gibi, insanlığa bir mesaj.
Ya da bir hediye.
Bir hediye mi?
Neden böyle bir şey yapınlar ki?

Bizi mutlu etmek için.

Çiçekler yeniden tomurcuklanıyor.

Ama nedense kokmuyorlar.

Sizi yalnız bıraktığım için üzgünüm.

Ama yola çıkmak için çok erkendi.

Duyuyor musunuz?

Belki burada birileri yaşıyordur.

Kim?

Hikayeyi bana sen anlatmıştın.

Bölge ilk kurulduğunda, burada kamp yapan o turistler hakkındaki hikayeyi.

Bölge'de yaşayan hiç kimse yok.
Olamaz.
Artık zamanı geldi.
Nasıl geri döneceğiz?
-Buraya geri dönmezler.
-Ne demek istiyorsun?
Biz, anlaştığımız gibi gideceğiz.
Gideceğimiz rotayı ben çizeceğim.
En ufak bir sapma bile tehlikeli olur.
İlk işaret noktamız, son direk olacak.

Haydi, siz önden gidin Profesör.

Şimdi de siz.

Onun adımlarını takip etmeye çalışın.

Aman Tanrım! Burada ne olmuş böyle?

Burada böylece kalmışlar mı yani?

Şu insanlar Kim bilir.

İstasyonda hazırlandıklarını hatırlıyorum.

Buraya, Bölge'ye gelmek için.

Ben küçük bir çocuktum.

O zamanlar hepimiz büyük bir keşif yapacaklarını düşünmüştük.

Önce siz, Profesör.

Şimdi sen, Yazar.

Kalacağınız yer şu tarafta.

Oraya gidiyoruz.

Neden fiyatı yükseltip duruyordun?

Bir kol mesafesindeymiş.

Evet.

Ama bu kolun çok uzun olması gerekiyor.

Böyle bir kolumuz yok.

Yapma! Onu rahat bırak! Dokunma ona! Dokunma dedim! Deli misin sen?

Derdin ne senin?

Derdin ne?

Burası, tatil gezintisi yapmaya uygun bir yer değil.

Bölge saygı duyulmasını ister.

Yoksa cezalandırır.

Bir daha sakın bunu denemeye kalkma.

Senin dilin yok mu?

Ne var?

Seni uyarmıştım.

Gidelim mi?

Evet, doğruca buradan girip sonra sola dönmemiz gerek.

Ama biz bu yoldan gitmeyeceğiz.

Biz etrafından dolanacağız.
Neden gitmeyecekmişiz?
İnsanlar bu yoldan gitmez.

Bölge'de, en uzun yoldan gitmek, en az tehlikeyi göze almaktır.

Düz yoldan gitmek ölümcül tehlike midir?

Sana tehlikeli oluğunu söyledi ya.

– Ve koca bir tur atmak tehlikeli değil mi?

– Tehlikeli.

Ama onlar buradan geçmez.

Geçip geçmemelerinden bana ne!

Ya şansımı deneyip Dinle, senin sorunun ne ki

Bütün o yolu dolaşmak.

Her şeye bu kadar yaklaşmışken.

Orası riskli, burası riskli.

Kimin umurunda! Beni dinle.

Bu konuda çok küstahça davranıyorsun.

Bütün bu somunlardan, bez parçalarından çok sıkıldım.

Sen, istediğini yap, ben gidiyorum.

– Sen delisin!

– Asıl sen delisin.

Alabilir miyim?

Rüzgar yaklaşıyor.

Hissediyor musunuz?

Çimenler Ve bir sürü başka şey de.

Ne demek istiyorsun?

Bekleyin! Ellerini üzerimden çek! Profesör, siz şahitsiniz, sizi oraya ben göndermiyorum.

Tamamen kendi iradenizle gidiyorsunuz.

Evet, kendi irademle gidiyorum.

Başka?

Hiçbir şey.

Gidin.

Tanrı şanslı olmanıza yardım etsin.

Dinleyin!

Eğer bir şey fark ederseniz ya da herhangi bir şey hissederseniz bir an önce geri dönün, ya da Sen şu demirleri bana atma yeter.

Dur! Hareket etme! – Bunu neden yaptın?

– Neyi neden yaptım?

– Onu neden durdurdun?

– Ben, sen olduğunu sanıyordum.

Neler oluyor?

Beni neden durdurdunuz?

Ben seni durdurmadım.

Kim o zaman?

Sen mi?

Kahretsin, neler oluyor?

Öyle akıllısınız ki Bay Shakespeare.

Dümdüz gitmek korkutucu, geri dönmek utanç verici.

Kendi kendinize bir emir verdiniz.

Korku aklınızı başınıza toplamanızı sağlamış.

– Ne dedin?

– Kesin şunu!

– Şişemi neden boşalttın?

- Size kesin şunu dedim!
Bölge, bir sürü tuzaktan oluşan karmaşık bir sistemdir.
Ve hepsi de ölümcüldür.
Burada insanlar olmayınca neler olduğunu bilmiyorum ama insanlar burada görünür görünmez her şey hareket etmeye başlıyor.
Eski tuzaklar yok olup yerine yenileri geliyor.
Güvenli alanlar geçit vermez yerlere dönüşüyor.
Artık sizin yolunuz kolay, şimdi umutsuzca bu işe bulaştık.
Bölge, budur.
Her an yeniden değişebilir.
Ama bu da bizim, kendi şartlanmalarımızla yarattığımız bir şeydir.
Daha önce yolun yarısında vazgeçip dönmek isteyen insanlar oldu.
Hatta bazıları odanın kapısındaki eşikte düşüp öldüler.
Ama burada olup biten her şey Bölge'ye değil, bize bağlı.
Yani iyi insanların geçmesine izin verip kötü olanları öldürüyor mu?
Bilmiyorum.
Gerçekten, bilmiyorum.
Bence içeriye girmesine izin verdiği kişiler dünyadaki bütün umudunu kaybetmiş olanlar.
İyi ya da kötü olanları değil.
Zavallı olanları.
Ama en zavallı adam bile, nasıl davranacağını bilmiyorsa, ölecektir.
Seni sadece uyarmakla yetindiği için çok şanslı bir adam olduğunu bilmelisin.
Sanırım ben, burada oturup sizi bekleyeceğim.
Siz geri gelene kadar, oturup dinleneceğim.
Bu imkansız! Yanımda sandviçlerim var, ayrıca termosum da var.
Burada benim yanımda olmazsan bir saat bile hayatta kalamazsın.
Ayrıca burada insan bir yere, gittiği yolu geri dönerek ulaşamaz.
Her neyse, benim tercihim Hemen toparlanıp geri dönmek olurdu, değil mi?
Size, içine girdiğimiz bu bela karşılığında bir kısmını kestikten sonra paranızı da iade ederim.

Aklınız başınıza geldi mi Profesör?

Tamam.

Haydi, at bakalım şu somunlarını.

İkinci Bölüm STALKER

Neredesiniz?

Buraya gelin! Yorgun musun?

Aman Tanrım! Ses tonuna bakılırsa bize yeni bir seremoni yaptırmaya hazırlanıyor.

Onların, bütün planlarının gerçekleşmesini sağla.
Onların, inanmasını sağla.
Ve onların, kendi tutkularına gülmelerini sağla.
Onların tutku diye adlandırdıkları şey, gerçek bir duygusal enerji değil dış dünyayla ruhları arasındaki çatışma.
En önemlisi, kendilerine inanmalarını sağla.

> Onların, çocuklar gibi çaresiz kalmasına izin ver.
> **Çünkü zayıflık harika bir şeydir.**
> **ve güç hiçbir şey değildir.**
> Bir insan yeni doğduğunda, zayıf ve esnektir.
> Öldüğü zamansa, kaskatı ve duygusuzdur.
> **Bir ağaç büyürken, körpe ve yumuşaktır.**
> **Ama kuru ve sert hale geldiğinde, ölüp gider.**
> **Sertlik ve güç, ölümün arkadaşlarıdır.**
> **Esneklik ve zayıflık, varoluşun tazeliğinin ifadeleridir.**
> **Kendini sertleştiren hiçbir şey kazanmayı başaramaz.**

Buraya gelin! Oldukça iyi gidiyoruz.

Yakında kuru bir tünele geleceğiz.

ondan sonrası daha kolay olacak.

Tahtaya vurmayı ihmal etme.

– Yani, şimdi biz yola çıktık mı?

– Tabii çıktık.

Neden?

Bilmem ki, ben sadece bize bir şey göstermek istediğini sanmıştım.

– Sırt çantama ne olacak?

– Ne olmuş ki sırt çantana?

Onu orada bıraktım.

Yola çıktığımızı .

bilmiyordum.

Orada kaldı.

– Bunun için yapılacak hiçbir şey yok.

– Hayır, var.

Geri döneceğiz.

– Bu imkansız.

– Sırt çantam olmadan yapamam.

Burada hiç kimsenin, geldiği yoldan geri dönemeyeceğini anlamıyor musun?

Unut artık şu sırt çantanı.

İçinde ne var, elmasların mı?

Oda sana istediğin, aklından geçen her şeyi verebilir.

Gerçekten, Oda seni sırt çantalarına boğabilir.

Şu Oda, ne kadar uzakta?

Dümdüz gidersen yaklaşık iki yüz metre.

Ama burada düz gitmek diye bir şey yok.

Gidelim.

Deneysel tavrınızdan vazgeçin, Profesör.

Mucizelerin deneyle ilgisi yoktur.

Aziz Peter'in neredeyse boğulduğu hikayeyi hatırlıyor musunuz?

Önden sen git, Yazar.

Nereye gideyim?

Bu merdivenlerden yukarı çık.

Profesör, geliyor musunuz?

İşte burası kuru tünel.

Sen buna kuru mu diyorsun?

Bu yerliler arasında bir espridir.

Normalde burada yüzüyor olmalıydık.

Bekle! Profesör nerede?

- Ne?

- Profesör ortadan kayboldu.

Nasıl olabilir ki?

Bütün yol boyunca arkandaydı.

Büyük ihtimalle geride kaldı ve yolunu kaybetti.

Hayır, yolu filan kaybetmedi.

Sırt çantası için geri dönmüş olmalı.

Artık başarması imkansız.

Onu bekleyelim mi?

Bekleyemeyiz.

Burada her şey, her dakika değişiyor.

Gitmeliyiz.

Bak! Bu da ne?

Nasıl olabilir?

- Daha önce açıkladım ya.

- Neyi açıkladın?

Burası Bölge, anlamıyor musun?

Haydi, gidelim.

Çabuk.

Bu İşte burada! İkinize de gerçekten minnettarım şey için ama

Buraya gelmeyi nasıl başardın?

Şey, buraya çıkana kadar genellikle dört ayak üzerinde emekledim.

İnanılmaz.

Bizim önümüze geçmeyi nasıl başardın?

Önümüze geçmek de ne demek?

Buraya sırt çantamı almak için döndüm.

O halde bizim somunumuz buraya nasıl geldi?

Aman Tanrım! Bu

Bu bir tuzak!
Kirpi bunu buraya özellikle koymuş.
Bilerek.
Peki Bölge geçmemize, nasıl izin verdi?
Aman Tanrım!

Ben bir adım daha atmamaya kararlıyım.

Ta ki Bundan hoşlanmadım.

Tamam.

Dinlenelim.

Ama şu somunu buradan uzaklaştıralım.

Ne olur, ne olmaz, değil mi?

Üzgünüm, ben gerçekten, Profesörün bunu yapabileceğine inanmamıştım.

Bakın, ben Baştan, yanıma nasıl insanlar aldığımı hiçbir zaman bilemem.

Her şey ancak burada, artık çok geç olduğunda açığa çıkar.

Önemli olan, Profesörün iç çamaşırlarının artık güvende olması.

Başkasının iç çamaşırlarına karışma Hiçbir şey anlamıyorsun.

Burada anlaşılacak ne var ki?

Çift terimli teorem mi?

Psikolojinin bazı kara delikleri mi?

Okulunda oldukça kötü bir ünün var.

Sana araştırma yapman için para vermiyorlar.
Ve sen de çantanı bir sürü basınçölçer ve başka saçmalıklarla doldurup Bölge'ye yasa dışı yolardan girerek bütün bu mucizeleri bir matematik testine tabi tutuyorsun.
Dünyada hiç kimse Bölge hakkında hiçbir şey bilmiyor.
Kesinlikle büyük bir olay olacak! Televizyon, hayranlar, çılgına dönecek ve defne dalından taçlar getirecek.

Burada Profesörümüz beyazlar içinde belirip açıklamasını yapacak: "Teşekkürler, sağolun! Sessizlik.
" Herkes yutkunur ve bağırmaya başlar: "Nobel Ödülü onun olmalı!" Sen ikinci sınıf bir yazar ve ev yapımı bir psikoanalistsin.
Sen ancak umumi tuvaletlerin duvarlarını süsleyebilirsin, boşboğaz herif.
Başarısız.

Başarısız.

Çok argo.

Nasıl konuşman gerektiğini bilmiyorsun.

Tamam.

Evet, Nobel Ödünü'nü kazanacağım.

Peki sonra ne olacak?

Edindiğin ilhamın incileriyle insanlığı mı kutsayacaksın?

İnsanlık zerre kadar umurumda değil.
Bütün insanlığın içinde ilgilendiğim tek bir kişi var: Kendim.
Gerçekten bir değerim var mı yoksa diğer insanlar gibi boktan biri miyim?
Peki sonunda fark ettiğin, gerçekten de Biliyor musun, Bay Einstein, seninle konuşmaya hiç hevesli değilim.
Hakikat, tartışmalarla ortaya çıkar.

Kahretsin.

Kahretsin.

Buraya baksana, izci

Buraya bir sürü insan getirmiş olmalısın.

Öyle değil mi?

İstediğim kadar çok değillerdi.

Önemli olan bu değil.

Buraya neden geliyorlardı?

İstedikleri şey neydi?

Sanırım, mutluluk.

Evet, ama nasıl bir mutluluk istiyorlardı?

İnsanlar içlerindeki duygulardan bahsetmekten hoşlanmaz.

Ve bu ne seni, ne de beni ilgilendirir.

Her koşulda, sen şanslı bir adamsın.

Şahsen ben, hayatımda hiç gerçekten mutu bir adam görmüş değilim.

Ben de.

Oda'dan geri dönerler ve ben onlara dönüş yolunu gösteririm.

Sonra birbirimizi bir daha hiç görmeyiz.

Dilekleri hemen o anda gerçekleşmez.

Sen hiç bu Oda'da kendin için dilek diledin mi?

Ben halimden memnunum.

Beni dinleyin, Profesör.

Edinilen ilhamdan bahsetmiştik ya.

Farz edelim ki ben, o Oda'ya girdim Ve Tanrı'nın terk ettiği kasabamıza gerçek bir dahi olarak döndüm.

Bir adam ancak acı çektiği için, şüpheleri olduğu için yazar.

Sürekli olarak, kendine ve başkalarına, aslında bir değeri olduğunu kanıtlamak zorundadır.

Peki ya bir dahi olduğumu kesin olarak biliyorsam?

O zaman neden yazayım ki?

Neyi kanıtlamak için?

Şunu söyleyebilirim ki..

varoluş sebebimiz

Biraz daha kibar olup, beni rahat bırakır mısın lütfen?

Biraz gözlerimi kapamama izin ver.

Bütün gece uyumadım.

Komplekslerini de kendine sakla.

> Her neyse, sahip olduğunuz bütün bu teknoloji, hepsi bütün o maden ocakları, değirmenler ve onlar, ve bunlar, ve şunlar sadece daha az çalışıp daha çok yemek için tasarlanmış.

Protez kol ve bacaklar.

Ve insanlık sanat eserleri üretmek için yaratılmıştır.

Diğer insan davranışlarının aksine, bunun içinde bencillik mevcut değildir.

Muhteşem illüzyonlar! Mutlak gerçeğin görüntüleri! Beni dinliyor musunuz, Profesör?

Nasıl bencillik yok diyebilirsin?

İnsanlar hala açlıktan ölüyor.

Sen aydan mı geldin?

Ve onlar, bizim akıllı aristokrasimiz olarak adlandırılıyor.

Soyutlama yaparak düşünmeyi bile başaramıyorsun.

Şimdi sen bana, hayatın anlamını mı öğreteceksin?

Ve nasıl düşünmem gerektiğini?

İşe yaramaz.

Profesör olabilirsin, ama cahilsin.

Ve bir zamanlar, müthiş büyük bir deprem olmuştu.
Ve güneş, saçlardan örülmüş tövbe giysisi kadar siyah olmuştu.
Ve ay, tamamen kan kırmızı olmuştu.
Ve gökteki yıldızlar, tek tek yer yüzüne düştü.
Müthiş bir rüzgarla sarsılıp sallanan incir ağacı bütün ham incirlerini dökmüştü.
Ve gökyüzü, sarılmış bir parşömen gibi ikiye ayrılmıştı.
Ve her ada, ve her dağ, bulundukları yerden hareket etmişlerdi.
Ve dünyada bulunan krallar ve büyük adamlar ve zenginler, ve varlıklı olanlar ve güçlü ve özgür olan her kişi kendilerini mağaralara ve dağların arasındaki kayalık yerlere saklamışlardı.
Ve dönüp dağlara ve kayalara dediler ki,
"Üzerimize düşüp bizi şu an tahtta oturan hükümdarın varlığından kurtarın."
Ve masumların gazabından.
Onun hıncını alma günü geldiği zaman ayakta durmayı başaran kim olacak?

Ve iki gün sonra, aralarından iki kişi yaklaşık 60 mil uzaklıktaki bir köye doğru yola çıktılar.

İsmi Ve aralarında her konu üzerine gevezelik ediyorlardı.

Ve onlar aralarında tartışıp söyleşirlerken O, kendisi suretini gösterdi.

Ve onlarla yürümeye başladı.

Fakat gözleri onu tanımamaları için engellenmişti.

Ve O dedi ki: "Birbirinize sarf edip durduğunuz bu sözler de ne, ve neden bu kadar üzgünsünüz?"

Ve aralarından biri, ismi Uyandınız mı?

Hayatlarımızın anlamı üzerine konuştuğunuzu duydum.
Ve sanatın bencil olmayışı.
Örneğin, müziğe bakalım.
O gerçekliğe, her şeyden daha az bağlıdır.
Ya da bağlıysa bile, fikirlerle değildir, mekaniktir.
Basit bir ses.
Çağrışımlardan uzak.
Ama yine de müzik, bazı mucizeler gibi, yüreğimize ulaşmayı başarır.
Bizim içimizdeki, düzenlenmiş seslere tepki veren kısım neresidir?

Bunu büyük bir zevk kaynağı haline getiren bizi duraksatan ve bir araya gelmemizi sağlayan?

Buna neden ihtiyacımız var?

Daha önemlisi, kimin için?
"Kimse için değil ve sebebi yok" diyebilirsiniz.
Bencillik etmeden.
Ama, hayır.
Ben böyle düşünmüyorum.
Sonuç olarak, bence her şeyin bir anlamı var.
Anlamı ve sebebi.

Oraya.

Gitmek zorunda mıyız?

Maalesef evet.

Başka bir yol yok.

Sizce de iğrenç görünmüyor mu, Profesör?

İçeri ilk giren olmak istemiyorum.

Ve izciler asla gönüllü olmazlar.

Sanırım burada kura çekmemiz gerekiyor.

Olur mu?

Bunun için bir gönüllümüz olmasını tercih ederdim.

Kibrit çöpünüz var mı?

Teşekkürler.

Uzunu çeken gider.

Çek.

Uzun çöp.

Bu sefer şanslı değildin.

En azından şu somunlarından birini fırlatabilir misin?

Tabii.

Nasıl istersen.

Bir tane daha?

Tamam.

Gidiyorum.

Acele edin, Profesör!

Burada Burada bir kapı var.

Yola devam et! Kapıyı açıp içeri gir! Yine mi ben?

Önce ben girmek zorunda mıyım?

Çöpü sen çektin.

Haydi, orada çok beklenmez! O elindeki ne?

Buraya Buraya silah getiremezsin! Kendini öldürteceksin.

Kendini öldürteceksin.

Tankları hatırlamıyor musun?

At onu, sana yalvarıyorum! Beni anlamıyor musun?

Eğer, bir şey olursa seni kurtarırım, ama bu şekilde olmaz.

Sana yalvarıyorum! Karşına, kim çıkacak ki vuracaksın?

Haydi, devam et.

Çok zamanımız yok.

Burada su var.

Parmaklıklara tutun ve yola devam et.

Ama hiçbir yere gitme! Çıkışta bizim gelmemizi bekle.

Umarım senin yanında da böyle bir şey yoktur?

– Ne gibi?

– Bir silah gibi.

Hayır.

Son çare olarak yanımda getirdiğim şey, bir ampul.

– Ne ampulü?

– Şırınga ampulü.

Yani zehir.

Aman Tanrım! Sen buraya ölmek için mi geldin?

Ah.

Ampul sadece önlem olarak var.

Yazar! Geri dön! Geri dön! Kendini öldürtmek mi istiyorsun?

Sana çıkışta beklemeni söylemiştim! Dur ve hiç hareket etme!

Bu tamamen senin hatan.

– Neden?

– Önden senin gitmen gerekiyordu.

O kadar çok korktu ki yanlış yoldan gitti.

> İşte bir deney daha.
> Deneyler, olgular, gerçeğin en yüce örnekleri.
> Olgular gibi saçmalıklar aslında yok.
> Özellikle de burada.

Buradaki her şey bir idiyotun icatları.

Her şey çok saçma.

Bunu fark etmiyor musunuz?

Ama elbette siz bunun, kimin icadı olduğunu bulmalısınız.

Ve neden olduğunu.

Bu bilgi ne işinize yarayacak ki?

Bunun için hangimiz suçlu hissedeceğiz?

Ben mi?

Benim bir vicdanım yok.
Sadece sinir sistemim var.
Bir pislik beni eleştirirse incinirim.
Başka biri bana bağırırsa, yine incinirim.
Ben bu işe kalbimi ve ruhumu koydum.
Kalbimi ve ruhumu almak isteyecekler.
Ben ruhumu pisliklerden temizleyeceğim, ve bunu da kapışmak isteyecekler.
Hepsi o kadar iyi bir eğitim almış ki.
Hepsinin sorunu da duyusal yetersizlik.
Ortalıkta onlardan çok var, gazeteciler, editörler, eleştirmenler, sonsuz bir koşturma içindeler.
Ve tek istedikleri: Daha çok! Daha çok! Artık yazmaktan nefret ediyorsam, nasıl bir yazar olabilirim ki?
Bu artık bana acı ve utanç verici bir işkence gibi eziyet ediyorsa sanki bir hemoroidi sıkıyormuşum gibi.
Eskiden kitaplarım sayesinde birilerinin daha iyi olacağını düşünürdüm.
Hayır, kimsenin bana ihtiyacı yok! Benim ölümümden iki gün sonra başka birinin peşinden koşmaya başlayacaklar.
Onları değiştirmek istemiştim, ama beni değiştiren onlar oldu.
Sonunda beni de kendilerine benzetiler.
Eskiden gelecek, sadece şu anın bir devamıydı.
Ufuk çizgisinde görünen bütün değişimleriyle.
Artık, şimdi ve gelecek birbirinin içine geçti.

Bunun için hazırlar mı peki?

Hiçbir şey bilmek istemiyorlar.
Bildikleri tek şey tüketmek!

Dostum, gerçekten de çok şanslıydın.

Aman Tanrım, şimdi Yüz yıl boyunca yaşayacaksın!
Evet.
Ama neden sonsuza kadar değil?
Şu ölümsüz Yahudi gibi.
Sen büyük ihtimalle, iyi bir adamsın.

Neredeyse hiç şüpheye düşmedim.

Orada olmanın nasıl bir eziyet olduğunu tahmin ediyorum.

Bu boru korkunç bir yer! Bölge'nin en korkunç yeri.

Buraya "kıyma makinesi" denir.

Ama bütün makinelerden kötüdür.

Bir sürü insan burada mahvolmuştur! Kirpi kardeşini buraya getirmişti.

Ölmesi için.

Harika bir çocuktu.

Çok yetenekliydi.

Şunu bir dinleyin.

İşte yaz geçip gitti.

Hiçbir iz bırakmadan.

Güneş hala ısıtıyor.

Ama artık yetmiyor.

Avucumun içine yerleşen yumuşacık beş parmak gibi her şey gerçek olabilir.

Ama artık yetmiyor.

Geriye güzellikler kaldı.

Kötülük zayıfladı.

Dünya şenlikle aydınlandı.

Ama artık yetmiyor.

Hayat her zaman katmanlı.

Endişeli, ve eğlenceli.

Ve ben gerçekten şanslıydım.

Ama artık yetmiyor.

Yapraklar daha sararmadı.

Dallar fırtınayla kırılmadı.

Gün, cam gibi, her şeyi yıkadı.

Ama artık yetmiyor.

Güzeller, değil mi?

Bunlar onun dizeleri.

Neden rahat duramıyorsun?

Neden her zaman telaşlısın?

- Ben sadece

- Seni görmeye bile katlanamıyorum! Çok mutluyum! Buraya gelen herkes, burayı geçmeyi başaramaz.

Sen, her şeyi doğru yaptın.

Siz iyi, nazik ve dürüst insanlarsınız.

Sizin hakkınızda yanılmadığım için çok mutluyum.

Beyefendiye bakın! Her şey yolunda gittiği için mutluymuş!

Kader! Bölge!

Benim iyi bir adam olduğumu da söylüyor! Bana iki uzun kibriti uzattığını görmediğimi mi sanıyorsun?

- Hayır, bunu anlamıyorsun

– Tabii, nasıl anlayabilirim ki zaten Kusura bakmayın Profesör, kişisel almayın ama sanıyorum ki bu pislik sizi gözde adamı olarak seçeli çok oluyor.

Yapma, bu haksızlık! Ve ben de ikinci sınıf bir yaratığım.

O borunun içine gönderebileceği biri.

Kıyma makinesi! Ne isim ama! Sana kimin yaşayacağını kimin kıyma makinesine gireceğini **belirleme hakkını veren şey nedir?**

Ama anlamıyorsun, sen bunu daha önceden, kendin seçmiştin.

Nasıl?

İki uzunun arasından uzun olanı çekerek mi?

Kibritlerin bir önemi yok.

Bölge, daha önce de senin geçmene izin vermişti.

Somunlar olmadığında.

Bu yüzden kıyma makinesini geçebilecek tek kişinin sen olduğun ortaya çıkmıştı.

Biz arkandan geldik.

Ama bu kadarı çok fazla! Bu noktada hata yapmanın ne kadar tehlikeli olduğunu tahmin edemezsin! Ama birinin önden gitmesi gerekiyordu.

Evet?

Hayır, burası bir klinik değil.

Anlıyorum, birinin önden gitmesi gerekiyordu.

Anlıyorum.

Dokunma ona! Laboratuvar dokuzu bağlayın lütfen.

Bir dakika.

– Alo?

– Umarım seni rahatsız etmiyorumdur.

– Ne istiyorsun?

– Birkaç şey söyleyeceğim.

Sen saklamıştın.

Ben onu buldum.

Eski binada.

Dördüncü ambarda.

Beni duyuyor musun?

Hemen güvenliği harekete geçiriyorum.

Yapabilirsin.

Benim adımı kötüye çıkarabilirsin, İş arkadaşlarımı dolduruşa getirebilirsin ama artık çok geç kaldın.

Şu anda oradan, sadece bir taş atımı mesafedeyim.

Anlatabildim mi?

Bunun bir bilim adamı olarak kariyerini noktalayacağının farkında mısın?

Keyfini çıkar! Bunu yapmaya cüret edersen, neler olacağının farkında mısın?

Yine göz dağı mı veriyorsun?

Hayatım boyunca durmadan bir şeylerden korktum.

Hatta senden bile.

Ama artık hiçbir şeyden korkmuyorum.

Buna emin olabilirsin.

Aman Tanrım, Herostratos kadar bile değilmişsin.

Bunu yapmanın sebebi sadece hayatımı katlanılmaz hale getirmek istemen.

Çünkü yirmi yıl önce, senin karınla yattım.

Ve şimdi ödeştiğimizi düşündüğün için kendini harika hissediyorsun.

Tamam, git ve o iğrenç şeyi yap bakalım.

Sakın telefonu suratıma kapatmaya kalkma! Başına gelebilecek en kötü şey hapse girmek değil.

Olabilecek en kötü şey, bunun içi kendini asla affedememen.

Hücrende kendini pantolon askılarından tavana asmış halin gözümün önüne geliyor.

Neyin peşinde olduğunuzu söyler misiniz, Profesör?

Dünyadakiler bu Oda'nın varlığına inanırsa neler olacağını tahmin edebiliyor musun?
Ve herkes aceleyle, koşarak buraya gelirse?
Ve bu sadece an meselesi.
Bugün değilse, yarın.
Ve yüzlerce değil, binlercesi.
Bütün tatminsiz imparatorlar, büyük araştırmacılar, önderler, insan ırkının kendini adamış hayır severlerinin hepsi! Buraya, para ya da ilham için değil dünyayı değiştirmek için gelecekler.

Buraya asla böyle insanları getirmem.

Anlamaz mıyım sanıyorsun?

Sen, dünya üzerinde olan neyi anlayabilirsin ki?

Ama dünya üzerindeki tek iz sürücü sen değilsin.

Hiçbir iz sürücü, önderlik ettiği kişilerin buraya ne getireceğini ve buradan neler götüreceğini bilemez.

Ve sebebi olmayan suçların sayısı her geçen gün artıyor.

Sen de bunu yapmıyor musun?

Orduların yaptıkları askeri darbeler, ya da hükümetlerin içlerine sızmış mafya üyeleri.

Bütün bunlar senin müşterin değil mi?

Ya da o lazerler, o titizlikle korunan süper bakteriler?

Bu kadar zamandır özenle güvende tutulan bütün o pislik.

Lütfen şu sosyolojik ağız ishalini keser misin?

Bütün bu hikayelere gerçekten inanıyor musun?

İyi olanlarına inanmıyorum.

Ama kötü olanlarına, kesinlikle evet! Haydi ama, yapma!

Gerçekten de tek bir insanın, bütün insanlığı etkisi altına alabilecek kadar bir sevgi ya da nefret hissedebileceğine inanıyor musun?
Para, ya da kadın, belki de alınmak istenen bir intikam.
Patronumun üzerinden araba geçmesini istemek, bunları anlayabilirim.
Ama dünyayı yönetmek istemek! Adil bir toplum kurmak! Tanrı'nın yeryüzündeki krallığı! Ama bunlar sadece basit dilekler değiller.
Bu ideolojidir, eylemdir, konseptlerdir.
Bilinçdışı merhamet, henüz hayata geçmeye hazır değil.
Normal, içgüdüsel bir tepki olarak.
Başka birisinin insana vermesiyle insan mutlu olamaz ki.
Artık açıkça görüyorum ki, sizin planınız insanlığı iyi eylemlerle nefessiz bırakmak.
Bana sorarsanız, ben kendim ve sizin için zerre kadar endişeli değilim.
Ve insanlığın geri kalan kısmı için de.
Çünkü bence sen, hiçbir şeyi başaramayacaksın.

En iyi ihtimalle şu Nobel Ödülü'nü alırsın.

Hatta belki de tamamen bambaşka bir şey olur.

Aklından bile geçirmediğin bir şey.

Mesela, şu telefon gibi.

Bir şey hayal edersin, ve bambaşka bir şey olur.

Bunu neden yaptın?

Telefon Elektrik Bak, bunlar çok iyi uyku hapları.

Artık bu kadar iyilerini yapmıyorlar.

Burada onlardan çok var.

Belki de geri dönmeliyiz?

Yakında hava kararacak.

Geri dönmek zor olur.

Bu arada, artık eminim ki, bütün bu şiir okumalar, ve dolambaçlı yollardan geçmeler sana göre bir özür dileme biçimi.

Seni anlayabiliyorum.

Zor bir çocukluk, kötü bir çevre.

Ama yanlış fikirlere kapılma, seni affetmeyeceğim.

Bana bir iyilik yap.

Kes şunu.

Profesör! Buraya gelin lütfen! Bir dakika bekleyin.

Acele etmeyin.

Acele ettiğim filan yok zaten.

Bana çok kızacağınızı biliyorum.

Her neyse, size söylemek zorundayım.

Şu anda biz tam eşikteyiz. .

Bu sizin bütün hayatınızın en önemli anı.

Şunu bilmeniz gerekiyor.

Burada en içteki istekleriniz gerçeğe dönüştürülecek.

En içten dilediğiniz şeyler.

Acılarınızdan doğmuş olanlar.

Söylenecek çok bir şey yok.

Yapmanız gereken şey konsantre olup bütün hayatınızı gözden geçirmek.

İnsan kendi geçmişini düşündüğünde, daha nazik olur.

Ve en önemlisi En önemlisi İnanın.

Şimdi gidebilirsiniz.

İlk kim girmek istiyor?

Belki de sen?

Ben mi?

Hayır, ben istemiyorum.

Anlıyorum, bu kolay değildir.

Ama bu his biraz sonra geçecek.

Ben bunun geçeceğinden şüpheliyim.

Eğer hayatımı gözden geçirmeye başlarsam daha kibar olacağımı hiç sanmam.

Ayrıca, bunun ne kadar utanç verici bir durum olduğunu görmüyor musunuz?

Kendini aşağılayıp, sızlanıp, dua ediyorsun! Dua etmenin neresi kötü?

Senin bir papaz gibi konuşuyor olman.

Sakin ol.

Daha hazır değilsin.

Bu sık sık olur.

Belki sen girersin?

Evet.

Ben.

İşte! Huzurlarınızda profesörün yepyeni icadı! İnsan ruhunu inceleyen bir alet! Bir ruhölçer! Bu sadece bir bomba.

Ne dedin sen?

Bu, şaka olmalı.

Hayır.

Bu bir bomba.

Yirmi kilotonluk.

Ne için?

Bunu arkadaşlarımla birlikte yaptık.

Eski iş arkadaşlarımla.

Birlikte.

Burası hiç kimsenin hayatına, hiçbir zaman mutluluk getirmeyecek.

Ama eğer bu yanlış ellere geçerse Aslında artık çok da emin değilim.

Sonuca gelecek olursak sanırım Bölge'yi patlatmamamız gerekiyor.

Eğer bu, bir çeşit mucizeyse de, yine de doğanın bir parçası.

Bu yüzden de içinde umut barındırıyor.

Onlar bu bombayı saklamıştı.

Ben buldum.

Eski bina, dördüncü ambar.

Bence insanın şöyle bir prensibi olmalı
Asla geri döndüremeyeceğin hiçbir şey yapma.

Her şeyi anlıyorum.

Ben manyak filan değilim.

Ama bu musibet ortalıkta, her serserinin ulaşabileceği gibi durduğu sürece Bana huzur ve uyku yok.

Ya de belki içimdeki istekler bunu yapmama engel olur?

Zavallı adam.

Kendi kendine problem yaratmış.

Ver onu bana! Ver onu bana! Sen medeni bir insansın, değil mi?

– Neden?

Senin neyin var böyle?

– Seni zavallı iki yüzlü! Neden?

Ben sana ne yaptım ki?

Senin elindeki umudu yok etmek istiyor!

Anlamıyor musun bunu?
Bu dünyada, insanların elinde kalan tek şey bu.
Artık hiç umutları kalmadığında gelebilecekleri tek yer burası.
Baksana, sen de buraya geldin! O zaman neden umudu yok etmek istiyorsun?

Kapa çeneni! Senin içini görebiliyorum.

İnsanlara hiç değer vermiyorsun.

Sadece bizim acılarımızı kullanarak para kazanıyorsun.

Mesele para bile değil.

Burada kendi kendini eğlendiriyorsun.

Burada Yüce Tanrı gibi bir şeysin.
İki yüzlü bir zavallıları kimin yaşayıp kimin öleceğine karar veriyor.
O düşünüyor!
Kafa yoruyor!
Artık iz sürücülerin kendilerinin neden oraya girmediklerini anlayabiliyorum.
Siz bütün bu gücü ve gizemi kullanarak otoritenizi kuruyorsunuz.
İnsan dünyada başka ne ister ki?

Hayır, bu Doğru değil.

Sen

Sen yanılıyorsun.
Bir iz sürücünün Oda'ya girmeye izni yoktur.
Bir iz sürücü Bölge'ye içinde gizli bir amaçla bile giremez.
Kirpi'ye ne olduğunu hatırlıyor musun?

Evet.

Haklısın.

Ben berbat birisiyim.

Bu dünyada iyi hiçbir şey yapmadım.

Bundan sonra da yapamam.

Karıma bile hiçbir şey veremedim.

Bir tane arkadaşım bile yok.

Ama bana hakkımı vermen gerekiyor! Onlar zaten her şeyimi deminki yıkık boruda elimden aldılar.

Yani, benim her şeyim işte burada.

Anlıyor musun?

Burada! Bölge'de!
Mutluluğum, özgürlüğüm, kendim saygım, hepsi burada!
Buraya benim gibi umutsuz ve ıstıraplı insanları getiriyorum.
Hiçbir şey için umudu kalmamış olan insanları!
Ve onlara yardım edebiliyorum!
Edebiliyorum!
Onlara başka kimse yardım edemez!
Sadece ben, işte bu pislik! Yardım etmekten öyle mutu oluyorum ki ağlamak istiyorum.
Ve hepsi bu.

Başka bir şey istemiyorum.

Bilmiyorum Belki de.

Her neyse, kusura bakma ama bence sen gerçekten büyük bir aptalsın.

Burada ne olup bittiğinin farkında bile değilsin.

Sence Kirpi neden kendini astı?
Buraya, Bölge'ye para kazanma hırsıyla geldi.
Para yüzünden kardeşinin kıyma makinesinde ölmesine izin verdi.
Evet.
Bunları biliyorum.
Ama kendini neden astı sence?
Neden buraya geri gelmedi?
Para için değil de, kardeşi için?
Pişmanlığını göstermek için?
İstedi Bilmiyorum.
Bir hafta sonra kendini astı.
Çünkü o burada her dileğinin değil içindeki en derin dileğin kabul edildiğini fark etmişti.

Şimdi, senin de bu konuşmanın başında söylediğin gibi En derin dilek, tamamiyle senin yaradılışınla ilgili bir şey.
Özünde olan ve senin hakkında hiçbir şey bilmediğin bir şey.
Ama işte orada, içinde.
Ve bütün hayatını yönlendiriyor.
Sen buradaki hiçbir şeyi anlamıyorsun, Deri Çorap.
Kirpi'nin sonunu getiren onun açgözlülüğü değildi.
Bu gölete dönüp, dizlerinin üstünde kardeşini ona geri vermesi için yalvardı.
Ama aldığı sadece paraydı, başka hiçbir şey vermiyordu.
Çünkü Kirpi'ye verilebilecek şeyler sadece Kirpi'ye ait olan şeylerdi.
Ve vicdan, üzüntü gibi şeyler sadece bizim uydurmamızdı.
O bunu fark etti ve kendisini astı.
Ben senin Oda'na girmeyeceğim.
Kendi içimdeki pisliğin başka birinin başına dert olmasını istemiyorum.
Seninkine bile.
Ben Kirpi gibi boynumu ilmeğe geçirmeyeceğim.
Bunun yerine evimde, huzurla, ölene kadar içmeyi tercih ederim.
Bölge'ye hep benim gibi insanları getiriyorsan, insanoğlu hakkında hiçbir şey bilmiyorsun demektir, izci.

Ve bir şey daha

Bu mucizenin gerçekten de olduğunu sen nereden biliyorsun?

Burada gerçekten de tüm dileklerin gerçekleştiğini sana kim söyledi?

Hayatında, buranın mutlu ettiği tek bir insan bile gördün mü?
Kirpi mi söylemişti?
Aslına bakarsan, sana Bölge hakkında, Kirpi hakkında, Oda hakkında bunları söyleyen kimdi?
Kirpi söyledi.
O zaman benim için hiçbir anlamı yok.
Buraya gelmenin anlamı nerede?
Burası çok sessiz.
Hissediyor musunuz?
Kahretsin, neden vazgeçmiyoruz?
Benim karımı al Maymun'u da.
Ve buradan gidelim.
En iyisi bu.
Burada hiç kimse yok.
Onları incitemezler.

Demek döndünüz.

Bu nereden çıktı?

Peşime takıldı.

Onu orada bırakamazdım.

Gidelim mi?

Maymun bekliyor.

Geliyor musun?

Aranızda bir köpeğe ihtiyacı olan var mı?

Benim evde beş tane köpeğim var.

O halde köpekleri seviyorsun, değil mi?

Ne?

Bu çok güzel.

Haydi.

Gidelim.

Öyle yorgunum ki.

Bilemezsin.
Ancak Tanrı bilir! Kendilerine aydın diyen, o yazar ve bilim adamı!
Sinirlenme.
Hiçbir şeye inanmıyorlar.
Başaracak yetenekleri var, ama kullanmamaktan körelmiş halde.

Yapma bunu.

Haydi.

Yatağa gir.

Burada yatma.

Burası çok rutubetli.

Burada yatmamalısın.

Çıkar şunu.

Ah, Tanrım, şu insanlar Sakin ol.

Bu onların suçu değil.

Onlara acımalısın.

Kızmamalısın.

Onları görmedin mi?

Gözleri boş bakıyor.

Akıllarındaki tek şey, kendilerini gereğinden ucuza satmamak!
Bütün duygularını en fazla nasıl tatmin edebilecekleri.
"Önceden belirlenmiş bir amaçla" doğduklarına çok eminler.
Ne de olsa sadece bir kez yaşıyorlar! Böyle insanlar bir şeye inanabilir mi?

Bırak artık.

Sakinleş.

Biraz uyumaya çalışsan?

Haydi, uyu şimdi.

Hiç kimse inanmıyor.
Sadece ikisi değil.
Hiç kimse.
Oraya kimi götüreceğim?
Ah, Tanrım
Ve en kötüsü de kimsenin buna ihtiyacı olmaması.
Kimsenin Oda'ya ihtiyacı yok.
Ve bütün çabalarım boşa gitti.

Neden böyle söylüyorsun?

Kes şunu.

Bir daha kimseyi oraya götürmeyeceğim.
Beni oraya götürmek ister misin?

Nereye?

Sence benim isteyecek bir şeyim yok mudur?

Hayır Sen gidemezsin.

Neden?

Hayır.

Hayır.

Peki ya bu sende de işe yaramazsa?

Biliyor musunuz, annem .

her zaman buna karşıydı.

Muhtemelen onun bu dünyaya ait biri olmadığını fark etmişsinizdir.

Mahalledeki herkes ona gülerdi.

Öyle beceriksizdi ki, acınası görünürdü.

Annem derdi ki:
"O bir iz sürücü lanetli biri, o ebedi bir mahkum!

İz sürücülerin nasıl çocukları olduğunu bilmiyor musun?
" Ah, evet.
Ve ben annemle tartışmazdım bile.
Onun lanetli olduğunu, ben de biliyordum.
Ebedi bir mahkum olduğunu ve çocukları da.

Ama ne yapabilirdim ki?

Onun yanında mutlu olacağıma emindim.

Bir çok üzüntü yaşayacağımı da biliyordum.

Ama renksiz ve kısır bir hayat yaşamaktansa acılı bir mutluluk daha iyidir.

Belki, daha sonra bütün bunları düşündüm.

Ama sonra o çıkıp bana, "Benimle gel. " dedi.
Ve gittim, ve bundan hiç pişman olmadım.
Asla.
Bir çok acı yaşadık, çok defa korktuk, çok utandık.
Ama ben asla pişman olmadım, asla kimseyi kıskanmadım.
Bu bizim kaderimizdi, bizim hayatımızdı, bu, bizdik.
Ve eğer mutsuzluklarımız olmasaydı, daha iyi durumda olmayacaktık.
Daha kötü durumda olacaktık.
Çünkü eğer öyle olsaydı, hiç mutlu olmamış olacaktık.
Ve hiç umut olmayacaktı.

Senin gözlerini seviyorum, sevgili arkadaşım.
Öyle tutkulu ve ışıl ışıllar ki.
Yukarı bir anda bir bakış fırlattığında
Cennetten çıkmış gibi ışıklı,
Bunu baştan başa karşılamak için oradayım.
Ama daha da hayran olduğum şey,
Aşağı indirdiğin zaman, gözlerini,
Aşkın yakıcı alevi yakıyor beni.
Ve hızla yere indirirken kirpiklerini,
Kasvetli bir ihtiras çağrısı beliriyor yüzünde.

444 Yazılar

SHOK (2015)

Balkanlar'da yitip giden tüm masum ruhlara...

Yönetmen: Jamie Donoughue

Film Yılı: 2015

Film Dili: Albanian, Serbian

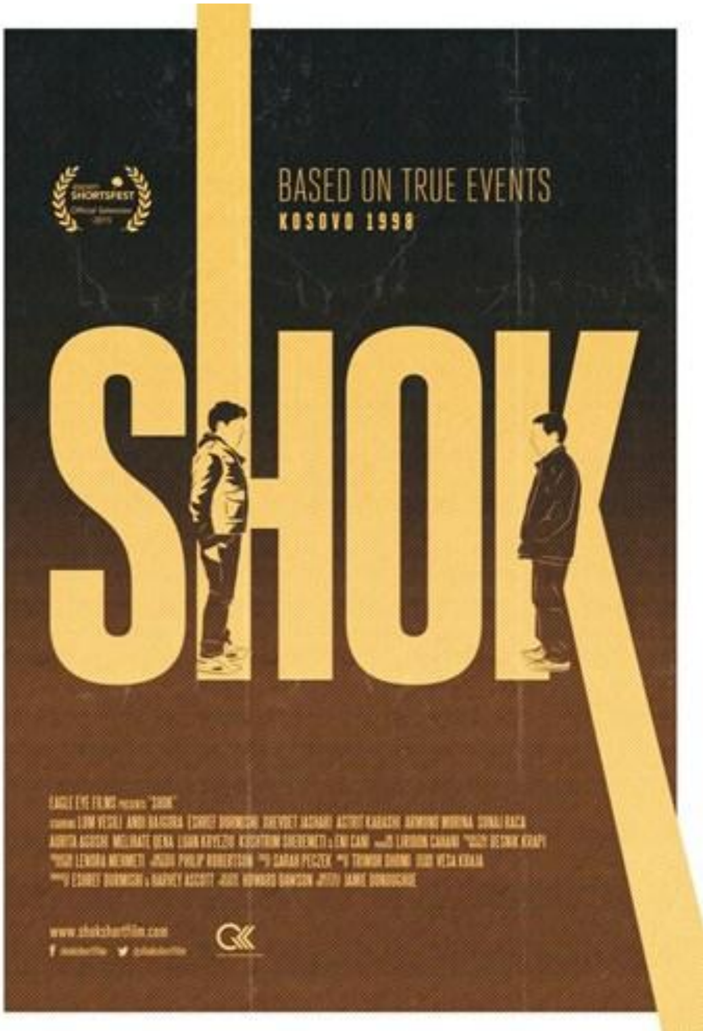
Oyuncular: Eni Cani, Eshref Durmishi, Dzevdet Jasari

Süresi: 21min

Kosova'ya İlk Oscar Adaylığını Getiren Kısa Film: Shok

22/01/2016
Berat Devecioğlu

Kosova sinema tarihinin ilk Oscar adaylığını kazanan Shok, yaşanmış hikayesiyle savaşın gölgesindeki dostluğun sınırlarını gözler önüne seriyor.

Bu yıl 88. kez düzenlenecek olan **Akademi (Oscar) Ödülleri**'nin adayları geçtiğimiz günlerde yapılan törenle açıklandı. **The Revenant**'ın 12, **Mad Max: Fury Road**'un 10 farklı kategoride adaylık elde ettiği Oscar yarışında en dikkat çeken durum ise siyahi oyuncu ve yönetmenlerin göz ardı edilmesi oldu. Bir diğer açıdan, sinema dünyasının en prestijli ödülü olarak anılan Oscar, bu yıl Kosova için ayrı bir önem taşıyor. 144 kısa filmin arasından ilk beş içerisine girerek En İyi Kısa Film kategorisinde adaylığa hak kazanan Shok, Kosova sinema tarihinin ilk Oscar adaylığı oldu.

Jamie Donoughue tarafından yazılıp ve yönetilen **Shok**, yirmi bir dakikalık seyir süresiyle Kosova Savaşı'nın gerçeklerini ortaya

döküyor. Kısa filmin tamamen yaşanmış olaylara dayanan senaryosu, iki küçük çocuğun zor şartlar altındaki dostluklarının sınırlarını gözler önüne seriyor. Yaşlarının küçük olmasına rağmen oldukça başarılı oyunculuklar sergileyen başrolleriyle izleyenleri derinden etkileyen Shok, 2015 kısa film festivallerinin en çok konuşulan yapımları arasında yer aldı.

Kosova – İngiltere ortaklığının ürünü olan kısa film, Kosova Sinematografi Merkezi tarafından desteklenirken filmin yapımcılığı **Eshref Durmishi** ve **Harvey Ascott** tarafından üstlenildi. **Ave Maria**, **Day One**, **Everything Will Be Okay** ve **Shutter**'ın bulunduğu aday listesinde yer alan Shok 28 Şubat'ta altın heykelciği vatanı Kosova'ya götürmek üzere yarışacak. Oscar adayı kısa filmin fragmanına aşağıdan ulaşabilirsiniz.

http://www.filmloverss.com/kosova-ya-ilk-oscar-adayligini-getiren-kisa-film-shok/

https://player.vimeo.com/video/128283119?title=0&byline=0&portrait=0

TENEKE TRAMPET *(The Tin Drum)*

Yönetmen:Volker Schlöndorff

Oyuncular;Mario Adorf, Alfred Matzerath, Angela Winkler, Agnes Matzerath, David Bennent, Oskar Matzerath, Daniel Olbrychski, Jan Bronski, Andréa Ferréol, Lina Greff, Senaryo

Yazarı:Jean-Claude Carrière , Günter Grass

Müzik:Maurice Jarre

Tür:Dram

Yapım Yılı:1979

Ülke: Almanya, Fransa, Polonya

Süre:142 dk.

Özet

Film 1920'li yıllarda Almanların,Polonyalılar ve diğer azınlıklarla birlikte uyum içinde yaşadıkları yoksul kent Danzig 'de başlar.Annesi ve hangisinin babası olduğunu bilmediği iki erkekle birlikte yaşayan Oskar'a (David Bennent) üç yaşına bastığı doğum gününde teneke bir trampet hediye edilir.Bu andan itibaren çevresinde gözlemlediği erişkinlerin mutsuz ve acınılacak dünyalarına katılmaktansa hep çocuk olarak kalmaya karar verir.Gerçekten de yıllarca fiziksel olarak bir gelişme göstermez.Çevreye karşı tek protestosu büyümeyi reddetmek değildir,aynı zamanda teneke davuluna şiddetle vururken çıkardığı cam eşyaları bile parçalayan tiz çığlığı da 2.Dünya Savaşı yaklaşırken ülkede olup bitenlere duyarsız kalan orta sınıf Alman toplumunu bir yadsıma biçimidir,gitgide çıldıran dünyaya karşı bir protestodur.

http://sanemucar.blogspot.com/2011/03/teneke-trampet-tin-drum.html

Hakkında

Teneke Trampet okuduğum en ilginç kitaplardan biriydi. Kitabın yazarı Günter Grass bana göre sıra dışı bir edebiyatçı. 1927 yılında Almanya Danzig te dünyaya gelen edebiyatçı İkinci Dünya savaşının hüküm sürdüğü yıllarda bir genç olarak askere gitti ve askerde esir düştü. 1946 yılında geldiği Düsseldorf ta resim ve heykel eğitimi aldı. Şiir ve oyunlar yazmaya başladı ve nihayet 1959 yılında yazdığı Teneke Trampet (Die Blechtrommel) adlı romanıyla şöhreti yakaladı.

Gerçekten son derece çarpıcı bir romandır.

Grass, kendisiyle ilgili bilgiler verirken hiçbir zaman savaşa katılmadığını söylememişti. Hatta esir düştüğünü anlatmıştı. Ama bir gün Hitler'in seçkin birliği Waffen SS'e gönüllü olarak yazıldığını itiraf etti. Doğal olarak bu herkes için bir şok etkisi yarattı, hatta 1999 yılında kazandığı Nobel ödülünün geri alınacağı söylentileri yayıldı.

Açıkcası işin magazinsel tarafında hiç olmadım. Bu roman bir çok yönüyle mükemmel bir romandır. Tabuları yıkan bir yapısı vardır Günter Grass'ın. Hiç kimsenin ummadığı anlarda kendisinden beklenmeyen konu ve davranışları gösterebilen bir yapısı var.

Teneke Trampet yazarın yaşadığı çağ ile ilgili en çarpıcı açıklamaları içinde bulunduran bir romandır. Belki unutmak istediğimiz, yada hiç olmamışcasına yaşamımıza devam ederken yaşanılmışlıkları kendine özgü kurgusuyla bir kez daha gözlerimizin içine sokar.

Nasyonal Sosyalizm ve küçük burjuva kavramlarıyla ilgili olarak bu iki kavramın dünyanın başına bela olan yanlarını bir roman ile anlatabilmek gerçekten büyük bir beceridir.

Ona göre oluşan bütün felaketlerin hazırlayıcısı küçük burjavizidir.Eğer dünyaya Nasyonal Sosyalizm gibi bir olgu musallat olduysa bunda küçük burjuvazinin büyük katkısı vardır.

Haklıdır yada değildir bilemiyorum, ama 1933 yılında Hitler'in yapılan seçimlerde halktan yüzde doksan üzerinde bir oy aldığı da bir gerçektir ve doğal olarak son derece demokratik yollarla halkın desteğiyle gelen bu sesler kısa sürede hem ülkeyi hemde tüm dünyayı kana buladıysa düşüncesinde haklı olabilir.

İşte romanını da bu iz doğrultusunda geliştirmiştir. Ona göre küçük burjuvazi hala potansiyel olarak benzer hataları tekrarlayabilecek nitelikte olduğundan Oscar' a hiç büyümek istemeyen bir çocuk rolü vermiştir.

Romanın baş kahramanı Oscar gerçekten önemli bir karakterdir. Sıra dışıdır.

Üç yaşına geldiği zaman kendi isteğiyle büyümesine son verir Oscar. Büyümesine son vermiş olmasına rağmen onun gözünde ve anlatımıyla olayların örgüsündedir.

Post modern bir bakış açısıyla olayların gelişmesine tanıklık ederiz.

Yine Oscar'a son derece ilginç bir şekilde sahip olduğu bir ses verilmiştir yazar tarafından. Çıkardığı ses ile etraftaki tüm camları kırabilecek bir gücü vardır.

Aynı zamanda elinden hiç düşürmediği trampet te önemli sembollerden biridir.

Aynı adla filme de çekilen bu baş yapıtın filminde bana göre kitaptaki çoğu özelliği yakalayamıyoruz. Son derece başarılı bir film olmasına rağmen örneğin Oscar' ın bu çığlıkları ve trampeti kullanması izleyici için çok fazla tatminkar bir cevabı içinde barındırmıyor.

Neden Oscar böylesine çığlık atıyor, yada trampet çalmak onun vaz geçilmezi?...

Romanda ise bu yanıtları çok daha iyi bir şekilde anlayabiliyoruz. Bir kışkırtma aracıdır bu çığlıklar ve trampetten yankılanan sesler.

Bu arada filmde Oscar rolünü oynayan küçük oyuncu gerçekten övgülerin en büyüğünü hak ediyor bence. Olağanüstü bir performans göstermiş.

1979 yapımı bu film ve 1959 yılında yazılmış bu roman son zamanlarda sıklıkla aklıma gelmekte. Bir şekilde büyüklerin dünyasında yer almak istemeyen Oscar kimliğiyle hep çocuk kalmayı isteyen bir düşünce yapısının, dünyanın yozluğunu ve kokuşmuşluğunu böylesine güzel anlatan ender roman ve filmlerden Teneke Trampet i sıklıkla anımsamamın bir nedeni olmalı...

TENEKE TRAMPET'İ NASIL OKUYACAĞIZ!

Cem ERCİYES
16/04/2015

Bugün Günter Grass'ın kitapçılarda neredeyse hiçbir kitabı yok. Ünlü romanı Teneke Trampet'in 2000 yılından sonra yeni baskısı yapılmamış ve okumak isteyenler ancak kütüphanelerde bulabilir... Oysa Grass, Türkiye ile çok ilgili ve burada da tanınan bir yazardı.

Günter Grass tipik bir 20. Yüzyıl aydınıydı. Yaşadığı çağın çalkantılarına, tarihsel olaylarına şahitlik etmiş, bunu yaratıcı çabasının bir parçası kılıp büyük bir edebiyata dönüştürmüş ve

politik tavır almaktan hiç çekinmemiş bir yazar. Kendi ülkesinin geçmişiyle yüzleşmesi için çabalamakla kalmamış, evrensel bir entelektüel olarak dünyanın pek çok yerindeki adaletsizliklere karşı da sesini yükseltmişti. Türkiye'yle de çok ilgiliydi ve çok kereler bu konuda inisiyatif aldı.

Bence Grass'ın en önemli özelliklerinden biri de politik tavrını, aktivizme dönüştürmesi ve üstelik bunu bir kitle partisinde gerçekleştirmesiydi. Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde siyasete girdi. Kitle siyasetinin bir entelektüel için yıpratıcı olabileceği gerçeğini göze almaktan çekinmedi. Ve tabii SPD de bir süre sonra kendisini çok sert eleştirip ayrılacak bir yazarla birlikte olmaktan hiç gocunmadı…

Yaşar Kemal ondan 'dostum' diye sık sık söz ederdi. Garip bir tesadüf, iki yazar sadece birkaç ay arayla bu dünyadan göçüp gittiler. Orhan Pamuk Grass'ın ardından yayımladığı mesajda 'Sıcak içten bir arkadaştı' dedi… Grass sadece Yaşar Kemal, Orhan Pamuk gibi ünlü, büyük ödüller almış yazarların dostu olmakla kalmadı, Türkiye'nin tümüyle ilgilendi. 1990'larda Kürtleri gündeme getirmişti. Alman silahlarının Türkiyede kullanılmasına karşı çıkan açıklamalarıyla gündeme gelmişti. 2010'daki Türkiye seyahatinde ise gündeminde Ermeniler vardı. Evet, şu sıralar felaketin 100. yılı dolayısıyla bütün dünyanın konuştuğu Ermeniler... Yaşar Kemal'in de katıldığı bir basın toplantısı düzenleyip Türkiye'yi geçmişiyle yüzleşmeye davet etmişti: **"Türkiye, 1915-1916'da Ermeni toplumuna yapılanlarla ne zaman yüzleşecek? Türkiye'nin de bunlarla yüzleşmesini ve Avrupa toplumuna ait olmasını istiyorum. Tabuların üzerine gitmek lazım. Nerede bir tabu varsa bunun üzerine gitmek lazım. Biz bunu yaptık, Türkiye de yapmalı."** O günlerde ben de Goethe Enstitüsü'nün unutulmaz müdürü Claudia Hahn-Raabe sayesinde Grass'la tanışıp bir söyleşi yapma fırsatı bulmuştum. Söyleşide de Kemalizm Gras'tan payını almıştı…

Eleştirileri Günter Grass'ın Türkiye'yi tanıyan ve önemseyen bir yazar olmasından kaynaklanıyordu. Bu ünlü, Nobel ödüllü Alman yazar, biraz da hep gündem olan o açıklamaları sayesinde Türkiye'de de tanınan bir isimdi. Ama okunan bir isim hiç olmadı.

Bugün Günter Grass'ın Türkiye'de halen satışta olan neredeyse hiç kitabı yok. Evet, mesela o ünlü romanı Teneke Trampet'i okumadıysanız ve Grass'ın ölümü üstüne merak edip almaya karar verdiyseniz hiç heveslenmeyin. Teneke Trampet'i okumak için bir kütüphanenin yolunu tutmalısınız. Çünkü en son 2000 yılında Gendaş Yayınları'ndan çıkan bu kitabın bir daha yeni baskısı yapılmamış. Şanslıysanız belki sahaflarda bulursunuz. Kitap Türkçede hiç satmamış ki, daha sonra bir başka yayınevi de basmaya cesaret edememiş. Tıpkı diğer ünlü romanları Yengeç Yürüyüşü ya da Yüzyılım gibi. Hatta savaş sonrası Almanya'yı ve bir büyük yazarın yetişmesini çok güzel anlatan, üstelik yayımlandığında büyük sansasyonlar yaratmış anı kitabı Soğan Soyarken de yok! İlknur Özdemir'in çevirdiği kitap 4 baskı yapmış, sonuncusu 2008'de… Bir daha basan eden olmamış. Konuyla ilgili aynı zamanda yayıncı da olan, Kırmızı Kedi'nin Yayın Yönetmeni İlknur Özdemir'i aradım. "Evet, ne yazık ki Türkiye'de Günter Grass okunmuyor" diye durumu özetledi.

Türkçede Grass'ın sekiz kitabı var. İçlerinde sadece en eskisi olan Dişi Fare'nin yeni baskısı mevcut. O da artık pek faal olmayan, eski kitaplarının yeni baskılarını yapan Cem Yayınları'ndan çıkmış. Neyse ki Cem Yayınları kitabın telifini almış, 2013'de yeni baskısını yapmış da bugün Türkiyeli okurlar numunelik de olsa okuyacak bir Günter Gras bulabiliyorlar. Onun dışında, Günter Grass Türkiye'de çoktan unutulmuş bir yazarmış meğer.

Umarım birileri şimdi harekete geçip, Grass'ın Türkçede tekrar basılmasını sağlar. Belki bir kahraman yayıncı, belki bir kurum, belki bizzat Almanlar; mesela Goethe Enstitüsü... Kim olursa olsun, Günter Grass Türkçede olsun; çünkü bunu her açıdan hak ediyor.

Erişim: http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cem-erciyes/teneke-trampeti-nasil-okuyacagiz-1336740/

Filmden

Hikayem ben doğmadan önce başlıyor.

Daha zavallı annem henüz doğmamışken genç ve masum bir kadın olan büyükannem Anna Bronski büyük eteğiyle bir patates tarlasının kenarında oturuyordu.

1899 senesinde, Kasubya'daydı.

Bir şeylerde kımıldayıp, zıplıyordu.

Lütfen.

Buradan biri geçti mi?

Koljaiczek diye biri?

– Bir kundakçı.

– Kısa boylu, yapılı birisi.

Onu gördüm.

Arkasından şeytan kovalıyormuş gibi koşuyordu.

Nereye?

İnanamıyorum.

Bissau'ya doğru gitmiş olmalı.

Eğer burada değilse mutlaka orada olmalı.

Yağmurda başladı.

– Çık dışarı, Koljaiczek.

– Adım Joseph.

Büyükbabam bir kundakçıydı, uslanmaz bir kundakçı.

Batı Prusya'da Leh milliyetçiliğini tutuşturmak için yeteri kadar kereste fabrikası vardı.

Joseph ve Anna salcıların arasında neredeyse bir yıl kadar barındılar.

Polislerin büyükbabamın izini bulmaları bu yüzden zor olmuştu.

Koljaiczek suya daldıktan sonra, bir daha hiç görünmedi.

Bazıları boğulduğunu söyledi.

Bazıları da Amerika'ya kaçtığını ve Chicago'da, Joe Colchic adıyla bir milyoner olduğunu.

Dediklerine göre servetini, kereste kibrit üretimi ve yangın sigortası poliçelerinden kazanmış.

Ama büyükannem yıllarını büyük eteğiyle oturup ne bulursa pazarda satarak geçirdi.

Kazlar, ne çok şişman ne çok zayıf!

Ve yaşlandı.

1. Dünya Savaşı başladı.

Elinde kaz yerine sadece şalgam kalmıştım.

Şalgam isteyen!

Zavall annem de oldukça büyümüştü ve kuzeni Jan için endişeliydi.

Jan savaşa çağrılmıştı ama o annemin yanında kalmak istiyordu.

– İsim?

– Jan Bronski.

– Doğum tarihi?

– 1898 Öksür.

Ne göt var, ne göbek, böyle çelimsize yok gerek!

Jan ilk defa, annemin kollarındaydı ve bir daha birbirine bu kadar mesut sarıldıklarını hiç sanmıyorum.

Bu savaş ortamındaki romantizm sorunsuz gidiyordu ta ki Bay Matzerath ortaya çıkana kadar.

Alfred Matzerath Ren yöresinden gelen neşeli biriydi.

Bütün hemşireler ona aşıktı.

Ne dedi?

Doğuştan bir aşçı olduğunuzu, Bay Matzerath.

Duygularınızı çorbanızın içine katmışsınız.

Savaş sonunda bitmişti.

Danzig bağımsızlığını ilan etti.

Polonyalılar kendi postanlerine sahip olmuştu ve pul koleksiyoncusu Jan burada çalışıyordu.

Ve Alfred Matzerath, Danzig'te kalmıştı.

Biz Kaşubyalılar hep buradaydık.

Polonyalılardan ve tabi ki Alman'lardan çok önce Artık barıştayız, Jan.

Almanlar, Polonyalılar, Kaşubyalılar birlikte barış içinde yaşıyoruz.

– Bilemiyorum.

– Göreceksin.

Bu iki adam, ikisi farklı tipler, ama anneme besledikleri duyguyla, arkadaş oldular ve bu üçlemeden Oskar, yani ben dünyaya geldim.

Güneş, Başak burcundaydı.

Neptün onuncu evdeydi ve Oskar'ı merak ve hayal kırıklığı arasında bir yere sürüklüyordu.

Ikın, ıkın.

Ikın ıkınabildiğin kadar!

Lkın!

Geliyor!

Bu dünyanın ışığını ilk kez 60 watt'lık bir ampul biçiminde gördüm.

Alfred, bir oğlan!

Oğlan olacağını biliyordum.

Bazen bir kız olacağını söylesem bile.

Çok sıcak değil.

Ağlayarak ve mavi-kırmızı renkte bir yenidoğan taklidi yaparak ebeveynlerimin ilk andaki sözlerine dikkatle kulak kabarttım.

Artık ne için kölelik yaptığımız belli oldu.

Küçük Oskar üç yaşına geldiğinde, teneke bir trampeti olacak.

Sadece bu teneke trampet sözü beni anne rahmine dönme isteğimden vazgeçirmişti.

Bu arada ebe kordonumu kesmişti.

Yapılacak bir şey yoktu.

Üçüncü yaş günüme kadar zor beklemiştim.

Bizi kim evlendirdi, söyle bana?

Bizi şakrakkuşu evlendirdi.

Bağlı olduğumuz katedralde.

Sen miydin, Oskar?

Biraz daha kek ister misin?

Ağzın kirlenmiş.

- Bir yudum daha büyükanne?

- Evet.

Vücudumuzu nasıl sertleştireceğimizi öğrenmemiz gerekiyor.

Ben hep bunu söylüyorum.

Esas olan tedavüldeki paranın istikrarı.

Ve kadehinin içindeki!

İçelim, emekli maaşına ve ucuz tomarlara.

- Gençliğe!

– Ve güzel olan her şeye!

Gençlik, güzelliktir!

O zaman size Lina diyeceğim.

Bir daha bu kadar genç olmayacağız.

Tatlı bülbül, gece boyunca aşk şarkısını söyledi.

Aşk, ah aşk, cennetten yukarıda gelen.

Jan, kartları getir.

Bunlar çamaşırhaneye gidebilir.

Birkaç bardak yıkayacağım.

12 Eylül 1927 Gelecek yıl daha büyüyeceksin.

Ve daha sonra benim kadar büyük olacaksın.

Yolu açın!

Bardaklar.

Böylece şişeden içmen gerekmeyecek.

– Oynuyor musunuz, Bay Scheffler?

– Hayır, hayır.

– Yatacağım birazdan.

– Hep yorgundur zaten.

Bir fırıncıyla evlenmemeliydin.

Oskar, büyükanne eteğinin altına birini kabul etmeyeli uzun zaman oldu.

Hadi birkaç el oynayalım.

– Bunu anladın mı, Lina?

– Anlamadım.

Valeler neredeymiş bir bakalım.

Hey kuzen, sendeki karolar bitti!

Kavga etmeyin de oynayın.

Bende iki karo var!

Nereden bilecektim ki?

O gün içinde büyüdüğüm dünyayı ve kendi geleceğimi görünce, buna bir son vermeye karar verdim.

Bundan sonra büyümeyecek ve daima üç yaşında, masallardaki gibi bir cüce olarak kalacaktım.

Merdivenlerden düşmüş!

Bir şeyler yapın!

Mahzen kapısı niye açıktı ki?

Alfred, bu senin hatan!

Kapıyı sen açık bıraktın!

Size bira taşıyordum.

Koş git bir doktor getir.

Sen!

Senin hatan!

Kapıyı açık bıraktın!

Oskar'ım benim.

Yavrum.

Nasıl olmuş bu böyle?

Bir kaç hafta dinlendikten sonra, Oskar yeniden ayağa kalkabilecek.

Sadece hafif bir sarsıntı.

Soğuk kompres yapmaya devam edin.

Düşüşüm tam bir başarıydı.

Bundan böyle senaryo, "Üçüncü yaş gününde küçük Oskar, merdivenlerden düştü.

Ciddi yaralanmadı ama bir daha hiç büyüyemedi. " olacaktı.

Yine şu trampet.

Çok kafa şişiriyor.

İşte, Oskar, eskisi gibi sağlam.

Evde çalma şunu!

Hem kırılmış zaten.

Keseceksin bir yerini.

- Kalıyor musun?

Mantar yiyoruz.

- Kusura bakmayın.

Postane zamanı.

Let me have that.

Yine kendine zarar verirsen, kabahat bende olacak yine.

See?

I told you so.

Şu trampeti bana verirsen ben de sana çikolata vereceğim.

- Bana ver, yenisini alırım.

– Hayır, Oskar istemiyor!

Pekala göreceğiz.

> Ve böylece sesimin öylesine yüksek perdeden çığlık atma yetisine sahip olduğunu keşfetmiştim.
> Kimse trampetimi elimden almaya cesaret edemezdi.
> Kırık cam şans getirir.
> Ne zaman trampetim elimden alınsa, çığlık atıyordum ve çığlık attığım zaman, değerli eşyalar kırılıyordu.

Zenci aşçı bugün burada mı?

Hayır!

Hayır!

Hayır!

Bazı şeyler değişecek!

Seni ucube!

İniyorum şimdi aşağıya!

Kimse tartışmaya bile cesaret etmez.

Ey güneşin muhteşem çağrısı Huş ağacının yaprağı ve büyüyen mısır, hepsi tabiat anadan ve her sabah görürüz onları.

Şu sıradışı patatese bir bakın.

Bu şişkin, bereketli et sonsuzca şekilden şekile girer ama yine de bozulmamış kalır.

Patatesi seviyorum çünkü benimle konuşuyor.

Evet bu yıl patatesler geçen seneden daha büyük.

– Ne yapıyorsun sen öyle?

> - Oskar yazmayı öğreniyor.
> Unut gitsin, Oskar.
> Klasikleri okuyup yazmayı asla öğrenmeyeceksin.
> **Sonsuz gerçeklerin tümü.**
> **Öl ve yaşa!**

Al, Oskar, kalpli senin için, okuldaki ilk günün için.

Günaydın.

Günaydın, çocuklar.

Benim adım Spollenhauer ve sizin öğretmeninizim.

Ve şimdi çocuklar, içinizden şarkı söyleyebilen var mı?

Sen Oskar'sın.

Hakkında çok şey duyduk.

Onu çok iyi çalıyormuşsun.

Doğru mu?

Bizim Oskar iyi bir trampetçi.

Ama şimdi şu trampeti bir kenara koyalım.

Uykusu gelmiştir.

Okuldan sonra, tekrar geri alabilirsin.

Sen yaramaz bir çocuksun Oskar.

Şimdi size ders programını okuyacağım.

Pazartesi: Yazma, Aritmatik, Okuma, Din.

Yazma Artimatik Oskar, kes şunu!

Religion.

Get out!

Tuhaf.

Çok tuhaf.

Kaç yaşında demiştiniz?

Altı, Doktor.

Inge, Oskar'ın giysilerini çıkar.

Merdivenlerden düşeli ne kadar oldu?

12 Eylül'de 3 yıl olacak.

Omurgasına tekrar baksak iyi olacak.

Hemen geri vereceğim birazdan.

Oskar, trampetini ben tutarım.

Gömleğinden kurtulamazsın bu şekilde.

Oskar, uslu durmazsan, doktor seni iyileştiremez.

Hadi, evladım.

Ver trampeti.

Hayret verici.

Bu ses inanılmaz Tıp dergisi için bunun hakkında bir makale yazmalıyım.

Eğer izniniz olursa, Bayan Matzerath.

Hayret verici.

Gerçekten hayret verici.

Bu yerel fenomenin yıkıcı gücünün akla getirdikleri arasında küçük Oskar Matzerath'ın alt gırtlağındaki alışılmışın dışında meydana gelen oluşum sayılabilir.

Peki ya bunu ses tellerinin fazladan gelişimi varsayımının dışında bırakabilir miyiz?"

Bir tıp dergisinde!

Peki doktor neden büyümediğini söylemiş mi?

Neden büyüyemediğini Oskar'a sormalısın.

O çocuk benim olduğu kadar senin de çocuğun.

Ya değilse!

Mahzen kapısını açık bırakan kimdi, sen mi, ben mi?

Bakın gölette ne buldum!

İki tane kurbağa!

What are you doing, Tom Thumb?

Hala yüzüyorlar.

Oskar'a çorbayı tattıralım!

Hayır, Oskar istemiyor!

Senin sıran.

Beğeneceksin.

Tadı güzel, değil mi?

Dar sokak ve arka bahçesi beni bunaltmıştı.

Annemle veya tek başıma şehire gitmek ve çorba aşçılarının zulmünden kaçmak için her türlü boşluğu ve fırsatı kollamaktaydım.

Trampetin patlamış.

Tamir etmemi ister misin?

Hayır, yenisini alacak zaten.

Saygılar hanımefendi.

– İyi günler, Oskar.

– İyi günler, Jan amca.

İyi eğlenceler.

Sen de geliyor musun?

Şimdi sizden ayrılmak gerekiyor.

Yapacak bir kaç işim var.

Bu senin trampetin için, Oskar.

Yeterli mi?

İyi günler, Bay Markus.

Kimi görüyorum?

Yeni bir trampet isteyen Oskar.

Evet Bay Markus, yine.

Oskar gerçek bir trampetçi.

Asla günlerden ne olduğunu bilmiyorum, sizin buraya geldiğiniz zaman hariç sonra hislerim bana bugünün Perşembe olduğunu söylüyor.

Elleriniz öyle güzel ki.

Ağırlığınca altına bedel.

Oskar, oradaki kutuyu bana uzatır mısın?

Bakın, Bayan Matzerath.

Şık ipek çoraplar.

Saf ipekten.

İyi kalite.

Sizin için üç çift.

Çok yakışacaktır, üstelik çok ucuza.

Benim için çok pahalı.

Belki sonra, Markus.

Neden bugün olmasın?

Yarım guldene size bırakırım.

O kadar ucuz mu?

Hayır, Markus, bedavaya vermek gibi olur bu.

Alın lütfen ve düşünmeyin.

Şimdide, Oskar.

Küçük prens için ne yapabilirim?

Yeni bir trampet mi?

Git ve al bir tane.

Nerede olduklarını biliyorsun.

Bak Oskar ne kadar mutlu oldu.

Bay Markus, küçük Oskar sizde yarım saatliğine kalabilir mi?

Bazı önemli işlerim var da.

Gözümün bebeği gibi bakarım ben ona, siz hiç merak etmeyin.

Siz önemli işinizi yaparken, küçük prens benimle kalacak her Perşembe olduğu gibi.

Sokağı trafiğe kapatacağız.

Danzig ezelden beri Alman kenti olmuştur.

Koridor, Alman olmuştur.

Tüm bu insanlar kültürel gelişmelerini Alman halkına borçludur.

Alman halkı olmasaydı, tüm bu doğu bölgeleri barbarlığa yenileceklerdi.

Gezintiniz nasıl geçti?

İyi miydi?

İyi değilmiş.

Bizim evimizden başka her yerde Führer konuşuyor.

Chapolino, yardım et!

Hastalığa yakalandım!

Ben kuş beyinli oldum!

Ve şimdi, bayanlar baylar, Bebra ve cüceleri.

Chapolino, içki kokuyorum.

Artık büyümemeyi seçenler üç yaş sınırına kadar geldi ha!

Adım Bebra. Babası XIV. Louis olan Prens Eugene'in doğrudan soyundan gelen ve iddia edildiği gibi pek te Savoyard olmayan. Onuncu yaş günümde büyümem durdu.

Geç oldu ama fark etmez Söyle bana, sevgili Oskar, şimdi 14 ya da 15 yaşında olmalısın.

On iki buçuk.

Olamaz!

Peki ya sence ben kaç yaşındayım?

Otuz beş.

Biraz pohpohçusun genç dostum.

Otuz beş uzun zaman önceydi.

Ağustos'ta 53 olacağım.

Büyükbaban olabilirdim.

Sen de mi bir sanatçısın?

Pek sayılmaz Gördüğün gibi, sanatçılık potansiyelim olduğunu iddia edebilirim.

Bize katılmalısın.

Mutlaka!

Bilirsiniz, Bay Bebra Doğrusunu söylemek gerekirse, seyircilerin arasında olmayı ve mütevazi sanatımın bir sır olarak kalmasını yeğlerim.

Sevgili Oskar.

> Deneyimli bir meslektaşın olarak bana güvenmelisin.
> Bizim yerimiz asla seyircilerin arası olmamalı.
> **Biz sanatımızı icra etmeli ve kontrolü ele almalıyız.**
> **Aksi halde başkaları bizim kontrolümüzü ele alır.**
> Ve o "Başkaları" gelmek üzere.

Panayır yerlerini ele geçirecekler, meşaleli geçit törenlerini sahneye koyacaklar platformlardan mağlubiyetimizin hikayesini anlatıp duracaklar.

Seni arıyorlar, sevgili arkadaşım.

Ama bir gün yine karşılacağız.

Birbirimizi kaybetmek için fazla küçüğüz.

İyi günler.

Geliyorlar.

Bir radyo!

Teşşekkür ederim, Jan amca.

Hepinize iyi pazarlar.

Bu ayakkabı tozlukları da düşüp duruyorlar!

- Benim bot almam lazım.

- Çok pahalılar.

En azından deriden tozluklar olsa.

Nasıl görünüyorum?

- Gösteriye mi gidiyorsun?

- Evet, panayır yerinde.

Kitlesel bir miting.

Gauleiter Löbsack konuşma yapacak.

Nasıl konuştuğunu bilirsin.

Size söylüyorum, bu günler tarihi günler.

Öylece kenarda duramazsın, bize katılmalısın.

Danzig Sentinel'i okumalısın.

Polonya'nın tarafını tutman delilik.

Sana hep söylüyorum oysa ki.

- Ben bir Polonyalıyım.

- Bunu iyice düşün.

Şemsiyeni al.

Yağmur yağacak gibi.

Bu üniformayla, şemsiye mi?

Güveç ocakta pişiyor.

20 dakikada pişmiş olur.

Gitmeden önce yemeyecek misin?

Vakit yok.

Görev, görevdir.

İçki, içkidir.

Sevgili yurttaşlarım from Danzig and Langfuhr Danzig'ten ve Langfuhr'dan, Ohra'dan, Schidlitz'den, Prusya'dan deresinden tepesinden olmak üzere.

Hepinizi tanıyor ve bağrıma basıyorum.

Bir temennimiz var utanç verici anlaşmanın bizi Alman anavatanımızdan ayırdığından beri.

Anavatanımıza yani yuvamıza geri dönmektir!

Bize böylesine cömertlik derecesinde zorla kabul ettirilen bu Özgür Ülke'nin anlamı nedir?

Bunun anlamı sahillerimizin Polonyalılarla kaynıyor olması demek.

Ve dahası, aziz şehrimizin orta yerinde, Polonyalı bir postane kondurdular.

Olmasa da olur tarzından bir hediye.

Biz Almanların Lehler daha mektup yazmak nedir bilmezlerken postaneleri vardı.

Onlara yazmayı biz öğrettik!

Ve şimdi, sevgili yoldaşlar Führer'in bize selam yollamak için gönderdiği Anavatandan gelen konuğumuza hoş geldin diyelim.

Parti yoldaşı Albert Forster şu anda alana teşrif etmişlerdir.

Yağmur başlıyor.

Ayakkabıma kum girdi.

Oskar, gel.

O elbise paçavrasıyla avlanılabiliyor mu?

Evet tabi, avlanılıyor.

Canlı balık mı, yoksa eski ayakkabılar mı?

Bir görelim bakalım, belki bir şeyler tutmuşuzdur.

Çuvalı getir.

Sen bunlara şişman mı diyorsun?

Onları bir görmeliydin Jutland savaşından sonra biz ve İngilizler.

Savaştan sonra, kalınlıkları bu kalınlıktaydı.

İşte yıllar sonra bu kalınlıktalar.

Benden 1. 50 istedi, ben 1 gulden verdim.

Yılan balıklarına dokunmamı bekleme benden, Alfred.

Sızlanmayı bırak.

Bir daha asla balık yemeyeceğim.

Özellikle şu yılan balıklarını.

Şimdiye dek yedin durdun, üstelik nereden geldiklerini de biliyordun.

Kes şunu çalmayı!

Son kez söylüyorum!

Çocuğu rahat bırak, Alfred!

Mahzenin kapısını kim açık bıraktı?

Otur şu masaya.

Görelim bakalım lezzetli mi değil mi.

Kim yiyor görelim.

Dereotu soslu, defne yapraklı limon kabuklu taze yılan balığı.

İstemiyorsa yemeye zorlama onu.

- Sen bu işe karışma.

- Bırak istediğini yapsın.

Bu yılan balıklarına iyi para ödedim.

Bir deneyin.

İyice temizlenip yıkandılar.

Safra kesesiz.

Hafif, sağlıklı karaciğer ve taze.

Bütün mide bulandırıcı kısımlarını ayıkladım.

Oskar, otur.

Mutfakta saatlerce uğraştım.

Başkaları yılan balıklarımı yemekten mutlu olurdu.

– Ne yapacağımı bilmiyorum!

– Alfred, sakin ol.

Artık onunla konuşamıyorum kuzen.

Kadınlar daha duyarlı olurlar.

Onunla sen konuş.

Sakinleşsin yeter ki.

Tekrardan ısıtsa mıydım acaba?

Hayır, Bronski'yle bu işe girişme.

Polonya Postanesi ile bir olarak yanlış tarafa katılmış oldu.

Lehlere gitme, Almanlara katıl.

Bugün olmasa yarın kazanacaklar.

Almanların geldiğini ve Leh Bronski'yle basıldığını bir düşünsene.

Bayan Agnes, bu hiç hoş olmaz.

Neden Matzerath'a geri dönmüyorsun?

Ya da, beni onurlandıracaksanız, benim yani daha yeni vaftiz edilmiş olan Sigismund Markus'un üzerine oynayın.

Hayır, Markus.

Lütfen!

Almanlar gelmeden önce diğer herkesin yaptığı gibi Londra'ya gidebilirdik.

Bak.

O da burada.

Onu da beraberimizde Londra'ya götürürüz.

Orada bir prens gibi yaşar.

Teşşekkür ederim, Markus ama yapamam.

Bunun nedeni Bronski değil.

Bu çok iyi.

Bronski'den uzak dur, ve Matzerath'e sadık kal.

Hadi, çabuk ol.

> Çalamıyor musun yoksa çalmayacak mısın?
> Her şeyi yapamazsın.

Yaramaz!

Hem düşünce, hem sözlü, hem de hareket olarak günah işledim.

- Tek başına mı, yoksa başkalarıyla mı?

- Başka birisiyle.

- Nerede ve ne zaman?

- Perşembeleri, Tischlergasse'de.

Aman çocuğum, şu pis yer de mi?

Kendimi alamıyorum, Peder.

Deniyorum, ama yapamıyorum.

Sevgili Bayan Matzerath, ya bunun sonuçları.

Sonuçlar zaten burada, Peder.

Peder, ne yapacağım bu çocukla ben?

Küçük Oskar'ımı seviyorum ama 14 yaşını doldurdu bile.

Hep başı belada, ve şimdi de bu!

Dua edin, Bayan Matzerath, dua edin.

Oskar, kes şunu.

Yine balık!

Çok yiyor ve sonra midesinde tutamayınca şaşırıyor.

Tanrım, bu nasıl olabilir?

Üç haftadır.

Başta ringa ve sardunya, şimdi de ringa balığı turşusu.

Her şeyi denedim.

Ne yapacağımı bilemiyorum.

Neden beni daha önce çağırmadın?

Agnes, sorun ne söyle bana.

Biliyorsun balık sana pek iyi gelmez!

Partiye on muhafazakar yerine bir tek komünist katılsa bu Führer'i daha çok mutlu eder.

Kastettiğim yeni bir devrin başladığını zamanında çakamayıp sırf korkudan katılan şu tipler.

Yaşamak ya da ölmek istemiyor.

Bilmiyorum her şey çok fazla gelmeye başladı daha çok ve daha çok.

Bir zamanlar ben de böyle derdim, ama başardım.

Koljaiczek, yani baban kerestelerin altında kaybolduğunda ve bir daha geri gelmediğinde benim için kolay olduğunu mu sanıyorsun?

Ama en azından gitmişti!

Sen böyle söylüyorsun ve şimdi iki çocuğun var ama asla yeterli olmuyor.

Bu kadarı yeter, anne!

Hamilesin!

Tamam.

Ne zaman odanız yetmeyecek.

Ne zaman doğacak?

Asla!

Asla doğmayacak!

Nereden bilebilirdim ki!

Ona yardım et.

Çocuğu neden istemiyorsun?

Kimden olduğu hiç farketmez.

Burada trompet çalınmaz.

Git o zımbırtıyı arkadaşlarınla üfle.

Yakında üflemek için fazla şansın olmayacak.

Nazi domuzu!

Kızıl domuz!

Sen burada ne arıyorsun?

Sana burada ne arıyorsun dedim?

Ne olduğunu bilmek ister misin?

Yahudi!

Küçük Oskar.

Tıpkı senin gibi vaftiz edilmiş olan Markus'a ne yaptıklarını görüyor musun?

Trampetin mi bozuldu?

Beni görmeye gel.

Yeni bir trampet alırsın.

Ne güzel bir gün!
Herşeyin çok ucuz olduğu bir yere gitti o.
Güzel bir gün, ne demezsin, Schugger Leo.
Unutulmaz bir gün.
- Ben de Tanrıyı gördüm.
- Tanrıyı mı gördün?

Tanrı'yı gördün mü?

Az önce geçti, acelesi vardı.

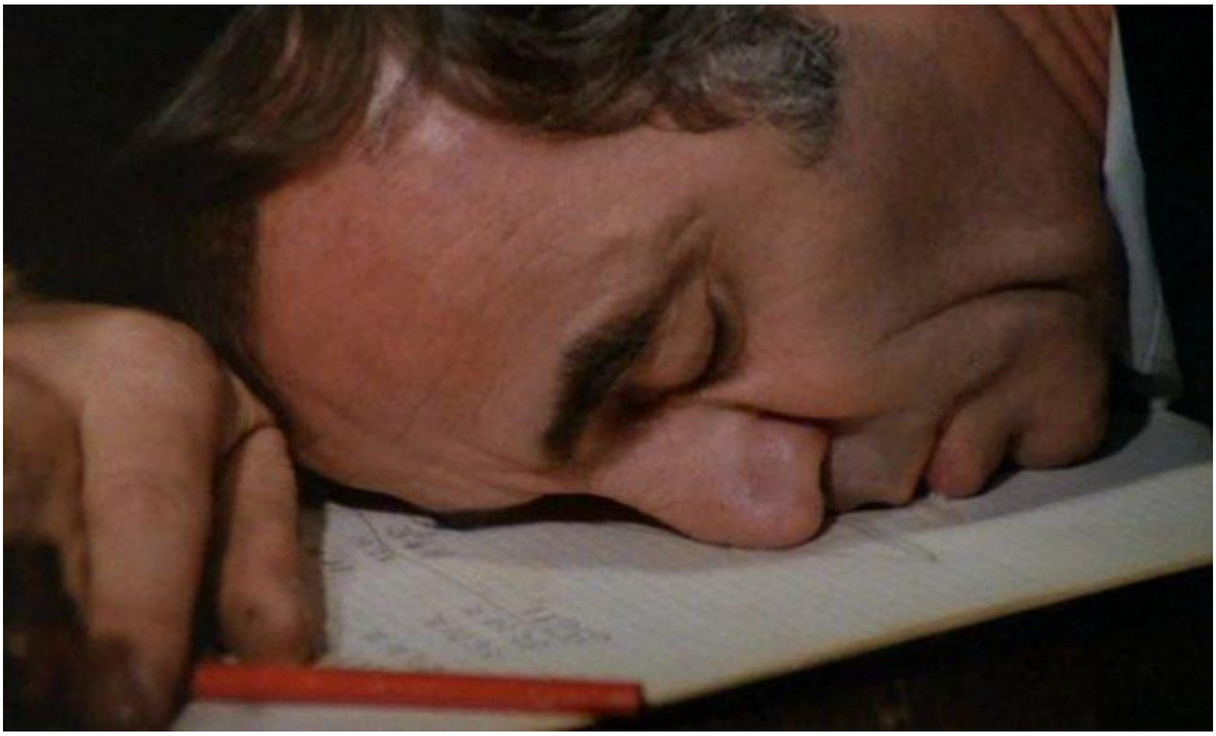
Bir zamanlar Oskar adında bir trampetçi vardı.

Çok fazla balık yiyen zavallı annesini kaybetmişti.

Bir zamanlar Noel Baba'ya inanan saf insanlar vardı.

Ancak Noel Baba sandıkları şey aslında gaz adamdı!
Bir zamanlar bir oyuncak tüccarı vardı Adı Sigismund Markus'tu ve kırmızı-beyaz vernikli teneke trampetler satardı.
Bir zamanlar bir trampetçi vardı.
Adı Oskar'dı.
Bir zamanlar adı Markus olan bir oyuncak tüccarı vardı ve dünyadaki tüm oyuncakları yanında götürdü.

Polonya provakasyonu!

Führer'in sabrı taştı!

1 Eylül 1939 Sanırım tarih sizin için biraz tanıdık.

Bu, ikinci suçumu işlediğim tarihti.

Ben trampetçi Oskar, zavallı annemi mezara trampet çalarak yollamakla kalmadım.

Zavallı amcamı, ve tahminen babam olan, Jan Bronski'yi Polonya postanesine sürükleyerek, ölümüne neden oldum.

Buradan geçemezsin.

Bundan sonra burası yasak bölge.

- Kimseyi içeri alamıyorum.

- Kobyella'yı görmek istiyoruz.

O bir Polonyalı, durdurun onu!

Tam zamanında.

Dr. Michon'dan silah al.

Hep en sonuncusun zaten.

Al şu tüfeği, miğfer ve cephane de şu karşıda.

- Burada ne arıyorsun sen?

- Kobyella, trampeti tamir et.

Kobyella'nın şimdi senin için vakti yok.

Bronski, delirdin mi sen?

Çocuğu güvenli bir yere götür.

Oskar, git ve bir yere saklan.

Ben burada kalmalıyım.

1 Eylül'de Alman toprakları işgal edilmiştir.

Dün gece, ilk kez olarak, Polonyalılar, Alman topraklarında Alman askerlerine ateş açmışlardır.

Bu sabah 5:45'ten itibaren bu ateşe karşılık verilmeye başlanmıştır.

Artık bundan sonra, bombaya bombayla karşılık verilecektir.

– Jan amca nerede?

– İn aşağı, çabuk!

Jan, trampet!

Oskar, siper al!

Kendini koru.

Burada kalamazsın, Oskar.

Kobyella, pes etme.

Seni bağlayacağım.

O zaman devrilip durmazsın.

Sıra ben de mi?

Bir oyunla, iki kontra, üç terzi dört tane de sinek.

Bu da 48 eder, veya 12 fenik.

Pes etme.

Oyunbozanlık yapma.

Yalnız başıma oynayamam.

Toparla kendini.

Kobyella, lütfen!

Büyük el var bende.

Teslim oluyoruz.

Ateş etmeyin!

Kalkın, dışarı çıkın!

Bütün sinemalarda gösterilecek bir haber bülteni için bizi filme aldılar.

Oskar'ın Danzig'teki Polonya postanesinde yaşadığı deneyim tarihe 2.

Dünya Savaşı'nın ilk çatışması olarak geçti.

Danzig Hansiyatik Özgür ülkesi daha büyük olan Alman Anavatanı ile kendisine has tuğla Gotiğinin birliğini kutladı.

Oskar, bu hayatındaki büyük bir an.

Her şeyi gördüğünden emin ol.

Anlatacak hikayelerin olacak.

Sanırım bana bakarsa bayılacağım!

Jan Bronski'yi vurdular mı?

> Bütün kovanları topladılar.
> Bir tanesi hariç.
> Her zaman bir tane unuturlar.

Bu Maria.

Senin yanında çalışmak istiyor.

Müşteriler için birine ihtiyacın olduğunu söylemiştin.

Bu iş böyle devam edemez.

Hem Oskar'a da bakar.

Zerafet dolu Meryem'e selam olsun.

Tanrı seninledir.

Tanrım bize Sadakat bahşet.

Ve beni cennetine götür.

Tuvaletini yaptın mı?

Sana bir şey çalayım mı?

"Meryem, Adanmışlığım.

" Git!

Daha önceki deli gibi tutkularımı saymazsak, Maria ilk aşkımdı.

- Maria, kaç yaşındasın sen?

- 16 yaşıma yeni girdim.

Ben de.

İnanmıyorum.

Aşk günah olabilir mi?

Öyle olsaydı bile, umurumda olmazdı.

Maria, vanilya kokuyordu.

Neden acaba?

Kendini bitki köküyle ovuyor muydu ya da ucuz bir parfüm müydü?

Oskar bunu öğrenmeyi kafasına koymuştu.

Ne yapıyorsun sen öyle?

Seni küçük şeytan.

Bir şey bilmeden harekete geçiyorsun.

– Geç mi geleceksin?

– Olabilir.

Kutlayacak çok zafer var.

Sen Maria ile yatabilirsin.

Oskar için yatakta çok boş yer var.

Ne de olsa bücür.

Çabuk Oskar, yatağa.

Çok mutlu.

İyi geceler.

Sekize çeyrek var.

Birazcık daha, Alfred.

Ama dikkatli ol.

Dikkatli oluyorum.

Neredeyse.

Biraz daha ama dikkatli ol.

Dikkatli oluyorum.

– Sen ne yapıyorsun?

– Alfred yapma!

Kes şunu!

Dikkatsiz olmamana çocuk ne yapsın?

Kim "Birazcık daha" diyordun?

Sen! Dedim ki, "Neredeyse oluyor" ama bir türlü olmadı.

Siz kadınlara asla yetmez zaten.

Gir, çık ve bitti.

Bu kadar mı?

Git başkasını bul o zaman.

Benim zilimi öyle çabucak çalamazsın, ve buna hiç dikkat etmiyorsun.

Zırlamayı keser misin?

O zaman git parti yoldaşlarının yanına dön.

Görüldüğü üzere değişikliğe ihtiyacım var.

Tüm bu kadın saçmalıkları!

Senin gibi bir grup erken boşalanlar.

Defol git!

Eğer çok azdıysan git kendine bir savaş esiri bul.

Belki o seni tatmin edebilir.

Benim için aşk hayvani davranışlardan daha fazlası anlamına gelir.

Bir dahaki sefere iskambil oynayacağım o zaman ne beklediğimi bilirim böylece.

Seni küçük iğrenç cüce!

Kafadan kontak bücür!

Seni tımarhanelik, lanet domuz!

Öyle demek istemedim, Oskar Artık kendi odan olacak.

Yakında 17'sine basacak.

Doğuda iyi iş çıkarıyorlar.

Leningrad bir gün düşecektir.

Kiev petrolden dolayı daha önemli.

1915'te, benim savaşta olduğum yıllardan çok daha iyi.

Ana yer Moskova.

Alfred, eti kes.

Eğer büyükanne olmasaydı Evet, Kaşubyalılar hala işe yarıyorlar.

Keşke orada olabilseydim!

Ama bana evde ihtiyaç duyuluyor.

Führer Moskova'nın yok edilmesi gerektiğini bilir aksi halde o insanları beslememiz gerekecek.

Herbert'ımı cepheye yolladılar savaşması için.

Disipinli tabur.

Aç bırakalım onları,.

bu savaşı bitirecektir.

Göğüs mü, bacak mı?

Ben bacak alayım.

Çok güzel ve sulu oldu.

Avrupalı uluslar bizim tarafımızda Cesur Finliler.

Adaçaysız kaz eti olmaz!

- Macarlar, Rumenler

– Oskar, ne şahane ziyafet ama.

Denizden de saldırıyoruz.

Yelken açıyoruz.

Kaz yemiyor musun, Greff?

Et yemediğimi biliyorsun.

Artık küçük bir kardeşin var, Oskar.

Büyüdüğünde onunla oyunlar oynayabilirsin.

Kasabın oğlu öldürülmüş.

Demir Haç nişanı almış Birinci sınıf.

İkinci sınıf!

Öyle ya da böyle, o öldü.

Kurt oğlum,.

sen hâlâ benim oğlumsun.

Üç yaşına geldiğinde sana bir trampet vereceğim.

Ve eğer büyümek istemezsen sana nasıl yapıldığını göstereceğim.

İçeri gir, Oskar.

Çok soğuk, donacaksın.

Gelmiyor musun?

Biraz daha yaklaş, Oskar.

Sıcacık yatağa gir.

Burası soğuk yeteri kadar ısınmıyor.

Acele et.

Greff bedenini dinçleştirmek istiyor.

Genç ve taze bedenleri seviyor.

Ama kızlardan çok erkeklerden hoşlanıyor.

– Dondum.

– Bir izci asla üşümez.

Help!

Sevgili Oskar!

Seni tekrar gördüğüm için çok memnun oldum.

Birbirimizi kaybetmek için fazla küçüğüz dememiş miydim?

Harika, hiç büyümemişsin.

Seni tanıştırayım.

Oskar, camları sesiyle un ufak eden eski bir dost.

Bayan Roswitha Ragunà muhteşem akıl okuyucu, cephedeki askerlerin ve ilerleyen yaşımın neşe kaynağı.

Farkındayım, beni böyle görmek şaşırttı seni,.

ama Propaganda Bakanlığı özel davetle ülkenin en üst düzey liderlerinin huzuruna çıkmamızı rica etti.

Lanet siyaset!

Ve şimdi de askerlere katıldık.

Oskar'dan bir hediye.

Teşekkürler, Oskar.

Çok yeteneklisin.

Neden bize katılmıyorsun?

Evet, katıl bize, genç adam.

Trampetini çal, sesinle şampanya bardaklarını ve ampulleri parçalarına ayır.

Fransa'nın Paris şehrinde görevli Alman askeri sana minnettar olacaktır.

Paris'i biliyor musun?

You see?

Paris'in sevgili kurşun askerleri.

Bebra'nın Ön Cephe Kumpanyası sizin için oynayacak ve söyleyecek savaşı kazanmanıza destek olacak!

Fransa'da ilk defa!

Bulvarda ilk defa!

Aklından neler geçiyor, Oskar?

Büyükannemin etekleri.

Ve şimdi, bayanlar baylar, Fransa'da ilk defa olmak üzere, programımıza katılan bir konuğumuz var.

Gizli silahı olan bir adam hakkında çok şey duyduğumuz.

Trampetçi Oskar!

Cam parçalayıcı Oskar!

Mazel tov.

Ve şimdi, Sinyorina Raguna,.

bize söyler misin buradaki bay ve bayanların huzurunda Teğmen Herzog'un kesin doğum tarihini?

11 Nisan 1915 Bremen'de.

Bu doğru.

Doğum yeri de doğru.

Geleceği görebilen Sinyorina Ragunà'ya büyük bir alkış.

Ona şampanya getirdiklerini görüyorum.

Ama korkarım asla içemeyeceksiniz.

Hep beraber!

Hiç korkma,.

sana bir şey olmayacak.

Küçük erkeğim benim.

Bir onbaşı, beş er!

Rapor edecek bir şey yok!

Rahat, Onbaşı.

Görüyorsunuz, rapor edecek bir şey yok.

Buradaki alışılmış hikaye.

Ama hala gelgit oluyor, Doğanın bize uzattığı yardım eli.

Adamlarımızı meşgul eden şey de bu.

Bu yüzden barikat kurmaya devam ediyoruz.

Betona güvenebilir misiniz?

Aslına bakarsanız hiçbir şeye pek güvenmiyoruz.

Ama hala beton döküyorsunuz.

Oskar, deniz ne kadar güzel.

Ne güzel bir piknik.

- Çabuk, kurt gibi acıktım.

- Doğanın bize armağanı.

Gerçek Macar salamı.

Harika!

Hollanda çikolatası!

And now, dive in.

Dig in, my friends.

Cape Town'dan gelen reçelle başlayabilir miyiz?

Havyar, tabi ki.

Stalingrad'dan kurtarılmış.

Amerikalılar geliyor.

Oskar, kahve içmeden gidemem!

Roswitha, gitmeliyiz.

Kahve, lütfen.

Roswitha, kaç yaşındaydın bilmiyorum.

Tek bildiğim tarçın ve hindistancevizi koktuğun.

Erkeklerin kalbinden geçenleri görebiliyordun ama kendi kalbindekileri göremiyordun.

Sevgili Oskar biz cüceler ve palyaçolar, devler için dökülen betonun üzerinde dans etmemeliydik.

Pekala Oskar, hoşça kal.

Bu Oskar.

Kurt, Oskar doğum günün için geri döndü.

Kardeşin bugün üç yaşına giriyor.

Sana bir hediye getirdim.

Bu üniforma ne böyle?

Nerelerdeydin?

Her yeri aradık.

Polis seni her yerde deli gibi aradı ve seni ortadan kaldırmadığımıza yemin etmek zorunda kaldık.

Neyse, şimdi buradasın.

Beethoven bir dahiymiş.

Kapat şunu.

Her şey bitti.

Kesin zafer.

Alfred, parti rozetini kaybet ortalıktan.

Ivan her an buraya gelebilir.

Pateteslerin altına göm.

Acele et!

Daha pençe çakılacak ayakkabılarım var.

- Eli dışarı çıktı.

- Artık önemi yok sanırım.

Baba, oğul ve kutsal ruh adına Kurt, bırak artık taş atıp durmayı.

Yapsam mı, yapmasam mı?

Neredeyse 21 yaşındasın, Oskar.

Yapsan mı, yoksa yapmasan mı?

Artık bir yetimsin, Oskar.

Büyüsem iyi olur, büyümeliyim.

Büyüyeceğim!

Yaptığını gördün mü, Kurt?

O artık büyüyor.
O büyüyor.
Tanrı'yı gördüm!
Görün nasıl büyüdüğünü!
Tam bir Kaşubyalı gibi, Oskar.
Kafalarımız darbeler için yapılmış.
Ve şimdi batıya, daha iyi olan bir yere gidiyorsun ve büyükanne burada kalacak.
Çünkü Kaşubyalıları göç ettiremezsin.

Burada kalmalıyız ki diğer insanlar kafalarımıza vurabilsin.

Çünkü insanlarımız ne Polonyalı ne de gerçek birer Alman.

Ve onlar gerçekte her şeyi istiyorlar.

> **Acıyor mu canım?**
> **Umarım beynin sulanmamıştır.**
> **Üç yaşındayken merdivenlerden düştü, ve büyümesi durmuştu.**
> **Şimdiyse mezarın içine düştü ve yeniden büyümek istiyor.**
> **Büyükanne!**

ŞEYH ÖLDÜ

2 Ağustos 2016

Bir zamanlar bir şeyh varmış. Celâlli imiş derler. Celâlli melâlli, gam yok. Talebelerinin önünü çabuk açar, yetmiş yıllık işi yetmiş günde ikmâl eder, bir anda kuş yuvasından uçsun der gibi aceleciydi.

Talebelerde vefalı olan az olur derler, onunda yetiştirdikleri şeyhlerini birden beğenmez olmuşlar. Şöylenin böylenin olmazsa olmazında kalmışlar.

Şeyh, iyi adamdı, canımadamdı, onlara tuzak kurmazdı. Fakat talebeleri ona erken tuzak kurdular. Çünkü talebe yetişmek için girer bir yola, o da olmanın peşindedir. Olmak ve olmamak tercihinde, nefse hoş olanı bulmak fıtratından ayrılığı gözlemişlerdi.

Şeyhin öğretmediği bir ince yolu vardı. Onu yalnız o bilirdi. Öylede gerekliydi. Tabutunda saklı duranı kim bilirdi ki?

Talebeler olduk gölgesinde, kendi başlarına kaldılar. Ayrılmışlardı. Aldatan ayrılık değil, yolun çok geniş ve kolay oluşuydu. Bilmiyorlardı, bol gibi görünenin geleceği dardı, duymuş olsalar da unutmuşlardı..

Talebeler şeyhe ölmüş dediler. Ölmese de öldürmüş gibi.

Her şeyi öğrendik, o da uyuyor, fazla bildiği neydi ki? dediklerini şeyh duyardı, bir şey söylemezdi. Ancak bir gün şeyh ölmüş denilen sözle gitmişti. Nerde kaldı o güzel imalar, hoş sözler, göz önünde ayan, cahile saklı sırlar. Hepsi bitmiş birden tükenmişti. Kaldılar. Yalnız kaldılar. Onların yolu karardı. Sancıları arttı, dindirecek bir söz söyleyenleri de kalmamıştı.

İşin garip tarafı hayvanlar da ağladı. Eşekler bile "Şeyh öldü, şeyh öldü." dediler.

Bir daha gelir mi umuduyla bekleyenleri olsa da, şeyh bir ölüşle ölmüş idi.

Şeyh öldü.

Ebedi yaşayacakmış zannettikleri şeyh öldü.

Bitmeyen sonsuzlukta güller ve dikenlerle olsan, bülbülsüz bahçenin neşesi kalır mı?

Şeyh öldü.

Şeyhin hatırası tozlandı, külünü rüzgârlar savurdu. Gelmemiş gibi, kalmamış gibi.

Talebeler üzüldü. Belki buluruz. Bir başka şeyh diye, aramaya gittiler. Ne bulsunlar buldukları asıl şeyhlerinden kalmış ve çalınmış bir mirasın parçalarıydı. Tamı varken, olur mu parçalar ile idare etmek. Fırsat varken kaçırmak.

Şeyh öldü veya ölmedi, ne önemi var ki. Onlar şeyhin yolunda değillerdi.

Aradılar, bulmak için çok uğraştılar. Düşünüyorlardı, belki şeyh yerinde kuyusunda oturuyordu. Gitmeliydi. Ancak kuyu korkunç bir karanlık içindeydi. Yanına gitmek mi? Hangi cesaretle, önceden ışık vardı, yardımda. Şimdi ise hepsi kaybolup gitmişti. Öldü dedikleri şeyh ölmüş olsa belki daha iyiydi. Bu ayrılık ise ölümden beter idi. Geçekten şeyh ölmemişti. Ancak var mı, yok mu arasında bir yerdeydi.

Ağla sen, gül sen, değişen bir şey yok, şeyh durmuş, ölmüş çok mu önemliydi.

Herşey bir rüya.

Uyandığında dört duvar ve karşıda duran bir saat ve başı ağrıyan bir beden vardı. Talebe kalktı, pencereyi açtı. Düşündeki şeyh ölmüştü. Ötesindeki ise o şeyh duruyordu. Her zaman olduğu gibi bir daha gitmeyeceğim, gelmeyeceğim, diye karar verdiği canımadam gerçekten ölmüş müydü? Bir ses duyuyordu. Ötelerden gelen….

İhramcızâde İsmail Hakkı.

BAŞA DÖN

İBN SİNA'NIN ŞİMDİYE KADAR BİLİNMEYEN YENİ BİR AHLÂK RİSÂLESİ

İbn Sînâ'nın şimdiye kadar en az incelenen yanlarından birisi de ahlâka ilişkin görüşleridir. Genellikle onun ahlâk felsefesinin çok zayıf olduğu, hattâ bir küçük risâlesinin dışında ahlâk problemine ya hiç temâs etmediği veya irâde hürriyetinden sözederken kısa temâslarla yetindiği kabul edilir.

Ancak felsefenin tüm problemleriyle yakından ilgilenen İbn Sînâ gibi bir filozofun, ahlâk problemiyle ilgilenmemiş olması normal olmasa gerektir. Öyle sanıyoruz ki İbn Sînâ'mn ahlâkçı tarafı, onun diğer alanlardaki başarısıyla denk bir düzeyde olmadığı için genellikle araştırıcılar tarafından ihmâle uğramış ve bu nedenle de ahlâk alanında eser vermediği zannı büyük bir araştırıcı topluluğu tarafından tekrârlanıp durmuştur. Biz bu kanının gerçeği yansıtmadığını, İbn Sînâ'nın bu alandaki eserlerinden biri olarak aşağıda bir risalesi sunulmuştur.

AHLÂK RİSÂLESİ

Rahman, Rahîm olan Allah'ın adıyla.

O'nadır bağlılığımız ve güvenimiz

Hamd, aâlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsûstur. Salavât ise şeriat koyucuların en üstünü ve peygamberlerin sonuncusu Muhammed'in (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ve onun seçilmiş ailesiyle tertemiz ashâbının üzerinedir.

AMELİ HİKMET (Pratik Felsefe)

Amelî hikmet (el-Hikmetu'l-Ameliyye = La Sagesse Pratique):

nâtık (konuşan=düşünen) nefsin (l'Ame Raisonable) bir faziletidir (erdem = la Vertu). Hilekârlık (Hıbb) ile ahmaklığın (Beleh-Bülle) bir ortasıdır (Juste milieu). (Nefis) onunla ğazab (öfke) ve şehvet gücünü yönetir ve hareketlerini güzel davranışların (el-A'mâl = les Actions) ve eylemlerin (el-Efâl = Les Actes) gereğine göre değerlendirir.

Hilekârlık (el-Hibb= Trompeur) :

Nâtık nefsin bir durumudur ki şehvet ve ğazab gücünü gereğinden fazla hareket etmek üzere serbest bırakır. Bu:

öyle bir haldir ki insan onunla hîle ve hud'a sâhibi olur.

Ahmaklık (el-Bülle = la Sottise) :

Nâtık nefsin bir durumudur ki şehvet ve ğazab gücünün gereği kadar hareket etmesini kısar Bu anlama yavaşlığı, fiillerin ve davranışların (el-a'mâl) doğrusunu az bilmektir.

Yiğitlik (eş-Şecâ'a = le Courage) :

Öfkeye ilişkin nefsin bir faziletidir ki köpürme (et-tehevvür) ile korkaklığın (el-cübn) ortasıdır. Bu öfke gücünün kuvvetli olup, nâtık (güce) itâat etmesidir ki geri durmasını işâret ettiğinde o öne atılır.

Kızgınlık (et-Tehevvür = la Temârite) :

Öfkeye (el-Gadab = la Colere) ilişkin nefsin bir durumudur ki onunla hareket gereğinden fazla artar. Öyle ki geri durması gerektiğinde o, Öne atılır.

Korkaklık (el-Cubun = la Lachete) :

Öfkeye ilişkin (nefsin) bir hâlidir ki onunla hareketi gereğinden az olur. Öyle ki öne atılması gerktiğinde geri durur.

İffet (La Temperance) :

Şehvete ilişkin nefsin bir faziletidir. Açgözlülük (Şereh) ile şehvetin zayıflığı (Humûdu'ş-şehve) nın ortasıdır. Bu onun (Öfkeye ilişkin gücün) bir hâlidir ki nutka (ilişkin gücün) takdirine göre hareket ettirir.

Açgözlülük (eş-Şereh8=l'Avidite) : şehvete ilişkin (gücün) :

nâtık (gücün) ulaşılmasını engellediği aşırı zevklere istek duyacak, şekilde gereğinden fazla hareket etmesidir.

Şehvetin zayıflığı (Humûdu'ş-Şehve=le Relachment de l'appetit):

Şehvete ilişkin gücün, natık (gücün) eğilim gösterilmesini gerektirdiği şeye istek duymayacak şekilde, gereğinden az olmasıdır.

Adâlet (el-Adâle = la Justisse) :

Her üç nefsin durumudur ki bunu (güçleri), tek bir tertîb ile düzenler ve hepsi arasında bir uyum sağlar. Öyle ki bedenin organlarının uyum sağlaması gibi birbiriyle uyum sağlar. Adâlet yalnız bir nefse nisbet edilip diğerine edilmez değildir. Aksine o bütün nefislerin erdemi ve dengeliliğidir.

Haksızlık:

adâletin zıddıdır ve kötülüklerin (rezâil) tümüdür. Adâlet iki kötülüğün ortası değildir. Aksine onun birtek zıddı vardır. Zîrâ adâlet düzen (tertîb), haksızlık ise düzensizliktir. Ve ikisinin arasında bir orta (nokta) yoktur. Çünkü adâlet, gerekli olan sıraya göre üç nefsin arasını birleştirip uyum sağlayan bir durumdur.

Davranışlarda adâlet (Adâletu'l-Mu'âmele) :

Aldatma (el-ğabn) ile karşılıklı aldatma (et-teğâbun) arasında ortadır. Bu insanın muâmelesinde (davranışında=alış-verişinde) alması gerekeni alması ve vermesi gerekeni vermesidir.

Aldatma (el-ğabn =Tromper) :

İnsanın muâmele (sin)de, alması gerekmeyen şeyi almasıdır.

Birbirini aldatma (et-teğâbun):

(İnsanın) muamele (sin)de, vermesi gerekmeyen şeyi vermesidir.

HİKMETİN FAZİLETLERİ

Hikmetin faziletleri:

Akletme (Ta'akkul)-ki tedbîrin güzelliği adım alır-zihn, görüşün iyiliği ve zanmn doğruluğudur.

Akletme (et-ta'akkul= l'Intellection) ve akıllılık (el-Keys) :

Düşünmenin iyiliği (cevdetu'r-reviyye = Reflexion), değerli amaçların ve büyük iyiliklerin elde edilmesinde en doğru ve en üstün olam çıkarma isteğidir. Bu, bazan insana âit şeylerde

(tedbîr) olabileceği gibi, başkasına gösterdiği ev veya şehir yönetimi veya bir düşmana düşmanlık etmek gibi şeylere de âit olabilir. Kısacası önemli işlere vesîle olan tedbîr adı verilen her şeyde olur. Şâyet bu (husûs) değersiz işlerde olursa, akıllılık (el-keys) adı verilir.

Zihn (l'Esprit)=Cevdetu'z-Zihn=Zihnin iyiliği) :

Görüşlerin birbirine benzediği ve tartışma çıktığı sırada doğru hüküm verme gücüdür.

Görüşün iyiliği (Cevdetu'r-re'y) :

Bu, kullanıldığında beğenilen sonuçlara götüren sebeplere çabucak vâkıf olmaktır.

Zannın doğruluğu (Savâbu'z-Zann) :

Delillerden yardım istemeksizin (delillere baş vurmaksızın) gözlemlerin gerektirdiği şeye uygun düş (en tahmînler)dir.

HİLEKARLIĞIN KÖTÜLÜKLERİ:
Dehâ-Cerbeze

Dehâ (ed-Deha = l'Habilete) :

Sâhibinin iyilik sandığı, gerçekte ise iyilik olmayıp sadece büyük bir kazanç olan şeyin tam (olarak elde edilmesi) husûsunda en çok ulaşılabilen şeyi, en iyi şekilde çıkarma isteğidir.

Kurnazlık (el-Cerbeze= la Ruse) :

İyilik sanılan, gerçekte ise aşağılık bir kazanç olan şeyin tam (olarak elde edillmesi) husûsunda en çok ulaşılabilecek şeyi, en iyi şekilde çıkarma isteğidir. Dehâ ile cerbeze arasındaki fark sadece kazancın büyüklüğü ve küçüklüğü ile ilgilidir.

APTALLIĞIN (el-Büleh) ALTINDA YER ALAN KÖTÜLÜKLER:

Tecrübesizlik-ahmaklık-delilik

Tecrübesizlik (el-Ğimâre) :

Hayâl etme gücünün sağlıklı olmasıyla beraber pratik işlerde tecrübenin azlığıdır. Kimi zaman insan, bir şeyde tecrübesiz olurken başka bir şeyde tecrübesiz olmayabilir.

Ahmaklık (el-Humk = la Stupidite) :

Düşüncenin (reviyye) aranan amaca götürecek şeylerden-davranışlar bozuluncaya değin-sürekli kaçmasıdır. (Ahmaklık) bazan yaratılıştan olur ki tabîî ahmaklık adım alır ve bunun tedâvîsi yoktur. Bazan da beyinle ilgili hastalıklardan dolayı ârız olur ve bunun ilaçlarla izâlesi mümkün olur.

Delilik (el-Cünun = la Folie) :

Hayâl (gücünün) tercîh etmesi gerektiği şeylerde bozularak sürekli tercîh etmesi gerektiğinin aksine yönelmesidir.

Ahmaklıkla deliliğin arasındaki fark (şuradandır) :

Ahmakın tercîhi gereken şeyi hayâl etmesi (düşünmesi) sağlıklı ve bunu tutturmadaki kasdı doğrudur, ancak düşünce (gücünün) bozukluğunun, amacına doğru giderken (amacına) ulaşmasını engelleyecek şeylere (yanlışlara) düşürmektedir. Deliye gelince onun kasdedilen amaçları hayâl etmesi (düşünmesi) sağlıklı değildir. Bu nedenledir ki çoğu kez ahmak, ilk

görünüşte akıllı şeklindedir. Delilik bazan yaratılıştan olur ve tedâvî edilemez, bazan da ârızî olur ve tedâvî edilir.

YİĞİTLİĞİN FAZİLETLERİ

Kerem-gözü peklik-nefsin büyüklüğü-katlanma, hilm- sebât, -sevinç duymak-yüreklilik-vakâr.

Kerem (el-Kerem=la Magnificence=La noblesse de caractere) :

Büyüklenme (el-Bezah) iîe hasislik (en-Nezale) arasında ortadır. Bu, nefsin hoşluğu (Tîbu'n-nefs) ve değeri yüce, faydası büyük işlerde gereken harcamadır.

Gözüpeklik (en-Necde=Bravoure) :

ceâaret ile dönekliğin ortasıdır. Bu, kendine güven ve gerektiğinde korkmaksızm kendini ölüme salıvermektir.

Nefsin büyüklüğü (Kiberu'n-nefs=Grandeur de l'Ame) :

Şişinme (et-teneffuh) ile nefsin küçüklüğünün ortasıdır. Bu, öyle bir fazilettir ki insan -hakketmiş olmakla beraber-kendisini onunla değerli işlere ehil kılmaya muktedir olur. Bu fazilet, kerimlik ve düşüklükle ilgilidir. Nefsi büyük olan hakkettiği değerli işleri elde ettiğinde, kendisinin değerini ve önemini bildiğinden onu küçümser. Şâyet o, küçük işlere zorlanırsa veya aşağılık (kimselerden) bir değer elde ederse bunu da küçümser. Şansın iyiliği veya kötülüğü diye adlandırılan raslantılara aldırış etmez.

Katlanma (el-ihtimâl = la Supportance):

Cesâret ile tahammül-süzlüğün (el-Hela') arasında ortadır. Bu, acılara dayanma gücüdür.

Hilm (Yumuşaklık = La Magnanimite) :

Hiddet (kızgınlık=el- İstişâta (ile ovunmak (el-etek öfelemek=infîrâk) arasında ortadır. Bu, kişiye vakâr kazandıran bir durumdur.

Sebât (es-Sebât = la Stabilite) :

Nefsin şiddeti ve durgunluktan uzak onmasıdır.

Yüreklilik (eş-Şahâme = la Vaillance):

Güzelliği umarak işlere hırs göstermektir.

Sevinç duymak (en-Nubl):

Nefsin büyük işlerden sevinç duymasıdır.

Ağırbaşlılık (el-Vakâr = la Gravite):

Kibir ile tevâzuun arasında ortadır. Bu. kişinin kendisini hakketmiş olduğu değerli yere yerleştirmesi ve (kaadi) kadrini bilmekte haksızlık etmemesidir.

YİĞİTLİĞİN KÖPÜRME (et-tehevvür) VE KORKAKLIĞIN (el-cübn) ALTINDA YER ALAN KÖTÜLÜKLERİ:

Büyüklenme-Hasîslik-Cesâret-Döneklik-Böbürlenmek-Kendini küçük görmek-Cesâkat (?)-Tahammülsüzlük-Hiddet-Ovunmak-Kibirlenme-Tevâzu'-Kendini beğenme-Kendini hor görme

Büyüklenme (el-Bezah) :

Övünmek isteyerek, ziynet ve sâireyi gereksiz yerde harcamaktır.

Hasislik (en-Nezâle) :

Gerekli yerde harcama yapmayıp küçük şeylerle övünmektir.

Cesâret (el-Cesâre) :

Gerekmeyen ölümü küçümsemektir.

Döneklik (en-Nükûl) :

gerekli olan ölümden geri durmaktır.

Böbürlenmek (et-Teneffuh= Şişinme) :

Hakkı olmadığı halde kendini büyük işlere ehil görmektir.

Kendini küçük görmek (Sığaru'n-nefs) :

Kendini hakkettiğinden aşağıda görmektir.

Cesâke (el-Cesâke? el-Kesâve?) :

yararlanılacak hiçbir güzel şey bulunmaksızın kendini acılara teslim etmektir.

Tahammülsüzlük (el-Hela'):

Acılara kötü biçimde katlanmaktır.

Hiddet (el-İstişâta):

Çabuk kızma ve hiddetlenmektir.

Ovunma (el-İnfırâk):

öfkenin yavaşlığı ve cansızlığıdır.

Kibirlenme (et-Tekebbür):

Kendini değerinin üzerine çıkarmak ve hakkettiğinden daha çok değer vermektedir.

Tevâzu:

Kendini değerinin altına düşürmek ve hakkettiğinden daha az değer ve ağırlık vermektir.

(Kendini beğenme=el-U'cub):

Kibirlenmenin (l'Orgueil) sebebi:

kendini beğenmektir (el-U'cub). Bu ise innsanın kendi değerini bilmemesi, öyle olmadığı halde kendinin gerektiği gibi olduğunu sanmasıdır.

(Kendini hor görme=el-Mehâne):

Tevâzuun sebebi ise kendini hor görmedir (el-Mehâne). Bu da insanın kendini ithâm etmesi ve olması gerekenin aksine olduğunu sanmasıdır.

Tevâzu bir kötülük olmasına rağmen çoğu kez övülür. Zîrâ onun karşıtı olan kibirlenme kötülüğün son derecesidir. Bu nedenledir ki:

Tevâzu şerefin basamağıdır, demişlerdir. Ve:

O, kerîm kişilerin oltasıdır, demişlerdir. Çünkü (tevâzu) sâhibi gönülleri kendine çeker, sevgi ve bağlılığı celbeder. savurganlık da (isrâf) aynı şekildedir, Kötülük olmasına rağmen bazan överler, çünkü bunda insanların yaran vardır. Ayrıca onun karşıtı olan cimriilik, kötülüğün son derecesidir. Gerçekte ise her ikisi de kötülüktür.

İFFETİN ALTINDA YERALAN FAZİLETLER:

Hayâ-Hoşgörü - Sabır-Cömerdlik - Güzel değerlendirme - Genlik- Yumuşak huyluluk - Düzenlilik-Güzel biçimlilik-Kanâat - Sâkinlik- Sakınganlık - Güler yüzlülük - Zariflik - Geniş yüreklilik - Hoşnûdsuzluk.

Hayâ'ya gelince (el-Hayâ=la Purete) :

Küstahlık (el-Vakâha) ile mülâyimlik (elt-tehannus) arasında ortadır. Tam tanımı ise şöyledir:

Eksildikten ürkme ânında nefse ânz olan bir acıdır. Ve denilir ki:

Bu, çirkinliği yapa (mayacak kadar) yüzün yumuşak olması ve nefsin yerilmekten kaçınmasıdır.

Hoşgörü (el-müsâmaha=l'Indulgence):

İsteyerek ve gönül hoşluğuyla hakk edilmesi istenen şeylerin bir kısmından vaz geçmiktir. Bu, ihmâl ile koşuşma arasında bir ortadır.

Sabır (es-Sabr=la Constance) :

Nefsin arzulara (hevesler) direnmesi ve onu çirkin zevklerden korumasıdır.

Cömerdlik (es-Sehâ=la Generosite) :

Savurganlık (tebzîr) ile tutumluluğun (taktir) ortasıdır. Bu, kolay harcama ve bir şeyi bağış olarak elde etmekten kaçınmadır.

Güzel değerlendirme (Husnu't-Takdir) :

Harcamalarda savurganlık veya tutumluluk taraflarından birine kaymamak üzere dengeli olmaktır.

Genlik (el-İnbisât) :

Zor iş yapmakla (taammül) dağıtmak (tebezzül) arasında ortadır. Bu ise yiyecek, içecek ve giyeceklerin hazırlanmasında orta (davramş)tır.

Yumuşak huyluluk (ed-Demâse) Arzu gücünün (şehevânî nefis) gerekene ıştiyâk için iyi hazırlanmasıdır.

Düzenlilik (el-İntizâm = la Moderation) :

Nefsin bir durumudur ki harcayacağını planladığı şeylerde onu, bı'rbiriyle uyum sağlayacak şekilde düzenlemeye sevk eder.

Güzel biçimlilik (Husnu'l-Hey'e) :

Gerçekleştirilmesi imkânsız olmayan gereğince süslenme sevgisidir. Gerçekleştirilmesi imkânsız olmak burada anlamsız övünme (Salef) yerine geçmektedir.

Kanâat (el-Kanâ’a) :

Hilekârlıktan uzak, geçimin güzel idâre edilmesi ve yeterinden fazlası için boyun eğmeyi bırakmaktır.

Sakinlik (el-Hudu') :

güzel zevklere uzanırken nefsin sâkin olmasıdır.

Sakınganlık (el-Vera'=Abstinence) :

Riyâ ile yırtıklığın (Hetke veya Hütke) arasında bir ortadır. Bu, nefsin kemâli arzusuyla, onu faziletli davranışlarla bezemek ve gösterişten uzak olarak yönetmektir.

Güler yüzlülük (et-Talâka) :

Yalana ve çirkinliğe baş vurmaksızm edeblice şaka yapmaktır. Bu, katılık (el-Kezâze) ve kuruluk (et-Tecâfî) ile gevezelik (el-Mücâne) arasında bir ortadır. Demek istiyorum ki:

Aşırı ciddiyet ile aşırı şakacılığın (el-Hezel=le Badinage) arasıdır. Burada sözü konusu edilen ölçülü mîzâha (La Plasanterie) ihtiyâç vardır. Zîrâ hissedilenin konuşulduğu ve güzel kabûl edilenin işitildiği hoşlanılan sohbet meclisleri gereklidir. Böyle bir mecliste aşın ciddiyet yabânîlerin katı davranışları mesâbesinde olur. Aşın şakacılık ise maskaraların davranışları mesâbesinde olur. Çünkü gevezelerin amacı (ona buna) mâlik olma arzusu (veya yaranmak isteği?) ya da kendilerine gülünmesidir ve alaya aldıkları kişilerin üzülmemeleridir.

Zariflik (ez-Zarâfe=la Delicatesse) :

Aşırı derecede (birileriyle) buluşma hevesinden ibâret olan lüzûmsuzluk (el-abes) ile uzaklaşmada aşın gitmek (demek olan) usanmak (et-teberrüm) arasında bir ortadır. Bu, insanın meclis arkadaşlanm iyi bilmesi, ünsiyyet vakitlerini gözetmesi ve onlardan her birine lâyık olduklan şekilde ve gerektiği vakitte kucak açmasıdır.

Geniş yüreklilik (el-Müsâ'ade) :

Çetinlik (eş-Şekâse) ile sevgi gösterisi (el-Melak) arasında bir ortadır. Bu, mecliste bulunanlann kendisiyle birlikte olmaktan hoşlanmalarını sağlamak için, onlara muhâlefet etmemektir.

Hoşnûtsuzluk (et-Tesahhut) :

Kıskanma ve koğuculuk (en- Nemmâme? Muhtemelen başkasının kötülüğünden hoşlanma anlamına gelen eş-Şemate) ile lâyık olmayanlara ulaşan iyiliklerle, lâyık olmayanlara ulaşan kötülüklerden üzüntü duymak arasında bir ortadır.

ŞEHVETİN EKSİKLİĞİ VE AÇ GÖZLÜLÜĞÜN İÇİNDE YERALAN İFFETİN ALTINDAKİ KÖTÜLÜKLER:

Küstahlık-Mülâyimlik-Savurganlık- Eli sıkılık-Riyâ-Yırtıklık-Katılık- Gevezelik- Gereksizlik-Uzaklaşma-Çetinlik-Sevgi gösterisi-Başkasıun kötülüğünden hoşlanmak-Kıskanma.

Küstahlık (el-VakâhasI=L'İmpudence) :

İnsanın-her ne olursa olsun-çekinmeden ve kınanmaktan korkmadan söylemesidir.

Mülâyimlik (et-Tehannus) :

Aşırı hayâdan dolayı nefiste ârız olan bir hayret (hâl)dir ki kişiyi sözden ve eylemden alıkoyar.

Savurganlık (et–Tebzîr) :

Malı, gereksiz yerde, gereksiz vakitte ve lüzûmundan fazla harcamaktır.

Eli sıkılık (et–Taktîr) :

Gerekeni harcamaktan kaçınmaktır. Bu, tedavisi olmayan bir hastalıktır, zîrâ insan, tabiatı gereği bu (hastalığa) meyleder ve mal biriktirmeyi sever. Bunun da çeşitleri:

Cimrilik–Şuhh ve Lü'mdür.

a–Cimri (el–Bahfl = l'Avare) :

O kimsedir ki düşmanlarına boyun eğmek veya ihtiyâcı dolayısıyla isteme zorunda kalma endîşesiyle aşırı derecede mal biriktirip harcamayı kısmaktır. Cimriliğin nedeni bir tür korkaklıktır.

b– Eli sıkı (eş–Şahîh=le Ladrerie):

(Öyle bir) cimridir ki kendisinden makâm veya mevki istemek zorunda kalır diye hırsından başka birisinin durumunun iyi olmasından hoşlanmaz. Eli sıkılığın nedeni de bir tür cehalettir.

c–Alçak (el–Le'îm=ce qui blame) :

Değersiz bir kâr için utanılacak şeylere katlanan şahîhtir. Hırsızlık yapmaya çalışan (Mutalassıs ?) ve deyyûs gibi. Leîmliğin nedeni bir tür kötülüktür.

Riyâ (er–Riyâ=l'Ostenktation) :

Aldatma ve gösteriş kasdıyla faziletli davranış sahihlerine benzemektir.

Yırtıklık (el–Hutke) :

Nefsin erdemli davranışlarla bezenmesini ihmâl etemek ve bunun tersine çaba sarfetmektir.

Katılık (el–Kezâze):

Ciddiyette aşırı gitmektir.

Gevezelik (el–Mecâne) :

Şakada aşırı gitmektir.

Gereksizlik (el–Abes =le Futilite) :

Meclis sohbetlerine ve arkadaşlıklarına aşırı istek duymaktır.

Uzaklaşma (en–Necâs: et–Tehâşı olmalı):

Meclis sohbeti ve arkadaşlıkla buluşmaktan uzaklaşmaktır.

Çetinlik (eş–Şekâse) :

Arkadaşlık şartlarında dostlara karşı çıkıp katı davranmaktır.

Yaltaklanma (el–Malak –et–Telelluk) :

Arkadaşları tarafından küçümsenmekten doğacak utanılacak durumdan habersizce, onlara sevgi gösterisinde bulunmaktır.

Kıskanma (el-Hased) :

Kıskanan kişinin tanıdıklarından hakkeden kişiye ulaşan iyiliklerden üzüntü duymasıdır.

Başkasının kötülüğünden hoşlanmak (eş-Şemâte) :

Başkasının kötülüğünden hoşlanan kimsenin tanıdıklarından hakketmeyen kişiye ulaşan kötülükten sevinç duymasıdır.

Benim zikrettiklerimin dışında daha başka pek çok faziletler vardır ki onlar, bunların dalları veya bileşikleridir. Bunlarda da ortayı gözetmemiz ifrât veya tefrit olan uçlardan korunmamız gerekmektedir.

Hayâ: ahlakî erdemlerin özüdür. Zîrâ eskiler demişlerdir ki:

Hayâ: övgülerin başıdır. Ve demişlerdir ki:

Hayâsı olmayan çocuğun uslandırılmasıyla uğraşmaya gerek yoktur, çünkü onun iyileşmesinden ümitvâr olunmaz. Zîrâ hayâ sâhibinin nefsi eğitilmemiş olsa bile o, kalabalık arasında halktan ve yalnız başına kaldığı zaman içindeki değerli cevherden-ki bu, akıldır-utanmayı huy edinmiş olduğu için kötülüklerin pek çoğundan geri durur.

Tam mutluluk (es-Sa'âdetu't-tâmme = Le Bonheur Parfait) :

İnsanda rûhî erdemlerle, bu (erdemlere) göre davranma, bedeni erdemler ve beden ile rûhun dışında kalan erdemlerin birleşmesidir. Rûhî erdemlerden yoksun olan kimse-öteki erdemler gerçekleşmiş olsa bile - aslâ mutlu olamaz. O takdîrde sıhhat ve nimete birlikte sâhip olan hayvânlar gibi olur. Şâyet rûhî erdemler mevcûd olur da bedenî erdemler ve (beden ile rûhun) dışında kalan erdemler bulunmazsa, o kişi yine de mutlu olur. Çünkü insana özgü gerçek erdemler rûhî olanlardır. Geriye kalanlar ise bu erdemin araçlarıdır. Ne var ki bu (türden) mutlu olana, mutluluğu bulanık deriz. Ayrıca ahlâkın değerlisiyle ahlâklanımş, varolanların hakikatlarını bilen kişiye malında veya âilesinde veya bedenindeki bir eksiklik veya musibetten dolayı mutsuzdur denemez. Çünkü buna (eksikliklerine) rağmen onun gidişatı güzel, eylemleri iyidir, kötü değildir. Musîbetlere karşı kendisi sabırlıdır çığırtkan değildir. Ahlâkî erdemlerde insanın kemâline ermiş olmasının işâreti: ondan güzel fiillerin (les Beaux actes) sevinç duyarak, zevk alarak ve eziyyet duymaksızın sâdır olmasıdır.

İnsan, kendisinden çıkan güzel fiillerden ancak onun güzel ve hayırlı olduğunu düşündüğü zaman zevk alabilir. Sonra da bu fiillerin kendisinden çıktığı ahlâk-ı hamîdeyi (övülmüş huyları) huy edinir ve onu yapmaya iştiyâk duyar. Burhan (Akıl ve mantık yolunu) anlama çağına gelmemiş çocuklara: güzel fiillerin iyiliği, kendilerine övülerek ve aksine olan fiiller yerileerek anlatılır. Bilgisiz (yığınlara) gelince: onlara da kendilerince burhan yerine geçen iknâ yollarıyla anlatılır. Söz gelimi onlara seçkinlerin sözleri ve davranışları hatırlatılır.

İnsan: güzel veya yerilen huyu, ancak zıddmdan aynılmak istenen ahlâkî eylemleri -şâyet zıddı ile karıştırılıyorsa-alışkanlık hâline getirerek huy edinebilir. Bunun örneği şöyledir:

Cömertlik huyu: kişide cömertlik eylemini alışkanlık hâline getirip o (eylemi) yaparak eğitilmek sonra da eğer (cimriliği)huy edinmişse cimrilikten vazgeçirilmek suretiyle elde edilebilir. Aynı şekilde (cimrilik de alışkanlık haline getirilerek ve) cömertlikten vazgeçirilerek

elde edilir. İnsan: huy edindiği yerilmiş huylardan ancak nefsini, kendine egemen olan kötülüklerden karşıt olan tarafa çekerek kuvetlice vazgeçebilir. Çünkü kötülüklerden uzaklaştıkça ortaya yaklaşır. Tıpkı düzeltilmek istenen eğri odun gibi. O da iki tarafın ortası olan düzgün hale gelinceye kadar eğriliğin aksi olan istikâmete doğru bükülür. Söz gelimi Oklides (Euclides) öfke gücünü yenip kendini yumuşak huyluluğa (hilm) alıştırmak istediğinde: topluluklar arasında kendisine küfür ve hakaret eden beyinsizlere karşı tahammül göstermeyi alışkanlık haline getirerek zaman zaman da onlardan bizzât bunu isteyerek nefsini eğitip kontrol etmiş ve böylece yunanlıların yumuşak huylulukta (hilm) örnek verdikleri kişilerden olmuştur.

Demostoyyos (?) da kışın denize açılarak tedricen kendisini yiğitliğe alıştırmıştır.

Bûsâğors'un arkadaşları (Pythagorasçılar) ise güzel ve yağlı yiyecekler hazırlarlar ve onları yemekten kaçınırlardı da yanlarındaki kölelerine yedirirlerdi. Kendileri de külde pişmiş arpa ekmeği yerlerdi.

Brahmanlar ki - bunlar Hind âbidleridir - gece boyu tek bir ayak üzere -diğeriyle hiç değiştirmeksizin- durarak kendilerini tedricen zühde alıştırırlardı.

Ekratos da(Krytos) içindeki mal sevgisini söküp atmak için mâlik olduğu her şeyi satmış ve bedelini fakârlere dağıtmıştı.

Ahlâkın islâhı ve tedâvîsinde bir başka yol daha vardır ki bu da mûsikî metodlarını kullanmaktır. Zîrâ öyle nağmeler, güfteler, flütler, borular ve ritmler var ki ruhu yiğitliğe sevkeder, öyleleri de var ki korkaklığa götürür. Öyleleri var ki cömertliğe, öyleleri de var ki cimriliğe teşvik eder. Böylece övülen ve yerilen her eyleme çağırıp teşvîk eden bir usûl (makâm) vardır. Bu husûs, savaşlarda kullanılan sesli âletlerde gözlenmektedir. Şu halde mahâretli mûsikı-şinâstan yardım istenirse büyük fayda sağlar.

Erdemlerin esâsı ve kökü:

Azîz ve Celîl olan Allah'ın ululuğunu uzun uzadıya düşünerek O'na dönmektir. Çünkü kim O'nu düşünürse: O, yüce inayetini (onun) üzerine seriverir., Sonra, O'nun elçiliğini bize teblîğ etmiş ve dînini göstermiş olan peygamberlerine saygı duymamızdır. Sonra da, onların getirmiş oldukları oruç, namaz ve şâir iyi davranışlar gibi şerîata ilişkin eylemlere sarılmaktır. Çünkü bunlar, yüceliklerin Rabbına yaklaştıran ve O'nun katında makâm elde ettiren davranışlardır ki bu, mutluluğun zirvesidir.

Bu konudaki zayıflık: geçici (bu dünya) ve kalıcı (âhiret) âlemde mutluluğu önleyen, mutsuzluğu çeken şeydir

Kaynak:
Doç. Dr. Bekir KARLIĞA, İBN SİNA'NIN ŞİMDİYE KADAR BİLİNMEYEN YENİ BİR AHLÂK RİSÂLESİ, Bu araştırma, Atatürk Kültür ve Tarih Kurumu Yayınları'ndan ERDEM Dergisi'nde neşredilmek üzere hazırlanmıştır

[slideshare id=64626421&doc=ibnisinaahlakrisalesi2-160802162739&type=d]